

Микола Жарких

Князі Глинські

Київ – 2023 р.

До уваги читачів

Даний документ можна завантажити з мого персонального сайту, з HTML-версії роботи, за адресою
www.M-Zharkikh.name/uk/History/Monographs/PrincesGlynski.html
В HTML-версію можуть вноситись невеликі виправлення та доповнення.
В HTML-версії доступні зображення великого розміру, які в даний документ вставлено у зменшеному розмірі.
Архів із зображеннями у повному розмірі можна завантажити тут:
https://drive.google.com/file/d/1VC2nbCRfJQ26rffuqoFVsTjukIg_JDcp/view?usp=sharing

Сокращенная русская версия (33 с.):

www.M-Zharkikh.name/ru/History/Monographs/PrincesGlynski.html

Shortened english version (32 p.):

www.M-Zharkikh.name/en/History/Monographs/PrincesGlynski.html

Книга написана у Києві, 16 лютого (**358-й день війни**) – 10 жовтня 2023 р. (**564-й день війни**).

Дана версія документа згенерована 12 листопада 2023 р.

**Присвячую цю роботу всім моїм знайомим –
вченим, які покинули свою науку і зараз захищають
Україну від лютої банди москалів.**

Шановні читачі!

Прошу вас не забувати, що ця робота виконана на **десятому році** нашої праведної війни проти злочинної терористичної держави-агресора – Росії.

Якщо 16 лютого 2023 р., на початку моєї роботи, наш Генеральний штаб [звітував](#) про 140 тисяч знищених колорадишів, то сьогодні, 16 жовтня, коли я дописую останні слова, Генеральний штаб [повідомляє](#) уже про 288 тисяч убитих пушкіністів, лермонтоїдів та інших лаптеносиків. Аби так тривало!

Але яку жахливу ціну доводиться нам платити за те, що ми спинили навалу Гнило-Солом'яної Орди на своїх землях! Тільки завдяки героїзму і жертвності наших воїнів я мав змогу жити в Києві і займатись цією роботою...

Рід князів Глинських відіграв певну роль в історії держав східної Європи 15 – 16 ст. і заслуговує на детальне вивчення. Значна частина його історії – це пізні некомпетентні фантазії, від яких слід відмовитись. Зокрема, скрізь по літературі можна прочитати, що князі Глинські володіли селом Глинськ (чи то на Ворсклі, чи то на Сулі) і навіть отримали від нього своє прізвище (як варіант – вони заснували це село і воно отримало свою назву від князів).

Чи справді так?

В даній роботі історія роду простежена виключно на підставі документів, сучасних самим подіям. Зокрема, з'ясовано, що ніякі князі Глинські ніяким Глинськом не володіли – не тільки полтавським чи сумським, але взагалі ніяким. Кому цікаво – читайте далі.

Я висловлюю вдячність Валентину Стецюка та Віктору Талаху, котрі допомогли мені з перекладами важких для мене текстів німецькою та латинською мовами.

Глинські у Литві.....	7
15 ст.....	7
1501 р.....	21
1502 р.....	26
1503 р.....	31
1504 р.....	37
1505 р.....	39
1506 р.....	45
1507 р.....	51
Війна 1508 р.....	61
Мир 1508 р.....	79
Обмін людьми (1509 – 1512 рр.).....	99
1509 р.....	118
1510 р.....	125
1511 – 1520 рр.....	127
1521 – 1530 рр.....	133
1531 – 1616 рр.....	136
Біографії князів Глинських.....	146
Борисовичі Глинські.....	146
Семеновичі Глинські.....	150
Дашковичі Глинські.....	158
Федоровичі Глинські.....	163
Львовичі Глинські.....	176
Михайло Глинський в Литві.....	184
Молоді роки.....	184
Служба при королі Олександрі.....	185
Конфлікти.....	190
Маєтки.....	196
Тріумф і початок занепаду.....	197
Виступ і війна 1508 р.....	202
Пригоди Глинських у Москві.....	221

Князь Михайло Львович Глинський (1508 – 1511 рр.).....	221
Смоленська війна (1512 – 1514 рр.).....	231
Глина перша (1514 – 1522 рр.).....	240
Устюзький літопис про М. Л. Глинського.....	247
Князь Василь Львович Глинський (1508 – 1521 рр.).....	249
Олена Василівна і Михайло Львович Глинські (1526 – 1538 рр.).....	252
С. Герберштейн про М. Л. Глинського.....	263
Князі Іван та Юрій Васильовичі Глинські (1533 – 1547 рр.).....	277
Князь Михайло Васильович Глинський (1541 – 1559 рр.).....	284
Князь Василь Михайлович Глинський (1558 – 1565 рр.).....	293
Князь Іван Михайлович Глинський (1572 – 1602 рр.).....	296
Родова легенда Глинських.....	302
Погранична комісія 1638 року.....	318
Картосхема діянь князів Глинських.....	324
Псевдо-Глинські.....	338
Глинські, але не князі.....	340
Висновки.....	344
Історіографія.....	347
Додатки.....	371
Позиція М. Л. Глинського у раді ВКЛ.....	371
Ітінерарій М. Л. Глинського (1499 – 1507 рр.).....	373
Позиція Івана і Василя Глинських у раді ВКЛ.....	377
Титули деяких вельмож ВКЛ.....	379
Намісники в деяких містах ВКЛ.....	395
Справжня історія князів Глинських.....	406
Перелік скорочень.....	408

У Києві, 16 лютого – 10 жовтня 2023 р.

Глинські у Литві

В цьому розділі зібрано хрестоматію джерельних звісток про князів Глинських у Литві. Це – матеріал не стільки для читання, скільки для довідок, і я буду посилатись на нього у своїх реконструкціях.

Основним джерелом тут виступають книги Литовської метрики, лише злегка розбавлені даними інших джерел.

15 ст.

1437 р. Згадка про Бориса Глинського

Князь Борис Глинський згаданий на 4-у місці серед осіб, які служили були великому князю Свитригайлу, а тепер присягнули польському королю Владиславу 3-у. Документ був виставлений у Львові **4 вересня 1437 р.** [Monumenta medii aevi historica res gestas Poloniae illustrantia, t. 2. [Codex epistolaris saeculi decimi quinti \[t. 1\]](#). – Cracoviae: 1876, № 92, p. 86].

1437 р. Згадка про Бориса Глинського (2)

Князь Борис Глинський згаданий на 4-у місці серед свідків пожалування для пана Каленика Мишковича, виставленого великим князем Свитригайлом у Києві 17 жовтня 1437 року [Акты, относящиеся к истории южной и западной России. – Спб.: 1863 г., т. 1, № 19, с. 12]. Текст відомий із обляти 1541 року, але дата там написана повністю словами, без використання цифр, так що припускати в ній помилку не можна.

1442 р. Згадка про Бориса Глинського

Князь Борис Глинський був свідком пожалування великого князя Свитригайла для пана Андрія Волотовича на маєтки в Луцькому повіті. Документ було виставлено в Києві **9 грудня 1442 року**, видруковано з пергаментного оригіналу [Акты, относящиеся к истории южной и западной России. – Спб.: 1863 г., т. 1, № 21, с. 14 = Archiwum ksiąg Lubartowiczów Sanguszków w Sławucie. – Lw.: 1887, t. 1, № 38, s. 37 – 38; В. Розов, передруковуючи його (Українські грамоти. Т. I, Київ, 1928 р., № 65, с. 117 – 119) намагався перетягнути його в 1433-й рік, але непереконливо].

Сер. 15 ст. Пожалування Борису Глинському

В Речици и у Чернигове. Князю Борису Глинскому двор Домыслин до воли. Пан Довкгирд, пан Кгастовт, пан Ходко. Кушлейко [LM 3, p. 38].

Борису Глинскому два чоловіки с пашнею. Пан Петраш. Логвин [...]

Князю Борису Глинському десеть чоловіков Раковцов, што были за Белым дьяком. Пан Кгастовт. Петр [LM 3, p. 53].

Князю Борису Глинскому тые люди, што выселили ся из Нового Двора [LM 3, p. 56].

Ці недатовані записи можна віднести до середини 15 ст. Як добре відомо, записи в цій книзі метрики не мають хронологічного упорядкування, тому сусідні датовані записи нічого нам не допомагають.

Домислин (уже не двір, а село, в якому 40 домів) згадано у «Реєстрі чернігівських границь» 1520-х років – воно належало до Чернігова [*Русина О.* [Із спостережень](#) над «Реєстром Чернігівських границь» з 20-х років XVI століття. –

Записки Наукового товариства імені Шевченка, 1993 р., т. 225, с. 300, 305]. Точно така назва нині невідома, О. Русина вважає, що це сучасне с. [Домашлин](#) Корюківського району Чернігівської області. Воно лежить у 73 км на схід від Чернігова.

Назву Раківці (Ракаўцы) мають три поселення в сучасній Білорусії: [містечко](#) у Сморгонському районі (82 км на південний захід від Вільнюса); [село](#) у Борисівському районі (у 212 км на схід від Вільнюса); [село](#) у Глибощському районі (у 150 км на північний схід від Вільнюса). Я віддаю перевагу першому із названих поселень з огляду на його більший розмір і близькість до столиці – Вільнюса. Заглиблюватись в історію цих поселень я не маю наміру.

Новий Двір упевнено локалізувати не можна. В сучасній Білорусії відомо не менше 15 поселень з [такою назвою](#).

Сер. 15 ст. Згадка про володіння Глинського

Князю Филипу Нагат (!) отчина, што Глинский держал [LM 3, р. 47].

Глинський тут не названий князем, але перші томи Литовської метрики не знають «просто Глинських» (не князів).

1448 р. Пожалування Сеньку Глинському

Смоленск. Оттуль приказывал пан Петраш, пан Андрей Сакович [...]

Князю Сеньку Глинскому два чоловіки на Прудех: Ожереле да Губа; а в городе [Смоленске?] двор менший Крошинского [LM 3, р. 46].

[...] Дотул олиж приказывал пан Петраш а пан Андрей Сакович. Сопега [LM 3, р. 47].

Я розумію справу так, що вся група записів між зазначеними «дужками» належить до наказів Петраша й Саковича в Смоленську.

Князю Сеньку Глинскому селцо Мошенское, а в нем два чоловіки, што было за князем Григорием; Григорий деи того поступил Глинскому. Што Глинский перво держал, то от него отошло – Крошинского сыну дано. Сам король. Правил пан Сенко со всеми паны. Индикт 11 [LM 3, р. 47].

11-й індикт можна розв'язати як 1448-й рік (власне, 6956 вересневий рік).

Села Мошенського я не знайшов; хіба що [Мошня](#) у Вітебській області? Сумнівно, бо воно лежить у 166 км від Смоленська і значно ближче до Вітебська. Але певно, що це не Мошни біля Черкас.

Про останнє маємо грамоту великого князя Олександра 17 травня 1494 р. із дозволом київському боярину Ваську Єршевичу заново осадити село Мошни біля Черкас, яким володів батько Васька і яке було знищене татарами [РИБ, т. 27, № 32, стб. 542]. Якщо вірити оповіданню цього Васька, то ніякого Глинського в Мошнах не бувало.

1474 р. Посольство князя Глинського

Ян Длугош, розповідаючи про великий напад татар на територію сучасної України, знайшов при цьому нагоду кинути камінь у своїх «союзників»-литовців:

Литовських панів навіть звинувачували [поляки, ясна річ], що вони вислали руського князя Глинського з дарами до татар і в такий спосіб приготували оте нещастя для земель Русі й Поділля [Jana Długosza Roczniki czyli Kroniki sławnego Królestwa Polskiego. Ks. 12, 1462-1480. – Warszawa: 2009, [s. 351](#)].

Більше про це посольство ми нічого не знаємо, не можна навіть з певністю говорити, що воно відбулося саме в 1474 році, а не в якомусь іншому поблизькому році. Длугош мало цікавився справами Литви і мало знав литовських вельмож. Тому, знаючи про сам факт такого посольства, він міг його пригадати, коли для цього трапилась нагода.

Менше з тим, Л. Колянковський упевнено назвав цього посла **Іваном** Глинським [Kolankowski L. Dzieje w. ks. Litewskiego za Jagiełłonów. – Warszawa: 1930, t. 1, s. 328], хоча в цей час відомі, як ми бачимо, й інші Глинські, та й Іванів Глинських було в цей час не менше трьох (Борисович, Дашкович, і, можливо, Львович).

1480 – 1481 рр. Посольство Івана Глинського

В 1480 році маємо кілька документів про посольство князя Івана Глинського до кримського хана Менглі-Гірея:

1, лист короля Казимира до Менглі-Гірея, даний у Вільні в 13-у індікті й переданий з Іваном Глинським [LM 4, № 28.1, р. 91].

2, Інструкція для Глинського, дана у Вільні в 14-у індікті [LM 4, № 28.2, р. 91].

3, два листи Менглі-Гірея до короля, писані у Кирк-Орі 15 жовтня 885 року, де згаданий «князь Іван» [LM 4, № 29, р. 91 – 93].

Вважається, що рік у цих останніх листах зазначено за Геджрою, і з того виходить 1480 р. Різницю в індіктах можна пояснити, якщо припустити, що лист (1) був написаний в останніх числах серпня 1480 р., отже ще у 6988 році (це якраз 13-й індікт), а інструкція (2) – у перших числах вересня 1480 р. (це вже 6989 рік і 14-й індікт). З цим узгоджується і дата відповіді – через 1.5 місяці після виїзду посла до Криму.

Ще дві згадки про посольство «князя Івана» містяться в листі Менглі-Гірея до Казимира з 13 січня 1481 р. та у відповіді короля [LM 4, № 33.1, р. 94; № 34, р. 95].

1481 (?) р. Фундація Івана Семеновича Глинського

Князь Іван Семенович Глинський одержав 19 лютого 14-го індікту від смоленського єпископа [Мисаїла](#) благословення на побудову церкви у селі Вязичні, маєтку Івана [АВК, т. 13, № 5, с. 16 – 17].

Мисаїл вперше згаданий як смоленський єпископ у документі 27 березня 1451 р. і затримав за собою це звання і після обрання на митрополію (1473 р.?). Останній документ з його іменем видано наприкінці 1480 р. Грамота на висвячення наступного митрополита датована червнем 1481 р., отже, Мисаїл помер десь наприкінці 1480 або на початку 1481 р. [Кузьмин А. В. [Мисаил](#). – Православная энциклопедия, т. 45, с. 398 – 402].

На час правління Мисаїла 14-й індікт випадав тричі: у 6959 (19.02.1451), 6974 (19.02.1466) та 6989 (19.02.1481) р. Довільно обираю цю останню дату.

Деревня [Вязичня](#) знаходиться у Мосальському районі Калузької області РФ, у 20 км на північний захід від Мосальська і у 45 км на північний схід від Спас-Деменська.

1482 р. Зрада Івана Глинського

Кн[я]зем Глинским на делницу брата их кн[я]зья Ивана Глинского
Самъ Казимир, Божью м[и]л[о]стью.

Наместнику смоленському пану Миколаю Радивилевичу.

Што побег к Москъве князь Иванъ Глинський, ино били нам чолом братья
его, што быхмо им дали именьцо, дельницу брата их князя Иванову, а двор
городский.

И мы им тое именьемцо, делницу брата их князя Иванову, а двор
городський дали по тому, как брат их держал.

Писан у Троцех, август 15 день, иньдик[т]ь 1, в лет 6990е.

К[ня]з Ан[дрей], б[и]с[куп] ви[ленский]; па[н] ви[ленский], ст[ароста]
ж[о]м[оитский], пан Ян Кез[каилович]; во[евода] ви[ленский], па[н] Ол[ехно]
Суди[монтович], кан[цлер]; во[евода] тро[цкий] па[н] Ма[ртин]
Кгаш[товтович]; мар[шалок] зем[ский], нам[естник] пол[оцкий], па[н] Бог[дан]
Ань[дреевич]; нам[естник] см[оленский] па[н] Ми[колай] Ради[вилевич] и вси
панове. [LM 4, № 74, р. 114 – 115].

З огляду на те, що наказ адресовано власне смоленському наміснику, можна
зміркувати, що двір князя Івана Глинського знаходився у Смоленську (чи це був
той самий двір, яким був володів князь Семен Глинський?), і десь у Смоленській
землі був не названий конкретно маєток Івана.

Л. Колянковський обережно припустив, що утеча цього Івана Глинського
була пов'язана з його причетністю до змови князів проти короля Казимира,
придушеної в 1481 р. [Kolankowski L. Dzieje w. ks. Litewskiego za Jagiełłonów. –
Warszawa: 1930, t. 1, s. 350, ргум. 2]. Могло бути й так, принаймні наступна звістка
про Івана Семеновича Глинського належить кінця правління Казимира.

1486 р. Пожалування князю Івану Дашковичу

Реєстр пожалувань, розпочатий **24 червня 1486 р.** із приїздом короля
Казимира до Трок, містить записи:

Князю Івану Дашьковичу 8 коп з мыта киевського [...]

Дашковичу Івашку 15 коп з мыта киевського [...]

Івашку Дашьковичу шуба лисья завыйковая з мыта киевського [LM 4,
№ 1.6, р. 34].

Думаю, що це все стосується однієї особи, тісно пов'язаної з Києвом.
Завыйкова шуба – думаю, зроблена з черевної частини хутра, бо бувають у метриці
згадки про «шубу лисячу хребтову».

1486 р. Пожалування князю Льву

В тому ж реєстрі маємо згадку:

Князю Льву 10 коп з мыта берестейского [LM 4, № 1.6, р. 34].

І далі:

Князю Льву 7 локот сукна махальского з мыта [киевского] [LM 4, № 1.7, р.
35].

1486 р. Згадка про князя Івана Глинського

6 серпня 6994 р., 4-го індикта (1486) княгині Софія Дмитрова Зубревицька та
Марем'яна Семенова Трабська надали маєток Пречистенському собору у Вільні. В
числі свідків грамоти згадано князя Івана Глинського [АСД, т. 6, № 1, с. 1 – 2].

1486 р. Пожалування князям

Реєстр пожалувань, розпочатий **23 листопада 1486 р.** із приїздом короля Казимира до Гродна, містить записи пожалувань з доходів корчем у Єйшишках та з мита у Бересті:

Князю Манаю (!) 7 коп с корчем там жо, а 7 коп з мыт там жо.
Брату его князю Василью 5 коп с корчем там жо, а 5 з мыт тамъ жо.
Брату ж их Федору 3 копы с корчем там жо, а 3 копы з мыт там жо [LM 4, № 1.2, р. 32].

Далі буде пожалування тим самим особам в 1488 р.

1486 р. Пожалування князю Василю Львовичу

Реєстр пожалувань, розпочатий **14 грудня 1486 р.** із приїздом короля Казимира до Петрокова, містить запис: «Князю Василью Львовичу шуба лисья завыйковая с ключа Новгородского» [LM 4, № 13.3, р. 51].

Укладачі покажчиків до видань Литовської метрики вважають оцього Василя Львовича – Глинським.

1488 р. Пожалування князю Василю Львовичу

Реєстр пожалувань короля Казимира, розпочатий **6 березня 1488 р.**, містить запис: «Князю Василью Львовичу 7 локоть сукна махалского з мыта луцького» [LM 4, № 18.3, р. 74].

Укладачі покажчиків до видань Литовської метрики вважають оцього Василя Львовича – Глинським.

1488 р. Пожалування князям

Реєстр пожалувань, розпочатий **17 березня 1488 р.**, коли король Казимир поїхав із Вільна до Польщі, містить записи пожалувань уже згаданим особам:

Князю Мамаю 8 коп грошей с корчем ейшиских, а 8 коп грошей з мыта в Луцку.
Брату его князю Василью 6 коп с корчем лидьских, а 6 з мыта в Берести.
Брату их Федьку 4 копы с корчем новгородских, а 4 з мыта там жо. [LM 4, № 16.4, р. 61].

Спокусливо припустити, що тут, як і вище, у пожалуванні 1486 року, маємо братів – князів Глинських, із яких Мамай був найстаршим і отримав найбільше, а Василь і Федір були його молодшими братами. Укладачі покажчиків до видань Литовської метрики так і роблять.

1488 р. Пожалування князю Івану Борисовичу

Реєстр пожалувань, розпочатий **6 квітня 1488 р.** із приїздом короля Казимира до Петрокова, містить запис:

Князю Івану Борисовичу 20 коп грошей из мыта киевського [LM 4, № 18.2, р. 73].

1488 р. Пожалування князю Льву

Реєстр пожалувань, розпочатий **28 жовтня 1488 р.** із приїздом короля Казимира до Петрокова, містить запис:

Князю Льву 10 коп грошей з мыта луцького, а шуба лисья завыйковая с ключа Троцького [LM 4, № 23.2, р. 78].

1489 р. Пожалування князю Івану Дашковичу

Реєстр пожалувань, розпочатий **2 червня 1489 р.** із приїздом короля Казимира до Кракова, містить запис:

Князю Івану Дашьковичу 12 коп з мита киевського; ему ж шуба лисья завыйковая с ключа там жо [LM 4, № 23.3, р. 83].

1489 р. Скарга князів Глинських

Князь Федір Глинський із братами скаржилися великому князю Казимиру, що князь Андрій Можайський (молодший брат московського великого князя Івана 3-го) послав своїх дітей боярських воювати їх отчину Тур'я, і вони спалили двісті (!) деревень і забрали добра на 500 рублів. Казимир наказав своєму послу князю Тимофію Мосальському підняти це питання перед Москвою (переговори проходили **23 липня 1489 р.**) [СИРИО, т. 35, № 8, с. 36].

Пригода сталась десь у 1488 році, бо під час посольства у жовтні 1487 р. про неї ще не було мови (були інші шкоди не означеним конкретно Глинським), а скарга за цю Тур'ю (володіння Глинських) була виставлена у грудні 1488 р. [СИРИО, т. 35, № 6, с. 20].

Що це за місцевість – Тур'я? Із того, що є найближче до тогочасного московсько-литовського кордону, знайшлася маленька [річка Тур'я](#) (довжиною десь 8 км) та [село Тур'я](#) на ній – обидва у Краснопольському районі Могилівської області Білорусії (100 км на південний схід від Могильова, 200 км на захід від Брянська). Двісті деревень – я думаю, велике перебільшення, Глинські, заносючи таку скаргу, просто розраховували пожитись коштом можливої московської репарації.

1490 р. Пожалування князю Івану Борисовичу

Реєстр пожалувань, розпочатий **8 березня 1490 р.** із приїздом короля Казимира до Гродна, містить запис:

Наместнику черниговському князю Івану Борисовичу 15 коп з мита киевського, а 15 коп з мита путивльського, а стирта ржи в пана Миколая Радивиловича [LM 4, № 23.15, р. 87].

Перед 1492 р. Перелік смоленських князів і бояр

Цей перелік містить запис: «Князя Семеновых сынов Глинского 4: Федор, Андрей, Дмитрий, Иван» [LM 4, № 141.1, р. 152]. Перелік не датований, орієнтовно з останніх років правління великого князя Казимира, тобто складений перед 1492 р. [так думають видавці LM 4, посилаючись на: *Бережков Н. Г. Литовская метрика как исторический источник*. – М.-Лг.: и-во АН СССР, 1946 г., т. 1, с. 93 – 94].

1492 р. Посольство Івана Борисовича Глинського

7 червня 1492 р. помер король Казимир 4-й, і його син Олександр став великим князем литовським. Уже **27 червня 1492 р.** Олександр, перебуваючи у Вільно, написав листа хану Менглі-Гірею. Відпуск листа вписано до Литовської метрики під заголовком: «От великого князя Александра, королевича, посольство до цара Мендли Кгирея перекопського наместником черниговським князем Иваном Борысовичом Глинским» [LM 5, № 4, р. 55]. Із цього заголовка ми знаємо, хто був послом.

Згадка про це посольство міститься у листі (ярлику), написаному Менглі-Гіреєм до Олександра у відповідь (орієнтовно в 1493 р.) [LM 5, № 22, р. 73].

Наступна згадка міститься у листі Олександра до Менглі-Гірея, згодом, 1496 р.: «... как есмо слали до тебе посла нашого, князя Ивана Борисовича Глинського...» [LM 5, № 58, р. 111].

1493 р. Посольство Івана Львовича Глинського

Великий князь Олександр написав листа до свого смоленського намісника (згодом в 1493 р.). Його відпуск вписано до Литовської метрики під заголовком: «От господара великого князя посолство до пана Юря Глебовича, наместника смоленського, князем Иваном Лвовичом Глинським» [LM 5, № 16.1, р. 69]. Із цього заголовку ми дізнаємось ім'я посланця.

1494 р. Згадка про Федора Глинського

24 квітня 1494 р. великий князь Олександр у Вільні розсудив суперечку за маєтки між київськими боярами Івашком Петровичем та його стрієчним братом Кузьмою Івашковичем. Їх батьки вислужили свої маєтки за київського князя Олелька. Пізніше цю скаргу розглядав київський воєвода Мартин Гаштовт, який доручив поділити маєтки **князю Федору Глинському** та київському боярину Єршу [РИБ, т. 27, № 16, стб. 527].

Виходить, що цікавий нам князь Федір діяв за урядування М. Гаштовта у Києві (1471 – 1480 рр.).

1495 р. Служба князів Глинських

У лютому 1495 р. московську княжну Олену Іванівну (наречену великого князя Олександра) везли через Смоленськ – [Вязинь](#) – Маркову – Крево – Ошмяни. У Марковій (яку я не вмію вказати на цьому шляху) її зустріли князі Іван та Василь Глинські [СИРИО, т. 35, № 35, с. 185].

Далі в цій же поїздці у Крево наречену зустріли «пани Мартынова Анна да пани Богданова Анна же». Г. Ф. Карпов (видавець цього збірника документів) у покажчику імен (с. 16) позначив цю Анну Богданову як дружину князя Богдана Глинського. Це, ясна річ, очевидна помилка, бо вона не названа княгинєю. Думаю, перша Анна – дружина Мартина Гаштовта, а друга – дружина Богдана Саковича, на той час – троцького воєводи.

1495 р. Наказ князю Івану Львовичу

17 червня 1495 р. великий князь Олександр у Вільні віддав наказ «наміснику Переломському і Ожському **князю Івану Львовичу**» щодо права власності на бортні землі у Переломському повіті [РИБ, т. 27, № 86, стб. 601].

А це де? Я знайшов село [Пералом](#) та містечко [Гожа](#) у Гродненському районі й області. Із них Гожа знаходиться у 13 км на північ від Гродно, а Перелом – ще на 10 км північніше, при самому кордоні Білорусії з Литвою.

1495 р. Пожалування князю Івану Дашковичу

17 серпня 1495 р. великий князь Олександр у Вільні виставив привілей:

Бил нам чолом дворенин наш князь Иван Дашкович и просил в нас именьца в Киевском повете на имя Гостомья, што дал был пан Юрей Пацович Сеньку Володковичу ещо за отьца нашего, короля его милости, как держал от его милости Киев [LM 6, № 126, р. 116].

Гостомель нині – відоме усьому світові місто-герой у 27 км на північний захід від центру Києва, де в лютому – березні 2022 року захлинувся наступ Гнило-Солом'яної Орди на Україну (вони йшли на Вашингтон, але застрягли під Гостомелем). Для нас істотно, що І. Д. не успадкував цей маєток, а отримав заново, після попереднього державця. Із цього вийшла судова справа (нижче, в 1496 р.).

1495 р. Фундація Івана Семеновича Глинського

17 липня 13 індікта смоленський єпископ Йосиф ([Болгаринович](#)) у Смоленську дав грамоту:

Просил нас у нашего смирения князь Иван Семёнович Глинский, што брат наш небощик Мисаил дозволил ему церковь поставити на нове у его имению у Вязичне абыхто благослови тую церковь поставити и пошлины отпустити тому попу, котрый будет в той церкви служить.

И мы на его просьбу учинили, благословили есьмо тую церковь посветити и пошлин наших отпустили есьмо ему [АВК, т. 13, № 5, с. 17].

Упродовж єпископської каденції Йосифа (1494 – 1498) 13-й індікт був у 7003 році, отже, документ слід датувати 17 липня 1495 р. Ця дата виглядає більш надійною, і саме на її підставі я думаю, що попередня [грамота Мисаїла](#) була дана все ж таки в 1481, а не 1466 чи 1451 роках (44 чи 29 років між наміром та виконанням виглядають менш імовірно, ніж 14).

1496 р. Наказ Івану Борисовичу Глинському

11 лютого 1496 р. великий князь Олександр у Гродні виставив привілей для Андрія Дрожжи на маєтки у Чернігівському повіті, і наказав «наместнику черниговському князю Івану Борисовичу Глинському» ввести А. Д. у володіння [LM 6, № 140, р. 122].

1496 (?) р. Пожалування Івану Семеновичу Глинському

16 лютого (без зазначення року) великий князь Олександр у Гродно написав листа до смоленського намісника пана [Юрія Глібовича](#). Пан Юрій повідомив великого князя, що «отчизна» князя Івана Семеновича Глинського уся відійшла до Москви, і просив, щоби Івану дали сільце Снопотець у Деменській волості Смоленського повіту, яке був держав Григорій Мишкович. Олександр погодився на таке пожалування «дотуля, поки его [Івана] отчизну очистим». До цього наказу додано наказ Юрія Глібовича, написаний у Смоленську 5 березня (року не зазначено) – ввести князя Глинського у володіння Снопотцем [АВК, т. 13, № 5, с. 15].

Деревня [Снопот](#) і нині належить до Спас-Деменського району Калузької області РФ при кордоні зі Смоленською областю (18 км на захід від Спас-Деменська і 120 км на південний схід від Смоленська).

З огляду на те, що Деменська волость перейшла під владу Москви [за договором 1503 року](#), виходить, що отчина князя Івана знаходилась десь далі на схід і була втрачена під час війни 1487 – 1494 років. Звідки випливає орієнтовна дата документа – між 1494 і 1500 роками, мабуть ближче до початку цього періоду. Також враховую, що Юрій Глібович був смоленським намісником в 1492 – 1499 роках (цитована Вікіпедія).

Спокусливо було би думати, що Вязичня і була тією втраченою отчиною.

Може бути, що нове розмежування, встановлене мирною угодою 1494 р., не одразу вступило в силу, і князь Іван ще міг клопотатись у Смоленську за свою Вязичню. Пізніше він дізнався, що Вязичня перейшла до Москви, і отримав за неї заміну.

1496 р. Пожалування Івану Борисовичу Глинському

24 лютого 1496 р. великий князь Олександр у Гродні на прохання чернігівського намісника князя Івана Борисовича Глинського надав йому данника на ім'я Бутович та село Смолин [РИБ, т. 27, № 129, стб. 648 – 649]. Із цього надання видно, що в селі Смолині були ще вільні люди, яких осадив там князь Олександр, і вони могли відійти від нового власника. А Бутович, виходить, цього не міг, був мабуть «непохожим»?

Село [Смолин](#) знаходиться у Чернігівському районі й області, у 30 км на південний захід від Чернігова. Поселень із назвою Бутовичі (чи подібних) в Чернігівській області нема, хоча козацький рід [Бутовичів](#) від середини 17 ст. добре відомий саме на Чернігівщині.

1496 р. Згадка про Василя Глинського

21 березня 1496 р. господарський писар Івашко Яцкович склав реєстр данини, зібраної у Берштах, і виплат з цієї данини. Так, зокрема зазначено: «А князю Василю Глинському дано 4 копы грошей на страву» [LM 6, № 607, р. 347]

1496 р. Наказ Григорію Глинському

27 квітня 1496 р. великий князь Олександр у Меречі виставив привілей для Яцка Мезя на чоловіка в Овруцькому повіті, і написав про це «наместнику вруцькому князю Григорію Глинському» [LM 6, № 144, р. 124].

1496 р. Згадка про Івана Борисовича Глинського

1 липня 1496 р. великий князь Олександр у Вільні виставив привілей для князя Семена Івановича Можайського на володіння Черніговом, Стародубом та Гомелем [LM 6, № 156, р. 129]. Щодо попередніх власників там є вказівка:

А тых, што дали были есмо князю Ивану Борисовичу Глинскому, данники и люди, што княз Алексъандро Чорторыйский садил, и тых [што?] пану маршалъку Литавору дали есмо пустовъщину там в Черниговъском повете, – тые данъники и люди и тую пустовщину ему ж [князю Семену] есмо дали.

Виходить, не встиг І. Б. Глинський досить наволодітись отим Смолином!

1496 р. Скарга на Івана Дашковича Глинського

24 липня 1496 р. у Вільні великий князь Олександр разом із радою розглядав скаргу Сенка Володковича «на князя Івана Дашкевича Глинського» за володіння Гостомелем [LM 6, № 166, р. 133 = LM 6, № 197, р. 145 – 146; документ вписаний до метрики двічі]. Резюме, записане до метрики, вкрай показове:

Сенько казав: князь Іван випросив Гостомель «піді мною» – буцімто я не мав листа короля Казимира.

Князь Іван казав: Гостомель дав тобі (Сеньку) Юрій Пацович, коли був кийвським воєводою, а королівського листа ти (Сенько) не маєш.

И Сенко рек: мел есми на то лист короля его милости, але ми тот листъ згинул.

А потомъ пан Юрей Пацевич сам созънал, иж тое имене Гостомль дал был Сеньку Володкевичу без воли короля его милости.

Гостомель було присуджено князю Глинському. Варто звернути увагу, як легко люди брешуть, що мали документи, але вони згоріли. Тут брехуна вдалося зловити прямо на місці брехні.

1496 р. Надання монастиря

25 липня 1496 р. великий князь Олександр у Вільні виставив наказ овруцькому наміснику князю Григорію Борисовичу. Князь Іван Дашкович випросив у Олександра монастир св. Іоакима і Анна в Овручі для своєї матері – «княгині Дашкової». Намісник мав ввести її у володіння монастирем [LM 6, № 199, р. 146 – 147].

Княгиня традиційно не названа по імені, а зветься іменем свого чоловіка – Дашка.

1496 р. Наказ князю Івану Дашкевичу

27 липня 1496 р. великий князь Олександр у Вільні виставив привілей для Гришка Поповича на володіння монастирем святого Михаїла Золотоверхим у Києві. Наказ адресований київському воєводі князю Дмитру Путятичу, і окремо зазначено: «казали есмо его [Гришка] в тот монастыр увязати князю Ивану Дашкевичу» [LM 6, № 202, р. 147 – 148].

Я так розумію, що князь Іван разом із Гришком мав їхати з Вільна до Києва, і тому Івану доручено цю справу.

1496 р. Посольство князя Василя Глинського

Орієнтовно в 1496 році великий князь Олександр написав листа до хана Великої Орди Шейх-Ахмета. Відпуск листа вписано до Литовської метрики під заголовком «Посолство от великого князя Александра к заволской орде князем Васильем Глинским», з якого ми дізнаємось ім'я посла [LM 5, № 51.1, р. 98 = LM 6, № 44, р. 77; документ вписаний до метрики двічі].

Далі в метриці міститься згадка:

Князю Василью Глинскому 20 коней з волостей поднепрських [...] Князю Василью слуг осм: чотыры с Путивля, чотыры з Новагородка Северского [LM 5, № 51.5, р. 99].

Ще одна згадка про це посольство міститься у листі Олександра до Менглі-Гірея (орієнтовно того ж 1496 року):

Такеж послали есмо послов наших, князя Василя Борисовича Глинского и иных с ним, до цара завольского. Ино на поли тых наших послов разбили и статьи многии и речы в них побрали, и князя Василья, слугу нашего, к тебе привели, и тепер в тебе ест [...] Про то, абы еси того нашего посла князя Василья к нам отпустил, а мы теж послов твоих всех, которыи в нас ест, к тебе отпустим [LM 5, № 65, р. 118 = LM 6, № 48, с. 80; документ вписаний до метрики двічі].

Менглі-Гірей не поспішав звільняти посла, якого Олександр відправив до Шейх-Ахмета (лютого ворога Менглі-Гірея), і Олександр уже в наступному (1497) році нагадував:

Такъжо перъво сего всказывали есмо до тебе о нашего слугу, князя Василя Глинского, который впал в твои руки, ажъбы еси его к нам отпустил [LM 5, № 71.2, p. 122].

Менгли-Гирей на цей лист відповів [LM 5, № 72.1, p. 122 – 123], але за Василя не згадав. Чи він був колись звільнений – невідомо [WK, s. 79].

Значно пізніше, аж **28 жовтня 1509 р.**, король Сигізмунд, відповідаючи на пропозиції панів-ради, торкнувся зокрема і теми Шейх-Ахмета. Викладаючи історію відносин з ним, пригадав:

Как жо и часу панованья славное памяти Алексаньдра, короля его м[и]л[о]сти, и первой коли его м[и]л[о]сть слал Василя старого Глинського з Дрожчою до нинешнього ц[а]ря Шиг Ахьмата, коли он еще на своем царстве был, и потом коли Хожак солтана отъпустили, вси тые поселства и sprawy ц[а]рю Менъдли Кгирею в руки попали... [LM 7, № 69, p. 167]

На цьому місці треба відзначити, що в покажчику до LM 7 ця згадка помилково пов'язана із Василем Львовичем Глинським, хоча контекст не залишає сумніву – тут згадано Василя Борисовича Глинського.

1498 р. Пожалування Івану Борисовичу Глинському

22 січня 1498 р. великий князь Олександр у Гродні на прохання князя Івана Борисовича Глинського підтвердив надання короля Казимира [РИБ, т. 27, № 167, стб. 691 – 692]. Казимир надав був І. Б. Глинському чотири чоловіка у Стародубському повіті: двох братів Внучковичів, Холієвича та Кіндратовича, які перед тим належали Ваську Брику.

Тепер Олександр цих людей «з їх землями пашними і бортними, і сіножатями, і ріками, і бобровими гонами, і з усім, що здавна до тих земель прислухало» – передав князю І. Б. Глинському і його княгині і їх дітям у повну власність.

Мені здається, що надання Казимира було виставлене незадовго перед тим, скажімо, в 1488..1492 роках, так що у складі пожалуваних осіб ще не відбулося ніяких змін. Також думаю, що тут ми бачимо перший етап заселення території, бо відомі імена людей, а ще не усталились назви поселень, де вони живуть.

Менше з тим, знайти ці поселення не так-то важко.

Село [Внуковичі](#) знаходиться у 9 км на північ від Новозибкова й у 57 км на захід від Стародуба; деревня [Холєвичі](#) (Халєєвичи) – у 17 км на північ від Новозибкова й у 60 км на захід від Стародуба. Віддаль між цими поселеннями – всього 6..7 км, так що десь поруч було й поселення отого Кіндратовича, нині невідоме.

Титул чернігівського намісника І. Б. Глинський втратив мабуть у 1496 р., коли Чернігів було пожалувано князю Семену Івановичу Можайському (див. також жалувану грамоту для Можайського 26 березня 1499 р. [РИБ, т. 27, № 203, стб. 744 – 746]).

1498 р. Доручення князю Івану Борисовичу

У 5-й книзі Литовської метрики серед документів 1498 року вписано недатовану скаргу за викрадення людей і наказ:

И великий князь его милость казал там выехати и гораздъ ся того довѣдати намѣстнику Василишскому, князю Ивану Борисовичу и рок тому роз[ъ]езду его милость положыл – по середопост[ъ]и в тыйдень. П[и]сан в Берштах, мар[т], третее недѣли поста во второк [РИБ, т. 27, № 173, стб. 697 – 698].

Великий князь Олександр перебував у Берштах 5 – 19 березня 1496 р. [серія документів РИБ, т. 27, № 134 – 146], далі 20 березня 1498 р. [РИБ, т. 27, № 169, стб. 693 – 694] і далі 29 (!) лютого 1499 р. [РИБ, т. 27, № 194, стб. 727 – 729].

У 1498 році третя неділя великого посту припадала на 18 березня, а 20 березня – якраз вівторок після 3-ї неділі. Думаю, на цій підставі можна датувати документ № 173 тим же днем 20 березня 1498 р., що й документ № 169.

[Василишки](#) – нині містечко Щучинського район Гродненської області Білорусії, у 68 км на схід від Гродно.

1499 р. Згадка про Григорія Глинського

17 січня 1499 р. великий князь Олександр у Гродні разом з усією радою розглядав суперечку київських бояр за земельні володіння. При цьому згадано «тот остров, што приискался к тым именьям под князем Григорем Глинским» – його треба приєднати до тих маєтків [РИБ, т. 27, № 187, стб. 717].

Із географічних назв документа легко знаходиться село [Ладичичі](#) Чорнобильського району Київської області. Воно знаходилось у 12 км на схід від Чорнобиля, на лівому березі Прип'яті. Ріка Прип'ять тут, біля впадіння у Дніпро, залишила багато стариць, затонів і проток, ідесь тут мав би бути отой острів, що зайняв був князь Г. Глинський.

1499 р. Згадка про Михайла Львовича Глинського

13 березня 1499 р. великий князь Олександр у Вільні виставив пожалування для Федка Янушковича. Другим із трьох свідків названий «нам[естник] утен[ский] кн[я]з Мих[аило] Львов[ич] Глин[ский]» [LM 6, № 289, р. 190 – 191].

Утени – це сучасне місто [Утена](#) на північному сході Литви, 92 км на північ від Вільнюса.

1499 р. Пожалування Василю Львовичу Глинському

14 березня 1499 р. великий князь Олександр у Вільні виставив пожалування для «дворенина нашего, князя Василья Львовича Глинського». Предметом пожалування стали

люди наши, борти Клевицкие, десяток весь, со всеми их землями пашными, з бортными и з землями пустовскими того десятку, и со озеры, и з реками, и з бобровыми гоны, и з млыны, и з ставы, и з ставищи, и со всем по тому, што здавна к тому десятку Клевицкому прислухало [РИБ, т. 27, № 196, стб. 730].

Надання було новим, а не затвердженням В. Л. Глинського у його давньому володінні. Це видно з того, що в наданні застережено: якщо виявиться, що якесь майно з того десятка позахоплювали князі, пани і бояри, то В. Л. Глинський має право це майно відшукувати через суд. Понад те, великий князь доручив своєму дворянину Юхну Федкевичу Волинцу зробити опис того пожалуваного десятка [РИБ, т. 27, № 195, стб. 729], мабуть передбачаючи, що там є самовільні захоплення.

Клевицький десяток – це мабуть сучасне село [Клявіца](#) в Ошмянському районі Гродненської області Білорусії, при кордоні з Литвою. Воно знаходиться у 20 км на південний захід від Ошмян і 54 км на південний схід від Вільнюса. Тут також відома річка [Клявіца](#), яка впадає у більшу річку [Кляву](#).

1499 р. Згадка про Михайла Глинського

4 квітня 1499 р. великий князь Олександр у Вільні виставив пожалування для Богдана Корєєвича. «При том был наместник Утенский князь Мих[айл] Глинский» [РИБ, т. 27, № 207, стб. 753].

1499 р. Згадка про Михайла Глинського

29 квітня 1499 р. великий князь Олександр у Вільні виставив пожалування для Івашка Сопежича. «При том были: князь Мих[айло] Глин[ский]; писар латин[ский] Еразмус» [LM 6, № 311, р. 203 – 204].

1499 р. Згадка про Михайла Львовича Глинського

3 травня 1499 р. великий князь Олександр у Вільні виставив пожалування для князя Семена Юрійовича. «При том был князь Мих[айло] Лво[вич] Глин[ский]» [LM 6, № 306, р. 199 – 200].

1499 р. Підтвердження пожалування Івану Дашковичу Глинському

15 травня 1499 р. великий князь Олександр у Вільні виставив привілей для князя Івана Дашковича Глинського [РИБ, т. 27, № 214, стб. 764 – 765]. Цим документом підтверджувались два надання для І. Д. Глинського (обидва у Київському повіті):

- в Жытомиры Пирьхаловское, на имя Ставок, данину отца нашего, короля его милости;
- подле Киева именье, на имя Гостомль, з данники в Загалцох и в Запрудичох, данину нашу, выслугу его.

Житомирський зем'янин Пирхало відомий з пожалування йому грошей у Петрокові 14 грудня 1486 р. [LM 4, № 13.3, р. 49]. Я уявляю собі справу так, що цей Пирхало невдовзі помер, і його майно король Казимир надав іншим людям, зокрема, оцей Ставок – І. Д. Глинському. Нині села такої назви в усій Житомирській області немає, і можна думати, що предметом надання було не поселення з власним іменем Ставок, а власне ставок (апелятив) десь поблизу Житомира.

Загалці – село Бородянського району в 30 км на захід від Гостомеля.

Поселення Запрудичі нині невідоме. Вказують на с. Запрудка поруч з Іванковом (це 45 км на північний захід від Гостомеля), але це тільки можливість.

Так само як і згадане вище надання І. Б. Глинському, це також дано самому І. Д. Глинському, його княгині і їх дітям. Мабуть, це просто канцелярська формула, яка підкреслює спадковий характер надання, а не фіксація реального сімейного стану князя.

1499 р. Згадка про Михайла Львовича Глинського

14 червня 1499 р. великий князь Олександр у Вільні виставив пожалування для пріора св. Трійці у Гродно. «Прав[ил] нам[естник] уте[нский] кн[яз] Мих[айло] Льв[ович] Глин[ский]» [LM 6, № 316, р. 206 – 207].

1499 р. Наказ Григорію Борисовичу Глинському

6 липня 1499 р. великий князь Олександр у Вільні віддав наказ «наместнику вруцкому князю Григорю Борисовичу Глинскому» щодо корчми в Овручі [LM 6, № 409, р. 250].

1500 р. Підтвердження володінь

Михайла Львовича Глинського

27 травня 1500 р. великий князь Олександр у Вільні виставив привілей для утянського намісника князя Михайла Львовича Глинського [РИБ, т. 27, № 228, стб. 790 – 791]. Цим документом затверджувались надбання М. Л. Глинського – двір та дворище у Троках.

1500 р. Згадка про Михайла Львовича Глинського

28 травня 1500 р. великий князь Олександр у Вільні виставив пожалування для Васка Ісаковича. Другим із 3 свідків у цьому документі названий «наместник Утенский князь Михайло Лвович Глинський» [РИБ, т. 27, № 234, стб. 803].

1500 р. Пожалування Івану Глинському

1 вересня 1500 р. великий князь Олександр у Городку віддав наказ смоленському наміснику пану Станіславу Петровичу (Кишці):

Бил нам чолом князь Иван Глинский и просил нас дворца в месте Смоленскому, за Днепром, близко церкви святого Ильи, князя Семена Володимировича Бельського, и мы ему тот дворец за Днепром князя Семёнов дали [АВК, т. 13, № 5, с. 16].

Далі йде наказ Станіслава Петровича (5 листопада, мабуть того ж 1500 р.) про введення князя Івана Глинського у володіння.

Оскільки ці документи містяться у загальному пакеті документів князів Семеновичів Глинських, можна не мати сумніву, що йдеться про князя Івана Семеновича Глинського.

1500 р. Згадка про Михайла Львовича Глинського

У грудні 1500 р. великий князь Олександр у Вільні виставив документ, який мав регулювати відносини між полоцькими міщанами після надання місту магдебурзького права. При тому був «маръ[шалок] дв[о]р[ный], нам[естник] Утен[скій], князь Мих[айло] Лвович Глинський» [РИБ, т. 27, № 240, стб. 817].

1500 р. Згадка про Михайла Львовича Глинського

19 грудня 1500 р. великий князь Олександр у Вільні виставив пожалування для господарського кушніра Сави. При тому був «маршалок дворный, наместник Утенский князь Михайло Лвович Глинський» [РИБ, т. 27, № 245, стб. 825].

1500 р. Згадка про Михайла Львовича Глинського

22 грудня 1500 р. великий князь Олександр у Вільні виставив пожалування для пана Андрія Олександровича Дрожжи. Другим із 2 свідків у цьому документі названий «наместник Утенский князь Михайло Лвович Глинський» [РИБ, т. 27, № 245, стб. 825].

1500 р. Згадка про Михайла Львовича Глинського

У недатованому (орієнтовно 1500 р.) листі хана Шейх-Ахмата до великого князя Олександра є згадка: «А в князя Лвовича, в князя Михаила, слуга мой есть, на имя Черкас, и ты бы его, брат мои, не поборонил» [LM 5, № 95.5, р. 158] – тобто не перешкоджав його поверненню до хана.

1500 р. Посольство Михайла Львовича Глинського

Великий князь Олександр написав листа до свого брата – угорського й чеського короля Владислава. Відпуск вписано до Литовської метрики під заголовком: «Посольство ку наянейшому пану Владиславу, з божье ласки королю вгорскому и ческому, князем Михаилом Львовичом Глинским» [LM 5, № 112.1, р. 184]. Із цього заголовка ми дізнаємось ім'я посла. На початку свого листа Олександр згадав про посольство Владислава до Москви з метою припинити війну, яка була розпочалася у квітні 1500 р. Тому розглядуваний лист, мабуть, слід датувати 2-ю половиною 1500 р.

1501 р.

1501 р. Пожалування Івану Глинському

4 березня 1501 р. великий князь Олександр у Вільно написав листа до смоленського намісника:

Бил нам чолом князь Иван Глинский, просил у нас сельца у Смоленском повете у Молоховской волости на име Шилкович, и мы ему тое сельцо Шилковичи з людьми дали есмо.

До цього листа додано наказ намісника (Станіслава Петровича) від 11 травня 4-го індікту (1501 р.) – ввести князя Івана у володіння.

В наступному листі великого князя Олександра до смоленського намісника Станіслава Петровича (Кишки; із Меречі 6 серпня, мабуть того ж 1501 р.) згадано, що жителі Шилкович відмовилися служити князю Івану Семеновичу Глинському. Наміснику було наказано не поступатись. Наказ підписано: «Князь Михайло Глинский, маршалок дворный» [АВК, т. 13, № 5, с. 15 – 16].

Деревня [Шилковичі](#) (нині Краснинського району Смоленської області) знаходиться у 150 км на захід від Снопота і у 57 км на південний захід від Смоленська. В цьому районі є й річка [Молоховка](#), назва якої нагадує про Молоховську волость (також деревня [Малаховка](#) того ж району – мабуть центр волості).

Думаю, нове пожалування далі на захід пов'язане з тим, що село Снопот потрапило в зону війни 1500 – 1503 років.

1501 р. Згадка про Михайла Глинського

31 березня 1501 р. великий князь Олександр у Троках виставив підтвердження маєтків Василя Хребтовича.

Пр[и] [том] были:
 воев[ода] троц[кий], мар[шалок] зем[ский], пан Ян
 Юр[евич] [Забрезинский];
 гет[ман], воев[ода] нов[городский], нам[естник] кам[енецкий], кн[я]з
 Семен Юр[евич] [Гольшанский];
 стар[оста] луц[кий], мар[шалок] Вол[ыньское] зем[ли], кн[я]з Мих[аило]
 Остроз[ский];
 мар[шалок] двор[ный], нам[естник] утен[ский], кн[я]з Мих[аило]
 Глин[ский] [LM 6, № 436, р. 261].

1501 р. Згадка про Михайла Львовича

2 квітня 1501 р. великий князь Олександр у Троках виставив пожалування для князя Федора Чорторійського. «Правил мар[шалок] двор[ный], нам[естник] утен[ский], кн[я]з Мих[айло] Львович» [LM 6, № 438, р. 262].

Пожалування такого ж змісту, але стилізоване більш докладно, виставлено ще раз у Вільні 29 травня 1501 р. Готував його той самий М. Л. [LM 6, № 447, р. 266].

1501 р. Згадка про Михайла Львовича

6 квітня 1501 р. великий князь Олександр у Вільні виставив пожалування для Левка Боговитиновича.

А при том были Панове Рада наша:
князь Войтех, бискуп виленский;
а подчаший наш, наместник белский, пан Миколай
Миколаевича [Радивил];
а маршалок наш дворный, наместник утенский, князь **Михайло Львович**;
а маршалок, охмистр великое кнегини, наместник ковенский, пан Войтько
Янович [Клочко];
а наместник пунский пан Александро Ходкевич;
а пан Олбрахт Мартинович Кгастовътовича [LM 6, № 439, р. 262].

1501 р. Згадка про Михайла Львовича

10 травня 1501 р. великий князь Олександр у Вільні розсудив скаргу за хабар у київському миті. «Прав[ил] мар[шалок] двор[ный], нам[естник] утен[ский], князь Мих[айло] Львов[ич]» [LM 6, № 446, р. 265 – 266].

1501 р. Згадка про Василя та Михайла Львовичів

12 травня 1501 р. великий князь Олександр у Вільні виставив пожалування для Івашка Злоцького. За поясненням у цій справі звертались до «наместника василишського кн[я]зя Василя Львовича». «Правил[и]: мар[шалок] двор[ный], нам[естник] утен[ский], кн[я]з Мих[айло] Львов[ич]; мар[шалок], ох[мистр], нам[естник] ковен[ский], п[а]н Вой[тех] Янов[ич] [Клочко]» [LM 6, № 448, р. 266 – 267].

1501 р. Згадка про Василя Львовича

30 травня 1501 р. великий князь Олександр у Вільні виставив пожалування для Кузьми. «Прав[или]: нам[естник] вас[илишский] кн[я]з Вас[илий] Илвов[ич]; кон[юший] двор[ный], нам[естник] жолуд[ский], п[а]н Мар[тин] Хреб[тович]» [LM 6, № 449, р. 267].

1501 р. Згадка про Михайла Глинського

10 червня 1501 р. у Вільні великий князь Олександр разом із радою розсудили скаргу пінських міщан.

Пр[и] [том] были:
кн[я]з Вой[тех], бис[куп] вил[енский];
воев[ода] троц[кий], мар[шалок] зем[ский], пан Ян
Юр[евич] [Заберезинський];
п[а]н троц[кий], стар[оста] жом[оитский], пан Стан[ислав]
Ян[ович] [Кезгайло];

мар[шалок] двор[ный], нам[естник] утен[ский], кн[я]з Мих[айло] Глин[ский];

мар[шалок], ох[мистр] вели[кое] кн[е]г[ини], нам[естник] ков[енский], пан Вой[тех] Ян[ович] [Ключко] [LM 6, № 454, p. 269 – 270].

1501 р. Згадка про Михайла Глинського

21 червня 1501 р. магістр Тевтонського ордена Вальтер фон Плетенберг уклав договір із королем Олександром про союз проти Москви. В числі литовських вельмож там названо «*Michaele Glinsky marschalco curiae domini Magni Ducatus Litvania*» [LM 5, № 126, p. 240, 241].

1501 р. Згадка про Михайла Глинського

23 червня 1501 р. король Олександром у Вільні підтвердив магдебурзьке право містечку Литовежу, надане ще Свитригайлом:

praesentibus ibidem magnificis, generosis et nobilibus
Alexandro Juriewicz capitaneo Grodensi et castellano Vilnensi,
Iohanne de Zabrzezie palatino Trocensi et marschalco Magni Ducatus
Lituaniae,
Stanislao Janowicz capitaneo Samogitiensi et castellano Trocensi,
Nicolao Mikolaiowicz subpincerna Ducatus nostri et capitaneo Bielscensi,
Michaele duci[s] Hlinensi, marschalco curiae nostrae,
Georgio Paczovicz,
Stanislao Zabrzezinski dapifero et capitaneo Braslaviensi,
Petro Olechnowicz magistro coquinae nostrae,
Nicolao Ginylowicz magistro coquinae ducis nostrae,
Fiedko Chreptowicz vicetesaurario nostro
et aliis quam plurimis fidedignis [LM 22, № 5.2, p. 17 – 18].

1501 р. Згадка про Василя Львовича Глинського

24 червня 1501 р. великий князь Олександр у Вільні виставив підтвердження маєтків Станіслава Кгинвиловича. При цьому згадано, що «подстолему нашому, наместнику василишському, кн[я]зю Василю Львовичу Глинському» було наказано поділити спірні маєтки [LM 6, № 450, p. 267 – 268].

Документ цікавий згадкою, що одного з учасників поділу було викрито у фальшуванні привілею короля Казимира на спірний маєток.

Цей же поділ маєтків В. Л. Глинським згаданий у привілеї для Миколая Сенковича, виставленому в той же день [LM 6, № 457, p. 271].

1501 р. Згадка про Михайла Львовича

26 червня 1501 р. великий князь Олександр у Вільні виставив підтвердження маєтку Войтеха Нарбутовича. «Правил мар[шалок] двор[ный], нам[естник] утен[ский], кн[я]з Мих[айло] Львович» [LM 6, № 451, p. 268].

1501 р. Наказ Григорію Борисовичу Глинському

і згадка про Михайла Львовича

1 липня 1501 р. великий князь Олександр у Вільні виставив привілей для київського боярина Яцка Мезя на людей в Овруцькому повіті. Документ адресовано «наместнику вруцкому князю Григорію Борисовичу Глинському».

«Правил мар[шалок] двор[ный], нам[естник] утен[ский], кн[я]з Мих[айло] Львович» [LM 6, № 452, р. 268].

1501 р. Згадка про Михайла Львовича Глинського

2 липня 1501 р. великий князь Олександр у Вільні виставив пожалування для Занка. «Правил мар[шалок] двор[ный], нам[естник] утен[ский] и оник[штенский], кн[я]з Мих[айло] Львович Глинский» [LM 6, № 453, р. 269].

Онiкшты (литов. Anykščiai, пол. Onikszty, рос. Оникшты, Аникшьяй) – місто в Литві у 93 км на північ від Вільнюса і у 32 км на захід від Утян.

1501 р. Пожалування Івану Львовичу

і згадка про Михайла Львовича

10 липня 1501 р. великий князь Олександр у Вільні виставив пожалування:

Бил нам чолом маршалок наш, хоружий земський, наместник переломский и ожский, князь Иван Львович, што есмо дали ему дворец наш у Перевалском повете на имя Вейсеи и з людми служебными и тяглыми [...] Теж есмо придали ему к тому дворцу Вейсеям сеножать нашу Переломского повета на имя Жмиркли такеж вечно.

Прав[или]: пан троц[кий], стар[оста] жом[оитский], пан Стан[ислав] Янов[ич] [Кезгайло]; мар[шалок] двор[ный], нам[естник] утен[ский] и он[икштеньский], кн[я]з Мих[айло] Львов[ич] [LM 6, № 455, р. 270].

Де знаходився Перевальський повіт? Вказівку на це дає нам документ 1503 року зі згадкою двора Лепуники Перевальського повіту [LM 6, № 511, р. 300]. Це поселення нині зветься [Lipliūnai](#) і знаходиться воно на березі Німана, на півдні сучасної Литви при самому кордоні з Білоруссю, у 7 км на південний захід від Друскенік. А на протилежному березі Німана, у 3.5 км на південний схід від Lipliūnai, але уже на білоруському боці кордону – знаходиться деревня [Прывалкі](#) (рос. Привалки, литов. Pervalkas) – центр отого Перевальського повіту. Оскільки цей повіт згадується досить рідко, слід думати, що територія його була маленька.

Двір Вейсеї нині виріс до розміру міста [Вейсейяй](#) (литов. Veisiejai) на південному заході сучасної Литви, у 23 км на північний захід від давнього повітового центру.

Сіножать Жмиркли – це сучасна деревня [Žmirklės](#) у Лаздійському районі Литви, в 14 км на південь від Вейсей.

1501 р. Згадка про Михайла Львовича Глинського

17 липня 1501 р. великий князь Олександр у Вільні виставив пожалування для Коптя Васильовича. «Правил мар[шалок] двор[ный], нам[естник] оник[штеньский], кн[я]з Мих[айло] Львович Глинский» [LM 6, № 429, р. 258].

Того ж дня було виставлено підтвердження для Коптя Васильовича на поділ маєтків його батька. «Правил мар[шалок] двор[ный], нам[естник] оник[штеньский], кн[я]з Мих[айло] Львович Глинский» [LM 6, № 430, р. 258].

Із цими документами була ціла детективна пригода. Копоть твердив, що мав на свій маєток лист короля Казимира і підтвердження великого князя Олександра, і ці документи зберігались у скрині Андрія Станковича. Цей Андрій був служебником «маршалка нашого дворного, наместника утенского, князя Михайла

Львовича». І от цю скриню з документами – у Андрія украли! Довелось видавати нові документи.

1501 р. Згадка про Михайла Львовича

22 липня 1501 р. великий князь Олександр у Вільні виставив привілей для Бориса Семеновича. «Правил мар[шалок] двор[ный], нам[естник] утен[ский] и оник[штенский], кн[я]з Мих[айло] Львович» [LM 6, № 459, р. 272 – 273].

1501 р. Згадка про Михайла Львовича Глинського

24 липня 1501 р. у Вільні великий князь Олександр із радіою розсудив скаргу своєї княгині на пана Іллінича.

При т[ом] был[и]:

бис[куп] вил[енский] кн[я]з Вой[тех]

а мар[шалок] двор[ный], нам[естник] утен[ский], кн[я]з Мих[айло]

Лвов[ич] Глин[ский] [LM 6, № 456, р. 270 – 271].

1501 р. Наказ Григорію Борисовичу Глинському

18 серпня 1501 р. великий князь Олександр у Гродні віддав наказ «наместнику вруцкому князю Григорію Борисовичу Глинському» щодо корчми в Овручі [LM 6, № 410, р. 250 – 251].

1501 р. Згадка про Михайла Глинського

28 серпня 1501 р. великий князь Олександр у Гродні виставив пожалування своїй королеві Олені. Шостим із 7 свідків був «Michaele duce Hlinensi, marschalco curiae nostrae» [LM 25, № 118, [р. 176](#) – 177].

1501 р. Згадка про Михайла Львовича Глинського

Того ж дня **28 серпня 1501 р.** великий князь Олександр у Гродні виставив пожалування для Богдана Павловича. Єдиним свідком названий «маршалок дворный, наместник Мерецкий и Утенский князь Михайло Лвович Глинський» [РИБ, т. 27, № 253, стб. 843].

Мереча – сучасне містечко [Мяркуне](#) на півдні сучасної Литви, у 102 км на південний захід від Вільнюса.

1501 р. Згадка про Михайла Львовича

22 вересня 1501 р. великий князь Олександр у Кракові виставив надання князю Олександрю Юрійовичу. «Прав[ил] мар[шалок] двор[ный], нам[естник] мер[ецкий] и утен[ский], княз Мих[айло] Львович» [LM 25, № 83, [р. 144](#) – 145].

1501 р. Згадка про Михайла Львовича

7 жовтня 1501 р. великий князь Олександр у Мельнику виставив привілей для Петра Фурсовича. «Прав[ил] мар[шалок] двор[ный], нам[естник] мер[ецкий] и утен[ский], княз Мих[айло] Львов[ич]» [LM 6, № 461, р. 273].

1501 р. Згадка про Михайла Львовича

12 жовтня 1501 р. великий князь Олександр у Мельнику виставив привілей для Юхна Воронича. «Прав[ил] мар[шалок] двор[ный], нам[естник] мер[ецкий] и утен[ский], княз Мих[айло] Львов[ич]» [LM 6, № 462, р. 273].

1501 р. Згадка про Михайла Львовича

11 листопада 1501 р. великий князь Олександр у Вільні виставив підтвердження володінь ковенських бояр. «Прав[или]: паи троц[кий], стар[оста] жом[оитский], пан Стан[ислав] Ян[ович] [Кезгайло]; мар[шалок] двор[ный], нам[естник] утен[ский], княз Мих[айло] Львов[ич]» [LM 6, № 444, р. 264 – 265].

1502 р.

1502 р. Згадка про Михайла Львовича Глинського

5 січня 1502 р. король Олександр у Кракові виставив пожалування Михайлу Козечичу на маєток Мокрець. «Правил маршалок дворный, наместник мерецкий и утенский князь Михайло Лвович» [LM 6, № 464, р. 274].

14 червня 1502 р. той же Олександр у Любліні виставив тому самому князю Михайлу Федоровичу Козечичу ще один, більш докладний привілей на той самий Мокрець.

А при том были велможныи, вроженыи:
 кн(я)з **Михайло Львович Глинський**, маршалок дворный, наместьник мерецький и утенський;
 а маршалок, охмистр, наместьник ковенський, пан Войтех Янович;
 а пан Олбрахт Мартинович Кгаштолтовича, воеводич троцкий;
 а пан Олексьандро Иванович Ходковича, конюший дворный, наместьник жолудский;
 пан Марьтин Хребътович, конюший виленьский, наместьник збянский;
 пан Анъдрей Алексьандрович [Дрожджа; LM 15, № 127.1, [р. 157](#) – 158].

1502 р. Згадка про Михайла Львовича

6 січня 1502 р. король Олександр у Кракові виставив пожалування пану Юрію Якубовичу. «Правил маршалок дворный, наместник мерецкий и утенский княз Михайло Лвович» [LM 6, № 465, р. 274 – 275].

1502 р. Згадка про Михайла Львовича

12 січня 1502 р. король Олександр у Кракові віддав наказ щодо смоленської корчми. «При том был маршалок дворный, наместник мерецкий и утенский княз Михайло Лвович» [LM 6, № 466, р. 275 – 276].

1502 р. Згадка про Михайла Львовича

22 січня 1502 р. король Олександр у Кракові виставив пожалування князю Олександру Юрійовичу Гольшанському. «Правил маршалок дворный, наместник мерецкий и утенский княз Михайло Лвович» [LM 6, № 466, р. 277].

1502 р. Згадка про Михайла Львовича

15 березня 1502 р. король Олександр у Кракові виставив пожалування Ібрагіму Тимиртичу. «Правил маршалок дворный, наместник мерецкий и утенский княз Михайло Лвович» [LM 6, № 470, р. 277 – 278].

1502 р. Згадка про Михайла Львовича

16 березня 1502 р. король Олександр у Кракові виставив пожалування татарам Ісаку та Легиму.

При т[ом] были:
 мар[шалок] двор[ный], нам[естник] мер[ецкий] и ут[енский],
 кн[яз]з **Мих[айло] Львов[ич]**
 а кон[юший] двор[ный], нам[естник] жол[удский], пан
 Мар[тин] [Хребтович]» [LM 6, № 471, р. 278].

1502 р. Згадка про Михайла Львовича

Того ж дня **16 березня 1502 р.** при тих самих свідках король Олександр у Кракові виставив пожалування татарам Банку та Адку [LM 6, № 472, р. 278].

1502 р. Згадка про Михайла Львовича

Того ж дня **16 березня 1502 р.** при тих самих свідках король Олександр у Кракові виставив пожалування татарам Темешу та Левку [LM 6, № 473, р. 278 – 279].

1502 р. Згадка про Михайла Львовича

18 березня 1502 р. при тих самих свідках король Олександр у Кракові виставив пожалування татарам Івашку та Кендавлету [LM 6, № 474, р. 279].

1502 р. Згадка про Михайла Львовича Глинського

16 квітня 1502 р. король Олександр у Кракові виставив пожалування князю Матфею Микитиничу.

При том будучим вельможным врожоним:
 маршалок дворный, наместник мерецкий и утеньский, княз **Михайло Львович Глиньский**;
 маршалок, охмистр королевое ее м[и]л[о]сти, наместник ковенский, пан Войтех Янович;
 пан Олбрахт Мартинович Кгаштолт;
 наместник пуньский пан Александро Иванович Ходкевича;
 княз Юри Александрович Голшанский;
 крайчи[й] королевое ее м[и]л[о]сти, наместник веленьский, пан Мартин Якубович Бутрим;
 подскарбий и конюший дворный пан Мартин Хребтович;
 секретар, наместник скерстомоньский, пан Федко Янушкович [LM 25, № 123, [р. 182](#) – 183].

1502 р. Згадка про Михайла Львовича Глинського

25 квітня 1502 р. король Олександр у Кракові виставив пожалування містру Ганусу.

При том были вельможные и врожоные:
 маршалок дворный, наместник мерецкий и утеньский, княз **Михайло Львович Глиньский**;
 а маршалок и охмистр королевое ее м[и]л[о]сти, наместник ковенский, пан Войтех Янович;
 а подскарбий и конюший дворный, наместник жолудский, пан Мартин Хребтович [LM 25, № 124, [р. 184](#)].

1502 р. Згадка про Михайла Львовича Глинського

8 травня 1502 р. король Олександр у Новому Місті виставив Маньку Калусовському підтвердження надання Свитригайла.

При том были:
 маршалок дворный, наместник мерецкий и утенский, князь **Михайло Львович Глинский**,
 пан Ольбрахт Мартинович, воеводич троцкий,
 пан Александро Ходкевич [LM 22, № 9.24, p. 96 – 97].

Трохи пізніше, 30 травня того ж 1502 р. той самий король Олександр у тому самому Новому Місті виставив підтвердження тому самому Маньку (дуже близького змісту), з тими самими свідками [LM 22, № 9.23, p. 95 – 96].

1502 р. Згадка про Михайла Львовича Глинського

29 червня 1502 р. король Олександр у Слонімі виставив пожалування пану Льву Боговитиновичу.

А при том были велможныи врожоныи:
 маршалок дворный, наместник мерецкий и утенский, князь **Михайло Львович Глинский**
 а маршалок, охмистр королевое ее милости, наместник ковенский,
 пань Войтех Янович [Клочко] [LM 6, № 475, p. 279 – 280].

1502 р. Лист до трьох князів

От Шы Ахмата цара маршалку, князю Ивану, а князю Василью, и князю Михаилу.

Вам трем прыятелем со многа многий поклон. После поклона слово то ест. Кият князя Мамаевы есте правый дети, там есте подле брата моего, а тут есте подле мене, у моемь царстве, и справа, и злева. Вланы князи чотыры, корачы болшы Киятов князей и брати вашео слуг у мене нетуте болшых и лепшых [LM 5, № 106.9, p. 180].

Такий лист від хана Шейх-Ахмета було надіслано до Литви. Датується він орієнтовно липнем 1502 р. [LM 5, p. 323] Довідку про Киятів – нащадків Мамаєв я розумію так, що представники цього роду служать і великому князю литовському (брату мойому) і хану Великої Орди і займають визначні місця.

Але ця спроба підстелити собі соломки в Литві за допомогою князів Глинських не дуже допомогла хану, коли його в 1504 році запали в Києві й ув'язнили.

1502 р. Згадка про Михайла Львовича Глинського

12 липня 1502 р. великий князь Олександр у Новгородку разом із радою розсудив суперечку за маєток пана Войтеха Яновича. При цьому перераховано 13 членів ради, на 7 місці – «маршалок дворный, наместник Мерецкий и Утенский князь Михайло Львович Глинский» [РИБ, т. 27, № 247, стб. 829].

1502 р. Згадка про Михайла Львовича

18 серпня 1502 р. король і великий князь Олександр у Мінську виставив пожалування Андрію Пряжовському. «Прав[ил] мар[шалок] двор[ный], нам[естник] мер[ецкий] и утен[ский], кн[яз] Мих[аило] Лвов[ич]» [LM 6, № 480, p. 283].

1502 р. Згадка про Михайла Львовича Глинського

25 серпня 1502 р. у Мінську король Олександр із радою розсудив скаргу пана Яна Юрійовича Заберезинського на панів Олехновичів.

При т[ом] были Пан[ове] Рад[а] наш[а]:
 кн[я]з Войт[ех], бис[куп] вил[енский];
 стар[оста] гор[оденский], кн[я]з Алек[сандр] Юр[евич] [Гольшанский];
 гет[ман], пан Троц[кий], стар[оста] жом[оитский], п[а]н Стан[ислав]
 Ян[ович] [Кезгайло];
 п[а]н Юр[ий] Пац[евич];
 мар[шалок] двор[ный], нам[естник] мер[ецкий] и утен[ский],
 кн[я]з **Мих[айло] Львов[ич] Глин[ский]** и иньи Панове Рада [LM 6, № 483, р.
 284 – 285].

1502 р. Пожалування Василю Дашковичу

і згадка про Михайла Львовича

5 вересня 1502 р. король Олександр у Мінську виставив пожалування князю Василю Дашковичу на людей Берестовичан у Васишишській волості. «Прав[ил] мар[шалок] двор[ный], нам[естник] мер[ецкий] и утен[ский], кн[я]з Мих[айло] Львов[ич]» [LM 6, № 486, р. 286].

Село [Бераставічаны](#) знаходиться у Берестовицькому районі Гродненської області Білорусії, у 3 км на схід від районного центру – містечка [Вялікая Бераставіца](#). Обидва лежать у 85 км на південний захід від Васишишок і в 53 км на південь від Гродно, тому мало ймовірно, щоб вони належали до Васишишської волості.

Можливо, більше нам підходить село [Бераставіца](#) у Щучинському районі – воно лежить у 32 км на захід від Васишишок.

1502 р. Згадка про Василя Львовича Глинського

6 вересня 1502 р. король Олександр у Мінську дав дозвіл Венцлаву Матешевичу усиновити Станіслава Юрійовича. Четвертим із 4 свідків був «по[д]столей, наме[стник] Васили[шский], князь Василей Лвовичь Глин[ский]» [РИБ, т. 20, № 1-73, стб. 96 – 97].

1502 р. Згадка про Михайла Львовича

9 вересня 1502 р. король Олександр у Мінську виставив пожалування дворянину Левші.

Прав[или]: кн[я]з Войт[ех], бис[куп] вил[енский];
 п[а]н вил[енский], стар[оста] гор[оденский], кн[я]з Алек[сандр]
 Юр[евич] [Гольшанский];
 воев[ода] троц[кий], мар[шалок] зем[ский], п[а]н Ян
 Юр[ьевич] [Заберезинский];
 мар[шалок] двор[ный], нам[естник] мер[ецкий] и утен[ский],
 кн[я]з **Мих[айло] Львов[ич]** [LM 6, № 484, р. 285].

1502 р. Згадка про Михайла Львовича

Того ж дня, **9 вересня 1502 р.** король Олександр у Мінську виставив підтвердження маєтків князя Тимофія Капусти.

Прав[ил] мар[шалок] двор[ный], нам[естник] мер[ецкий] и ут[енский],
 кн[я]з **Мих[айло] Лвов[ич]**;
 мар[шалок], нам[естник] лид[ский], п[а]н Юр[ий] Ил[инич];

мар[шалок], нам[естник] вол[ковийский], п[а]н Войт[ех] Куч[укович] [LM 6, № 487, р. 286].

1502 р. Згадка про Івана Львовича

19 вересня 1502 р. король Олександр у Мінську виставив пожалування Микиті Чапличу.

При т[ом] были:

мар[шалок], нам[естник] ож[ский] и пер[еломский], кн[яз] **Иван Львов[ич]** а мар[шалок], нам[естник] лид[ский], пан Юр[ий] Илинич [LM 6, № 482, р. 283].

1502 р. Фальшива згадка про Михайла Львовича Глинського

На чистому аркуші 5-ї книги Литовської метрики хтось наприкінці 18 чи на початку 19 ст. вписав сфальшований акт від **5 жовтня 1502 р.** – надання короля Олександра для Матвія Талка. «Правил маршалок дворный, державца белский и утенский, князь Михайло Лвович Глинский» [LM 5, № 166, р. 285 – 286].

Фальсифікат було виявлено і перекреслено ще під час перевірки метрики у 1-й половині 19 ст. Окрім палеографічних спостережень, які вказують на підробку, можна зазначити, що титул М. Л. Глинського не відповідає 1502-у року.

1502 р. Пожалування Михайлу Івановичу Глинському

16 листопада 1502 р. король Олександр у Вільні виставив пожалування:

Бил нам чолом дворанин наш князь Михайло Иванович Глинский и просил нас в Рошском повете двох селец, на имя Занкова и Порщихина [АСД, т. 13, № 5, с. 16].

Цих сіл я вказати не вмію.

1502 р. Згадка про Михайла Глинського

28 листопада 1502 р. король Олександр у Вільні виставив пожалування пану Івану Сопізі. Четвертим із 6 свідків був «Michaele duce Hlinensio, tenutario in Merez, curiae Lithuaniae marschalco» [LM 25, № 95, [р. 154](#) – 155].

Тим же днем датовано інший документ близького змісту, здається, чорновик [LM 25, № 110, [р. 167](#) – 168]. Четвертим із 6 свідків був «Michaele duce Glinensi, tenutario in Merez, curiae Lithuanae marschalco».

1502 р. Згадка про Михайла Львовича Глинського

29 листопада 1502 р. король Олександр у Вільні виставив пожалування Богдану Мишчичу Холоневському.

При том был[и] мар[шалок] двор[ный], нам[естник] мер[ецкий] и ут[енский], кн[яз] **Мих[айло] Львов[ич] Глин[ский]**

а конюш[ий] двор[ный], нам[естник] жол[довский] пан Мартин Хребтович [LM 22, № 3.2, [р. 14](#) – 15].

1502 р. Згадка про Михайла та Івана Львовича Глинського

3 грудня 1502 р. король Олександр у Вільні виставив привілей для київських міщан.

При т[ом] были:

кн[яз] Войт[ех], бис[куп] вил[енский];

а воев[ода] вил[енский], кан[цлер], пан Мик[олай] Рад[ивил];

а воев[ода] троц[кий], мар[шалок] зем[ський], пан Ян Юр[ьевич] [Заберезинский];
 а воев[ода] киев[ський] кн[я]з Дмит[рий] Пут[ятич];
 а мар[шалок] двор[ный], нам[естник] мер[ецкий] и утен[ський],
 кн[я]з **Мих[айло] Глин[ський]**;
 а мар[шалок], охми[стр] ко[олевое], нам[естник] ковен[ський], пан
 Войт[ех] Янович [Ключко];
 а мар[шалок], нам[естник] ожский и перел[омский], кн[я]зь **Иван
 Львов[ич] Глинский** [LM 6, № 491, р. 288 – 289].

1503 р.

1503 р. Згадка про Михайла Глинського

3 січня 1503 р. король Олександр у Вільні виставив пожалування своїй королеві Олені. Третім із 5 свідків був «Magni Ducatus Lithuaniae marschalco maiori, Michaele duce Hlinensi, tenentario in Merez» [LM 25, № 117, [р. 175](#) – 176].

1503 р. Згадка про Іван Львовича Глинського

4 січня 1503 р. король Олександр у Вільні виставив привілей на магдебурзьке право у містечку Високому.

При т[ом] были:
 мар[шалок], нам[естник] ож[ський] и перел[омский], кн[я]зь **Иван Львов[ич]
 Глин[ський]**
 и кон[юший] вил[енский], нам[естник] бели[цкий] [и] изблян[ський], пан
 Аньдрей Алексань[дрович] [Дрожджа] [LM 6, № 495, р. 290 – 291].

1503 р. Згадка про Михайла та Івана Львовичів Глинських

28 січня 1503 р. король Олександр у Вільні виставив пожалування пану Мартину Хребтовичу.

При т[ом] были:
 мар[шалок] двор[ный], нам[естник] мер[ецкий] и утен[ський],
 кн[я]зь **Мих[айло] Львов[ич] Глин[ський]**
 и мар[шалок], нам[естник] ож[ський] и пер[еломский], кн[я]зь **Иван
 Львови[ч] Глин[ський]** [LM 6, № 496, р. 291].

1503 р. Згадка про Василя Львовича Глинського

28 січня 1503 р. король Олександр у Вільні виставив пожалування Єску Сенютичу. «При т[ом] был под[столий], нам[естник] вас[илишский], кн[я]зь Вас[илий] Лвови[ч] Глинский» [LM 6, № 498, р. 292 – 293].

1503 р. Пожалування Василю Львовичу Глинському

15 лютого 1503 р. король Олександр у Вільні виставив пожалування князю Василю Львовичу Глинському у Василишському повіті: двір Заболоття (який належав був боярину Божану Путятичу) і 24 чоловіка «людей наших дяколных».

При т[ом] были:
 пан троц[кий], стар[оста] жом[оитский], пан Стан[ислав]
 Янов[ич] [Кезгайло]
 мар[шалок] двор[ный], нам[естник] мер[ецкий] и утен[ський],
 кн[я]зь **Мих[айло] Львов[ич]**

под[часий], нам[естник] бел[ский], пан Мик[олай] Мик[олаевич]
[Радзівіл];

нам[естник] новго[родский] пан Ол[брахт] Мар[тинович] Кгаш[товт] [LM
6, № 497, р. 291 – 292].

Поселень із назвою [Забалацце](#) в Білорусії дуже багато. Василишки знаходяться у сучасній Гродненській області, і я думаю, що нам пасують містечко [Забалаць](#) у Воронівському районі, в 20 км на північ від Василишок, або деревня Заболоття ([Забалоцце](#)) у Щучинському районі, в 22 км на захід від Василишок (інші Заболоття у Гродненській області лежать помітно далі). Із подальших згадок цього двора я спробую зміркувати, про яке поселення йдеться.

1503 р. Згадка про Михайла Львовича Глинського

29 (!) лютого 1503 р. король Олександр у Вільні виставив пожалування пану Станіславу Яновичу Кезгайлу. «При том был мар[шалок] двор[ный], наме[стник] мер[ецкий] и утен[ский], кн[я]з Мих[айло] Лвов[ич] Глин[ский]» [LM 6, № 499, р. 293].

1503 р. Згадка про Михайла Львовича Глинського

13 березня 1503 р. король Олександр у Вільні виставив привілей волинським зем'янам

При т[ом] были:

кн[я]з Войт[ех], бис[куп] вил[енский];

и воев[ода] вил[енский], кан[цлер], пан Мик[олай] Мик[олаевич]

Радз[івіл];

и воев[ода] троц[кий], мар[шалок] зем[ский], пан Ян

Юр[ьевич] [Заберезинский];

стар[оста] луц[кий], мар[шалок] Волы[нское] зем[ли], кн[я]з Семен

Юр[евич] [Гольшанский];

мар[шалок] двор[ный], нам[естник] мер[ецкий] и утен[ский],

кн[я]з **Мих[айло] Лвов[ич] Глинський** [LM 6, № 501, р. 294].

1503 р. Згадка про Михайла Львовича Глинського

29 березня 1503 р. король Олександр у Вільні виставив пожалування Івану Новокрещеному. «Прав[ил] мар[шалок] двор[ный], наме[стник] мер[ецкий] и утен[ский], кн[я]з Мих[айло] Лвов[ич] Глин[ский]» [LM 6, № 505, р. 296 – 297].

1503 р. Доручення князю Михайлу

29 березня 1503 р.

Г[о]с[по]д[а]р[ь] корол его м[и]л[о]сть приказал з мыта луцкого личбу взята у мытника луцкого Лерина Гериша маршальку своему кн[я]зю Михаилу и писару своему Янушку [LM 6, № 625, р. 353].

1503 р. Згадка про Михайла Львовича Глинського

3 квітня 1503 р. у Вільні король Олександр із радістю розсудив скаргу Ольбрахта Гаштовта на Яна Радзівіла.

А при том были Панове Рада:

княз Войтех, бискуп виленский;

воевода троцкий, маршалок земский, пан Ян Юревич [Заберезинский];

наместник смоленский пан Станислав Петрович [Кишка];

а маршалок дворный, наместник мерецкий и утенский, князь **Михайло Львович Глинский**, и иньи Панове Рада. [LM 6, № 507, р. 297 – 299].

1503 р. Згадка про Михайла Львовича Глинського

4 квітня 1503 р. король Олександр у Вільні виставив пожалування князю Василю Полубенському. «Прав[ил] мар[шалок] двор[ный], наме[стник] мер[ецкий] и утен[ский], кн[яз]з Мих[айло] Львов[ич] Глин[ский]» [LM 6, № 492, р. 289].

1503 р. Згадка про Михайла Львовича Глинського

6 квітня 1503 р. король Олександр у Вільні виставив пожалування пану Федку Янушковичу. «Прав[ил] мар[шалок] двор[ный], наме[стник] мер[ецкий] и утен[ский], кн[яз]з Мих[айло] Львов[ич] Глин[ский]» [LM 6, № 508, р. 299].

1503 р. Пожалування Івану Семеновичу Глинському

7 квітня 1503 р. король і великий князь Олександр у Вільні виставив привілей:

Бил нам чолом **князь Иван Семенович Глинського** и поведил перед нами, штож отчину его всю неприятел наш великий князь московский забрал и посел и не маеть ся где з жоною и з детьми своими подети. И бил нам чолом, абыхмо его каким хлебокормленьем осмотрели и пожаловали.

Ино мы дали ему на хлебокормленье двор наш Волковский повета на имя Побоево, которым же первой сего дали были есмо казначею смоленскому князю Костянтину Крошинскому, со всем по тому, как князь Костянтин держал [LM 6, № 512, р. 300 – 301].

Маєток Побоево показано [на давніх картах](#) трохи на північ від деревні [Падгрушаны](#). Остання знаходиться у 14 км на північний схід від Вовковиська.

1503 р. Догана князю Михайлу

Пан воевода троцький (Ян Заберезинський) потужно посварився із маршалком князем Михайлом (Глинським). Король Олександр на це сказав, що йому набридло це слухати («речи наши пилныи посполитыи мусили есмо опущати а твоих незгод а ростыржьков слухат а судит мусили есмы»), і він наказав:

И теж тебе, княже маршалку, приказуемы, абы с паном воеводою покой мел и ховал, а если бы же иначей вчинил, тебе без ласки карат будемы на кгарле [LM 6, № 513, р. 301].

Симетрична погроза була адресована й Заберезинському. Також король наказав синам Заберезинського і братам Михайла пильнувати, щоб вони не сварились між собою.

Документ не датований, записаний у метриці між документами за 7 квітня і 17 травня 1503 р., звідки виводять орієнтовну дату – квітень 1503 р.

1503 р. Суд у справі Михайла Львовича Глинського

17 травня 1503 р. у Вільні король і великий князь Олександр із радою розсудив скаргу:

Жаловал нам маршалок наш дворный, наместник мерецкий и утенский, князь Михайло Львович Глинский на воеводу Троцкого, маршалка земьского, пана Яна Юревича [LM 6, № 515, р. 302 – 303].

Ця скарга була занесена уже після згаданої вище постанови короля, щоб ці вельможі не сварились, і була дуже серйозною. Глинський твердив: Заберезинський підмовляв господарського дворянина Брезовця убити його, Глинського, і давав Брезовцю 200 золотих. Брезовець повідомив про це Глинського і повторив сказане на суді. Заберезинський це заперечував.

Вирок короля і ради у цій справі дослідно повторював попередній документ: «Ребята! Давайте жить дружно». Склад ради цікавий тим, що тут названо кілька панів із Польщі (а такі давніше не займались литовськими справами).

1503 р. Згадка про Михайла Львовича Глинського

22 травня 1503 р. король і великий князь Олександр у Вільні виставив пожалування для Громики Ісайовича. Серед свідків у цьому документі згаданий «маршалок дворный, наместник Мерецкий и Утенский князь Михайло Лвович Глинский» [РИБ, т. 27, № 258, стб. 855 = LM 6, № 521, р. 306 – 307; документ вписаний до метрики двічі].

1503 р. Згадка про Михайла Львовича Глинського

31 травня 1503 р. король і великий князь Олександр у Вільні виставив пожалування для пана Богуша Боговитиновича. Серед свідків у цьому документі згаданий «маршалок дворный, наместник Мерецкий и Утенский князь Михайло Лвович» [РИБ, т. 27, № 255, стб. 841 = LM 6, № 517, р. 304; документ вписаний до метрики двічі].

1503 р. Згадка про Василя Львовича Глинського

13 липня 1503 р. король Олександр у Вільні розсудив скаргу бояр Васишишського повіту на писаря Ігната:

Игнат поведил перед нами, штож з нашего росказанья подстолий наш, наместник васишишский князь **Василей Лвович Глинский** увязал его в тую его делницу [...] И лист записный того Васка Михайловича на то перед нами вказываль под печатью князя Василя Львовича Глинского и теж под его самого печатью [LM 6, № 519, р. 305].

1503 р. Згадка про Михайла Глинського

14 липня 1503 р. король Олександр у Вільні виставив пожалування Якубу Кунцовичу.

При т[ом] будущим:
вел[можный] Мик[олай] Ради[вилович], воев[ода] вил[енский],
Ян Забер[езинский], воев[ода] тр[оцкий], м[а]р[шалок] навьшъшый,
княз[ь] [описка замість пан, тобто каштелян] Стан[ислав] Янови[ч],
канта [описка замість каштелян] троцкий и стар[оста] жомоитский,
кн[яз]з[ь] **Мих[аил] Глин[ский]**, мар[шалок] двор[ный],
Григ[орий] Глеб[ович], воев[ода] витебский,
Стани[слав] Глеб[ович], воев[ода] полоц[кий],
Миколай [Миколаевич Радзівіл], дер[жавца] бел[ьский] и инъшые многие
годные веры.

Документ дійшов у копії, вписаний у судову книгу в грудні 1534 р. [LM 227, № 346, с. 164].

1503 р. Згадка про Михайла Львовича Глинського

16 липня 1503 р. король і великий князь Олександр у Вільні розсудив суперечку полоцьких бояр Зиновійовичів. Там згадано, що «маршалку нашому дворному, наместнику Мерецькому и Утенському князю Михайлу Львовичу Глинському» була наказано розпитати свідків у тій справі [РИБ, т. 27, № 260, стб. 862]. Цікаво, що серед свідків вироку М. Л. Глинський не названий.

1503 р. Згадка про Михайла Львовича Глинського

18 липня 1503 р. король Олександр у Вільні виставив пожалування Яну Кунцовичу.

При т[ом] был[и]:
 воев[ода] вил[енский], кан[цлер], п[а]н Мик[олай] Ради[вилович],
 воев[ода] троц[кий], мар[шалок] зем[ский], пан Ян
 Юревич [Заберезинский],
 пан троц[кий], стар[оста] жом[ойтский], п[а]н Стан[ислав]
 Янови[ч] [Кезгайло],
 мар[шалок] двор[ный], на[местник] мерец[кий] и утен[ский],
 кн[яз]з[ь] **Мих[аил] Львов[ич] Глин[ский]**,
 нам[естник] смол[енский], пан Станис[лав] Петров[ич],
 а нам[естник] вит[ебский], пан Юр[ий] Глеб[ович],
 а мар[шалок], нам[естник] пол[оцкий], п[а]н Стани[слав] Глеб[ович],
 а поднам[естник] бел[ьский], пан Мик[олай] Мик[олаевич] [Радзівіл],
 а край[чий], нам[естник] слоним[ский], кн[яз]з[ь] Януш Александрович.

Документ дійшов у копії, вписаній до судової книги у грудні 1534 р. [LM 227, № 341, с. 158 – 159].

1503 р. Згадка про князів Глинських

25 липня 1503 р. король і великий князь Олександр у Вільні виставив підтвердження володінь пана Миколая Юндиловича. Сьомим із 14 свідків у цьому документі згаданий «маршалок дворный, наместник Мерецкий и Утенский князь Михайло Львович Глинский», дванадцятим – «подстолий, наместник Василишский князь Василий Львович Глинский» [РИБ, т. 27, № 259, стб. 860].

1503 р. Згадка про Михайла Львовича Глинського

29 липня 1503 р. король Олександр у Вільні виставив підтвердження володінь пана Миколая Юндиловича. Сьомим із 11 свідків названий «marschalculus curiae nostrae, dux Michael, tenutarius in Merez et Uciana» [LM 25, № 6.4, [p. 67](#) – 70].

1503 р. Згадка про Михайла Львовича Глинського

29 вересня 1503 р. король і великий князь Олександр у Вільні виставив пожалування для Михайла Олтуфієвича. Другим із 3 свідків у цьому документі згаданий «маршалок дворный, наместник Мерецкий и Утенский князь Михайло Львович Глинский» [РИБ, т. 27, № 264, стб. 870].

1503 (?) р. Згадка про Михайла Глинського

Десь між 6 жовтня 1502 і 30 вересня 1503 р. король Олександр у Вільні виставив пожалування смоленському єпископу Йосипу на маєток Топильче у Суразькій волості (на Підляшші).

A przy tym byli:
 wielebny xiądz Woyciech biskup wileński;

a wielmożny panowie
 woiewoda wileński, kanclerz nasz, pan Mikołaj Radziwiłowicz;
 woiewoda trocki, marszałek ziemski, pan Jan Janowicz;
 y pan trocki, starosta żomoydzki, pan Stanisław Janowicz;
 a marszałek pan Stanisław Piotrowicz;
 a marszałek dworny, namiestnik merecki y ucieński, xiądz **Michał Glincki**;
 a marszałek, namiestnik połocki, pan Stanisław Hlebowicz;
 a podczaszy, namiestnik bielski, [pan] Mikołaj Mikołajewicz
 Radziwiłowicza [LM 25, № 220, [p. 273](#) – 274].

Надруковано також руський текст із датою 15 вересня 7014 (1505) р., 7-го індикта [АСД, т. 9, № 3, с. 8 – 9]. 7-й індикт вказує на 7012 (1503) рік. На цей рік вказує і титул М. Л. Глинського.

1503 р. Згадка про князів Глинських

В **1503 р.** король Олександр виставив у Любліні привілей для пана Льва Боговитиновича – збудувати замок та осадити містечко на магдебурзькому праві.

А пры томъ были: маршалок наш дворный, наместник мерецкий и утенский, князь **Михайло Лвович Глинский**,
 а подчашый, наместник белский, пан Миколай Миколаевич Радивилович,
 а маршалок, наместник ожьский и переломьский, князь **Иван Лвович Глинский**,
 а маршалок, охмистр королевое ее милости, наместник ковенский, пан Войтех Янович,
 а подстолий, наместник василишьский, князь **Василей Лвович Глинский**,
 а наместник берестейский, пань Станислав Михайлович Петьковича,
 а наместник дорогицкий, пан Ян Стецькович [LM 5, № 149, р. 266].

Виходить, що всі три брати Глинські були в той час (31 жовтня – 28 листопада 1503 р.) у Любліні при королі, але перелічені вони не за старшинством, а за їх значенням при дворі.

1503 (?) р. Пожалування Івану Семеновичу Глинському

25 жовтня не означеного року смоленський намісник Юрій Андрійович (Сологуб) у Смоленську дав наказ:

Говорил нам князь Иван Семенович Глинский и просил нас места пустовского на име Волкова, за Днепром близко его двора в месте Смоленском, и мы ему тое место дали [АВК, т. 13, № 5, с. 16].

Ю. А. Сологуб був намісником у Смоленську в 1503 – 1507 рр. [Вікіпедія, стаття «[Список смоленских наместников](#)»]. Двір у Смоленську І. С. Глинський отримав у 1500 р. ([як вище](#)), тому умовно підтягую дату цього документа якнайближче – отже, 1503 р.

1503 р. Згадка про князів Глинських

22 листопада 1503 р. король Олександр у Межирічі виставив підтвердження володінь пана Станіслава Монтолтовича.

Пры том были: маршалок дворный, наместник мерецкий и утенский, князь **Михаил Лвович**,
 подчашый, наместник белский пан Миколай Миколаевич,

маршалок, охмистр, наместник ковенский пан Войтех Янович, подстолий, наместник василишский, князь **Василей Лвович Глинский**, конюшый дворный, наместник жолудский, пан Мартин Хребътович [LM 5, № 148, р. 265].

1503 р. Згадка про князів Глинських

Наступним у 5-й книзі Литовської метрики йде недатований привілей короля Олександра для пана Мартина Хребтовича.

А пры том были: маршалок наш дворный, наместник мерецкий и утенский, князь **Михайло Лвович Глинский**, а маршалок, охмистр королевое ея милости, наместник ковенский, панъ Войтех Янович, а подстолий, наместник василишский, князь **Василей Лвович Глинский** [LM 5, № 150, р. 267].

1503 р. Згадка про Михайла Лвовича Глинського

5 грудня 1503 р. король Олександр у Новому Місті виставив підтвердження володіння Антонія Грека. «Правили маршалок дворный, наместник меречский и утенский князь Михайло Лвович Глинский, маршалок, наместник ковенский, охмистр пан Войтех Янович» [РИБ, т. 20, № 1-161, стб. 215 – 216].

1504 р.

1504 р. Згадка про князів Глинських

Далі у 5-й книзі Литовської метрики йде привілей короля Олександра для пана Войтеха Яновича, виставлений у Кракові в **січні 1504 р.**

А пры том были: маршалок дворный, наместник мерецкий и утенский, князь **Михайло Лвович Глинский**, а подстолий, наместник василишский, князь **Василей Лвович Глинский**, а подскарбий, конюшый дворный, наместник жолудский, пан Мартин Хребътович [LM 5, № 152, р. 268].

1504 р. Згадка про Михайла Лвовича Глинського

11 вересня 1504 р. король Олександр у Кракові виставив пожалування пану Михну Івановичу. Єдиним свідком названий «мар[шалок] двор[ный], нам[естник] мер[ецкий] и ут[енский], кн[яз] Мих[айло] Лвов[ич] Глин[ский]» [LM 6, № 534, р. 314 – 315].

1504 р. Згадка про Михайла Лвовича Глинського

16 вересня 1504 р. король Олександр у Кракові виставив пожалування Фотьяну Шембелю. Єдиним свідком названий «мар[шалок] двор[ный], нам[естник] мер[ецкий] и ут[енский], кн[яз] Мих[айло] Лвов[ич] Глин[ский]» [LM 6, № 535, р. 316].

Я думаю, у Кракові при королі не було більше нікого із панів рад Великого князівства Литовського, тому М. Л. Глинський став єдиним свідком цих пожалувань.

1504 р. Згадка про Михайла Львовича Глинського

14 жовтня 1504 р. король Олександр у Кракові виставив пожалування князю Михайлі Івановичу Мстиславському. «Пр[авил] мар[шалок] двор[ный], нам[естник] мер[ецкий] и ут[енский], кн[я]з Мих[айло] Лвов[ич] Глинский» [LM 25, № 171, [р. 234](#)].

1504 р. Згадка про Михайла Львовича Глинського

12 грудня 1504 р. король Олександр у Кракові виставив привілей для князя Василя (початок документа з повним іменем обдарованого втрачено). Першим із 3 свідків там зазначений «маршалок дворный, наместник мерецкий и утенский, княз Михаил Лвович Глинский» [LM 5, № 154, р. 269].

1504 р. Пожалування Василю Львовичу Глинському

Наступного дня, **13 грудня 1504 р.** король і великий князь Олександр у Кракові виставив привілей для князя Василя Львовича Глинського [LM 5, № 155, р. 270].

З огляду на вірну службу «подстолего нашего, наместника василишского, князя Василя Лвовича Глинского», яку він показав ще королям Казимиру та Ольбрахту, «пожаловали есмо его, дали ему двор наш в Слонимском повете, на имя Лососиную». Перед тим цей двір був наданий князю Михайлу Борисовичу Тверському, який придбав поруч села Белавичі та Гошов – тепер і ці села переходять до В. Л. Глинського. Пожалування надане «князю Василю Лвовичу и его княгини, и их детем, и напотом будущим их счадком» (як то постійно пишеться в таких привілеях).

Першим із 3 свідків у цьому документі названий «маршалок дворный, наместник мерецкий и утенский Михаил Лвович Глинский».

Лососин ([Ласасін](#)) – маленьке село у Пружанському районі Берестейської області Білорусії, у 44 км на південний захід від Слоніма. Поруч знаходяться Белавичі ([Бялавічы](#)) – село Івацєвицького району тієї ж області, у 43 км на південь від Слоніма і в 17 км на схід від Лососина. Трохи далі, у 7 км на схід від Белавич, знаходиться містечко Гощево ([Гошчава](#)).

Ці три поселення утворюють досить компактну групу.

Служба В. Л. Глинського при Казимирі уже була відзначена пожалуваннями грошей та сукна в 1486, 1488 роках. А от коли В. Л. Глинський устиг послужити Яну-Ольбрахту?

1504 р. Згадка про Михайла Львовича Глинського

15 грудня 1504 р. король Олександр у Гродні виставив привілей для пана Федка Гавриловича Мелешковича.

При том были:

княз Войтех, бискуп Виленский;

а кн[я]зь Мартин, бискуп жомойтский;

а воевода виленський, канцлер наш, пан Миколай Радивиллович;

воевода троцкий пан Миколай Миколаевич [Радзівіл];

маршалок земский, староста городенский, пан Ян

Юревич [Забєрезинский];

а воевода полоцкий пан Станислав Глебович;

а гетман, наместник василишский, пан Станислав Петрович [Кишка];

маршалок дворный, наместник белский и утенский, кн[я]зь **Михайло Львович Глинский**, и иные Панове Рада [LM 6, № 536, р. 316 – 318].

Як бачимо, «наш» М. Л. Глинський обміняв титул «намісника мерецького» на титул «намісника більського» – у [Більську-Підляському](#). Але далі він ще 1.5 місяці згадувався як намісник мерецький.

1504 р. Доручення Михайлу Львовичу Глинському 24 грудня 1504 р.

Князь Михайло, маршалок, а Івашко Сопега, а Івашко подскарбий взяли личбу в мытника луцкого и берестейского, в Лерина Гериша с обоюх мыт на тые минулые два годы [LM 5, № 180, р. 293 = LM 6, № 414, р. 252; документ вписаний до метрики двічі].

1504 р. Згадка про князя Василя

У листі короля і великого князя Олександра до Менглі-Гірея (1504 р.) в числі різних справ згадано, що «злые люди козаки на перевозе лихое дело вчынили, послов и купъцов розогнали, и скарбы, и товары ихъ побрали». Олександр наказав

воеводе киевському, князю Дмитрею, и наместнику черкасському, князю Василью, абы они останокъ тых лихих людей головами доставили и товары в них поотобрали, и тым купцом поотдавали, чьи были, а самих шыями сказнили [LM 5, № 122, р. 224 = LM 6, № 70, р. 92; документ вписаний до метрики двічі].

Трохи пізнішу (але того ж 1504 р.) згадку про цю справу містить лист Олександра до царевича Магмет-султана (сина Менглі-Гірея), переданий із князем Глібом Пронським:

[Менглі-Гірей] всказал до нас, абыхмо князю Дмитрею и князю Василю черкасскому приказали о том деле пилность великую мети, тых козаков доставши за таковым их выступ карати а товари купъцом их поотдавати [LM 6, № 76, р. 96].

1505 р.

1505 р. Лист до Михайла Львовича Глинського

В 1505 р. (орієнтовно у 1-у півріччі [LM 5, р. 329]) кримський хан Менглі-Гірей надіслав до короля Олександра посла із цілим пакетом листів. Серед них був і лист до М. Л. Глинського:

Великое Орды от великого царя Менъдли Кгеря слово то стоит. Брату нашому, маръшалку князю Михаилу Глинъскому, милому прыятелю моему, слово наше то стоит [LM 5, № 124.4, р. 233].

В цьому листі є згадка про лист, який М. Л. Глинський надіслав був ханові, і прохання надіслати відповідь. Основна тема листа хана – боротьба із синами Ахмата. Хан наполягав, щоб Литва дружила з ним, а не з Ахматовичами, і мабуть розраховував, що М. Л. Глинський уживе свого впливу в цьому напрямку.

Хан добре розумів велику вагу Глинського при Олександрі, бо написав йому окремо, а інший лист подібного змісту адресував своїм приятелям – литовським вельможам – усім п'ятом разом [LM 5, № 124.5, р. 233 – 234].

1505 р. Згадка про Михайла Львовича Глинського

27 січня 1505 р. король Олександр у Ломазах виставив пожалування Афанасію Дудку. «Прик[азал] мар[шалок] двор[ный], нам[естник] мер[ецкий] и ут[енский], кн[яз] Мих[айло] Лвов[ич] Глин[ский]» [LM 6, № 523, р. 308].

1505 р. Згадка про Михайла Львовича Глинського

Того ж дня **27 січня 1505 р.** король Олександр у Ломазах виставив пожалування Шимку Мацковичу. «Прав[ил] мар[шалок] двор[ный], нам[естник] мер[ецкий] и ут[енский], кн[яз] Мих[айло] Лвов[ич] Глинский» [LM 6, № 524, р. 308 – 309].

1505 р. Згадка про Михайла Львовича Глинського

8 лютого 1505 р. король Олександр у Бересті виставив пожалування Микиті Чапличу.

А при т[ом] были:
 воев[ода] вил[енский], кан[цлер], пан Мик[олай] Ради[вил];
 воев[ода] троц[кий] пан Мик[олай] Мик[олаевич] Ради[вил];
 стар[оста] луц[кий], мар[шалок] Волю[нское] зем[ли], кн[яз] Семен Юр[евич] [Гольшанский];
 мар[шалок] двор[ный], нам[естник] мер[ецкий] и ут[енский],
 кн[яз] Мих[айло] Лвов[ич] Глинский [LM 6, № 527, р. 310].

1505 р. Згадка про Михайла Львовича Глинського

15 лютого 1505 р. король Олександр у Бересті виставив пожалування Афанасію Дудку. «Прав[или] м[а]р[шалок] двор[ный], нам[естник] бел[ский] и ут[енский], кн[яз] Мих[айло] Лвов[ич] Гл[иньский]; нам[естник] бер[естейский] пан Стан[ислав] Пет[рович]» [LM 25, № 132, [р. 192](#)].

1505 р. Згадка про Михайла Глинського

22 лютого 1505 р. король Олександр у Бересті виставив пожалування Льву Боговитиновичу. На 4-у місці із 8 свідків названо «Michaele duce Hlinensi et domino in Turow, curiae nostrae Lithuaniae mareschalco summo» [ABK, т. 33, № 7, с. 12].

1505 р. Згадка про Михайла Львовича Глинського

1 березня 1505 р. король Олександр на сеймі у Бересті виставив привілей для Смоленської землі. Шостим із 7 свідків там зазначений «маршалок дворный, наместник белский, княз Михаило Лвович Глинский» [LM 5, № 157, р. 275].

1505 р. Згадка про Михайла Львовича Глинського

5 березня 1505 р. король Олександр у Бересті виставив пожалування князю Федору Михайловичу Чорторийському. «Правили м[а]р[шалок] дв[ор]ный, нам[естник] бел[ьский] княз Мих[айло] Ивон[ич] (!) Глин[ский], а мар[шалок] кань[цлер] королевоє, нам[естник] бряс[лавский] и жиж[морский] п[а]н Иван Сопег[а]» [LM 22, № 5.7, [р. 21](#)].

1505 р. Згадка про Михайла Львовича Глинського

7 березня 1505 р. король Олександр у Бересті виставив пожалування дворянам Семашковичам.

При т[ом] были:
 воев[ода] тро[цкий], мар[шалок] зем[ский], паи Мик[олай] Мико[лаевич] Ради[вил];

пан троц[кий], стар[оста] жом[оитский], па[н] Стан[ислав] Ян[ович] [Кезгайло];
 нам[естник] мер[ецкий] пан Юр[ий] Пац[евич];
 а мар[шалок] двор[ный], нам[естник] бел[ский] и утен[ский],
 кн[яз]з **Мих[айло] Львов[ич] Глин[ский]** [LM 6, № 528, р. 310 – 311].

1505 р. Згадка про Михайла Львовича Глинського
13 березня 1505 р. король Олександр у Бересті виставив пожалування
 Никольському Василевичу.

При том будучим велебным прелатом и велможным и вроженым паном:
 кн[яз]зь Мартин, бискуп жомоитский;
 а пан Миколай Миколаевич Радивиловича, воевода троцкий;
 пан Юри Пацевич, державца мерецкий;
 а кн[яз]зь **Михайло Львович Глинский**, маршалок дворный, державца
 белский и утенский;
 пан Станислав Глебович, воевода полоцкий;
 пан Олбрахт Мартинович Кгаштовтовича, подचाший, державца
 новгородский;
 пан Иван Сопежич, маршалок, канцлер королевое, державца brasлавский
 и жижьморский;
 пан Немира Грималич, державца мелницкий;
 а пан Ян Стецкович, державца дорогийский, и иншыи Панове Рада [LM 6,
 № 531, р. 313 – 314].

1505 р. Наказ Михайла Львовича Глинського
7 квітня 1505 р. дійшло до введення смоленського єпископа Йосипа Солтана
 у володіння маєтком Топильче

przykazaniem pana naszego, xiędza Michayła Lwowicza Glińskiego marszałka
 dwornego Hospodara Krola Je[g]o M[os]ci, starosty bielskiego y ucieńskiego [LM
 25, № 221, [p. 274](#) – 275].

Документ написаний у Більську.

1505 р. Наказ Михайла Львовича Глинського
 Одразу після згаданого вище документа № 221 в 25-й книзі метрики йде
 відданий у Любліні наказ М. Л. Глинського про введення смоленського єпископа
 Йосипа Солтана у володіння маєтком Топильче:

Od xiędza Michayła Lwowicza Glińskiego marszałka krolewskiego dwornego,
 namiestnika bielskiego y ucienskigo, namiestniku moiemu bielskiemu Rusinu y
 namiestniku moiemu brańskiemu Jacku, y namiestniku moiemu surazskiemu
 Czeszeyku, y gaiewniku bielskiemu [LM 25, № 222, [p. 275](#) – 276].

У книзі наказ має заголовок «Про те саме лист від князя...». У виданні книги
 лист помилково датований періодом 31 жовтня – 28 листопада 1503 р. (часом
 перебування короля в Любліні). Титул М. Л. Глинського «намісник більський» і
 зв'язок із попереднім датованим документом вимагають датувати лист квітнем –
 травнем 1505 р.

1505 р. Згадка про князів Глинських
6 червня 1505 р. король Олександр у Вільні виставив привілей для
 Ольбрахта Гаштовта.

А при том были Панове Рада наша:
 княз Войтех, бискуп виленский,
 а маршалок земский, староста городенский, пан Ян Юревич,
 а пан Троцкий, староста жомойтский, пан Станислав Янович,
 а маршалок дворный, державца белский и утенский, княз **Михаило
 Львович Глинский**,
 а наместник витебский, пан Юрей Глебович,
 а воевода полоцкий, пан Станислав Глебович,
 а гетман, наместник василишский, пан Станислав Петрович,
 а маршалок, охмистр королевое ее милости, наместник ковенский, пан
 Войтех Янович,
 а подстолий, державца берестейский, княз **Василей Львович Глинский**, и
 иные Панове Рада. [LM 5, № 158, p. 275 – 276].

1505 р. Згадка про Михайла Львовича Глинського
12 червня 1505 р. король Олександр у Радомлі виставив пожалування
 Войтеху Яновичу.

А при том при нас были Панове Рада наша Великого Князства
 Литовского:
 кн(я)зь Войтех, бискуп виленський;
 а маршалок земский пан Ян Юревич [Заберезинський];
 а пань троцкий, староста жомойтский, пан Станислав Янович [Кезгайло];
 а маршалок дворный, наместник бельский и утенський, княз **Михайло
 Львович Глинський**;
 а гетман пань Станислав Петрович [Кишка];
 а кухмистр наш, наместник скерстомонский, пан Петр Олехнович;
 а кухмистр наше королевое, наместник дубицький и коневський, пан
 Миколай Юньдилович [LM 6, № 5, p. 57].

А де це – Радомль? Я знайшов [Радомль](#) на сході Білорусії, у 380 км на схід від Вільнюса. І от виходить, що король 6 червня вихопився з Вільно, щоби на 12 червня устигнути до Радомля, а потім побіг якнайшвидше назад, щоб устигнути на 17 червня назад до Вільна? І якби то король був сам, так ні: разом із ним цей забіг на довгу дистанцію виконала уся рада ВКЛ!

Мабуть, йшлося про якийсь інший Радомль, десь поблизу Вільна, який я не зміг відшукати.

1505 р. Згадка про Михайла Львовича Глинського
12 червня 1505 р. король Олександр у Кракові виставив пожалування Івашку Денисовичу. «Пр[авил] мар[шалок] двор[ный], нам[естник] бел[ский] и ут[енский], княз Мих[айло] Лвов[ич] Глин[ский]» [LM 25, № 129, [p. 187](#)].

Ще більшу загадку становить оцей привілей, даний того ж 12 червня 1505 р. у Кракові. Мабуть тут описка в місці надання.

1505 р. Згадка про князів Глинських
17 червня 1505 р. король Олександр у Вільні виставив привілей для шляхетного (!) Аврама Єзофовича.

А при том были Панове Рада наша:
 княз Войтех, бискуп виленский,

воевода виленский, канцлер, пан Миколай Радивилович,
 воевода Троцкий, пан Миколай Миколаевич Радивиловича,
 пан Троцкий, староста жомоитский, панъ Станислав Янович,
 а маршалок дворный, державца белский и утенский, князь **Михайло
 Лвович Глинский**,
 староста жомоитский, пан Станиславъ Янович (! удруге),
 пан Юрей Глебович,
 державца витебский, пан Станислав Глебович,
 воевода полоцкий, а подчашый и наместник новгородский, пан Олбрахт
 Мартинович Кгаштолтовича,
 а подстолий, наместник берестейский, князь **Василей Лвович
 Глинский** [LM 5, № 161, p. 278].

1505 р. Згадка про Михайла Лвовича Глинського

17 червня 1505 р. король Олександр у Шидлові передав мито у Володимирі Никелю Прокоповичу. «Правил маршалок дворный, наместник белский и утенский, князь Михайло Лвович Глинский» [LM 6, № 1, p. 55]. Інших свідків немає, М. Л. Глинський одноособово готував цей документ.

Того ж 17 червня у Слупі Олександр дав тому ж Никелю квитанцію за мито в Луцьку, підготовану тим самим М. Л. Глинським [LM 6, № 2, p. 55].

А де знаходився той Шидлів, з якого король устиг прибути до Вільна на наступний день? Здається, це містечко [Шилува](#) (литов.: Šiluva, польськ.: Szydłowo) у Жемайтії, у 160 км на північний захід від Вільна. А от де знаходився Слуп – я не знайшов.

1505 р. Згадка про Михайла Лвовича Глинського

18 червня 1505 р. король Олександр у Вільні виставив привілей для князя Івана Федоровича Полубенського. Другим із 4 свідків названий «маршалок дворный, державца белский и утенский, князь Михаил Лвович Глинский» [LM 5, № 164, p. 280].

1505 р. Згадка про Михайла Лвовича Глинського

3 липня 1505 р. король Олександр у Кракові виставив пожалування пану Богушу Боговитиновичу. Першим із 5 свідків був «illustri et generosis Michaele Lwowicz duce Hlinensi, curiae nostrae Magni Ducatus marschalco, Bielscensi et Uthanensi tenutario» [LM 25, № 96, p. 155 – 157].

1505 р. Згадки про Михайла Лвовича Глинського

7 липня 1505 р. король Олександр у Кракові виставив привілей для пана Дмитра Олександровича. «Приказал маршалок дворный, наместник белский и утенский, князь Михайло Лвович Глинский» [LM 6, № 8, p. 58]. Інших свідків немає, М. Л. Глинський одноособово готував цей документ.

Наступного дня, 8 липня 1505 р., той же Олександр у тому ж Кракові надав ще один привілей тому ж Дмитру Олександровичу. І цей документ готував сам М. Л. Глинський – з тією самою формулою [LM 6, № 9, p. 58 – 59].

1505 р. Пожалування Михайлу Івановичу Глинському

Наступного дня, **9 липня 1505 р.** король і великий князь Олександр у Кракові виставив привілей:

Бил нам чолом дворенин наш князь Михайло Иванович Глинський и поведил перед нами, штож есмо дали отцу его князю Ивану двор наш у Волковийском повете на имя Побоево на хлебокорменье, поки быхмо отчину их очистили, и он поведил нам, штож их братьов шесть и не мает ся на чом поживити, и просил в нас десяти чоловеков на имя Тетеровчан Кремяницького десятка, абыхмо ему тые люди одному дали, а тых людей десять служоб, и поведил нам, штож тые люди перед тым к тому ж двору Побоеву служивали [LM 6, № 12, р. 59].

І от М. І. Глинський одержав цих людей. Побоево князь І. С. Глинський одержав у 1503 р., [як згадано вище](#).

Деревня [Крамяніца](#) знаходиться, як і слід було сподіватись, у 3 км на південний схід від Підгрушан (Побоева).

1505 р. Згадка про Михайла Львовича Глинського

10 липня 1505 р. король Олександр у Вільні виставив привілей для Федора Лопота. Першим із 3 свідків названий «маршалок дворный, державца белский и утенский, князь Михаил Лвович Глинский» [LM 5, № 164, р. 280].

1505 р. Згадка про Михайла Львовича Глинського

12 липня 1505 р. король Олександр у Вільні виставив привілей для пана Олександра Івановича Ходкевича. Другим із 4 свідків названий «маршалок дворный, державца белский и утенский, князь Михайло Лвович Глинский» [LM 5, № 166, р. 282].

1505 р. Згадка про Михайла Львовича Глинського

13 липня 1505 р. король Олександр у Вільні виставив привілей для Олексія Андрійовича Зузіна. «Правил маршалок дворный, державца белский и утенский, князь Михайло Лвович Глинский» [LM 5, № 167, р. 283]. Інших свідків немає, М. Л. Глинський одноособово готував цей документ.

Далі в привілеї, виставленому 16 липня 1505 р., М. Л. Глинського серед свідків не названо [LM 5, № 169, р. 284]. Це здається мені важливим – переліки свідків надань не переписувались механічно, а відбивали реальний склад учасників затвердження документу.

1505 р. Згадка про князів Глинських

23 липня 1505 р. король Олександр у Вільні виставив привілей для Богдана Олексійовича.

При том были: воевода виленский, канцлер, пан Миколай Радивилович, воевода троцкий, пан Миколай Миколаевич Радивилович, маршалок земский, староста городенский, пан Ян Юрьевич, маршалок дворный, державца белский и утенский, князь **Михаил Лвович Глинский**, воевода полоцкий, пан Станислав Глебович, подстолий, державца берестейский, князь **Василей Лвович Глинский**, маршалок, наместник пунский, пан Александр Иванович Ходкевича [LM 5, № 163, р. 279].

1505 р. Згадка про Михайла Львовича Глинського

26 вересня 1505 р. король Олександр у Кракові виставив привілей для Бартоша Таборовича.

А при том были Панове Рада наша:
 маршалок наш дворный, наместник белский и утенский, князь **Михайло Львович Глинский**;
 а крайчий наш князь Януш Алексьандрович;
 а маршалок наш, канцлер наше королевое ее милости, наместник brasлавский и жижморский, пан Иван Сопежич;
 а наместник дорогицкий пан Ян Стецкович.
 Писан в Кракове, в лете 7013, месеца сентебра 26 дня, индикт 9 [LM 6, № 6, р. 57].

7013-й рік мав 8-й індикт, не 9-й (здається, помилка в індикті). М. Л. почав титулуватись намісником більським від 15.12.1504 р., перед тим систематично титулувався намісником мерецьким. Оскільки простіше помилитись у числі року, ніж у характерному титулі, виправляю дату на 7014 рік (9-й індикт).

1505 р. Доручення Михайлу Львовичу Глинському

Маршалок г[о]с[по]д[а]рський дворный, наместник белский и утенский, кн[я]зь Михайло Лвович Глинский брал личбу у старосты и мытника смоленского Аврама [LM 6, № 532, р. 314].

Запис зроблено в Судомірі (Сандомірі) **12 жовтня 1505 р.**

1505 р. Згадка про Михайла Глинського

29 грудня 1505 р. король Олександр у Гродні виставив пожалування Яну Заберезинському.

При том были велможные и врожены панове:
 Миколай Миколаевич, воевода троцький;
Михайло Лвович Глинский, маршалок дворный литовський;
 Станислав Глебович, староста полоцький;
 Станислав Петрович, гетмань полный Великого Князства Литовського;
Василей Лвович, подстолий и державьца слонимський;
 Мартин Хребтович, ловчий того жь Князства Литовського
 и иньшие Панове Рада наши [LM 25, № 224, [р. 277](#) – 278].

1506 р.

1506 р. Пожалування Михайлу Львовичу Глинському

29 січня 1506 р. король Олександр у Любліні виставив пожалування:

Бил нам чолом маршалок наш дворный, наместник белский и утенский, кн[я]зь Михайло Лвович Глинский, што есмо ему дали волость нашу Туров со всим, как на нас держан, у в отчину, и привилъем нашим потвердили на вечность, где ж он тыми разы замок себе збудовал, нижли бояр, которьи имения мають в Туровском повете [...]

Ино мы ныне, з ласки наше, за его [Глинского] к нам верную и пилную, и николи невьемшканую службу, тыи бояре вышь помененыи, которьи имения свои мают в Туровском повете, ему есмо дали, и з их имени, и со всим с тым, как они намь служили [LM 6, № 544, р. 322].

1506 р. Згадка про князів Глинських

7 квітня 1506 р. король Олександр у Вільні виставив привілей для Оліфера Яковича.

Пр[и]к[азали] м[а]р[шалок] дв[орный], д[е]р[жавца] б[е]л[ский] и ут[енский], кн[яз] М[и]х[айло] [Львович Глинский] а п[о]д[столий], ст[а]р[оста] б[е]р[естейский], кн[яз] Вас[илий] Лвов[ич] Глин[ский] [LM 6, № 17, р. 62].

Ті самі князі Глинські підготували («приказали») підтвердження володінь князя Тимофія Капусти, виставлене королем Олександром того самого дня [LM 6, № 18, р. 62].

1506 р. Згадка про князів Глинських

28 квітня 1506 р. король Олександр у Вільні виставив пожалування Якубу Кунцовичу.

При т[ом] были:
воев[ода] троц[кий] Мик[олай] Мик[олаевич],
а м[а]рш[алок] двор[ный], дер[жавца] бели[цкий] и утен[ский],
кн[яз]з[ь] **Мих[аил] Львови[ч] Глин[ский]**,
а воев[ода] полоц[кий], пан Стан[ислав] Глеб[ович],
а край[чий], кн[яз]з[ь] Януш Алек[сандрович],
а кух[мистр], п[а]н Пет[р] Олех[нович],
а подста[ростий] берест[ейский], кн[яз]з[ь] **Василей Львович Глинський**.

Документ дійшов у копії, вписаній у судову книгу 16 жовтня 1533 р. [LM 227, № 324, с. 145 – 146], тому можна мати сумнів – чи правильно при копіюванні прочитано *бели[цкий]*, чи може таки *бел[ский]*.

1506 р. Михайло Львович Глинський – опікун майна

29 квітня 1506 р. король Олександр у Вільні затвердив розподіл майна на поминання душі померлого князя Дмитра Путятича:

небожчик воевода киевским князь Дмитрей Путятич, будучи в добром здрови, многократно жадал и просил маршалька нашего дворного, державцы белского и утенского, князя **Михаила Львовича Глинского**, ажьбы он был у в опекани всим именьям и речам его, как жо частокрот и нас [Олександра] о том напоминал, абыхмо дозволили ему с порученья его князю Михаилу именья его и всими речами опекаати ся, а к тому теж отходя с сего света того умыслу своего не отменил и в порученьи именья и речи свои ему оставил,
мы теж водле жаданя и порученья его маршальку нашому князю Михаилу и лист наш на то дали, ино он, яко ж то тот, который с порученья его тыи именья и речи в своем опеце маючи, вбачивши, иж небожчик князь Дмитрей славное памяти отходячи с сего света тастамента не вделал и жадное памяти не вчинил по своей души и теж по души родителем своих, которыи лежат в монастыри Печерском в Светое Пречистое у Киеве, где ж тело его лежит, а были поручены ему и надею мели в ним, ажьбы он досыт памяти душам их вделал,

и он, з нашим дозволеньем, зрозумевши зестье его и теж родителей его с того света без жадное памятки, дал и записал... [LM 6, № 19, р. 63]

Далі йде докладний перелік надань на різні церкви. Печерському монастирю в Києві та церкві Богородиці у Вільні записано данників, і Олександр спеціально зазначив, що родичі покійного не повинні їх відшукувати. Гроші М. Л. Глинський поділив на порції по 10 кіп і роздав у 28 різних церков та монастирів, зокрема за

«вічний упис в синодик» такі внески отримали митрополія і кафедри у Смоленську, Полоцьку, Володимирі, Луцьку, Турові, Перемишлі та Холмі. Про запис до Печерського синодика немає прямої згадки, але цей запис був зроблений [Жарких М. І. Печерський синодик. – К.: 2017 р., [розділ 88](#)].

Оскільки отримали ці частини майна виключно православні установи, можна не сумніватись, що сам князь Дмитро Путятич був православним (ну й його поховання у Печерському монастирі теж говорить про його православність), – то можна думати, що й виконавець цього розподілу М. Л. Глинський також був православним. І це свідчення короля Олександра і всієї ради ВКЛ нам ще знадобиться.

1506 р. Наказ Михайлу Львовичу Глинському

7 травня 1506 р. король Олександр у Вільні віддав наказ «маршалку нашому дворньому, державцы белскому и утенскому, князю Михайлу Львовичу Глинському». Останній за наказом короля узяв у купців сукна на 1100 кіп грошей і те сукно роздав як жалування слугам короля. Купцям треба заплатити з монетного двора («мынцы» – думаю, від польського *menicy*) [LM 6, № 21, р. 65].

1506 р. Наказ Івану Львовичу Глинському

24 травня 1506 р. король Олександр у Вільні віддав наказ «воеводе киевскому князю Ивану Львовичу Глинському» – ввести князя Василя Мунчу у володіння пожалуванним йому селом Тулеговичі у Мозирському повіті.

Пр[а]в[или] м[а]р[шалок] зем[ський], ст[а]р[оста] гор[оденьский] п[а]н Ян Юр[евич] [Забережинський];
 воев[ода] киев[ський] кн[яз] **Ив[а]н** [Львович Глинський];
 м[а]р[шалок] дв[ор]н[ый], д[е]р[жавца] бел[ський] и ут[енский],
 кн[яз] **М[и]х[айло]** [Львович Глинський];
 под[столий], ст[а]р[оста] бер[естейский], кн[яз] **Вас[илий] Льв[о]в[ич]**
Глин[ський] [LM 6, № 22, р. 65].

Знову три брати Глинські виступають свідками цього наказу.

1506 р. Згадка про Михайла Львовича Глинського

29 травня 1506 р. король Олександр у Вільні виставив привілей для князя Петра Михайловича. Шостим із восьми свідків (панів-ради) названий «маршалок дворный, державца белский и утенский, княз Михайло Львович Глинский» [LM 6, № 24, р. 66].

1506 р. Згадка про Михайла Львовича Глинського

8 червня 1506 р. король Олександр у Вільні виставив пожалування Васку Доросковичу. Другим із двох свідків був «маршалок дворный, наместник мерецкий и утенский, княз Михайло Львович Глинский» [LM 25, № 102, [р. 162 – 163](#)].

Думаю, титул «мерецкий» тут – описка.

1506 р. Згадка про Михайла Львовича Глинського

21 червня 1506 р. король Олександр у Вільні віддав наказ у справі мита у Ковно. При цьому згадано, що М. Л. Глинський разом з іншими чиновниками розпитували, як збиралось це мито. «Приказал маршалок дворный, державца белский и утенский, княз Михайло Львович Глинский» [LM 6, № 26, р. 67 – 68].

1506 р. Згадка про Михайла Львовича Глинського

5 липня 1506 р. король Олександр у Вільні виставив привілей для пана Яна Юрійовича Заберезинського. Третім із чотирьох свідків був «маршалок дворный, державца белский и утенский, княз Михаило Лвович Глинский» [LM 6, № 29, р. 67 – 69].

1506 р. Згадка про Михайла Львовича Глинського

8 липня 1506 р. король Олександр у Вільні виставив привілей для Данила Дедковича. Третім із чотирьох свідків був «маршалок дворный, державца белский и утенский, княз Михаило Лвович Глинский» [LM 6, № 32, р. 71].

1506 р. Згадка про Михайла Львовича Глинського

10 липня 1506 р. король Олександр у Вільні віддав наказ у справі мита у Гродно. «Правил маршалок дворный, державца белский и утенский, княз Михаило Лвович Глинский» [LM 6, № 25, р. 67].

1506 р. Згадка про Михайла Львовича Глинського

14 липня 1506 р. король Олександр у Вільні виставив привілей для москаля Олексія Зузіна. «Прав[ил] мар[шалок] двор[ный], дер[жавца] бел[ский] и ут[енский], княз Мих[айло] Лвович Глинский» [LM 25, № 101, [p. 161](#) – 162].

1506 р. Згадка про Михайла Глинського

15 липня 1506 р. король Олександр у Вільні виставив пожалування Василю Ошушкіну. «Прав[ил] мар[шалок], дер[жавца] бел[ский] и ут[енский], кн[яз] Мих[айло] Глинский» [LM 25, № 201, [p. 256](#) – 258].

1506 р. Згадка про князя Івана

19 липня 1506 р. кримський хан Менглі-Гірей написав листа до короля Олександра:

Ино вам, брату нашему, даем ведати, наша прозба то естъ: отец ваш Казимир, король, брат наш, даивал нам по трыдцати кадей меду с своего города Черкаского своего меду, колко годов по тот медъ ч[о]л[о]в[е]к наш еждивал, а с Черкас под тот мед колеса и клачи даивали. Ино сее зимы в нас свадьба будет, меду надобе. Ино киевському воеводе князю Ивану прикажите, штобы от вас трыдцат кадей меду дал тому послу, которого есми до него послал, а в Черкасцох бы клачы и колеса побрал и под тот мед подавал [LM 7, № 5, [p. 53](#)].

Медової данини вимагав хан, ще й з доставкою до свого порога!

1506 р. Згадка про Михайла Львовича Глинського

24 липня 1506 р. тяжко хворий король Олександр у Ліді уклав свій заповіт. «Duce Michaelae Lwowich Hlinski, marchalko curie nostre Lithuanie» зазначений сьомим серед 12 свідків цього акту [AT, [t. 1](#), appendix, s. 20 – 21].

1506 р. Скарга Івана Львовича Глинського

5 серпня 1506 р. король Олександр разом з панами-радою у Вільні розсудив скаргу, яку подав «воевода киевский князь Иван Львович Глинский на панюю Миколаєвую Шеметовича». Ця пані володіла двором у Нетечі і неправо (на думку І. Л. Глинського) приєднала до нього людей та пусті землі Білицького двора. Спірні землі було присуджено пані Миколаєвій, а князь Іван мав би дошукуватись свого через суд [LM 6, № 20, р. 64 – 65].

Нетеча нині зветься [Няпеч](#) – це деревня у Лідському районі Гродненської області у 104 км на південь від Вільно. Білиця ([Беліца](#)) – містечко того ж району, яке лежить усього у 9 км на південний схід від Нетечі. Якраз дуже гарна позиція для сусідських суперечок за порожні землі.

В цій справі не конкретизовано, в чому полягав майновий інтерес князя І. Л. Глинського, але можна здогадуватись, що він сам претендував на ці спірні землі, отже мав якийсь маєток поблизу.

1506 р. Наказ Михайла Львовича Глинського

В 1506 р. «князь Михайло Львович Глинський, державця більський та утенський, дідич Турова і Гоньондза» надав фільварок Притулянку своєму слугі Миколаю Потоцькому [WK, s. 81, з посиланням на 18-у книгу записів Литовської метрики, арк. 29]. Звістку треба перевірити за першоджерелом.

1506 р. Згадка про князів Глинських

25 листопада 1506 р. великий князь Сигізмунд у Гродні виставив привілей для міста й міщан Вільна. Свідками були:

domino Alberto, episcopo Vlnensi;
 Nicolao Mikołaiewicz Radziwiłowicz, palatino Trocensi;
 Johanne Juriewicz Zabrzezinski, marsalco generali Magni Ducatus nostri
 Lithuaniae et capitaneo Grodnensi;
 Stanislao Juriewicz, castellano Trocensi et capitaneo terrae Samogitiae;
 duce **Iwan Hlinski**, palatino Kioviensi;
 duce **Michaele Lwowicz**, tenentario Uthanensi;
 Georgio Bylvic [тобто Іллінич],
 Johanne Sopyha, secretario, marsalcis nostris;
 Nicolao Georgii Paczewicz,
 Butrim Niemirowicz
 et Johanne Sczythowicz et aliis plurimis consiliariis Magni Ducatus nostri
 Lithuaniae [LM 8, № 180, [p. 177](#) – 178].

1506 р. Лист до Івана Львовича Глинського

28 листопада 1506 р. великий князь Сигізмунд із Гродно написав лист щодо київського мита, адресований «воеводе киевському кн[я]зю Ивану Львовичу Глинському» та іншим киянам [LM 8, № 83, [p. 130](#)].

1506 р. Наказ князю Василю Дашковичу

6 грудня 1506 р. великий князь Сигізмунд із Гродно написав лист до черкаського намісника князя Василя Дашковича щодо оренди корчми в Черкасах [LM 8, № 87, [p. 131](#) – 132].

1506 р. Згадка про Івана Львовича Глинського

7 грудня 1506 р. великий князь Сигізмунд у Гродні виставив загальний земський привілей для Великого князівства Литовського. Свідками були:

domino Alberto, episcopo Vlnensi;
 duce Alexandro Juriewicz, castellano Vlnensi;
 Nicolao Nicolai Radziwiłowicz, palatino Trocensi;
 Johanne Zabrzezinski, marsalco Magni Ducatus nostri Lithuaniae generali;
 Stanislao Janowicz, castellano Trocensi et capitaneo terrae Samogitiae;

Iwan Lwowicz, duce Hlinensi, palatino Kiowiensi;
 Stanislao Janowicz Zabrzezinski, tenutario in Merecz;
 Alberto Narbutowicz, tenutario in Jaswoni;
 Georgio Bylyncz [Глінич]
 et Johanne Sopiaha, secretario, marsalcis nostris
 ac aliis quam plurimis consiliariis nostris, sincere et fidelibus dilectis, testibus
 circa praemissa [LM 8, № 181, [p. 178](#) – 180].

**1506 р. Доручення Михайлу Львовичу Глинському
 8 грудня 1506 р.** великий князь Сигізмунд у Гродні дав розписку:

Лист, даний кн[я]зю Михайлу Глинському, на учинене личьбы з мынцы и восковництва виленского за деръжанья его

Жикгимонт, Божю м[и]л[о]стю великий кн[я]зь.

Чиним знаменито сим н[а]шим листом, што перво сего с порученя брата н[а]шого щастное памяти Александра, короля и великого кн[я]зя его м[и]л[о]сти, кн[я]зь Михайло Львович Глинский мынцу и воски в своей справе мел почонши от иньдикта четвертого, м[е]с[е]ца декабра шостого дня, олиж до иньдикта девятого на десять дня.

И поведил нам кн[я]зь Михайло, штож зо всех иных лет личбу доходу и росходу до мынцы его м[и]л[о]сти справне выдал, который жо остаточный рахунок с кн[я]зем Михайлом вчинен иньдикта девятого, м[е]с[е]ца июля пятогонадцать дня, как же и листы вызнанные короля его м[и]л[о]сти с подписом руки его м[и]л[о]сти вказують.

А после личбы остаточное в минцы, воски заведал почон от м[е]с[е]ца июля пятогонадцать дня до того ж иньдикъта, олиж до живота и по животе короля его м[и]л[о]сти, с того есмо личбу в него взяли прибытку з мынцы и от восков две тысячи коп и триста коп, и пятьдесят коп гр[о]шей, а сукна сем поставов лунских, а шесть поставов новогонских, а ковшы серебряные у восемнадцать гривен серебра, а три тарели серебряных позолочиваных.

И мы ему на все на то дали сесь н[а]ш лист вызнанный [LM 8, № 90, [p. 133](#)].

Отже, М. Л. Глинський за короля Олександра завідував митницею від 6 грудня 1500 р. аж до 1505 / 1506 рр. (мабуть, до 10 грудня 1505 р.), і отримав квитанцію 15 липня 1506 р., а після того продовжував відати восковою даниною. І от новий великий князь вирішив з'ясувати ситуацію з цими доходами.

1506 р. Згадка про князів Глинських

28 грудня 1506 р. великий князь Сигізмунд у Мельнику виставив привілей для Івана Сопіги. Свідками були:

Reverendissimo in Christo Patre et domino Alberto, Dei gratia episcopo
 Luceoriensi,
 et magnificis ac generosis:
 Nicolao, palatino Trocensi;
 Johanne de Zabrecze, Magni Ducatus Lithuaniae marschalco supremo et
 capitaneo Grodnensi;
 Stanislao Hlebowicz, palatino Polocensi;
 duce **Iwan Hlinski**, palatino in Nowogrodek,
 cum fratre eius, duce **Michaele Hlinski**, tenutario in Uthenya;
 Alberto Janovicz, magistro curiae regionalis et capitaneo in Kawno et Byelszk;

Johanne Mikołajewicz, marschalco curiae, capitaneo in Słonym;
 Alberto Narbutowicz, marschalco curiae, capitaneo in Jaszwoyny;
 Petro Olechnowicz, quoquinae magistro, capitaneo in Szkierszthomon,
 et aliis fidedignis [LM 8, № 182, [p. 180](#) – 182].

Ці привілеї цікаві тим, що показують орієнтовний склад ради ВКЛ на початку правління Сигізмунда. Спеціально для нашої вузької теми останній перелік показує, що Іван Глинський як воєвода поставлений вище Михайла Глинського (котрий всього тільки намісник). Також бачимо нового більського намісника і нового надвірного маршалка.

1506 р. Наказ Івану Львовичу Глинському

30 грудня 1506 р. великий князь Сигізмунд в Мельнику виставив пожалування Васку Петровичу. Лист адресований «воеводе новгородському, маршалку н[а]шому кн[язю] Івану Львовичу Глинському» [LM 8, № 178, [p. 175](#)].

1506 р. Згадка про Івана Львовича Глинського

Того ж дня **30 грудня 1506 р.** у Мельнику великий князь Сигізмунд з панамі-радою розглядав суперечку за маєтки. На місці цю справу було доручено розглянути «воеводе новгородському, маршальку нашому, князю Івану Львовичу Глинському» [LM 8, № 390, [p. 293](#)].

1506 р. Згадка про Івана Львовича Глинського

Того ж дня **30 грудня 1506 р.** у Мельнику великий князь Сигізмунд із радою призначив поділ маєтків Кибортовичів та Завишичів. При цьому Шимко Кибортович пред'явив лист короля Олександра із наказом «воеводе новгородському, маршалку нашому князю Івану Львовичу Глинському» провести поділ маєтків [РИБ, т. 20, № 2-2, стб. 526].

1507 р.

1507 р. Привілей Івану Львовичу Глинському

В документах кінця 1506 р. ми вже бачили І. Л. Глинського із титулом новгородського воєводи, і от у **січні 1507 р.** великий князь Сигізмунд у Мельнику виставив привілей:

Чиним знаменито сим нашим листом, што держал от брата нашого Александра, короля и великого князя, кн[язь] Иван Лвович Глинський замок Киев, ино мы тот наш замок Киев з его державы вынемши и к своей руке взяли, не рушаючи его во чти и в местци его в том, которое ж он водле годности и заслуги своее от брата нашог[о] мел, будучи воєводою киевским, а против того дали есмо ему замок наш Новьгородок от нас держати и зо върады новьгородскими, с ключом и з городничим, и со всим с тым, как первые державцы тот замок держивали, до его живота.

И к тому, не хотечи его писати в титуле его иначе, как перед тым писан, и теж местца его от него не отдаляючи, маем его воєводою новгородским и маршалком нашим в титуле его писати, а местце в Раде межи Панов Рады нашео Великог[о] Князства Литовского дали есмо ему подле п[а]на старосты жомойтского, и с того держаня з Новагородка не маем его рушити до живота его.

А естли бы от кого-колве до нас какии речи на него прышли, которые ж бы некако не были нам ку пожитку або от людей наших Новгородског[о] повета жалобы заочне, тогда не маем его в том ни в чом на заочное поведанье и жалобы виновати, але маем ему в том всем с таковыми очевистую справедливост делати, а без вины с тог[о] держаня не маем того рушити [LM 8, № 186, [p. 185](#)].

Сигізмунд, відчувши себе новою мітлою, вирішив почати замітати своє велике князівство по-новому. Оце був чи не перший письмовий привілей на нову посаду, вписаний до метрики (за часів Казимира й Олександра такі привілеї до метрики не вносились).

Важливим новим елементом привілею була спроба встановлення «правової держави». На неї невдовзі чекали важкі випробування.

1507 р. Присуд у справі Василя Львовича Глинського

5 січня 1507 р. у Мельнику великий князь Сигізмунд із панами-радою розглянув скаргу Дашковичів на «подстолег[о] нашого, старосту берестейского, на князя Василя Лвовича Глинского».

Предметом скарги було недавнє (1503-го року) пожалування Заболоття князю Глинському.

Стояли перед нами очевисто, жаловали нам бояре нашы Заранько а Сидор Дашьковичы на подстолег[о] нашог[о], старосту берестейского, кн[я]зя Василя Лвовича Глинског[о], ижъбы он отънял в них безъправъне именьє Божаново, дядьковъщину их, на имя Заболоте.

И князь Василей рек: взял, деи, мене дядько их Божан на тое имене за с[ы]на место и записал ми, деи, его у третей части от именей своих, и на то лист, запис Божанов, и теж [лист потверъженный](#) брата нашего Алексанъдра, короля его м[и]л[о]сти, перед нами вказывал.

И тые Дашьковичы поведили, иж тот дядко их Божан перьво того вжо от колка лет третюю часть або и вышей именей своих продалъ.

И мы, с Паны Радами нашыми, выслухавъшы того запису Божанова и порозумели есмо, штож тот Божан неслушным обычаем тое именьє Заболотье записал кн[я]зю Василю, перьвей продавъшы именей своих третюю часть, а потом другой раз князю Василю записал тое имене Заболоте в третюю ж часть, а остаток в пенезех, на ближних ничего не оставляючы.

И врядили есмо межы ними тым обычаем, иж мают там доведати, што будеть кн[я]зю Василю Божан записал, взявъшы его себе за с[ы]на места, а особно што будеть ему в пенязех записал и теж колко будеть перьвей того Божан продал або кому отдал у Волковыйску.

И взяли в нас Дашковичы с своее руки делчыми кухмистра нашог[о], наместьника скерстомонского, пана Петра Олехъновича а пана Петра Радивиловича, а пана Шымка Киборьтовича, а кн[я]зь Василей такеж взял в нас с своее руки делчыми наместника лидского пана Аньдрея Алексанъдровича а конюшого городенского Михайла Сенковича, которые ж суди мают поспол згодивъшы ся, рок положывъшы, там выехати и того ся доведати, естли будеть там у Волковыйску третюю часть именей своих Божан продал, тогда князь Василей маеть того именья в Заболоти поступити а пенязи свои трыдцат рублев грошей, што дядку их Божану дал и теж на што довод слущьный кн[я]зь

Василей вчинить колко будеть на тое именьє наложыл кром тых тридцати рублев грошей, то Дашковичы теж маюť платити.

А пак ли будеть нижей третее части там у Волковыйску продано, тогды тая третяя часть маеть быти наполнена з Заболотья. И на том, чым оная перьвая продажа будеть наполнена, кн[я]зь Василей остати маеть.

А остаток того именья Заболотья вжо Дашковичы к своей руце будуть мети.

А што ся тычеть челяди неволное и статьяков того двора Заболотья, которая челяд и статьяки мели справне прыйти Дашковичом, то и тепер маюť они побрати [LM 8, № 392, [p. 295](#) – 296 = LM 8, № 394, [p. 297](#) – 298; документ вписаний до книги двічі; ще дві копії рішення вписані до судової книги: РИБ, т. 20, № 2-4 + 2-5, стб. 530 – 534 – тут друга копія містить пояснення: «Тот же вырок, противной стороне выданный»].

Отже, хитра комбінація, котрої ужив В. Л. Глинський, щоби втиснутися у володіння Заболоттям і яка була схвалена за короля Олександра, коли Глинські були впливовими – тепер, за нового правителя, була визнана незаконною і треба було розбиратись на місці, хто й коли кому що продав і кому що належить.

І це була ще не вся халепа! Відчувши, що політичний вітер переми́нвся, інші власники Заболоття подали свою скаргу, яку розбирали наступного дня.

1507 р. Присуд у справі Василя Львовича Глинського

6 січня 1507 р. у Мельнику великий князь Сигізмунд із панами-радою розглянув скаргу маршалка й намісника ясвоїнського Войтеха Нарбутовича на «подстолег[о] нашого, старосту берестейского, на князя Василя Львовича Глинского».

Предметом суперечки, яка була почалася ще за короля Олександра, була пуца й озера між Заболоттям і Пелесами:

И повелили, деи, пан Войтех из Нарковичи – перед его м[и]л[о]стью, штож тое именьє их в Заболотьи предкове их ещо за великого князя Витовѣта натрое поделили, нежли, деи, пуцу, ловы зверыные и озера в себрянности мели.

И кн[я]зь Василей, деи, тогды рек, иж никоторого делу тому не было, а тая бы пуца, ловы и озера здавѣна отѣца его Божановы были, а предьки их [Нарковичів] того не мели.

Це досить неясне речення а розумію так, що все перелічене належало Божану – батьку тих Божановичів, які брали участь у справі на боці князя Василя. Присуд був винесений так:

И тое вышейреченое именьє в Заболотьи пану Войтеху и ближѣним панее его, Лукашу и его брати Нарковичом, прысудили есмо [...] И вѣже князь Василей и Божановы братаничы Дашковичы не маюť в пана Войтехову част и теж в Нарѣкевичов делницу, в ыменья и в люди, и в озера, жадьного вступу мети [LM 8, № 391, [p. 294](#) – 295 = РИБ, т. 20, № 2-3, стб. 528 – 530; документ вписаний не тільки у книгу записів, але також у судову книгу].

Отже, присуд був не на користь Глинського, і здається навіть так, що Войтех отримав якусь частину не тільки пуці, але й самого Заболоття.

Пелеси – це сучасна деревня [Пеляса](#) у Воронівському районі Гродненської області, в 11 км на схід від [Забалаці](#) того ж району. Ніякої пуці ані озер між цими поселеннями нині немає, між ними лежить [меліорована долина](#) річки Провожа / Пеляса з кількома малими деревнями.

Оскільки суперечка за межі могла бути тільки між поселеннями, розташованими поруч, виходить, що Заболоття, яким володів Глинський – це сучасне містечко Забалаць. Так розуміє справу й процитована білоруська Вікіпедія.

1507 р. Вирок у справі Василя Львовича Глинського

Далі, **8 січня 1507 р.** великий князь Сигізмунд із панами-радою переїхав до Лосичів, але й тут їм знову довелося займатись скаргою на В. Л. Глинського, тепер уже кримінального характеру.

Стояли перед нами очевисто, жаловал нам дворянин наш Ян з братьею своею Милянвський на слугу подстолего нашего, старосту берестейского, на князя Василева Лвовича Глинского, на Корачуру, который от него Берестей деръжыть, штож, деи, он, наславшы на их именье кгвалтом, без кажьдого права, грабежы им великий поделал, взял, деи, в них сорок и чотыры кони, девяносто волов а шестьдесят и шесть коров, и толко, деи, вернул им трыдцатеро быдъла.

И тот наместник князя Васильев поведил перед нами: я, деи, вас николи не грабил, нежли, деи, грабили вас люди Берестейского повета воинци за свои шкоды, которыи им от вас стали ся.

И мы казали тых людей воинцов перед нами поставити, и пытали есмо их, которым обычаем они тых Милянвских грабили а в кого тые кони и быдло тыми разы есть.

И тые люди нашы повелили перед нами: нас, деи, наместник князя Васильев послал и велел нам их грабити, а тые кони и быдло тыми разы в него ж есть.

А потом и сам тот наместник к тому признал ся, штож тые кони и быдъло к себе побрал.

И мы, того коротко не делаючы, але хочычы тому досыть вчынити, абы потом тое дело не было възрушено, и полецили есмо тую реч маръшальку земьскому, старосте городенскому, пану Яну Юрьевичу, штобы он того межы ними досмотрел и наконець справедливость вчынил в Межыречы.

И казали есмо им обема сторонам, так наместнику кн[я]зя Васильеву и людем нашым воинцом, как и Милянвским и их людем, которым тыи нашы люди воинци вину дадут, перед паном Яном Заберезенским в Межыречы стати и в чом пан Ян наместника князя Василева и людей наших воинцов винных найдеть, што ся тычеть забранья коней, быдъла, которые ж кони и быдло они в Милянвских побрали безправне, за то маеть пан Ян Милянвским навязку сказати подлуг прав земским, как есть в земли обычай, а ещо над то, на чом Милянвский а любо их люди прысягнут на своих шкодах, которые им от них стали ся, а пан Ян в том Милянвских або их людей винных найдеть, тогды они мають нашым людем воинцом шкоды их поплатити на том же местцу в Межыречы без всякое отволоки [LM 8, № 395, [р. 298](#) = РИБ, т. 20, № 2-6, стб. 534 – 536].

Де знаходився маєток Милянвських – з документу не видно. [Милянвичі](#) Ковельського району лежать у 112 км на південь від Берестя, і це – задалеко для грабіжницького походу, та й не чути за ці Милянвичі до середини 16 ст. Також не зазначно, коли саме стався грабіж. Оскільки предметом була худоба, можна думати, що це було у недовгому часі перед скаргою, мабуть у 1506 р.

Лосичі, де розглядалась справа, знаходяться у 70 км на захід від Берестя, а Межиріч-Підляський, де Ян Заберезинський мусив винести вирок – у 26 км на південь від Лосичів і в 66 км на захід від Берестя. З цього я виводжу, що територія, якої торкалась справа, знаходилась між Берестям та Межирічем.

1507 р. Наказ Івану Львовичу Глинському

19 лютого 1507 р. великий князь Сигізмунд із Кракова написав лист щодо мита у Новгородку, адресований «воеводе новгородському кн[я]зю Івану Львовичу Глинському» та іншим міщанам [LM 8, № 93, [р. 135](#) – 136].

1507 р. Лист до Михайла Львовича

В 1507 році (між 22 лютого і 7 червня) кримський хан Менглі-Гірей написав листа до М. Л. Глинського:

Меньдли Кгеря слово.

Приятелю моему **Лвовичу, маршалку**, брату моему, многий поклон.

О тебе листы свои королю, брату моему, о тебе просячи послал и Ябакги вляна а Хачи Мендея, послов своих, што жь сее дороги прозбу мою не остав, князю Михаилу Лвовичу, приятелю моему, в Литовском Князстве маршалство дай, и болшие речи есми писал, пан Петр Фурс видел то и слова мои слуга мой слышал, тебе будет поведати. И теж легький впоминок Ябакги вляном а Хачи Меньдеем послал есми тебе и Петру Фурсовичу, о то есмо мовили, такь ведай.

Под синею печатю лист послан [LM 7, № 16.9, [р. 76](#) – 77 = LM 8, № 34, [р. 71](#); документ вписаний до метрики двічі].

Як не дивно, але хан зве М. Л. Глинського – **братом**, неначе той був незалежний правителем!

1507 р. Лист про Михайла Львовича

В тому ж пакеті листів міститься і згаданий лист кримського хана Менглі-Гірея до короля Сигізмунда:

От тебе, милого брата моего, прозба моя то ест. О **маршалку князю Михаилу Лвовичу**. Надобный есть слуга ваш, о нем до тебе, брату нашому, у кажьды час усказывая, просим до тебе, брата нашего, в тысячу прозба моя то есть. Как брат твой Алексаньдр король полное маршалство дал был и ты, брат наш, по тому ж у Литовьском Князстве маршалство ему маєте дати [...] Естли так не будеть, мене, и брата и приятеля, што вчиниш о князи Михаиле Лвовичу, естли прозба моя не станет, напотом мене братом себе не мовьте [LM 7, № 16.4, [р. 75](#) = LM 8, № 32, [р. 70](#); документ вписаний до метрики двічі].

Отже, хан погрожував розривом дипломатичних відносин, якщо його вимога не буде виконана.

Король, відповідаючи ханові, промовчав цю справу.

1507 р. Наказ Івану Львовичу Глинському

15 березня 1507 р. король і великий князь Сигізмунд із Кракова написав листа до новгородського воєводи князя І. Л. Глинського. Воєвода мав перевірити прохання князя Василя Мунчі на маєток і ввести його у володіння [LM 8, № 202, [р. 195](#)].

1507 р. Наказ Івану Львовичу Глинському

21 квітня 1507 р. король і великий князь Сигізмунд із Кракова написав листа до новгородського воєводи князя І. Л. Глинського. Воєвода мав перевірити прохання Федка Святоши на маєток і ввести його у володіння [LM 8, № 207, [p. 197](#)].

1507 р. Привілей Василю Львовичу Глинському

27 квітня 1507 р. король і великий князь Сигізмунд у Кракові виставив привілей князю В. Л. Глинському на Берестейське староство [LM 8, № 210, [p. 198](#)]. Це староство надав Глинському ще король Олександр, і Глинський показав відповідний лист (тільки він не був записаний до метрики). Тепер Сигізмунд підтвердив це надання «до живота его [Глинського]» із тим винятком, що 100 кіп грошей з доходів корчом та мита, які староста давніше брав собі, тепер мають іти великому князю.

1507 р. Пожалування Михайлу Івановичу Глинському

У реєстрі грошових пожалувань короля Сигізмунда, зроблених під час його перебування у Кракові (від 30 січня до 21 травня 1507 р.), значиться:

Кн[я]зю Михайлу Івановичу Глинському 7 коп грошей съ скарбу коръчомных пенязей.

Ему ж 6 локот сукна лунского там же [LM 8, № 551, [p. 398](#)].

1507 р. Згадка про Василя Львовича Глинського

31 травня 1507 р. король Сигізмунд у Бересті розсудив справу берестейських зем'ян та міщан. Другим із 3 свідків був «подстол[ий], стар[оста] бер[естейский], княз Василю[й] Львов[ич] Глинский» [LM 8, № 401, [p. 301](#) – 302 = РИБ, т. 20, № 2-8, стб. 537 – 539].

1507 р. Згадка про Василя Львовича Глинського

7 червня 1507 р. король Сигізмунд у Бересті розсудив скаргу берестейського вийта Павла на берестейських жидів Єньковичів:

Стояли перед нами очевисто, жаловали нам войт берестейский Павел на жыдов берестейских, на Данка а на Песаха, а на Лазаря Еньковичов, штож, деи, они дом мой влостный деръжать безвинно.

И жыдове повелили перед нами: то, деи, ест дом наш отъчызный, и был нам о том суд перед **князем Васильем Львовичом Глинским**, и тот дом нам прысудил, нижьли казал нам за будованье, што он в том дому побудовал, заплатити ему чотырнадцать золотых. Ино мы тую чотырнадцать золотых заплатили наместнику его, который в тот час от него войтовство заведаль, Бенедикту Глинскому.

И войт рек: я, деи, о том не ведаю ани тых золотых у вас есми не брал и наместнику своему тых золотых у вас брати не велел.

И сослали ся в том до князя Василя, и кн[я]зь Василей то перед нами сознал, иже тот дом жыдом прысудил и тую чотырнадцать золотых они ему заплатили.

Ино мы того досмотревшы, тот дом есмо жыдом прысудили, а о тую чотырнадцать золотых казали есмо им очевисто звести ся с тым Бенедиктом Глинским на д[е]нь с[вя]т[о]го Шымона и Юды в Люблине. И если Глинский в тых золотых сознаеть ся, тогды они тьи золотии в него возьмшы мают войту

отдати, а естли бы ся он к тым золотым не знал, а они бы на нег[о] доводу не вчынили, ино мы казали подстолему нашому, старосте берестейскому, кн[я]зю Василью Львовичу Глинскому будоване того дому, што будеть войт побудовал, ошачовати, и што ошачують, то ему мають жыдове заплатити, а дом тот они мают мети [LM 8, № 402, [p. 305](#) = РИБ, т. 20, № 2-9, стб. 539 – 540].

Документ цікавий тим, що показує щоденні клопоти намісника. Бенедикт Глинський, який тимчасово заступав вйта – не князь ані не родич князів Глинських. Можливо, він належав до якогось із численних родів польської шляхти Глинських.

1507 р. Ярлик зі згадкою Глинська

2 липня 1507 р. кримський хан Менглі-Гірей у Девлет-Сараї виставив ярлик, парадоксально адресований «князям і всім руським людям». Ярлик містить перелік географічних об'єктів, пожалуваних ханом, в тому числі – «Снепород и Глинеск со вьсими их людьми» [LM 7, № 28, [p. 90](#) = LM 8, № 47, [p. 83](#); документ вписаний до метрики двічі].

1507 р. Згадка про Івана Львовича Глинського

3 липня 1507 р. у Вільні (?) король Сигізмунд із радістю розглядав судову справу. Сьомим із 7 поіменованих членів ради названий «воевода Новгородський, маршалоок, князь Иван Львович Глиньский» [РИБ, т. 20, № 2-12, стб. 543 – 544].

1507 р. Згадка про Івана Львовича Глинського

12 липня 1507 р. у Вільні (?) король Сигізмунд із радістю розглядав судову справу. Шостим із 8 членів ради названий «воевода Новгородський, маршалоок, князь Иван Львович Глиньский» [РИБ, т. 20, № 2-22, стб. 553 – 554].

1507 р. Згадка про Івана Львовича Глинського

16 липня 1507 р. у Вільні (?) король Сигізмунд із радістю розглядав судову справу. Четвертим із 5 членів ради названий «воевода Новгородський, маршалоок, князь Иван Львович Глиньский» [РИБ, т. 20, № 2-25, стб. 557 – 558].

1507 р. Справа Михайла Глинського

Того ж дня **16 липня 1507 р.** у метрику записано рішення:

Князь Михайло Глинский впоминал о свою реч, которая ж ся в Мельнику поточила с паном маршальком великим, паном Яном Зеберезенским (!), ижъ бы ему справедливость сталася.

Ино господар его милость тое дело отложил до сойму Меньского: на сойме Меньском его милость маеть тому делу без каждое отъволоки на конец справедливость вчинити [РИБ, т. 20, № 2-27, стб. 559 – 560].

У Мінську Сигізмунд був на початку серпня 1507 р. [6 серпня: РИБ, т. 20, № 2-34, стб. 567], мабуть тоді був і сейм.

1507 р. Згадка про Василя Глинського

25 липня 1507 р. король Сигізмунд у Вільні розсудив скаргу князя Гліба Пронського на боярина Миколая Гинбутовича. Перший

вказывал перед нами лист увяжъчый брата нашего Александра, короля и великого князя его м[и]л[о]сти, в котором же листе выписано, штож его

м[и]л[о]сть брат наш подле суда князя Василева Глинськог[о] казал князя Глеба Пронского в тое именье его Ворняны увязати [...]

И тот Миколай поведил перед нами, ижъбы его князь Василей в том деле мощно судил, а конца тому и до сих часов не вчынил [LM 8, № 407, [р. 305](#) – 306 = РИБ, т. 20, № 2-33, стб. 565 – 567, з відмінністю: замість *мощно* – *не гораздо*].

[Ворняни](#) – містечко у Гродненській області, у 50 км на схід від Вільнюса. Якщо тут йдеться про Василя **Львовича** Глинського – не ясно, чому саме він судив цю справу. Ворняни лежать у 130 км на північний схід від Васишишок, де В. Л. Глинський був намісником.

1507 р. Згадка про Івана Львовича Глинського

6 серпня 1507 р. у Мінську король Сигізмунд із радістю розглядав судову справу. Четвертим із 5 поіменованих членів ради названий «воевода Новгородский, маршалок, князь Иван Львович Глинский» [РИБ, т. 20, № 2-34, стб. 567 – 568].

1507 р. Згадка про Михайла Львовича Глинського

11 серпня 1507 р. у Мінську король Сигізмунд із радістю розглядав скаргу Михайленца Васильовича на луцького старосту Федора Янушевича [РИБ, т. 20, № 2-36, стб. 568 – 571]. В ній згадано події літа минулого (1506) року:

И пан Януш [власне, Федір, який чомусь іменується в документі також Янушем] поведил перед его милостью тым обычаем:

То еси надо мьною вчинил [Михайленцо] нешляхотне, как на доброго человека не слушить, на оный час; как еси слышал хворобу господаря нашего славное памяти Александра короля его милости, и я тебе послал до князя бискупа и до панов воевод рады господарское, и казал еси тебе их милости мовити:

«Штож я, будучи на том замьку господарском со всеми князи и паны земли Волынское, их милости панов рады господарской ни в чом есмо не отступни; а если Божья воля над господарем нашим станеться, ино кого их милость наших прирожонных господарей на господарство оберут, мы тому ж посполе и з их милостью хотим служити и вѣрни быти до нашего живота».

Ино ты ехавши тых слов паном их милости не говорил; и надто, видевши еси смерть господарскую и ко мне приехавши, поведил, иж господар наш его милость здоров. И в том ми еси не гораздо служил, и мне в том неверность свою показал.

И Михайленцо поведил:

То есть правда, иж мя твоя милость с тым до панов их милости посылал; але розказал ми твоя милость – доведатися, если будеть князь Михайло Львович Глинский в згоде а в добром житьи с паны мешкати, з маршалком земьским, старостою Городеньским, паном Яном Юрьевичом [Забережинським], а с паном Ольбрахтом Мартиновичом [Гаштовтом], а с паном Александром Ходкевичом и с ыншими паны, и твоя милость ми того не казал паном их милости говорити; а если бы князь Михайло с ними не в згоде был, и твоя милость был ми то говорити велел.

И я приехавши князя Михайла с паны их милостью нашол в згоде и, подле науки твоее милости, тых речей есми паном их милости не говорил; а господарь его милость в тот час ешче был не вельми хор, и я што видевши, то твое милости поведил. А то все есми чинил подлуг росказанья твоее милости.

Суд виправдав Михайленця.

1507 р. Згадка про Михайла Львовича Глинського

Того ж дня **11 серпня 1507 р.** розглядався позов віленської міщанки Маргарити, при цьому було згадано, що дану справу розглядали ще за короля Олександра «князь Михайло Львович Глинський» та інші вельможі [РИБ, т. 20, № 2-38, стб. 571 – 572].

1507 р. Згадка про князів Глинських

Того ж дня **11 серпня 1507 р.** у Мінську король Сигізмунд із радою розглядав скаргу підданих Федора Колонтаєва на свого пана, що він їх неправо примушує до служби на свій двір Полоную:

И Федор Колонътаев положил перед нами лист судовый князя Михайла Львовича Глинського: штож они перьво сего таким же обычаем почали были от него [Федора] отниматися и не хотели ему служити; и князь Михайло, з росказанья брата нашего, о том межи ними смотрел [...] и князь Михайло, подлуг их сознаныа, казал им ему служити [...]

И потом они зася брату нашему жаловали, и его милость казал межи ними досмотрети воеводе киевскому князю Ивану Львовичу Глинському, а подчашому пану Олбрахту Мартиновичу [Гаштовту], а подстолему, наместнику слонимскому, князю Василью Львовичу Глинському [РИБ, т. 20, № 2-38, стб. 571 – 572].

Суд наказав скаржникам служити Ф. Колонтаєву. Із титулу «київського воеводи» можна вивести, що другий розгляд відбувся в 1506 році, а перший був раніше.

Ця справа мала продовження. **7 жовтня 1511 р.** король із радою знову розглядали скаргу підданих Ф. Колонтаєва, і до протоколу вписано зміст попереднього рішення 1507 р. [РИБ, т. 20, № 2-161, стб. 780 – 782].

Далі **9 червня 1516 р.** у Бересті Ян Миколайович Радзівіл, Юрій Іллінич та Немиря Грималич розсудили скаргу Федора Колонтаєва. Скаржник пояснював, що він ще за короля Олександра отримав був маєток Полоную у Новгородському повіті. Уже тоді зі слугами цього маєтком були непорозуміння, які Олександр наказав розібрати Михайлу Глинському, його брату Івану Глинському, Ольбрахту Мартиновичу Гаштовту та Василю Глинському [РИБ, т. 20, № 1-204, стб. 272 – 275].

1507 р. Згадка про Івана Львовича Глинського

13 серпня 1507 р. у Мінську король Сигізмунд із радою розглядали позов князя Михайла Манчича. У складі ради четвертим із 4 членів названий «воевода новгородский, маршалок князь Иван Львович Глинський» [РИБ, т. 20, № 2-40, стб. 575 – 576].

1507 р. Борг князя Василя Дашковича

14 серпня 1507 р. у Мінську король Сигізмунд із радою розглядали справу:

Бил чолом Ивашко Есмановичь, штожь он небожьчику князю Василью Дашковичу позычил сорок золотых и золотый черьленых угорских; а он вмер, жоны и детей не маючи.

И маршалок земьский, староста Городенский, пан Ян Юрьевичь, и воевода Новгородский, маршалок, князь Иван Львович Глинский повелили, штож статков его немного осталось.

Ино господару и паном их милости виделося, штож тыи золотыи мають ему [Ивашку] заплачоны быти с статков его [князя Василя]; а естли не станеть статков, ино в том держати именье отчизное его, которое ж есть в Овручом; а близький нехай ему тыи золотыи его доплатять и именье к своей руце возмут [РИБ, т. 20, № 2-42, стб. 577 – 578].

1507 р. Наказ Івану Львовичу Глинському

6 вересня 1507 р. король Сигізмунд із Вільно написав листа до новгородського воеводи князя І. Л. Глинського. Воевода мав надати корчму в Новгородку сокольничому Афанасію [LM 8, № 253, [р. 219](#)].

1507 р. Згадка про Василя Львовича Глинського

1 жовтня 1507 р. у Троках король Сигізмунд із радістю розглядали скаргу княгині Анастасії Слуцької на житомирських міщан. Було згадано, що

з розказанья брата нашого Александра короля его милости, смотрел того дела подстолий наш, староста Берестейский, князь Василей Львович Глинский [РИБ, т. 20, № 2-44, стб. 579 – 581].

Берестейським намісником (старостою) В. Л. Глинський став у грудні 1504 року, звідси орієнтовна дата його суду.

1507 р. Лист про Михайла Львовича

У жовтні 1507 р. кримський хан Менглі-Гірей у листі до короля Сигізмунда знову згадав про М. Л. Глинського:

О кн[я]зи Михаиле Лвовичи писал есми до тебе, до брата своего, лист Ебакги вляном, ино до мене о том ничего отъказу нет. А тепере о князи Михаиле, о приятели своем, казал есми тебе, брату нашому, словом говорити п[а]ну Якубу Ивашеньцевичу а слuze моему доброму Яньчуре, и ты бы, брат наш, на н[а]шу прозбу иначей не вчинил. А с синим нышаном до тебе есми лист свой послал [LM 7, № 32.1, [р. 99](#) = LM 8, № 53, [р. 91](#); документ вписаний до метрики двічі].

Король не поспішав давати відповідь у цій справі, неначе щось передчував...

1507 р. Згадка про Івана Львовича Глинського

Десь між 25 травня і 24 листопада 1507 р. великий князь Сигізмунд виставив пожалування князю Юрію Івановичу Дубровицькому. Шостим із восьми свідків названий «dux Ioannes Leonides Hlinski, marschalcus et palatinus Novogradensis» [LM 25, № 7, [р. 72](#)].

Війна 1508 р.

1508 р. Лист до хана Менглі-Гірея

21 лютого 1508 р. король Сигізмунд із Кракова надіслав листа до кримського хана Менглі-Гірея з відповіддю у справі М. Л. Глинського:

Поведаем тебе, брату нашому, што ж княз Михайло Львович Глинський, о котором же еси многократно перво сего к нам писывал, жедаючи, абыхъмо его в именьях тых не рушили, который ж был брат наш Александр король ему на час подавал, ино мы для тебе, брата нашего, ни въ чом его не рушили, хотячи во въсем слушном слову твоему и жеданью досыт вчинит.

И тот княз Михайло Глинський, запамятавъшы ласки и доброты твоее и наше, тыми ч[а]сы, как были есмо выехали з Литвы до Ляхов, собравъши многих лихих людей около себе и посылал до Ковеньского замьку, хотячи з нятства мощно выбити ц[а]ря Шиг Ахмата, неприятеля вашего, и хотячи с ним к Нагаем зъехати, а отътоле собрав ся з ногайскими тебе лихо чинити, и орду его вземши, зася н[а]шим граничьником шкодити.

Ино бог м[и]л[о]с[е]рдный не хотел его в том умысле его зрадьном потешити, люди наши там в городе остереглися и ц[а]ря в доброй сторожи со въсьми его людьми ховают.

А тот Михайло, видячи, што лихо против нам, г[о]с[по]д[а]рю своему, вчинил, з литовское земли на границы збег, и естли бы своими зрадьными словы хотел через свои слуги тебе, брата нашего, намовять або с[ы]нов твоих, верим тебе, яко мудрьому великое орьды великоволному ц[а]рю, иж тому лихому ч[о]л[о]в[е]ку не дали ся намовить, а для него с нами братства верного не опустиш, сыны свои и люд свой на помоч нам на лето заховаеш.

А што есмо через Мамыш вяна и через Обрагима, маршалка и писаря татарского, всказали к тебе, брату нашому, о полпяты тысячи золотых, ино тые золотые ничого не мешкаючи, как скоро посол ваш з Москвы вернется, и мы того жъ ч[а]су без кажьдого вмешкяня его к вам з нашим послом и с тыми всими золотыми пришълем.

И ты бы, брат наш, диву на нас за то не мел, што тые золотые для твоего ж посла вмешкали, а вед жо вжо, даст ли бог, без мешкяня послы и золотые в тебе будутъ.

А послали есмо тебе, брату нашому, толмачом Ромоданом борздым делом малый впоминок – пят локот ширлату [LM 7, № 39, [p. 111](#) = LM 8, № 62, [p. 101](#) – 102].

В листі відчувається велика стурбованість короля і бажання перетягти кримського хана на свій бік. Окрім дрібного подарунку, король сам зобов'язався виплатити річну данину! Король явно поспішав першим проінформувати хана про пригоду і перехопити ініціативу, побоюючись, що Глинський сам спробує домовитись із царем. Тому, думаю, і було послано з цим листом незначного посланця – толмача Ромодана.

1508 р. Конфіскація маєтку Василя Львовича Глинського

8 квітня 1508 р. король Сигізмунд у Кракові написав листа до панів-ради ВКЛ:

Што в[а]ша м[и]л[о]сть писали до нас за дворанином н[а]шым Федором Колонтаевым, жедаючи нас, абыхмо его чым осмотрели, поведаючи его

великие шкoды и впад, иж он сам был в руках в того зърадцы н[а]шого кн[я]зя Михайла Глинского и оттоль въехал, а жону и дети там оставившы, ино мы, на жедане в[а]шей м[и]л[о]сти и теж впамятавшы его верность, и для впаду и шкoд его, з ласки н[а]шого дали ему тот двор Клевицу, што князь Василей Глинский держал, до н[а]шого лепъшого осмотра, со всеми людми и бортьми, и с челядю неволною, и з землями пашными и бортными, и з сеножатыми, и с тыми землями, што князь Василей Глинский ку тому двору прикупил, и со всим по тому, как князь Василей держал [LM 8, № 305, [p. 251 – 252](#)].

1508 р. Конфіскація маєтків князів Глинських

10 квітня 1508 р. король Сигізмунд у Кракові виставив пожалування Сеньку Полозовичу:

Бил нам чолом пан Сенько Полозович и просил в нас именованней небожчика кн[я]зя Василевых Дашковича тех, которые после его спали были на зърадец н[а]шых кн[я]зей Львовичов Глинских в Киевском повете на имя Гостомлян, а в Житомирском повете на имя Ставка, а во Вр[уц]ком повете на имя Глядкович, и теж двора в замку во Вруцком же з местцом кн[я]зя Василева Дашковича [LM 8, № 307, [p. 252](#)].

Слід знати, що документ № 306, так само виставлений 10 квітня 1508 р., теж стосується маєтку зрадників Андрія і Петра Дрожджів. Це була перша серія конфіскацій маєтків зрадників.

1508 р. Лист до хана Менглі-Гірея

30 квітня 1508 р. король Сигізмунд із Кракова надіслав наступного листа до кримського хана Менглі-Гірея:

Што перво сего послали есмо к тебе, брату нашому, толмача н[а]шого Ромодана, поведаяючи и в листу нашом пишучи о том зратцы нашом Михаиле Глинском, иж есмо для тебе, брата нашого, вси его первыи проступьки, которые ж он противьку нам, г[о]с[по]д[а]ря своего, и противьку п[а]нов рад наших, и противьку всее земли починил, ему отпустили и с тех держаней и именованней, которые ж был не подыле годьности своее забрал, ни в чом есмо не рушили, а то есмо ему стерпели и ласку нашу вчинили, делаючи к воли тебе, брату нашому. Тот лихий ч[о]л[о]в[е]к Глинский, видячи, иж есмо с тобою, волным ц[а]рем, братом нашим, перед б[о]гом верным братством звязали ся и ач колве к тебе своими зрадными а лстивыми словы через свои послы частокроть втекает ся, а однако ж надеи в тебе никоторое ку помочи своей не покладает, поведеает тебе, брату нашому, заисто, иж многих слуг своих посылал до московского, чолом быючи ему о помоч и обещаючи ся ему с тыми его людми Киева и иных граничных замков наших добывати и ему в руки подати.

А тыми разы московский присылал к нему к Мозырю дьяка своего на имя Никиту Губу, и Михайло Глинский з братею своею рекъли, по наш живот с того не выступим там жо в Мозыри перед тым его послом московскому присягнуул служити ему до смерти. а до мурз нагайских частокроть как шлетъ, так шлет, просячи их, абы притягнуули войски своими под Путивъл, обещаючи ся им, доставши з нятства Ши[г] Ахмата ц[а]ря, вседъши с ним на конь, и им прибыти на помоч з Шиг Ахматом ц[а]рем, и з ыными многими людми на противьку тебе.

Верне тебе, брату нашему, тую реч пишем, иж тая реч инак не есть. Естли бы тебе неимоверно было, и ты бы, которого доброго ч[о]л[о]в[е]ка своего обравъши, там до Москвы послал, тот твой ч[о]л[о]в[е]к, всего доведав ся, тебе отъкажет.

А коли ж тое дело так ся маеть, ино мы тебе, брата нашего, жедаем и просим, абы еси вспомянул, иж от веков предъкове мои с твоими предъки, отец мой Казимир корол, с твоим отцом Ачъжи Кгиреем, ц[а]рем, были завъжды у верном братъстве и в пра[в]дивой ласце, везде сполом на всякого неприятеля заодин, и ач колве з божего допущенья лихих людей причиною отъцу нашему Казимиру королю, и брату нашему Алексъанъдру королю, с тобою, братом нашим, часу их г[о]с[по]д[а]ръства некоторая ростыржка была,

а вед жо по их смерти, как скоро Бог, створител неба и земли, посадил нас на столцы наши отчизные, Короны полское и Великого Князства, мы того ж ч[а]су, порозумевъши од п[а]нов рад наш[их] старые дела, не втекли ся есмо ни до кого иного жадного о братстве и о приязни, толко до тебе, брата нашего, волного ц[а]ря Менъдли Кгирея, хотячи с тобою, братом нашим, жити у верном а [не] льстивом братстве до нашео смерти, приятелю твоему приятелем быти а неприятелю неприятелем, и везде с тобою сполом на всякого твоего и нашего неприятеля стати заодин, и во въсем у слушьном жедани слова твоего, брата нашего, не оставити.

Ино мы на чом тебе, брату нашему, правъду свою вчинили а слово наше рекли, по наш живот с того не выступим и мимо тебе, брата нашего милого, иного приятеля искати не будем.

Прото напомнимаем тебе, брата нашего, и жедаем, и просим, абы еси подъле своего крепького ц[а]рского слова на того неприятеля нашего, на великого князя московьского с[ы]ны свои и люд свой послал; не могут ли далее пойти в его землю, и они бы нехай пошли на Путивль, на Новъгородок Северский, на Стародуб, на Радогощ, на Трубъчоск, на Брянск, и не сягнут ли далее, нехай бы тут воевали около тых городов и тые замки к нашей руце подали.

И верим тебе, брату нашему, иж нам вжо сими ч[а]сы таковую на неприятеля нашего помоч вделаеш, а в том своему крепькому царскому слову досыт вчиниш. А мы теж для тебе, брата нашего, поготови есмо все слушьное вчинити, о што о подобъное нас будеш жедати.

А што есмо прирекли к тебе послов наших послати, ино поведаем тебе, брату нашему, што ж вжо и поминки, и иныи речи там до орды справълены были, нижъли послов наших, которих с твоим добрим слугою к Москве есмо послали, ожидаем.

Зануж как мы з Великого Князства Литовьского до Коруны Полское на малый час для тамошних оное земли справ выехали, в тот час тот злый ч[о]л[о]в[е]к Глинъский розбоем наехавъши в ночи, п[а]на нашего радного, великого маршалка земского, п[а]на Яна Забerezиньского забил и бегучи з литовьское земли много побродил, и прибегъши з невести к граничьному замку нашему к Мозирю, поспол з москвичи знемши ся, город засел на московьского. И посла нашего п[а]на Якуба Ивашеньцовича, которого были есмо наменили к тебе, брату нашему, поймал, и твоего гонъца, которого был еси к нам послал, зася к тебе, брату нашему, вернул, а к нам не допустил. И толмача нашего в

себе задержал, и в купъцов кафинъцов многие товары забрал. Ино для таковых дел и послы наши мусили вмешкати и неборзо з Литвы к Москве рушили ся, и вжо што ден их з Москвы их надеваем ся.

А тебе, брату нашому, поведаем, што ж вжо есмо на кон всели и з Лядское земли к Литве притягнули, и з божьею помочью со вьсими силами нашими просто тягнем на того неприятеля нашего московского, хотячи под ним отъчины н[а]шие доставати и обиди своее мстити сколко нам бог поможеть. И как скоро там на границах будем, мы к тебе н[а]ших послов с поминьки и с тыми золотыми, которых еси по нас жедал, без кажьдого вмешканья пришлем. Зануж тепере перед тым злым ч[о]л[о]в[е]ком Глинским, который же з москвичи дорогу им засел, нелзя им к тебе, брату нашому, было прийти.

А прото тебе, брата нашего, велико жедаем, абы еси ничего не мешкая под тые города дети свои и люд свои посылал, а нам подьле своего ц[а]рьского слова помощ на нашего неприятеля вчинил [LM 7, № 40, [p. 112](#) – 113 = LM 8, № 63, [p. 102](#) – 103].

1508 р. Конфіскація маєтків Михайла Львовича Глинського

23 травня 1508 р. король Сигізмунд у Бересті виставив пожалування Івану Сопізі на маєток Лісово у Більському повіті, конфіскований у зрадника князя Михайла Глинського [LM 8, № 310, [p. 253](#) – 254]. До того Лісова належали ще села й присілки:

villis, videlicet Naroyczycze ac utraque Bryki dictis et nu[n]cupatis in districtu Drohicensi sittis [...] duas curiolas Knoridi et Bereznicza nu[n]cupatas in districtu Bielscensi.

Лісово (Lisowo) – нині село у Підляському воєводстві Польщі у 7 км на північ від Дрогичина; **Брики** (Bryki) – село в тому ж воєводстві, у 5 км на схід від Лісова. Поруч, в одному кілометрі від Бриків, лежить село **Narójki**. Вони утворювали мабуть один маєтковий комплекс.

Село **Кнориди** (Knorydy) лежить у 9 км на південний захід від Більська-Підляського і в 40 км на північний захід від Лісова. Bereznicza – може бути сучасна **Brzeźnica** у 20 км на захід від Кнориди і в 31 км на північ від Лісова.

Ще одна згадка про М. Л. Глинського як власника Лісова міститься у скарзі, занесеній **23 травня 1511 р.** на сеймі у Бересті [РИБ, т. 20, № 2-87, стб. 650].

1508 р. Конфіскація маєтків Івана Львовича Глинського

24 травня 1508 р. король Сигізмунд у Бересті виставив пожалування князю Юрію Івановичу Дубровицькому:

Бил нам чолом княз Юри Иванович Дубровицький и просил в нас тых сел в Киевском повете у Волевской волости, которые держал зьрадца н[а]ш князь Иванъ Глинский, на имя Каменое а Боровое, што ему достали ся были после кн[я]зя Богдана Федоровича [LM 8, № 312, [p. 255](#)].

Кам'яне – думаю, сучасне село **Кам'янка** Олевського району Житомирської області (12 км на південний захід від Олевська).

Борове – думаю, село Рокитнівського району Рівненської області (32 км на південний захід від Олевська).

1508 р. Згадка про Михайла Глинського

7 червня 1508 р. король Сигізмунд у Новгородку виставив пожалування Льву Тишкевичу:

Бил нам чолом дворенин н[а]ш Лев Тишкевич о том, штож имена его отчиннии в Киевском повете выбраны и спустошоны, и на корен скажоны от поганства татар и от того зрадцы н[а]шого Михайла Глинского, а иное отошло в руки неприятельские, и просил насъ, абыхмо его чым осмотрели и пожаловали, где бы мел на чом поживити ся и нам с чого послужыти.

Ино мы, з ласки наше и теж для его верное службы, пожаловали есмо его: дали ему против его именей отчинных на поживене дворцы в Жолудском повете, што держал зрадца н[а]ш Михайло Гагин, на имя Можейково а Бикушки, со всимъ, што к тым дворцом зьдавна и как тот зрадца н[а]ш Михайло Гагин держал [LM 8, № 315, [p. 257](#)].

Слід знати, що Ю. Вольф помилково зрозумів цей документ і написав, що Можейково та Бікушки належали М. Л. Глинському, а тепер передані Л. Тишкевичу [WK, s. 85]. Важливо, що він посилався на той самий 212-й аркуш тієї самої 8-ї книги Метрики, де міститься процитований документ.

14 грудня 1508 р. король Сигізмунд забрав ці маєтки у Льва Тишкевича і віддав князю Василю Полубенському [LM 8, № 379, [p. 287](#)].

1508 р. Конфіскація маєтків зрадників Глинських

Здогадно того самого дня **7 червня 1508 р.** король Сигізмунд у Новгородку виставив пожалування князю Федору Івановичу Ярославичу:

Бил нам чолом княз Федор Іванович Ярославича о том, што перво сего дали есмо ему именья зрадец н[а]ших Глинских под Клецком, тры дворцы кн[я]зя Иванов Глинского и братанича его кн[я]зя Дмитреев Василевича, и кн[я]зя Юрев Хромого, и просил нас, абыхмо ему тые имена потверьдили на вечность [АЗР, т. 2, № 34, с. 41 = LM 8, № 317, [p. 258](#)].

Клецьк – місто в Мінській області Білорусії, у 111 км на південний захід від Мінська.

1508 р. Конфіскація маєтку Василя Глинського

Того самого дня **7 червня 1508 р.** король Сигізмунд у Новгородку виставив пожалування Миколаю Михновичу Рачкевичу:

Привилей п[а]ну Миколаю Михновичу Рачкевича на двадцать служоб людей у Васишишском повете, што первой держал зрадца кн[я]з Василей Глинский к дворцу Божановскому, на вечность.

[...] пожаловали есмо его, дали ему двадцать служоб людей у Васишишском повете с тых людей, што был славное памяти брат н[а]ш Александръ, корол его м[и]л[о]сть, дал зрадцы н[а]шому кн[я]зю Василю Глинскому к дворцу его Божановскому и к Заболотю на имя Родевичы, Дминевичы, Юневичы, Якубовичы, Евневичы, Яновича, Нелепъка, Нарутевича, Милошевича, Дашковича, Демяновича, Неверова, Наръка, Вонка, Яцька, Късинвилевича, зо всеми землями тых людей, которые ж был тот зрадца н[а]ш княз Василей Глинский привернул к тому двору своему Божановскому Заболотю [...] [LM 8, № 318, [p. 259](#)].

Вище, коментуючи надання В. Л. Глинському 15.02.1503 р., я вказав був на деревню Заболоття у Щучинському районі. Поруч знайшлася і потрібна нам

деревня [Родзевічы](#) того ж району (у 5 км на південний схід від Заболоття). Також деревня [Якубавічы](#) знаходиться у 3 км на північний захід від Заболоття. Думаю, цей збіг назв в одному місці не випадковий.

1508 р. Лист до хана Менглі-Гірея

11 червня 1508 р. король Сигізмунд із Новоградка надіслав наступного листа до кримського хана Менглі-Гірея:

Што тыми разы присылал еси к нам слугу своего Батушу з нашим послом п[а]ном Яцком Ратомским, и словом ими к нам всказал еси а в листе своем писал, што ж мы перво сего до тебе, брата нашего, писали и Ромаданом, толмачом нашим, всказали о том зрадьцы нашом Глинским, што ж он в тот час, как мы отъехали были з Великого Князства до Ляхов, а п[а]нове рада наша по своим именьям розехали ся, и тот Глинський, лихий ч[о]л[о]в[е]к, собравъши многих злых людей, п[а]на нашего радного, п[а]на Яна Заберезиньского наехавъши в ночи, зрадьне забил и потом послал до замку нашего Ковеньского и хотел, выбивъши ц[а]ря Шиг Ахмата, и к нагаем отпустить на твое лихо. И наши люди, о том доведавъши ся, тых его лихих людей прогнали.

А тот Глинський, видевъши, што лихо вчинил, з земли Литовское побег на границы наши, И прибегъши к Мозырю, тот замок наш Мозыр засел и з Мозыря к московскому послал, бьючи ему чолом и хотячи ему служити, и просячи его, абы ему помоч дал н[а]ших границных земель воевати. И московський прислал к нему к Мозырю дяка своего Микиту Губича, и он перед тым дяком присягал московскому служити вечно з братею своею.

А потом к тебе, брату нашему, многократ послов своих посылал, окрашиваючи свою реч, оповедаючи правду свою, и будъто бы в тебе всю надею свою покладал, и ты, брат наш, пишеш к нам о нем, будъто бы Глинський от нас для того втек, иж есмо того вряду ему не дали маршалства.

Ино поведаем тебе, брату нашему, што тот злый ч[о]л[о]в[е]к, зрадьца наш Глинський, запамятавъши ласки наше, г[о]с[по]д[а]ря своего, тот выступ противку нам вчинил и тое дело, которое давъно в серцы своем мел, тыми разы делом хотел пополнити, а нам то гораздо было звездомо, иж он отчину нашу Великое Князство Литовское по смерти брата нашего без бытности н[а]шое, первой нижъли есмо з нашего г[о]с[по]д[а]рства приехали, хотел, подъступивъши под нами, подъсести.

Ино пан Заберезинський з ынъшими, котории тот умысл его ведали, п[а]нов рад н[а]шу в том остерег, и п[а]нове рада Великого Князства за таковый выступ хотели его скарати. Мы, седъши на отчизне нашей Великом Князстве Литовском, на жедане твое, брата нашего, не толко ему тот его выступ отпустили, але и тые имена, которые он был при брате нашом Алексанъдре королі, своволне забрал, ему таки дали, и как есмо з земли выехали до Ляхов, и он снемши ся [з] злыми людми, п[а]на Заберезиньского за то, што его проступку паном възявил, наехавъши на его дом зрадьне забил и на ц[а]ря Шиг Ахмата сослал, хотячи его вызволити и к нагаем вспомогъши послати.

И о том от наших послов и гонъцов слышали есмо, што ж деи тот зрадца наш Глинський смел к тебе, брату нашему, всказати, иж Шиг Ахмата в себе маеть. Ино мы для тых его лживых слов твоего слугу на имя Батюке послали до Ковъна, где тот цар седит, абы его своими очима видел и к тебе, брату нашему, отъказал, иж Глинський к тебе своих слуг з неправдою посилаеть, и не одьно в

том, але и в многих речах тебе красить, а на московского хотел бы замков добывати.

Как же и тыми разы многими силами московского приходил замков наших Меньска а Слуцька добывати и, з ласки милого б[о]га, тот зрадъца, послышавъши люди наши, з великою шкодою втек, и з москвичи.

Ино в том же листе своем писал еси к нам, што ж перво сего воевода наш киевский, пан Юри Михайлович писал до тебе, брата нашего, о помоч Киеву, и ты, брат наш, обещаеш ся нам помозон быти, леч без воли и жеданья нашего не хотел того еси на оныи час вчинити и пишеш, естли бы потреба вказовала, а нам бы ся то видело, а вы б люд свой к Вилни а к Киеву послали.

Ино жедаем тебе, брата нашего, абы еси дети свои з людьми послал подъле обетницы своее и своего крепького царского слова на тые граничьные замки, на Браньск, на Стародуб и на Новьгородок Северский, а в Литву бы еси детей и людей своих, брат наш, не слал, бо вжо есмо сами з многими силами нашими лядьскими и литовьскими притягнули ку границам московским, а з божею помочью люди наши передовые от тых городов прогънали москвич а с тым зрадъцею нашею.

Такъже и о послех наших слугою своим Батюкою к нам всказал еси и в листу своем писал еси, естли бы п[а]на Юря Зеновьевича не могъли быхъмо вборзде прислати, и мы быхъмо своего легького ч[о]л[о]в[е]ка к вашему слуге Батюку приставили и вборзде к вам прислали.

Ино поведаем тебе, брату нашему, што ж хотя Якуба Ивашенцовича тот здратца наш Глиньский перелстил, одьнак жо давьно бы в тебе пан Юри Зеновьевич з нашими послы и с твоими был, нижъли как перво сего Кулзиманом, толмачом, к вам есмо всказали и в листе нашем писали, што ж как зиме ещо послали есмо послов наших и с твоим послом посполу, на имя Якибашом, до великого князя московского, а как скоро к московскому тьи послы н[а]ши пришли, и он через листы свои [опасные] послов наших посполу с твоим послом до тых часов в себе задержал и к нам их не отъпустил.

А то все чинил, иж ему тот здратца наш Глиньский на том присягал, што ж помочью его хотел бы города наши граничьные, на него добывъши, ему подати, а ты деи дотол от себе послов ц[а]р[е]вых и королевых не отъпускай, што ж бы ц[а]рю Менъдли Кгирею ведома не дали, иж бы королю помочи на тебе не вчинил.

Ино тут, брате, и порозумей, к тебе з ынъшими словы шлетъ, а московскому присягнул служить и поместье себе в его земли упросил, и з его людьми ездячи кусит ся наших городов добывати.

Ино што ся тычетъ о послы, поведаем тебе, брату нашему, што ж твоего того доброго слугу Батюки послали есмо до того города до Ковьна, где цар Шиг Ахмат седит, абы тот твой слуга своими очима его видел. И как скоро отътоле вернет ся, мы того ж ч[а]су з нашими послы его к тебе отпустим и тую полпяты тысячи золотых с ними тыми ж ч[а]сы пришлем, а для того и толмача нашего Муртозу к тебе, брату нашему, есмо послали, даючи тебе ведомо, иж вжо наш посол и с твоим слугою Батюком, и с тыми золотыми без мешканья в тебе, брата нашего, будутъ.

А што к Москве наши послы пошли, ино как скоро з Москвы к нам вернуть ся, так твоего посла на имя Якибашу и с ним н[а]ших послов иных и п[а]на Юря Зеновьевича без мешканья пришлем.

Нижъли тебе, брата нашего, велико жадаем и просим, абы еси подъле своего крепького царского слова, яко наш милый а верный брат, помощ нам таковую на тот час вчинил, некоторых с[ы]нов своих з людьми к Стародубу и ко Брянску послал. А не хочеш ли с[ы]нов послати, и ты хотя людей своих сколко тысяч пошли, а в том нам знамя справедливого братства и верное приязни вкажи, абыхъмо вжды розумели, иж противьку неприятелей наших с нами еси заодин и възнавъши то как есмо тебе, брату нашему, присягнули и слово свое рекли, на том до смерти наше стояти будем и тебе одьного во всем тешити хочем, и мимо тебе иного приятеля искати не будем, толко одьно тебе жадаем, абых еси теж для нас вчинил, не мешкаючи люди свои к Стародубу послал.

Такъже пишеш к нам, брат наш, што ж бы з давъных ч[а]с[о]в до вас з Лядьской земли послы хоживали особъно, а тепере есмо тех послов не прислали, ино в тех речах нашими послы до тебе, брата нашего, вскажем тыми ж послы нашими, и долги п[а]на Яцка Ратомского и маршалька и писаря нашего татарского Абрагима до орды заплату пришлем.

Такъже, брате, што еси к нам писал, иж бы Хозяш от тебе послан к нам, о Михайла Глиньского перепрошиваючи нас о гънев, ино поведаем тебе, брату нашему, што ж тот Хозяш свои листы писал до воеводы киевского и до князей и п[а]нов и мещан киевских, абы они Киев подали тому здратцы нашему Михайлу Глиньскому.

Такъже которые листы Глиньский писал до московского, мы тые листы послали к тебе, брату нашему, в сем нашем листе, ты на них порозумееш, какий он тебе слуга.

А иные речи велели есмо тебе от нас словом говорити толмачу нашему Муртузе, и ты, брат наш, ему верил [LM 7, № 41, [p. 113](#) – 116 = LM 8, № 64, [p. 103](#) – 105].

1508 р. Лист до московського князя Василя Івановича

21 червня 1508 р. король Сигізмунд із Мінська надіслав листа до великого князя московського Василя Івановича. Зокрема, там сказано і про М. Л. Глинського:

Мы, верячи слову твоему крепькому и грамоте твоей опасной, послов наших к тебе выправили и послали, а с ними того посла ц[а]ря Менъдли Кгиреева, а сами есмо их о[т]пустивъши, поехали к отчизному нашему г[о]с[по]д[а]рству, ку Короле[в]ству полскому, и там на той дорозе, которыи в одьной раде с ним были, догонили нас, поведаючи нам, иж тот здратца наш Глиньский брата нашего, зятя вашего Алексъанъдра короля, с того света своими чары сослал.

И на то хотели перед нами на него достаточный довод вчинити, мы с п[а]ны радами н[а]шими в таковом деле хотели есмо судом справедливого доводу его за таковую великую проступьку его сказнити и мстити см[е]рти брата нашего.

Он того, яко винный, побоявъши ся, зануж мере не толко то, ино и в ыных многих делех еще за живота брата нашего Алексъанъдра короля, много побродил з отьцом твоим, великим князем Иваном Василевичом их у великое нежитье увел, а невестьце нашей, сестре твоей, королевой и великой кн[е]гини

Елене много прикрости починил, о чом жо и послом вашим, тым, которые у брата нашего Алексьаньдра короля, на оный час бывали, гораздо сведоми.

И еще над то тот лихий ч[о]л[о]в[е]к а здратца наш Глинський, без бытности наше собравъши ся з некоторыми лихими людьми, таковыми ж смерды, паробьки, каков сам, наехавъши ночным делом, розбоем на дом п[а]на Яна Заберезиньского, его забивъши, из земли втек. И прибегъши к замку нашему порубежному к Мозырю, там з зятем своим, таким жо зрадьцою, Якубом Ивашеньцовичом, державъцою мозырским, снемши ся, брата своего Василя Слепого и з другими оставивъши в Мозыри, а сам отътоле рушивъши ся, послал к наместьником городов наших украиньных, поведаячи им, што ж ты ему в послугу на помоч подавал воевод своих, князя Данила Щеня, Якова Заха[r]ина и иных многих, и жадаючи их, абы они таковыми ж изменьники были, как он сам.

А перед тым тому ж паробьку служачи приходили с ним городов наших добывати, Шемячич а Перемыйский (!) и иньи твои воеводы. И з ласки божеи от тых городов наших и з соромотою отошли твои воеводы [АЗР, т. 2, № 36, с. 43 – 45 = LM 7, № 43, [p. 116](#) – 117 = LM 8, № 65, [p. 105](#) – 106].

1508 р. Листи М. Л. Глинського до Москви

Десь у **червні 1508 р.** князь М. Л. Глинський послав свого слугу – дяка Никольського – до московського великого князя Василя Івановича.

Г[осу]д[а]рью великому князю говорити п[а]ну Николскому.

(1) Вашей м[и]л[о]сти, г[осу]д[а]рью великому кн[я]зю, княз Михайло Львович Глинський велел чолом бити.

Што ваша м[и]л[о]сть, г[о]с[у]д[а]рь, на мое чоломбите ласку и жаловане свое вчинил, за мене вступил ся и за братею, и за приятелей моих, и всказывал в[а]ша м[и]л[о]сть, г[о]с[у]д[а]рь, и в листех своих до мене писал, не хотячи нас ни в чом опустити, и нам помогати на всяких неприятелей наших и на то помочью своею стояти, хотячи видети мое доброе.

Я, г[о]с[у]д[а]рью, в[а]шей м[и]л[о]сти за то низко чолом бью и, што мне доброго м[и]л[о]с[е]рдный бог даст помочью в[а]шей м[и]л[о]сти г[о]с[у]д[а]рьскою, хочу то до живота моего вашей м[и]л[о]сти заслужовати.

(2) Вашей м[и]л[о]сти, г[осу]д[а]рью княз Михайло Львович Глинський велел чолом бити.

Как есми перед сим к в[а]шей м[и]л[о]сти, г[о]с[у]д[а]рью писал и всказывал поведаячи, што ж делу в[а]шое м[и]л[о]сти г[о]с[у]д[а]рьскому и нашему великий час ест, а в Литве собраня никакова нет ани з ынъших сторон помочи, а в[а]ша м[и]л[о]сть, г[о]с[у]д[а]рь, писывал до мене, абых дело делал не мешкая, и ваше м[и]л[о]сти князи и воеводы з людьми мели быти ко мне не мешкая, ино за чим ся то стало и вмешано, в[а]ша м[и]л[о]сть, г[о]с[у]д[а]рь наш дал мне о том ведати.

(3) Вашей м[и]л[о]сти, г[о]с[у]д[а]рью княз Михайло Львович Глинський велел чолом бити.

Потол ваша м[и]л[о]сть, г[о]с[у]д[а]рь, усказывал до мене с[ы]ном боярским ваше м[и]л[о]сти Иваном Юревым и в листе своем через Меньшого писал о том, што ж ваша м[и]л[о]сть, г[о]с[у]д[а]рь плеш князя Василя Ивановича и инъших воевод своих мне к помочи, а инъших воевод от

Смоленська для того жъ дела шлеш в Литовъскую землю не мешкая, и приказывал ваша м[и]л[о]сть до мене, абых с тыми людьми дело делал близко своих городов, а далеко бых с тыми людми в землю не сягал, а дело бых делал не зриковъкою докол воеводы ваше м[и]л[о]сти з болшою ратю в землю поспешат ся.

(4) Вашей м[и]л[о]сти, г[о]с[у]д[а]рю княз Михайло Львович Глинъский велел чолом бити.

Ино я, г[о]с[у]д[а]рю, по приказу ваше м[и]л[о]сти г[о]с[у]д[а]рьскому, хотел есми пойти со всими людьми до Слуцка, зануж Случоск близко моих городов, и напотом ся видело князю Василю и инъшим воеводам и мне також, абыхмо сами своими головами пошли к Менъску для того, абыхъмо могли ведати о воеводах, которьи мели от Смоленска и от Полоцка поспешити ся, а брата своего п[а]на Анъдрея Алекъсанъдровича з ыншими людьми послали есмо под Случеск, а о том о всем до в[а]шое м[и]л[о]сти есмо з Бобруйска отъписали слугою нашим полоцким, чолом б[ъ]ючи, абы ваша м[и]л[о]сть, г[о]с[у]д[а]рь, тых воевод своих от Смоленска и от Полоцка поспешил, а мы мели ждати от них вести под Менъском.

(5) Вашей м[и]л[о]сти, г[о]с[у]д[а]рю княз Михайло Львович Глинъский велел чолом бити.

Ино, г[о]с[у]д[а]рю, как вошли есмо, казали есмо загоны пустити, а то для того, абы замешка в земли стала а собране бы земское росторгнено и перекажено.

Ино тьи люди, г[о]с[у]дарю, ваше м[и]л[о]сти з нашими людьми были от Вилни у восьми милях, а инъшии под Велею ку Куренцови, а инъшии в чотырех милях от Новагородка, а от Слуцъка загоны были за Клечоск оли ж под Слоним.

А там, г[о]с[у]д[а]рю, везде люди ваше м[и]л[о]сти огон пускали и шкоды чинили, и полону на колкосъдесят тысяч взяли, и м[ило]с[е]рдием божим и щастьем ваше м[и]л[о]сти г[о]с[у]д[а]рьским вси люди ваше м[и]л[о]сти к нам ся и Менску собрали здорови.

А людей, г[о]с[у]д[а]рю, никаких нигде на себе не мевали ани собраня в Литве не слышали, толко, г[о]с[у]д[а]рю, таковы были слухи, што панове были в Лиде и поехали к Новугородъку, а корол деи, г[о]с[у]д[а]рю, з Ляхов выехал к Берестью.

(6) Вашей м[и]л[о]сти, г[о]с[у]д[а]рю, княз Михайло Львович Глинъский велел чолом бити.

Как есмо, г[о]с[у]д[а]рю, пришли под Менеск, всего того люди ваше м[и]л[о]сти в земли мешкали дватцать ден, а в тот час некоторых людей есмо под Менъском поимали, а инъшии з города к нам сами сошъли и поведали нам, што ж в городе прыбылых людей никаких нет, толко трыдцать жолнеров, а люди были, г[о]с[у]д[а]рю, на городе велми малые.

Ино, г[о]с[у]д[а]рю, князи и воеводы ваше м[и]л[о]сти и мы с ними не слышим вести о тых воеводах ваше м[и]л[о]сти от Смоленска и от Полоцка, добывати города без заказу ваше м[и]л[о]сти покусити ся есмо не хотели, а болшии того под го[ро]дом есмо не мешкали, пошли есмо под болшии люди

вашое м[и]л[о]сти к Борисову, ино и в Борисове еще о воеводах ваше м[и]л[о]сти не слышали.

(7) Вашей м[и]л[о]сти, г[о]с[у]д[а]рю, княз Михайло Львович Глинський велел чолом бити.

Тепер, г[о]с[у]д[а]рю, к воеводе ваше м[и]л[о]сти Якову Захарину и иньшим воеводам ваше м[и]л[о]сти послал есми приятеля нашего п[а]на Михайла Семеновича, просячи их, естли будеть росказане ваше м[и]л[о]сти г[о]с[у]д[а]рьское, абы ся к делу поспешили. а вашей м[и]л[о]сти, г[о]с[у]д[а]рю, низко чолом бью, абы ваша м[и]л[о]сть, г[о]с[у]д[а]рь змиловане свое вчинил подьле слова и приреченья ваше м[и]л[о]сти г[о]с[у]д[а]рьского не толко для моего чоломбитя, але для своего доброго и того впалого хрестиянства, котории ж поспол со мною всю надежу на б[о]га и на вашу м[и]л[о]сть положили, тым воеводам своим велел поспешити ся и со вьсими силами тягнути к Менску и, где быхмо, г[о]с[у]д[а]рю, слышели которое собране, абыхмо там, б[о]га воземши на помоч, тягнули и дело ваше м[и]л[о]сти г[о]с[у]д[а]рьское и нашо делали, сколко нам бог поможет, абы, г[о]с[у]д[а]рю, то видячи братя и приятели мои и все хрестиянство, котории во мне надею покладали, отъчаяня не мели, а тьи города и волости, котории с помочью ваше м[и]л[о]сти г[о]с[у]д[а]рьскою мне ся достали, безпечни были, зануж естли ваша м[и]л[о]сть, г[о]с[у]д[а]рь, похочеш, тепер делу ваше м[и]л[о]сти и нашому и повышению хрестиянскому великии час ест.

(8) Вашей м[и]л[о]сти, г[о]с[у]д[а]рю, княз Михайло Львович Глинський велел чолом бити.

Как были есмо, г[о]с[у]д[а]рю, под Меньском, княз Федор Иванович Лукомський был на сторожи от п[а]нов з Лиды и вслышавьши, г[о]с[у]д[а]рь, мене, приехал ко мне, а другой дворянин королев Ян Выдра, а лях Жолуд також ко мне приехали; и котории люди прыбылыи с королем в Литве мают быти и теж для которых причин и иньшии люди не могут быти, того всего он сведом ест, зануж по вси тьи часы при короли мешкал.

А чолом бью вашей м[и]л[о]сти, г[о]с[у]д[а]рю, штобы ваша м[и]л[о]сть приказал воеводам своим, абы на одьном мestyцу без потребы не лежали, а розумеючи по делу вперед дело делати ваше м[и]л[о]сти и нашо, сколко нам бог поможет, зануж, г[о]с[у]д[а]рю, дело ратное делает ся летом, а я как перед сим вашей м[и]л[о]сти, г[о]с[у]д[а]рю, чолом бил и всю надежу мою на бога и на вашу м[и]л[о]сть положил, так и тепер о всем надежу маю на б[о]га и на в[а]шу м[и]л[о]сть, г[о]с[у]д[а]ра хрестиянского [LM 7, № 49, [p. 129](#) – 131 = LM 8, № 72, [p. 117](#) – 119].

Отже, маємо цілу колекцію із восьми листів М. Л. Глинського до московського правителя. Як же вони опинились у Вільні і потрапили до Литовської метрики? Думаю, дяк Никольський знайшов спосіб поробити копії і переслати їх у Вільно:

Чи у раю, чи у пеклі скажуть пробувати –
Всюди треба, добрі люди, приятелів мати.

1508 р. Лист до королеви Олени

У червні 1508 р. великий князь Василь Іванович надіслав із Москви листа до своєї сестри Олени (удови по королю Олександрю). Зокрема, там йшлося і про М. Л. Глинського:

Да писала еси к нам, чтобы к нам присылал бити чолом княз Михайло Глинський, ино к нам присылал бити чолом не один княз Михайло Глинський, ино многии князи рускии и многии люди, котории держать греческий закон, а сказывают, что н[ы]не на них нужа пришла великая о греческом законе, нудят их приступити к римскому закону.

И они не хотят от греческого закона отъступити к римском закону, да нам били чолом, чтобы нам пожаловати и за ними стати и боронити их.

А нам ся видит, что и тибя (!), сестре нашой, н[ы]не велика неволя, потому чьто, как божа воля стало ся, зятя нашего Алексьаньдра короля в животе не стало, и мы посылали к тебе нашего болгарского Ивана Кобяка, с[ы]на Наумова, тебе навестити и приказывали есмо к тебя с ним, чтобы ты нас о своем о здоровьи без вести не держала, ино в нас от брата и свата нашего Жикгимоньта короля послы его не одьнова бывали, а от тебя в нас вест никакова не бывала и до сих мест.

И коли на Русь такова нужа пришла, положия вповане на б[о]га, да того дела за них стали и боронили их, а и вперед, аж дасть бог, хотим за них стати и боронити их, как нам бог поможет.

А ты бы, сестро, и н[ы]не памятовала б[о]га и свою душу, и отца нашего и м[а]т[е]ри наше родьство и наказ, от б[о]га бы еси душею не отьпала, а отьца бы еси нашего и от м[а]т[е]ри во бл[а]гословеньи была, а нашому бы еси православьному хрестиянству греческого закона вкоризны не привела, чтобы еси во всем греческом законе была не подьвижона, а к римскому закону не приступала ничем.

А што еси писала к нам просячи нас о том, чтобы нам з братом и сватом Жикгимоньтом королем быти в любьви и в братьстве, и в приязни. И похочет с нами брат и сват наш Жикгимонт корол миру и доброе змовы, и мы с ним миру и доброе змовы хочем, как нам будеть пригожо [LM 7, № 50, [p. 133](#) = LM 8, № 73, [p. 120](#)].

1508 р. Конфіскація маєтку Михайла Глинського

28 червня 1508 р. король Сигізмунд у Мінську виставив пожалування Богушу Боговитиновичу:

Привилей п[а]ну Богушу Боговитиновичу на дворец у Троцех зрадцы Глинского и на другой дворец у Пуньском повете слуги того ж зрадцы кн[я]зя Михайла Глинског[о], Матеевский, и на човека у Пунском же повете, на вечност.

[...] Бил нам чолом писар н[а]ш, наместник жыжморский, пан Б[о]гуш Б[о]говитинович, што дали есмо ему дворец у Троцех зьрадцы н[а]шого кн[я]зя Михайла Глинского, и з людми, и з землями пашьными, и с озеры, и теж дворец у Пунском повете на сей стороне Немьна, того ж зьрадцы н[а]шого Михайла Глинского слуги, на имя Матеевський, у отчыну.

А тот Матей, оставившы тот дворец, который же справил на пустовщинах, на данине брата н[а]шого славное памяти Александра короля, с тым зьрадьцою нашим с панства н[а]шого втек [...] [LM 8, № 328, [p. 265](#)].

На цей дворець у Пунському повіті пан Богуш отримав 20 серпня 1508 р. ще окремий привілей [LM 8, № 352, [р. 275](#)].

1508 р. Конфіскація маєтку Івана Глинського

29 червня 1508 р. король Сигізмунд у Мінську виставив пожалування князю Федору Корецькому:

Бил нам чолом княз Федор Иванович Корецкий и просил в нас села в Киевском повете ув Олевску на имя Сущан, которое ж держал зрадца наш Иван Глинский [LM 8, № 330, [р. 266](#)].

Сущани – село Олевського району Житомирської області, в 11 км на північний схід від Олевська.

1508 р. Згадка про шкоду від Глинського

29 червня 1508 р. король Сигізмунд у Мінську виставив пожалування князям Соколинським через «шкоды великие, которие ему [князю Василю Соколинському] стали ся в ыменьях его от людей неприятельских и от того зрядцы нашего Глиньского» [LM 8, № 334, [р. 268](#)].

Де знаходились оті поруйновані маєтки – не сказано, а отримали князі Соколинські три села у Полоцькому повіті (я так розумію – в заміну знищених).

1508 р. Конфіскація маєтку Василя Глинського

15 липня 1508 р. король Сигізмунд в Орші виставив пожалування Войтеху Нарбутовичу:

Бил нам чолом марьшалок наш, наместник ожский и переломьский и ясвонский, пан Войтех Нарьбутович, и просил в нас двора на имя Заболотя, который дерьжал зрадца наш Василей Лвович Глиньский.

Ино мы, з ласки наше, тот двор Заболотье ему дали, нехай он тот двор Заболоте дерьжить со всим с тым, как тот зрадцьца наш Василей Лвович Глиньский дерьжал, опроч тых людей и их зем[е]ль, которых есмо дали писару нашему латиньскому, наместнику шовелскому, пану Николаю Михьновичу и как у привилеи его выписано [LM 8, № 337, [р. 270](#)].

Із цього пожалування виникла судова справа. **17 січня 1509 р.** у Вільні король Сигізмунд із радістю розглядав скаргу Миколи Михновича на Войтеху Нарбутовича за землі біля Заболоття: коли цей маєток тримав князь Василь, він, не маючи досить землі на пашню для двора, забрав собі землі сусідніх селян [РИБ, т. 20, № 2-56, стб. 600 – 602].

1508 р. Згадка про шкоду від Глинського

21 липня 1508 р. король Сигізмунд в Орші виставив пожалування:

Бил нам чолом дворянин н[а]ш Занко Елович и поведил перед нами, штож как он от нас езовничим был в Мозыри и в шкоды великие попал от татар и от того зрадцы н[а]шог[о] Глинского, и просил нас, абыхмо ему за тые шкоды дали корчму в Бобруйску в обеюх половинах мети [LM 8, № 117, [р. 147](#)].

1508 р. Лист до хана Менглі-Гірея

31 липня 1508 р. король Сигізмунд зі Смоленська надіслав листа до кримського хана Менглі-Гірея. Останній відмовився допомагати своїм військом Сигізмунду, пояснюючи це тим, що московський князь пообіцяв йому, Менглі-

Гірею, вернути до Литви землі, забрані великим князем Іваном Васильовичем у брата нашого (тобто короля Олександра).

И поведаем тебе, брату нашому, што ж твоего доброго слугу Икибашу з нашими послы к московському есмо послали, тот твой ч[о]л[о]в[е]к сам своими усты вам росповедит, што ж московський княз великий не толко городов и волостей наших на твое росказане нам не вернул, але еще тому зрадьцы нашому Глинскому подавал был в руки, свои великии воеводы со вьсими силами своими и пустил в нашу землю городов добывати и землю нашу поседати.

Мы, б[о]га, створителя н[е]ба и земли, на помоч оземши, под которими нашими города их послышали, там есмо сами тым борздей поспешили ся и, з ласки милого б[о]га, тое войско московского с тым зрадьцею нашим Глиньским, еще от передних наших людей немалую шкodu в людех оземши, проч побегли и тягиню всю пометавьши з земли наше с соромотою втекли, а под города нашими многих воевод его побили – князя Федора Телепьна и иных многих знаменитых людей. И тыми разы из города нашего с Смоленьска шлючи людей наших, з божю помочью, города и волости наши з[ас]я отьбираем, и наперед б[о]га, ст[в]орителя нашего, на помоч вземши, дело нашо с тым неприятелем нашим так будем делати, колко нам его св[я]тая м[и]л[о]сть поможет.

А тому зрадьцы нашому Глиньскому людей его в тот жо час многих збито, а останок их с Остафьем Дашьковичом вси к нам прибегли.

Жыкгимонт, корол и великий княз, велел тебе, брату своему, говорити.

В том же листе своем к нам пишеш о том же зрадьцы нашом Глиньским, што ж бы он тот выступ противьку нам вчинил для того, иж бы [мы] с врад его, маршалство, от него взяли и будто бы он был таковой молодец добрый, што ж иного в Литве [такова нет].

Ино тот врад маршалство ест знаменитого п[а]на ради наше, п[а]на Григоря Остиковича, которий жо по грехом за брата нашего попал в руки неприятелские и до тых часов, служачи нам верне, там у великой нужи седить. И братя и приятели его припоминали ся нас, абыхьмо службу его памятаючи, тое жалости там в том нятстве не дали ему болши терпети не толко на теле, але и на мысли. Мы, хотячи подьданым нашим справедливость вчинити, тот врад маршалство на п[а]на Григоря з его рук зася есмо взяли.

А што пишеш, иж бы был он таковой молодец, какова иного в Литве нет, ино то, брат наш, гораздо пишеш, што ж иного такова злого ч[о]л[о]в[е]ка и зрадьцы великого в Литовской земли нет, каков тот лихий ч[о]л[о]в[е]к Глиньский, не толко в том выступе, што тыми разы противьку нам вчинил, але и брата нашего, своего г[о]с[по]д[а]ря добродея, Алексьаньдра короля, своєю причиною с того света сослал.

О чом тыи, которыи с ним в том деле в одьной раде были, хотели перед нами, как скоро мы приехали до Литовское земли, на него добрый довод вчинити, он того, яко винный, побоявьши ся, зануж не только то, ино и в ыных великих делех еще за живота брата нашего много побродил, Ши[г] Ахьмата ц[а]ря тебе на прикрость со вьсими людми его в Литовской земли и в Лядской земли у великой воли держал, Хожак солтана, брата его, радил брату нашому на

его дело з Лядское земли к Нагаем отпустить, а тым жежи тобою [и] братом нашим Алексьандром королем, великое нежите вчинил.

Оли ж перед смертью братнею ледьва панове рада наша, намовивъши брата нашего Алексьандра короля, ц(а)ря Шиг Ахъмата поймавъши и до Ковъна отослали в нятство. А Халек солтана з ынъшими людъми его и з нагайцы по инъшим городом розослали.

И наг то [= надто] тот жо зрадца Глинъский тое зими без бытности нашеое наехавъши ночью делом розбойным на дом п[а]на Яна Заберезинъского, его забивъши, из земли Литовское ку границам втек, и прибегъши к Мозирю, и з Якубом Ивашенъзовичом снемши ся, з зятем своим, и Мозыр заседъши, к тебе, брату нашему, послал, жедаючи о помоч напротивъку нам и хотячи тебе з города нашими служити, а поведаючи, иж бы Шиг Ахъмат, цар, в его руках был, и там через свои слуги своими льстивыми словы о помоч намовляючи, а в тот же час к московскому послал наших жо дву зрадец, которые ж с ним з земли втекли, Николского, дьяка, а Войну Фалелеевича, жедаючи его, абы ему своих воевод з людъми прислал и хотячи наши вси граничныи города добывъши ему подати.

Ширей о всем о том ваши послы тебе, брату нашему, поведят, а наболей тот, который был на Москве. Зануж при нем вес люд свой со вьсими воеводами своими московский Глинъскому послал, хотячи на его слово города наши посести.

А ц[а]ря Шиг Ахмата Батюке своими очима виде, што ж в Ковъне и до тых часов в нятстве седит. А Глинъский не к одьному тебе, брату нашему, але и к московскому через свои послы всказывал, поведаючи, што ж ц[а]ря Шиг Ахъмата в своих руках мает, и хотячи его без мешканя к нему прислати.

А што пишеш, иж такова иного в Литве, каков Глинский, нет, ино не толко Литовской земли, але и в Орде многим звездо, што ж и отцы Глинских, и брата перед тым и до сих часов в слуг наших служили и тепер служат, а Глинский не по оцству славен был, але ласкою брата нашего, и велико себе тую реч отежают кн[я]зи и панове рада наша, которых жо роды на вес свет славъныи, в которых и тепер Глинского брата и дяди служат, [а] у вашем листе то стоить, ижъби в Литве такова, каков Глинский, нет.

Жыкгимонт, корол и великий княз, к тебе, брату своему, всказал.

Теж писал еси к нам, абыхмо без мешканя тых твоих послов, приставивши к ним [...], к тебе, брату нашему, отпустили.

Ино давъно быхмо их отпустили, але ся то стало не нашею волею, але посла твоего тым, который на Москве был, вмешканьем, зануж московский в тот час, как люди свои послал к Глинскому в нашу землю, того твоего посла Икибашу и наших послов на Москве задержал оли ж до тых часов, поки люд его, втекаючи от наших людей, почали прибегати в нашу землю, и отпустивъши з Москвы, зася задержано было их на границах на Белой, олиж до Смоленска собою от них выехали.

И как скоро к нам приехали, и мы того ж часу и того твоего слугу Батюке и Икибашу, и нашего посла п[а]на Яцка Ратомского с тыми пенязми, которых же еси по нас жедал, полпяты тысячи золотых, и з ыными впоминъки к тебе, брату нашему, есмо отпустили и тот долг, который же они, в орде мешкаючи,

набрали Яцьку и Обрагиму, им есмо заступили [АЗР, т. 2, № 41, с. 47 – 53 = LM 7, № 46, [p. 123](#) – 124 = LM 8, № 69, [p. 110](#) – 114].

Король, як бачимо, з іронією повернув хану його похвали на адресу Глинського і задав нам генеалогічну загадку. Коли там написано, що брати Глинського служать королю, то це можна зрозуміти так: зрадником вважався один Михайло, а його братів король все ще вважав своїми слугами, їх виїзд до Москви стався пізніше. А от які дяді М. Л. Глинського служили в той момент – невідомо.

Про затримку послів через дії М. Л. Глинського є ще згадка у листі Менглі-Гірея до Сигізмунда, відправленому 5 січня 1509 р. [LM 7, № 60.1, [p. 150](#)].

1508 р. Лист короля Сигізмунда

Виступ Глинського набув певного розголосу в Європі. Про нього був поінформований чеський та угорський король Владислав. 21 липня 1508 р., перебуваючи у Буді, він надіслав листа своєму брату – польському королю Сигізмунду. Торкаючись подій московської війни, Владислав висловив припущення, що Москва не напала би, якби не зрада князя Михайла [АТ, т. 1, № 14, р. 26].

1 серпня 1508 р. Сигізмунд із табору (мабуть біля Смоленська) надіслав відповідь Владиславу, де зокрема згадано й Глинського:

Instigante namque Michaelae, proditore insidiatoreque status et dignitatis nostre, magna Moscorum manus erupit in terras et dominia nostra, que vastabat agros colonorum nostrorum, castra expugnabat, homines utriusque sexus in servitutem abducebat, ferro et igne omnia populabatur [АТ, т. 1, № 15, р. 28].

За намовою Михаїла, зрадника і спокусника нашої держави і достоїнства, люди великого [князя] московського увірвалася в наші землі і володіння, спустошуючи поля наших селян, штурмуючи замки, беручи в рабство людей обох статей, спустошуючи все мечем і вогнем.

1508 р. Лист до московського князя Василя Івановича

5 серпня 1508 р. король Сигізмунд із Мінська надіслав наступного листа до великого князя московського Василя Івановича. Зокрема, там сказано і про М. Л. Глинського:

Жыкгимонт, корол и великий княз, велел тебе, брату своему, говорити.

Ино ты через тые свои опасные грамоты наших послов в себе на Москве на долгий час задержавъши на прозбу того зрадцы нашего Глинъского, в тот час в нашу землю своих воевод з зрадъцею нашим з людъми услал. И потом з Москвы отъпустивъши их опят на Белой велел еси их своим наместником по тому ж задержати, оли ж они сами собою, поспол с ц[а]ря Мендли Кгиреявым послом с твоее земли выехали, а купъцов до тых часов и з их товары там задержано [АЗР, т. 2, № 39.1, с. 45 – 46 = LM 7, № 45, [p. 121](#) = LM 8, № 68, [p. 110](#)].

1508 р. Звістки про зрадників

7 серпня 1508 р. у Смоленську король Сигізмунд із радістю розглядав справу мастків княгині Голцовської:

Стояли перед нами очивисто. Жаловала нам кн[е]г[и]ня Дмитреева Голцовская, кн[е]г[и]ня Ульяна, на деверя своего князя Грыгорья а на его братаничов, на князя Грыгоря а на князя Семена, а на князя Василя

Одинцевичов, о том, штож они под нею подьпросили ся в нас именьей ее тых, на которых жо ее оставил муж ее на вдовином столци.

И кн[я]зи к тому рекъли, штож как зрадъца наш Глинъский был у во Дрюцку, ино сын ее меншый с ним поехал, а два сыны ее старъших перьво того к Москве побегъли. И как есмо прыехали до Дрюцка з людьми г[о]с[по]д[а]рскими передовыми, с князем Федором и с князем Семеном Чоръторьскими, а с князем Полубенским, и поведил им князь Иван Василевич и иншыи кн[я]зи Дрюцкии, ижъбы тая кн[я]г[и]ня к тому зрадцы г[о]с[по]д[а]рскому отъписывала и ведане давала з замьку Дрюцка, и оны для тых прычын ее были поимали и осадили до г[о]с[по]д[а]рское науки.

И княгиня Дмитреева к тому ся ничому перед нами не знала, а мовила: коли, деи, тот зрадца Глински[й] до Дрюцка прыехал, ино, деи, ведають старъшыи князи Дрюцкии, которым будутъ обычаем того зрадцу г[о]с[по]д[а]рског[о] до замку пустили, а я, деи, как жо вдова, в замку будучы, о том ничог[о] не ведала ани пак к нему отписывала; и шыроко о том с ними перед нами мовила.

И мы, для лепъшого сведомья, опытывали князя Ивана Василевича и иных кн[я]зей Друзких, которыи бы они речы на кне[ги]ню Дмитъреевую ведали або чому были сведоми.

И они перед нами поведили, иж никоторых речей таковых на нее достаточне не ведают, ижъбы она к тому зрадъцы нашому отъписывала або ведати давала, нижъли тыи слова было слышати поведане людского, а не запевно.

Ино мы, выслуhavшы с обу сторон тых их речей, и видело ся нам и Паном Раде нашей, коли ж на нее достаточного доводу ниhto не въчынил, в том она не есть винна, и вчынили есмо ей ласку нашу в том по тому, как иншым князем Друзким, и тыи именя мужа ее зася есмо ей присудили.

Маеть она и н[ы]не на тых именьях на вдовином столци мешкати, а кн[я]зю Грыгорью и ег[о] братаничом в тыи именья не казали ся есмо въступати, а што будутъ в тых именьях ее статков и иных речей побрали, то есмо казали им еи зася поотъдавати [АЗР, т. 2, № 53, с. 63 – 64 (з помилковою датою 7.08.1509 р.) = LM 8, № 410, [p. 309](#) – 310].

1508 р. Конфіскація маєтку Василя Львовича Глинського

22 серпня 1508 р. король Сигізмунд у Смоленську виставив пожалування пану Юрію Глібовичу:

Бил нам чолом намєстник витебський пан Юрьи Глебович о том, штож именья его вси скажоны от неприятеля нашего великог[о] князя московского и от поганьства татар и не маєт на чом поживити ся, и просил нас о именьє того зрадъцы нашего Василя Глинского на имя о Клевицу, которое именьє дали были есмо дворанину нашому Федору Колантаєву на поживене до наше воли.

И мы ему тоє именьє Клевицу дали со вьсим с тым, как держал зрадца наш Василей Глинский [АЗР, т. 2, № 40, с. 47 = LM 8, № 351, [p. 275](#)].

Хоч я не дуже розумію, як то татари могли зашкодити аж витебському наміснику, який мабуть мав маєтки десь поблизу Витебська, – але загальна тенденція записувати руїну маєтків на рахунок татар цілком очевидна.

1508 р. Лист короля Сигізмунда

Десь восени 1508 р. король Сигізмунд написав листа до вармінського єпископа Луки, де зокрема повідомляв:

De Michaelē Glinski, proditore nostro, istud verum accipiat Ptas. vra., quia, deficientibus ab eo ad nosque profugientibus fere omnibus sibi adherentibus et consanguineis familiaribusque, translatus est in Moscoviam, sic diximus, translatus est, quia nolens et tanquam per vim ire coactus est, postea vero cum Moscorum exercitus nobiscum congregari noluerint, fugere se committentes comprehensum semper diligentissime custoditum Moscoviam usque adduxerunt [AT, t. 1, appendix, № 16, p. 29 – 30].

Про нашого зрадника Михайла Глинського, – нехай ваша моць знає, що майже всі його прихильники і родичі та члени сім'ї втекли від нього і перебігли до нас, а його перевели до Москви. Як ми сказали, його перевели, бо він не хотів і ніби силою змушений був іти; але потім, коли московське військо відмовилося йти проти нас, він спробував утекти, його схопили і під пильною охороною відправили до Москви.

Лист відправлено із табору біля Смоленська над Дніпром «majorem. fer. quinta ipso de S. Felicis». Святих Феліксів у католицтві [дуже багато](#), так що вказівка на цей день не допомагає. Король перебував у Смоленську аж до кінця жовтня 1508 р. і прибув до Вільна 8 листопада 1508 р. [AT, t. 1, № 11, p. 24]. Оскільки в листі є згадка про відступ московського війська, а нема згадки про укладений мир, орієнтовно можна датувати лист вереснем 1508 р. Новини про Глинського переважно помилкові, але дуже любі королю, і він поспішив ними поділитися. Втім, майбутнє показало, що написане таки відбулось, тільки дещо пізніше.

1508 р. Конфіскація маєтку Івана Глинського

20 жовтня 1508 р. король Сигізмунд у Смолянах виставив пожалування Васку Жеребятичу:

Бил нам чолом земянин киевський Васко Жеребятич и просил в нас села в Киевском повете на имя Опачичына, которое ж село предок его Ивашко Опачыца продал был на вечность п[а]ну Роману, ино после пана Романа тое село деръжал зрадъца наш кн[я]зь Иван Глинский, и он бил нам чолом, абыхмо ему тое село Опачычин дали [LM 8, № 376, [p. 286](#)].

[Опачичі](#) – село в Чорнобильському районі Київської області у 10 км на південний схід від Чорнобиля, нині числиться відселеним.

1508 р. Пожалування Костянтину Острозькому

21 жовтня 1508 р. король Сигізмунд у Смолянах виставив пожалування князю Костянтину Івановичу Острозькому – маєтки Турів, Сторожівці та Данильчівці, якими перед тим володів зрадливий Іван (!) Глинський [Archiwum ksiąząt Lubartowiczów Sanguszków w Sławucie. – Lw.: 1887, t. 3, № 42, s. 64 – 65]. Видавець зазначив, що текст подано з пергаментного оригіналу, в якому, виходить, була помилка в імені зрадника.

1508 р. Лист Христофора Шидловецького

18 листопада 1508 р. краківський дворецький (succamerarius) Христофор Шидловецький відправив із Вільна листа до вармінського єпископа Луки, в якому

повідомляв про укладений із Москвою мир, обмін полоненими та подав ще деякі подробиці війни за Мозир:

Idem insuper dux Moscovie castrum quoddam cum districtibus ex antiquo ad Kiow pertinens dno. nostro restituet, similiter castrum Mozcs, quod per Michaellem Glinski fuerat obsessum, regis Mti. est restituendum, jamq̄tie est restitutum ut infra subscripsi [...]

Dux vero Constantinus non valens eosdem Tartaros fugare, versus Mozcz sese cum omnibus hominibus contulerat ad repugnandum ipsum castrum. Michael Glinski ducis Constantini adventum non expectando, dum adhuc is dux Constantinus in X milliarium distantia a castro fuerat, cessit ex ipso castro ad mandatum Magni ducis Moscovie et cum fratribus ipse Glinski Moscoviam profectus est [АТ, т. 1, appendix, № 21, р. 32].

Більше того, той же московський князь має віддати замок з волостю, який давніше належав до Києва, так само замок Мозир, який був зайнятий Михайлом Глинським, повернуто його милості королю, як написано нижче [...]

Але князь Костянтин [Острозький], не маючи змоги відігнати тих самих татар, рушив до Мозиря з усіма своїми людьми, щоб відібрати той замок. Михайло Глинський не став очікувати на прибуття князя Костянтина, і поки той князь Костянтин був ще на відстані 10 миль від замку, він [Глинський] за наказом великого князя московського відступив із замку, а сам із братами пішов до Москви.

Лист датовано «sabbatho in vigilia S. Elisabethe MDVIII». Думаю, тут йдеться про святу Єлизавету Угорську (день пам'яті – 17 листопада). Субота випадала на 11 чи 18 листопада 1508 р.

Мир 1508 р.

Війна між Москвою та ВКЛ 1507 – 1508 рр. була завершена мирним договором, укладеним 8 жовтня 1508 р. Політичні обставини його укладання я стисло розглядаю [в іншому місці](#) своєї праці, а тут я хочу розглянути географію кордону, установленого цим договором.

Хоча в тексті договору прямо не згадано виступ М. Л. Глинського, смуга поселень по обидва боки кордону показує нам претензії сторін, які були врегульовані (як виявилось, на дуже короткий час!).

Договір дійшов до нас у формі грамоти московського Великого князя Василя 3-го, двічі вписаної до Литовської метрики [LM 7, № 55, [р. 137](#) – 141 = LM 8, № 80, [р. 125](#) – 128]. Текст я цитую в основному за 7-ю книгою, а різночитання географічних назв додано з 8-ї книги.

Договір можна поділити на три частини: 1, загальні політичні умови; 2, опис кордону; 3, спеціальні умови (яких я тут не цитую). В коментарях я пишу «не можу здогадатись», коли шукав об'єкт і не знайшов; пишу «можливо», коли знайшов якийсь відповідник назві, але у Вікіпедії немає підтвердження.

№	Текст договору	Примітки
	Грамота перемирная от кн[я]зя великого московского кн[я]зя Василья Ивановича	
	По божей воли и по нашей	

<p>любви, Мы, Василей, божею м[и]л[о]стю г[о]с[у]д[а]рь всея Руси и великий княз володимерский, и московский, и новгородский, и псковский, и тферский, и югорский, и пермский, и болгарский, и иных.</p>	
<p>Взяли есмо любов и вечное докончане с своим братом и сватом, з Жикгимоньтом, королем полским и великим князем литовским и руским, и княжатем пруским, и великокглокговским, и опавским, и слязским, и лужицким, и жомоитским, и иных.</p>	<p>Олена (сестра Василя) була дружиною Олександра (брата Сигізмунда) – звідти <i>сват</i></p>
<p>Жити мне в любви с ним по сей грамоте а быти мне с ним везде заодин и добра мне ему хотети, и его землям везде, где бы ни было.</p>	
<p>А ему мне добра хотети и нашим землям везде, где бы ни было.</p>	
<p>А хто будет мне друг, то и ему друг, а хто будет мне недруг, то и ему недруг.</p>	
<p>А хто будеть ему друг, то и мне друг, а хто ему недруг, то и мне недруг.</p>	
<p>А быти ти, брате, на всякого моего недруга со мною завезде заодин, и на татар, оприче Мендли Кгирея, ц[а]ря перекопского.</p>	
<p>А мне на всякого твоего недруга быти с тобою везде заодин, и на татар, оприче Мендли Кгирея, ц[а]ря перекопского.</p>	
<p>А пойдуть ли, брате, татарове на наши украиньныи места, и князем нашим и воеводам нашим, украиньным</p>	

	нашим [вашим?] людем сославъши ся да боронити ся им с одьного.	
	А где тебе, моему брату, будетъ моя помоч надобе на всякого твоего недруга и на татар, и тобе ко мне послати, а мне тебе помоч дати.	
	А такъже коли твоя помоч мне будет надобна, и мне к тебе послати и тебе, моему брату, мне помоч дати на всякого моего недруга и на татар.	
	А коли пришлеш ко мне про помоч, а мне к тебе будетъ в ту пору помочи нелзя послати, ино то тебе от мене не в бъзмену.	
	А такъже коли яз к тебе пошлю про помоч, а тебе ко мне будет в ту пору помочи нелзе послати, ино то мне от тебе не в бѣзмену.	
	А у отчизну нам, брате, твою, во вѣси твои великии князства,	У відповідності до стандартів НАТО позначаємо «наші» володіння на картосхемі синіми колами
1	в город в Киев з волостьми,	(добре відомі назви я не пояснюю)
2	в город Канев з волостьми,	
3	в город Черкасъцы з волостьми,	
4	в город Житомер з волостьми,	
5	в город Вручай з волостьми,	
6	в город в Любеч з волостьми,	
7	в город в Туров з волостьми,	
8	в город в Мозыр з волостьми,	
9	и в волости ваши, во Пъчичье,	думаю, містечко Пціч Петриківського району Гомельської області Білорусії, у 6 км від місця впадіння річки Пціч у Прип'ять
10	у Брягин,	
11	в Речицу,	
12	в Горвол,	
13	в Стрешино,	Стрэшын – містечко Жлобинського району Гомельської області Білорусії
14	в Чичереск,	Чачэрск – районний центр Гомельської області

		Білорусії
15	в Пропоеск,	від 1945 р. – Славгород у Могилівській області Білорусії
16	в город в Могилев з волостьми,	
17	в город во Мстиславль з волостьми,	
18	в город в Кричов з волостьми,	
19	в город в Смолнеск и в волости,	
20	в Рословль,	
21	вы Иванково,	не можу здогадатись
22	в Пруды,	можливо, деревня Прудки Починковського району Смоленської області Росії
23	в Белик,	можливо, деревня Белик Починковського району Смоленської області Росії
24	в Елну,	Ельня – районний центр Смоленської області Росії
25	в Рятшино,	можливо, деревня Ратчино – в 1945 р. приєднана до деревні Бережок Кардимовського району Смоленської області Росії
26	в Новоселе,	не можу здогадатись
27	в Свядито,	такого населеного пункту нині нема, є озеро Акатовское (Свадицкое, Свадица) [<i>Курмановский В.С. К исторической географии местности Вержавляне Великие. – История военного дела: исследования и источники. – 2015. – Специальный выпуск IV. Смоленские войны XV-XVII вв. – Ч. I, с. 155</i>]
28	в Жерестор [LM 8-80: Жерешпер],	такого населеного пункту нині нема, є річка Жереспя [<i>Курмановский В.С. op. cit., с. 155</i>]
29	в Поречье,	в 1918 р. назване іменем більшовика: Демидов , районний центр Смоленської області Росії
30	в Нежоду,	хутір у Глинковському районі Смоленської області Росії, поруч деревня Большая Нежода
31	в Вержавьско,	зникле місто біля деревні Городище Демидівського району Смоленської області Росії [<i>Курмановский В.С. op. cit.</i>]
32	в Руду,	Рудская (Руцкая) волость показана на карті [<i>Курмановский В.С. op. cit., с. 167</i>] без певного центру; умовно ставлю геометричний центр волості біля деревні Никола-Берновичі Духовщинського району Смоленської

		області Росії
33	в Мушковичи,	деревня Ярцевського району Смоленської області Росії
34	в Ветлицу,	мабуть, Ветлицы Ярцевського району Смоленської області Росії
35	в Щинью [LM 8-80: Щучью],	мабуть, Щучье Жарковського району Тверської області Росії
36	в Букгородов [LM 8-80: Буйгородок], и с тыми деревьями, што в той же волости за служилыми людьми и за Печерским монастырем, и за Духовьским, и за Троецким, и што тое же волости д[е]р[е]вни были за Борисом за околничим,	нині не існує. На згаданій карті, складеній В. Курмановським, Бойгородок показано на північний схід від сучасної деревні Воротышино Ярцевського району Смоленської області Росії, знак на картосхемі поставлено умовно
37	в город у Витебск и в волости,	
38	в Брус,	не можу здогадатись
39	в Дречи Луки,	не можу здогадатись
40	в Св[я]то,	мабуть, Усвяти – районний центр Псковської області Росії
41	в Озерища,	мабуть, містечко Езярышча Городоцького району Вітебської області Білорусії
42	в город в Полтеск и в волости,	
43	в Мошники,	мабуть, у складі сучасної деревні Баброўшчына Городоцького району Вітебської області Білорусії
44	в Дрысу,	від 1962 р. – Верхнядзвінск , районний центр Вітебської області Білорусії
45	в Освие,	містечко Освея у Верхньодзвінському районі Вітебської області Білорусії
46	в Нещорду,	населеного пункту такої назви нині нема, є озеро Нешчарда у Расонському районі Вітебської області Білорусії
47	в Непаратовичи,	мабуть, деревня Непароты Шумилінського району Вітебської області Білорусії
48	в Вербилову Слободу,	мабуть, деревня Вербилово Пустошкинського району Псковської області Росії. Тут трохи про історію пункту
49	в Кубок,	мабуть, деревня Кубок Невельського району Псковської області Росії
50	в волость у Вязмо,	мабуть, деревня Вяз Новосокільницького району Псковської області Росії

51	в Клине,	мабуть, деревня Клин Себежського району Псковської області Росії
52	в Ситно,	мабуть, деревня Ситно Пустошкинського району Псковської області Росії
53	в Лисно,	мабуть, озеро Лисно у Верхньодвінському районі Вітебської області Білорусії
54	в Себежу,	Себеж , районний центр Псковської області Росії
55	в Замошенье,	мабуть, деревня Замошеньє Пустошкинського району Псковської області Росії
	и во все твои в те украинные места, и што к ним потягло, не вступати ся ничем и блюсти, и не обидити, ни подыскивати под тобою и под твоими детьми все твоей отчины великих кня[з]ств.	На той час у Сигізмунда не було дітей.
	А тебе, Жикгимоньту, королю и великому князю, в наши земли, в нашу отчину, во вси наши великии князства,	Московські володіння у відповідності до стандартів НАТО позначаємо на картосхемі червоними колами. Оскільки вони утворюють новий шар на схемі, починаємо нумерацію заново.
1	и в Новьгород Великий,	
2	и во Псков,	
	и во вся новьгородская и псковская места,	
3	и в Торопец, и во все торопецкий волости не вступати ся ничим,	
4	также и во Тфер и во вся тверская места не вступати ся тебе ничем	
	и блюсти, и не обидити, и ни подыскивати под мною и под моими детьми все мое отчины, великих князств.	У Василя тоді не було дітей.
	А рубеж Торобьцу и торопецким волостям,	
5	Данькову	такого населеного пункту зараз нема. На картосхемі Ю. Степанової та М. Карпової Данковська волость показана на північ від Торопця [<i>Степанова Ю.В., Карпова М.В. «Гнездовая» система расселения в Торопецком уезде по данным писцовой книги 1540 г. // Исторический журнал: научные</i>

		исследования. – 2021. – № 5. – С. 52 – 72]. На своїй картосхемі умовно ставлю мітку на деревню Захоломье Горопецького району Тверської області Росії
6	а Любуте,	такого населеного пункту зараз нема, є річка Любутка в Андреапольському районі Тверської області Росії, протікає на північний схід від Торопця. На своїй картосхемі умовно ставлю мітку на її гирло, і там позначена волость Любута на картосхемі Ю. Степанової та М. Карпової
7	Дубне,	такого населеного пункту зараз нема. На картосхемі Ю. Степанової та М. Карпової волость Дубна показана на північний схід від Торопця. На своїй картосхемі умовно ставлю мітку на деревню Раменьє Андреапольського району Тверської області Росії
8	Рожъне,	не можу здогадатись
9	Туре,	такого населеного пункту зараз нема. На картосхемі Ю. Степанової та М. Карпової волость Тура показана на схід від Торопця. На своїй картосхемі умовно ставлю мітку на деревню Новое Подвязые Андреапольського району Тверської області Росії
10	Бибереве,	деревня Бибирево Західнодвінського району Тверської області Росії
11	Старцове,	такого населеного пункту зараз нема. На картосхемі Ю. Степанової та М. Карпової волость Старцова показана на південний схід від Торопця. На своїй картосхемі умовно ставлю мітку на місто Західна Двіна – районний центр Тверської області Росії
12	Нежелъской,	такого населеного пункту зараз нема. На картосхемі Ю. Степанової та М. Карпової Нежелська волость показана на південь від Торопця. На своїй картосхемі умовно ставлю мітку на деревню Площа Західнодвінського району Тверської області Росії
13	Велижъской,	Велиж – районний центр Смоленської області Росії
14	Плавеецкой,	такого населеного пункту зараз нема. Є згадка про озеро Плавеец у потрібному нам Великолукському районі Псковського області [Словарь топонимов Новосокольнического района Псковской

		області / Составитель: Ю. Алексеев, 2011 год], але про таке озеро Мережа не знає
15	Жижецької,	деревня Жижица Куньїнського району Псковської області Росії. Волость позначена на картосхемі Ю. Степанової та М. Карпової
16	Озерської,	мабуть, деревня Озерец Торопецького району Тверської області Росії
17	Казариновської	деревня Казарина Торопецького району Тверської області Росії. Вона позначена на карті Google, але енциклопедії до неї ще не дійшли. Волость позначена на картосхемі Ю. Степанової та М. Карпової
	и новгородским волостем,	
18	Лукам Великим	
19	и Пуповичом,	такого населеного пункту зараз нема. Є вказівка , що деревня Пуповичі знаходиться в 6.7 км на захід від Новосокільників, але на сучасних картах вона не позначена. На своїй картосхемі умовно ставлю мітку на деревню Васютино Новосокільницького району Псковської області Росії
20	и Ръжеве,	колишня Пуста Ржева, нині Новоржев – районний центр Псковської області Росії
21	и городу Острею,	давня фортеця, нині урочище Острий у Новосокільницькому районі Псковської області Росії
22	и волостем Березаю,	не можу здогадатись
23	Невлю,	Невель – районний центр Псковської області Росії
24	Усвасю [LM 8-80: Усваю],	не можу здогадатись
25	Ловьцу,	деревня Ловец Невельського району Псковської області Росії
26	Веснебологу,	озеро у Пустошкинському районі Псковської області Росії
27	и Холмському погосту,	Холм – районний центр Новгородської області Росії; але може бути деревня Холм Куньїнського району Псковської області Росії
28	и Велиле,	мабуть село Велилы Маревського району Новгородської області Росії
29	и Лопастацам,	мабуть озеро Лопастаца у Пенівському районі Тверської області Росії
30	и Буицу,	такого населеного пункту зараз нема. Відомо озеро Буйце / Забуйце, біля якого є деревня Забуйце / Баканово Андреапольського району

		Тверської області Росії
	и иным волостям всей земли новгородской с твоею землею, с Литвою и с полочаны, и з видьбляны земли и воде по старим рубежом.	
	А Пскову, отъчине нашей, рубеж с т[в]ою землею, с Литвою земле и воде по старим рубежом.	
	Такъ же тебе не вступати ся в нас, в нашу отчину,	
31	в Тешилов	давній город , нині городище біля деревні Спас-Тешилово Серпуховського району Московської області Росії
32	и в Рославль,	вище зазначений як литовський город (№ 20)
33	и в Венев,	районний центр Тульської області Росії
34	и в во Мъстиславль,	вище зазначений як литовський город (№ 17)
35	и в Торусу,	районний центр Калузької області Росії
36	и в Оболенск,	нині село Оболенское Жуковського району Калузької області Росії
37	и в Пронеск, и во всю пронскую землю,	районний центр Рязанської області Росії
	и во все то, что к тым местом потягло.	
	Такъ [же] тебе не вступати ся в нас, в нашу отчину, в те города и в волости, что за нашими слугами, за князем Василем Ивановичом Шемячичем, и за князем Василем Семеновичом, и за Трубецкими князи, и за Масалскими,	Ці володіння на картосхемі я виніс в окремий шар з мітками оранжевого кольору, нумерація знову з 1.
1	в город в Рилеск з волостьми,	
2	в город в Путивль з волостми,	
3	в город в Новгородок с волостьми,	Новгород-Сіверський
4	в город в Радогощ з волост[ь]ми,	нині зветься Погар – районний центр Брянської області Росії
5	в город в Чернигов с волостьми,	
6	в город в Стародуб з волост[ь]ми,	

7	в город в Почеп з волостьми,	
8	в город в Гомек [LM 8-80: Гомей] з волостьми,	
9	в город в Попову Гору и в волости,	нині зветься Красная Гора – районний центр Брянської області Росії
10	в Карачев,	
11	в Хотычи [LM 8-80: Хотимль],	давній город Хотимль , городище біля деревні Хотимль-Кузмёново Хотинецького району Орловської області Росії
12	в С[н]овеск,	давній город Сновськ , городище у містечку Седнів Чернігівського району і області
13	в Хоробор,	давній город із дискусійним розміщенням, мабуть Короп – районний центр Чернігівської області
14	во М[г]лин,	
15	Дроков,	нині деревня Старый Дроков Суразького району Брянської області Росії
16	и в села, в Уваровичи,	містечко Уваравічы Буда-Кошелівського району Гомельської області Білорусії
17	в Телешевичи,	містечко Целяшы Гомельського району і області Білорусії
18	в Тереничи,	містечко Цярэнічы Гомельського району і області Білорусії
19	в Кошелев Лес,	мабуть деревня Кашалёва Буда-Кошелівського району Гомельської області Білорусії
20	в Морозовичи,	деревня Марозавічы Буда-Кошелівського району Гомельської області Білорусії
21	в Липиничи,	деревня Ліпінічы Буда-Кошелівського району Гомельської області Білорусії
22	в Скарбовичи,	такого населеного пункту зараз нема, В. Темушев з натяжкою вказував на деревню Сябровічы Чечерського району Гомельської області Білорусії [Темушев В. Н. Русско-литовское пограничье. – М.: 2018 г., с. 86]
23	в Залесье,	містечко Залессе Чечерського району Гомельської області Білорусії [Темушев В. Н. op. cit., с. 235]
24	в Бабичи,	деревня Бабічы Чечерського району Гомельської області Білорусії [Темушев В. Н. op. cit., с. 232]
25	в Светиловичи,	містечко Свяцілавічы Ветковського району Гомельської області Білорусії [Темушев В. Н. op.

		cit., с. 239]
26	в Голодно,	деревня нині не існує, знаходилась поблизу деревні Беседзь Ветковського району Гомельської області Білорусії [Темушев В. Н. ор. cit., с. 234]
27	в Лапичи,	деревня Лапичы Буда-Кошелівського району Гомельської області Білорусії [Темушев В. Н. ор. cit., с. 236]
28	в Полешане,	нині містечко Палессе Чечерського району Гомельської області Білорусії [Темушев В. Н. ор. cit., с. 239]
29	и в город Трувчеськ с волостьми,	Трубчевськ – районний центр Брянської області Росії
30	и в город в Масалеск з волостьми.	Мосальськ – районний центр Калузької області Росії
	Такъже тебе не вступати ся в нас, в нашу отъчину,	Продовжується перелік володінь великого князя московського, тому повертаємось до червоного кольору і нумерації після Пронська (№ 37)
38	в город во Мценеск з волостьми,	Мценськ – районний центр Орловської області Росії
39	и в город в Воростынеск [LM 8-80: Воротынеск] с волостьми,	мабуть, село Воротынеск Перемишльського району Калузької області Росії (пропонують інші варіанти локалізації)
40	и в городище Дмитровец,	город нині не існує, городище на річці Угра біля деревні Малые Устья Юхновського району Калузької області Росії
41	и в город у Вязму, и в города и волости, во все земли и воды вяземские, что к Вязме потягло,	
42	в город в Дорогобуж и в волости дорогобужские,	
43	в Погорелую,	мабуть, деревня Николо-Погорелое Сафоновського району Смоленської області Росії. Так думає й о. Рафаїл [<i>Иеромонах Рафаил (Ивочкин Демьян Анатольевич)</i>] Церковная история Дорогобужского уезда (XII–XIX века). – Теологический вестник Смоленской православной духовной семинарии, 2021 г., № 2, с. 54]
44	в Негомлю,	такого населеного пункту зараз нема, згадується волость Негомля, до якої належала, зокрема, сучасна деревня Диндино Сафоновського району Смоленської області Росії. Умовно ставлю мітку на цю деревню. О.

		Рафаїл [<i>Рафаил</i> , ор. cit., с. 54] вказує на території по річці Неговка. Такої річки у Смоленській області нема, є деревня Неговка Руднянського району на річці Неговица, у 143 км на захід від Диндино. Локалізація цієї волості потребує додаткових зусиль
45	в Їгумнову Слободу,	не можу здогадатись. Деревень із назвою Игумново багато, але не у потрібній нам Смоленській області. О. Рафаїл вказує на Орехово-Селишки [<i>Рафаил</i> , ор. cit., с. 54], але такого пункту нема
46	во Мстиславец,	давній город , знаходився біля деревні Старое Раменьє Вяземського району Смоленської області Росії
47	в Лучин,	такого населеного пункту зараз нема. Припускають , що це погост Лучане , який нині також не існує. Він знаходився на березі озера Лучанское в Андреапольському районі Тверської області Росії [<i>Курмановский В. С. О локализации податных центров Лучин и Заруб Смоленского княжества. – Краткие сообщения Института археологии, 2019 г., т. 255, с. 337 – 346</i>]. Однак я маю великий сумнів, що це – «наш» Лучин: виходить, перелік відскакує від району Дорогобужа – Вязьми на 230 км на північ і потім повертається назад. О. Рафаїл вказує на Городище [<i>Рафаил</i> , ор. cit., с. 54], а таких назв у Смоленській області шість. Найближче до «нашої» території знаходиться деревня Городище Сафоновського району Смоленської області Росії, але я розумію, що аргументація не тільки слабка, а ще й циклічна. Умовно ставлю мітку на це Городище
48	в Мошкову Гору,	не можу здогадатись. О. Рафаїл вказує на Мошково [<i>Рафаил</i> , ор. cit., с. 54], а такого пункту в Смоленській області нема
49	в Жулин,	мабуть, сучасна деревня Ефремово Вяземського району Смоленської області Росії, яке до 1963 р. звалось Жулино
50	в Ощитов,	такого населеного пункту зараз нема. Висловлено припущення (тут , тут і ще тут), що це – городище Попов Городок біля деревні Федотково Темкинського району Смоленської області Росії, але ґрунтового дослідження про цей об'єкт поки що нема

51	в Кременую,	О. Рафаїл вказує на Николо-Кремьянное [<i>Рафаил</i> , ор. cit., с. 54] – нині таке поселення не існує, знаходилось біля деревні Дроздово Сафоновського району Смоленської області Росії
52	в Прост,	мабуть, деревня Прость Ярцевського району Смоленської області Росії
53	в Селечьну,	нині зветься Капыревщина – деревня Ярцевського району Смоленської області Росії [<i>Рафаил</i> , ор. cit., с. 54]
54	в Водосу,	є маленька річка Ведоса у Сафоновському та Ярцевському районах Смоленської області Росії [<i>Рафаил</i> , ор. cit., с. 54]. Ставлю мітку на її гирло
55	в Некрасову,	мабуть, деревня Некрасово Холм-Жирковського району Смоленської області Росії
56	в Редин,	О. Рафаїл вказує на Редынь [<i>Рафаил</i> , ор. cit., с. 54], не пояснюючи, що це таке. В духовній грамоті московського великого князя Івана Васильовича (1504 р.) зазначено: «Редынь, по реце по Уже устье». Річка Ужа впадає у Дніпро проти деревні Бизюково Дорогобузького району Смоленської області Росії. Але є також деревня Рядыни Ярцевського району Смоленської області Росії, у 32 км на північний захід від гирла Ужи, зовсім поруч із названими вище Селечнею та Водосом. Потрібно подальше вивчення цього об'єкту
57	в Ведрош,	така географічна назва нині невідома. В 1500 р. відбулась битва на річці Ведрош , місце якою залишається дискусійним. На своїй картосхемі умовно ставлю мітку на деревню Алексино Дорогобузького району Смоленської області Росії
58	в Рехты,	деревня Ректы Дорогобузького району Смоленської області Росії [<i>Рафаил</i> , ор. cit., с. 54]
59	в Озерища,	мабуть, деревня Озерище Дорогобузького району Смоленської області Росії
60	в Хомчичи [LM 8-80: Холмчичи],	деревня Фомино Дорогобузького району Смоленської області Росії [<i>Рафаил</i> , ор. cit., с. 54]
61	в Василево [LM 8-80: Василково],	деревня Староселье (Василево) Дорогобузького району Смоленської області Росії [<i>Рафаил</i> , ор. cit., с. 54]

62	в Холм,	мабуть, деревня Холм Сафоновського району Смоленської області Росії
63	в Бятино,	такого населеного пункту зараз нема. Пишуть : «Локалізується приблизно южнеє Холма и Сафонова». Ставлю мітку (на здогад буряків) у 10 км на південний схід від Холма
64	в Хотомычи,	такого населеного пункту зараз нема. Пишуть : «Волость соседствовала с волостями Бятино, Негомля, Холм», отже, така вказівка мало нам допомагає
65	в Великое Поле,	мабуть, деревня Великополье Угранського району Смоленської області Росії [<i>Рафаил</i> , ор. cit., с. 54]
66	в Лопатино,	мабуть, деревня Лопатино Єльнинського району Смоленської області Росії
67	в Заопье [LM 8-80: Злопье],	Є документ від 8 жовтня 1943 р. зі згадкою деревні Старо-Заопье Смоленської області [Центральный архив ФСБ России, ф. К-72. Оп. 1. Д. 25. Л. 132–139. Подлинник]. Отже, ця деревня має бути позначена на крупномасштабних картах періоду 2-ї світової війни
68	в Вишково,	не можу здогадатись
69	в Копылю	мабуть, деревня Рождество Єльнинського району Смоленської області Росії [<i>Рафаил</i> , ор. cit., с. 54]
70	и в Ужицу [LM 8-80: Ужичу],	не можу здогадатись
71	в Сверковы Луки,	деревня Сверколучье Кардимовського району Смоленської області Росії
72	в город в Белую з волост[ь]ми,	город Белый – районний центр Тверської області Росії
73	и в Верховье,	мабуть, деревня Верховье Бельського району Тверської області Росії
74	в Болшово,	мабуть, деревня Болшево Новодугинського району Смоленської області Росії
75	и в Шопьтово,	мабуть, деревня Шоптово Оленинської округи Тверської області Росії
76	и в Моневидову Слободу [LM 8-80: Моневидовову],	село Монино Нелідовського району Тверської області Росії, звалось також Монидово, Монивидова Слобода
	такъже и во все то, што к тем городом и волостем из старыны потягло, земль, вод и всяких вгодей.	

	<p>Такъже и Федора Блудова и Алекъсанъдра Борисова с[ы]на Хлепеньского, и кн[я]жа Романа Фоминьского, и их брати и братаничев, и Юрева доля Ромейковича, и князя Федорового место Святославича, те отъчины города и волости, и что к ним потягъло, земъли и воды, все мои, Василя, божью м[и]л[о]стю г[о]с[у]д[а]ра всея Руси и великого князя, и моих детей, к нашему великому князству. А тебе, Жикгимонъту, королю и великому князю, в них и во все наши вкраинъные места не вступати ся и не обидити подо мною и под моими детми.</p>	
	<p>Такъже и [в] брати моее отъчину, в княж Юреву и в княж Дмитреву, и в княж Семенову, и в княж Анъдрееву, тобе, Жикгимонъту, королю и великому князю, не вступати ся:</p>	<p>Ці володіння на картосхемі я виніс в окремих шар з мітками оливкового кольору, нумерація знову з 1.</p>
1	в Любутеск,	давній город , знаходився біля деревні Троицкое Ферзиковського району Калужької області Росії
2	в город в Козелеск,	районний центр Калужької області Росії
3	и в Людимеск,	давній город , здогадно, городище біля села Гришово Бабининського району Калужької області Росії
4	и в Серенеск в вес и во вся Козелская и людимская, и серенская места,	деревня Мещовського району Калужької області Росії
5	и в город в Ме[с]ческ з волостьми,	Мещовск – районний центр Калужької області Росії
6	и в город Опаков с волостьми,	давній город біля деревні Палатки Юхновського району Калужької області Росії
7	и в волости Залидов,	давнє укріплення біля деревні Свиухово Дзержинського району Калужької області Росії
8	в Недоходово,	село, яке нині не існує, знаходилось біля

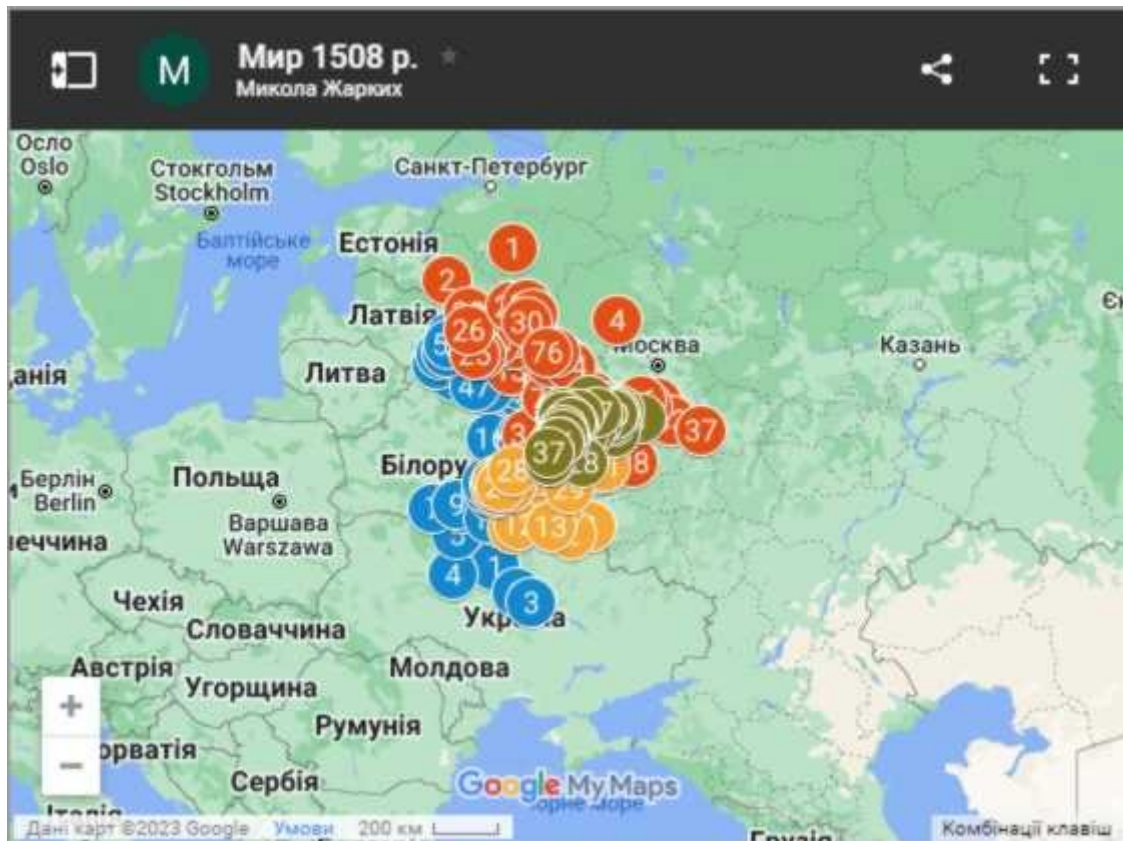
		деревні Курбатово Юхновського району Калузької області Росії
9	в Бишковичи,	деревня Бышковичи Держинського району Калузької області Росії
10	в Лычино,	деревня Лычино Бабининського району Калузької області Росії
11	в город в Серпееск з волостми,	село Серпейск Мещовського району Калузької області Росії
12	и в волости в Замошье,	із численних деревень такої назви я вибрав деревню Замошье Угранського району Смоленської області Росії з огляду на її близькість до інших поселень даної групи
13	в Тухачев,	не можу здогадатись
14	в Дегьну,	такого населеного пункту нині нема, є річка Дегна , котра впадає у річку Болву біля деревні Якимово . На цій річці стоїть деревня Дегонка Барятинського району Калузької області Росії, на яку я умовно ставлю мітку. Це 46 км на захід від Серпейська. Є також інша Дегонка в Куйбишевському районі Калузької області – це 89 км на захід від Серпейська
15	в Хоминичи [LM 8-80: Фоминичи],	село Фоминичи Кіровського району Калузької області Росії
16	в Пого[с]тища,	мабуть, деревня Погост Людиновського району Калузької області Росії
17	в Мощин,	мабуть, деревня Мощины Мосальського району Калузької області Росії
18	в Демену,	мабуть, деревня Усть-Дёмино Єльнинського району Смоленської області Росії при впадінні річки Демена в Угру
19	в Городечну,	мабуть, деревня Городечня Угранського району Смоленської області Росії
20	в Ужеперед [LM 8-80: Ужеперел],	такого населеного пункту нині нема. В. Темушев припускав, що ця волость знаходилась десь на верхів'ї ріки Угри [<i>Темушев В. Н. Русско-литовское пограничье. – М.: 2018 г., с. 45</i>]. Тому я дуже умовно ставлю мітку на деревню Бабичи Єльнинського району Смоленської області Росії при витoku Угри
21	в Снопот,	мабуть, деревня Снопот Спас-Деменського району Калузької області Росії
22	в Кобылну [LM 8-80: Ковылну],	не можу здогадатись

23	в Шую,	мабуть, деревня Шуи Рославльського району Смоленської області Росії
24	в Лазарево Городы[ще],	вважається давньою назвою сучасної деревні Уварово Єльнинського району Смоленської області Росії
25	в Ближевичи,	мабуть, деревня Старые Ближевичи Спас-Деменського району Калузької області Росії
26	в Любун,	село Любунь Спас-Деменського району Калузької області Росії
27	в Даниловичи,	мабуть, деревня Даниловичи Рославльського району Смоленської області Росії
28	в город Бранеск з волостьми,	
29	и в волости в Соловьєвичи,	мабуть, деревня Соловьяновка Клетнянського району Брянської області Росії (97 км на захід від Брянська) [<i>Крашенинников В. В. Очерки по истории Брянской земли. – Брянск: 2008 г., с. 43]</i>].
30	в Прикладъни,	як пояснює В. Крашенінніков, це – назва волості, а населеного пункту такої назви, скоріше за все, не існувало. Він назвав деякі поселення цієї волості [<i>Крашенинников В. В. op. cit., с. 44</i>]; я умовно ставлю мітку на деревню Ширковка Клетнянського району Брянської області Росії
31	в Пацын,	село Пацынь Рогнідинського району Брянської області Росії
32	в Федоровское,	село Фёдоровское Рогнідинського району Брянської області Росії
33	в Осовик,	село Осовик Рогнідинського району Брянської області Росії
34	в Покиничи,	такого населеного пункту нині нема; як пояснює В. Крашенінніков, існувала волость Покиничи, яка увійшла до Пациньської волості [<i>Крашенинников В. В. op. cit., с. 44</i>]
35	в Сухар,	такого населеного пункту нині нема; як пояснює В. Крашенінніков, існувала волость Сухар, яка увійшла до Пациньської волості [<i>Крашенинников В. В. op. cit., с. 44</i>]
36	в Свеславль,	деревня Сеславль Дубровського району Брянської області Росії
37	в Ворочицу [LM 8-80: Вороницу],	волость по річці Вороница [<i>Крашенинников В. В. op. cit., с. 44</i>], котра впадає в Іпуть. Ставлю мітку на її гирло біля деревні Крестовая Єршицького району

		Смоленської області
38	в Жерин,	не можу здогадатись
	и во все то, что к тем городам и волостем потягъло, тех ты, брате, мест всех подо мною блюсти и не обидити, ни вступати ся в те места ничем.	

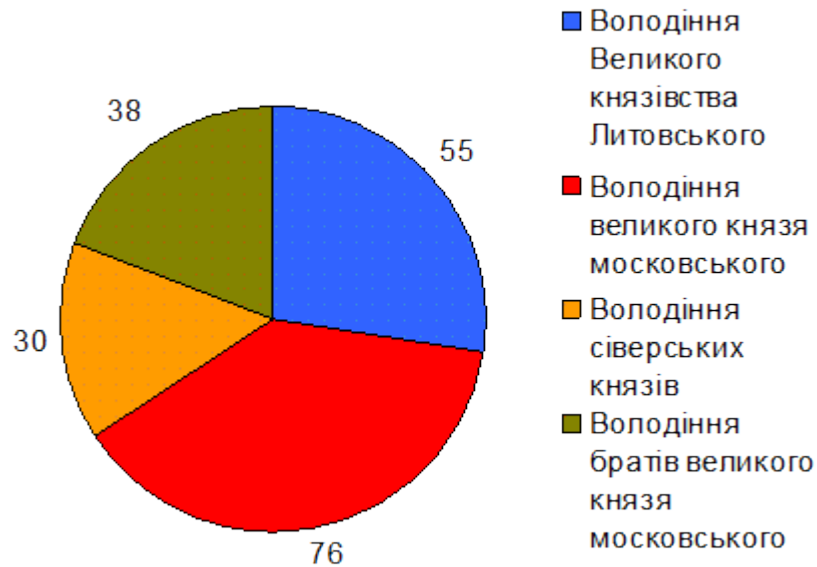
Далі в тексті договору йдуть спеціальні статті, які я не розглядаю.

Картоschema, на якій підсумовано результати пошуків, виглядає так:

(Мабуть, цю картосхему вам буде зручніше переглядати в окремому вікні: [google.com](https://www.google.com). Я працював над нею від 22 до 29 червня 2023 року. У Росії за цей час бунт Пригожина устиг розпочатись і закінчитись, а я все над однією картою сидів.)

Розподіл географічних об'єктів за приналежністю

Слід відзначити, що договір складено недбало, без належного редагування. І так вийшло, що Рославль і Мстиславль зазначені як у литовському переліку, так і в московському. Мабуть, з'ясування цих територіальних проблем могло затягнути переговори, а то й взагалі їх зірвати, а сторони, здається, поспішали укласти хоч якийсь договір.

Перелік з московського боку складається з чотирьох структурних частин, при цьому в частині «володіння сіверських князів» чітко виділяється група поселень довкола Гомеля (№ 16 – 28). Можна думати, що ця група була предметом окремого пограничного спору, і його протокол було використано в договорі.

Що ж дає ця картосхема для моєї вузької теми – історії князів Глинських?

1, на картосхемі бачимо на литовському боці смугу в 180..230 км завширшки, в яку Москва не повинна «вступатись». Думаю, це територія, яка могла б відпасти від Литви в разі успіху виступу Глинського.

2, подібна, але помітно ширша смуга (від 200 км біля Торопця до 350 км на Сіверщині) з боку Москви показує її здобутки у війнах проти Литви. Москва все ще не вважала ці здобутки остаточними і наполягала на визнанні цих загарбань з боку Литви.

3, на картосхемі дуже добре видно клин нічийної землі у південних частинах сучасних Чернігівської та Сумської областей. Крайнім литовським (а від 1500 р. – московським) містом на півдні був Путивль, і далі на південь – південний схід розмежування не продовжувалось. Обидві сторони вважали це нічийним Диким полем, у якому нема чого ділити.

Верхів'я Сули, а тим більше Ворскли, на яких розміщуються два села із назвою Глинськ, не входили у той час у сферу державних інтересів великих князівств Литовського і Московського. Це були незаселені пустопорожні землі. Їх колонізація належить до часу, коли князі Глинські уже зійшли з історичної сцени.

Обмін людьми (1509 – 1512 рр.)

Мирний договір 1508 р., трохи розглянутий у попередньому розділі, викликав жвавий обмін дипломатичними місіями (посольствами та гінцями) з приводу обміну людей (полонених та возз'єднання сімей). Щоби надати розгляду деякої науковості, я передивився усі збережені дипломатичні документи, які подані в наступній таблиці.

Обмін посольствами

1	Від кого	До кого	Посли	Початок [1]	Кінець	Документи з польського (литовського) боку	Документи з московського боку
2	Сигізмунд	Василь 3-й	Федько Святоша	5.08.1508	серпень 1508?	АЗР, т. 2, № 39.1, с. 45 – 46 = LM 7, № 45, р. 121 = LM 8, № 68, р. 110	СИРИО, т. 35, № 84.11, с. 485 [2] ; АЗР, т. 2, № 39.2, с. 46 – 47 = LM 7, № 51, р. 133 – 134 = LM 8, № 76, р. 122
3	Сигізмунд	Василь 3-й	Станіслав Глібович, Івашко Сопіжич, Войтех Нарбутович, Івашко Богданович Сопіжич	серпень 1508 [3]	10.10.1508	АЗР, т. 2, № 42, с. 52 – 53 = LM 7, № 52, р. 134 – 135 = LM 8, № 77, р. 122 –	СИРИО, т. 35, № 84.12, с. 485 – 486; АЗР, т. 2, № 43, с. 53 – 56 = LM 7, № 55, р.

						123	137 – 141 = LM 8, № 80, p. 125 – 128
4	Василь 3-й	Сигізмунд	Григорій Федорович [Давидович], Іван Андрійович [Челяднін], Михайло Степанович Кляпик-Єропкін, Микита [Губа] Моклоков	26.11.1508 [4]	1.03.1509 [5]		СИРИО, т. 35, № 84.14, с. 487
5	Сигізмунд	Василь 3-й	Станіслав Довгирович			7017 (09.1508 – 08.1509)	СИРИО, т. 35, № 84.15, с. 488
6	Сигізмунд	Василь 3-й		3.01.1509			LM 7, № 54, p. 136 – 137 = LM 8, № 79, p. 124 – 125
7	Сигізмунд	Василь 3-й	Ян Миколайович Радзівіл, Войтех Янович [Клочко], Богуш Боговитинович	31.01.1509	31.03.1509 [6]		АЗР, т. 2, № 49, с. 61 – 62 = LM 7, № 57, p. 147
8	Василь 3-й	Сигізмунд	Борис Голохвастов	7017			СИРИО, т. 35, № 84.17, с. 489
9	Василь 3-й	королева Олена	Микула Іванович Ангилон, Рохман Тилилин, Васюк	7017			СИРИО, т. 35, №

			Бахтеяров				84.18, с. 489 – 490
10	Сигізмунд	Василь 3-й	Войтех Нарбутович та Григорій Ісайович Громика	28.11.1509	січень 1510?	LM 7, № 67, p. 162 – 163; LM 7, № 69, p. 165 ; АЗР, т. 2, № 57.1, с. 67 – 69 = LM 7, № 70, p. 168 – 169	АЗР, т. 2, № 57.2, с. 69 – 71 = LM 7, № 80, p. 181 – 183 [7]; СИРИО, т. 35, № 84.20, с. 490 – 491
11	Василь 3-й	Сигізмунд	Меншой Путятин [8]	20.04.1510	26.05.1510	LM 7, № 73, p. 171 – 172	СИРИО, т. 35, № 84.21, с. 491 – 492; LM 7, № 72, p. 170 – 171
12	Сигізмунд	Василь 3-й	Станіслав Довгирдович	6.06.1510	6.07.1510, 7.08.1510	LM 7, № 74, p. 172 – 173; LM 7, № 75, p. 173 – 174	LM 7, № 76, p. 176 – 177; СИРИО, т. 35, № 84.19, с. 490; № 84.22, с. 492 [9]
13	Василь	Сигізмунд	Іван Микулин	1.08.1510,	8.09.1510	АЗР, т.	СИРИО

	ь 3-й	мунд		2.09.1510		2, № 60.2, с. 74 – 75 = LM 7, № 79, p. 180 – 181	, т. 35, № 84.23, с. 492; АЗР, т. 2, № 60.1, с. 73 – 74 = LM 7, № 78, p. 179 – 180
14	Сигізмунд	Василь 3-й	Ян Вежгайло	14.11.1510		АЗР, т. 2, № 62, с. 79 – 80 = LM 7, № 86, p. 194 – 195	
15	Василь 3-й	Сигізмунд	Михайло Юрійович Захар'їн, Василь Третяк Васильович Долматов	листопад 1510 [10]	29.01.1511, 10.02.1511 [1]	LM 7, № 90, p. 205 – 207	СИРИО, т. 35, № 84.24, с. 492 – 493; LM 7, № 89, p. 202 – 205
16	Сигізмунд	Василь 3-й	Станіслав Глібович, Войтех Янович, Григорій Громика [12]	10.02.1511, 30.03.1511	4.04.1511	LM 7, № 91, p. 207 – 208	СИРИО, т. 35, № 84.25, с. 493 – 495; LM 7, № 95, p. 211 – 214
17	Василь 3-й	королева Олена	Дмитро Загряжський, Гридя Дмитрович Загряжський, Сенка	7019			СИРИО, т. 35, №

			Косминін				84.26, с. 495
18	Сигізмунд	Василь 3-й	Богдан Довгiрдович	4.06.1511	5.07.1511	АЗР, т. 2, № 66, с. 83 – 84 [13] = LM 7, № 98, p. 215 – 216	СИРИО, т. 35, № 84.28, с. 495 – 496; LM 7, № 105, p. 230 – 232
19	Василь 3-й	Сигізмунд	Васка Бахтеяр	9.06.1511	19.08.1511	LM 7, № 106 p. 232 – 233 [14]	СИРИО, т. 35, № 84.27, с. 495; LM 7, № 101, p. 220 – 221 [15]
20	Сигізмунд	Василь 3-й	Богдан Довгiрдович	7020 (09.1511 – 08.1512)			СИРИО, т. 35, № 84.29, с. 496
21	Василь 3-й	Сигізмунд	Олексій Малий	20.09.1511, 20.10.1511	23.10.1511	АЗР, т. 2, № 74.2, с. 97 – 99 = LM 7, № 116 p. 243 – 245	СИРИО, т. 35, № 84.30, с. 496 – 497; АЗР, т. 2, № 74.1, с. 95 – 97 = LM 7, № 115 p. 241 – 243
22	Василь 3-й	Сигізмунд	Костянтин Замицький, Олексій	30.10.1511 [16]	29.02.1512	LM 7, №	СИРИО, т. 35,

			Малий Григорович Щепін			124 <u>p.</u> <u>253</u> – 255	№ 84.31, с. 497; LM 7, № 123 <u>p.</u> <u>251</u> – 253
23	Василь 3-й	Сигізмунд	Гридя Форин [17], Меншик Путятин	23.04.1512 [18]	9.08.1512 [19], 19.08.1512	АЗР, т. 2, № 80.2, с. 106 – 108 = LM 7, № 131.2, <u>p.</u> <u>.261</u> – 263	СИРИО , т. 35, № 84.32, с. 497 – 498; АЗР, т. 2, № 80.1, с. 104 – 106 = LM 7, № 131.1, <u>p.</u> <u>.259</u> – 261
24	Сигізмунд	Василь 3-й	Богдан Довгірдович	7020 (липень 1512 ? [20])			СИРИО , т. 35, № 84.33, с. 498 [21]

1. Дві дати, подані через кому, означають: перша – дату написання листа, друга – дата отримання листа (часто невідома). Так само і з кінцем посольства.

2. Документ № 84 у 35-у томі СИРИО є фактично довідником (індексним файлом) з історії відносин з ВКЛ. Там містяться тільки стислі резюме дипломатичних подій, повних текстів нема зовсім, також зовсім нема точних дат.

3. Переговори в Москві почалися 19 вересня 7017 (1508) року [ПСРЛ, 1962, т. 28, с. 343].

4. Дату подано в ПСРЛ, т. 28, с. 343; в листі 31.01.1509 р. Сигізмунд згадав це посольство як довершене.

5. Орієнтовну дату подано в ПСРЛ, т. 28, с. 344 (перед записом за 8 березня 1509 р.). Точна дату подає Іоасафівський літопис (с. 156).

6. Дату прибуття посольства в Москву подано в ПСРЛ, т. 28, с. 345. Додано, що посла клопотались за полонених, узятих на Ведроші, і Василь 3-й їх відпустив.

7. В АЗР лист помилково датований 28 листопада 1509 р., в LM – також помилково датований 6 червня 1510 р. Зі змісту видно, що це відповідь В. Нарбутовичу та Г. Громиці, отже, дана в кінці грудня 1509 чи на початку 1509 р.
8. Так в СИРИО, в LM – Гридя Путятин.
9. Цей запис дуже короткий і, здається, стосується того самого посольства С. Довгірдовича, що й № 84.19.
10. Дату – листопад 7019 р. – подано в ПСРЛ, т. 28, с. 346.
11. Дати перебування посольства у Петрокові. Посольство повернулось до Москви у березі 1511 р. [Іоасафівський літопис, с. 158].
12. У ПСРЛ, т. 28, с. 346 замість Г. Громики помилково названо Богуша Боговитиновича. Посольство прибуло 30 березня і відпущене 4 квітня 7019 (1511) р.
13. В АЗР дата помилкова – 4 липня (июля) 1511 р.
14. В списку LM не зазначено, хто мав передати лист. В тексті згадано про Бахтеяра, можливо, йому й була надана ця відповідь.
15. В списку LM не зазначено, хто привіз лист. За змістом він подібний до того, що мав передати Васко Бахтеяр.
16. Обидві дати орієнтовні.
17. Так (помилково) у СИРИО, в LM – Григорій Фомич Іванов.
18. Дата орієнтовна.
19. Дату прибуття Григорія до Кракова – 9 серпня 1512 р. – подав С. Гурський у своїх [коментарях](#) до подій 1512 року [Acta Tomiciana, 1852, [t. 2](#), № 1, р. 3]. Дата відповіді орієнтовна.
20. Орієнтовну дату – липень 1512 р. – можна вивести зі змісту: король пропонував з'їзд у прикордонних справах на Успіння (15 серпня).
21. Два посольства Богдана Довгірдовича до Москви в 7020 р. чомусь не потрапили до LM. А це два різних посольства – різні питання, різні пристави при послі.

Виписки з документів

Зі складеного мною каталога видно, що майже повний набір повних текстів документів міститься в LM 7. Далі я наводжу виписки із каталогізованих вище документів, де йдеться про обмін. Волю подати повні тексти, а не реферати власного виробництва, тому що при реферуванні неодмінно треба щось скорочувати, а воно може виявитись істотним.

На початку заголовків у дужках ставлю номер дипломатичної акції з повищої таблиці.

(6) 3 січня 1509 р. Польський король Сигізмунд 1-й –
московському великому князю Василю 3-у

Теж жедаем тебе, брата и свата нашего, абы еси подъле своего крепького царского слова, как же еси через свои бояре и дьяки прирек послом н[а]шим, иж тым князем и паном и детем боярским нашим, которьи ж у вас в поимание по тыи лета седили, вжо от тых часов, как ся mezi нами доконъчане стало, мели

есте с того нятства полегъчити, и тепер абы еси, брат наш, для нас вчинил, их велел с того нятства вызволити и тому дворянину нашему, который тыми разы у вас будет, дал их видети, абы тот дворянин наш от их приятелей, што послано будеть к ним, им донес. Зануж, как скоро послы наши от вас к нам пришли, того ж часу велели есмо людем вашим польгу вчинити [LM 7, № 54, [с. 137](#)].

(7) 31 березня 1509 р. Сигізмунд – Василю

Да говорили нам от тебе, брата и свата нашего, твои бояре, которыи наши люди, князи и панове, и иные служалые люди и мещане, и купьцы, и жолнери попали в руки людем твоим за брата [короля Олександра] а за нас, и ты, брат наш, нас дея тых всих людей наших к нам отъпускаеш, а которые твои люди, князи и дети боярские, и служилые и торговые люди, и мещане попали в руки нашим людем, и нам бы тых всих людей твоих к тебе отпуститьи.

Ино мы тых всих людей твоих, брата и свата нашего, которыи попали в руки нашим людем, которые ж на тот час могли быти тут собраны, отпустили есмо к тебе твоими бояри, а которые по далеким городом местом седели, тых есмо тыми нашими послы к тебе, брату нашему, послали.

А вперед которыи бы люди твои где без ведома были, мы, и тых людей зыскаввши, к тебе, брату нашему, отпустим.

А ты бы, брат наш, по своему слову и по своей грамоте, которую послом нашим дал, тых всих людей наших, князей и панов, и иных служебных людей и мещан, и жолнерей нас дея с тыми нашими послы без мешканъя к нам отпустил [LM 7, № 57, [с. 146](#)]

(10) Перед 28 жовтня 1509 р. Пани рада – Сигізмунду

И теж о тых панех мовити г[о]с[по]д[а]рю его м[и]л[о]сти, которыи тыми разы на Москве задержаны. И теж о Зверевича и о тые кн[е]г[и]ни господарю розмовити, о которыи княз московский всказывал подъле умовы послов его м[и]л[о]сти, которые отъсел всхотят Зверевич ли и кн[е]г[и]ни тыи поити к Москви, его бы м[и]л[о]сть их отпустил, а своих слуг отътоле выслободил, а к тому ширей с г[оспо]д[а]рем говорити, што будеть нести рада панов их м[и]л[о]сти [LM 7, № 67, [с. 162](#)]

(10) 28 жовтня 1509 р. Сигізмунд – панам ради

Ино што ся дотычет обидных дел граничных земель наших, такъже и для панов, которыи тыми разы на Москве задержаны, и о кн[е]г[и]ни Друцькии, и о Зверевичи, и о [и]ных речах, о всем о том шлем до великого князя московского послов наших.

Як же о том первой к вашей м[и]л[о]сти писали есмо, иж наменили есмо на тую службу нашу воеводу полоцького п[а]на Станислава Глебовича, естли бы пан Войтех Нарбутович **фор** был, и писали есмо о том до него, абы ся в том деле нам не вымовлял.

А што ся тычет о Зверевича и о тые кнег[и]ни, иж видело ся п[а]ном их м[и]л[о]сти, которые отъселе всхотят, Зверович ли або тые кн[е]г[и]ни, пойти к Москве, абыхмо их отпустили а своих слуг отътоль вызволили.

Ино и нам ся то видит, абы они отъселе там упущены были, а наши бы з оное неволи вызволены.

А прото, как послове там пойдуть, нехай бы и они там с ними шли естли похочет, и видело л бы ся вашей м[и]л[о]сти, абы тые кн[е]г[и]ни и Зверович позадержаны были в Смоленську, поки послове наши будучи на Москве, в

пядник з бояры московьского вступятъ и на том с ними станут, абы вжо тые наши п[а]нове и кн[я]зи, и иные служилые люди к нам вызволены, а кн[е]г[и]ни тые и Зверевичи там отъпущоны, пак ли бы ся вашей м[и]л[о]сти здало, абы они просто с тыми ехали к Москве, мы к тому призволаем etc. [LM 7, № 69, с. 165]

(10) 28 листопада 1509 р. Сигізмунд – Василю

Што еси перво сего послы своими, Григорем Федоровичом а Иваном Аньдреевичом, а Михаилом [...], а Микитою [...] к нам всказывал о том, што ж как были послы наши в тебе, брата и свата нашего, пан Станислав Глебович с товариши своими, и будьто бы они тогъды з бояри твоими вмовили, што ж было нам кн[я]г[и]нь Друцких, Голцовъскую и Озерецкую, а Зверова с[ы]на к тебе с твоими послы отъпустити поспол [с] князми и детми боярскими, иными служалыми людьми твоими, тыми, которыи попали в руки людем нашим, а ты мел зася наших князей и панов, и детей боярских, и жолнерев, и всяких служалых людей к нам по тому ж отъпустити etc.

И нанече всказываеш и пишеш к нам, што ж п[а]на Юрева с[ы]на Глебовича Миколая для того еси с ними к нам не отпустил, што ж быхъмо мы подъле вмовы послов наших тых княг[и]нь и Зверова с[ы]на с тыми твоими послы к тебе не отпустили etc.

Ино мы перво сего о том твоими послы к тебе, брату нашему, отказали, а потом и нашими всказали, што ж послы наши о тих кнегинях и о Зверове с[ы]не с твоими бояри на конец, поведають, ничего не мовляли, нежли коли деи твои бояре об них припомянули, тогъды деи послы наши тым обычаем им отъказ вчинили: коли г[о]с[по]д[а]ри наши будутъ промежку себе жити в миру, в любви и в доконъчаньи, ино о што слушьное г[о]с[по]д[а]рь ваш брата своего, г[о]с[по]д[а]ря нашего, будетъ жадат, г[о]с[по]д[а]рь наш в годьном деле, чого для брата своего не вчинить. Такъже надевамы ся и ваш г[о]с[по]д[а]рь для нашего г[о]с[по]д[а]ря вделаеть etc.

Ино хотя и не было на конец вмовы промежку п[а]ны нашими и бояри твоими о тых кн[е]г[и]нях и о Звери, а вед жо мы, хотячи с тобою, братом и сватом нашим, вечъное любъви и прочъное дружъбы, и то есмо вчинили: казали послом нашим взят с собою тых кнегин и Зверя до Смоленьска и там казали есмо им змешкати, поки послы наши в тебе будутъ.

И ты бы, брат наш, прислал до Смоленьска которого с[ы]на боярского доброго и велел их опытати, всхотят ли они пойти в свою [? твою?] землю, и мы казали их отъпустити, а естли бы они не хотели пойти в свою землю, ино и тебе, брату нашему, самому гораздо сведомо, што ж мы в своей земли слуг наших в неволи не держим, такъже и в неволю не годит ся нам их выдавати.

А што ся тычеть пана Миколая Юрева с[ы]на Глебовича, ино и сам, брат наш, посмотри, естли ся годи такова ч[о]л[о]в[е]ка дая, Зверу паробька служебъницы наше кнег[и]ни Слуцькое задержати и ты бы, брат наш, подъле своего крепького слова и своее грамоты, которую ж еси на то послом нашим дал, того слугу нашего п[а]на Миколая Юевича с тыми послы нашими к нам отпустил, такъже и князя Богъдана Федоровича и князя Аньдрея Промского, и Сенка Жеребятича, и Якуба Ивашеньцовича, и иных слуг наших. [LM 7, № 70, с. 168]

(10) Січень (?) 1510 р., Василь – Сигізмунду

Говорили есте нам от нашего брата и свата, от Жикгимонъта, короля полского и великого князя литовьского, что присылал к нам брат наш и сват Жикгимонът, корол, своих послов, воеводу полоцкого, пана Станислава Глебовича и иных своих панов, о миру, и говорили нам тогъды от нашего брата и свата послы его: которые его люди попали в руки нашим людем, и нам бы для брата нашего и свата тех людей всех к нему отпустили, а которые наши люди попали в руки его людем, и брату и свату нашему Жикгимонъту, королю, тех наших людей всех к нам отпустити.

Да и о том тогъды послы его говорили с нашими бояры, что брату и свату нашему отпустити к нам и Друцких князей м[а]т[е]рь, да Озерецкого кн[е]г[и]ню, да сестренца кн[я]жя Михайлова Зверя Зверева с[ы]на, да Якубову жону Ивашеньцова.

И которые наши люди попали в руки брата и свата нашего людем, и брат наш и сват Жикгимонът, корол, иных наших людей нам отпустил, а Друцких кн[я]зей м[а]т[е]ри, и Озерецкого кн[е]г[и]ни, и Зверева с[ы]на, и Якубовы жоны Ивашонцова к нам не отпустил etc.

А которые брата и свата нашего люди попали в руки нашим людем и мы тех его людей всех с его послы, с паном Яном Николаевичом да и с Войтком Ключьком, и писарем Богушем, к нему отпустили.

А Миколая есмо Юрева с[ы]на Глебовича оставили у себе того для, что брат наш и сват отпустил к нам наших людей, да не всех. И приказали есмо к брату к своему и к свату с его послы, с паном Яном и с Войтком, и с писарем Богушем, да и в грамоте своей писали есмо к своему брату и свату с его дворянином Станиславом, чтобы брат наш и сват по своих послов уговору, на чем его послы Станислав Глебович а Иван Сопега, и ты, Войтех Нарбутович и писар Ивашко Богъданов, уговорили с нашими бояри, Друцких бы кн[я]зей м[а]т[е]р, и кн[е]г[и]нь Озерецкую, и Зверя, и Якубову жону Ивашеньцова к нам отпустил. И как тыи люди будут у нас, и мы тогды Миколая Юрева с[ы]на Глебовича к брату и свату наш[о]му отпустим.

И вы н[ы]не говорили нам от нашего брата и свата, что ему п[а]нове его сказывали, Станислав Глебов с товарищи, будто им о Друцких князеи м[а]т[е]ри и Озерицкого кн[е]г[и]не, и о Зверя, и о Якубове жоне Ивашеньцова с нашими бояри уговор таковой не бывал, и брат наш и сват, хотячи с нами вечные дружины, нине тех кн[е]г[и]нь да и Зверя прислал с вами до Полоцка, и нам бы послов [послати] в Полтеск да велити их спросити, не хотят ли они в мои земли. и брат наш и сват наказал нам их к нам отпустити из Полоцка, а нам бы Миколая Юрева с[ы]на отпустити к брату своему и свату с вами вместе etc.

И послы брата нашего и свата, Станислав с товарищи, с нашими бояри у[го]ворили о Друцких князей м[а]т[е]ри и о Озеритского кн[е]г[и]ни, и о Звери, и о [Я]кубове жоне по тому, как есмо к своему брату и свату приказали, а ведомо то и тебе, Войтеху, ты тогъды [со] Станиславом был у нас etc.

А что есте нам говорили от нашего брата и свата, от Жикгимонъта, короля, чтобы и нам к нему отпустити князя Богдана Глинъского да князя Аньдрея Кромского, да Сенку Жеребьячича, да Якуба Ивашеньцова.

И Богдан Глинъской бил нам чолом братаничам своим князем Михаилом, чтобы нам его пожаловати, велити ему себе служити, и мы по его чоломбитю

Богъдана пожаловали, велели ему собе служити, да и послом брата нашего и свата, которьи у нас были о миру, Станиславу Глебову с товарищы о Богъдане о Глинъском тогъды отъговорено, что Богъдан бил чолом служити нам.

А Якуб Ивашеньцов приехал к нам служити вместе со кн[я]зем Михаилом Глинъским, да, будучи в нашем жаловане, учал чинити не гораздо и мы на него за то опалу свою положили.

А княз Аньдрей Кромъ[с]кий и Сенька Жеребятнич били нам чолом в службу нам же.

А и послы брата нашего и свата, пан Станислав Глебович с товарищы о том с нашими бояры уговорили: которьи брата нашего и свата люди у нас у нятства, и нам тых всих к брату своему и свату отпустит, а которьи били чолом нам служити, и нам тых к брату и свату своему не отпустити.

И нам Богъдана Глинъского и князя Аньдрея Кромского, и Сенька Жеребятнича, и Якуба Ивашеньцова к брату и свату нашему отпустити непригоже etc. [...]

И брат бы наш и сват по своим послом уговору, на чом его послы Станислав Глебов а Иван Сопега, и ты Войтех Нарбутов, и писар Ивашко Богъданов с нашими бояры уговорили, Зверя Зверева и тых наших людей всих к нам отпустил. и как Звер и тыи наши люди будутъ у нас и мы тогды Миколая Юрева с[ы]на Глебова к брату и свату своему отпустим etc. [LM 7, № 80, с. [181](#) – 183].

(12) 6 червня 1510 р. Сигізмунд – Василю

Што есмо перво сего посылал к тебе послов наших, маршалъка нашего, наместника ожъского и пере[ло]мского, п[а]на Войтеха Нарбутовича а писаря нашего, ключъника виленъского, п[а]на Гринъка Громыку, напоминаючи тебе, брата и свата нашего, абы еси подъле нашего с тобою доконъчанья а крестного целованя и листов тых, которые ж еси особно послом нашим дал, што ж было тебе, брату нашему, наших панов и княжат, и детей боярских, и жолнерев, и всяких служалых людей и мещан, которьи впали в руки еще за отъца твоего [Ивана 3-го] и при тебе вашим людем, к нам отпустити доброволно, а наши послове свои лист вам на то дали, што ж всих людей твоих, которьи впали в руки нашим людем еще за г[о]с[по]д[а]рства брата нашего и нашо мели есмо отпустити.

Ино мы [водле] тых листов и вмовы послов наших всих твоих людей, детей боярских, такъже и мещан, и всяких служалых людей к тебе, брату нашему, отпустили, а ты, брат наш, никоторых п[а]нов и княжат, и иных людей наших к нам [не] отпустил, а пана Миколая Юрева с[ы]на Глебовича и князя Богъдана Федоровича Путивльського и Якуба Ивашеньцовича, иных многих служалых людей и мещан, и жолнерей и до сих часов еси в себе задержал.

Ино которых послов наших перво сего к тебе есмо об них посилали и ты и тыми нашими послы к нам отъказываеш, што ж п[а]на Юрева с[ы]на Глебовича а Миколая и иных для кн[е]г[и]ни Голновъское и Озерицское и Зверова с[ы]на не хочеш их к нам отпусътити, а то для того, бутто бы послы наши с твоими бояры будучи на Москве вмовили, иж быхмо мы мели тых кнегин и Зверова с[ы]на к тебе отпустили.

Ино, брате, хотя послы наши о то на конец с твоими бояры ни которое вмовы не вчинили, а вед жо мы, хотячи с тобою быти у верном братстве и в

добром жити, на твое жадане кн[е]г[и]ню Озерскую и Зверова с[ы]на к тебе есмо в твою землю их послы нашими отпустили, а кнегиню Голцовъскую теж быхъмо к тебе послали, ино вжо ее давно в животе не стало etc.

Тебе такъжо, брата нашего, напоминаем, и жадаем, абы еси подъле нашего с тобою доконъчанъя и вѣмовы послов наших с твоими бояри тых слуг наших, п[а]на Миколая Юрева с[ы]на Глебовича и князя Богѣдана, и князя Аньдрея Кромского, и Якуба Ивашенцовича, и Сенка Жеребятича, иных служалых людей, которые ещо там оставили, к нам отпустил etc. [...]

Бил нам чолом княз Михаило Иванович Мстиславъский з братъею своею, поведаяючи, што ж тыми разы сестра их кн[е]г[и]ни Семенова Белская писала к ним просячи их, абы они били нам чолом, што быхъмо до тебе, брата нашего, о ней писали, штобы еси с своее земли земъли ее к братъи доброволно отпустил etc.

Ино мы тебе, брата и свата нашего, жадаем, абы еси нас деля то вчинил, тую кнег[и]ню к ее братъи отпустил. [LM 7, № 75, с. 173 – 174]

(15) Листопад 1510 р. Василь – Сигізмунду

Присылал еси до нас своих послов, маршалъка своего п[а]на Войтеха Нарбутова и писаря своего Гридью Исаева Громьку, о том, што есмо позадержали у себя Миколая Юрева с[ы]на Глебова и нам было к тебе отпустити.

И коли были у нас от тебя твои послы о миру, пан Станислав Глебов с товариши, и уговорили тогды твои панове з нашими бояры, что тебе к нам отпустити с нашими бояры вместе с ыными нашими людьми и Озерецького кн[е]г[и]ню, и Друцьких князей матер, и Якубову жону Ивашенцова, и Зверю Зверову дати было тебе воля перед нашими бояры.

И то дело стало ся тогды не по тому, как твои панове з нашими бояры уговорили о том деле, Зверю Звереву [... тут пропуск в тексті!] дали и перед нашими бояры его не поставили, а Озерецького еси кн[е]г[и]ни и Друцьких кн[я]зей матери, и Якубовы жоны Ивашенцовича к нам не отпустил.

И мы для того Миколая Юрева с[ы]на у себя позадержали.

И ты бы и нине по своему крепькому слову и по своих панов уговору, как твои панове Станислав Глебов и Иван Сопега, и Войтех Нарбутов, и писар Ивашко Богданович уговорили з нашими бояры, Озерецького бы кн[е]г[и]ню и Якубову жону Ивашенцова, и Зверя Зверева, и иных наших людей всих к нам отпустил.

И как будутъ у нас Озерецького кн[е]г[и]ни а Якубова жона Ивашенцова, и Звер Зверев, иныи наши люди вси, которыи к нам не отпушонныи, и мы к тебе тогды Миколая Юрева с[ы]на Глебова отпустим. [...]

Били нам чолом Петр Фурсов да Мишъко Семенов с[ы]н Алекъсандрови[ч] а сказывають: в Петра в Литве жона, а у Мишъки доч. И мы просим у тебя, у своего брата и свата, штобы еси Петрову жону к мужу а Мишъкину доч к отцу отпустил к нам нас для [LM 7, № 89, с. 206].

(15) 10 лютого 1511 р. Сигізмунд – Василу

А што есте говорили нам от брата и свата нашего, г[о]с[у]д[а]ря своего, о Озерецького кн[е]г[и]ню и Якуба Ивашенцовича жону, и Друцьких кн[я]зей матьку, и о Зверева сына, и о купъцох, ино мы о многих делех и о том шлем тыми разы к брату и свату нашему, вашому г[о]с[у]д[а]рю, послов наших

великих, воеводу полоцького, п[а]на Станислава Глебовича, а с ним маршалъка писаря нашего, и через них в тых делех к брату и свату нашему откажем. [...]

Брат и сват наш, г[о]с[у]д[а]р ваш, всказал до нас, просячи нас, абыхмо тых здрадец наших, Петра Фурсову жону а Мишка Семенова с[ы]на дочьку, для него з наше земли к ним отпустили.

Ино мы и о том к брату и свату нашему, г[о]с[у]д[а]рю вашему через тыи послы наши откажем [LM 7, № 90, с. 205 – 206].

(16) 10 лютого 1511 р. Сигізмунд – Василю

Што есмо перво сего посылали к тебе послов наших, маршалка нашего, наместника ожьского и переломского, п[а]на Войтеха Нарбутовича а писаря нашего, ключьника виленского Грынка Громыку, напоминаючи тебе, брата и свата нашего, абы еси подьле нашего с тобою докончания и крестного целованя, и листов тых, которыи ж еси особно послом нашим дал, што было тебе, брату нашему, наших панов и кн[я]жат, и детей боярских, и жолнерев, и всяких служебных людей, которыи впали в руки ещо за отца твоего и при тебе людем вашим, к нам отпустить добровольно. А наши послове свой лист на то вам дали, што ж всих людей твоих, которыи впали в руки нашим людем ещо за г[о]с[по]д[а]рство брата нашего и нашо, мели есмо отпустить.

Ино мы подьле тых листов и вмовы послов наших всих твоих людей, детей боярских, такъже и мещан, и всяких служалых людей к тебе, брату нашему, отпустили, а ты, брат наш, некоторых панов и кн[я]жат, и иных людей наших к нам отпустил, а п[а]на Миколая Юрева с[ы]на Глебовича и кн[я]зя Богъдана Федоровича Путивльського, и Якуба Ивашенцовича, и иных многих служалых людей и мещан, и жольнерев и до сих часов еси в себе задержал.

И которых послов наших перво сего к тебе есмо об них посылали, и ты и тыми нашими послы к нам отказываеш, а своими еси послы тых часов к нам наказывал, што ж п[а]на Юрева с[ы]на Глебовича, п[а]на Миколая и иных для кн[е]г[и]ни Гольчовьской и Озерецькое, и Якуба Ивашенцовича жоны, и Зверева с[ы]на не хочеш их к нам отпустить, а то для того, будьто бы послы наши с твоими бояры, будучи на Москве, умовили, иж быхмо мели тых кн[е]г[и]нь и Зверева с[ы]на к тебе отпустить.

Ино, брате, хотя послы наши о том на конец с твоими бояры ни которое вмовы не въчинили, а вед жо мы, хотячи с тобою быти у верном братстве и в добром жити, на твое жедане кн[е]г[и]ню Озерецькую и Якуба Ивашенцовича жону, и Зверева с[ы]на к тебе есмо в твою землю их с послы нашими отпустили, а кн[е]г[и]ню Гольцовьскую теж быхмо к тебе послали, ино вжо ее давньо в животе не стало.

Тебе, брата нашего, напоминаем и жедаем, абы еси подьле нашего с тобою докончанья и вмовы послов наших с твоими бояры, тых наших, п[а]на Миколая Юрева с[ы]на Глебовича, и кн[я]зя Богъдана, и кн[я]зя Андрея Кромского, и Ивана Юрлова жону Боритинского, и Сенка Жеребятича, и иных служалых людей, которыи ещо там остави, к нам отпустил.

Бил нам чолом княз Михайло Иванович Мъстиславський з братею своею, поведаючи, што ж тыми разы сестра их кн[е]г[и]ни Семенова Белская писала к ним, просячи их, абы они били нам чолом, што быхмо до тебе, брата нашего, о ней писали, штобы еси з свое земли к брату добровольно отпустил.

Ино мы тебе, брата и свата нашего, ждаем, абы еси нас для вчинил, тую кн[е]г[и]ню к ее брати отпустил, мы такъжо на твое жедане в слушном деле тым жо обычаем вчиним.

А што великий княз московский всказал в поселстве своем, просячи короля его м[и]л[о]сти о тых зрадец, Фурсову жону, Михаила бранцову дочьку, ино корол его м[и]л[о]сть положил тую реч на панех их м[и]л[о]сти.

Увидит ся л их м[и]л[о]сти их отпустити к Москве, ино пан воевода полоцкий мает их с собою взяти, а не увидит ся л паном их м[и]л[о]сти отпустити, ино пан воевода тых кн[е]г[и]нь, Якуба Ивашенцовича жону и Зверя мает с собою взяти [LM 7, № 91, с. 207 – 208].

(16) 4 квітня 1511 р. Василь – Сигізмунду

А што есте нам говорили от нашего брата и свата, от Жикгимонта короля, што прысылал к нам брат наш и сват своих послов о любви и о докончане тебе, Станислава, да Ивана Сопегу, да Войтеха Нарбутова, и то дело промежи нас о любви и о докончани з Жикгимонтом королем, стало ся так, как его бог похотел.

Да тогъды же брата нашего и свата послы, ты, Станислав, а Сопега и Войтех, уговорили з нашими бояры, которыи люди брата и свата попали в руки нашим людем и нам тых его людей всех к нему отпустити, опроче тых людей, которые нам били чолом в службу, а которые наши люди попали в руки брата и свата нашог[о] людем, и брату и свату нашему Жикгимонту, королу, тых наших людей всих к нам отпустити. Да и грамоту есмо свою тогъды вам, брата и свата нашего послом на то дали, а вы нам за брата и свата нашего, за Жикгимонта короля, свою грамоту на то дали, што нам тых людей на обе стороны отпустити без зачепьки.

Да тогъды ж брата и свата нашего послы, ты, Станислав, и Сопега, и Войтех, уговорили есте з нашими бояры о Звере о Звереве, да о Друцких кн[я]зей матере, а о Озерецького кн[е]г[и]не, и о Якубове жоне Ивашенцова, как будутъ у брата и свата нашего у Жикгимонта короля наши бояре з нашею грамотою докончалною, и брату и свату нашему отпустити было к нам з нашими бояры Друцких кн[я]зей матер а Озерецького кн[е]г[и]ню, и Якубову жону Ивашенцова, а Зверя Зверева поставити было вам перед нашими бояры, а нашим бояром о том было Зверя Зверева спросити, к нам ли похочет ехати или королу похочет служити – ино ему воля.

И то дело тогъды стало ся не по тому, как есте уговорили о том здесе з нашими бояры. Друцких кн[я]зей матери и Озерецького кн[е]г[и]ни, и Якубовы жоны Ивашенцова брат наш и сват з нашими бояры к нам не отпустил, а Зверя Зверева перед нашими бояры тогъды не поставили.

А мы по своему слову и по своих бояр уговору брата а свата нашего людей всех к нему отпустили з его послы, с паном Яном Миколаевым да с тобою, з Войтком, да с писарем з Богушом, опроче одного Миколая Юрева с[ы]на Глебова.

Того есмо оставили в себе а приказали есмо тогъды к брату и свату нашему Жикгимонту королу, с его послы, да и своими послы после того есмо к нему приказывали, штобы брат наш и сват по своих панов уговору Друцких кн[я]зей матер и Озерецького кн[е]г[и]ню, и Якубову жону Ивашенцова к нам

отпустил, да и Зверя бы Зверева к нам прыслал, и как будутъ тыи люди в нас, и мы тогъды и Миколая Юрева с[ы]на к нему отпустим.

И вы нам от брата нашего и свата говорили, штобы брат наш и сват Озерецкого кн[е]г[и]ню и Якубову жону Ивашенцова, и Зверя Зверева к нам с вами прислал, и нам бы их о том велел отпросити в нашей земли они похочят быти, или к брату и свату нашему опят назад похотят ехати. И нам бы их к нему отпустити з вами ж, з его ж послы.

И нам н[и]не чего деля Озерецкого кн[е]г[и]ню и Якубову жону Ивашенцова, и Зверя Зверева велети о том спрашивати. Державъшы вы их у себя в неволи и до сих мест, што им велите говорити, и они то говорить, и вы отдайте нам Зверя Зверева и Озерецкого кн[е]г[и]ню, и Якубову жону Ивашенцова, а мы вам и Миколая Юрева с[ы]на Глебова велим отдати [LM 7, № 95, [с. 212](#) – 213].

(18) 4 червня 1511 р. Сигізмунд – Василю

Такъже жедаем тебе, брата и свата нашего, абы еси нас деля то вчинил: жоны слуг наших князя Ивана Борятинского а Иоана Юрлова с своее земли велел к нам отпустити [LM 7, № 98, [с. 216](#)].

(18) 5 липня 1511 р. Василь – Сигізмунду

А што еси к нам писал, да и послы твои наперед того нам от тебе говорили, штобы нам к тебе отпустити Иванову жону Борятинского да Васкину жону Сопегина, да киянинову Дебреву жону Каленикова, и мы к тебе с твоими послы отъказали, да и в грамоте есмо своей к тебе писали з нашим подъячим, з Бахтеяром, штобы ты, брат наш, отпустил к нам наших людей жоны их и дети, Петрову жону Фурсова з детми да Мишкову жону Алекъсандрова, с[ы]на Сухого з дочерю, да Мишкову дочер, Семенова с[ы]на Алекъсандрова.

И ты бы и н[и]не тых наших людей жоны их и дети отпустил к нам. И как будутъ в нас тых наших людей жоны их и дети, и мы тогъды к тебе, своему брату и свату, тых твоих людей, Иванову жону Борятинского и Васкину жону Сопегина, и Дебреву жону киянинову, отпустим [LM 7, № 105, [с. 232](#)].

(19) 9 червня 1511 р. Василь – Сигізмунду

Да говорили нам от тебе послы твои, пан Станислав Глебович, воевода полоцький, да маршалок, охмистр сестры наше, королевое, Войтех Ключько, да писар твой Громыка, штобы нам отпустити к тебе Иванову жону Борятинского да Васкову жону Сопегина, да киянинову Дебреву жону Каленикова, и мы тогъды к тебе с твоими послы отъказали, штобы ты, брат наш и сват, отпустил к нам наших людей, жоны их и дети, Петрову жону Фурсова з детми да Мишкову жону Алекъсандрова, с[ы]на Сухого з дочерю, да Мишкову дочер, Семенова с[ы]на Алекъсандрова.

И как тыи жоны и дети наших людей будутъ у нас здеся, и мы тых твоих людей жоны к тебе отпустим.

И ты бы, брат наш и сват, тых наших людей жоны и дети, Петрову жону Фурсова з детми да Мишкову жону Алекъсандрова, с[ы]на Сухого з дочерю, да Мишкову дочер, Семенова с[ы]на Алекъсандрова, отпусти к нам, а как тыи жоны и дети наших людей в нас будутъ, и мы тогъды и твоих людей жоны их отпустим к тебе [LM 7, № 101, [с. 221](#)].

(19) 19 серпня 1511 р. Сигізмунд – Василю

Такъжо жадаем тебе, брата и свата нашого, о слугу воеводы троцкого, маршалъка нашого дворного, п[а]на Григорева Станиславовича Остиковича, о Миколая Сонгаловича, которого ж дей и сам прирек еси был ему отъдати, нижли дей тогды он был еще к Москве не приведен, и ты бы его отпустил в нашу землю, а то бы еси вчинил для нас [LM 7, № 106, [с. 233](#)].

(22) 30 жовтня 1511 р. Василь – Сигізмунду

Приказывали есмо к тебе, штобы еси отпустил к нам наших людей жоны их и дети нас для: Петрову жону Фурсову з детьми да Мишкову жону Алексьандрова, с[ы]на Сухова з дочерю, да Мишкову дочер, Семенова с[ы]на Алексьандрова.

И ты к нам писал: как будеть у тебе наш посол или гонец, и ты перед нашим послом или гонцем велиш тых жон впросити, похотять ли они сами к своим мужом в наши земли ехати, и ты их хочеш к нам отпустить.

А которые твоих людей жоны здесе в наших землях, Иванова жона Борятинского да Васкина жона Сапегина, да киянинова Дебрева жона Каленикова, и нам бы такъже перед твоим послом или гонцом велети спросити их, и похотят ли они ехати в твою землю к своим мужом, и нам бы их к тебе отпустить.

И ты бы и н[и]не нас для жоны и дети тых наших людей, и Петрову жону Фурсову з детьми да Мишкову жону Алексьандрова Сухова з дочерю, да Мишкову дочер, Семенова с[ы]на Алексьандрова, к нам отпустил, и как будеть у нас наших людей тых жоны и дети, и мы тогды и твоих людей жоны и дети, Иванову жону Борятинского и Васкову жону Сапегина, и киянинову Дебреву жону Каленикову, к тебе отпустим [LM 7, № 123, [с. 253](#)].

(22) 29 лютого 1512 р. Сигізмунд – Василю

Да говорыл еси нам от брата и свата нашого великого князя, што ж перво [се]го всказывал к нам, абыхмо к нему отпустили жоны зрадец наших: Петрову Фурсову жону з детьми, а Мишкову жону Алексьандрова, с[ы]на Сухог[о] з дочерю, да Мишкову дочку Сенесова [! Семенова] с[ы]на.

Ино мы и перво сего о том многократ к брату и свату нашому нашими послы, и его, всказывали, што ж мы силою никого з земли наше не шлем. А похотят ли ити к своим мужом, мы им волю даем.

И писали есмо о том до воеводы виленского, канцлера нашого, п[а]на Миколая Миколаевича, абы казал, их собравши, перед собою поставити, а ты, Костантине, похочеш ли сам доехати до Вилни, до п[а]на воеводы виленского, и ты бы доехал, нехай перед тобою пан воевода их опятаеть.

А не похочеш ли сам ехати, и ты бы которого с[ы]на боярского великого князя послал до п[а]на воеводы, нехай перед тым с[ы]ном боярским пан воевода велит их опятати, всхочат ли к своим мужом ити, они нехай поедуть, а не всхочат ли, мы в неволю подданных наших никого не вернем [LM 7, № 124, [с. 255](#)].

(23) 23 квітня 1512 р. Василь – Сигізмунду

Приказывал есми к тебе, что уговорили твои панове з нашими бояры, которые твои люди впали в руки нашим людем, а которые наши люди впали в руки твоим людем, и нам тех людей всех на обе стороны отпустить без зачепьки.

И мы по тому приговору по своей правде ваших людей всех к вам отпустили, а ты к нам наших людей отпустил, осталось ся в Литве наши люди: Микула Чириков да два татарина Тенсубуй Меретхазин да Дзебак Белеков.

И ты бы по своей правде и по своих панов уговору, как уговорили о том с нашими бояри твои панове, тех бы еси наших людей, Никулу Чирикова и Тенсубуя, и Дезебака, к нам отпустил.

Приказывали есмо к тебе, чтобы еси отпустил к нам наших людей жоны и их дети нас деля, и ты к нам велел отпустити с нашим с[ы]ном боярским с Костянтыном Замытским Мышкову жону Алексьандрова з дочерю, да Мишкову дочер Семенова Алексьандрова, а Петровы еси жоны Фурсова з детьми к нам не отпустил.

И ты бы н[и]не нас дела и Петрову жону Фурсова з детми к нам отпустил, а что еси к нам приказывал, чтобы нам к тебе отпустити Васкину жону Сопегина, и как будет у нас Петрова жона Фурсова з детми, и мы тогды Васкину жону Сапегину к тебе отпустим etc. [LM 7, № 131.1, [с. 261](#)].

(23) 19 сепня 1512 р. Сигізмунд – Василю

Также мовил еси нам от брата и свата нашего, што ж отпустили есмо к нему з его сыном боярским Костянтыном Замытским Мишкову жону Алексьандрова з дочкою а Мишькову дочьку Семенова Алексьандрова, а Петровы жоны Фурсова з детми отпустили есмо.

Исчемы [? Исче мы] и перво того до брата нашего усказывали, [о] которых своих людей жонах, брат наш, к нам усказывал, которыи хотели в его землю пойти, тых есмо отпустили.

А што ся дотычеть Фурсовы жоны, естли и н[и]не похочет к своему мужу в его землю пойти, мы ее отпустим, а силою ся нам посылати не годит, бо мы таковых людей в наших землях по неволи не ховаем.

А брат и сват наш также бы велель жону Василя Сопежина и князя Борятинского, и Ивана Юрлова [жоны] к нам в нашу землю отпустили нас для.

А што еси нам мовил о Микулу Чирекова и о дву татаринов, о Тенсубую, а о Дзебеку, ты б нам о том поведил, в которых панов в нашей земли они есть.

Мы ся о том доведавши, естли они в панстве нашем будут, кажем их до брата и свата нашего отпустити.

А которыи люди наши будут в его земли зостали, и которых жо есмо людей не одинава до него через послы наши усказывали и списки посылали, и он бы, брат и сват наш, доведавши ся и зыскавши наших людей, к нам отпустил etc. [LM 7, № 131.2, [с. 263](#)].

(24) Липень [?] 1512 р.

А в грамоте [короля Сигізмунда] писано и в речи говорил [Богдан Довгирдов] о том, чтоб государь отпустил к королю князя Богдана Глинского, Ивана Юрлова, Сенку Жеребятича, Миколая Сангаловича з жонами и з детми, да княж Иванову княгиню Борятинского и иных его людей.

[... Відповідь великого князя Василя була:]

А что говорил о королевских людех, государь с ним [Богданом] отпустил Миколая Сугайлова.

А о Богдане Глинском и о Сенке Жеребятиче многажды королю отказывано, что он государю служат; а о иных приказывал наперед сего з Григорьем же [СИРИО, т. 35, № 84.33, с. 498].

Обмін людьми

В наступній таблиці зібрано всі згадки про всіх людей, зазначених у процедурі обміну.

1	Ім'я	Напрямок обміну	1509 р. [1]	1510 р.	1511 р.	1512 р.
2	Зверевич	Л → М	67; 69; 70	75; 80 [2]	89; 90; 91; 95	
3	Княгині Друцькі	Л → М	67 [3]; 69; 70 [4]	75 [5]; 80 [6]	89; 90; 91; 95	
4	Пани литовські	М → Л	67; 69	75		
5	Миколай Юрійович Глібович	М → Л	70	75; 80	89; 91; 95	
6	князь Богдан Федорович	М → Л	70	75 [7]; 80	91	С 84.33
7	князь Андрій Кромський	М → Л	70 [8]	75; 80	91	
8	Сенько Жеребятч	М → Л	70	75; 80	91	С 84.33
9	Якуб Івашенцович	М → Л	70	75; 80	91	
10	княгиня Семена Бельського	М → Л		75	91	
11	дружина Якуба Івашенцовича	Л → М		80	89; 90; 91; 95	
12	дружина Петра Фурсова	Л → М			89; 90; 91; 101; 105; 123	124; 131.1; 131.2
13	дочка Мишки Семеновича Олександровича	Л → М			89; 90; 91; 101 [9]; 105; 123	124; 131.1; 131.2
14	дружина Івана Юрлова	М → Л			91 [10]; 98; 101	131.2; [С 84.33]
15	дружина князя Івана Борятинського	М → Л			91; 105; 123	131.2; С 84.33
16	дружина Васка Сопегина	М → Л			101; 105; 123	131.1; 131.2
17	дружина Дебря Каленикова	М → Л			101; 105; 123	
18	дружина Мишка Олександровича Сухого з дочкою	Л → М			101; 105; 123	124; 131.1; 131.2
19	Миколай Сонгайлович	М → Л			106	С 84.33
20	Микула Чириков	Л → М				131.1; 131.2
21	Тенсубуй Меретхазин	Л → М				131.1; 131.2

22	Дзебак Белеков	Л → М				131.1; 131.2
23	Іван Юрлов	М → Л				С 84.33

1. Тут і далі в комірках таблиці зазначено номери документів LM 7, в яких йдеться про згаданих людей; С 84.33 – СИРИО, т. 35, № 84.33, с. 498 (цього немає в LM).

2. В цьому документі він названий «сестренець князя Михайла – Зверь Зверев сын».

3. В цьому документі згадані княгині (без конкретизації).

4. В цьому документі згадані княгині Друцькі – Голцовська та Озерецька. Також один раз згадані княгині Слуцькі (мабуть, описка).

5. В цьому документі – Голновська и Озерицкая, Озерская.

6. В цьому документі згадано «матір Друцьких князів» (виходить, Голцовську) та княгиню Озерецьку.

7. В цьому документі – Богдан Федорович Путивльський.

8. В цьому документі – Промський (описка).

9. В цьому документі додано: «з дітьми».

10. В цьому документі через випадковий пропуск вийшло: «Івана Юрлова жону Боритинского».

Огляд справи

Договір про вічний мир, укладений в Москві 8 жовтня 1508 р., не містив умови про обмін полоненими. Чому так було зроблено – невідомо, можливо, договір розглядався як документ постійної дії, а угода щодо обміну вважалась тимчасовою, одноразовою. Так чи інакше, відсутність письмової фіксації зобов'язань щодо обміну дала московській дипломатії можливість крутити цим питанням як циган сонцем: то вона визнавала досягнуту усну домовленість, то не визнавала. І невідомо, чи допомогла би тут письмова фіксація, бо москалі брехливі аж до сього дня (9 серпня 2023 р.), і нема надії, що тут щось колись зміниться.

Тому король Сигізмунд підняв це питання під час затвердження миру (лист від 3 січня 1509 р.). У Москві погодились на обмін, і литовські полонені (переважно з числа полонених у битві на Ведроші в 1500 р.), були відпущені з посольством Яна Радзівіла, як про те згадував літопис.

Але Москва не була би Москвою, якби не затримала у себе свою найціннішу здобич – Миколая Юрійовича Глібовича, князя Богдана Федоровича Глинського та трьох людей, які були виїхали до Москви разом із М. Л. Глинським. Цих останніх король не вважав зрадниками.

За Глібовича Москва хотіла отримати оплату у вигляді якогось Звіра Звіровича (Льва Львовича) та княгинь Друцьких (Голцовської, яку звали також «мати князів Друцьких», та Озерецької). І вона таки наполягла на своєму – Глібович був відпущений тільки після приїзду цих людей, після чого перша група (№ 2 – 5 в повищій таблиці) зникає з подальшого листування (остання згадка – 4 квітня 1511 р.).

Натомість відпускати наступну групу (№ 6 – 9) Москва категорично відмовилася, і ця справа так і не була врегульована до початку нової війни (наприкінці 1512 р.).

Тут чітко проявилась різниця державної практики сторін (яка, можливо мала глибшу, чи не світоглядну основу).

Сигізмунд писав, що в Литві нікому не забороняють виїжджати за кордон і нікого не висилають силоміць, проти його волі. Думаю, це було звичним і для всієї знаті ВКЛ, і це більш-менш відповідає сучасним уявленням про особисту свободу.

І коли Москва вимагала видачі когось із ВКЛ, литовська сторона наполягала, що це може статись тільки за особистою згодою, висловленою перед представниками влади обох держав. Можливо, процедура не була досконалою, але вияв особистої волі був визначальним.

Натомість у Москві ділили «людішек» на дві категорії – тих, що в ув'язненні (нятстве), і тих, що у службі. Всі вони однаково були «холопами», тобто рабами (далі, [в 1561 р.](#) ми ще побачимо, що князь В. М. Глинський сам себе звав царським холопом).

І от тих, хто став на службу, Москва рішуче відмовлялась звільняти. Хто став на службу, буде на ній скільки його віку. Ідея, що слугі можна дати відставку, щоб він надалі сам вирішував свою долю – просто не існувала на Москві. Запитувати холопа / слугу про його власне бажання – нікому не спадало на думку.

Подолати цей опір Москви шляхом апеляції до її зобов'язань щодо звільнення полонених королю Сигізмунду так і не вдалося.

В 1514 році після переможної для Литви битви під Оршею в Литві з'явилося багато московських полонених, в тому числі воєвод високого рангу. Це була та валюта, за яку можна було викупити литовських полонених у Москви. Але невідомо, чи такі спроби робилися.

Далі в листуванні з'являються ще жінки з дітьми, яких треба відпустити до їх чоловіків. Листування щодо них тягнулось аж до кінця короткої «мирної передишки» і початку нової війни.

І так вийшло, що справа обміну людьми тривала весь час, поки тривав мир!

1509 р.

1509 р. Пожалування Миколаю Миколайовичу Радзівілу

5 січня 1509 р. у Вільні король Сигізмунд виставив привілей на Гоньондз та Райгород, з якого ми маємо тільки регесту:

Idem Nicolao Mikołaiowicz, palatino Trocensi, bona Goniądz et Raygrod jure perpetuo donat post Michaelem Gliński proditorem. Vilnae feria quinta ante festum Epiphaniarum, anno 1509 [Inventarium omnium et singulorum, litterarum, diplomatum, scriptuarum et monumentorum quaecunque in Archivo Regni in Arce Cracoviensi continentur... 1682 / E. Rykaczewski. – Parisii: 1862, [p. 361](#)].

[Гоньондз](#) (Goniądz) – місто на Підляшші, нині в Монецькому повіті Підляського воєводства Польщі.

[Райгород](#) (Rajgród) – місто у Граєвському повіті того ж воєводства, у 30 км на північ від Гоньондза.

1509 р. Арешт учасників змови

Напередодні приїзду московських послів до Вільна (**12 січня 1509 р.**) були заарештовані учасники змови Глинського.

У Ваповського названі

«Gastoldus erat, Phiethko Thesaurarius, Michael Regii stabuli Magister, et Knyesicus illustrium familiarum viri» [KBW, p. 84; там були Гаштольд, Федько скарбник, Михайло, конюший короля, та Кнеціус (мабуть зіпсоване *князь*) – представники знатних родин].

І далі серед подій 1511 р. він згадав, що 2 травня король прибув до Берестя, і Гаштолда та інших магнатів, яких підозрювали у змові Глинського, було звільнено з кайданів [KBW, p. 101].

Інакше і значно докладніше подав С. Гурський: Альбрехт Гаштовт, конюший Мартин Хребтович, Олександр Ходкевич, князь Полубенський, Ульрик (скарбник Михайла), Видра, Калантай та князь Лукомський. Їх звільнили аж 10 травня 1511 р. [С. Гурський в [описі подій 1509 р.](#) – АТ, т. 1, № 18, р. 31; звільнення: С. Гурський в [описі подій 1511 р.](#) – АТ, т. 1, № 146, р. 135].

Деяке (однобічне) пояснення цієї історії міститься у розлогій скарзі, яку віленський воєвода Альбрехт Гаштовт подав королеві Боні 31 травня 1525 року [АТ, т. 7, № 36, р. 260 – 267]. Скарга спрямована проти ворогів А. Г. – князя Костянтина Острозького та Радзівілів. В ній А. Г. згадав: коли [Миколай Радзівіл](#) отримав Гоньондз після вигнання зрадника М. Л. Глинського, він хотів був захопити і [Тикоцин](#) (це 32 км на південь від Гоньондза), який належав Гаштовтам від 1433 року. Для цього М. Радзівіл звинуватив А. Г. в участі у змові Глинського.

Дійсно, Радзівіл отримав привілей на Гоньондз 5 січня 1509 року (як вище), і в цей же час названі вище «змовники» потрапили в арешт.

А насправді – писав А. Г. у своїй скарзі – власне я утримав Вільно під час відсутності короля і не дав Глинському захопити столицю, в той час як усі литовські вельможі порозбігалися:

... confestim intelligens per Michaelem talia exerceri atque cum Ruthenis agere comitia in Novogrodek, ubi consilia fiebant de invadenda Vilna.

Et ab omnibus, qui alicujus ponderis erant et me secuti Vilnam venerant, accepi juramentum in vim fidelis defensionis contra proditorem Glinski et pro Sermo. rege Sigismundo, cui non pridem in initiis felicitis sue sublimationis prestiteramus juramenta.

Eo audito, Glinski consilium mutavit et trepidans Vilnam non est aggressus.

[Я] одразу зрозумів, що Михайло скликає щось як раду із русинами в Новгородку, на якій планувалось напасти на Вільно.

Тоді я з усіх поважних людей, які прийшли зі мною до Вільна, я узяв присягу вірно боронитись від зрадника Глинського і [стояти] за найяснішого короля Сигізмунда, якому ми недавно присягали на початках його успішного правління.

Почувши це, Глинський змінив свій намір і побоявся нападати на Вільно.

Про те, що пани на той час роз'їхалися з Вільна, [писав](#) і сам король 11 червня 1508 р.

1509 р. Устав про маєтки зрадників

9 лютого 1509 р. король Сигізмунд разом з усіма панами ради (11 чоловік) прийняли спеціальну постанову – як бути з маєтками зрадників. Були вирішено: якщо батько зрадив – його маєток конфіскується, чи передавати його дітям зрадника – вирішує великий князь. Якщо брати володіють нерозділеним маєтком, то при зраді одного з них – конфіскується його частка, а як бути з іншими –

вирішує великий князь. Якщо брати поділили свій маєток, то конфіскується тільки маєток зрадника. Така постанова мала діяти найближчі два роки [АЗР, т. 2, № 50, с. 62 = РИБ, т. 20, стб. 616 – 617].

У постанові не згадано Глинських явно, але потреба в ній явно продиктована досить незвичною ситуацією, яка виникла внаслідок виступу М. Л. Глинського.

1509 р. Конфіскація маєтку Михайла Глинського

18 лютого 1509 р. король Сигізмунд у Гродні виставив пожалування:

Была нам чолом кн[е]г[и]ня Семенова Михайловича, кн[е]г[и]ня Настася Слуцькая, о том, што первой сего дали есмо ей двор наш Лишков з дворцом, того ж двора Лишковьского Вейсеями, который жо двор держал зрадца наш Михайло Глинский, и просила нас, абыхьмо ей тот двор дали держати до ее живота [LM 25, № 14, [p. 82](#) – 83 = РИБ, т. 20, № 2-77, стб. 630 – 631].

Цей Лишков мав би бути десь недалеко від Вейсей. Я знайшов тільки містечко [Liškiava](#) і 22 км на схід від Вейсей. Зазначена стаття литовської Вікіпедії називає М. Л. Глинського власником цього двора.

11 листопада 1516 р. король Сигізмунд виставив привілей тій самій княгині на той самий двір уже на вічність, а не у доживоття [LM 25, № 16, [p. 84](#) – 85]. І цей документ містить згадку про зрадника Михайла Глинського як про колишнього власника.

15 грудня 1546 р. король Сигізмунд підтвердив володіння двором Лишков князю Юрію Семеновичу Слуцькому [LM 25, № 15, [p. 83](#) – 84]. Тут також є згадка, що двором володів М. Л. Глинський, і міститься цінне уточнення: двір Лишков знаходився у Мерецькому повіті (Liškiava – 14 км на південний захід від Меречі / Мяркіне). Мабуть, М. Л. Глинський отримав цей двір, коли був намісником у Меречі.

1509 р. Конфіскація маєтків Івана Глинського

26 лютого 1509 р. король Сигізмунд у Мельнику виставив пожалування для овруцького намісника пана Семена Полозовича. Бажаючи відзначити його заслуги,

дали ему имене зрадьци нашего Василя Николског[о], на имя Кочин, то есть Деречын, с слугами и людми путными и со всеми людми даньными и тягьлыми, и с прыселки.

А к тому теж дали есмо ему именья, которые ж дерьжал зрадца наш князь Иван Львович Глинский в Киевском повете на имя Гостомль з людми и со вьсими прысельки, а в Житомирском повете Ставок, а во Вруцком Гладьковичы, и з дворы городовыми и местьскими, и з их землями, и с огороды, и теж што брат наш щастное памяти Александр, корол и великий князь, за его службу дал ему две земли пустовьский на Прыпяти у Белосороцкой волостьце Киевского повету на имя Пилиповьщину а Кузнецовьщину [LM 8, № 424, [p. 315](#) – 316].

Деречин ([Дзярэчын](#)) – містечко у Гродненській області, у 32 км на північний захід від Слоніма. Названа стаття білоруської Вікіпедії прив'язує цей документ саме до цього Деречина.

В цьому документі, на відміну від попереднього (від [10 квітня 1508 р.](#)), конкретно названо Івана Львовича Глинського як власника маєтків на Київщині.

[Гладковичі](#) – село в Овруцькому районі Житомирської області), у 7 км на схід від Овруча.

Білосороцька волость отримала свою назву від села [Біла Сорока](#) Наровлянського району Гомельської області Білорусії. Воно лежало на правому березі Прип'яті при самому кордоні з Україною, у 17 км на північний захід від Чорнобильської АЕС, і було відселено після катастрофи АЕС. Назв урочищ поруч на поверховий погляд не видно.

Передача Гостомеля, Ставка і Гладкович С. Полозовичу підтверджена привілеєм, виданим у Вільні 6 травня 1514 р. [LM 9, № 509, р. 286 – 287]. Але в цьому документі зазначено, що ці маєтки тримав був «зрадця наш князь Михайло Иванович Глинский» (!).

1509 р. Пожалування князю Федору Івановичу Глинському

20 березня 1509 р. король Сигізмунд у Петрокові виставив пожалування:

Бил нам [чолом] дворянин наш князь Федор Иванович Глинский и вказывал перед нами листы, данину брата нашог[o] щасное памети Александра, короля и великого князя его м[и]л[о]сти.

В tych листех стоить, штож его м[и]л[о]сть дал ему люди в Полоцьком повете на Двине, которьи ж деръжал Юхно Воронич, Овдеевичы на имя Лукьяна и Богъдана, и з их братьею, а Тулубиевъцов Демида и з детми, а потом дал его м[и]л[о]сть ему люди у Витебском повете над озерем над Будовестом Омъбросовичи на имя Еръмолу а Андрея, а Ивана Шалысу, а Микипора, а Иванца Микитина, а Федора Стропца, а Мелешка, а Захарьку, а иньи люди межы Двины и Кривины санники на имя Омброса а Филимона, а Ивана Козина, Пашька а Цупрыка, и со всею их братьею, и з детми, и к тому земли tych жо селец пустовъский со вьсим с тым, как тыи люди и тыи земли здавьна в себе ся мели,

и бил нам чолом, абыхьмо ему тую данину брата нашог[o] его м[и]л[о]сти потвердили сим нашим привилеєм на вечность [LM 8, № 433, р. 322 – 323].

Озеро [Будовесть](#) (білорус. Будавесць) знаходиться у Шумилінському районі Вітебської області, у 35 км на захід від Вітебська. На його березі лежить село Амбросовичі ([Амбросавічы](#)), назване мабуть іменем санника Омброса. Згадана в документі Кривина може бути Кривим Селом ([Кривое Сяло](#)) у 8 км на південний захід від Будовесті й у 2 км від берега Західної Двини.

Із Авдеевичами / Овдієвичами справа складніша. У Вітебській області є село [Аўдзеевічы](#), але знаходиться воно у 12 км від Вітебська і в 97 км від Полоцька, отже, не могло належати до Полоцького повіту. А поблизу Полоцька на мій поверховий погляд села з такою назвою не видно. Я думаю – тут можливий пропису назви повіту, бо, 1, назва маєтку досить довга; 2, назва унікальна; 3, вона точно співпадає з існуючим селом.

Це пожалування 20 січня 1579 р. на прохання князя Богдана Федоровича Глинського було облятоване у вітебських земських книгах із трохи помилковою датою 20 березня 1508 року. Далі облятовано наказ короля Сигізмунда ввести нового власника у володіння (того ж 20 березня 1508 [1509] р.) і звіт вітебського намісника князя І. Ю. Заславського про відмежування пожалуваного маєтку (10 жовтня 1508 [1509] р.). Це розмежування містить цілу масу мікротопонімів, займатись якими я не маю змоги [АВК, т. 13, № 5, с. 9 – 13].

1509 р. Згадка про шкоду від Глинського

20 травня 1509 р. король Сигізмунд у Кракові виставив пожалування:

Бил нам чолом дворанин наш Александро Богданович Гостьский и просил в нас села в Мозырском повете на имя Бабич, а поведал нам, штож деи тое село вышустошно от поганьства татар и от того зрадьци нашего Глинского [LM 8, № 434, [p. 323](#)].

Згадані Бабичі можуть бути містечком [Бабічы](#) у Річицькому районі Гомельської області, у 57 км на північний схід від Мозиря.

1509 р. Конфіскація маєтків Івана Глинського

25 червня 1509 р. король Сигізмунд у Більську виставив пожалування братам Івашенцовичам:

Вбачывъшы есмо веръную а пилную, справедливую, николи невъмешканую службу шляхотъне врожоных дворян наших Богдана, Анъдрея, Дмитра Ивашонъцовичов, которую ж ся они и брату нашому щасное памяти королю Александру и великому кн[я]зю его м[и]л[о]сти и к нам, яко к паном деди[ч]ным, цнотливе а накладне оказали, и хотячи теж их напотом охотънейших и пильнейших ку служъбе нашой мети,

пожаловали есмо их и дали им именья в Киевском повете, дядьковщину их, пана Рамановы, котории ж деръжал зрадьца наш кн[я]зь Иван Глинский по перьвой жоне своей, по их сестре, пана Рамановой дочце, на имя Рют Новый и Старый, Тоганов а Очков, а Новоселца, а Костомиров, и села, и селища под Сычи [треба: Подсычи] на Днепре, а Каменое Волевъское [треба: в Олевской] волости, а Опачичина на Припяти, а Мухоедовичы, а Кобановичы, а Максимовичы, а Загалци, а Скубъричы, а Жерово, а Кыполово, а Новостав, а Совьку, а Воронино, а Борисов, а двory в замку в Киеве и на месте, и теж двор в замьку вруцком, и вси именья и села, отъчину и выслугу, и купленину дядка их пана Романову [LM 8, № 429, [p. 320](#)].

Можна звернути увагу, що тут соціальний стан обдарованих окреслений словом «шляхетний» – це слово до правління Сигізмунда в Литві, здається, не вживалось.

Це пожалування пізніше (19 червня 1523 р. у Кракові) були оскаржили Бабинські й Тиша, і король ухвалив розглянути цю справу, коли він приїде до Литви [LM 224, № 61, с. 84 – 85].

Рют Новый і Старий – таких назв нині нема, є [річка Протока](#), лівий доплив Росі, яка починається біля села [Мар'янівка](#) Васильківського району (це 50 км на південний захід від Києва), тече загалом на південь і впадає у Рось в урочищі Роток (в межах сучасної [Білої Церкви](#), у 78 км від Києва). Давніше ця річка звалась Рут, Роток. Десять тут треба шукати ці поселення.

Назва *Тоганов* нині невідома, але подібна до назви села [Таганча](#) Канівського району Черкаської області (це 110 км на південь від Києва).

Назва *Очков* нині невідома, але подібна до назва села Вовчків, а таких на Київщині є два: [одне](#) в Поліському районі (100 км на північний захід від Києва), [друге](#) – у Переяславському районі (72 км на південний схід від Києва). Якщо обирати тільки між ними, то більш імовірним є перше.

Сіл із назвою Новосельці / Новосільці відомо нині [декілька](#), але всі вони далеко від Києва. Слід думати, що це поселення змінило назву або зникло.

Назва *Костомиров* (Костомирів) нині невідома. Три поселення із назвою [Костомар](#) відомі у сучасному Казахстані. Слід думати, що якийсь чоловік

на ім'я Костомар заснував собі двір Костомаров десь у ВКЛ, і його нащадки стали зватись [Костомаровими](#) (прізвище відносно поширене).

Далі село *Подсычи* на Дніпрі відоме з опису Канівського замку 1552 р. [Архив юго-западной России. – К.: 1886 г., ч. 7, т. 1, с. 99]. Я вже мав нагоду зазначити, що це мабуть сучасне село [Бучак](#) Канівського району Черкаської області [Жарких М. І. Терехтемирів. – К.: 2013 р., розділ «[Середина 16 ст.](#)»]. Це 90 км на південний схід від Києва і 12 км на північ від Канева.

Кам'яне – повторюся: думаю, сучасне село [Кам'янка](#) Олевського району Житомирської області (12 км на південний захід від Олевська).

Опачичі – повторюся: [село](#) в Чорнобильському районі Київської області у 10 км на південний схід від Чорнобиля.

Мухоєдовичі – пізніше звалося Мухоїди, а в 1939 р. перейменоване на [Кіров](#), містечко в Наровлянському районі Гомельської області Білорусії.

Назва *Кобановичі* / *Кабановичі*, як не дивно, нині невідома. Є кілька сіл з назвою [Кабанаўка](#), але вони – далеко від потрібного нам району.

Максимовичі – [село](#) у Поліському районі Київської області, 105 км на північний захід від Києва.

Загальці – [село](#) у Бородянському районі Київської області, 55 км на північний захід від Києва.

Назва *Скубричі* нині невідома, назви, хоч трохи до неї подібні, відомі далеко від потрібного нам району. Так само невідомі назви *Жерово* та *Киполово*

Новостав – є [кілька сіл](#) такої назви, всі на заході України, нам не підходять.

Совка – [річка](#) (нині в межах Києва) і село [Совки](#) на ній, нині історична територія на південному заході сучасного Києва.

Воронино – сіл такої назви відомо немало, найближче до нашого району [Вароніна](#) Житковицького району Гомельської області Білорусії, на Прип'яті у 6 км на захід від Турова. Маю сумнів, що це те, що нам треба.

Борисов – думаю, село [Борисів](#) Васильківського району Київської області.

1509 р. Конфіскація маєтків Василя Глинського

25 липня 1509 р. король Сигізмунд у Кракові виставив пожалування:

Бил нам чолом наместник каменский [= каменецкий] князь Семен Александрович Чорторыский о том, што есмо перъво сего дали ему двор наш в Слонимском повете на имя Лососиную со вьсими людми того двора и с челядью а село Белавичы тутеж со всими людьми и со всим с тым, как зрадьца наш Василей Глинский деръжал, и тот лист, данину нашу, перед нами вказывал и бил нам чолом, абыхмо то ему потверъдили нашым привилем на вечность [LM 8, № 436, [р. 324](#)].

В тексті зазначено: «П[и]сан в Кракове, лета Б[о]жьяго тысяча пятьсот девятого, м[е]с[е]ца июн[я] 25 ден, индик[т] 12», але тут маємо описку в назві місяця. 25 червня король був ще в Більську, а от 25 липня – у Кракові, як датовано і попередній документ № 435.

27 липня 1510 р. король Сигізмунд у Кракові підтвердив це надання [LM 25, № 40, [р. 105](#) – 106]. В документі знову згадано, що цими маєтками володів зрадник князь Василь Глинський.

1509 р. Фальшива (?) згадка про князів Глинських

Пан Олександр Ходкевич надав маєтки Супрасльському монастирю. Він бив чолом «государю моему Жикгимонту королю польскому», щоб той затвердив його надання.

Сесь мой лист исправлях и дах з веданием господина отца нашего митрополита Киевского и всея Руси Иосифа, и братии мои кровное князя Ивана Львович, князя Василя а князя Михайла Глинских, пана Мартина Хребтовича, брата его пана Федка, подскарбего земского, а пана Богуша Боговитиновича, писаря господарского [...] В лето 7018, месяца октября 13 день, индикт 14 [Акты, относящиеся к истории южной и западной России, т. 1, № 53, с. 40 – 42 = АСД, т. 9, № 4, с. 13 – 16].

7018-й рік мав 13-й індикт, не 14-й. Зазначена дата відповідає 13 жовтня 1509 року, але вона є неможливою, оскільки на цей час всі три князі Глинські уже більше року перебували в Московії. 14-й індикт вимагає 7019-го (1510) року, котрий є ще більш неможливим.

Якщо орієнтуватись на ім'я короля Сигізмунда (в документі – саме **короля**), то єдино можливим часом для цього документу буде 1507-й рік (7016 р. – індикт 11). Отже: документ із помилковою датою або пізніший фальсифікат, взорований на якійсь реальній грамоті Олександра (де можна було сподіватись побачити одночасно усіх трьох Глинських).

1509 р. Згадка про Івана Глинського

14 грудня 1509 р. король Сигізмунд у Кракові виставив пожалування:

Бил нам чолом дворянин наш Володко Иванович Свиридонов о том, што перьво сего дали есмо дворец в Белицком повете, тот, што зрадьца наш князь Иван Глинский дал был слuze своему Новицкому, з земьею пашьною и люди на имя Ботка Паневича а Юрья Гордеевича, а Анъдрея, а Мацуса Нецевичов, а Лучьку з братьею, а земли три пустыи на имя Ивашковщину, а Висевъщину, а Милошевъщину, а пруден на реце на Ельне, и на то лист наш, перьвую нашу данину, перед нами вказывал и бил нам чолом, абыхъмо то потверъдили ему на вечность [LM 8, № 457, [р. 336](#)].

Білицький повіт, здається, мав центром сучасне село [Старая Беліца](#) у 20 км на захід від Гомеля. Воно було центром повіту аж до 1852 р., після того центр перенесли до Гомеля.

Річка [Єльня](#), доплив Сожа, тече помітно північніше. Виток її лежить у 90 км на північ від Старої Білиці, гирло – у 110 км. Я не вмію сказати, чи це та сама Єльня, яка тут потрібна.

1510 р.

1510 р. Згадка про двір Михайла Львовича Глинського

24 червня 1510 р. у Кракові король Сигізмунд із радістю розглядав скаргу:

Привпоминал пан Михайло Филиповский господару его милости о двор Лукашов конюшого короля его милости Александра в месте Виленском, который ж держал зрадца господарський князь Михайло; а потом король его милость Жикгимонт дал тот двор гетману князю Костянтину [Острозькому].

А впоминался пан Миколай тым обычаем: штож тот Лукаш полетил был тот двор, по своем животе, ему и ексекутором был его по своем животе вчинил; и князь Михайло тот двор взял был за себе моцью, а он неоднократно о том

привьпоминал королю его милости Александру, и потом Жикгимоньту королю; и тое дело проволоклося аж и до тых часов [РИБ, т. 20, № 2-80, стб. 634].

Суд постановив відкласти розгляд справи, і от **31 травня 1511 р.** той самий Филиповський знову допоминався отого двора у Вільно – і знову справу відклали [РИБ, т. 20, № 2-94, стб. 659 – 660].

1510 р. Звістка про зраду Глинських

7 серпня 1510 р. король Сигізмунд у Кракові виставив пожалування:

Бил нам чолом земаинин вруцкий Ивашко Немиричь о том, штож дворанин наш Сурин впросил был в нас именье отчизное жоны его, Болъгаковы дочки Лисича Феде, на имя Варевъци, о чом жо мы перъвей сего вже межи ними смотрели и тое именье Варевци жоне его Булъгаковой дочце присудили и лист наш судовый ей на то дали, нижли не казали есмо были ей за тым Ивашком Немиричом быти, а то для тое причины, што помовено было на него, иж он з зрадцою нашим з Глинским был и панства, землю нашу, казил.

И потом тот Ивашко Немиричь бил нам чолом и поведил перед нами, штож он мешкал в зрадъци нашего у Ивана Глинского, а тое рады их не был сведом, и коли вже врозумел по них, иж они таковую [зраду] вмыслили и стали напротивъку нас, г[о]с[по]д[а]ра, он послал отца своего Немиру до гетьмана нашог[о], кн[я]зя Косътяньтина Ивановича Острозьского, хотячи нам, приржоному г[о]с[по]д[а]ру своему, служити и теж поведаючи, иж великий кн[я]зь московський дворянина нашего Остафья Дашковича маеть до зрадци нашог[о] Глинського прислати, и кн[я]з деи Костянтин напротивъку того до мене отъписал жадаючи мене, ажъбых там змешкал до тых часов, поки Остафей там з Москвы будеть, и до Остафья деи теж в той речи кн[я]зь Костянтин писал, ажъбы ся на веру предков своих и свою, и теж на ласку ваше м[и]л[о]сти панскую впамятал и вашей бы м[и]л[о]сти, г[о]с[по]д[а]ру своему приржоному, служил, и я деи, подлуг науки кн[я]зя Костянтиновы, Остафья там дождал и лист князя Костянтинов ему дал, а сам есми втек до Вручого, и тыи он листы кн[я]зя Костянтиновы, которыи же писан до Остафья и до него теж, перед нами вказывал а и сам теж кн[я]зь Костянтин в листе своем в той речи до нас за ним писал поведаючи, иж то так есть, как он перед нами поведил.

Ино коли ся тая реч так в себе маеть, мы тому порозумели, штож он в той зраде не есть винен, зася есмо его при его чти заставили [LM 8, № 521, [р. 373](#) – 374].

1510 р. Пожалування Федору Глинському

У реєстрі грошових пожалувань короля Сигізмунда, розпочатому 12 вересня 1510 р. під час його перебування у Кракові, значиться:

Кн[я]зю Федору Глинскому 10 коп грошей [со] скар[бу] мыт[ных] [пенязей] [LM 8, № 576, [р. 426](#)].

1510 р. Згадка про зраду Глинського

24 жовтня 1510 р. у Кракові король Сигізмунд із радістю розглядали кафинського вірменина Беята на київського вірменина Дем'яна. Дем'ян пояснював, що він наказав був Беяту залишатися із товарами у Слуцьку, «поки бы от того зрадцы Глинского дорога [до Києва] чиста была» [РИБ, т. 20, № 2-81, стб. 635 – 637]. Отже, суперечка виникла ще влітку 1508 року.

1510 р. Згадка про зрадника Василя Глинського

7 листопада 1510 р. король Сигізмунд у Кракові виставив пожалування Івашку Рилі Биковському:

Бил нам чолом дворанин наш Івашко Рыло Быковский и повелит перед нами, штож перво сег[о] дали есмо ему дворец з людьми у Василишъском повете, што деръжал слуга зрадыцы нашего, кн[я]зя Васильев Глинъского, на имя Карачура, который жо дворец тому Карачуре дала и записала бояриня василишъская Мисевъна Превокъшевича Настасья, чого ж и отец ее Мись в держаньи был, и теж што брат наш славное памяти Александр, король и великий князь его м[и]л[о]сть, ему придал, и што теж прикупил [LM 8, № 542, [р. 389](#) – 390].

Особливість литовського «феодалізму», як бачимо, полягає в тому, що Карачура – «вассал» В. Л. Глинського – отримує пожалування не від свого «сюзерена», а сам, хоча, можливо, не без допомоги свого пана (місцевого адміністратора).

20 листопада 1532 р. король Сигізмунд у Кракові розглядав скаргу Івана Рила на бояр Квинтичів [LM 17, № 281, [р. 281](#)]. Там знову згадано Карачуру, слугу зрадника князя Василя Глинського.

1510 р. Пожалування князям Глинським

У реєстрі грошових пожалувань короля Сигізмунда, наданих у Кракові в листопаді 1510 р., значиться:

Кн[я]зю Михаилу Ивановичу Глинскому 5 коп [со] скар[бу]
мыт[ных] [пенязей] [...]

Кн[я]зю Юрью Глинскому на 25 коп отмена [со] скаръбу
мытъных [пенязей] [LM 8, № 580, [р. 433](#)].

1510 р. Конфіскація маєтку Михайла Глинського

Маємо недатоване (здогально 1510 р.) пожалування для пана Іоана Литавора Хребтовича («Johannes Lithawor Chrephowicz, marszalcus noster et capitaneus Drohicensis»), яке виставив у Кракові король Сигізмунд:

[...] bona nostra ducalia, quae post fugam proditoris illius Michaelis Hlinski super nos reversa sunt ac devoluta, curiam seu vicum ex nomine Siwek [Suwiek] dedimus [...] [LM 8, № 526, [р. 378](#)].

наше князівське добро, яке після втечі того зрадника Михайла Глинського, вернулося на нас і було передане [нам], двір або село на ім'я Сівеки ми дали [...]

Де знаходився цей Сівек / Сувек? Точно такої назви не видно. Найкраще, що мені вдалося знайти – це село [Suviekas](#) в Зарасайському районі Литви при кордоні з Латвією, у 48 км на північний схід від Утян. Власне через те, що М. Л. Глинський був довший час намісником в Утянах, він і міг придбати собі цей маєток.

1510 р. Конфіскація маєтків Михайла Глинського

Маємо ще одне недатоване (здогально 1510 р.) пожалування для пана Богуша Боговитиновича («Bohusch Bohovithinowicz, secretarii nostri et tenutarii Dawkonisky»), яке виставив у Кракові король Сигізмунд:

[...] Nos eciam antehac dedimus ei curiolam in Trocensi districtu, quam tenuit proditor ille Michael Ghliniski, et post fugam illius dicta curiola cum hominibus, quos ille tenuit, super nos devoluta fuit [...] [LM 8, № 529, [p. 381](#) – 382].

Раніше ми дали йому [Богушу] дворець у Троцькому повіті, який тримав був той зрадник Михайло Глинський, і після його втечі цей дворець разом із людьми, якими він [Глинський] володів, перейшов у нашу власність.

Про цей же двір у Троцькому повіті, що був держав зрадник Михайло Глинський, згадано у привілеї для Богуша Боговитиновича від 26 травня 1513 р. [LM 8, № 623, [p. 462](#) – 463].

1511 – 1520 рр.

1511 р. Згадка про Івана Глинського

28 лютого 1511 р. король Сигізмунд у Кракові виставив пожалування князю Тимофію Івановичу Капусті. Там згадано:

[...] кн[я]зю Тимофею Капусте велел его м[и]л[о]сть [Олександр] обыскати воеводе киевскому зрадцы Ивану Глинскому против тог[о] только ж людей и земель инде в Киевскомъ повете и ему дати [...] [LM 8, № 593, [p. 435](#)].

1511 р. Свідчення Федора Колонтаєва

21 березня 1511 р. король Сигізмунд у присутності свідків слухав не зовсім звичайну справу:

Федор Колонътаев поведил перед господарем его милостью о том: штож пан Мартин [Богданович Хребтович], конюший, поведал, иж князь Михайло [Глинський], едучы з Новагородка, созвавшы многих людей, а рек так: «тот замяток, который же есми вчинил, ни от кого стался, только от Федора Колонътаева;

«Как деи есмо были на свадьбе в Белицы, ино пришол ко мне Федор Колонътаев, а пал передо мною крыжом, а рек:

«Так поведаю тебе, княже Михайле, штожь тыми разы на том нынешнем сойме, што маеть быти в Вильни о Громницах, всех нас, Русь, мають хрестити в Лядскую веру; а хтобы не хотел пойти в Лядскую веру, тых мают стинати; а то мне поведал заисто пан Иван Сопега, маршалок, штож так маеть быти; про то, господине княже Михайло, со слезами чолом бью твоей милости: для Бога, змилуйся, вступися за нас».

И я деи, слышавшы то от Федора Колонътаева, н тую реч есми на его слова почал. И то все сталося от Колонтаева».

Ино господар король и великий князь его милость Жикгимонт сам пытал о том Федора Колонътаева: чи говорил он тыи речи будет князю Михайлу, а слышал ли то будет от пана Сопеги?

И Федор Колонтаев поведил перед господарем его милостью тым обычаем:

штож деи я тых речей некоторых князю Михайлу не поведал, ани того есми от пана Ивана Сопеги не слышал, ани на сумьненъи моем того не было. Што хочеть князь Михайло, то может мовити, вазнь на мене маючи, за то, штож есми не ехал с ним, а от него втек. А я от пана Ивана Сопеги о том ничего не слышал, а и ему есми ничего не поведал [РИБ, т. 20, № 2-489, стб. 1196 – 1197].

Громниці – свято Стрітіння, 2 лютого.

**1511 р. Згадка про борг Михайла Львовича Глинського
31 травня 1511 р. у Бересті**

впоминалася маршалок пан [Ян] Литавар [Хребтович] о шесть сот золотых черленых, которыи ж, поведает, в панее его тот зрадца наш Глиньский позычил, и въехал не заплативши [РИБ, т. 20, № 2-94, стб. 660].

1512 р. Згадка про князя Михайла Глинського

19 вересня 1512 р. король Сигізмунд у Бересті виставив підтвердження надання маєтку Топилець Супрасльському монастирю. Ченці показали

лист наместников бельского и саражского и бранского од радцы нашего Михайловича Глинского, как он Бельск держал [АСД, т. 9, № 11, с. 28].

Мабуть це був лист М. Л. Глинського, згаданий вище [під 1505 роком](#). Документ датовано 15-м індіктом, який, думаю, відповідає 1512-у року. Переписаний він недбало, зрадця став радцею, Михайло – Михайловичем.

1512 р. Перепис королівських дворян

Цей недатований перелік орієнтовно відноситься до 1512 р. В ньому в розділі «Дворяне, котрые именовей не мають» бачимо запис: «Кн[я]зь Вацлав Глинский на 6 конех. А именье в Смоленску мели» [LM 8, № 158, [p. 164](#)].

Далі в розділі «А то тые на свою шкоду з ласки служили» є запис: «Кн[я]зь Юри Глинский 12 коней» [с. 165].

1513 р. Пожалування пану Богушу Боговитиновичу

2 липня 1513 р. король Сигізмунд у Мельнику виставив підтвердження володінь Богуша Боговитиновича. Затверджено було й обмін маєтків, за яким дяк Еско Іванович «взял в пана Богуша дворец у Троцком повете, выслугу его, што держал зрадца н[а]ш кн[я]зь Михайло Глиньский» [LM 7, № 335, [p. 556](#)].

1514 р. Договір із Менглі-Гіреєм

3 лютого 1514 р. послы кримського хана Менглі-Гірея привезли до Вільно наступний договір із ВКЛ, де знову серед місць, пожалуванних ханом великому князю литовському, згадано «Снепород, Глинеск з людми» [LM 7, № 146, [p. 289](#)].

1514 р. Підтвердження володінь Семена Івановича Глинського

8 березня 1514 р. у Вільні король Сигізмунд (не названий в документі явно) підтвердив:

Бил нам чолом кн[я]зь Семен Иванович Глинский и повѣдили перед нами, штож деи бояре жомойтский, Мацко Будревич и его сынове Войтех а Юри, продали ему землю свою отчиню за тридцат коп грошей, а другий боярин Кгоилос Довкговиллович и з братею своею также продали ему землю отчинную и к тому близкость свою за десят коп грошей, обѣл вѣчно [LM 9, № 282, p. 203].

Де знаходились продані землі – в документі не зазначено, мабуть десь у Жемайтії.

1514 р. Згадка про Михайла Івановича Глинського

30 травня 1514 р. король Сигізмунд у Вільні виставив пожалування:

Били нам чолом бояре наши Дорошко а Ходко Леневици и вказывали перед нами лист наш, штож мы первой сего дали им чотыри земли пустовських

у Городеньском повете у Криньской волости на имя Радковъщину а Феневъщину, а Скобейковъщину, а четвертую землю Нарушевъщину, а Кукуревъщину, с которое ж деи земли одна служба бывала.

Кроме тых земель вышей писаных, против их земли отчизное, которую ж землю их дали есмо дворанину нашому **кн[я]зю Михаилу Ивановичу Глинському**, и теж перво сего дозволили есмо им млынец мети на реце на Свислочи у Красного берега к их пожитъку, чого ж деи они и тепер у держаньи суть, и били нам чолом, абыхъмо то им потвердили нашимъ листом на вечность [LM 25, № 135, [p. 194 – 195](#)].

Кринська волость мала центром сучасне місто [Крынкі](#) (польськ.: Krynki) у Сокульському повіті Підляського воєводства Польщі, при самому кордоні з Білорусією, у 44 км на південь від Гродно. А от де знаходилась отчинна земля Леневи́чів, яку було передано М. І. Глинському – не сказано.

1514 р. Скарги княгині Глинської

9 червня 1514 р. у Вільні Ян Миколайович Радзівіл та Якуб Кунцович розсудили три скарги, які подана не названа на ім'я княгиня – дружина Федора Івановича Глинського на свого дівера (брата чоловіка) князя Василя Глинського. Княгиня уже отримала була три судових вироки на свою користь, але князь Василь не поспішав їх виконувати. Тепер суд повторив ці вироки [РИБ, т. 20, № 1-116, стб. 151 – 153]. Де знаходились маєтки, в яких княгині було завдано шкоду – не вказано.

1514 р. Конфіскація маєтків Василя Глинського

22 липня 1514 р. король Сигізмунд у Вільні виставив привілей:

вбачивши есмо вѣрную а справедливую, николи невмѣшканую службу шляхотне вроженого кн[я]за Федора Федоровича Четвертенского, которую он к брату н[а]ш[о]му, щастное памяти Александру королю ег[о] м[и]л[о]сти, и к нам, яко паном дѣдинным, цнотливѣ а накладне оказал (!), и хотяж напотом охотнейшого и пилнейшого ку службѣ н[а]шой мѣти, з ласки н[а]шое, за его к нам вѣрную службу прѣво сего

пожаловали есмо его, дали ему имѣнія У Володимирьском повѣте на има Уиму а Цевѣличи, **што мѣл зрадца н[а]шѣ Василей Глинский**, котори ж имѣнія дали были есмо дворяном н[а]шим Гришку а Федку, и на то лист прѣвшюю данину н[а]шу перед нами покладал, и бил нам чолом, абыхмо то потвердили ему привилем н[а]шим на вѣчност [LM 9, № 409, p. 251].

[Цевеличі](#) – село в Локачинському районі Волинської області, у 31 км на південний схід від Володимира.

Назви *Уйма* сучасні карти й довідники не знають, зустрілась назва [Вуйма Локацька](#) – село біля Локачів. «Вуймою нині називають куток у Локачах, де колись було село з однойменною назвою» – пишуть на сайті «[Волинь](#)». Думаю, можна вважати Уйму найдавнішим поселенням на території сучасних Локачів, це 4 км на північ від Цевеличів.

1514 р. Договір із Менглі-Гіреєм

28 липня 1514 р. пан Громіка (посол короля Сигізмунда) привіз до Вільно договір кримського хана Менглі-Гірея із ВКЛ, написаний у Перекопі в червні 1514

р., де знову серед місць, пожалуваних ханом великому князю литовському, згадано «Снепород, Глинеськ з людми» [LM 7, № 167.1, [р. 313](#)].

1516 р. Привілей для Коптя Васильовича

22 лютого 1516 р. король Сигізмунд у Вільні виставив підтвердження володінь пана Коптя Васильовича, державці перевальського [LM 7, № 375, [р. 616](#)]. Копоть відступив великому князю свій маєток Гошово у Слонімському повіті (той самий, яким [в 1504 р.](#) був обдарований князь В. Л. Глинський!), а

«за тоє его именьє отмену дати ему, з особливое ласки н[а]шое г[о]с[по]д[а]р[ь]ское, на имя Вейсеи. Которое жь именьє за даниною славное памяти наяснейшого Алексьаньдра, короля и великого кн[я]зя, предка н[а]шо[г]о намильшого, зрадца н[а]ш кн[я]зь **Иван Глинський**» тримав.

12 червня 1516 р. король додатково наказав:

дано сеножати и люди Сонтовтовичы и Жимириклей Переломского повета к его [Коптя] именью к Вейсеям, которую ж сеножаты зрадца г[о]с[по]д[а]р[ь]ский кн[я]зь Иван Глинский кошивал к Ве[й]сеям, а по нем Борис Образцов [LM 9, № 540, р. 299].

9 серпня 1530 р. той же король Сигізмунд у Кракові виставив нове підтвердження володінь Коптя (написане значно докладніше) [LM 17, № 7, [р. 75 – 77](#)]. Підтвердження дано «какъ кн[я]зь Иван Глинський и Борис Образцов держали».

1516 (?) р. Скарга княгині Петрухні Глинської

Ян Миколайович Радзівіл розглядав серію скарг княгині Петрухні Петрівни (дружини князя Семена Глинського) та її сестри Барбари Петрівни (дружини пана Войтеха Станковича) на свою третю сестру, пані Ядвігу, та її чоловіка – більського суддю Юрія Рачка. Одна зі скарг стосувалась поділу маєтків їх матері – Череново та Любеш [РИБ, т. 20, № 1-259, стб. 342 – 345].

Суддя ухвалив перенести справу в Дорогичинський суд. Документ не датований, записаний між документами 1516 р.

1516 (?) р. Скарга княгині Опранки

Ян Миколайович Радзівіл розглядав серію скарг княгині Опранки (Євпраксії?), дружини князя Федора, зокрема на князя Михайла Глинського:

штожь дей брат твой [Михайла] князь Юрьи узял у мене [Опранки] шатер и тягилай камчатый; ино дей князь Юрей на Москве, а статки его вси у тебе zostали, и тотъ шатер, и тягилай.

И князь Михайло рек: я того не ведаю; лечь статки его тутъ zostали под печатью его, и то есми господарю королю его милости узьявил, и господарь его милость того ми не казалъ рушити, поки брат мой з Москвы [не вернет]. [РИБ, т. 20, № 1-290, стб. 377 – 378].

1516 (?) р. Згадка про Глинського

30 червня 1722 р. до книги гродненського гродського суду записано документ щодо володінь Супрасльського монастиря. Документ був виданий Миколаєм Миколайовичем (Радзівілом), віленським воєводою і канцлером короля Сигізмунда і датований 4-м індіктом.

Радзівіл розглядав «обрубной лист» (розмежування володінь), виданий з наказу короля Олександра Глинським, коли цей останній був державцею у Більську, тобто у 1505 – 1506 рр. [АВК, т. 7, № 2, с. 4 – 5].

[Миколай Миколайович Радзівіл](#) помер у 1521 р., тому дату його листа треба розв'язати як 7024 (1515 – 1516) рік.

1517 р. Згадка про князів Глинських

10 січня 1517 р. у Вільні король Сигізмунд із радою розбирав скаргу Юрія Ставського на пана Льва Боговитиновича. Справа почалась досить давно:

о чом же еси первой сего жаловал [Юрій] на мене [Льва] Александру его милости; и его милость казал о том межи нами досмотрети на он час бывшему маршальку дворному, князю Михайлу Глинському и брату его князю Ивану, зрадцам, и маршальку и охъмистру королевое ее милости, пану Войтеху Яновичу [РИБ, т. 20, № 2-270, стб. 963 – 966].

1517 р. Скарга Миколи Рачковича

6 квітня 1517 р. у Вільно Ян Миколайович Радзівіл розглядав скаргу пана Миколая Михновича Рачковича на князів Василя, Семена і Михайла Глинських: ці князі робили йому шкоду у маєтку «на Кремянице в лесе Лихиницком». Суддя ухвалив провести розслідування цих взаємних скарг [РИБ, т. 20, № 1-353, стб. 470 – 472].

Кремяница ([Крамяніца](#)) – село у Зельвенському районі Гродненської області, у 17 км на північний схід від Вовковиська.

Лихиничі ([Ліхінічы](#)) – село Мостовського району Гродненської області, у 10 км на північ від Кремяниці.

Слід думати, що маєток князів Глинських знаходився десь поруч, бо йшлося власне про шкоди одних підданих на других підданих, а таке можливо тільки між безпосередніми сусідами.

1517 р. Згадка про Василя Глинського

8 квітня 1517 р. у Вільно Ян Миколайович Радзівіл розглядав скаргу боярині Масі, дружини Варфоломія Подейковича, на свого дівера (брата чоловіка) Якуба Подейковича, що він незаконно утримує невільників Масі. Якуб говорив:

вжо перво сего смотрел нас съ нею в том **Василей Глинский, как Василишки держал**, и тую жонку Доротку с права мне присудил, и лист свой судовый на то дал.

Который он лист перед нами вказывал. [...] И мы были тому листу Глинского не хотели вер[ити] [РИБ, т. 20, № 1-357, стб. 481 – 483].

Хоча рішення В. Л. Глинського було відкинуте, справу було вирішено на користь Якуба.

1517 р. Згадка про Михайла Глинського

2 грудня 1517 р. король Сигізмунд у Вільні виставив пожалування пану Миколаю Радзівілу. Йому було передано

bonis suis tam Gonandzensibus et Raygrodzensibus ad nos seu fiscum nostrum post rebelionem et patratum lesae maiestatis crimen Michaelis Glinski devolutis [LM 25, № 143, [р. 204](#) – 205].

маєтки Гоньондз та Райгород, які перейшли були в наше [королівське] володіння після повстання та злочини супроти [королівської] величності, доконаних Михайлом Глинським.

1517 р. Суперечка за конфіскований маєток

Маємо недатований (близько 1517 р.) протокол розгляду скарги Федка Волинця і його дружини Ганни на боярина Івашка Зубковича, який неправомірно тримає маєток на Цепрі, отчину Ганни:

И тот Ивашко [Зубкович] поведил перед нами: штож тое именьє его на Цепрѣ – зрадецкое, спало на нас по брате их, князи Иване, который же втек был с Глинским и панство нашо казил [РИБ, т. 20, № 2-279, стб. 982 – 983].

Слід знати, що в покажчику до РИБ, т. 20 оцей князь Іван помилково названий Іваном Львовичем Глинським.

Цепра ([Цапра](#)) – село Клецького району Мінської області Білорусії у 7 км на південний схід від Клецька, біля гирла [річки](#) такої ж назви.

Далі на цей маєток з'явилися інші претенденти.

21 листопада 1529 р. Король Сигізмунд у Мельнику розсудив скаргу Костюшка Федоровича та його дружини Ганни на боярина Івашка Зубковича:

Жаловал нам очивисто Костюшкко Федорович и з жоною своею Ганною на боярына н[а]шого на имя Ивашка Зубковича, иж бы он держал под собою именьє жоны его на реце на Цепре.

Ивашко положыл перед нами привилей н[а]ш, што дан на тое именьє отьцу его.

В котором привилии стоит выписано, иж перьвей того держал брат жоны Костюшкковы именьє кн[я]зь Иван Юрьевич, которую ж князя Ивана сестра рожоная была за отцем его, и коли он зрадил нас, г[о]с[по]д[а]ря, и пошол [с] зрадцою н[а]шим кн[я]зем **Михаилом Глинским**, в тот час отец его [Ивашка] Андрей просил в нас того именья по близкосты жоны свое.

Ино мы по близкосты жоны его того именья ему не дали, нижли з особливое ласки н[а]шое тое именьє есьмо ему дали и потвердили на вечность ему самому и его жоне, и их детем, и напотом будучым их щадком и ближним для того, иж каждого зрадцы именья спадывають на нас, г[о]с[по]д[а]ря, а близки к тому ничог[о] не мають.

В который жо час мы, выслухавшы того привилья, Костюшкова и жону его Ганну, и детей их от того именья на вечныи часы отдалили есьмо,

нижли на он час за некоторыми прычынами тое именьє взяли были есьмо к нашим рукам и привернули к замьку королевое н[а]шое еє м[и]л[о]сти и великое кн[е]гини Боны Клецку, на што ж есьмо и лист наш вырочный с подписью руки н[а]шое еє м[и]л[о]сти на тое именьє дали.

Потом тот Ивашко поведил перед нами, иж о[те]ц его, маючы вольность тое именьє, выслугу свою, отдати и продати, и кому хотя записати, дал ему, с[ы]ну своему, тое именьє напротивьку части отъчизны свое, отдаляючы тое именьє ото всьих детей своих. Которы же привилей н[а]ш на тое именьє ему ж дал, што ж мы на его имя другим привилем н[а]шим потвердили ему тое именьє на вечность.

И бил нам чолом, абыхмо при том именьи его зоставили и то ему вернули, о чом жо нас и королевая н[а]ша еє м[и]л[о]сть и великая кнегиня Бона жадала, а воевода виленский, канцлер наш, староста белский и мозырский, пан

Олбрахт Мартинович Кгашьтолт, абыхмо ему в том ласку н[а]шу вчинили и пры тых прывил[е]в отьца его и его самого zostавили и тоє именьє зася ему отьдали [LM 7, № 289, [p. 505](#)].

Слід думати, що Ганна устигла овдовіти і вдруге вийшла заміж за Костюшка. Маєток було присуджено Івашку. **30 листопада 1529 р.** у Радомлі король Сигізмунд виставив ще один вирок дуже подібного змісту [LM 224, № 411, с. 343 – 343].

1520 р. Згадка про зраду Глинського

20 червня 1520 р. у Вільні розглядалась судова справа, в якій згадано Данила Москвитина, котрий утік разом із «зрадцою господарским, з Глинским» [LM 225, № 11, [с. 29](#)].

1521 – 1530 рр.

1521 р. Договір із Магмет-Гіреєм

5 квітня 1521 р. Оникій Горностаєвич (посол короля Сигізмунда) привіз до Торуня договір кримського хана Менглі-Гірея із ВКЛ, написаний у Ферах-Кермані (Перекопі) 21 жовтня 1520 р., де знову серед місць, пожалуваних ханом великому князю литовському, згадано «Снепород, Глинеск со всіми землями, и водами, с данми» [LM 7, № 203.1, [p. 383](#)].

1522 р. Скарга Опранки Глинської

Ян Миколайович Радзівіл прийняв скаргу:

Жаловала нам кн[я]гиня Федорова Глинская кн[я]гиня на дворянина господарського на Василья Бокея тым обычаем: што дей господарь король его милость послал его и казал на деверях моих, на князе Михаиле а на князи Семене а на князи Юрьи а на князи Вацславе, статок и скарб и челядь невольную, в которой они мне делу не дали, отправить, который статок и скарб и челядь невольная осталося нам после деверя моего, брата их князя Ярослава, и в землях пашных казал его милость равный дел мне с ними вчинити; и он [Бокей] тых статков и скарбу на них не отправил, только справил одну жонку невольную, и тую жонку себе взял [РИБ, т. 20, № 3-223, стб. 1552 – 1553].

Ухвала була – відкласти розгляд, поки Бокей збере свої документи у цій справі.

1522 р. Згадка про Михайла Глинського

Після того, як у 1521 р. помер віленський воєвода Миколай Миколайович Радзівіл, виникла суперечка між його удовою та синами з одного боку, і шляхтою Гоньондза – з другого. При цьому згадано, що давніше Гоньондз і Райгород тримав Михайло Глинський, а після його виступу ці маєтки були конфісковані й передані М. М. Радзівілу [АСД, т. 1, № 14, с. 12 – 13]. Документ не датований, датується орієнтовно 1522 роком або пізніше на підставі згадки про смерть Радзівіла.

1528 р. Скарга Михайла Глинського

27 травня 1528 р. у Вільні розглядалась справа «шляхетного Михайла, князя Глинського, дідича Черенова» (generosos Michaellem, ducem Glinszky, haeredem de

Czerenowo) із більським земським суддею Юрієм Рачком (Georgium Raczko, iudicem terrestrem districtus Bielscensis) за половину млина Надольного у маєтку Череново [LM 224, № 61, с. 84 – 85]. Для нас цікаво, що тут названа дружина Михайла – Петронелла (Michaelem Glinszky eiusque consortem legittimam, generosam Petronellam).

Апеляцію у цій справі розглядав сам король Сигізмунд у Вільно 12 грудня 1528 р. [LM 224, № 332, с. 274 – 275].

1528 р. Перепис литовського війська

Проведення цього перепису було ухвалено на віленському сеймі 1 травня 1528 р. Книга перепису складає окрему 1-у книгу публічних справ Литовського метрики (книгу 523 загальної нумерації) [Перепис войска Вялікага княства Літоўскага 1528 года. Метрыка Вялікага княства Літоўскага. Кн. 523. Кн. Публічных спраў 1 / Падрыхт. А. І. Груша, М. Ф. Спірыдонаў, М. А. Вайтовіч; НАН Беларусі, Ін-т гісторыі. – Мн.: Бел. навука, 2003 г. – 444 с. = РИБ, т. 33, стб. 1 – 232; цитую за виданням 2003 р.]. Там згадуються такі князі Глинські:

Реєстр почтов княжецких:

Княз Семен Глинский має ставити 2 кони.

Брат его княз Михайло має ставити за себе и за брата своег[о] кн[я]за Юря, который на Москве седит, 4 кони [арк. 14 зв. = с. 54].

Реєстр бояр мойшагольських:

Княз Глинский конь [арк. 59 = с. 72].

Реєстр землі Дорогицької:

Князь Михайло Глинський самьтреть [арк. 126 зв. = с. 111].

Реєстр Полоцької землі, князі й бояри:

[Княгиня] Федорова Глинская 2 кони [арк. 219 зв. = с. 155].

Реєстр Вітебської землі, князі й бояри:

Князи Глинский кон [арк. 224 = с. 156].

Волость Росейни:

Кн[я]зь Семен Глинский кон [арк. 251 зв. = с. 163].

Мойшагола ([Майшягала](#), литов. Maišiagala) – містечко Вільнюського району в 25 км на північний захід від Вільнюса.

Росейни ([Расейняй](#), литов. Raseiniai) – місто, районний центр Литви в історичній Жемайтії, у 72 км на північний захід від Каунаса.

1530 р. Скарга на княгиню Глинську

30 січня 1530 р. у Петрокові король Сигізмунд віддав наказ – розглянути скаргу більського земського судді Юрія Рачка на «кнегиню Михайловую Глинскую Петрухну» за неправу виставлений борг [LM 224, № 431, с. 353].

1530 р. Згадка про Михайла Івановича Глинського

Десь навесні 1530 р. розглядалась судова справа за покос, свідками розгляду (засідателями) були 5 чоловік, із них перший – князь Михайло Іванович Глинський [LM 225, № 141, [с. 105](#)].

1530 р. Скарга на князя Богдана Федоровича

Десь 26 квітня 1529 р. боярин Вовковиського повіту Іван Вислоухович і його син Богдан зустрілись десь із князем Богданом Федоровичем Глинським. Князь зі своїми людьми побив їх і поранив. Вислоухович поскаржився до суду, а князь

Богдан просив відкласти слухання до приїзду його брата Івана, тому що вони в тій пригоді були разом. Ясна річ, Богдан хотів мати прихильного до себе свідка у цій справі.

Але князь Іван поїхав до матері, а це десь 15 миль за Полоцьком (від Вовковиська до Полоцька – 380 км, а це ще десь 105 км далі – Вітебськ або щось на північ від Вітебська). Суддя (Матей Войтехович Яновича) відкладав справу кілька разів, але князя Івана все не було. Нарешті 4 квітня 1530 р. суддя відмовився далі чекати і призначив остаточний строк розгляду – «понеділок перед святим Петром» (тобто 27 червня 1530 р.), але князі Глинські не з'явилися. [LM 225, № 153, [с. 111](#) – 112; № 156, [с. 113](#) – 114].

1530 р. Скарга на князя Богдана Федоровича

6 травня 1530 р. розглядалась скарга княгині Марини (дружини князя Вацлава / Венцлава) на князя Богдана Федоровича за грабіж коня у підданого княгині. Це було десь біля Вовковиська, а кінь знайшовся аж у Полоцьку, і Богдана зобов'язали коня повернути [LM 225, № 154, [с. 112](#)].

1530 р. Тарапати через зраду Глинського

24 червня 1530 р. король Сигізмунд у Кракові написав лист до відома панів-ради ВКЛ:

Приездил к нам дворянин н[а]ш Федор Колонтаев, жалуючи на кн[я]зя Ивана Филиповича Крошынског[о] о том, што ж, дей, он побрал на него позвы у в[а]шое м[и]л[ос]ти, п[а]нов рад н[а]шых, в которых же выписуеть жалобу их, иж как зърадца наш Михайло Глинский втек до Москвы, в тот бы час будучы он [Федір] при нем [Михайлі] с помочники и с товаришы своими, многие статки в дому его [Крошинського] забрал и тым ему шкоду немалую въчинил, – о чом жо в[а]ша м[и]л[о]сть хотели межы ними досмотрети и справедливость тому въчинити.

Што ж он [Федір] то себе велико обьяжливое приимуеть и нам о том плачьливое жаловал, иж княз Иван, будучи того в молчан[ь]и по выехан[ь]и Глинског[о] от двадцати лет, не въживал [= позивав] его в том правом при бытности н[а]шой у Великом князстве перед нами, г[оспо]д[а]рем, а тых ч[а]сов такую реч на него поведил, што ж ся стегаает ку че[с]ти его.

Как же Колантаев въказывал перед нами лист наш, в котором выписует, иж пришла была на него некоторая о том помова, и казали были есмо его осадити, а потом велели есмо тому обыск добрый въчинити и доведати ся о том достаточне, же он ест в том невинный и есть слуга наш добрый а верный, зася есмо его ласкою н[а]шою огорнули и имен[ь]я его есмо вьси ему вернули и при ч[ес]ти его заставили так, как перед тым он у-во отца и брата н[а]шого, королей, их м[и]л[ос]ти, был; и не мает ему и детем его никто ни в чом ганити.

А хто бы смел то над вырок наш г[оспо]д[а]рський въчинити, на такового вины тысяча коп грошей описано ест.

Над который же вырок и лист н[а]ш княз Крошынский смел то въчинити и таковым позвом на чест[ь] его сягнути и ку в[а]шой м[и]л[о]сти его позвал, што ж ест ему реч незнаная, о то ся правовати над вырок н[а]ш г[оспо]д[а]рський и лист, бо мы таковые речы вьси ускромилы и то у молчаньи вечном оставили.

И не ради то видим, абы ся тые речы знову мели узривати, которые за Глинского плодили, а тепер княз Крошынський хочет их подносити, чого ж ся ему не годит чынити.

О чом же и королева н[а]ша, ее м[и]л[о]ст, великая кн[е]гиня Бона, нас за тым дворянином нашим Колоньтаем у причине жадала, абыхмо в таковых речах не казали его в жадное право поволокати, кроме н[а]шое персуны, бо што ся дотычет ч[ес]ти, ничья ест реч тог[о] смотрети, кроме нас, г[оспо]д[а]ря.

А прото, абы в[а]ша м[и]л[о]сть князю Ивану Крошынскому приказали, штобы он через то в той речы его перед в[а]шу м[и]л[о]сть таковыми позвы не позывал и напротивку ч[ес]ти его через то не сягал и не мовил. И того бы, в[а]ша м[и]л[ос]ть, сами ему боронили и таких позвов на него не давали над вырок и лист н[а]ш г[ос]п[од]а[р]ський. А хочет ли княз Крошынський с ним [Федором] о той речы предъся мовити, мы сами хотим тог[о] межы ними досмотрети и справедливость тому въчынити [LM 224, № 510, с. 405 – 406].

1530 р. Згадка про Григорія Борисовича Глинського

15 липня 1530 р. король Сигізмунд у Кракові написав листа до овруцького державця Михайла Халецького, в якому наказував розглянути права овруцьких міщан. Вони оборонялися від додаткових обов'язків судовим листом князя Григорія Борисовича Глинського [LM 224, № 522, с. 415].

1531 – 1616 рр.

1531 р. Згадка про маєток Михайла Львовича Глинського

3 червня 1531 р. король Сигізмунд розглянув скаргу ковенських міщан на різні кривди [LM 15, № 97, [р. 130](#) – 133], зокрема:

И теж деи которое именье на имя Тутины они [війт та бурмистр] купили з людми, и з землями у зрадцы н[а]шого, кн[я]зя Михаила Львовича Глинського, твоя деи м[и]л[о]сть [ковенський староста Ян Миколайович Радзівіл] и в тое именье их вступаешь.

5 липня 1531 р. король Сигізмунд надіслав із Кракова ще один лист дуже подібного змісту, включно із процитованим фрагментом [LM 17, № 105, [р. 142](#) – 144].

Оскільки йдеться про маєток у власності міста, його слід шукати десь поблизу Каунаса. Але на мій поверховий погляд такої назви не видно, мабуть ця місцевість увійшла до складу сучасного міста.

1531 р. Суд у справі Михайла Глинського

17 червня 1531 р. король Сигізмунд у Кракові розсудив скаргу:

Воеводе полоцкому, старосте дорогицкому, державцы ожскому и переломскому, пану Петру Станиславовичу, а не будет его м[и]л[о]сти самого на тот час в Дорогичине, ино его подстаростему дорогицкому, суди и подъсудку дорогицкому ж замковому.

Присылал к нам князь Михайло Глинский жалуючы на судю белского пана Юря Рачка о том, што ж деи он уехал вы именье его у Черенова и Любеша, и в Волюи, в двор его, и в ставы, и в млыны, и во вси пожытки, которые к тым

именьям прислушаютъ, чога ж деи он в держаньи и во впокои от колка лет был [LM 17, № 112, [p. 149](#) – 150].

Вказівка на роль старости дорогичинського важлива для орієнтації – де шукати ці маєтки. Як не дивно, жодної із цих трьох назв на Підляшші не видно.

1532 р. Договір із Кримським ханством

8 вересня 1532 р. литовський посол Андрій Мацкович привіз до короля Сигізмунда договір Кримського ханства із ВКЛ, де знову серед місць, пожалуваних ханом великому князю литовському, згадано «Снепород, Глинеск з людми» [LM 15, № 150, [p. 191](#) – 193]. Текст дуже близький до договору Магомет-Гірея 1517 р.

1533 р. Згадка про княгиню Глинську

27 червня 1533 р. король Сигізмунд у Радомлі виставив документ:

Бил нам чолом дворянин наш Михайло Тишкевич и просил в нас, абыхмо дозволили ему поняти кнегиню Михайловую Глиньскую и с тыми именьи в повете Вольковыском Тетеревькою и Красным, на чом муж ее князь Михайло Глиньский zostавил, котории ж и тепер она к своим рукам держить [LM 17, № 363, [p. 348](#) – 349].

Тетерівка ([Ценяроўка](#)) – село Берестовицького району Гродненської області, у 33 км на захід від Вовковиська.

Красне ([Краснае](#)) – село того ж району у 9 км на південь від Тетерівки. Обидва села лежать при кордоні Білорусії з Польщею.

1533 р. Скарга на князя Семена Глинського

12 серпня 1533 р. король Сигізмунд наказав записати для пам'яті протокол розгляду скарги більського судді Юрія Рачка на «дворянина його милості князя Семена Глинського» – буцімто Семен винен йому, Рачку, гроші за продану частину маєтку Череново. Суд відхилив цю скаргу [LM 227, № 16, с. 32 – 33].

1533 р. Скарга на князя Семена Глинського

20 жовтня 1533 р. у Вільні король Сигізмунд із радою розсудив:

Жаловал нам дворенин наш Михайло Тишкевич на князя Семена Глиньского о сто коп грошей и о квалът на тивуна его, о вшатец меду пресьного, о находника за шестьдесят золотых и о полотна. И въказывал перед нами листы позовъный, которим он князя Семена перед нас позывал, на которих жо тая то жалоба его была описана.

Князь Семен перед нами поведил: „Што ся дотычеть оных ста коп грошей, и тому деи вжо mezi ними право и еднане было, и листы еднатский на то в себе маем, которое ж деи еднанье нашо и заруками mezi собою есьмо умоцънили“.

И покладал перед нами лист, в котором оная сто коп грошей детем князя Михайловым, братаничом его, выписана. О чом жо они широко с собою перед нами мовили.

А так мы, оных листов записъных и речей их с obu сторон выслухавъши, так нашли и сказали, кды они тую сто коп грошей змовы и записы вчинили и заруками то они умоцнили, тогды маеть сто коп грошей детем князя Михайловым, братаничом его, быти даны.

Мають князь Семен оныи дети и тую сто коп грошей в себе ховати подле их записов.

И которая теж зарука в листех их будеть описано, и тая зарука маеть межи ними мощно держана быти водле тых жо записов их.

А тых вжо речей Михайло Тишъкевич на князя Семена Глинського поисквати и в жадное право о то его поволокати не маеть, нижли маеть князь Семен Михайлу Тишъкевичу на своего тивуна право дати [LM 17, № 397, [p. 382](#) – 383].

Маємо скорочений виклад частини цієї справи (тільки про 100 кіп), записаний 18 жовтня 1533 р. [LM 227, № 73, с. 60].

1534 р. Скарга князя Семена Глинського

14 січня 1534 р. король Сигізмунд наказав записати:

Што позывал листы г[о]с[по]д[а]рськими позовными кн[я]зь Семен Глинский п[а]на Остафья Яцынича, што по смерти брат его скрыню з некоторыми речми в нег[о] оставил. Где ж кн[я]зь Семен на тот рок, который он сам себе принял и лист свой о том до него писал – на Запусты мясные руские в неделю – перед его м[и]л[о]стью ся становил, а Яцынич не стал [LM 227, № 73, с. 60].

«Запусты мясные руские» – думаю, 14 листопада 1533 р., останній день перед початком Пилипівського посту. Неділя була 9 і 16 листопада.

1534 р. Поділ маєтку Глинських

20 січня 1534 р. в Амбросовичах господарський дворянин князь Михайло Іванович Глинський поділив своїх братаничів, синів Федора Івановича Глинського – князів Івана, Дмитра та Богдана Федоровичів [АВК, т. 13, № 5, с. 13 – 15]. Предметом поділу був маєток Овдієвичі – Амбросовичі, пожалуваний князю Федору в 1509 р. ([як вище](#)). Акт містить масу мікротопонімів, у яких я не маю змоги розбиратись. Згадано було, що князь Іван побив князя Богдана та Степана Ясковича (слугу князя Дмитра), але князь Михайло в цьому документі написав, що він їх помирих.

Одним зі свідків поділ був князь Михайло Семенович Глинський.

Ю. Вольф датував цей документ 1530 роком [WK, s. 91], що краще узгоджується з хронологією згадок князя М. І. Глинського, але суперечить даті, вписаній у сам документ.

1535 р. Проект договору із Сагіб-Гіреєм

10 квітня 1535 р. король Сигізмунда затвердив проект договору із кримським ханом Сагіб-Гіреєм, який мав привезти посол Василь Тишкевич. Тут знову серед місць, пожалуваних ханом великому князю литовському, згадано «Снепорода, Глинська з людми» [LM 15, № 180, [p. 235](#) – 238].

1536 р. Згадка про Михайла Івановича Глинського

30 травня 1536 р. у Вільні розглядалась суперечка князя Андрія Сангушка із панами Хребтовичами за маєток. Свідком одного з документів у цій справі названо князя Михайла Івановича Глинського, на час розгляду уже покійного [LM 225, № 209, [с. 154](#) – 155].

1536 р. Скарга на Дмитра Федоровича Глинського

28 грудня 1536 р. у Вітебську суддя (мабуть М. В. Клочко) записав скаргу князя Тимофія Юрійовича Соколинського на князя Дмитра Федоровича Глинського, що цей останній зі своїми слугами побив до смерті Палелея Федоровича (чоловіка князя Соколинського).

Один зі свідків з боку Соколинського жив «на Бикложи», інший – у Мильковичах. [Бікложа](#) – село у Бешенковицькому районі Вітебської області. [Мількавічы](#) – село того ж району на Західні Двині, якихось 3 км на північ від Бікложі [LM 225, № 194, с. 137 – 138].

Слід думати, що пригода сталась десь поблизу цих сіл, тим більше що поруч, у 3.5 км від названих сіл, знаходиться село Санники, яке було у власності князя Дмитра Глинського.

1536 р. Згадки про Михайла Глинського

Іван Лучинич склав для берестейського старости Олександра Івановича Ходкевича опис Більської пуці. З нього видна така історія: у цій пуці давно (за Вітовта, Сигізмунда [Кейстувовича], Казимира та Олександра) був мисливський двір великих князів литовських, який будували й обслуговували більські піддані.

З цього двора їздили полювати в пуцу, де тепер стоїть Книшин, Добренець і Довга Лука.

За пана Радзівіла (як він тримав Більськ) цей двір згорів, і з наказу Радзівіла був відбудований більськими підданими.

И як князю **Михайлу Глинскому** Ганязь [Гоньондз] был ув отчину достался, он в тую пуцу и в тот двор не вступался и в том дворѣ не бывал, и тот двор за него был цѣл а держан ку Бѣльску и под моцью врядника Бѣльского бывал.

А далі Гоньондз став отчиною Миколая Радзівіла, і він завів тут зміни [АСД, т. 1, № 17, с. 14 – 18].

[Книшин](#) (Knyszyn) знаходиться у 63 км на північ від Більська. Добренець нині зветься [Dobrzyniewo Duże](#) і знаходиться у 14 км на південний схід від Книшина.

Видавці датували документ 1536 роком.

З цим описом пов'язаний наступний документ, також орієнтовно 1536 року [АСД, т. 1, № 18, с. 18 – 24] – опис старих і нових границь Гродна, Більська і Гоньондза, складений тим же О. І. Ходкевичем. Там є згадка:

Как же и князь **Михал Глинский**, коли держал Ганязь, через тую рѣку Нерешлю в тую пуцу вступу не мѣл – сам и люде его [с. 20].

Также тут стоячи на тых границах, пытали есмо тых землян Ганязских и осочников Городенских и Бѣльских: коли держал Ганязь князь **Михайло Глинский**, через тьи старьи грани и через рѣку Нерешлю, куды пан Станко Судивоевич с тыми паны клал, чи мѣл какий уступ у тьи пуци господарский Городенский и Бѣльский сам, або люди его Ганязский?

И они вси в одно слово повѣдали: што князь Михал Глинский чрез тьи старьи грани и через рѣку Нерешлю, куды панъ Станко с тыми паны клал, в пуци господарский Городенскую и Бѣльскую ничим николи не вступался, как сам, так и люди его Ганязский [с. 21].

Річка Нерешля (Нересля, [Nereśl](#) тече з півночі на південь і впадає з правого боку у Нарев біля Тикоцина. Гирло її – у 14 км на південний захід від Книшина. «Через ту річку» – це далі на захід, на правий берег Нерешлі.

Далі на с. 22 містить опис границь Гоньондза за М. Л. Глинського. Ці границі мабуть можна нанести на сучасну карту, але я не можу на це відволікатись

Теж повѣдил перед нами дворянин господарский Чешейка, иж он как держал от князя **Михаила Глинского** Сараж, он тое пущи к Саражю боронил [с. 24].

Чешейко згаданий як намісник М. Л. Глинського у Суражі [в 1505 році](#).

Наступний документ, також орієнтовно 1536 р., містить опис границь Райгорода [АСД, т. 1, № 19, с. 25 – 26]. Там сказано:

Але старцы кажут, иж старовѣчная граница Райгородская были и суть отъ ратуша Райгородского на полмили, то стоит при воли господарской. Ачколвек **Глинский**, Райгород держачи, вступался ширей на вси стороны, але ему того з Городна моцне боронено; алиж потом Радивил настал и забрал, без заѣзду, што хотѣл против данинѣ своей и справедливости королевской.

(А що не так? «Трибунал з декретом – Радзівіл з мушкетом».)

1537 р. Згадка про Семена Глинського

5 серпня 1537 р. вітебський воєвода М. В. Клочко розглядав справу між боярами Вовковиського повіту. Першим із 4 свідків суду був князь Семен Глинський [LM 228, № 41, с. 99 – 100].

1538 р. Скарга Богдана Федоровича Глинського

18 березня 1538 р. вітебський воєвода М. В. Клочко у Петухові розглядав скаргу:

Жаловал нам князь Богѣдан Федорович Глинський на брата своего князя Дмитрея Глинського о том, иж, деи, «он держить частьку имения, которая на мене приидеть, дядка нашего князя Юря Глинського, который сидеть пойман на Москве, и мне поступити не хочет, а я к тому так близким, яко и он сам» [LM 228, № 49, с. 109].

Де знаходився Петухов – невідомо. Нині населеного пункту з такою назвою нема. Показчик до цитованого тома метрики говорить, що це – маєток М. В. Клочка, і нині зветься [Ізабелін](#) (це 10 км на південний схід від Вовковиська).

Де знаходився спірний маєток – з документу не видно.

1538 р. Скарга Богдана Федоровича Глинського

17 травня 1538 р. той самий вітебський воєвода М. В. Клочко розглядав скаргу:

Жаловал перед его милостью [королем] князь Богдан Федорович Глинський на дядка своего князя Семена Глинського о том, иж, деи, «земли заставил, поле свое власное, дядку своему небожчику князю Василью Глинському у трох копах грошей, которого ж дети и имения в него суть ув опеце. А так, я ему яко опекуну за тую землю тыи пенязи отъдаю, а он тых пенязей брати ани тое земли мне поступить ся не хочет» [LM 228, № 50, с. 110 – 111].

Де знаходилася спірна земля – з документу не видно. З ітінерарія М. В. Ключка видно, що в цей час він знаходився у Вовковиську або десь поблизу [LM 228, передмова, с. 9].

1538 р. Скарга Семена Глинського

20 травня 1538 р. у Вовковиську вітебський воєвода М. В. Ключко розглядав скаргу:

Жаловал князь Семен Иванович Глинский на братаничов своих: князя Дмитрея а князя Богдана Федоровичов Глинских, в тот обычай, иж «Который рок, нам з выроку пана его м[и]л[о]сти положонный о въчиненье справедливости у кривьдах межи поддаными нашими, его м[и]л[о]сть так знашол межы нами: иж я первой мел на людей своих князю Дмитрею и князю Богдану, и людей их право дати. А кгды бы ся им права доконать, тогды они мели мне такъже на людей своих право дати того ж дня або назавътреи.

А так, я на тот рок зложеный им на людей своих право дал и справедливость кому была потреба чинил. Нижли они в тот час, як приехали, вживаючы тых прав, до дому моего, мене самого и кнегиню, и судей моих посоромотили, и кордов на мене добывали, и многими невчтивыми ся словы сегали, и права на людей своих дати не хотели» [LM 228, № 91, с. 173 – 174].

Обвинувачені висували зустрічні звинувачення, і суддя їх виправдав. Де все це діялось – з документу не видно.

1538 р. Скарга Семена Глинського

Десь між 31 травня і 6 червня 1538 р. у Вовковиську (?) вітебський воєвода М. В. Ключко прийняв скаргу:

Жаловал княз Семен Глинский на братанича своего князя Дмитрея Глинского, иж, дей, «он на свои люди мне права дати не хочет в головах – на Васка Любьковича и на брата его, и на иньших; и людем моим, и людем небожчика князя Вацьлавовым, которых я в опеце держу».

И княз Дмитрьей поведил: «Тот Васко Люпкович не мой человек, але брата моего князя Богданов – не моцон я на чужьи люди права давати» [LM 228, № 55, с. 116].

1538 р. Дозвіл Семену Івановичу Глинському

26 листопада 1538 р. король Сигізмунд у Кракові виставив пожалування:

Бил нам чолом дворенин наш, кн[я]зь Семен Иванович Глинский и просил нас, абыхъмо дозволили ему в его властьном дому, который он купил в местечку нашом Ровинах, корчму вольную, и в ней мед и пиво, и иньший шынк корчомьный мети [LM 20, № 156, [p. 230](#)].

Сіл із назвою [Равіны](#) в Білорусії відомо три – два у Гродненській області і одне у Берестейській. Не знаю, на чому зупинитись.

1539 р. Згадка про Дмитра Глинського

29 січня 1539 р. в Обольцях вітебський воєвода М. В. Ключко розглядав справу між жителями Обольців за проданий до корчми, але не оплачений мед. Цей борг утворився ще за оболецького намісника князя Дмитра Глинського [LM 228, № 97, с. 181 – 182].

Обольці ([Абольцы](#)) – містечко у Толочинському районі Вітебської області, у 70 км на південь від Вітебська.

1539 р. Згадка про Дмитра Глинського

Десь **27 чи 29 червня 1539 р.** у Вітебську вітебський воєвода М. В. Ключко розглядав скаргу селянина із Вяжищ Івана Бобоеда на Івана Шарипанка (чоловіка князя Дмитра Глинського із с. Санники), що останній украв був у першого коня [LM 228, № 125, с. 226].

Вяжищі – це сучасне містечко [Будзілава](#) у Бешенковицькому районі Вітебської області, у 33 км на захід від Вітебська [LM 228, покажчик на с. 494].

Санники ([Саннікі](#)) – село у тому ж районі, у 7 км на захід від Вяжищ.

Справа за того коня мала продовження 20 липня 1539 р. [LM 228, № 132, с. 233 – 234], при цьому був згаданий Филип – намісник князя Дмитра Глинського у Санниках, який держав там двір князя.

1540 р. Згадка про Дмитра Глинського

Десь між 12 лютого і **2 березня 1540 р.** в Обольцях вітебський воєвода М. В. Ключко розглядав справу про крадіжку двох коней, при цьому був згаданий Матій Ширей – чоловік князя Дмитра Глинського [LM 228, № 170, с. 298 – 300].

1540 р. Згадка про Семена Глинського

16 листопада 1540 р. у Вовковиську зроблено запис, що князь Семен Глинський має поставитись на суд із Вислоухами у Вільні на день св. Миколи (6 грудня) [LM 225, № 231, [с. 169](#)].

Справу розглядав у Вільні 9 грудня 1540 р. воєвода вітебський Матій Войтехович Яновича (Ключко) [LM 225, № 246, [с. 175](#) – 176].

Князь Семен скаржився, що брати Федір та Богдан Вислоухи порубали три його єзи (риболовні пристрої) і побили двох його людей, а далі спільно із князем Богданом Глинським (братаничем князя Семена) побили Тараса (тивуна князя Семена). І Семен скаржився на це у вовковиський уряд.

Одна із тих риболовель була на Струбниці ([Струбніца](#) – село Мостовського району Гродненської області у 20 км на північний захід від Вовковиська).

Далі 18 березня 1541 р. у Вільні розглядалась справа за побиття Тараса (тивуна С. І. Глинського), який при цій нагоді був названий тивуном Самойловським. Нині відомо два села – [Самуйлавічы Дольныя](#) у тому ж Мостовському районі, в 7 км на схід від Струбниці, і зовсім поруч – [Самуйлавічы Горныя](#). Виходить, що це поселення було власністю князя Семена.

1540 р. Згадка про Семена Івановича Глинського

Маємо недатований (десь 1540 р.) запис розгляду у Вільні кримінальної справи, де учасником суду (засідателем) названо князя Семена Івановича Глинського [LM 225, № 240, [с. 171](#) – 172].

1541 р. Договір із Сагіб-Гіреєм

Десь на початку 1541 р. кримський посол Алигач (Алі-Ходжа) привіз до Кракова договір кримського хана Сагіб-Гірея із ВКЛ, де знову серед місць, пожалуваних ханом великому князю литовському, згадано «Снепорода, Глинська зь людьми» [РИБ, т. 30, № 8, стб. 78 = *Kołodziejczyk D. The Crimean khanate and Poland-Lithuania: international diplomacy on the european periphery (15th–18th*

century): a study of peace treaties followed by annotated documents. – Boston; Leiden, 2011, № 29, p. 723]. Орієнтовну дату договору я беру із Д. Колодзейчика.

1541 р. Згадка про Богдана Глинського

11 березня 1541 р. при розгляді судової справи згадано князя Богдана Глинського – він був свідком ухваленної угоди (засідателем) [LM 229, № 238, с. 151].

1541 р. Розмежування володінь Семена Глинського

30 вересня 1541 р. призначені королем Сигізмундом комісари провели у полі розмежування володінь князя Семена Глинського від володінь господарських дворян Вислоухів [LM 225, № 299, [с. 214](#) – 215].

Границі в акті прописані справді детально, аж до «вільхи і великого дуба» (зміркувати, де вони були, не так просто). Із того, що легко визначається, згадано Самуловичі, названі вище, а також Борки ([Боркі](#)) у Мостовському районі Гродненської області, у 3 км на схід від Дольних Самуїловичів; також можливо, згадана в акті «границя пана Пацова» – це містечко [Пацавічы](#) в 1 км на північ від Дольних Самуїловичів.

Акт писано у Зельві ([Зэльва](#)), нині районному центрі Гродненської області, в 20 км на південь від Дольних Самуїловичів.

1542 р. Скарга на Семена Глинського

20 червня 1542 р. у Вовковиську місцеві бояри занесли скаргу на князя Семена Глинського, що він наказав своєму наміснику в Самуїловичах, уже відомому нам Тарасу, розкопати граничні копці, встановлені розмежуванням 1541 р. [LM 225, № 302, [с. 216](#)].

1546 р. Скарга на Семена Глинського

24 червня 1546 р. до книги Росієнського земського суду (Жмудської землі) записано рішення у суперечці за землю між боярами Пупштайтами і князем Семеном Глинським [АВК, т. 24, № 63, с. 103 – 105]. 6 березня 1547 р. було ще одне слухання у цій справі, протокол якого записано у Немокштах [АВК, т. 24, № 64, с. 105 – 107].

Місто Немокшти нині зветься [Немакшій](#) і знаходиться у Расейняйському районі Литви. Мабуть, спірна земля була десь поблизу.

1555 р. Заява Михайла Венцлавовича Глинського

2 березня 1555 р. у Вільні князь Михайло Венцлавович Глинський зложив перед королем (Сигізмундом-Августом) заяву, що зем'янин Іван Демидович подав на нього, Михайла, скаргу за дом його дружини у Самуїловичах і побиття самого Івана і тивуна його самуїловицького двора Станіслава Сушка. І от Глинський на зазначений термін став на суд, а позивач не з'явився [LM 248, № 96, [с. 87](#)].

1558 р. Згадка про родину Глинських

14 червня 1558 р. у книгу Гродненського земського суду записано нагадування пана Шимка Грибовського, що господарський дворянин князь

Олександр Михайлович Глинський має стати до суду у справі відібрання маєтку у своєї сестри Олени (дружини Грибовського) [АВК, т. 21, № 511, с. 331].

Далі 19 липня 1558 р. у судовому засіданні князь Олександр Михайлович Глинський пояснив, чому не виділяє своїй сестрі четвертої частини своїх маєтків. Коли Олена була в опіці князя Семена Івановича Глинського (дядька Олени й Олександра), вона самовільно вийшла заміж за Станіслава Войшвиловича. Олександр показав лист князя Семена у цій справі. Шимко з Оленою зі свого боку показали лист князя Олександра, яким він зобов'язався дати С. Войшвиловичу 22 копи грошів литовських і двох слуг [АВК, т. 21, № 535, с. 349 – 350].

Як бачимо, «маєтки» князя Олександра були дуже скромні.

1565 р. Перепис литовського війська

Цей перепис проводився у Ракові від 9 липня і до середини вересня 1565 р.

Хоругов дворная

М'сяця сентебра 1 дня.

Князь Алексанъдер Глинъски ставил 3 кони в пан[цирях], в пр[илбицах], с тар[чи], з ощепом [РИБ, т. 33, стб. 258 – 259]

Хоругов Волковыская

В четвер м'сяця августа 16 дня.

Князь Михайло Глинъски 2 кони в пан[цирях], в пр[илбицах], з още[пами].

Князь Богдан Глинъски кон в каф[тане], в пр[илбице], з кордом [стб. 323]

1566 р. Згадка про Михайла Глинського

30 травня 1566 р. до слонімської земської книги було записано скаргу, в якій згадано князя Михайла Глинського [АВК, т. 22, № 467, с. 250]. Пригода сталась у містечку [Деречин](#) Зельвенського району Гродненської області Білорусії (це 32 км на північний захід від Слоніма). Можна припускати, що князь Михайло жив десь недалеко.

1567 р. Перепис литовського війська

Цей перепис проводився у Молодечно за рішенням Гродненського сейму 1567 р. від 26 червня до грудня 1567 р.

Повѣт Волковыйскый, прислухаючий к воеводст[ву] Новгородскому

Октебра 4 дня.

Князь Михайло Глинский з ыменья Самулович конь, панц[ирь], прил[бица], рогати[на] [РИБ, т. 33, стб. 858].

Октебра 7 дня.

Князь Александро Михайлович Глинский з ымѣней своих с Побоева, с Парфѣнович а с Красного в повѣте Волковыйском ставил кони 3 збройне, панцѣ[ри], пр[илбицы], тар[чи], древ. Он же ставил драба 1 з рогати[ной].

Князь Богдан Федорович Глинский з Самуйлович конь 1, каф[тан], рогати[на] [стб. 865 – 866]

Реестр списанья войска земли Жомойтское

Панове Тивунове.

Пан Миколай Станкевич оказал конно, збройно по гусарску коней 17, а по броншвицку коней 10, то ест з ымѣней своих коней 20, з ымѣней тестя своего

коней 6, а з опеки князя Михайла Глинського конь 1, а драбов при тых всіх конях 13 [стб. 1258].

1579 р. Продаж маєтку Богдана Федоровича Глинського

20 січня 1579 р. у вітебському земському суді князь Богдан Федорович Глинський зробив заяву, що він продав пану Василю Богдановичу (вітебському земському писарю) та його дружині княжні Ганні Дмитрівні Глинській (братаниці князя Богдана) частину маєтку Овдеевского у Полоцькому повіті, яка була виділена зі спільного володіння його із братами. Цей маєток лежав при границі Вітебська із Полоцьком, за рікою Двіною. При цій нагоді князь Богдан подав документи на маєтки, які були вписані до вітебських земських книг [АВК, т. 13, № 5, с. 9].

1609 р. Згадка про Петра Олександровича Глинського

3 червня 1609 р. було укладено угоду про поділ маєтків Івана та Криштофа Тишкевичів, які знаходились у Гродненському та Вовковиському повітах [АВК, т. 1, № 5, с. 22 – 26]. Серед свідків угоди названо слонімського земського писаря князя Петра Олександровича Глинського.

1616 р. Згадка про Йосифа Глинського

1 серпня 1616 р. возні Вовковиського повіту склали акт розмежування маєтку Белавичі цього ж повіту. В описі згадано, що маєток межує із володіннями князя Йосифа Глинського [АВК, т. 33, № 150, с. 200].

Назви Белавичі нині не видно, але видно сусідні об'єкти: містечко [Пескі](#) Мостовського району Гродненської області Білорусії, містечко [Струбніца](#), село Мижів ([Міжава](#)) того ж району.

Струбніца знаходиться в 6 км на захід від Самуйлович – відомого нам маєтку князів Глинських, так що можна не мати сумніву, що Белавичі межували саме з цим поселенням.

Біографії князів Глинських

В цьому розділі біографії князів Глинських будуть викладені на підставі документів, сучасних самим діячам. [Генеалогічні реконструкції](#) та матеріали [комісії 1638 р.](#) на підставі проведеного аналізу відхиляються і не будуть використані.

Всіх князів Глинських слід поділити на п'ять незалежних груп. Чи були протопласти цих груп споріднені між собою і якщо були – в якому ступені спорідненості – наші документи не знають, а вдаватись у безпідставні фантазії я не збираюсь (такі фантазії можна подивитись у розділі «Історіографія»). Всіх цих князів слід вважати князями самопроголошеними, такими, які не походять від якогось давнішого князівського роду.

Для встановлення спорідненості необхідним є знання патроніма та прізвища особи. Але документи Литовської метрики за 15 ст. часто пропускають або патронім, або прізвище, або і те й друге. В таких випадках приналежність того чи іншого князя до певного роду стає предметом дискусії, часто безплідної.

Навіть знання патроніма не завжди дозволяє упевнено визначити генеалогічну позицію особи. Вивчення Печерського синодика кінця 15 – початку 16 ст. показало, що Іван, Семен, Василь, Федір і Михайло утворюють п'ятірку найпоширеніших князівських імен [*Жарких М. І.* Печерський синодик. – К.: 2017 р., розділ [Князівські імена](#)], і серед Глинських саме ці імена є найбільш уживаними. В рамках одного покоління маємо кількох Іванів, кількох Василів і т. д., і якщо сучасникам було ясно, про кого йдеться, то нам – далеко неясно.

В таких випадках встановленню спорідненості може допомогти факт успадкування одного володіння, але перший такий випадок в історії Глинських мав місце тільки в 1505 р., і це нічого не допомагає для ранньої історії (15 ст.).

Борисовичі Глинські

Князь Борис Глинський

Найдавнішим із Глинських був князь Борис Глинський. Джерела не знають його патроніма. Це не значить, що в нього не було батька – значить тільки, що цей батько не був князем і хвалитись ним не випадало.

Отже, Борис був самопроголошеним князем (self-made-prince). Перша згадка про нього походить з [документа 1437 року](#), а далі – з [документа 1442 року](#).

(До речі, у Ю. Вольфа перший документ помилково датовано 1433 р., а другий – 1437 р. [WK, s. 78], і так воно пішло-поїхало в «науковій» історіографії. Ці помилки повторила М. Бичкова [БР, с. 293], і один тільки Л. Войтович «виправив» першу дату на 1432 рік [*Войтович Л.* Князівські династії східної Європи. – Львів: 2000 р., розділ 5.3 «[Князі ординського походження. Чингізиди](#)»]. Варто було прочитати 2000 книг і статей заради такого «покращення»!

Надалі я постараюсь утримуватись від зазначення дрібних помилок в попередній літературі, якщо вони не мають принципового значення.)

Перший документ засвідчує, що Б. Г. був прибічником Свитригайла у його боротьбі з Сигізмундом Кейстутовичем, і коли в 1437 році справа Свитригайла виявилась остаточно програною, Б. Г. поклявся бути вірним польському королю Владиславу 3-у. Політичне значення цього документу прокоментував Л. Колянковський [*Kolankowski L.* Dzieje w. ks. Litewskiego za Jagiełłonów. –

Warszawa: 1930, t. 1, s. 211]. Але через півтора місяці ми знову бачимо Б. Г. [свідком грамоти](#), виданої Свитригайлом в Києві.

Далі, в 1442 році, ми бачимо Б. Г. [свідком документа](#), виставленого Свитригайлом.

Пізніше, в середині 15 ст. (можливо, після смерті Свитригайла в 1452 році?) Б. Г. почав служити великому князю Казимиру і дістав цілу серію із [чотирьох пожалувань](#). Першим був двір Домислин, наданий у тимчасове володіння (до волі). Якщо це справді – чернігівський Домашлин, то це 580 км від Вільнюса. Я думаю, що володіти цим двором і одночасно служити при великому князі було незручно, і Б. Г. подбав про маєток, ближчий до столиці – Раківці у 80 км від Вільнюса.

Характерно, що із чотирьох пожалувань три полягали у пожалуванні людей, а не земель чи населених пунктів. Думаю, князь мав можливість оселити цих залежних від нього людей там, де йому було зручніше.

Однозначно видно, що ніякого маєтку Б. Г. від батька не успадкував, і його володіння (розмірно невеликі) були його власними вислугами.

Князь Борис (не Глинський)

3 – 7 червня 1453 року у Парчеві відбувся з'їзд короля Казимира і польських вельмож, про який розповів Ян Длугош [Jana Długosza Roczniki czyli Kroniki sławnego Królestwa Polskiego. Ks. 12, 1445-1461. – Warszawa : 2009, [s. 177](#)]. Велике князівство Литовське було представлено п'ятьма послами: князем [Юрієм Семеновичем](#), князем Борисом, Оначем, Андрієм Саковичем і Яном Немировичем.

Може бути, що цей «безпаспортний» князь Борис (без патроніма і прізвища) – це той самий Борис Глинський, який, виходить, за якийсь рік служби при Казимирі заскочив на високе становище і представляв інтереси великого князівства на з'їзді. На тому з'їзді був і Збігнев Олесницький, а при ньому слід думати, і Ян Длугош, але останній мало знав представників литовської знаті, і «наш» Борис тут не виняток.

Якщо прийняти це припущення, нам стає ясніше, в чому полягала служба Б. Г., за яку він отримував свої вислуги.

Маємо ще згадку зі справи значно пізнішого часу, яка розглядалась 15 березня 1505 року [LM 6, № 530, р. 312]. Князь Іван Ярославич скаржився, що пан Станіслав Петрович (Кишка) захопив був маєток його, Івана, дружини (не названої на ім'я). Оскільки спірний маєток належав княгині не безумовно, а за принципом близькості, то виникло слідство – якого роду була та княгиня. Три свідки згідно показали, що вона була дочкою князя Федора Воротинського і онукою князя Корибута Ольгердовича.

Один із свідків, пан Андрій Олександрович Дрожджа, сказав, що він це чув від своєї баби (як завжди, не названої на ім'я), котра була дружиною князя Івана Корибутовича, а потім була «княгинею Борисовою».

Єдина згадка про князя Івана Корибутовича належить до 1431 р. [WK, s. 178], і якщо припустити, що він помер скоро після того, його удова могла стати дружиною Бориса Глинського, а її онук – діяти на 50..60 років пізніше.

Ім'я Борис не було популярним серед князів ВКЛ. Трохи пізніший Печерський синодик знає тільки двох Борисів на 766 імен князів [*Жарких М. І. Печерський синодик. – К.: 2017 р., розділ [Князівські імена](#)*]. Тому можна думати,

що в середині 15 ст. у ВКЛ був тільки один князь – носій цього імені, «наш» Борис Глинський.

14 грудня 1491 р. Андрій Олександрович Дрожджа продав частину своїх людей-данників, при цьому згадана мати його пані Федка [Archiwum książąt Lubartowiczów Sanguszków w Sławucie. – Lw.: 1887, t. 1, № 102, s. 98]. З цього викомбінують, що Федка – дочка князя Бориса.

Із дітьми князя Бориса маємо певне ускладнення: його онук Андрій Дрожджа діяв в той же час, коли і його сини – Борисовичі. Я припускаю два шлюби князя Бориса, в яких Федка була його дочкою від першого шлюбу, а сини – дітьми від другого шлюбу.

Князь Іван Борисович Глинський

З [1480 – 1481 років](#) маємо 5 згадок про литовського посла до Криму, якого названо «князем Іваном» або «Іваном Глинським» (без «князя»). Ще К. Пуласький висловив припущення, що то був Іван Борисович Глинський [*Pulaski K. Stosunki z Mendli-Girejem, chanem tatarów perekopskich.* – Warszawa: 1881, s. 16] і з того часу не додалось ніяких аргументів ані за, ані проти цього. Таком маємо звістку [1486 р.](#) про князя Івана Глинського. Обидві звістки можна прикладати як до Івана Борисовича Глинського, так і до Івана Семеновича чи Івана Дашковича Глинських, які діяли приблизно в той самий час.

Далі маємо [згадку 1488 року](#) про князя Івана Борисовича (без означення прізвища), якого можна уважати Іваном Борисовичем Глинським.

[Наступна згадка](#) про князя Івана Борисовича з 1490 р. іменує його чернігівським намісником.

[В червні 1492 р.](#), відправляючи посла до кримського хана Менглі-Гірея, новий великий князь литовський Олександр називає посла Іваном Борисовичем Глинським, що не залишає сумнівів, про якого Глинського йдеться.

Далі [в 1496 р.](#) великий князь Олександр віддав наказ своєму чернігівському наміснику князю Івану Борисовичу Глинському (з повним іменуванням).

Через два тижні Олександр знову згадав про свого чернігівського намісника і [надав йому](#) село Смолин недалеко від Чернігова.

Однак ще через 4 місяці в Олександра виникла нова ідея – віддати Чернігів, Стародуб та Гомель князю Семену Івановичу Можайському. При цьому було спеціально зазначено: те, що було надано кн. І. Б. Глинському, переходить до нового пана.

Натомість [у 1498 році](#) Олександр підтвердив князю І. Б. Глинському володіння людьми в Стародубському повіті, яке було надане ще королем Казимиром. Тут І. Б. Глинський уже не названий чернігівським намісником.

Натомість [тим же 1498 роком](#) датовано наказ Олександра зі згадкою василишського намісника князя Івана Борисовича. Василишки знаходяться значно ближче до столиці, ніж Чернігів (105 км проти 540), так що це нове призначення можна вважати підвищенням для князя Івана. Далі звістки про Івана Борисовича зникають.

Ю. Вольф згадав єдину дочку І. Б. Г., яка була за ніякимось Якубом [WK, s. 79]. Його посилення на [АСД, 6, 2] помилкове, а пізніші автори просто переписували Вольфа неначе якусь скрижаль, що упала прямо з неба і сумніватись у якій не випадало.

Князь Григорій Борисович Глинський

[Перша згадка](#) про овруцького намісника князя Григорія Глинського належить до 1496 р. Патронім його не вказано.

[Наступний наказ](#) овруцькому наміснику князю Григорію Борисовичу був виданий через три місяці. Із цих двох документів можна скомбінувати повне іменування намісника.

Далі маємо [згадку](#) про князя Григорія Глинського в протоколі розгляду суперечки київських бояр (1499 р.) і [наказ Олександра](#) овруцькому наміснику князю Г. Б. Глинському.

Наступні згадки про Г. Б. Глинського – знову як овруцького намісника – належать [до 1501 р.](#)

У «хроніці Биховця» є короткий запис про напад татар на район Овруча восени 1502 р.:

Toie że oseni był boy z tatarami za Wruczym w semi milach, na rece na Uszy, kniaziu Fedoru Iwanowiczu Jarosławicza y kniaziu Jurju Iwanowiczu Dubrowickomu, y kniaziu Hryhoryiu Hlinskomu, staroste druckomu. Y bożym perezuszczeniem, hrych naszych rady, tatarowe naszych pobili, tohda y kniazia Hryhorja Hlinskooho y Hornostaia ubili [ПСРЛ, т. 32, с. 148].

Druckomu тут – явна описка, замість *овруцькому*. Інших звісток про цю подію немає.

Коли це було? «Хроніка Биховця» при викладі подій початку 16 ст. спізнюються на один рік (так, битву під Клецьком, яка сталась в 1506 р., там подано під 1507 р.). Пригадуючи, що останній наказ Г. Б. Глинському датовано [18 серпня 1501 р.](#), можна думати якраз про осінь 1501 р.

Де це було? В сучасній Білорусії є три річки, які зуться Уша: [перша](#) впадає в Німан, від Овруча до її витоку – 250 км; [друга](#) впадає у Вілію, від Овруча до її витоку – 320 км; [третья](#) впадає у Березину, від Овруча до її витоку – 290 км. Інші точки на цих річках знаходяться ще далі від Овруча. Жодна з цих річок нам не підходить, бо віддалі далеко перевищують 7 миль (49 км).

З точки зору жителя Білорусії, яким був автор хроніки, ріка Уж, де відбулась битва, справді лежить «за Овручем», на південь від нього. Ця земля навіть отримала спеціальну назву [Заушшя](#). Віддаль 7 миль (десь 50 км) від Овруча до Ужа приводить нас або в точку на південний захід від Коростеня (це на південь від Овруча), або район нині відселеного села [Варовичі](#) Поліського району Київської області (це на схід від Овруча). Якщо літописець не згадав відносно значного Коростеня, то район Варовичів мені вдається більш імовірним.

Про наказ овруцького намісника князя Григорія Борисовича Глинського згадували ще значно пізніше, на [суді 1530 року](#).

Князь Василь Борисович Глинський

Орієнтовно [в 1496 році](#) великий князь Олександр відправив князя Василя Борисовича Глинського послом до хана Великої Орди Шейх-Ахмета. Десь на дорозі це посольство перепинили кримські татари і привели посла до хана Менглі-Гірея. Із цього виник дипломатичний конфлікт: Олександр наполягав на звільненні свого посла, а Менглі-Гірей не поспішав цього робити.

Листування з цього приводу скінчилося нічим, і ми не маємо більше звісток про князя В. Б. Глинського. Припускають, що він так і помер у кримській неволі.

Принаймні в 1509 р. король Сигізмунд, пригадуючи це посольство, назвав «[Василя старого Глинського](#)», з чого можна припустити, що Василь на той час уже помер.

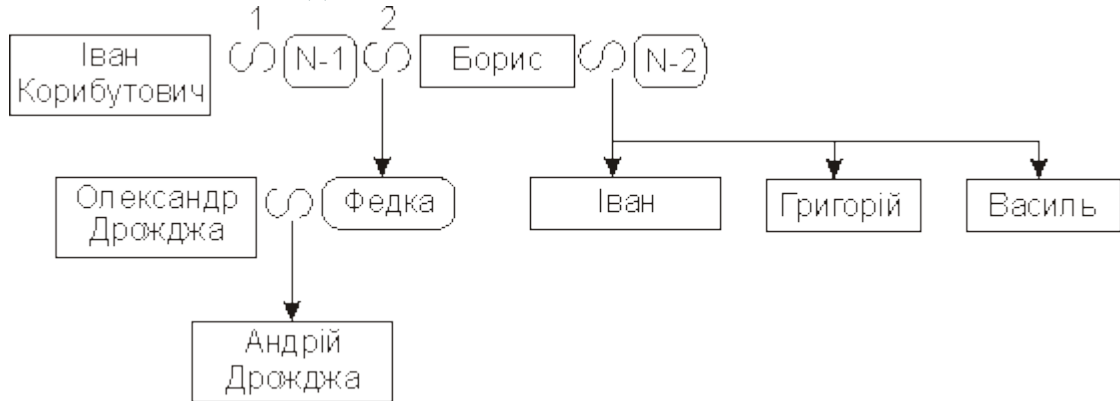
Можливо, саме цей Василь Глинський одержав грошове пожалування у тому ж [1496 році](#), хоча в цей час відомі й інші Василі Глинські.

ВИСНОВКИ

Князь Борис Глинський ніколи не володів ніяким князівством. Ніяких маєтків він не успадкував. Він був чоловік бідний і все, що він мав – це його особисті вислуги. Після його смерті його вислуги повернулись в домен великого князя.

Його сини були так само люди бідні і нічого після свого батька не успадкували. Вони раптово з'являються наприкінці правління короля Казимира, через 35 років після останньої згадки про їх батька, і через якихось 10 років так само раптово і безслідно зникають, не залишивши ані дітей, ані нерухомої спадщини.

Їх генеалогія виглядає так:

Родовід Борисовичів Глинських за М. Жарких

Семеновичі Глинські

Князь Сенько Глинський

Князь Сенько Глинський виступає в документах десь на 10 років пізніше від Бориса Глинського, [в 1448 році](#). Він отримав пожалування двох (!) людей та двір у Смоленську. Можливо, в наступному записі про пожалування села Мошенського йдеться про тих самих двох людей. Це село мало би бути поблизу Смоленська, нині його нема. Але зв'язок Сенька зі Смоленськом незаперечний.

Це все, що ми знаємо про самого князя Сенька.

Далі з останніх років правління короля Казимира маємо [перелік](#) смоленських князів і бояр, де згадані чотири сини князя Семена Глинського: Федір, Андрій, Дмитро та Іван. Думаю, що вони перелічені від старшого до молодшого.

Також думаю, що цей перелік складено для мобілізації сил Смоленської землі на [війну з Москвою](#), котра йшла від 1487 до 1494 р. Якщо це прийняти, вийде, що люди, перелічені в ньому, реально служили по Смоленську і склали реальну місцеву силу.

Князь Федір Семенович Глинський

Десь у 1487 і 1488 роках москалі нищили маєтки князів Глинських, і князь Федір Глинський разом зі своїми не названими поіменно братами

заніс [скаргу](#) великому князю Казимиру на знищення їх маєтку Тур'я (згодом в сучасному Краснопольському районі Могилівської області Білорусії, 170 км на південь від Смоленська).

Бачимо, що Федір як найстарший брат виступав главою корпорації князів Семеновичів Глинських. Далі за нього вже не чуто.

Князь Іван Семенович Глинський

Наймолодший із Семеновичів – князь Іван найраніше виступає в документах. Він володів деревнею Вязичня у сучасній Калузькій області (це 170 км на схід від Смоленська) і клопотався про заснування там церкви (згодом, [в 1481 році](#)).

У наступному, 1482-у році [маємо звістку](#), що князь Іван Глинський утік до Москви, і його брати просили віддати їм його «дільницю» та двір у Смоленську (можливо, Іван як молодший син успадкував батьківський двір? Було таке звичаєве право успадкування). Справа була дражливою, бо розглядалась у повному складі ради ВКЛ.

Вираз «дільниця» вказує нам, що по смерті батька князі Семеновичі поділили його майно (нерухоме?) – виходить, було що ділити, хоча ми не можемо вказати конкретні володіння. Належна Івану Вязичня, можливо, була його особистою вислугою / надбанням і тому його брати за неї не згадували.

Коли і як князь Іван Семенович повернувся до ВКЛ – наші джерела не знають, просто бачимо, що пізніше, [в 1495 році](#), він клопотався про дозвіл смоленського єпископа на освячення церкви у своїй Вязичні, і десь [близько того року](#) отримав сільце Снопотець як заміну за маєток, що відійшов до Москви. Великий князь Олександр був оптиміст і надав це село тимчасово, до того часу, поки отчина Івана не буде звільнена (від москалів). Але цей час ніколи не настав.

Далі, [в 1500 р.](#) І. С. Глинський отримав у Смоленську двір, який раніше належав князю С. В. Бельському.

[В 1501 р.](#) І. С. Глинський отримав нове пожалування – деревню Шилковичі на південний захід від Смоленська. Можливо, наданий йому раніше Снопотець потрапив у зону війни з Москвою, і тому І. С. Г. був змушений шукати собі пристановища далі на захід.

[В 1503 р.](#) І. С. Г. одержав нове пожалування – двір Побоево у Вовковиському повіті, далеко на захід від його попередніх володінь. Надання прямо мотивоване тим, що ті попередні володіння захопили москалі.

Разом з тим І. С. Г. не забував і за свій маєток у Смоленську і [в 1503 р.](#) (?) одержав дозвіл намісника зайняти порожнє місце поблизу його смоленського двора. Це була остання згадка про князя Івана.

Князь Михайло Іванович Глинський

Уперше князь Михайло Іванович Глинський згадується [в 1502 р.](#), коли король Олександр пожалував йому два села в Оршанському повіті. В документі М. І. Г. названий дворянином великого князя.

[В 1505 р.](#) дворянин великого князя Михайло Іванович Глинський отримав ще 10 чоловік поруч із його маєтком в Побоеві. При цьому згадано, що їх, Глинських, є **шість братів**, але при цьому не згаданий їх батько, який виходить, уже помер. Із того, що брати Івановичі успадкували маєток Побоево, який був отримав князь Іван Семенович Глинський, видно, що вони були його синами (а не синами якого іншого Івана Глинського – їх в цей час відомо ще три).

Десь [навесні 1507 р.](#) князь М. І. Глинський отримав жалування від короля Сигізмунда. Наступне подібне жалування він отримав [у 1510 р.](#)

[В 1514 р.](#) дворянин князь М. І. Глинський одержав пожалування – маєток у Кринській волості Гродненського повіту.

[В 1516 р.](#) дружина Ф. І. Глинського княгиня Опранка (Євпраксія?) скаржилась на князя Михайла Глинського.

[В 1517 р.](#) Миколай Михнович Рачкович позивав до суду князів Василя, Семена і Михайла Глинських за господарську шкоду у його маєтку Кремяниці.

[В 1522 р.](#) та ж княгиня Федорова Глинського скаржилась, що її дівери (брати чоловіка) князі Михайло, Семен, Юрій та Вацлав не виділили їй належної частини із майна померлого князя Ярослава (їхнього брата, дівера княгині).

[В 1528 р.](#) князь Михайло Глинський зі своєю дружиною Петронеллою процесував за маєток Череново у Більському повіті.

У [переписі](#) литовського війська 1528 р. згадано, що князь Михайло Глинський має ставити на службу 4 коні – за себе і за свого брата Юрія. В цьому ж переписі він згаданий ще раз у реєстрі Дорогичинської землі.

[В 1530 р.](#) розглядався позов Юрія Рачка на княгиню Михайлову Глинську Петрухну (Петронеллу).

В тому ж [1530 р.](#) князь Михайло Іванович Глинський згаданий як засідатель у суді.

[В 1531 р.](#) князь Михайло Глинський скаржився на Юрія Рачка за маєток у Дорогичинському повіті.

[27 червня 1533 р.](#) дворянин Михайло Тишкевич просив у великого князя дозволу оженитись із не названою на ім'я княгинею Михайловою Глинською – заради того, щоб маєтки княгині у Вовковиському повіті перейшли до нього, Тишкевича.

Михайло Тишкевич негайно, [20 жовтня 1533 р.](#), підняв справу про опіку над дітьми князя Михайла, у якій мав брати участь князь Семен Глинський.

[20 січня 1534 р.](#) (!) Михайло Іванович Глинський поділив своїх братаничів, синів Федора Івановича Глинського – князів Івана, Дмитра та Богдана Федоровичів. Документ відомий із обляти 1579 р., яка в свою чергу була скопійована в 1721 р. Дата повністю написана словами, без використання цифр. Але мабуть все ж таки треба перенести дату на початок 1533 року, коли М. І. Глинський ще був живим.

[В документі 1536 р.](#) князь Михайло Іванович Глинський згаданий як покійний.

Князь Федір Іванович Глинський

Перша згадка про нього належить до [1509 р.](#), коли король Сигізмунд підтвердив йому володіння людьми у Полоцькому повіті, які надав ще король Олександр.

[В 1510 році](#) князь Федір Глинський одержав грошове жалування від короля.

[В 1514 р.](#) процесувала за свої маєтки уже не названа на ім'я княгиня – дружина Ф. І. Глинського. Можна припустити, що Федір на той час уже помер.

[В 1516 р.](#) дружина Ф. І. Глинського княгиня Опранка (Євпраксія?) скаржилась на князя Михайла Глинського.

[В 1522 р.](#) та ж княгиня Федорова Глинського скаржилась, що її дівери (брати чоловіка) князі Михайло, Семен, Юрій та Вацлав не виділили їй належної частини із майна померлого князя Ярослава (їхнього брата, дівера княгині).

У [переписі](#) литовського війська 1528 р. згадано, що княгиня Федорова Глинська має ставити 2 коні з маєтків у Полоцькій землі (які згадані вище, в 1509 р.).

Князь Юрій Глинський

Цей князь вперше згадується [в 1510 р.](#), коли він одержав грошове жалування від короля.

Орієнтовно [в 1512 р.](#) було укладено перепис, де згадано, що князь Юрій Глинський служить із 12 кіньми.

[В 1516 р.](#) дружина Ф. І. Глинського княгиня Опранка (Євпраксія?) скаржилась на князя Михайла Глинського, і при цьому згадала, що брат Михайла – князь Юрій (який тепер на Москві) узяв у неї, Опранки, певне майно. Михайло відмовлявся повертати це майно, аж поки Юрій не повернеться із Москви.

[В 1522 р.](#) та ж княгиня Федорова Глинського скаржилась, що її дівери (брати чоловіка) князі Михайло, Семен, Юрій та Вацлав не виділили їй належної частини із майна померлого князя Ярослава (їхнього брата, дівера княгині).

У [переписі](#) литовського війська 1528 р. згадано, що князь Михайло Глинський має ставити на службу 4 коні – за себе і за свого брата Юрія, «який на Москві сидить».

[В 1538 р.](#) князь Б. Ф. Глинський подав скаргу на свого брата Дмитра, який не хотів виділити Богдану частини маєтку їх дядька – князя Юрія Глинського (ув'язненого в Москві).

Князь Вацлав Глинський

Орієнтовно [в 1512 р.](#) було укладено перепис, де згадано, що князь Вацлав Глинський служить із 6 кіньми, а маєток мав у Смоленську.

[В 1522 р.](#) княгиня Федорова Глинського скаржилась, що її дівери (брати чоловіка) князі Михайло, Семен, Юрій та Вацлав не виділили їй належної частини із майна померлого князя Ярослава (їхнього брата, дівера княгині).

У переписі литовського війська 1528 р. князь Вацлав не згаданий, мабуть на той час він уже помер.

[В 1530 р.](#) княгиня Марина Вацлавова подала скаргу на князя Богдана Федоровича.

Князь Семен Іванович Глинський

Він уперше згаданий [в 1514 р.](#), коли було підтверджено його купівлі маєтків у Жемайтії.

Його дружина Петрухна (Петронелла?) Петрівна [в 1516 \(?\) році](#) процесувала за маєтки своєї матері (десь у Більському повіті).

[В 1517 р.](#) Миколай Михнович Рачкович позивав до суду князів Василя, Семена і Михайла Глинських за господарську шкоду у його маєтку Кремяниці.

[В 1522 р.](#) княгиня Федорова Глинського скаржилась, що її дівери (брати чоловіка) князі Михайло, Семен, Юрій та Вацлав не виділили їй належної частини із майна померлого князя Ярослава (їхнього брата, дівера княгині).

У [переписі](#) литовського війська 1528 р. згадано, що князь Семен Глинський має служити з 2 кіньми і ще одного коня ставити з волості Росейні, де в нього був маєток (згаданий вище, в 1514 р.).

[В 1533 р.](#) Юрій Рачко позивав князя Семена Глинського за маєток Череново.

[В 1533 р.](#) Михайло Тишкевич подав скаргу на князя Семена Глинського, який мав би опікуватись його братаничами, дітьми князя Михайла.

[В 1537 р.](#) князь Семен Глинський згаданий як засідатель суду у Вовковиську.

[В 1538 р.](#) князь Богдан Федорович Глинський скаржився на свого дядька Семена Глинського у справі опіки над дітьми покійного князя Василя Глинського.

[В 1538 р.](#) князь Семен Іванович Глинський скаржився на своїх братаничів – князів Дмитра та Богдана Федоровичів Глинських за кривди між підданими.

[В 1538 р.](#) князь Семен Іванович Глинський отримав дозвіл відкрити корчму у своєму дворі в містечку Равіні.

[В 1540 р.](#) князь Семен Глинський скаржився на Вислоухів та свого братанича князя Богдана Глинського за шкоди у маєтку Самуйловичі.

[В 1541 р.](#) було проведено розмежування володінь князя Семена Глинського і Вислоухів у Самуйловичах.

[В 1542 р.](#) бояри Вовковиського повіту скаржились на шкоду від Тараса – намісника князя Семена Глинського в Самуйловичах.

[В 1546 р.](#) був суд в суперечці за землю в Росієнському повіті, стороною якого був князь Семен Глинський (в 1528 р., як вище, була записана його служба з цього маєтку).

Князь Василь Іванович Глинський

Він уперше згаданий [в 1514 р.](#) у судових позовах, які подала проти нього дружина його брата Федора.

[В 1517 р.](#) Миколай Михнович Рачкович позивав до суду князів Василя, Семена і Михайла Глинських за господарську шкоду у його маєтку Кремяниці.

У переписі литовського війська 1528 р. князь Василь не згаданий, мабуть на той час він уже помер.

[В 1538 р.](#) князь Б. Ф. Глинський скаржився на свого дядька Семена Глинського у справі опіки над дітьми покійного князя Василя Глинського.

Ю. Вольф [WK, s. 89] зазначив, що ці діти – князі Войцех і Михайло Васильовичі Глинські – в 1549 р. скаржились на свого стрия князя Семена Івановича Глинського. Він послався на 22-у книгу судових справ Литовської метрики (арк. 249). Ця книга наразі не опублікована, я не міг перевірити цієї згадки.

Князь Ярослав Іванович Глинський

[В 1522 р.](#) княгиня Федорова Глинського скаржилась, що її дівери (брати чоловіка) князі Михайло, Семен, Юрій та Вацлав не виділили їй належної частини із майна померлого князя Ярослава (їхнього брата, дівера княгині).

Князь Іван Федорович Глинський

Вперше він [згаданий](#) у зв'язку з бійкою, яку учинив був його брат Богдан десь у квітні 1529 р.

[20 січня 1534 р.](#) (? 1533 р.) Михайло Іванович Глинський поділив своїх братаничів, синів Федора Івановича Глинського – князів Івана, Дмитра та Богдана Федоровичів.

Князь Дмитро Федорович Глинський

[20 січня 1534 р.](#) (? 1533 р.) Михайло Іванович Глинський поділив своїх братаничів, синів Федора Івановича Глинського – князів Івана, Дмитра та Богдана Федоровичів.

В 1538 р. князь Б. Ф. Глинський подав [скаргу](#) на свого брата Дмитра Федоровича Глинського, який не хотів виділити Богдану частини маєтку їх дядька – князя Юрія Глинського (ув'язненого в Москві).

В 1538 р. князь Б. Ф. Глинський подав [скаргу](#) на свого дядька Семена Глинського у справі опіки.

[В 1538 р.](#) князь Семен Іванович Глинський скаржився на своїх братаничів – князів Дмитра та Богдана Федоровичів Глинських за кривди між підданими.

В [документі 1539 р.](#) згадано, що перед тим князь Дмитро Глинський був намісником в Обольцях.

[В 1539 р.](#) розглядалась справа проти підданого князя Дмитра Глинського із села Санники.

Княжна Ганна Дмитрівна Глинська

[В 1579 р.](#) вона була дружиною вітебського земського писаря Василя Богдановича.

Наступна звітка про неї належить до 1616 р., коли вона була дружиною Якуба Семашка [WK, s. 90 із посиланням на 93-ю книгу записів Литовської метрики, арк. 40. Книга не опублікована, я не міг перевірити цю згадку].

Князь Богдан Федорович Глинський

Вперше він [згаданий](#) у зв'язку з бійкою, яку він учинив разом із братом Іваном десь у квітні 1529 р.

[В 1530 р.](#) княгиня Марина Вацлавова подала скаргу на князя Богдана Федоровича.

[20 січня 1534 р.](#) (? 1533 р.) Михайло Іванович Глинський поділив своїх братаничів, синів Федора Івановича Глинського – князів Івана, Дмитра та Богдана Федоровичів.

[В 1538 р.](#) князь Б. Ф. Глинський подав скаргу на свого брата Дмитра, який не хотів виділити Богдану частини маєтку їх дядька – князя Юрія Глинського (ув'язненого в Москві).

[В 1538 р.](#) князь Б. Ф. Глинський скаржився на свого дядька Семена Глинського у справі опіки над дітьми покійного князя Василя Глинського.

[В 1538 р.](#) князь Семен Іванович Глинський скаржився на своїх братаничів – князів Дмитра та Богдана Федоровичів Глинських за кривди між підданими.

[В 1540 р.](#) князь Семен Глинський скаржився на Вислоухів та свого братанича князя Богдана Глинського за шкоди у маєтку Самойловичі.

[В 1541 р.](#) князь Богдан Глинський згаданий як засідателю у суді.

[В 1565 р.](#) у переписі литовського війська зазначено, що князь Богдан Глинський мав ставити коня у вовковиську хоругов.

[В 1579 р.](#) князь Богдан Федорович Глинський продав частину свого маєтку Овдієвичі пану Василю Богдановичу (вітебському земському писарю) та його дружині княжні Ганні Дмитрівні Глинській (братаниці князя Богдана).

Ще одна згадка 1586 р. пов'язана з судовою справою проти кн. Богдана Федоровича Глинського [WK, s. 90 із посиланням на 65-ю книгу судових справ Литовської метрики, арк. 360. Книга не опублікована, я не міг перевірити цю згадку].

Князь Михайло Семенович Глинський

Єдина згадка про нього належить [до 1534 р.](#), коли він був свідком поділу маєтків своїх братів у других – синів Ф. І. Глинського.

Князь Михайло Вацлавович Глинський

[В 1555 р.](#) князь Михайло Венцлавович Глинський був позваний до суду у зв'язку із маєтком Самуйловичі.

[В 1565 р.](#) у переписі литовського війська зазначено, що князь Михайло Глинський мав ставити 2 коні у вовковиську хоругов.

[В 1566 р.](#) князь Михайло Глинський згаданий у скарзі, занесеної до слонімського земського суду.

[В 1567 р.](#) у переписі литовського війська по Вовковиському повіту зазначено, що князь Михайло Глинський мав ставити коня з маєтку Самуйловичі.

Князь Олександр Михайлович Глинський

Він та його сестра Олена були згадані [в 1558 р.](#) у справі про поділ майна. Їх дядьком і опікуном Олени був князь Семен Іванович Глинський. Отже, господарський дворянин Олександр і Олена були дітьми Михайла Івановича Глинського.

[В 1565 р.](#) у переписі литовського війська зазначено, що князь Олександр Глинський мав ставити 3 коні у надвірну хоругов.

[В 1567 р.](#) у переписі литовського війська по Вовковиському повіту зазначено, що князь Олександр Глинський мав ставити 3 коней з маєтків Побоево, Парфеновичі та Красне.

Князь Петро Олександрович Глинський

Він [у 1609 р.](#) був слонімським земським писарем.

3 червня 1609 р. було укладено угоду про поділ маєтків Івана та Криштофа Тишкевичів, які знаходились у Гродненському та Вовковиському повітах [ABK, т. 1, № 5, с. 22 – 26]. Серед свідків угоди названо слонімського земського писаря князя Петра Олександровича Глинського.

Князь Йосиф Глинський

[В 1616 р.](#) в акті розмежування згадані володіння князя Йосифа Глинського – мабуть, Самуйловичі. Йосиф, скоріше за все, був сином князя Олександра Михайловича Глинського.

Князь Станіслав Богданович Глинський

Він мав маєток у Полоцькому воєводстві. Згаданий у 1604 р. [*Prochaska A. O kniazziowskiem pochodzeniu szlachty Glińskich. – Miesięcznik Heraldyczny. 1912. № 7–8, s. 105, з посиланням на Литовську метрику, книгу судових справ № 76, с. 295.*]

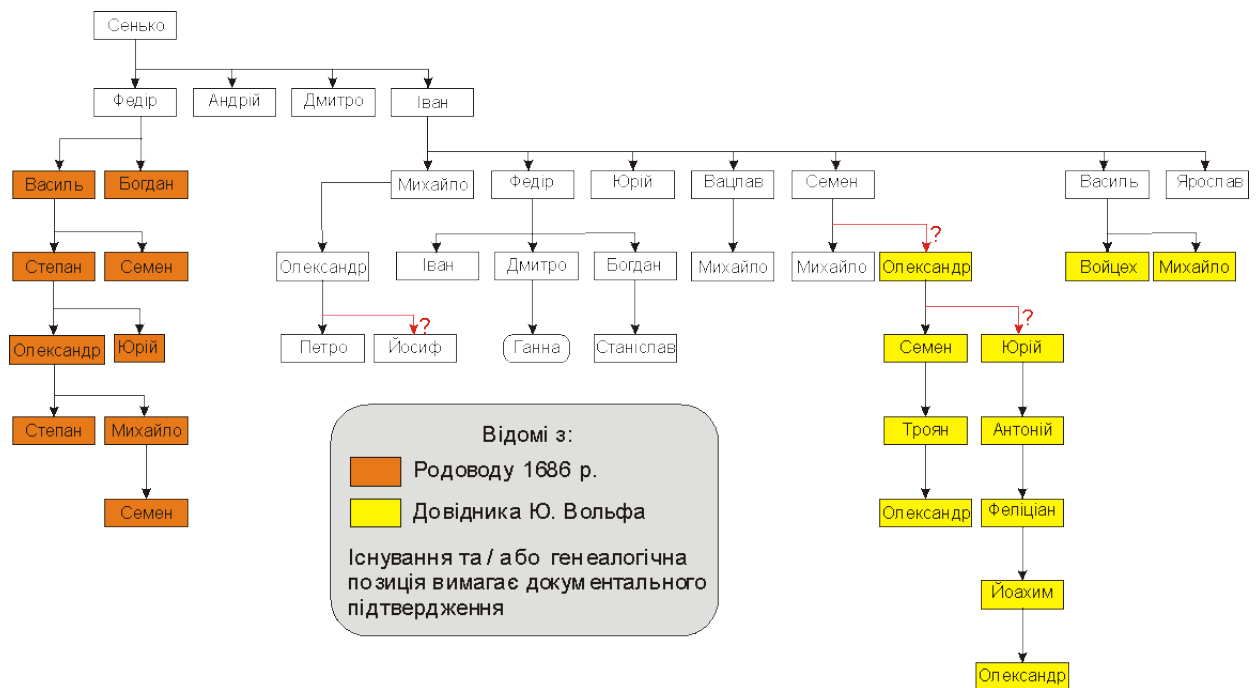
Книга не опублікована, я не мав змоги перевірити цю звістку]. Також у цій статті згадані деякі князі Глинські з середини 17 ст., генеалогічну позицію яких наразі не можна встановити. Це потребує подальших розшукув.

ВИСНОВКИ

Семеновичі (Сеньковичі) Глинські первісно мали маєтки на Смоленщині і навіть у самому Смоленську. Упродовж кінця 15 – 16 ст., по мірі захоплення Москвою східних земель ВКЛ, вони здобували собі маєтки все далі на захід: у Вітебському, Полоцькому, Вовковиському повітах, на Підляшші (Більський, Дорогичинський повіти), навіть у Жемайтії.

Перші покоління Семеновичів здобували маєтки виключно шляхом вислуги, від 1530-х років починається успадкування маєтків і пов'язані з ним родинні поділи та родинні сварки за майно.

Всі князі Семеновичі були люди небагаті і не займали якихось помітних посад. Переписи війська, складені в 16 ст., показують, що вони лише трохи вивишувались над рядовою шляхтою. Посада повітового земського писаря була найвищою для цього роду. На війні вони тримались подалі від начальства і поближче до кухні, і так само діяли в мирний час – нічим не уславились, однак і в тюрму не попадали.

Родовід Семеновичів Глинських за М. Жарких

У родовід я додав «сказку» князя Михайла Олександровича Глинського ([Гл-1686](#)). Помилковість її очевидна. Документи не знають синів Федора Сеньковича – ані Василя, ніже Богдана. Вони мали би жити й діяти наприкінці 15 – у 1 чв. 16 ст., в період, відносно добре висвітлений документами Литовської метрики (і досить повно опублікованими). Степан і Семен Васильовичі (якщо вони взагалі існували) могли би бути синами не Василя Федоровича Сеньковича, а Василя Івановича Сеньковича. Але все це чисто гіпотетично, хіба нові знахідки документів зможуть прояснити цю справу. Також цілком неясно, коли і як князі з цієї гілки перейшли в Московську державу.

Цінний довідник Юзефа Вольфа закінчується на князях з рубежа 16 – 17 ст. Документація з історії ВКЛ 17 – 18 ст. опублікована дуже мало, і здається, там можливі нові генеалогічні відкриття. Але поки що не знайшлося охочих продовжити студії Вольфа в цьому напрямку.

Дашковичі Глинські

Про протопласта роду – князя (?) Дашка джерела не згадують. Його удова згадана у 1496 р. (як нижче).

Князь Іван Дашкович Глинський

[Перша згадка](#) про князя Івана Дашковича належить до 1486 р., коли він одержав жалування з київських доходів.

[Наступне пожалування](#) з тих же київських доходів він отримав у 1489 році.

Далі [в 1495 році](#) дворянин великого князя – князь Іван Дашкович отримав земельне пожалування – Гостомель біля Києва.

Уже [наступного року](#) це пожалування було оскаржене Сеньком Володковичем, і при цій нагоді князя Івана Дашкевича було виразно названо Глинським. За ним і залишився Гостомель.

Розвиваючи свій успіх, [наступного дня](#) князь Іван Дашкович отримав пожалування монастиря в Овручі для своєї матері – княгині Дашкової (традиційно не названої на ім'я). Хоча наказ був адресований овруцькому наміснику князю Григорію Борисовичу Глинському, з нього зовсім не видно, щоб між цими Глинськими були якісь родинні зв'язки.

Мабуть, князь Іван збирався їхати до Києва, тому Олександр [доручив йому](#) ввести Гришка Поповича у володіння Михайлівським Золотоверхим монастирем у Києві. Але могло бути й так, що це доручення не було принагідним і князь Іван мав якусь постійну посаду в київській адміністрації.

В 1499 р. князь І. Д. Глинський отримав [підтвердження](#) своїх володінь. Окрім відомого нам Гостомеля і ще двох сіл, було підтверджене надання короля Казимира біля Житомира. Слід думати, що це останнє було надане десь у 1487..1492 роках. Ця згадка не розсуває хронологічних меж активності князя І. Д. Глинського.

Князь Василь Дашкович

Перша згадка про князя Василя Дашковича належить [до 1502 р.](#), коли він одержав пожалування людей Берестовичан у Василишській волості (тобто у сучасній Гродненській області).

[В 1504 р.](#) згаданий черкаський намісник князь Василь.

Далі [в грудні 1506 р.](#) новий великий князь Сигізмунда надіслав наказ черкаському наміснику князю Василю Дашковичу.

[14 серпня 1507 р.](#) розглядалась справа про борг покійного князя Василя Дашковича, який помер, не маючи дружини ані дітей. Його маленький маєток знаходився в Овручі.

Дуже примітно, що цей князь Василь Дашкович ніде прямо не називається Глинським, і тільки з того, що Глинським називався князь Іван Дашкович, виводять, що Василь – його брат і у такий спосіб – теж Глинський.

Висновки

Князі Дашковичі Глинські відомі лише в одному поколінні, причому князь Василь з'являється в документах після того, як з них зникає князь Іван. Вони були бідні, не отримали від батька ніякої нерухомої спадщини, і ми не знаємо ані про поділи отчини, ані про суперечки за неї. Їхні власні вислуги були розмірно невеликі, але стали предметом запеклої боротьби зем'ян Київщини.

Справа спадщини по князях Дашковичах

Коли в 1508 р. після виступу М. Л. Глинського всі три князі Львовичі Глинські подалися до Москви, київське зем'янство (і в першу чергу Сенько Полозович) відчули, що наступив їх зоряний час.

Із боротьби за спадщину по Глинських можна було би зробити комедію під назвою «Держи вора, або Куй залізо поки гаряче».

Дія 1. Сенько Полозович

Першим гравцем тут виступив Сенько Полозович, який [10 квітня 1508 р.](#) випросив собі такі маєтки: 1, Гостомель (біля Києва); 2, Ставки в Житомирському повіті; 3, Гладковичі в Овруцькому повіті; 4, двір та місце в Овруцькому замку, яким володів князь Василь Дашкович.

Сенько зазначив підставу – цей маєток за принципом близькості мав перейти до Львовичів Глинських, які виявились зрадниками. Здається, в цей момент Полозович ще не знав, які конкретно Глинські зрадили, і написав свою чолобитну загальною, куючи залізо, поки воно гаряче.

Правди тут стільки, що Гостомель і Ставок були підтверджені 15 травня 1499 р. як володіння Івана Дашковича Глинського. Василь Дашкович володів чимось в Овручі (як вище), можливо, що й двором у замку. Чи Гладковичі належали комусь із Глинських – невідомо.

Але що значить «мав перейти»? Іван Дашкович не згадувався після 1499 р., і якщо Гостомель мав перейти до Львовичів, то вони, користаючись своїми впливами при дворі Олександра, мабуть не упустили б такої можливості. Але ніяких вказівок, щоби хтось із Львовичів володів Гостомелем, нема.

Видно, що Сенько націлювався захопити маєтки Дашковичів Глинських, які на той час уже померли і не могли бути причетними до зради. «Близькість» Львовичів до цих маєтків я вважаю вигадкою, щоб привласнити виморочне майно (яке, теоретично кажучи, мало би перейти до великого князя).

В наступному привілеї для Сенька Полозовича від [26 лютого 1509 р.](#) попереднім власником прямо названо князя Івана Львовича Глинського, але не зазначено, у який спосіб останній набув цю власність. Про Дашковичів уже мови взагалі нема.

В цьому привілеї зазначено: 1, Гостомель; 2, Ставок; 3, Гладковичі. Двір в Овручі зникає, натомість з'являється загальна згадка про «двори городові (тобто замкові) й міські», не конкретизуючи, про які замки / міста йдеться. Додано дві порожніх землі у Білосороцькій волості на Прип'яті.

Третій привілей було дано уже «овруцькому наміснику, шляхетно вродженому пану Семену Федоровичу Полозовичу» 6 травня 1509 р. [LM 9, № 509, р. 286 – 287]. «Сенько» залишився позаду! Там сказано: 1, Гостомель, Ставки і Гладковичі держав був «зрадник наш князь Михайло Іванович Глинський»; 2, дві

порожніх землі в Білосороцькій волості дав С. Полозовичу король Олександр. Проте, що цими землями володів хоч якийсь Глинський, мови уже нема.

Михайло Іванович Глинський, як ми бачили в попередньому розділі, справді існував і відомий в 1502 – 1533 роках. Він володів маєтками біля Гродна та на Підляшші і гадки не мав, що якийсь невідомий йому С. Полозович виставить його зрадником.

Отже, в трьох документах передісторія маєтків С. Полозовича викладена в трьох різних варіантах, і всі вони, на мою думку, є фальшивими. А що було насправді? думаю, після смерті братів Дашковичів С. П. тихо заволодів їх маєтками. Чи була там якась близькість – ми знати не можемо, але С. П. почував себе невпевнено у своєму фактичному посіданні і шукав спосіб надати цьому загарбанню вид законності. Коли він почув про зраду Львовичів Глинських, він подав Сигізмунду лукаву чолобитну, де любі йому маєтки названі зрадницькими, і **такий** привілей Сигізмунд охоче затвердив. Шкоди для дійсних зрадників не було від того ніякої, а спритний чоловічок під виглядом вірності правителю дещо для себе придбав.

Комбінація була цілком зручна, і публіцисти 1-ї чверті 21 ст. придумали для таких оборудок спеціальне слово – «схематоз». Оце він і був.

Дія 2. Князь Дубровицький

Князь Юрій Іванович Дубровицький, почувши, що у Вільні безкоштовно роздають маєтки зрадників Глинських, подумав: «А чим я, князь, гірший за якогось там Сенька?» [14 травня 1508 р.](#) він випросив собі села Кам'яне та Борове Олевської волості. В привілеї (написаному, ясна річ, зі слів князя Дубровицького) сказано, що ці села належали князю Богдану Федоровичу, а потім ними володів (невідомо на якій підставі) князь Іван Львович Глинський, котрий виявився зрадником.

Правди тут лише стільки, що володіння селом Борове (але не Кам'яне!) були підтвержене привілеєм Олександра від [2 жовтня 1497 р.](#) для князя Б. Ф. Глинського.

А далі йде суцільне кривослово. Князь Б. Ф. Глинський не тільки не був зрадником – він перебував у московському полоні власне за свою вірність правителям ВКЛ, і Сигізмунд вживав дипломатичних заходів, щоб його з полону витягнути. Тому захоплювати його маєтки на пряму було незручно, і князю Дубровицькому прийшлося вигадати, що цими маєтками володів інший Глинський, зрадник. І ця комбінація теж пройшла успішно.

Дія 3. Васко Жеребятч

Третім користувачем зазначеної схеми був київський зем'янин Васко Жеребятч, котрий [20 жовтня 1508 р.](#) отримав привілей на село Опачичі. Цим селом володів був пан Роман, а після нього – зрадник Іван Глинський.

Схема працювала безвідмовно!

Дія 4. Шляхтичі Івашенцовичі

Але всі заявлені претензії на буцімто-зрадницькі маєтки були нічим у порівнянні з претензією, яку викотили [25 червня 1509 р.](#) три брати Івашенцовичі. Їх четвертий брат – Яків – виїхав до Московії разом з М. Л. Глинським і там його ув'язнили («[опалу положили](#)»). Вони перерахували 23 об'єкти, якими буцімто володів Іван Львович Глинський, із яких 11 локалізуються безспірно, 4 – імовірно,

а 6 – невідомі (повний географічний коментар – при цитованому документі 1509 р.).

Відомі об'єкти розташовані у прямокутнику, який простягається на 300 км з північного заходу на південний схід і на 150 км – з південного заходу на північний схід, охоплюючи 25 тис. кв. км (площа сучасної Київської області – 28 тис. кв. км). Як сказав класик, «тільки на третій день почалася земля Опанаса Марковича Чобота»!

Івашенцовичі виставили цілком брехливе пояснення своїх претензій.

Я вірю в те, що пан Роман справді існував.

Я вірю в те, що пан Роман справді володів якимось селом (можливо, Опачичами, про які згадав був Васко Жеребятич).

Я вірю в те, що пан Роман мав двох дочок.

Я вірю в те, що дочка пана Романа була дружиною князя І. Л. Глинського.

Я вірю в те, що ця дружина Глинського уже померла.

Я вірю в те, що І. Л. Глинський оженився вдруге, якщо Романівна названа його **першою** дружиною.

Я вірю в те, що оця Романівна мала посаг у вигляді частини маєтків свого батька.

Я вірю в те, що цей невідомий нам маєток після смерті Романівни затримав був І. Л. Глинський (не знаю, як тут по законах було положено чинити).

Я вірю в те, що пан Роман приходився дядьком Івашенцовичам (що Івашенець був братом Романа або його шурином, чоловіком сестри).

Але в усе інше я не вірю.

Двором у київському замку І. Л. Глинський не володів, лише жив у ньому, коли недовгий час був київським воєводою (це була рангова маєтність – як казали в 17 ст.).

Двір у київському місті (тобто на Подолі), скоріше за все, належав князю Івану Дашковичу Глинському.

Двір в овруцькому замку був ранговою маєтністю овруцьких намісників, і князь Григорій Борисович Глинський жив у ньому, поки був овруцьким намісником.

Загальці належали Івану Дашковичу Глинському за привілеєм 1499 року (як вище).

Далі, Опачичі уже були один раз віддані Васку Жеребятичу, а Кам'яне – князю Дубровицькому. Верховна влада, щедро роздаючи такі привілеї, зовсім не журилась їх суперечністю – нехай вони там на місці між собою розбираються, та й судам буде робота (а там і пожива).

І до такого суду справді дійшло в 1523 році, коли король Сигізмунд написав листа до панів-ради, аби вони відклали розгляд позову Бабинських і Тиші на Дмитра Івашенцовича із братаничами за маєтки у Київському повіті до його приїзду до Литви [LM 224, № 61 с. 84 – 85].

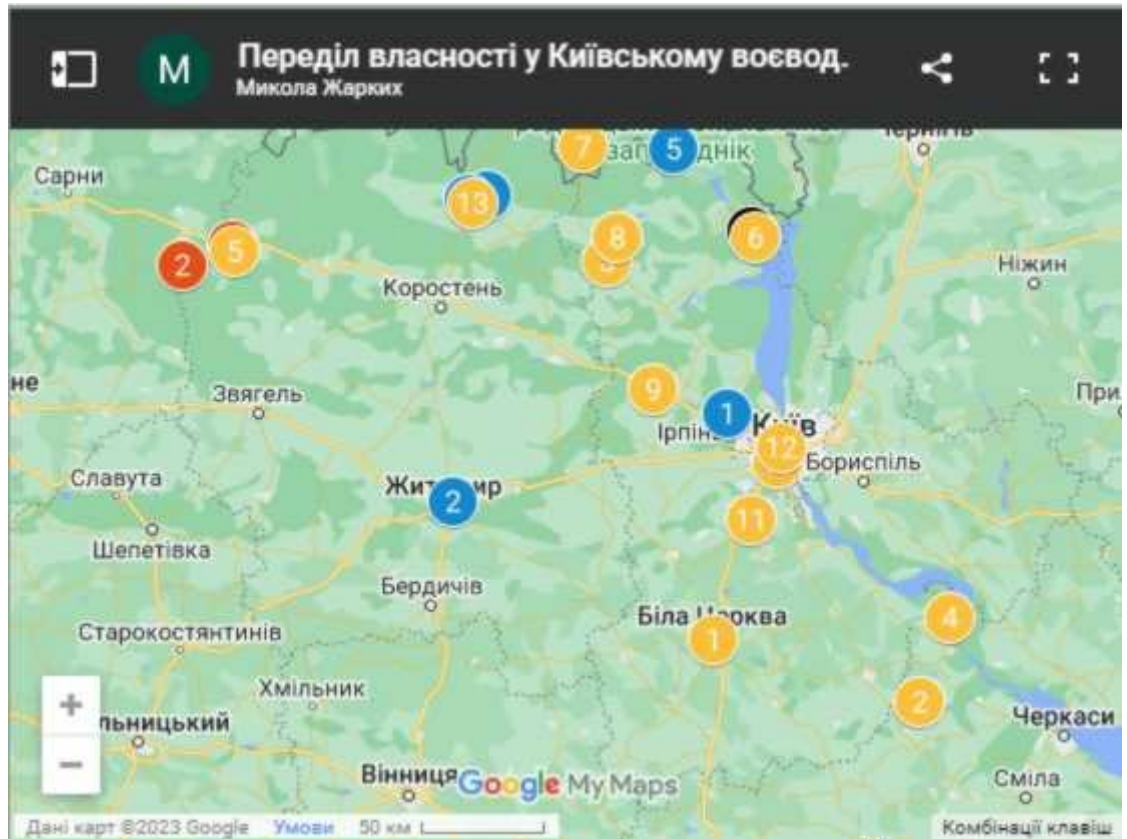
Таким чином, із пожалуванних Івашенцовичам володінь тільки **деякі** мали в минулому **якийсь** стосунок до **якихось** Глинських. Ніяких конкретних даних про те, що ними володів Іван Львович Глинський, нема. Повторюся – він користався

впливом при уряді і мабуть міг би виробити собі привілеї на ці маєтки, але ми їх не маємо.

Отже, це пожалування слід розглядати як план майбутніх загарбань, і цікаво було би подивитись, як Івашенцовичі, озброєні цим привілеєм, вибивають овруцького намісника Полозовича з його двора в овруцькому замку.

Всі справи про переділ маєтків на Київщині показані на наступній картосхемі:

(Мабуть, цю картосхему вам буде зручніше переглядати в окремому вікні: [google.com](https://www.google.com).)

Дія 5. Двори біля Клецька

Ще одна справа з конфіскацією зрадницьких маєтків торкалась трьох дворів біля Клецька. Найкраще вона пояснюється [документом 1529 року](#).

Там сказано, що двором на Цепрі (у 7 км від Клецька) володів був ніякийсь князь Іван Юрійович, який утік разом із зрадником М. Л. Глинським, і за його двір тепер точилась суперечка між претендентами.

Отже, князь Іван Юрійович не був Глинським, а тільки діяв спільно з Глинськими.

Цим пояснюється [документ 1508 р.](#), яким князь Федір Іванович Ярославич отримав три двори «зрадників наших Глинських» біля Клецька: князя Івана «Глинського», його братанича князя Дмитра Васильовича і князя Юрія Хромого.

Вірю, що зазначені князі утекли до Московії, але не вірю, що вони **самі** були Глинськими. Зрештою, якщо князю Дубровицькому можна було кривосвідчити, щоб заволодіти майном нібито-Глинських, то чому не можна було кривосвідчити князю Ярославичу?

Фальшиве звинувачення у зраді як інструмент для захоплення маєтків «зрадника» використали і князі Одинцевичі, але їх наклеп було відкинуто і княгиню Голцовську залишено при її володіннях ([7 серпня 1508 р.](#)).

Федоровичі Глинські

Князь Федір Глинський

Про князя Федора Глинського ми не маємо згадок з часу його життя. Перша згадка про нього міститься у [документі 1494 р.](#), де пригадано, що київський воевода Мартин Гаштовт доручив розсудити земельну суперечку князю Федору Глинському. Патроніма Федора при цьому не названо, і скоріше за все його батько не був князем.

Важливо, що звістка вказує на його службу в Києві. Це повністю виключає можливість ототожнення «нашого» Федора із князем Федором Семеновичем Глинським, який в той час і пізніше служив у Смоленську.

Згадки про нього з пізнішого часу (1495, 1947 рр.) вказують на його службу при київських князях Олександрі (Олельку) та Семені, а далі – в часи короля Казимира. Перебування на Смоленщині ніяк сюди не вписується.

Князь Богдан Федорович Глинський

У значно кращій ситуації знаходився син Федора – Богдан. Він уже міг зватись «Федоровичем», а згодом, зміцнивши свої позиції, навіть «Федоровичем Глинським».

Звістки про нього я виділив із загального потоку звісток про інших князів Глинських і наводжу їх тут.

Здається, перша згадка про нього міститься у реєстрі пожалувань короля Казимира, розпочатого у Новому Місті **7 серпня 1488 р.:**

Князю Богдану Федоровичу 10 коп з мыта в Киеве etc. [LM 4, № 16.6, р. 65].

У **жовтні 1493 р.** до Москви було привезено листа від московського посла в Криму Костянтина Заболоцького. Він зокрема повідомляв:

Да приходил, государь, Уздемир царевич да с ним приходил Богдан, черкаской воеводка, да взяли новый городок [СИРИО, т. 41, № 42.2, с. 195].

Про заповідяну при цьому шкоду писав тоді ж (16 вересня 1493 р.) і хан Менглі-Гірей у листі до московського великого князя Івана 3-го [СИРИО, т. 41, № 43, с. 196]. Там Богдан додатково названий князем.

Ім'я Богдан було рідкісним серед князів, і можна не сумніватись, що йшлося про Богдана Федоровича Глинського.

Л. Колянковський відзначив, що намісником черкаським у цей час був Кміта Олександрович (17 березня 1493 р. і далі 27 квітня 1494 р.), а титулування Богдана «черкаським воеводкою» пояснював так, що він мав володіння біля Черкас [Kolankowski L. Dzieje w. ks. Litewskiego za Jagiełłonów. – Warszawa: 1930, t. 1, s. 418, прим. 4].

Далі бачимо Б. Ф. Глинського намісником у Путивлі.

Путивль з'являється у документах Литовської метрики досить пізно, в 1482 році. Маємо згадки про таких путивльських намісників:

– 20 серпня 1482 р. – пана Романа Івашковича [LM 4, № 75, р. 115];

– 27 липня 1486 р. – пана Митька Олександровича [LM 4, № 6, р. 42];
 – 2 червня 1489 р. – пана Кміту Олександровича [LM 4, № 23.3, р. 82]; ще одна згадка датована 30 квітня 1490 р. [LM 4, № 6, р. 43].

Отже, князь Богдан був четвертим і останнім путивльським намісником, і про нього ми маємо досить багато звісток.

2 та 16 липня 1495 р. великий князь Олександр віддав адресовані Богдану накази щодо мита й корчми в Путивлі [LM 6, № 383, 384, р. 240 – 241].

27 липня того ж 1495 р. великий князь Олександр у Вільні виставив підтвердження володінь путивльського намісника князя Богдана Федоровича [АЗР, т. 1, № 129, с. 151 = LM 6, № 120, р. 114]. Там зазначено, що князі Олелько та Семен надали батьку Богдана – князю Федору –

села в Киевское повете ув Олевської волости на имя Бобровое, а в Завской волости Голубеев, а в Черкасах Радивоново,

і на ті маєтки князь Федір отримав привілей від короля Казимира. Потім татари спалили Київ, і той привілей згорів. Тепер Олександр вибачався, що при ньому немає тих книг, де був записаний привілей Казимира, і давав свій, записаний зі слів Богдана. А коли ті книги будуть, то Олександр накаже зробити виписку і затвердить її.

Татари спалили Київ у 1482 році, і це дає нам орієнтовну дату загиблого привілею Казимира – 1471..1482 рр. (якщо вірити, що такий документ справді існував). Трохи дивує, що у Вільні на той час не було книг Литовської метрики (а де ж вони тоді знаходились? У Троках?), але збережені книги не містять потрібного привілею.

В той же день, **27 липня 1495 року**, великий князь Олександр виставив експектативу на маєтки Гирятовичі та Готевичі у Мінському повіті [LM 6, № 118, р. 113]. На той час ними володів якийсь князь Лев, і от Олександр написав йому, що «наместьник путивльський князь Богдан Федорович» хоче узяти ці маєтки собі, а тебе, князя Льва, буде до твоєї смерті забезпечувати. Якщо ж князь Лев не погодиться на таку комбінацію, то ці маєтки перейдуть до князя Богдана після смерті Льва.

Деревня [Гатавічы](#) знаходиться у Мядельському районі Мінської області, у 117 км на північ від Мінська. Гирятовичів я не знайшов, деревня зі схожою назвою [Гірыны](#) знаходиться у тому ж районі у 3.5 км на північ від Гатавіч. Досить ймовірно, що ці сусідні села утворювали один маєток.

Того ж **27 липня 1495 р.** великий князь Олександр віддав наказ черкаському наміснику Кмиті Олександровичу, щоб той не судив слуг та людей князя Богдана Федоровича, які живуть у Черкасах [LM 6, № 121, р. 114] – мабуть, Богдан мав там якийсь двір.

16 квітня 1496 р. великий князь Олександр віддав наказ князю Богдану у справі путивльського мита [LM 6, № 386, р. 241 – 242].

20 серпня 1496 р. великий князь Олександр надав «князю Богдану, путивльському наміснику» 16 судов сіверської данини [LM 6, № 388, р. 242].

14 травня 1497 р. великий князь Олександр віддав ще один наказ князю Богдану у справі путивльського мита [LM 6, № 393, р. 243 – 244].

Наступного дня, **15 травня 1497 р.** великий князь Олександр віддав ще один наказ у справі путивльського мита, де згадано «Федора, намісника путивльського» [LM 6, № 392, р. 243]. Видавці вважають це опискою замість

Богдана Федоровича, але ім'я Федора повторено у дуже короткому документі двічі!

2 жовтня 1497 р. великий князь Олександр у Походоковичах виставив підтвердження володінь путивльського намісника князя Богдана Федоровича Глинського [АЗР, т. 1, № 158, с. 178 – 179 = LM 6, № 238, р. 164 – 165]. Він доповнює і розширює підтвердження 1495 р., тому тепер ми можемо розглянути географію володінь князя Богдана:

отец его княз Федор выслужил на кн[я]зи Александре а на кн[я]зи Семене село **Боровое** [1495 р.: Бобровое] во Олевской волости пят ч[о]л[о]в[е]ков данных,

и теж отец жо его выслужил на кн[я]зи Александре ж а на кн[я]зи Семене селищо в Черкаском повете на имя **Радивоново** на Тасмени [1495 р.: в Черкасех] и с пасеками, а озера и луки на Днепре, и со всеми входы и приходы, и исто к тому селищу здавна прислухало.

А далее отец жо его княз Федор выслужил на отцы нашом, королі его м[и]л[о]сти, **Голубея** [1495 р.: Голубеев] в Завской волости, а в том Голубе один ч[о]л[о]в[е]к данъный.

И теж отец жо его купил **Некрашов** в Киевском повете на Красной реце, и што теж сам княз Богдан выслужил на нас именье в Менском повете на имя **Гармановское а Кгирятово**,

и теж княз Богдан жо купил в Романа Есковича половину **Жукина** на Десне реце з нашим призвоеньем.

А поведал нам, штож на все тое, на выслугу отца его и на куплю, што отец его на кн[я]зи Александре и на кн[я]зи Семене, и на отцы нашом, королі его м[и]л[о]сти, выслужил, и теж што купил и што теж сам княз Богдан на нас выслужил, и што теж купил половину Жукиня з нашим призвоеньем, листы мел, ино коли поганство татарове замок наш Киев сожгли, тогды тые листы на выслугу отца его и на куплю в Киеве погорели, нижли толко на то листы наши мает, што на нас княз Богдан выслужил, и теж купчий лист, што половину Жукиня купил з нашим призвоеньем.

Отже, йдеться про маєтки князя Федора, отримані від київських князів Олелька (княжив у 1440 – 1454 рр.) і Семена (княжив у 1454 – 1470 рр.), а далі від великого князя Казимира (в 1471 – 1482 рр., перед пожежею Києва). Патронім Федора в цих документах не згаданий.

Сіл із назвою Борове відомо кілька, із них нам найкраще підходить [Борове](#) у Рокитнівському районі Рівненської області – це всього 32 км на південний захід від Олевська. Сіл з назвою Боброве значно менше, і всі вони лежать дуже далеко від Олевська.

Радивоново нині невідоме. Уход ня Тясмині, на ім'я Радивоновський згаданий в описі Черкаського замку 1552 р. – він належав боярину черкаському Зубрику, куплений у князя Путивльського (тобто князя Богдана або його сина Володимира, котрого теж звали Путивльським) [Архив юго-западной России, К., 1886 г., ч. 7, т. 1, с. 86] (подробіці нижче).

В іншому місці того ж опису Радивонівське назване селищем, де Зубрик мав пасіку. Воно знаходилось у 4 милях від Черкас [там само, с. 90]. Таким чином, це не може бути сучасний [Жаботин](#) (31 км від Черкас), бо він стоїть не на Тясмині, а на річці Жаботинці. Коло радіусом 28 км із центром на місці Черкаського замку

перетинає ріку Тясмин у двох місцях – у [Смілі](#) та селі [Деменці](#) Чигиринського району. При цьому Деменці відстоять від правого берега Дніпра всього на 12 км (нині там Кременчуцьке водосховище), а Сміла – на 28 км. З огляду на те, що до Радивонового належали озера й луки на Дніпрі, я думаю, що Радивово – це сучасні Деменці або щось поблизьке.

А де знаходилась Завська волость? Вказівку на це дає пожалування «именя в Киевском повете в Завьшкой волости на имя Хабное» [LM 3, № 27, р. 80]. Хабне пізніше звалось [Поліським](#) і було районним центром Київської області. Отже, ця волость із назвою неясного походження знаходилась на Прип'яті й Норині між Овручем на заході та Чорнобилем на сході (як люблять казати сучасні українські історики, «між Сходом і Заходом»). Села з назвою на *Голуб** поблизу Поліського не видно.

Далі, річка [Красна](#) є в Київській області, але на ній немає села Некраші; село [Некраші](#) є у Черняхівському районі Житомирської області, а стоїть воно на річці Свинолужка. Воно знаходиться зовсім поруч із Житомиром, і це – явно не Київський повіт. Думаю, помилитись одночасно із назвою річки і повіту було мало ймовірно, і слід шукати сліди зниклого села Некраші[в] на згаданій річці Красна.

Гармановское становить певну загадку. Маємо документ з 24 травня 1582 р., з якого видно, що селище Гармановське знаходилось біля маєтку на Борздині Мінського повіту [АВК, т. 36, № 119, с. 100]. Деревня [Вялікая Барздынь](#) знаходиться сам тем, де нам треба – у 30 км на захід від Мінська, і поруч неї знаходиться деревня [Малая Барздынь](#). Думаю, це дає нам приблизне поняття про розташування Гармановського.

Село [Жукин](#) на Десні знаходиться у Вишгородському районі Київської області. В 1500 р. воно було захоплене Москвою і в 1511 р. ним володів московський підданий – князь Василь Семенович Стародубський [LM 7, № 115 [р. 24](#)].

28 квітня 1498 р. великий князь Олександр віддав ще один наказ князю Богдану у справі путивльського мита [LM 6, № 397, р. 245 – 246].

Далі, **14 травня 1498 р.** великий князь Олександр надав «наміснику путивльському князю Богдану Федоровичу Глинському» на вічність село Тулюбле у Київському повіті [LM 6, № 256, р. 174]. Про це село є згадка в описі Канівського замку 1552 р.: воно знаходиться в одній версті вище замку (тобто нині це – Канів) і належить княгині Володимировій Путивльській (тобто невістці князя Б. Ф., жінці його сина Володимира) [Архив юго-западной России, К., 1886 г., ч. 7, т. 1, с. 99].

У недатованій відповіді великого князя Олександра московському послу Івану Теляшову (**орієнтовно 1498 року**) згадана скарга московського посла до Туреччини Михайла Плещеева: коли він, Плещеев, приїхав до Путивля, то путивльський намісник князь Богдан Федорович його затримав. Посла було пропущено тільки після письмового наказу Олександра [LM 5, № 75, р. 129 = LM 6, № 58, р. 86; документ вписано до метрики двічі].

21 січня 1499 р. служебник князя, Богданів синовець, подав звіт з оренди путивльського мита [LM 6, № 398, р. 246]. Синовець – син брата князя Богдана, не названий тут по імені. Для мене важливо, його цей невідомий по імені брат служив разом із Богданом (або принаймні їх родинний зв'язок був причиною зв'язку службового).

18 листопада 1499 р. великий князь Олександр надав князю Богдану **одного** данника – Сухаревича – у Завській волості Київського повіту [LM 6, № 350, р. 227]. Видно, що Богдан намагався дбати за свою отчину у тій волості. Села якоїсь подібної назви на орієнтовній території цієї волості нині не видно.

Ще через три дні, **21 листопада 1499 р.**, великий князь Олександр підтвердив надання князю Богдану села Тулюбле і затвердив купівлю села Ірове Олевської волості (на річці Уборті; це останнє село йому продав Борис Тишкевич) [LM 6, № 364, р. 233]. Завдяки вказівці на річку село Ірове знаходиться без проблем – це сучасне [Юрове](#) Олевського району Житомирської області.

1 лютого 1500 р. путивльський намісник князь Богдан Глинський зі своєю дружиною Марією та з дітьми надав своє село Гатне київському Микільському Пустинному монастирю. Надання було зроблене на прохання черниці Гафтелини (Агафії, удови по Івану Каленицькому), тітки Богдана (отже, сестри князя Федора). Тут серед свідків згадані сотники Хотинської, Биринської та Немирської волостей [АЗР, т. 1, № 178, с. 201 – 202].

Село [Гатне](#) Києво-Святошинського району знаходиться у 16 км на південний захід від монастиря.

В 1500 році почалась чергова московсько-литовська війна, і от **6 серпня 7008 (1500) року** московське військо наскочило на Путивль і захопило в полон намісника – князя Богдана Глинського із жінкою [Софийская 1-я летопись по списку Царского. – ПСРЛ, 1994 г., т. 39, с. 174; та пізніші літописи, де є події цього року].

Ще одна згадка про адміністративну діяльність «князя Богдана Федоровича» міститься у листі короля Сигізмунда від **30 січня 1507 р.**, яким він затвердив рішення князя Богдана щодо прав черкаських міщан [LM 8, арк. 47 = *Довнар-Запольский М. В. Акты Литовско-Русского государства.* – М.: 1899 г., [т. 1](#), № 99, с. 121 – 122]. Думаю, з цього можна вивести, що Б. Ф. Глинський був адміністратором у Черкасах (намісником?) перед тим, як став намісником у Путивлі.

Оце стільки ми знаємо про діяльність Б. Ф. Глинського у Литві.

Богдан Глинський у Московії

Король Сигізмунд не забував про нього і вживав дипломатичних заходів, щоб видобути його із московського полону. 28 листопада 1509 р. він дав [інструкцію](#) своїм послам до Москви. Посли мали вимагати, щоб московський князь відпустив

также и князя Богъдана Федоровича и князя Анъдрея Промского, и Сенка Жеребятича, и Якуба Ивашеньцовича, и иных слуг наших.

Деся на початку 1510 р. великий князь Василь 3-й дав [відповіді](#) на це посольство, де зокрема сказано:

И Богдан Глинский бил нам челом, братаничем своим князем Михайлом, чтобы нам его пожаловати, велети ему себе служити. И мы по его челобитью Богдана пожаловали, велели ему себе служити.

Спорідненість М. Л. Глинського та Б. Ф. Глинського зазначена помилково. Братанич – син брата, то на думку Посольського приказа Лев (про якого ми нічого не знаємо) був братом Богдана? Я думаю, це просто припущення:

1, родичі мають одне прізвище;

2, князі Богдан Федорович і Михайло Львович мають одне прізвище – Глинський;

3, отже, вони – родичі.

Це зветься сілогізм, і от ця «спорідненість» виражена в документі словом «братанич». Фактичної інформації тут нема, бо спорідненість Глинських і в самій Литві була невідома, а тим менше на Москві.

Відповідь була лукавою (суть бо московити льстиві і до сього дні, 30 червня 2023 р.). «Служба» Б. Ф. Глинського була явно примусовою, тобто дорівнювала полону. Ланцюговий собака теж служить.

Додаткове лукавство, я думаю, полягало в тому, що ця «служба» була вигадана ad hoc, спеціально в той момент, коли король Сигізмунд висунув вимогу звільнення Б. Ф. Глинського. По силі домовленостей, які супроводжували мир 1508 р., литовські полонені, захоплені в битві на Ведроші (1500 р.), підлягали звільненню. Природно було би розтягнути це на всіх полонених, захоплених від 1500 року, тобто і на Б. Ф. Глинського.

І от упродовж восьми років, слід думати, він утримувався як в'язень («в нятстве»), і тільки тепер москалі захотіли записати його в службу. «Чолобиття» не могло бути передане раніше за приїзд М. Л. Глинського до Москви, отже вся справа діялась десь між жовтнем 1508 і кінцем 1509 р. Якщо перед тим Б. Ф. Глинського тримали на ланцюгу, щоби не втік, то тепер той самий ланцюг і той самий нашійник трактувались як почесна відзнака «слути великого князя московського».

Далеко пізніше у «Дворовой тетради» 1550-х років в розділі «Ярославец» зроблено запис: «Князь Богдан княж Федоров сын Глинского. Умре» [[Тысячная книга 1550 г. и Дворцовая тетрадь 50-х годов XVI в.](#) – М.-Л.: 1950 г.]. Слід думати, що тут формально вписано якийсь дуже давній перелік служилих людей, мабуть з початку 16 ст. Варто звернути увагу, що Малоюрославец у 1508 році було надано М. Л. Глинському, і він володів ним до арешту в 1514 р. Так що могло статись так, що М. Л. Глинський справді записав Б. Ф. Глинського служити під своїм началом.

Подальші наполягання литовської сторони (зібрані в [окремому розділі](#)) тривали до 1512 року, до початку нової московсько-литовської війни. (В цих документах князь Богдан, здається, вперше названий «Путивльським»). Всі вони були марними.

Остання згадка про Богдана Глинського міститься в [інструкції](#) для московських послів до короля Сигізмунда, затвердженій 30 листопада 1522 р. Контекст згадки – умовний: якщо послів запитають – як там себе має Богдан Глинський, то послі мали відповідати розпливчато і неконкретно. Ця інструкція містить багато явно фальшивих «пояснень», але якщо Б. Ф. Г. на той час уже помер, то послі могли би так і відповісти. Тому думаю, що дана – остання – згадка засвідчує, що він ще був живим.

Чітка згадка про смерть князя Богдана Путивльського (!) у московському ув'язненні міститься у грамоті короля Сигізмунда до князів Михайла Мстиславського, намісника рошського (в Орші) Федора Івановича Жославського та намісника мінського Богдана Івановича Жославського [АЗР, т. 2, № 76, с. 100 = LM 7, № 317, [p. 541](#) – 542]. Грамота не датована, в Литовській метриці записана між документами 1512 року, але думаю, вона записана не на місці. Мабуть, її слід віднести до часу після 1522 року, коли король дізнався про смерть Б. Ф.

Глинського не з офіційного листа, а з приватного усного повідомлення когось із московських дипломатів.

В грамоті князь Богдан названий «зятєм вашим» (братів Жеславських). Буквально *зять* – це чоловік дочки, але мені здається, що два князі Жеславські не могли мати одну спільну дочку, ані князь Богдан не міг бути ожененим із двома княжнами Жеславськими одночасно (але міг бути оженений послідовно). Скоріше *зять* тут означає «чоловіка сестри», *шурина*.

Саме так розумів справу Ю. Вольф, котрий вважав княгиню Марію, дружину Б. Ф. Глинського, дочкою князя Івана Юрійовича Жеславського, сестрою князів Федора і Богдана [WK, s. 88].

З нагоди смерті князя Богдана Путивльського король наказав: його маєтки, котрі були в тимчасовому завідуванні Заморенка (слуги Богдана), переходять до великого князя. Це означало, що на той момент у Б. Ф. Глинського не було спадкоємців.

Коротку, але переповнену помилками біографічну довідку про Б. Ф. Глинського [нешодавно опублікував](#) А. В. Кузьмін [ГЗМ, т. 2, с. 415].

Княгиня Марія Глинська

Ю. Вольф думав, що княгиня Марія, удова по Б. Ф. Глинському, повернулась до ВКЛ і вийшла заміж удруге за князя Івана Васильовича Красного, який в 1516 р. записав своїй дружині Марині, дочці князя Івана Юрійовича Жеславського, певні маєтки [WK, s. 88]. Посилання на згаданий документ виглядає трохи дивно: Литовська метрика, книга записів 1 і 2, с. 102. [Перша книга записів](#) метрики надрукована в 1998 р., там такого документа немає. Друга книга поки що не надрукована. Ця згадка вимагає перевірки за першоджерелом.

Згадка про Б. Ф. Глинського з 1522 р. значно утруднює таке розуміння документа. Треба припустити, що Марія покинула чоловіка на його службі в Московії, втекла від нього до ВКЛ, щоби там зі скандалом знову вийти заміж.

Мені здається кращим припустити, що Марина (Красна) – то не Марія (Глинська), що йдеться до різних дочок князя І. Ю. Жеславського.

Князь Володимир Богданович Путивльський

Перша згадка про князя Володимира Путивльського належить до 1532 року (24 лютого). Він подав скаргу на князя Петра Капусту, який звів на Володимира наклеп: нібито Володимир, утікши з Москви, жив у Капусті і від'їхав від нього, «не учинивши йому чолобитної», і ще забрав його (Капусти) коней. Далі Капуста говорив (нібито), що Володимир зве себе сином князя Богдана Путивльського, але не є ним, а тільки сином Василя з Великих Лук.

При розборі справи князь Володимир довів (невідомо у який спосіб), що він походить від князя Богдана; також з'ясувалось, що князь Петро Капуста поширював цей наклеп через підкуп з боку князя Осовицького (мотиви його дій не названі).

Король видав лист, яким заборонив князю Капусті шкодити добрій славі князя Володимира [WK, s. 88, з посиланням на 17-у книгу записів LM, арк. 148 – 150. Книга не опублікована, інформацію треба перевірити за першоджерелом].

Я зі свого боку думаю, що «князь Володимир» цілком міг бути самозванцем. В 1532 р. князь Б. Ф. Глинський був відсутнім у ВКЛ уже понад 30 років, і

обставини його життя у Московії майже не були відомі. Обставини його **сімейного** життя були невідомі в квадраті.

Авторитетні свідчення у питанні – чи був оцей «Володимир» справді сином Богдана – міг би дати сам князь Богдан, але він на той час уже був покійним. Чи була жива княгиня Марія – ми не знаємо, але з екстракту справи не видно, щоби до неї звертались.

До того ж справа про покрадені коні були вирішена королівським декретом **15 травня 1534 р.** [WK, s. 88, з посиланням на 1-2-у книгу записів LM, с. 231 і 7-у книгу судових справ, арк. 138. Книги не опубліковані, інформацію треба перевірити за першоджерелом]. Так що не все, що розповідав кн. П. Капуста, було брехнею, а це змушує обережно ставитись до походження цього Володимира.

Далі наступає боротьба за Ірово. Вона почалася раніше і без участі когось із Глинських.

15 червня 1515 р. у Каневі Остафій Дашкевич написав листа до короля Сигізмунда, в якому повідомляв: небіжчик пан Борис Тишкевич заставив свою отчину – маєток Ірово Олевської волості князю Богдану Глинському у 100 копах грошей. І коли князь Богдан Глинський згинув на службі вашої королівської моцці в Путивлі, а зять мій [О. Дашкевича] Борис Тишкевич помер, то Ірово отримав князь Михайло Осовицький, і сестра моя пані Борисова, як удова, не могла того маєтку відібрати. І от вона дозволила, щоб зять наш [О. Дашкевича] пан Олізар Волчкович відкупив той маєток і тримав його за правом близькості.

Тепер О. Дашкевич просив короля, аби той наказав князю Осовицькому узяти сто кіп грошей, а маєток віддати О. Волчковичу [*Przeździecki A. Podole, Wołyń, Ukraina: obrazy miejsc i czasów. – Wilno: 1840, t. 2, s. 119 – 120*].

Із листа видно, що Б. Тишкевич був не зятем, але шурином (чоловіком сестри) О. Дашкевича. Чи був О. Волчкович чоловіком доньки О. Дашкевича – при вільному поводженні з термінологією спорідненості напевно говорити не можна. Натомість видно, що О. Дашкевич мало знав про князя Б. Ф. Глинського, оскільки думав, що він загинув ще в Путивлі (виходить, в 1500 році). Факт набуття Ірова від Б. Тишкевича відповідає згаданому вище документу 1499 року, а застава (передача в тимчасове володіння за гроші) чи продаж (передача у постійно володіння за гроші) в ті часи, мабуть, не розрізнялись. З подальшого видно, що О. Волчкович таки заволодів Іровим.

Також трохи дивно виглядає виставлена в документі «близькість». По смерті Б. Тишкевича близькість першого ступеня до його маєтку мала його дружина. Дали її брат О. Дашкевич – це вже близькість другого ступеня. Дочка О. Дашкевича – близькість третього ступеня. Нарешті, О. Волчкович, чоловік цієї дочки, мав близькість четвертого ступеня. В усьому цьому я геть не розумію, чому маєток не перебрав О. Дашкевич як чоловік значно ближчий до покійного? Здається, тут була якась закулісна комбінація на користь О. Волчковича, тільки замаскована під «близькість».

І ще цей документ показує нам, який мотив міг мати князь Михайло Осовицький, оббріхуючи Володимира Путивльського – перший намагався перешкодити останньому вступити у володіння батьківською спадщиною.

Далі в боротьбу включився князь Володимир.

20 березня 1533 р. король Сигізмунд із Кракова надіслав листа київському воєводі Андрію Немировичу [LM 226, l. 82 – 83v]. Оскільки видання цієї книги

мені недоступне, цитую за трохи пізнішою копією від 5 квітня 1533 р. [LM 17, № 329, [р. 325](#) – 326]. Там сказано:

Поведил перед нами дворенин наш Олизар Волъчкевич, што ж деи землянин повету Киевського Борис Тишькевич заставил именьє свое властное отчизное ув Олевської волости, на имя Ирову, князю Богъдану Путивльскому у сту копах грошей, которое ж дей именьє князь Богъдан к своим рукам держал до тых часов, поки его в руки неприятельский до Москвы было поимано.

И потом дворенин наш князь Володимир, з земљи Московское вышодшы, перед нами поведил, якобы он сын князя Богъдана Путивльського мел быти и бил нам чолом, абыхмо к тым именьям его допустили.

Где ж мы за чоломъбитем его тьи именья князя Богъдановы Путивльског[о] казали ему на себе держати. То пак дей он тое имене Ирову, близкостъ его, к своим рукам взял и без дозволенья нашего дворенину нашему Костюшкѹ Федоровичу заставил в чотырехсот золотых.

И жедал нас тот дворенин наш Олизар Волъчкевич, абыхмо при той близкосты его зоставили.

Яко ж и твоя милостъ [А. Немирович] в той речи до нас писал, поведаючи, иж то есть властная отчизна того боярина Тишькевича, бо дей тых князей и панов, и землян киевских в том опытывал, ест ли бы то именьє Борисово было.

Ино земляне киевский то перед твоею милостью поведили, иж тое именьє Борисово звечисто есть, нижъли он тое именьє князю Богъдану Путивльскому одно у сту копах грош[ей] заставил.

Где ж и староста черкаський, пан Остафей Дашъкевич здеся будучи при нас, в Кракове, такъже о том перед нами поведил, иж он тому есть сведом, же тое именьє Ирова властная отчизна Борисова есть, леч заставою, одно у сту копах грошей князю Богдану Путивльскому то в руки пришло, к чому ж тот дворенин наш Олизар Волъчкевич з жоною своею близкий есть.

Прото, ач колве есмо за чоломъбитем твоим [Володимира] к тым именьям кн[я]зя Богдановым Путивльського тебе допустили. А вед жо то добре перед собою мамы, иж ты с кн[я]зем Капустою некоторые розницы мел и о том есте очывисто перед нами з собою мовили. Как же кн[я]зь Капуста то поведил, ижбы ты неправый сын кн[я]зя Богдана Путивльського был. Где ж мы на он час тую реч отложили до приеханя н[а]шого к тамошнему панству н[а]шому Великому Кн[я]зству Литовскому. А тебе есмо рассказали, ажбы еси до того часу тьи вси именья в целости заховал и ничым не втрачал [цей абзац опущено в LM 17, видавці додали його з LM кн. 226, л. 82–83v].

Што ж нам дивъно есть, иж он без воли наше смел то вчинити. [Речення стоїть не на місці і мабуть стосується застави Ірова Костюшку.]

А вед жо, кды твоя милостъ через листь свой так нас в том справил, а и пан Остафей Дашъкевич то теж перед нами поведил, иж тое именьє близкостъ того дворенина нашего Олизара Волъчкевича и его жоны есть, мы при той близкосты Олизара и его жону зоставили, и рассказали есмо ему князю Володимеру тьи пенязи, сто коп грош, в чом оное именьє князю Богъдану Путивльському заставено, ему [Володимиру] отложити, а тое именьє к своим рукам взяти. И для того посълали есмо там дворенина нашего Грицька Ивашковича Оранского и казали есмо

ему в тоє именьє Олизара увезати. И твоя бы милость о том ведал и вижа своего ему дал, с ким бы тот дворенин наш мел справовати.

[В LM 226, l. 82–83v цей абзац виглядає інакше:]: в то его увезати. Прото ж прыказу[e]м тебе [виходить, Володимиру] под зарукою н[a]шою, пятмасты копами грошей, ажбы еси тую сто коп грошей в него взял, а того имена со всим ему ся поступил и в целости то ему [Волчковичу] держати подал. А што ся дотычет достали тых пенезей, што ты в Костюшка Федоровича назвыш с оных ста коп грошей взял, то ты вжо сам ему [Костюшку] доплативати маешь. А вперед приказуем тебе [Володимиру], ажбы еси, на тых именах мешкаючы, так ся справовал и на то бачность мел, якобы ничым не были ушкожены. [Здається, в LM 17 маємо чистий текст листа до Немировича, а в копії LM 226 зроблено дві вставки з листа листа короля до князя Володимира.]

Король, як бачимо з цього листа, погодився повернути всі батьківські маєтки князю Володимиру. Але недаремно складено приповідку «жалует царь, да не жалует псарь».

Вся місцева київська знать одностайно стала на боці свого – Олизара Волчковича – проти зайти – князя Володимира, якого король ніде не назвав ані *Богдановичем*, ані *Глинським* чи *Путивльським*. Грицько Іванович Оранський названий в документі повним іменем, але не Володимир!

До того ж Володимир і не збирався жити в Іровому, бо скористався дозволом короля лише на те, щоб заставити цей маєток. І от за новим рішенням короля Володимир позбувся Ірова, а лишився при ста копах грошей (6 000 грошей, які ще треба було отримати від Волчковича) і при боргу в 400 золотих (12 000 грошей, яку треба було виплатити Костюшку).

Слід звернути увагу, що князь Володимир був уже другим (після князя Михайла Осовицького) претендентом на Ірово, і їх обох київське зем'янство *viribus unitis* виперло з цього маєтку. В числі цього зем'янства згадані й князі. Чи справді князі Федір і Богдан мали такі міцні позиції на Київщині, як то виглядає з привілею 1497 р.?

Далі, під час люстрації Канівського староства 1636 року міщани показали люстраторам документи на селище Радивоново: лист князя Володимира Богдановича Путивльського, яким він продав своє дідичне селище Радивоново черкаському боярину Яну Зубриковичу (1537 р.) і підтвердження цього продажу королем Сигізмундом (1539 р.) [*Źródła dziejowe*, t. 5, s. 225].

Далі князь Володимир Богданович Путивльський із дружиною Настасьею та сином Богданом продали за 300 кіп Черкаський маєток на ріці Вязині Андрію Вінку. Самого акта продажу ми не маємо, натомість маємо скаргу з 1551 року, яку подали на А. Вінка дружина віленського воєводи і литовського канцлера [Яна Глібовича](#) Ганна Федорівна Заславська (вона була третьою дружиною Яна, який помер у 1549 р.) та чоловіки князівен Мстиславських.

Ганна представила справу так: князь Заславський, коли віддавав дочку за князя Путивльського (Богдана Федоровича), дав цей маєток їй як посаг. А князь Путивльський (Володимир Богданович), як приїжджий з Москви, не мав права його продавати. Коли Володимир знову виїхав до Москви, усі його маєтки були

узяті на скарб (конфісковані). Мабуть Ганна вимагала повернути цей маєток їй як її отчинний.

Але з огляду на те, що купівля була формально завершена (А. Вінко мав відповідний документ) і з того часу спливла земська давність (10 років?) – король залишив маєток Черкаси у посіданні Вінка.

Так зreferував цю справу із 24-ї книги судових записів Литовської метрики Ю. Вольф [WK, s. 88. Книга не опублікована, інформацію треба перевірити за першоджерелом].

Про який маєток йдеться? Ясно, що це не Черкаси на Дніпрі, сучасний обласний центр України, і не безіменний маєток біля цих Черкас. В Україні немає річки Вязинь і немає якихось подібних гідронімів [Словник гідронімів України. – К.: 1979 р., с. 124 – 125].

Натомість потрібна нам річка без проблем відшукується в Мінській області Білорусії. Там ми бачимо річку [Вязинка](#), на ній село [Повязинь](#) і село [Вязинка](#). Ця річка у Радошковичах впадає в річку [Ілія](#), і на ній стоїть містечко [Вязинь](#) (я вже згадував про нього у зв'язку з [подіями 1495 р.](#)). Нижче цього містечка річка Вязинь впадає у Вілію.

Із цього ясно, що річка Ілія раніше звалась Вязинь, і від неї отримала назву річка Вязинка (тобто Мала Вязинь). Тому маєток Черкаси слід шукати на річці Ілії-Вязині.

В Білорусії є п'ять поселень із назвою [Чаркасы](#), але всі вони лежать досить далеко від басейну річки Вязинь (70..220 км від містечка Вязинь). Думаю, що простіше припустити зникнення / перейменування маленького поселення в Мінській області, ніж зникнення / перейменування ріки в Черкаській області.

Відраховуючи 10 років від дати скарги, висновуємо, що продаж цього маєтку стався не пізніше 1540 року. Згадка про [сина](#) (Богдана Володимировича) стосувалась, на мою думку, 1551 року: Ганна хотіла забезпечити свій позов не тільки від самого князя Володимира, але й від можливих спадкоємців по ньому. Отже, вона думала, що Богдан Володимирович на той час уже був повнолітнім, і з цього можна зміркувати його народження в 1534..1536 роках.

Про виїзд князя Володимира до Москви ми знаємо тільки з цієї скарги, і я думаю, що це якась вигадка чи перебільшення, бо про конфіскацію маєтків Володимира ми нічого не знаємо. Ганна була зацікавлена представити відповідача у якнайчорнішому вигляді.

Пізніше за князя Володимира уже не чути.

Княгиня Настасья Путивльська

Ю. Вольф припускав, що ця княгиня, дружина / удова князя Володимира Путивльського, була з роду князів Жижемських і була сестрою княгині Ганни Федорівни Корецької [WK, s. 88]. Прямих свідчень про це немає.

В описі Овруцького замку згадано, що села Борове та Ірове належать княгині Володимировій «Пувлское» (описка замість Путивлское) [Архив юго-западной России, 1867 г., ч. 4, т. 1, с. 48]. В. Б. Антонович, друкуючи цей недатований опис з копії 1684 р., датував його 1545 роком, оскільки овруцький староста Йосип Халецький діяв у 1544 – 1552 роках і в 1545 році проводилась ревізія замків.

Але в книзі ревізії 1545 р. [LM 561 – К.: 2005 р.] опису Овруцького замку нема. Натомість на початку документа є згадка: облята 1684 р. зроблена з

видимуса (виписки із актової книги), зробленого за наказом короля Сигізмунда 3-го. Цей видимус починався титулом «вуя нашого, короля его милости Жикгимонта Августа». Отже, опис було укладено за Сигізмунда-Августа, найімовірніше, у серії описів замків 1552 року.

Обома селами володів був Б. Ф. Глинський і, виходить, князю Володимиру таки вдалося увійти в їх посідання, відбивши (у невідомий нам спосіб) їх у попередніх власників – князя Ю. І. Дубровицького (Борове) та О. Волчковича (Ірове). Із того, що власницею записана його княгиня (котра сама по собі не мала ніяких прав до цих сіл), слід припускати, що Володимир на той час уже помер, а його маєтків ніхто не думав конфіскувати.

В тому ж 1552 році в описі Канівського замку є згадка, що село Тулибле в 1 версті від замку належить княгині Володимировій Путивльській [Архив юго-западной России, 1886 г., ч. 7, т. 1, с. 99].

В тому ж 1552 році в описі Черкаського замку є згадка: «уход на Днепре, на имя Беловец, князя Володимировский Путивльского» [Архив юго-западной России, 1886 г., ч. 7, т. 1, с. 86]. Ще раз князь Володимир згаданий у цьому описі у зв'язку в продажем Радивонова (як вище). Цей опис не знає ніякої княгині Путивльської, а тільки князя Путивльського. Можливо, в Черкасах ще не мали певних відомостей про смерть Володимира і продовжували вважати його власником, а коли ревізори доїхало до Канева, там уже знали про нову власницю.

Більше про цю княгиню ми не маємо згадок.

Князь Богдан Володимирович Путивльський

Від князя Богдана Володимировича Путивльського не залишилось ніяких документів. У заповіті князя Богуша Корецького, складеному **21 червня 1576 р.**, є згадки про **померлого** князя Богдана Путивльського [Архив юго-западной России, К., 1859 г., ч. 1, т. 1, № 17, с. 108 – 109]. Там сказано, що князь Корецький успадкував маєтки князя Путивльського як його родич по жінці, яка походила з князів Жижемських. Спадок складався із сіл Борова та Ярова, Койлова (думаю, це [Кийлів](#) Бориспільського району Київської області, який у податкових реєстрах 1750 – 1756 рр. записаний як Койлів [[Адміністративно-територіальний устрій](#) лівобережної України 50-х рр. 18 ст. – К.: 1990 р., с. 22, 92]), [Стайків](#) біля Києва (у Кагарлицькому районі Київської області), Тулеба (Тулибля біля Канева) та Золотоної, яку зовуть Глинщина. Цю звістку прикладають до пізнішої Золотоноші, і так може бути, принаймні іншої назви на *золото-* я в Київському воєводстві не бачу.

Схему спорідненості Ю. Вольф пояснював так: був князь Михайло Жижемський [WK, s. 624 – 625], а в нього дві дочки. Одна, з них, на ім'я Анна, була дружиною князя Федора Корецького, матір'ю Богдана Федоровича Корецького. А друга дочка, на ім'я Анастасія, як здогадувався Вольф, була дружиною князя Володимира Путивльського і матір'ю князя Богдана Путивльського.

Із заповіту князя Корецького знаємо про деякі майнові об'єкти князя Б. В. Путивльського. Зокрема, він заставив Борове та Ірове князю Івану Чорторійському у 500 копах грошей. Корецький, щоб увійти в спадщину, сплатив цей борг удові Чорторійського, княгині Ганні Кузьмівні Жеславській. Також князь Богдан брав гроші в борг від князя Корецького, що на останній мав листи. І от Корецький заповідав: якщо Жижемські захочуть перебрати спадщину по Богдану

Путивльському (зокрема, ці два села) за правом близькості, вони мають сплатити ці борги його сину – Йоахиму Корецькому.

Корецький також нічого не згадував про дружину та дітей князя Богдана – напевно, він і не був одружений.

Висновки

Рух маєтків у роді Федоровичів Глинських можна подати у вигляді наступної таблиці:

Об'єкт	Богдан Федорович Глинський	Володимир Богданович Путивльський	Богдан Володимирович Путивльський
Борове	1495, 1497	1552	1576
Голубіїв	1495, 1497		
селище Радивоново	1495, 1497	1537	
Гирятовичі	1495, 1497		
Готевичі	1495		
Некрашів	1497		
Гармановське	1497		
Жукин	1497		
Тулюбле	1498	1552	1576
Ірове	1499	1533, 1552	1576
Гатне	1500		
Черкаси на р. Вязинь		бл. 1540	
уход Біловець		1552	
Койлів			1576
Стайки			1576

Бачимо, що їх володіння скорочувались, але все ж таки частину вони зуміли утримати упродовж трьох чи навіть чотирьох поколінь. І хоч як дивно, Б. В. Глинський володів маєтками, один із яких можна було заставити у 30 тисячах грошів, що для сучасних йому Семеновичів Глинських було неймовірним багатством.

Найвищу посаду – путивльського намісника – займав князь Богдан Федорович, про службу його сина та онука ми нічого не знаємо. Викликає певне здивування відсутність маєткових справ по лінії свояків цих князів. Невже ніхто із них не мав доньок?

Львовичі Глинські

Про протопласта роду – князя (?) Льва джерела не згадують.

Князі Львовичі (?)

Перші дві згадки про них (з [1486](#) та [1488](#) років) виглядають дуже подібно: князю Манаю (або Мамаю) пожалувано 14 (16) кіп грошей, його брату князю Василю – 10 (12) кіп, а їх брату Федору – 6 (8) кіп. Слід думати, що брати перераховані в порядку старшинства, і старший отримав найбільше, а наймолодший – найменше.

Якщо думати, що Михайло був на той час неповнолітнім і мав 15 років, то вийде, що він народився десь близько 1471 року. Далі можна припустити, що Федір мав 18 років (1468 р. народження), Василь – 21 рік (1465 р.), а Іван – 24 роки (1463 р.)

Із запису видно, що вони були князями і братами, але не видно імені їх батька. Знову повторю – це не значить, що в них не було батька, значить тільки, що він не був князем і хвалитись ним не випадало.

Але бути безбатченками теж незручно – і от брати ухвалили спробувати здобути собі батька, і от князь Василь у ті ж роки [отримує жалування](#) уже як князь Василь **Львович**. Оскільки ця комбінація пройшла і не викликала скандалу, далі і його старший брат теж почав зватись Львовичем і змінив своє вуличне назвисько Манай / Мамай на більш пристойне християнське Іван.

Вдячні нащадки не забули цього вуличного назвиська і з нього виникла [теорія](#) про царя Мамаю – предка Глинських.

Орієнтовно в липня 1502 р. хан Великої Орди Шейх-Ахмет написав [листа](#) до «маршалка князя Івана та князя Василя та князя Михайла», у яких можна бачити братів Львовичів Глинських. Хан повідомляв, що князі Кияти справді є дітьми (нащадками?) Мамаю і займають високі місця у його ханстві та «біля брата мого» (мабуть, короля Олександра). Але що це були за люди – в листі не сказано, або він стилізований так, що не можна цього зрозуміти.

Було би спокусливо вважати цей лист ствердною відповіддю на запитання Глинських – «Чи справді ми, Глинські, походимо з роду Кият і є нащадками Мамаю?» Але текст листа не дає для цього підстав.

З цього ж часу маємо записи про якогось князя Льва ([1486](#), [1488](#) років), а з 1495 р. – про покійного на той час князя Льва Буйницького [РИБ, т. 27, № 75, стб. 587 – 589]. Але ніяких вказівок, що цей Лев (ці Леви?) мав якийсь стосунок до «наших» Львовичів, нема.

Ім'я Лев було відносно поширеним серед князів того часу (маємо вісім князів Левів на 766 князівських імен) [*Жарких М. І. Печерський синодик. – К.: 2017 р., розділ [Князівські імена](#)*], і це могло наштовхнути наших братів обрати собі такий патронім. Не можна відкидати й такої можливості, що їх батько справді звався Лев (мій вибіркового аналізу нетитулованих імен Печерського синодика дав 7 Левів на 4004 імені [*Жарких М. І. Печерський синодик, розділ [Нетитуловані імена](#)*]).

Залишався останній крок – здобути собі прізвище...

Князь Іван Львович Глинський у Литві

І от в 1493 р. маємо першу звістку про службу князя Івана Львовича Глинського (названого і з патронімом, і з прізвищем). Служба була незначна – передати наказ великого князя смоленському наміснику.

У [лютому 1495 року](#) бачимо Івана і Василя Глинських на спільній службі при зустрічі княжни Олени Іванівни, нареченої великого князя Олександра. Оскільки при них не було Федора (і про нього далі немає згадок), можна припустити, що він на той час помер.

І от через 4 місяці, в [червні 1495 р.](#), великий князь віддав наказ наміснику переломському і ожському князю Івану Львовичу. Це була перша постійна служба, і то досить гонорова. Намісників (щось як сучасних начальників районних адміністрацій) у ВКЛ було кілька десятків, отже, Іван Львович був першим із Глинських, які втиснулись в це досить обмежене коло. Нині Перелом – мізерний хутірець на 10 дворів, але давніше, як бачимо, він був помітним центром адміністрації, і то в 130 км від Вільнюса, тобто відносно близько до столиці.

Наступний раз І. Л. Г. згадується [в 1501 р.](#) з нагоди пожалування йому дворця Вейсей – уже не тільки як намісник переломський та ожський, а ще і як маршалок та хорунжий земський, що однозначно свідчило про його підвищення в чині.

[В 1502 р.](#) І. Л. Г. згаданий з титулом «маршалка, намісника ожського і переломського» (титул земського хорунжого далі до І. Л. Г. не прикладався). Він був свідком пожалування, наданого королем Олександром, тобто членом ради ВКЛ. Отже, новий титул дав йому місце в раді й засвідчив підвищення його ролі серед знаті ВКЛ.

[24 травня 1506 р.](#) король Олександр виставив пожалування Василю Мунчі на село в Мозирському повіті. Квартет свідків складався із Яна Заберезинського і трьох братів Глинських. І. Л. Г. тут названий київським воєводою, і йому було наказано ввести Мунчу у володіння. Оскільки пожалування було виставлене у Вільні, слід думати, що І. Л. Г. знаходився там у цей момент, і можливо, отримав нову посаду десь незадовго перед тим.

[19 липня 1506 р.](#) про нового київського воєводу (І. Л. Г.) уже знав кримський хан Менглі-Гірей.

[5 серпня 1506 р.](#) суд розбирав скаргу І. Л. Г. на пані Миколаєву Шеметовича за пусті землі в сучасному Лідському районі Гродненської області Білорусії.

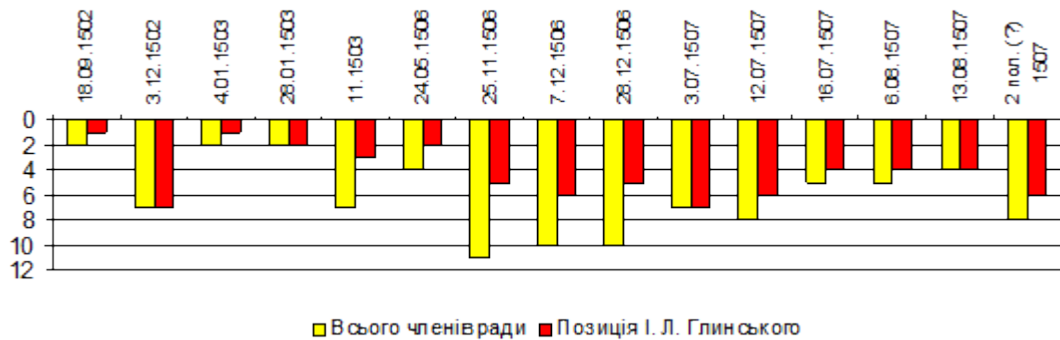
Наступний лист до київського воєводи І. Л. Глинського написав із Гродна уже новий великий князь Сигізмунд 1-й [28 листопада 1506 р.](#)

Далі І. Л. Г. поїхав до Гродна особисто представитись новому правителю: [7 грудня 1506 р.](#) він як київський воєвода засвідчив загальний земський привілей для Великого князівства Литовського. Показово, що його славного брата Михайла до цього документу не включили, хоча 8 грудня 1506 р. Михайло отримав наказ від великого князя, отже, був у той час у Гродно.

[28 грудня 1506 р.](#) І. Л. Г. уже як новгородський воєвода засвідчив черговий привілей Сигізмунда, а 30 грудня 1506 р. новий новгородський воєвода отримав одразу три накази великого князя.

[На початку 1507 р.](#) І. Л. Г. одержав від Сигізмунда письмовий привілей на воєводство у Новгородку, і упродовж 1507 року маємо ще ряд звісток про новгородського воєводу – князя Івана Львовича Глинського.

Позиція І. Л. Глинського в складі ради ВКЛ

Повна таблиця, за якою побудована ця діаграма, наведена в [Додатках](#).

Читати цю і наступні подібні діаграми слід наступним чином: по горизонталі (осі абсцис, хто пам'ятає середню школу) відкладено дати документів. По вертикалі (осі ординат) відкладено жовті стовпчики – загальне число членів ради, згаданих у документі, червоні стовпчики – позиція цікавої нам особи (І. Л. Глинського) в переліку. В нульовій позиції знаходиться сам правитель, великий князь литовський, тому чим коротшим є червоний стовпчик – тим ближче дана особа до начальства, тим більшу вагу слід припускати. З цією та подібних діаграм видно, що порядок членів ради ВКЛ не був фіксованим, один тільки віленський єпископ Войтех (Альберт) завжди називався першим, якщо він був присутнім.

Із таблиці й діаграми видно: якщо за Олександра І. Л. Г. лише 6 разів зазначений членом ради, то за Сигізмунда (фактично за один рік) – дев'ять разів. Сигізмунд явно висував Івана Львовича на противагу його молодшим братам. Якщо за Олександра І. Л. Г. зрідка зазначався першим членом ради, то за Сигізмунда він досить помітно з'їжджає із середини списку у його кінець.

Володіння Івана Львовича Глинського не були численними:

Об'єкт	Спосіб набуття	Попередній власник	Початок володіння	Кінець володіння
Вейсеї	вислуга	великий князь	10 липня 1501 р.	22 лютого 1516 р.
пусті землі Білицького двора	спірне володіння	пані Миколаєва Шеметовича	5 червня 1506 р.	?
Кам'яне, Борове	успадковано за близькістю (?)	кн. Богдан Федорович Глинський	?	24 травня 1508 р.
Суццани	?	?	?	29 червня 1508 р.
Опачичі	маєток першої дружини, дочки Романа	пан Роман	?	20 жовтня 1508 р.

(У стовпчику «Кінець володіння» зазначено дату передачу маєтку наступному власнику, сама конфіскація могла відбутись значно раніше.)

Безспірним володінням був тільки двір Вейсеї, про надання якого ми маємо конкретну звістку з часу перебування І. Л. Г. у ВКЛ. Про всі інші маєтки раптом «згадали» тільки після виступу М. Л. Глинського, до якого був якийсь причетний І.

Л. Г. Особливого розмаху ця гра – «знайди і захопи маєток Івана Глинського» – набула в 1509 році, як [розглянуто вище](#).

Князь Василь Львович Глинський у Литві

Перші згадки про «князя Василя» і «князя Василя Львовича» датуються, як ми бачили вище, 1486 – 1488 роками. Далі, в 1495 році він уже як «Василь Глинський» зустрічав разом із братом Іваном наречену великого князя Олександра.

13 березня 1499 р. Михайло Львович Глинський заскочив у члени ради ВКЛ, і вже наступного дня, [14 березня](#), позитивні зміни торкнулись його старшого брата – Василя Львовича Глинського, названого дворянином великого князя (всього-навсього). Великий князь пожалував йому Клевицький десяток (це всього 54 км від Вільнюса). Розташування надання, здається, натякало, що Василь буде служити при великому князі, у столиці.

[В 1501 р.](#) В. Л. Г. згаданий уже з титулом василишського намісника, у справі, якраз пов'язаній з цим намісництвом. Виходить, В. Л. Г. реально управляв, а не тільки числився намісником. Наступний документ такого роду маємо [з 1503 р.](#), і там згадана печатка князя Василя.

[В 1502 р.](#) В. Л. Г. названий уже «підстолієм і намісником василишським». Він згаданий серед свідків надання короля Олександра, тобто членів ради ВКЛ. Це сталося у тому самому вересні 1502 року, коли й його брат Іван Львович одержав титул маршалка. Можна повторити: новий титул Василя дав йому місце в раді й засвідчив підвищення його ролі серед знаті ВКЛ. Можна думати, що підвищення Івана і Василя сталося клопотами їх молодшого брата Михайла, котрий уже займав високе місце при королі Олександрі.

І от [3 грудня 1502 р.](#) серед семи членів ради ВКЛ бачимо уже двох Глинських – Михайла та Івана, а [28 січня 1503 р.](#) тільки вони удвох і представляють усю раду!

[В той же день](#) король виставив інше пожалування, яке з усіх членів ради засвідчив один тільки Василь Львович Глинський.

Дуже швидко, [15 лютого 1503 р.](#) Василь Глинський зумів здобути зі свого нового становище матеріальну вигоду («приобресть имущества не мечтательные, но существенные») – двір Заболоття у тому самому Васишишському повіті, яким він управляв. Теорема Михайла Жванецького – «що охороняєш, те й маєш» – почала працювати вже тоді.

Далі десь [у листопаді 1503 р.](#) бачимо серед семи членів ради усіх трьох братів Глинських.

[13 грудня 1504 р.](#) В. Л. Г. одержав нове пожалування – три села у Слонімському повіті. При цьому згадано, що він служив королю Ольбрахту (невідомо коли й як). Слід думати, що при цій нагоді він був призначений намісником берестейським, бо уже [15 грудня 1504 р.](#) бачимо нового василишського намісника – пана Станіслава Кишку. Явно з цим новим титулом В. Л. Г. виступає в документі від [6 червня 1505 р.](#)

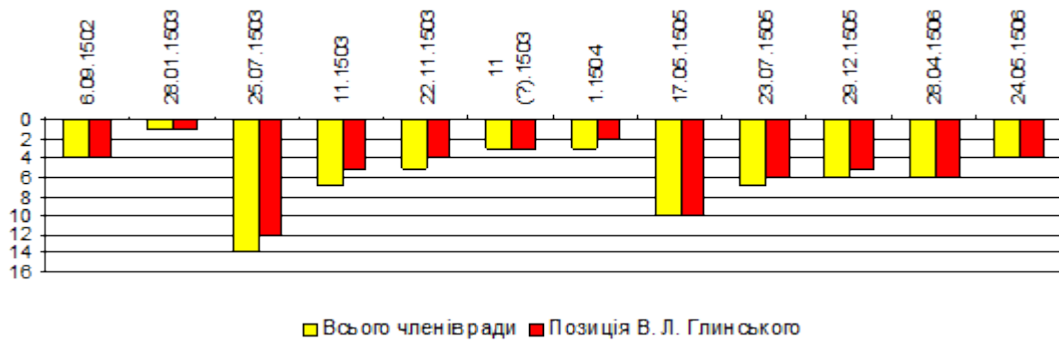
У січні 1507 р. нова мітла, якою Сигізмунд почав по-новому замітати своє велике князівство, торкнулась і князя Василя: йому довелось відповідати в суді одразу [по трьох скаргах](#), поданих проти нього.

[27 квітня 1507 р.](#) король Сигізмунд виставив письмовий привілей Василю Львовичу Глинському на Берестейське **старство** (уже не намісництво, як звалась

ця посада раніше). Ця королівська ласка досить дорого коштувала новоспеченому старості, бо віднині він мав сплатити великому князю 100 кіп грошей (щорічно?) з доходів корчем і мита, які перед тим, слід думати, просто брав собі.

Із документа від [7 червня 1507 р.](#) дізнаємось, що війтом у Бересті був Бенедикт Глинський, намісник князя Василя Львовича Глинського. Отак розуміли «магдебурзьке самоврядування міст» у Великому князівстві Литовському, і так воно велося весь час існування «магдебурського права» і потім, у часи різних міських дум і міських рад. Начальник призначив – і ось маєте війта!

І це не було предметом ніяких судових суперечок за узурпацію владних повноважень чи обмеження міського самоврядування. Всі вважали, що так і має бути.

Позиція В. Л. Глинського в складі ради ВКЛ

Повна таблиця, за якою побудована ця діаграма, наведена в [Додатках](#).

Із таблиці й діаграми видно: всі 12 разів, коли В. Л. Г. виступав членом ради ВКЛ, припадають на правління короля Олександра. За Сигізмунда він був відсторонений від участі в раді (так само як і його брат Михайло). Позиція його в раді була низька – наприкінці списку або на останньому місці.

Маєтки, якими володів В. Л. Г., були такі:

Об'єкт	Спосіб набуття	Попередній власник	Початок володіння	Кінець володіння
Клевицький десяток	вислуга	великий князь	13 березня 1499 р.	8 квітня 1508 р.
двір Заболоття	вислуга	боярин Божан Путятич	15 лютого 1503 р.	7 червня 1508 р.
двір Лососина	вислуга	князь Михайло Борисович Тверської	13 грудня 1504 р.	25 липня 1509 р.
Вуйма, Цевеличі	?	?	?	22 липня 1514 р.

Маєтки В. Л. Г., так само, як і володіння його брата Івана, були його особистими вислугами, і про всі ми певно знаємо, коли вони були надані й забрані. Виняток становить тільки волинський маєток, який В. Л. Г. набув, думаю, в час свого намісництва у Бересті.

Через те, що маєтки були особистими вислугами, ми не бачимо ніякої спільної власності братів і поділу маєтків між ними. Не було чого ділити, нічого вони від свого батька не успадкували.

Князі Львовичі Глинські у Москві

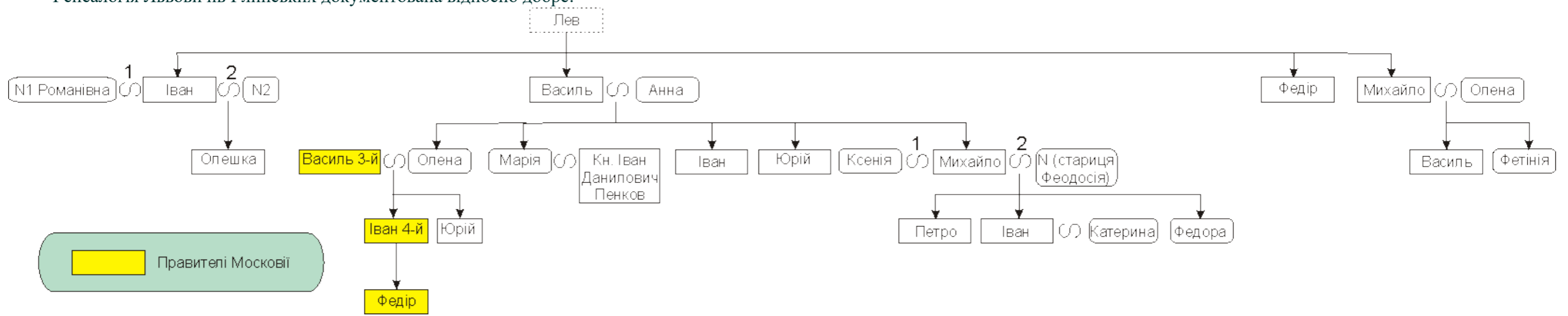
В чому полягала співучасть Івана і Василя Львовичів Глинських у виступі їх молодшого брата Михайла – ми не знаємо, але вони це знали і думали, що їм слід берегтися. Отже, вони виїхали до Московії, і у ВКЛ їх при кожній нагоді іменували зрадниками.

У Московії їм [була надана](#) Мединь (у сучасній Калузькій області Росії), але ніяких деталей цього володіння ми не знаємо. Також нічого не відомо, яка була їх служба (якщо була).

Про князя Івана ми більше не знаємо нічого, його син Олешка (Олексій?) [один раз згаданий](#) в кінці 1522 року. Можливо, тоді він ще був неповнолітнім і народився уже в Московії, але більше за нього не чути.

Дещо більше ми знаємо про життя в Москві Василя Львовича Глинського, якому присвячено [окремий розділ](#).

Генеалогія Львовичів Глинських документована відносно добре:

Родовід Львовичів Глинських за М. Жарких

Старшими дітьми Василя були дочки – Олена та Марія. Це видно з того, що вони вперше згадуються у 1526 і 1527 роках, тоді як їх брати [Іван](#) – в 1530 р., Юрій – в 1533 р., а Михайло – аж у 1540 чи 1541 р.

Оскільки Олена вийшла заміж в 1526 р., можна думати що вона народилась десь у 1509 чи навіть 1510 році, уже в Московії, а брати її народились продовж наступного десятиліття.

[Олена](#) стала дружиною великого князя Василя 3-го, її мати Анна стала тещею Василя 3-го і бабою наступного правителя – Івана 4-го. Брати Васильовичі Глинські стали діверами Василя 3-го, але за його правління не зробили кар'єри, бо були ще дуже молодими. Для великого князя (царя) Івана 4-го вони були вуями (братами матері) і всі троє були боярами.

Всі діти Василя прожили недовго. В 1538 р. померла Олена (у віці 28..29 років), в наступному році – Марія, в 1543 р. – Іван, в 1547 р. був убитий Юрій. Княгиня Анна (черниця Анисія) пережила їх усіх (померла в 1552 чи на початку 1553 року).

Тільки про [Михайла](#) ми напевно знаємо, що він був одружений, і навіть двічі. Його син Петро помер в 1555 р., а другий син – Іван – [відомий з 1572 р.](#) Він служив при своєму братові у других царі Івані і потім при своєму небожі у других – цар Федорі. За царя Бориса майже немає звісток про службу Івана, який помер в 1602 р., не залишивши нащадків.

Слід знати, що у синодику московського Успенського собору є запис:

Князю Ивану и князю Василию Львовичам Глинским, и князю **Кириллу Ивановичу**, и князю Михаилу Львовичу Глинскому, и князю Юрию Васильевичу Глинскому – вечная память [Древняя российская вивлиофика (1-е изд.), Спб., 1775 г., ч. 8, [с. 52](#); у другому списку цього синодика запис подано скорочено: Древняя российская вивлиофика (2-е изд.), М., 1788 г., ч. 6, [с. 495](#)].

Поминальний запис сформовано у послідовності смертей князів, і останнім записаний Юрій († 1547), що узгоджується із загальною датою синодика – середина 16 ст. Але викликає здивування, чому немає князя Івана Васильовича, а на місці, де можна було на нього очікувати, записано Кирила Івановича, геть невідомого з інших джерел. Ця маленька загадка потребує подальшого дослідження.

Михайло Глинський в Литві

З перегляду біографій князів Глинських видно, що вони були мало помітними зем'янами (шляхтичами). Найбільшого успіху досяг Іван Львович Глинський, який неповних два роки служив воєводою.

Мабуть, цей рід і не заслуговував би на пильне вивчення, якби до нього не належав молодший брат Івана – Михайло Львович Глинський, чоловік визначної енергії та здібностей.

Про його діяльність залишилось досить багато звісток, тому й історикам тут є пожива. От і я виділяю його біографію в окремий розділ.

Молоді роки

Згідно наведених вище припущень, Михайло Львович Глинський народився близько 1471 року і був наймолодшим серед своїх братів.

Імператор Максиміліан в [інструкції з 12 грудня 1516 р.](#) для посла до Москви Сигізмунда Герберштейна написав, що М. Л. Г. з юних літ виховувався при його дворі та служив у князя [Альбрехта Саксонського](#) (1443 – 1500).

Коли це могло бути? Юст Децій, який був сучасником М. Л. Глинського і, можливо, навіть бачив останнього під час його приїздів до Кракова при королі Олександрі, написав, що М. Л. Г. служив понад 12 років у німецькому війську [DKZ, s. 28; у С. Гурського маємо «[понад 20 років](#)», мабуть, описка].

Далі С. Герберштейн, який бачив М. Л. Г. в Москві в 1526 р., [записав](#), що М. Л. Г. служив при Альбрехті під час війни останнього у Фрисландії, пройшов усі ступені воєнної служби і здобув собі славне ім'я.

Я не маю змоги вникати в деталі війни Альбрехта, з [Вікіпедії](#) видно, що повсталі фламандці заарештували свого пана – римського короля Максиміліана – у Брюгге, і власне Альбрехт прийшов зі своїм військом його визволити і придушувати повстання (1488 – 1492 рр.). Чи заходив він у цій війні аж на саму північ Голландії, у Фрисландію, я не знаю, але в 1498 р. він отримав посаду спадкового губернатора Фрисландії, і так, думаю, Фрисландія потрапила до записок Герберштейна.

Отже, можна було би скласти гарну історичну повість – як М. Л. Г. був при Максиміліані у Брюгге, а після звільнення короля став служити при Альбрехті.

Перша згадка про «князя Михайла Глинського» належить до березня 1498 р. В записі рахункової книги двора великого князя Олександра він названий четвертим із 31 особи [*Kolankowski L. Dzieje w. ks. Litewskiego za Jagiełłonów.* – Warszawa: 1930, t. 1, s. 435, prym.].

Перша ж згадка М. Л. Глинського в Литовській метриці, [датована 13 березня 1499 р.](#), одразу іменує його «намісником утенським, князем Михайлом Львовичем Глинським».

Далі відраховуємо назад від цієї твердої дати: М. Л. Г. мав звільнитись зі служби при Альбрехті, переїхати з Німеччини до Литви, представитись великому князю Олександру (можливо, при допомозі старшого брата Івана, який від 1495 р. був намісником ожським і переломським). Далі М. Л. Г. мав чимось сподобатись Олександру, так що той залишив Михайла служити при собі, і нарешті, надав Михайлу намісництво в Утенах. І от з титулом намісника М. Л. Г. виступає одним

із трьох свідків пожалування, виставленого великим князем, тобто членом ради ВКЛ.

Все це не могло статись миттєво, тому я припускаю, що служба М. Л. Г. при Альбрехті закінчилась на початку 1498 року. Тоді вийде, М. Л. Г. виїхав до Німеччини в 1486 р. або трохи раніше, тобто у віці 14..15 років, що загалом узгоджується з «юними роками», згаданими Максиміліаном.

Децій, який (припускаю) бачив М. Л. Г. в розквіті сил, у віці 30..35 років, написав:

Михайло Глинський, якого називали князем, був чоловік так само відважний, як і спритний, фізично сильний і охоче наражався на всяку небезпеку [DKZ, s. 28].

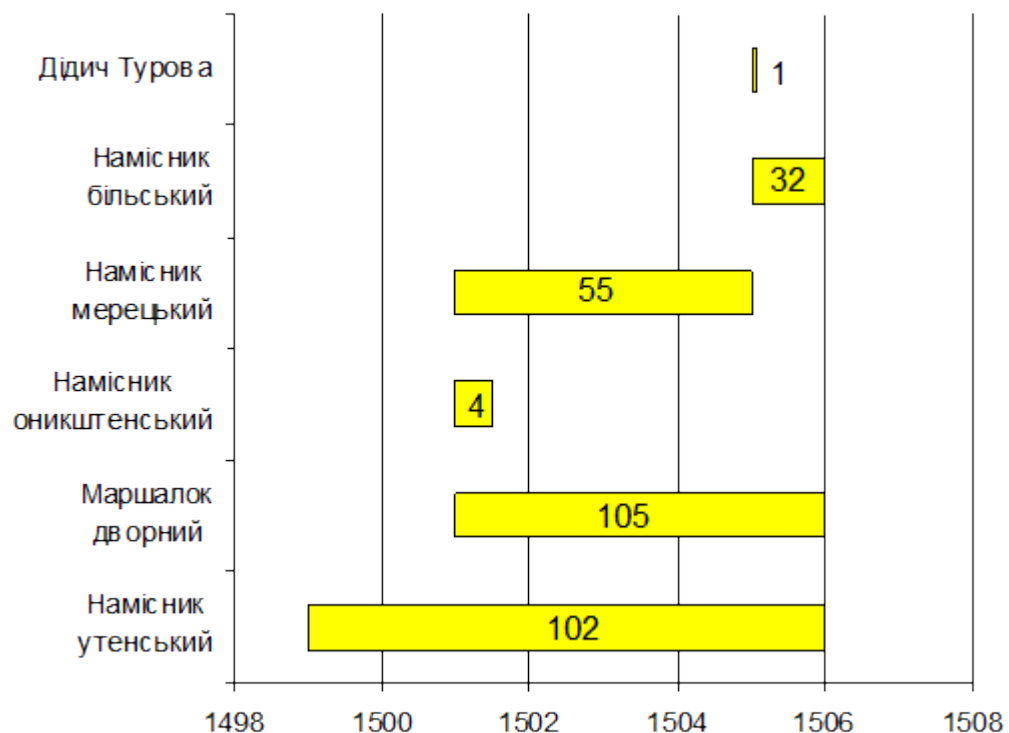
Цю характеристику запозичив С. Герберштейн [для своїх записок](#), а далі – Станіслав Гурський для своїх «Commentarii» [подій 1507 року](#) [АТ, 1852, [t. 1](#), p. 15].

Служба при королі Олександрі

Кар'єру М. Л. Г. можна показати у вигляді таблиці:

Титул	Перша згадка	Остання згадка	Число згадок
Намісник утенський	13.03.1499	28.12.1506	102
Маршалок дворний	31.03.1501	15.07.1506	105
Намісник онікштенський	2.07.1501	22.07.1501	4
Намісник мерецький	28.08.1501	8.02.1505	55
Намісник більський	15.12.1504	15.07.1506	32
Дідич Турова	22.05.1505	22.05.1505	1

Рахуючи число титулів, я не рахував документів, виданих в один день з тим самим титулом, вважаючи, що упродовж дня титул не може змінитись. З урахуванням цих повторів число згадок титулів може трохи збільшитись. Дані таблиці можна подати у вигляді діаграми:

Титули М. Л. Глинського

Звання намісника утенського М. Л. Г. затримав упродовж всієї своєї кар'єри у ВКЛ, хоча й невідомо, чи він колись бував у тій Утені. Принаймні немає наказів на його ім'я щодо території його намісництва. Скоріше за все, він тільки користувався доходами, які йшли наміснику. Така сама ситуація була і з пізнішим його намісництвом у Меречі та Більську. Щодо останнього маємо пряму згадку в [документі 1505 р.](#), де намісник більський М. Л. Г. віддає наказ «наміснику моему більському Русину».

Отже, своїми намісництвами М. Л. Г. управляв через «намісників намісників». Так само і князь Василь Львович Глинський управляв своїм берестейським намісництвом не особисто, а через свого слугу Карачуру ([документ 1507 р.](#)). З початком правління Сигізмунда 1-го порядки у ВКЛ зазнавали подальшої полонізації, і от Василь Глинський, який усе був намісником берестейським, в 1507 р. іменується уже «старостою берестейським». Ну, а намісник намісника отримав би титул підстарости, до якого стара литовська адміністрація не додумалась.

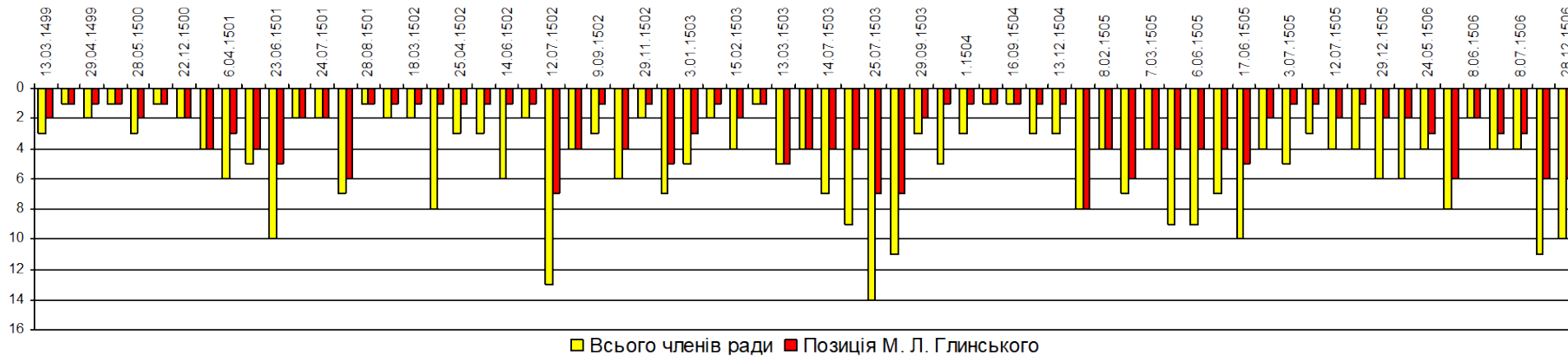
14 липня 1500 р. у нещасливій для литовців битві при Ведроші багато литовських панів дісталися в московський полон. Серед них був і Григорій Станіславович Остикович, якого «Хроніка Биховця» іменує «маршалком дворним, намісником мерецьким та онікштенським» [ПСРЛ, т. 32, [с. 141](#)].

Те, що було нещастям для держави – стало щастям для Михайла Глинського, який від [31 березня 1501 р.](#) отримав титул маршалка дворного, від [2 липня 1501 р.](#) – намісника онікштенського, і від [28 серпня 1501 р.](#) – намісника мерецького. Виходить, М. Л. Г. обійняв усі посади, які займав був Остикович. Щоправда, намісником онікштенським він звався всього 20 днів, але намісником мерецьким був до [8 лютого 1505 р.](#) Далі від [15 лютого 1505 р.](#) і до кінця правління короля Олександра М. Л. Г. був більським намісником (остання згадка з таким титулом – [15 липня 1506 р.](#))

Служба М. Л. Г. весь час була при великому князі / королі, при якому він був маршалком дворним та членом ради.

Рада ВКЛ виступає у двох видах документів: як свідки пожалувань правителів і як засідателі в суді великого князя. Виходить, що М. Л. Г. одразу потрапив і до складу ради (формальних призначень / звільнень членів ради в цей час, здається, не існувало, так само як і фіксованого членства).

І от позицію М. Л. Глинського серед членів ради можна продемонструвати наступною діаграмою:

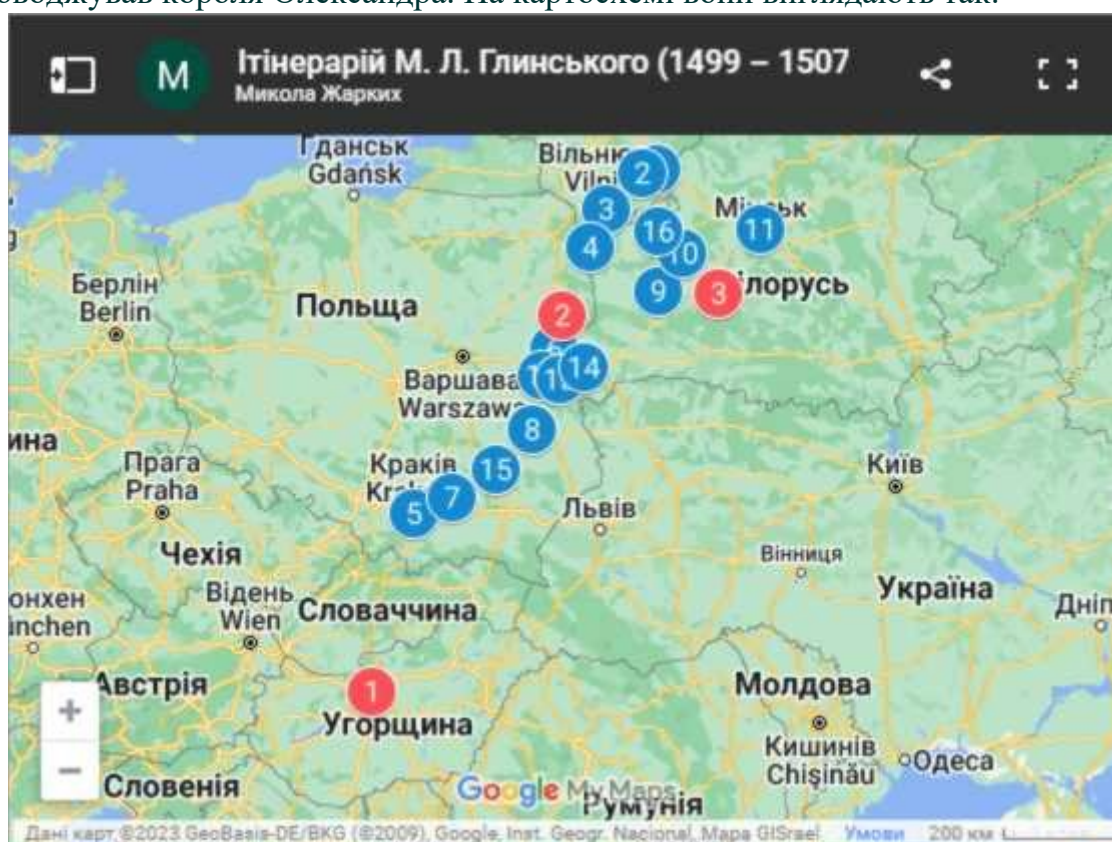

Позиція М. Л. Глинського в складі ради ВКЛ

Повна таблиця, за якою побудована ця діаграма, наведена в [Додатках](#).

На цій діаграмі в позиції 0 знаходиться сам правитель, тому чим коротший стовпчик, чим менша позиція – тим вона вища, тим ближче до начальства. Видно, що М. Л. Г. досить часто займав першу позицію, а серед записів із першим місцем подекуди був єдиним членом ради, який засвідчив документ. Найчастіше його позиція була посередині переліку, і подекуди він займав останнє місце. В цілому зміна позиції відбувалась хаотично, не можна сказати, щоби М. Л. Г. з останніх, низьких позицій поступово просувався на високі. І так само не можна сказати навпаки – що його позиція знижувалась. Навіть на початку правління Сигізмунда 1-го М. Л. Г. двічі поставлений в середині складу ради, і тільки з початком 1507 року він повністю зникає. Його більше не запрошували на раду або він сам не хотів там з'являтися – наші джерела не знають.

Поїздки М. Л. Глинського переважно зафіксовані у зв'язку з тим, що він супроводжував короля Олександра. На картосхемі вони виглядають так:

(Мабуть, цю картосхему вам буде зручніше переглядати в окремому вікні: [google.com](https://www.google.com). Повна таблиця, за якою побудована ця картосхема, наведена в [Додатках](#).)

Із картосхеми добре видно, що ітнерарій зосереджується на Підляшші, південній Литві та північній Білорусії. У Польщі перебування Глинського зафіксовано лише уздовж дороги до Кракова – інших справ у Польщі він не мав.

В чому полягали обов'язки М. Л. Г. як маршалка дворного? Посадової інструкції ми не маємо (здається, їх почали складати тільки в 20 ст.). Із конкретних згадок можна вивести наступне:

1, М. Л. Г. готував документи для затвердження правителем, що виражалось у термінах «правил» / «приказал». Але це робили й інші люди, це не було монопольним правом маршалка.

2, він займався скарбовими справами (приймав звіти митників, вивчав порядок збору мита у Ковні, [подав звіт](#) про свою діяльність новому великому князю Сигізмунду). Але, здається, в цей час уже існувала посада підскарбія ВКЛ.

3, один раз бачимо, що М. Л. Г. виконував роль слідчого, [розпитував свідків](#) у суперечці полоцьких бояр Зиновійовичів.

4, один раз бачимо, що М. Л. Г. займався [виплатою жалування](#) слугам короля.

5, здається, М. Л. Г. був радником Олександра у питаннях зовнішньої політики. Прямих звісток про це нема. Цар Менглі-Гірей в 1505 р. написав йому [листа](#) з проханням сприяти вирішенню важливих для нього (Менглі-Гірея) питань. Отже, Менглі-Гірей вважав М. Л. Г. впливовим у цій справі.

В 19 ст. людину з таким колом обов'язків назвали би «чиновником для особливих доручень» або «генерал-ад'ютантом» при королі. Але в 16 ст. спеціалізація державної служби за певними напрямками тільки зароджувалась, і виконання однією людиною різноманітних доручень було нормою.

Найважливішим привілеєм маршалка дворного, здається, був обов'язок супроводжувати короля в усіх його поїздках. Ітінерарій показує, що М. Л. Г. не менше 5 разів їздив з Олександром до Кракова, а також супроводжував його в поїздках по великому князівству Литовському.

І справді, з ітінерарія М. Л. Глинського не видно, щоб він надовго полишав короля. Єдина відома нам його [поїздка в посольстві](#) до угорського короля Владислава відбулась у 2 пол. 1500 р., ще до того, як М. Л. Г. став маршалком.

Конфлікти

Отже, Михайло Глинський дуже швидко став фаворитом короля Олександра, що змінило традиційне групування сил при дворі правителя:

Жил на свете таракан,
Таракан от детства,
И попал он вдруг в стакан,
Полный мухоедства.
**Место занял таракан,
Мухи возроптали...**

Першим видимим проявом невдоволення став конфлікт М. Л. Глинського із троцьким воєводою Яном Заберезинським. Десь у [квітні 1503 року](#) король виніс перший присуд у цій справі.

Наші джерела нічого не знають про причини конфлікту ані про зовнішню його форму, не повідомляють, які саме «незгоди та розтиржки» вельмож набридло слухати королю. Останній тільки наказав їм помиритись і загрозив смертною карою, якщо не вони погодяться.

Але погрози мало допомогли, і [17 травня 1503 р.](#) король разом із радою знову змушений був розбирати незгоди. Глинський поскаржився, що Заберезинський хотів його вбити, і для цього найняв за 200 золотих дворянина Брезовець. Сума була дуже поважна! Брезовець пригадав, що «ласкаве теля дві матки ссе», і розповів про це Глинському, а потім повторив це на суді, при королі й раді. Заберезинський це заперечив.

Король знову закликав сперечальників жити дружно і на цей раз, здається, досяг успіху. І Заберезинський і Глинський залишилися у складі ради і надалі разом виступали свідками, наприклад, [14 липня 1503 р.](#)

Після цього буря ущухла так само раптово як і виникла. Чому виникла – невідомо, і чому ущухла – так само невідомо.

Наступною фазою конфлікту вважається справа намісництва у Ліді. Із джерелами до цієї пригоди сутужно.

Юст Децій у своїй книзі присвятив королю Олександру одну неповну сторінку [De vetvstatibvs Polonorvm liber I; De Iagellonvm familia liber II; De Sigismvndi regis temporibvs liber III. – (Impressum Craccouiae: opera atque industria Hieronymi Vietoris, XII 1521. – [p. 48](#) – 49)] і не міг вдаватись у такі дрібниці.

Матвій Меховський у своїй «Хроніці Польщі» згадав ім'я М. Л. Г. в переліку учасників коронації Олександра [Chronica Polonorv[m]. – 1519, [cap. 80](#)]; потім згадав, що Олександр на початку 1505 року поїхав на з'їзд до Берестя, але віленський біскуп Альберт, троцький воєвода Ян Заберезинський та два інших магнати – гетьман литовських військ Кишка (Kiszla) та жемайтський староста (його ім'я пропущено) – не з'явилися через зневагу, завдану їм Михайлом Глинським [1519, [cap. 81](#)]. І далі Меховський перейшов до татарських справ і сейму в Радомі.

В наступному розділі Меховський присвятив одну неповну сторінку хворобі короля Олександра, спробам його лікування та битві з татарами під Клецьком. Далі він перейшов до смерті короля Олександра [1519, [cap. 82](#)]. Тут про Глинського не згадано.

Однак в **1521 році** було випущено нове, дещо змінене видання «Хроніки» [Chronica Polonorv[m]. – 1 XII 1521]. Перелік учасників коронації не зазнав змін [1521, [cap. 80](#), [p. 363](#)].

Далі розділ 81 починається з дати 1503 р., і там дано опис з'їзду в Бересті дано більш розгорнуто, але дата його опущена, і може скластися враження, що це було в тому ж 1503 році. Названі віленський біскуп Альберт Табор, троцький воєвода Ян Заберезинський і ще два магнати – жемайтський староста Станіслав Жарновецький (Stanislao Zarnowicz (!) capitaneo Samagittiae) і Станіслав Кішка, староста у Петровичах (Kyska in Piotrouitz capitaneo) і головний гетьман литовського війська (здається, тут М. М. прийняв патронім *Петрович* за назву посади). Оці люди не з'явилися на нараду, тому що боялися зради, яку готував князь Михайло Глинський [1521, [cap. 81](#), [p. 364](#)].

Потім М. М. перейшов до сейму в Радомі і татарських справ і далі повернувся до справ Литви: князь Михайло підбурих короля забрати замок Ліду у Георгія Ілліничча і віддати замок русину Дрожджі (родичу Михайла). Але польські радники відговорили короля це робити [1521, [cap. 81](#), [p. 367](#)]. Таким чином, пригода у Бересті й справа замку Ліді тут не пов'язані безпосередньо, і навіть можна думати, що справа із Лідою виникла уже після Радомського з'їзду, який скінчився 31 травня 1505 р.

Як бачимо, друга редакція твору Меховського в частині, що нас цікавить, значно відрізняється від першої. Причин такої зміни я зміркувати не можу, не думаю, що вони якимось пов'язані із невдоволенням, котре викликало перше видання у польської політичної еліти.

Польський (львівський) історик Людвік Фінкель ([Ludwik Michał Emanuel Finkel](#), 1858 – 1930) у своїй статті [*Finkel L. Michał Gliński. – Ateneum Wileńskie*, 1925, т. 3, [z. 9](#), s. 71 – 81] слушно наголосив, що М. Л. Глинський не тільки не збирався захоплювати престол Литви після смерті Олександра – навпаки, був одним із головних діячів обрання Сигізмунда великим князем. Причиною звинувачень на адресу Глинського в такому намірі

стало свідоме безприкладне фальшування, котре зробив коректор першого, сконфіскованого видання хроніки Мацея Меховського з 1519 р., вписуючи в останні, наново передруковані аркуші різні закиди, піднесені ворогами князя, ще помножені та підсилені. Цим коректором був не хто інший, як канцлер королівства у часі вибору [Сигізмунда], пізніший архієпискуп-примас гнезненський Ян Ласький, на що знайшлися певні докази, які неможливо збити чи заперечити [s. 75].

(Щоправда, Л. Ф. не пояснив, чому Ласький так зненавидів Глинського.)

Також не можна забувати, що Меховський (як і Децій) працював у Кракові, за 600 з гаком кілометрів від Вільна і – найголовніше – не був утаємничений в литовські справи.

Наступну історію Польського королівства написав **Бернард Ваповський** (1450 – 1535). Вона доведена до року смерті автора, до подій 1535 р., і слід думати, що над нею Б. В. працював в останні роки життя. Формально він був сучасником описуваних подій, але в 1503 – 1515 рр. перебував в Італії за 1700 км від Вільна і здобував у цей час титули при папському дворі (детальніше у названій статті Фінкеля).

Повернувшись до Польщі в 1515 р., він став секретарем короля й урядовим історіографом. У нього читаємо, що на початку 1505 р. Олександр скликав з'їзд у Бересті, де було багато суперечок через Михайла Глинського, якого підозрювали у стремління захопити владу в Литві. Ця підозра підсилилась внаслідок вимоги, щоб Георгій Іллінич (*Georgius Glinscius!*) поступився замком Ліда на користь Андрія Дрожджи (родича Михайла).

Прот цього виступили литовські вельможі: віленський біскуп Альберт Табор, троцький воєвода Як Заберезинський (*Sabrzezjnski*), начальник масагетів Станіслав Сарновецький (*Stanislaum Sarnovecium Massagetorum prefectum*) та головний начальник литовського війська Станіслав Кишка (*Stanislaum Kiska, Lituanicarum soriarum generalem capitaneum*). Король на них так розсердився, що хотів скинути в ріку Буг, але польський канцлер Ян Ласький переконав його цього не робити, і король обмежився тим, що на догоду Глинському передав Троцьке воєводство Миколаю Радзівілу.

Далі король наказав, щоби ці вельможі не звертались до нього зі своїми порадами. Але невдовзі Заберезинський та інші помирились із королем [*KBW*, [p. 54 – 55](#)].

Бачимо тут ті самі факти, що й у Меховського, але вони перекомпоновані і поставлені в іншому логічному зв'язку – так би мовити, раціоналізовані. Думаю, що Ваповський не мав ніякого оповідного джерела про описувані події (окрім Меховського) і оповідання є результатом його творчої роботи (вигадки).

Цей твір Ваповського був надрукований тільки у 1874 році, але ним скористався автор наступної історії – **Мартин Кромер** (1512 – 1589). Він працював над своєю книгою в 1540-х роках, ще за життя короля Сигізмунда, і

довів опис до 1506 року, до смерті короля Олександра. Цей твір був надрукований в 1555 р. У нього читаємо такий опис з'їзду в Бересті:

Король Олександр наказав забрати Ліду у якогось литвина і віддати Андрію Дрожджі, але литовські вельможі були проти. Михайло Глинський звинуватив їх (віленського біскупа Войцеха Табора, троцького воєводу Яна Заберезинського, жмудського старосту Станіслава Жарновецького та гетьмана Станіслава Кишку) у непокорі королю.

І от король на них розгнівався, але за порадою канцлера Яна Ласького обмежився тим, що скинув Заберезинського з воєводства і віддав Троцьке воєводство Миколаю Радзівілу, а неслухняним відмовив у доступі до сенату (тобто ради ВКЛ) [Kronika polska Marcina Kromera biskupa warmińskiego. – Sanok : 1857, [s. 1362 – 1363](#)]

У **Станіслава Гурського** (1497 – 1572) ця історія викладена найбільш докладно:

М. Л. Глинський підбурих короля Олександра, щоб той віддав наказ звільнити Юрія Іллініча з посади намісника у Ліді і призначити на цю посаду Андрія Дрожджу (якогось родича М. Л. Г.). Члени ради ВКЛ обурились і зажадали залишити Іллініча при посаді. Поіменно названо віленського біскупа Альберта Табора, троцького воєводу Яна Заберезинського, жемайтського старосту Станіслава Яновича і гетьмана Станіслава Кишку.

І от в 1503 році був оголошений з'їзд у Бересті, і названі опозиціонери туди приїхали, але боялись входити в замок, тому що думали, що М. Л. Г. приготував на них засідку, щоби повбивати їх.

Король розгнівався на цю опозицію, виключив їх із ради, а Заберезинського навіть позбавив титула воєводи. І тільки пізніше король їх простив [АТ, 1852, [t. 1](#), р. 16 – 17].

Гурський працював над своїми «Коментарями» в 1550-х роках, і (теоретично) міг скористатись книгою Кромера. Логіка подій подана за Ваповським, дата з'їзду (1503 р.) запозичена із Меховського-1521, але є й багато інших подробиць, яких немає у попередників.

Зручно викладене оповідання С. Гурського справило велике враження на істориків, так що М. С. Грушевський розповів цю пригоду, слідуючи Гурському [Грушевський М. С. Історія України-Руси, т. 4, [розділ 3](#)]

Але чи справді воно було так? Що говорять джерела, **сучасні самим подіям?**

Трудність власне в тому, що таких джерел нема, і за правилами позитивізму ми мусимо визнати, що нічого написаного в «історіях» не було.

А що було?

Склавши переліки [титулів](#) названих вище вельмож ВКЛ та [намісників](#) у деяких містах, можна зробити певні висновки.

Почнемо з намісництва в Ліді. В 1501 – 1502 роках маєм сім згадок про Юрія Іллініча як намісника в Ліді. В цей час він також мав титул маршалка.

Далі звістки про це намісництво повністю зникають, і тільки через три роки, 9 березня 1505 року, з'являється новий намісник пан Андрій Олександрович. Із цим титулом він згаданий три рази, востаннє – 28 квітня 1507 року (тобто уже за короля Сигізмунда).

Далі маємо перерву до кінця 1507 р., і от 26 грудня 1507 р. знову з'являється маршалок і намісник в Ліді Юрій Іллініч, котрий був на цій посаді до 1522 р.

З Ілліничем трапилось щось невідоме нам, бо після згадки 9 вересня 1502 р. з титулами маршалка і намісника в Ліді він **повністю зникає** з документів і виринає допіру 25 листопада 1506 року з титулами секретаря і маршалка – уже при новому великому князі Сигізмунді. Маршалком він титулувався весь 1507 рік і лише в останніх днях 1507 р. додав до цього титул «намісник в Ліді».

З усього цього можна припустити, що король Олександр справді за щось розгнівався на Ілліничча і наказав йому не з'являтися на очі. Але яка була причина – ми не знаємо і ніколи не дізнаємось, так само як не знаємо, хто був намісником в Ліді у зазначені три роки (1502 – 1505).

Далі, Андрій Олександрович Дрожджа згадується від 1496 року як дворянин, від 1499 р. – з дрібним титулом конюшого віленського. Востаннє він згаданий 15 березня 1505 року.

Далі **Дрожджа** назавжди зникає з документів, і з'являється пан **Андрій Олександрович** (9 березня 1505 – квітень чи травень 1507). Показчики до сучасного видання Литовської метрики відмовляються бачити в ньому Дрожджу. І справді, може бути, що це не Дрожджа, а якась інша особа, зовсім нам невідома (ані до, ані після зазначеного часу такий пан не згадується: упав з неба на посаду намісника в Ліді, побув на ній два роки і знову вознісся на небо).

Але я за принципом Оккама волюю не творити додаткового пана Андрія Олександровича і вважаю його за того самого Дрожджу. Схема іменування *титул + ім'я + патронім* (з пропуском прізвища) часто вживається в метриці, а щодо членів ради ВКЛ вона застосовується систематично, майже без винятків. Можливо, пропуск прізвища був ознакою того, що особа є добре відомою і входить у вузьке коло вищих достойників, в якому не буває двох осіб з однаковими іменем і патронімом.

В сухому залишку ми не знаємо не тільки **причин** зміни намісника в Ліді (документи метрики майже ніколи не подають мотивації рішень), але й **дати** цієї зміни і тому не можемо навіть гіпотетично прив'язати її до інших подій. Таким чином, «інтригу Глинського» щодо цього намісництва треба здати в архів історичних фантазій.

Наступний епізод – усунення Заберезинського з посади троцького воєводи. Я. Ю. Заберезинський титулувався троцьким воєводою і маршалком земським від 13 червня 1498 р. до 21 жовтня 1503 року. Далі в згадках про нього настає перерва на 14 місяців, і від 15 грудня 1504 року він з'являється із титулом маршалка земського (як і раніше) і старости городенського, і так він титулується аж до останньої прижиттєвої згадки 29 грудня 1507 року.

А хто ж і коли став замість нього воєводою троцьким? Хто – відомо: Миколай Миколайович Радзівіл, який перед тим, аж до травня 1503 року, титулувався підчашим і намісником більським. А от коли – невідомо: перша згадка М. М. Радзівіла з новим титулом з'являється у той самий день 15 грудня 1504 р., що й новий титул Я. Ю. Заберезинського.

Отже, це рокування посад відбулося у невизначений час упродовж означених 14 місяців, але однозначно – **перед** Берестейським з'їздом (лютий – березень 1505 р.). Тому щоби там не відбувалось на тому з'їзді, це не могло бути причиною зміни воєводи у Троках.

Оцей факт найкраще показує некомпетентність цитованих вище польських істориків у литовських справах і змушує нас відмовитись від їх реконструкції ходу подій.

Хто виграв і хто програв у цьому епізоді? Виграв тільки М. М. Радзівіл, який отримав значно вищу і гоноровішу посаду, аніж та, яку він займав. Програв один тільки Ян Заберезинський: якщо воєводських посад було на той час 4 чи 5, то старостинських – кілька десятків. Це був удар по його гонору, але виправити це він так і не зумів – новий великий князь не поспішав давати йому вищу посаду.

А де ж тут «інтрига Глинського»? Класик у свій час сказав: «Являються преступники, пившие во время бунта чай». Глинський собі «пив чай», тобто залишався осторонь, вичікуючи на наслідки «бунту».

Максимум, що тут можна припустити – так це змову М. М. Радзівіла та М. Л. Глинського, за якою Глинський мав би ужити свого впливу на короля, аби просунути Радзівіла на посаду троцького воєводи, а Радзівіл в обмін на таку послугу поступався Глинському намісництвом у Більську. Коли змінився намісник у Більську – ми так само точно не знаємо, остання згадка Радзівіла з цим титулом належить до травня 1503 р., а перша згадка Глинського – до 15 грудня 1504 р. (але він і далі ще звався намісником мерецьким, і тільки від 15 лютого 1505 р. уже систематично звався більським).

Отже, маємо лакуну в 19 місяців, упродовж якої немає згадок про більського намісника. Але однозначно ця заміна наступила ще перед з'їздом у Бересті й не була наслідком якихось подій на з'їзді.

Нарешті, **останній епізод** з оповідань польських істориків – гнів Олександра на «опозиціонерів» (ну, «банду чотирьох» чи там «антипартійну групу») і навіть виключення їх із ради ВКЛ.

Чи справді так було?

Перегляд згадок в Литовській метриці про цих опозиціонерів справді показує деяку закономірність: єпископ Войцех згаданий 15 грудня 1504 р. і далі – аж 16 червня 1505 р., а всього за 1505 р. маємо тільки 2 згадки про нього.

Така сама ситуація із Яном Заберезинським: після 15 грудня 1504 р. йде наступна згадка 16 червня 1505 р., а всього за 1505 р. маємо тільки 2 згадки про нього.

Про Станіслава Кезгайла ми не маємо згадок від кінця 1503 р. до 17 березня 1505 р., за весь 1505 р. – тільки 3 згадки.

Станіслав Кишка згаданий 15 грудня 1504 р. і далі 15 березня 1505 р., а всього за 1505 р. маємо 5 згадок про нього.

Натомість про Михайла Глинського ми маємо 26 (!) згадок упродовж 1505 року, в тому числі 13 разів він згаданий як член ради ВКЛ.

Виходить, рада ВКЛ не переставала працювати в 1505 році, але перелічені чотири «опозиціонери» справді брали в ній меншу участь. Обережно можна вважати, що охолодження короля Олександра до них справді мало місце, і то власне **під час** з'їзду в Бересті і після нього. Серед пожалувань, виставлених Олександром у Бересті, тільки один Кезгайло названий свідком і тільки один раз – решта членів «опозиції» не згадана жодного разу. А М. Л. Глинський засвідчив **сім** таких пожалувань із Берестя.

Чи це охолодження було наслідком інтриги М. Л. Глинського, чи він просто скористався ситуацією, що склалась без його участі – ми не знаємо. Статистика

згадок показує тільки, що згаданий вище «таракан» таки зайняв місце, котре «мухи» вважали своїм, але що тут було причиною, а що наслідком – можна думати різне.

Не слід тільки забувати, що названі вище польські історики писали свої твори уже після виступу Глинського 1508 року і під його впливом, а тому мимовільно впадали у «звинувачувальний ухил» і пояснювали усі негаразди в Литві підступними й злочинними намірами, які вони приписували Глинському.

В сухому залишку цього розгляду маємо, що Заберезинський міг бути персонально ображеним на М. М. Радзівіла, а М. Л. Глинський не мав підстав гніватись на Заберезинського.

Маєтки

Михайло Глинський був чоловік бідний. В той час багатство визначалось кількістю землі та підданих – він не мав ні того, ані другого. Брати Львовичі Глинські нічого не успадкували від батька, котрий так само був чоловік бідний, безземельний.

Вся власність, якою володів М. Л. Глинський, була надбана за час його служби при правителі:

Об'єкт	Спосіб набуття	Попередній власник	Початок володіння	Кінець володіння
Дворище у Троках	вислуга	жид Яків	7.05.1500	28.05.1508
Двір у Троках	купівля + обмін	Шамак Данилович, німець Ганус	7.05.1500	28.05.1508 (?)
Турів	вислуга	великий князь	22.05.1505	21.10.1508
Лісово і 4 села	?	?	?	23.05.1508
двір Лишків	?	?	?	18.02.1509
двір у місті Віленському	вислуга	Лукаш, конюший короля Олександра	?	24.10.1510
Сібек	?	?	?	1510 (?)
дворець у Троцькому повіті	?	?	?	1510 (?)
Гоньондз, Райгород	?	?	поч. 1505 (?)	14.04.1508 [1], 5.01.1509, 2.12.1517
маєток Тутини біля Ковна	?	?	?	перед 1508 р. [2]

1. 14 квітня 1508 р. король Сигізмунд виставив пожалування Олексію Лєвоновичу маєтку у Слонімському повіті. Лист адресований «маршалку, нашому, наместнику слонимському и ганезському и райгородському пану Яну Миколаевичу Радзівіловича» [LM 8, № 308, [р. 252](#)]. Слід знати, що Ю. Вольф помилково датував цей документ квітнем 1507 року [WK, s. 82, ргум. 3]. Правильна дата змінє погляд на значення цього акту: відібрання Гоньондза і Райгорода не було виявом немилості до М. Л. Глинського, а тільки наслідком його виступу.

2. Війт і бурмистр Ковна купили у М. Л. Глинського маєток Тутини, про що є згадка в 1531 р.

Розглядаючи маєткові справи М. Л. Глинського, слід відрізнити його приватні маєтки (надані «на вічність» або «на діничному праві») від урядових посад адміністратора в тих чи інших містах.

Останні, я думаю, були для М. Л. Глинського тільки джерелами доходу, і лише з намісництвом Глинського у Більську пов'язані видані ним [розпорядчі документи](#) 1505 р., котрі говорять, що він таки займався справами цього намісництва.

Попри високе положення при дворі і пишні титули, набуття власності йшло туго. Можна мати певність, що станом на кінець 1504 р. М. Л. Г. володів дворами у Троках і (можливо!) у Вільні. Другий і останній етап накопичення власності розпочався в 1505 році.

Із набуттям намісництва в Більську, можливо, пов'язане і придбання «в отчину» Гоньондза (87 км від Більська) та Райгорода (113 км від Більська). Коли саме сталося це придбання – ми не знаємо, орієнтовно – на початку 1505 року. Проте, що Глинський реально володів і господарював у цих містах, свідчать [пригадки з 1536 року](#).

Далі, від травня 1505 року М. Л. Глинський почав володіти ще й пожалуванним йому містом Турів. Це – 370 км від Гоньондза, і ясно, що Глинський не міг жити ані в тому, ані у другому своєму місті постійно, бо постійно він перебував при королі.

Ці міста утворювали уже велику власність, хоча до володіння половиною Литви (як писали недоброчинці) навіть віддалено не доходило.

Але цією великою власністю М. Л. Г. тішився несповна три роки. Після початку його виступу всі його маєтки були конфісковані і передані іншим власникам. Пізні дати в останньому стовпчику таблиці не повинні нас дивувати – там зазначені дати нових надань цих маєтків, а не дати запровадження в них «тимчасової адміністрації».

Отже, Гоньондз із Райгородом повернулись до родини Радзівілів, а Турів був наданий князю К. І. Острозькому, який під час війни 1508 року подбав його захопити.

Так зникла ефемерна «отчина» М. Л. Глинського.

Тріумф і початок занепаду

У квітні 1506 року хворий король Олександр приїхав до Вільна. Його хворобу визначали як параліч (Меховський), але мабуть це ще не була повна безпорадність.

М. Л. Глинський, як показує [ітінерарій](#), був при королі, аж улітку прийшла вість, що татари напали на ВКЛ і йдуть прямо на Вільно.

Попри те, що гетьманом (головним полководцем) ВКЛ у цей час числився Станіслав Кишка, командування військом, зібраним проти татар, король доручив М. Л. Глинському. Це був новий поворот в його кар'єрі, який давав йому змогу показати, чи дійсно він навчився воєнного діла у Європі.

І от у битві під Клецьком (це 1050 км від Бахчисарая і тільки 200 км від Вільна) татари, якими командували два царевичі, сини Менглі-Гірея, були розбиті.

Повне вивчення цієї битви не входить в мої наміри, зазначу тільки, що польські історики висвітлювали її дуже по-різному. Меховський у виданні 1519 р. обмежився кількома словами, але назвав командиром Глинського [Chronica Polonorum]. – 1519, [cap. 82](#)].

У виданні 1521 р. сказано трохи більше, зокрема: Кишка очолив військо, а Глинський з іншими вояками (baronibus) до нього приєднались. Переможними командирами названі Станіслав Кишка та Михайло Глинський [1521, [cap. 82, p. 370](#) – 371].

Б. Ваповський подав розлоге оповідання [KBW, [p. 66](#) – 68], в якому немає ніякого Кишки, а діє один Глинський. Новина про напад татар заскочила короля у Ліді (це 120 км від Клецька), і от його спішно повезли до Вільна, а Михайло вирушив проти татар і побив їх. Із цього оповідання походить більша частина подробиць в сучасних історіях: 7 тисяч війська Глинського, 20 тисяч татар, три коні, які були вбиті під Глинським, і т. д.

М. Кромер, посилаючись і на Меховського, і на Ваповського, дав ще інакші подробиці. Король відправив проти татар Глинського з гетьманом С. Кишкою та литовською шляхтою. В поході Кишка раптово захворів, і т. д. [Kronika polska Marcina Kromera biskupa warmińskiego. – Sanok: 1857, [s. 1376](#) – 1376]

Докладне оповідання під помилковою датою 7015 / 1507 р. подає «Хроніка Биховця» [ПСРЛ, т. 32, [с. 171](#) – 173]. Воно містить деякі подробиці з попередніх творів (20 тисяч татар, хвороба Кишки) і дуже багато дрібних деталей, які слід вважати вигадками анонімного автора. Зокрема, маємо запис «na zawtreie, w seredu, m[iesia]ca awhusta szestoho dnia» [с. 172], тоді як 6 серпня 1506 р. був четвер, а 6 серпня 1507 р. – п'ятниця. Цей день випав на середу в 1505 році.

З'ясування походження цих текстів і ступеня ймовірності поданих подробиць – предмет окремої роботи. Наразі досить зауважити, що жоден з авторів не те що не був самовидцем битви, але навіть не стояв близько до керівників ВКЛ; також число дрібних подробиць зростає від раніших авторів до пізніших, що є характерною ознакою історичної романістики.

Але в сухий залишок можна повірити: татари, які цілими десятиліттями перед тим ходили по території ВКЛ абсолютно безкарно і в 1506 році пройшли 800 км від Дніпра до Клецька, ніде не зауваживши присутності якоїсь «державної влади» – отут вперше наскочили на опір.

Це була литовська «битва на Марні» (в 1914 р. німцям залишалось до Парижа 40 км, навіть не 200!), і Михайло Глинський, безперечно, відіграв у ній важливу роль.

Смертельно хворий король Олександр ще устиг довідатись про перемогу і помер через 10 днів після битви, 18 серпня.

Смерть короля цікавила М. Меховського значно більше, ніж битва із якимись там татарами. У виданні 1521 р. М. М. докладно пише, як лже-медик Балинський намагався лікувати розбитого паралічем короля Олександра. Меховський з ненавистю зве Балинського *emperico* – емпіриком, медиком-самоуком (сам Меховський був медиком із освітою і числився придворним лікарем, але на той час залишився у Кракові). Але Михайло Глинський навіть порад Балинського не слухав, а давав королю якісь трави й вино, і водив його до лазні. Це викликало підозри справжніх медиків [1521, [cap. 82, p. 368](#) – 369; нічого цього не було у виданні 1519 року!].

Але якщо Меховський був обережним у своєму висновку, то досить швидко, уже 31 січня 1509 р. король Сигізмунд у [листі](#) до московського великого князя Василя 3-го прямо звинуватив Глинського – він своїми чарами згубив короля Олександра [АЗР, т. 2, № 49, с. 61 – 62 = LM 7, № 57, [p. 147](#)].

Глинський перебував при війську і вже на застав Олександра живим. Дізнавшись, що до Вільна їде Сигізмунд (спадкоємець влади великого князя), Глинський поїхав йому назустріч. Ваповський написав [KBW, s. 69], що Сигізмунд зі своїм почтом у 200 чоловік переправився через Буг, Нарев та Німан, і от між Гродно і Меречею його зустрів Глинський із почтом у цілих сімсот чоловік (я думаю, Ваповський міг дізнатись про це від самого Сигізмунда).

Думаю, частину поchtу Глинського складала його особисті слуги, але іншу частину (більшу?) складала вояки, котрі були із Глинським у поході і котрі так само хотіли представитись новому правителю.

І от Ваповський написав, що зустріч була теплою, Михайло запевнив Сигізмунда у своїй відданості і вислухав гарні обіцянки. Але, – пише хроніст, – Михайло зробив це задля того, щоб очиститись від підозри, що він хоче захопити владу в Литві. У пізнішого [С. Гурського](#) ці підозри crescendo переросли в упевненість:

[Михайло] знайшов собі багато друзів і прихильників, щоб з їх волею та допомогою захопити владу в Литві [АТ, 1852, [t. 1](#), p. 16].

Чи так могло бути, чи міг Михайло мати такі плани?

Думаю, що таких намірів у Михайла бути не могло. Яким би впливовим він не був **при королі** Олександрі, цей вплив зійшов до нуля з його смертю. Доводиться читати: «Михайло на той момент стояв на чолі зібраного війська ВКЛ, і спираючись на нього, міг захопити владу».

Не міг, жодною мірою не міг. Вояки, які були під його началом, присягали на вірність королю, а не Михайлу. Ця їх присяга (так само як і командирські повноваження Михайла) вигасла зі смертю правителя. Всі вояки знали, що є законний спадкоємець влади великого князя, і (переважно) збирались йому присягнути.

Михайло, щоби кудись їх вести, мав би спершу добитися, щоб вони присягнули йому – але з якого дива вояки стали б це робити?

Російські «декабристи» в грудні 1825 року, опинившись у подібній ситуації (імператор помер, присяга армії вигасла, новому імператору ще не присягали), відчували свій шанс і виступили. Але вони не вимагали неможливого – щоби військо присягнуло їм, а хотіли тільки присягнути новому імператору під певними умовами (щось як конституцією).

Михайло же ніяких дій не розпочав, а вимагати від Сигізмунда правління під умовами не було потреби, бо Сигізмунд і сам мав намір такі умови собі поставити (це був [загальний земський привілей](#) для ВКЛ, виставлений 7 грудня 1506 р.)

Однак коли я міркую, що Михайло не мав ніяких планів на владу, це не означає, що інші вельможі не мали таких підозр на нього. Підозри (безпідставні) вони таки мали, і ними польські історики згідно пояснюють, чому короля Олександра поховали у Вільні – всупереч його письмовому заповіту.

Вельможі побоювались: якщо вони всі поїдуть до Кракова на похорон короля, то Михайло в цей час захопить столицю та інші замки, і з того вийде клопіт. І от 18 жовтня Олександра поховали у віленському кафедральному костелі,

а 20 (чи 26) жовтня 1506 року Сигізмунда проголосили новим великим князем литовським [Chronica Polonov[m]. – 1521, сар. 82, [р. 371](#)]. Після цього військо і посадовці почали присягати Сигізмунду, і можна було вважати, що перехід влади відбувся спокійно.

Сигізмунд, відчувши себе новою мітлою, вирішив замітати своє велике князівство по-новому, і це негайно відбилося на становищі Михайла Глинського. [Перша ж згадка](#) про нього за нового правителя – 25 листопада 1506 р. – титулує його «намісником утенським», і тільки.

А куди ж подівся «маршалок дворний»? Сигізмунд позбавив Михайла цієї посади, і то в дуже брутальний спосіб. Він оголосив, що посаду маршалка Михайло обіймає не по праву, бо вона належить Григорію Остиковичу, котрий перебуває в московському полоні, і от тепер ця гідність повернута Остиковичу ([лист до Менглі-Гірея](#) з 31 липня 1508 р.).

Це справді так було: Остикович потрапив у полон в 1500 р., і Глинський, як ми бачили вище, отримав посаду маршалка після цього.

Але дуже скоро Сигізмунд побачив, що що надвірний маршалок таки потрібен, що він таки щось робить, і дистанційне (віртуальне) маршалство Остиковича мало допомагає. Тому уже 28 грудня 1506 року [бачимо серед свідків надання](#) Ян Миколайовича Радзівіла з титулом надвірного маршалка і слонімського старости (marschalco curiae, capitaneo in Słonym) та Войтеха Нарбутовича із титулом надвірного маршалка і ясвоїнського старости (marschalco curiae, capitaneo in Jaszwoynu). Отже, замість одного надвірного маршалка Сигізмунд завів собі одразу двох, і про Остиковича не згадував.

Михайло, ясна річ, сприйняв це тільки так, як і належало сприйняти: що згадка про Остиковича була тільки формальною зачіпкою для його звільнення, а в дійсності великий князь хотів усунути його, Михайла, з відповідальної посади і призначити людей, яким він міг би довіряти:

Но за все свои старанья
Видим мы одни страданья...

Інакше, але також не на користь М. Л. Глинського, обернулась справа з його намісництвом у Більську.

Після смерті короля Олександра постало питання – як забезпечити його удову Олену, і от Сигізмунд вирішив віддати їй маєтки на Підляшші – Більськ, Сураж (25 км на північний захід від Більська) і Бранськ (24 км на захід від Більська). Це було закріплено відповідним привілеєм, виставленим 5 січня 1507 р. [LM 8, № 189, с. 187].

Я думаю, передавались не так самі маєтки, як доходи від них, і тому уже 6 грудня 1506 р. із титулом більського намісника виступає Войтех Янович Ключко [LM 8, № 86, с. 131], який багато років перед тим і пізніше займав посаду охмістра королеви Олени. [Охмістр](#) був розпорядником двора королеви, і от він мав управляти Більським намісництвом на користь Олени. Ключко був старостою більським принаймні до кінця 1509 р., а може й до смерті Олени, бо наступного більського старосту [бачимо](#) аж у 1514 р.

Право призначати намісників належало великому князю, і формально М. Л. Глинський не мав підстав ображатись: один правитель його призначив, а інший правитель тим самим правом його змінив.

Далі 7 грудня 1506 р. великий князь Сигізмунд, перебуваючи у Гродно, виставив уже згаданий вище загальний земський привілей для ВКЛ. У числі свідків (членів ради ВКЛ) зазначено київського воєводу князя Івана Львовича Глинського, але проминено Михайла!

Може, він в цей момент кудись поїхав? – Знову ні, бо наступного дня у тому самому Гродно Сигізмунд отримав від Михайла звіт із завідування монетним двором та восковою даниною і дав йому [розписку](#).

Отже, Михайло був на цей час у Гродно, а до засвідчення найважливішого державного документа його просто не запросили. Це було виразним знаком охолодження Сигізмунда до М. Л. Глинського (на тлі явної переваги, яку Сигізмунд надавав його брату Івану).

Все це разом показало Михайлу, що він втрачає щастя, втрачає владу, а разом із нею – і все, чого він був досягнув.

Михайло не вважав свою справу програною і вдався по допомогу до сусідніх правителів. До угорського короля Владислава, з яким він був знайомий принаймні від 1500 року, він приїхав особисто і у березні 1507 р. був у Буді. Владислав був старшим братом Сигізмунда і мав на нього деякий вплив. Децій зі зловтіхою записав, що цей візит не справдив сподівань Михайла і він негайно поїхав назад, узявши від Владислава листа на свою користь. Дата 27 березня, яку навів Децій, думаю, була власне датою цього листа [DKZ, s. 29; трохи скорочено у Ваповського, с. 74 – 75 та у [С. Гурського](#) – АТ, 1852, т. 1, р. 17].

Мені неясно, які несправджені надії міг мати Михайло. Навряд чи він збирався перейти на службу до Владислава й залишитись в Угорщині, а лист на свою підтримку він і так отримав. Більше того, у своєму [листі до Гданська](#) Глинський згадав про Івана Пневського, посла Владислава до Сигізмунда у цій справі [*Назаренко А.В., Хорошкевич А.Л.* Неизвестное послание Михаила Глинского. – В кн.: [Восточная Европа в древности и средневековье](#): Спорные проблемы истории. М., 1993 г., с. 120].

Також М. Л. Глинський звернувся до кримського хана Менглі-Гірея. З ним Михайло не зустрічався особисто, але надсилав йому листи й отримував від хана відповіді (маємо [один такий лист](#) з 1 пол. 1505 р.).

Хан добре розумів великий вплив Глинського при Олександрі й намагався допомогти своєму приятелю.

Навесні 1507 року (десь між 22 лютого і 7 червня) Менглі-Гірей надіслав [пакет документів](#), у якому були листи окремо до Михайла Глинського і окремо до короля Сигізмунда. Михайлу хан написав, що проситиме короля надати йому знову посаду маршалка. І справді в листі до короля стоїть таке прохання і навіть вимога – надати Михайлу посаду маршалка.

Король у своїй відповіді промовчав цю справу, і у [листі](#) з жовтня 1507 р. хан висловив своє невдоволення цим мовчанням і повторив прохання щодо Михайла.

Отже, заступництво сусідніх правителів не захитало рішучості Сигізмунда – не допускати М. Л. Глинського до важливих посад.

Глинський був упевнений, що його деградація була наслідком інтриг та обмов його ворогів, котрі переконали короля. Персонально він підозрював все того ж Яна Заберезинського і вимагав, щоби король розсудив його справу. Про це маємо сучасне документальне свідчення ([запис з 16 липня 1507 р.](#)). Там сказано,

що під час перебування у Мельнику між Глинським і Заберезинським сталась якась сварка, Глинський вимагав справедливості і вважав себе скривдженим.

У Мельнику Сигізмунд перебував в останніх числах грудня 1506 р. і там 28 грудня 1506 р. виставив [привілей для Івана Сопіги](#), який засвідчили і Ян Заберезинський, і Михайло Глинський. І от після того сталася ця сварка, так що цей привілей став останнім, де Михайло був свідком. Далі у складі ради ВКЛ ми його не бачимо.

Що було предметом сварки – сучасні подія джерела не говорять, а пізніші розповіді (Деція, Ваповського і Гурського) твердять, що Заберезинський звинувачував Глинського у стремлінні захопити владу в Литві. Я ставлюся до цих пізніх записів обережно, бо вони написані уже після виступу Глинського 1508 року і мимоволі схиляються до телеологічного пояснення: якщо Глинський виступив, то все, що він робив перед тим, говорили про його стремління до цієї мети (хоча мета виступу, як скоро побачимо, так само невідома).

Отже, 16 липня 1507 р. король вирішив, що справа не є такою нагальною, і відклав її до з'їзду в Мінську, призначеному на серпень 1507 р. Там з'їхалися усі вельможі ВКЛ і можна було провести авторитетний суд. Але ми не маємо ніякого протоколу такого суду (хоча маємо інші документи з Мінського з'їзду) – мабуть король, раз обравши тактику зволікання, тримався її й надалі. Принаймні так розуміли його поведінку названі польські історики.

Якесь відлуння конфлікту Глинського й Заберезинського можна побачити у [справі](#), яку Сигізмунд розглянув на тому самому Мінському сеймі 11 серпня 1507 р. Луцький староста Федір Янушевич звинувачував свого слугу Михайленця, що останній подав Федору невірну інформацію про ситуацію у Вільні в липні 1506 року (тобто рік тому). Михайленцо виправдовувався: «И я приехавши князя Михайла с паны их милостью **нашол в згоде**».

Думаю, король розраховував на повторення історії з 1503 року, коли сварка того самого Глинського з тим самим Заберезинським ущухла сама собою. Якщо не підливати оливи у це багаття формальною судовою процедурою, відшуканням і розпитуванням свідків, вислуханням думок панів-ради – то може гострота справи пом'якшиться і «як ковбаса та чарка – то минеться і сварка».

Але так не сталось.

Виступ і війна 1508 р.

І от король після закінчення успішної для ВКЛ кампанії проти москалів (літо 1507 р.) повернувся до Польщі й 24 січня 1508 року прибув до Кракова [DKZ, s. 29]. Він не сподівався ніякого лиха, від'їжджаючи в упевненості, що його влада в Литві стоїть міцно.

З його від'їздом закрутився новий потік подій, який привів спочатку до захоплення Смоленська Москвою, а потім – до формування нової лінії міждержавного кордону Москви й Литви, який приблизно зберігається і нині у вигляді кордону Російської Федерації з Білорусією.

Термінологія

Почнемо з термінології. Як називати події у ВКЛ в 1508 році?

Змова (рос. *заговор*, польськ. *spisek*) – типowo позначає домовленість дуже вузького кола осіб з однією конкретною метою (наприклад, Боголюбов із Коломойським змовились пограбувати Приват-банк).

Бунт (це слово є і в російській і у польській мовах) – робить акцент на стихійності й неорганізованості подій.

Повстання (рос. *восстание*, польськ. *powstanie*) – робить акцент на великій масовості і значному територіальному обсягу подій.

Заколот (рос. *мятеж*, польськ. *powstanie*) – відповідає суті подій, але навантажує їх негативною оцінкою («мятеж не может кончиться удачей», що й Пригожин у 2023 році пізнав на своїй шкурі).

Вікіпедії обирають цей останній термін (рос. «[Мятеж Глинских](#)», білорус. «[Мяцеж Глінскіх](#)» – дещо неточно приписуючи заслугу усім Глинським); українська Вікіпедія говорить про «[Повстання Глинського](#)». (Скажу на цьому місці, що російська і білоруська статті дуже подібні і справляють враження дослівного перекладу; вони дуже змістовні і подають значну літературу; українська стаття значно бідніша).

Я буду говорити про **виступ** М. Л. Глинського, щоб утриматись від навіювання думки про приреченість на неудачу. Зрештою, щоб говорити про удачу / неудачу, треба співставити мету й досягнуті результати. До речі сам король Сигізмунд **називав** дії Глинського «виступом».

Мета виступу

«Русский бунт», як відомо, повинен бути «бессмысленным и беспощадным». Якщо із нещадністю в розглядуваному виступі було сутужно (убито одного Заберезинського, ніхто із визначних учасників подій ні з одного боку не постраждав), то із безглуздістю все було гаразд.

Ніхто не знав, навіщо М. Л. Глинський вчинив свій виступ – ніхто, включаючи самого Глинського.

В [своєму листі](#) до керівників Гданська М. Л. Г. виставив дві теми: 1, Сигізмунд обіцяв йому багато, а нічого не виконав (при цьому М. Л. Г. утримався від конкретних вказівок – що саме йому було обіцяно, і ми не можемо знати, чи справді щось не було дотримано); 2, інтриги не названих поіменно ворогів, які шукали можливості нашкодити йому (при цьому М. Л. Г. не пояснив мотивів дій оцих ворогів, ані того, чому вони стали його ворогами) [Восточная Европа в древности и средневековье](#): Спорные проблемы истории. М., 1993 г., с. 116 – 122].

Найбільш конкретно звучить такий закид:

[Сигізмунд] отнял у нас, наших братьев и друзей немалые должности и звания, удалил нас из совета, имущество, наследные имена (hereditates) наши, а именно, замки, города, городки, имена, земли и сёла, равно как и многое другое, отняв у нас, передал нашим смертельным врагам.

Чи справді так?

Сам М. Л. Глинський був позбавлений посади маршалка і видалений із ради – це так. Також він був позбавлений намісництва у Більську, але зі спеціальної причини, як ми бачили вище.

Його старший брат Іван Глинський отримав вищу посаду і брав участь у раді ВКЛ до кінця 1507 року, так що він не мав би почуватись ображеним.

Його другий старший брат Василь Глинський останній раз згаданий у раді ВКЛ 24 травня 1506 р., тобто ще за життя короля Олександра. Сигізмунд винен хіба в тому, що не запрошував В. Л. Г. до ради.

Далі, на посаді берестейського старости В. Л. Глинський перебував (ймовірно) від кінця 1504 р. і 24 квітня 1507 р. отримав новий [письмовий привілей](#) на цю посаду уже від короля Сигізмунда. Тобто король не мав гадки міняти свого представника в Бересті. Далі бачимо В. Л. Глинського на цій посаді 31 травня 1507 р. і потім, після піврічної перерви, з титулом берестейського старости [з'являється](#) уже князь О. Ю. Гольшанський.

Щодо друзів – А. О. Дрожджа був позбавлений намісництва в Ліді десь між 24 квітня і 26 грудня 1507 р., тобто приблизно в той же проміжок часу, що й В. Л. Глинський.

Але хто отримав оці три староства після представників «партії Глинських»? Нізвідки не видно, щоб В. Я. Клочко, князь О. Ю. Гольшанський та Ю. І. Іллінич були перед тим ворогами цієї «партії». Тут у листі М. Л. Глинського причина і наслідок помінялися місцями: названі люди потрапили в число ворогів внаслідок того, що перебрали посади, які Глинські вважали своїми.

Так само і відібрання маєтків, котре мало місце, було наслідком виступу, а не його причиною.

В кінці листа М. Л. Глинський повернувся до цієї теми ще раз – уже у формі ультиматума королю (названого «молінням») – аби він

вернул отнятые у нас, наших братьев и друзей всевозможное имущество, наследственные владения, замки, города, городки, земли, сёла и многие прочие должности, а также по нашим просьбам восстановил нас в прежнем достоинстве, состоянии и положении и объявил [об этом] веродостойными грамотами.

І тільки.

Хоча М. Л. Глинський і провів немало часу у ренесансній Європі, ідея, що в одну ріку не можна увійти двічі, була йому невідома. А він прагнув саме цього.

Також не бачимо в його листі ніякої ширшої політичної ідеї, все зводиться до того, що Глинського позбавили посад. Здається, його ідеалом було утримання посад до кінця життя (і практика часто була саме такою), але й ця ідея не сформульована виразно.

Погодите, медведь, не ревите,

Объясните, чего вы хотите, –

але якраз із цим поясненням було зовсім зле.

Пошук раціональних причин

Повна відсутність рації у виступі Глинського турбувала уже істориків 16 ст., і от Станіслав Гурський, який писав через півстоліття після події, раціоналізував цю справу у формі [4 причин](#) [АТ, 1852, [t. 1](#), р. 16]:

1, різниця в релігії (при цьому С. Г. навіть приписав Глинському «ненависть і прокляття» на католицьку знать);

2, «король передав володіння й намісництва інших магнатів одному Михайлу та його руським родичам»;

3, евентуальне «правління Михайла [після смерті Олександра] як людини пихатої й схизматика, було б ненависним» при живому спадкоємці – Сигізмунді;

4, «король Олександр робив усе за бажанням чи небажанням Михайла».

Про релігійну різницю (а тим більше таку сильну, що доходила би до відвертої ворожнечі) наші джерела, сучасні самим подіям, одностайно мовчать. Різниця у вірі не відчувалась, і нам не просто зміркувати, якої віри тримались навіть радні пани ВКЛ. На цю різницю почали звертати увагу (можливо) внаслідок виступу Глинського, але С. Гурському як войовничому католику хотілось, щоб ця різниця була дієвою завжди.

Тільки тут така проблема, що власне пани-католики повинні були би мати ненависть до схизматика Глинського, і вони мусли би підняти повстання проти Глинського, тоді як насправді було протилежне.

Другу й четверту причину слід би об'єднати у одну – засилля Глинського при дворі Олександра. Це знову пояснило би, що відсунуті від влади заслужені роди виступили проти Глинського, але було навпаки.

Про третю причину я вже трохи говорив вище. С. Гурський трактував дії Глинського у телеологічний спосіб: якщо він виступив, значить, все, що він робив перед тим, було підготовчими кроками до цього. Між тим сам Глинський, як ми бачили з його листа, ані гадки не мав про захоплення влади у ВКЛ.

Отже, всі чотири причини були би добрим поясненням виступу литовських вельмож проти Глинського та його «партії», але події розгортались протилежно: саме Глинський виступив проти вельмож.

Початок виступу

Мені здається, що після мінського з'їзду, на якому очікуваний суд у справі Глинського проти Заберезинського так і не відбувся, Глинський все ж таки розраховував, що король повернеться до цієї справи.

С. Гурський [р. 17] написав навіть, що Глинський погрожував викликати Заберезинського на герць, якщо королівський суд не відбудеться.

Не знаю, звідки С. Г. про це довідався, але охоче вірю, що молодий (бл. 37 років) і дужий Глинський убив би старого німецького Заберезинського (останній був значно старшим за Глинського і мав на той час дорослих синів; мабуть мав близько 70 років).

Однак і з цим поєдинком (якщо вірити в реальність такого наміру) Глинський не поспішав.

Аж ось король, полагодивши справи ВКЛ, виїхав до Польщі – і тим самим евентуальний суд відкладався до грецьких календ (або до морковкиного заговіння – в залежності від того, що наступить раніше).

Глинський неначе чекав цього моменту (а може навіть не *неначе*, а просто чекав). Де він у цей час перебував – джерела не знають, можливо, у своєму Турові (320 км від Гродна), а можливо, десь у своїх братів. Двір Вейсеї (маєток І. Л. Глинського) знаходився у 50 км від Гродна, Новогрудок, де Іван був воєводою – у 130 км (А. Гаштовт у 1525 р. [пригадував](#), що Глинський збирав русинів саме тут). Двір Заболоття (маєток В. Л. Глинського) знаходився у 70 км від Гродна, двір Лососина – у 120 км, Клявіца – у 150 км від Гродна. Якийсь із цих маєтків, думаю, служив місцем збору сил Глинського для майбутнього виступу.

Важливо, що Глинський знав, де перебуває його ворог. Щоби отримати таку інформацію і потім скористатись з неї, треба було бути десь не надто далеко.

І от загін Глинського наскочив на двір Заберезинського біля Гродна і забив Заберезинського. Останній був старостою в Гродно і мабуть придбав собі двір поблизу, хоча ми не знаємо точно, де він знаходився.

Точну дату події – 2 лютого 1508 р. – [подав](#) С. Гурський [АТ, 1852, [t. 1](#), р. 22]. Звідки він її дізнався – невідомо, інші джерела такої дати не знають. Втім, вона не викликає особливих сумнівів, бо король, перебуваючи у Кракові (480 км від Гродна), уже 21 лютого [сповіщав](#) хана Менглі-Гірея про виступ Глинського.

В сухому залишку справа виглядає так: Заберезинський наприкінці 1506 р. звинуватив Глинського у якихось злочинних намірах (можливо, у стремлінні захопити владу у ВКЛ, що неявно передбачало убивство Сигізмунда); Глинський вважав це наклепом і причиною охолодження короля до нього, вимагав королівського суду, який (він сподівався) його виправдає; зневірившись у можливості суду, Глинський вирішив покарати свого ворога власними силами, що і зробив.

Можна думати: Глинський сподівався, що тепер, коли наклепника убито, наклеп зникне сам собою і він (Глинський) знову увійде в ласку короля.

Спроба залагодження

Отже, на початку 1508 року М. Л. Глинський дав собі відповіді на запитання «Хто винен?» і «З чого почати?» Далі було третє запитання, котре постає перед кожним революціонером: «Що робити?»

Глинський, вибравши для своєї помсти час, коли короля не було в Литві, виразно показав, що він не хотів конфліктувати з королем і цей його виступ не спрямований проти короля.

Якби він справді збирався захопити владу в Литві, слід було би почати з убивства короля Сигізмунда. Знаті і військо ВКЛ (зем'яни, шляхта) присягнули на вірність Сигізмунду, і відвести їх від цієї присяги не було ніякої змоги (поки король був живим).

Теоретично кажучи, убивство правителя могло би винести убивцю на вершину влади (так зробив Макбет у Шекспіра і мабуть в історії Європи можна знайти якісь приклади).

Але в конкретному випадку ВКЛ і убивство Сигізмунда нічого не допомогло би. Рід Ягайла на той час складався з трьох чоловік: угорського короля Владислава, його малого (півторарічного) сина Людовика та польського короля Сигізмунда. У випадку загибелі останнього його володіння автоматично перейшли би до Владислава – і тільки. Зрештою, такий випадок мав місце і у Литві: коли в 1440 р. князі Чорторийські забили великого князя Сигізмунда, влада перейшла не до них, але до Казимира Ягайловича як найближчого родича після вигасання династії Кейстута.

Сам Глинський у цитованому вище листі 1509 року написав:

После того как это случилось, мы **семь раз направляли гонцов** к королю Сигизмунду с просьбой к его королевскому величеству милостиво примирить нас с остальными врагами и из-за [преступления] против частного человека не забывать о моей неутомимой службе общему государственному [делу]. Однако мы не получили на наши послания от короля Сигизмунда никакого ответа.

Про це загально написав Децій: злочин Глинського був великий, але все ж не такий, щоби король не міг його пробачити, якби Глинський одразу попросив його

ласки. Оскільки король зволикав, Глинський засумнівався і почав велику війну [DKZ, s. 34; у Ваповського та Гурського цього нема]. Тут маємо все, що й в листі Глинського, окрім конкретної згадки про гінців.

(Король [написав](#) був Менглі-Гірею 30 квітня 1508 р., що він пробачив Глинському його вчинки. Якщо це справді так було – це не вплинуло на події. Інших звісток про це пробачення, здається, немає.)

Отже, Глинський знав, що робити: упасти до ніг короля і сподіватись на його милість. До речі, він знав про гарний приклад в цьому роді: в 1488 р. [Филип Клевський](#), який був губернатором короля Максиміліана у Фландрії, зрадив його, перейшов на бік повсталих фламандців і очолив їх військо. Коли ж повстання не повелось, він в 1492 році піддався Максиміліану і здобув від нього пробачення. (А Михайло, як ми пам'ятаємо, якраз у цей час був на службі у Максиміліана і потім Альберта і мабуть знав про цей випадок.)

Якщо Глинський справді відправив сім гінців, то не одночасно, а з якимись проміжками. Покладаючи проміжок у два тижні, вийшло би, що вся ця операція зайняла би чотири місяці або й більше (лютий – травень 1508 р.).

Але видно, що Глинський мав малу надію на успіх цієї затії й одночасно відправив свого гінця до московського великого князя Василя 3-го, який уже в минулому 1507 році почав нову війну з ВКЛ.

[Московські літописи](#) датують приїзд гінця з чолобитною Глинського розпливчасто – між подіями 8 березня і квітня 1508 року. Якщо гонець приїхав у середині березня, то відправлений він був не пізніше кінця лютого, коли із «семи гінців до Сигізмунда» було відіслано одного або двох.

Пізніші польські історики [KBW, [p. 76 – 77](#); С. Гурський в [описі подій 1507 р.](#) – АТ, 1852, [t. 1](#), p. 17] із ненависті до Глинського написали, що він ще у 1507 році зав'язав таємні зносини із Василем, а Ваповський написав навіть, що **внаслідок** підбурень з боку Глинського московське військо напало на Литву, але у його викладі поплутана хронологія.

Московські джерела таких таємних зносин не знають. Там пишуть, що 14 вересня 7016 (1507) року великий князь Василь відправив своїх воєвод – князя Василя Даниловича Холмського та Якова Захарієвича до Мстиславля – воювати Литву [ПСРЛ, т. 39, с. 178 та інші літописи, де є події 7016 року]. Про Глинського при цьому ніякої згадки нема.

На весну 1508 р. був розпланований новий похід на Литву і 12 березня військо під командуванням Якова Захарієвича вирушило на Смоленськ. І десь у цей час приїхав гонець від Глинського, але ця подія **збіглася в часі** із початком походу, і не була його причиною.

Сили Глинського

Перш ніж розглядати перебіг війни 1508 року, розглянемо, якими власними силами міг розпоряджати Михайло Глинський. Щоб напасти на двір Заберезинського, думаю, було достатньо і 50 чоловік, і стільки **особистих** слуг Глинський безумовно мав. Але одне діло – малий місцевий наїзд, а інше – велика війна на всій території ВКЛ.

Родичі. Брати Михайла – Іван та Василь – підтримали його виступ, хоча ми не знаємо конкретно, в чому полягала їх участь.

Підтримав виступ Андрій Дрожджа, якого вважали родичем М. Л. Глинського (можливо, якраз на тій підставі, що він приєднався до Михайла). В [одному з листів](#) до московського великого князя Василя Глинський назвав його навіть своїм братом, але це – не що більше як фігуральний вираз, сила якого – «товариш у моїй справі» (але про це ми й так знали).

Більше родичів у Глинських і не було, бо вони були самопроголошеними князями новішої формації, які за недовгий строк своєї активності не встигли обрости родинними зв'язками.

В [документі 1509 р.](#) ми бачили згадку про першу дружину князя Івана Львовича Глинського та її батька Романа. На час виступу вони вже були покійні. Через цього Романа І. Л. Глинський був посвоячений з Івашенцовичами, із 4 братів до виступу приєднався один тільки Якуб.

Король у своїх листах ([21 червня](#), [31 липня](#) 1508 р.) називав Якуба Івашенцовича зятем Михайла Глинського, тобто чоловіком його дочки. Ми нічого не знаємо про шлюб Глинського і про цю дочку. Якщо шлюб Якова відбувся в 1507 р. і його наречена мала 16 років, то народитись вона мали би у 1491 році, коли її батько перебував на воєнній службі десь у західній Європі. Вважаю це неможливим.

Те, що Якуб був одружений – ми знаємо із [листування](#) з приводу обміну людьми, де систематично згадується «дружина Якуба Івашенцовича», котру прецінь ніколи не називали «дочкою М. Л. Глинського» (а ця обставина могла би потужно вплинути на ставлення Сигізмунда до неї).

Остаточо вважаю: або король мав хибну інформацію, або уживав слово *зять* у значенні «якийсь-то родич».

Далі, С. Гурський [назвав](#) Мартина Хребтовича, заарештованого 13 січня 1509 року у Вільно, конюшим і зятем Михайла Глинського (koniuszy, gener Michaelis Glinski) [АТ, 1852, [t. 1](#), р. 31].

Gener – це зять, і, здається, це слово не має іншого значення. Ю. Вольф не повірив, що М. Л. Глинський мав тоді дорослу дочку (ще одну, не ту, яку «віддали» були за Я. Івашенцовича), і довільно перетворив *зять* (чоловіка дочки) на *шурина* (чоловіка сестри) [WK, s. 92], і так ця міфічна «сестра» князів Глинських пішла гуляти по історіографії.

Перш за все, слід знати, що Б. Ваповський, який писав про цей арешт раніше за Гурського, подав зовсім інакший перелік арештованих: «Gastoldus erat, Phiethko Thesaurarius, Michael Regii stabuli Magister, et Knyesicus illustrium familiarum viri» [KBW, р. 84; там були Гаштольд, Федько скарбник, Михайло, конюший короля, та Кнеціус (мабуть зіпсоване *князь*) – представники знатних родин].

Тут ми не бачимо ніякого Хребтовича ніже зятя. У Гурського ж ця пригода розфарбована багатьма подробицями.

Але нехай, повіримо на хвилину С. Гурському. Тоді виникає запитання – а звідки він міг довідатися подробиці події, котра відбулася в часи його дитинства (за сорок з гаком років перед тим, як він почав писати свої «Коментарі»)?

Сам Хребтович помер у 1526 році і мабуть не міг бути інформатором Гурського. Альбрехт Гаштовт помер у 1539 році і (теоретично) міг бути таким інформатором, хоча ми не знаємо, чи Гурський колись із ним бачився. Якщо припустимо, що бачився, то треба далі припустити, що це було десь після 1535 року (коли С. Гурський почав планувати свою історичну працю) – знову понад 25

років після події. Далі, треба припустити, що Гаштовт був знайомий з обставинами родинного життя Хребтовича.

Нехай ми прийнемо увесь цей потік припущень – і що то нам допомагає? Анітрохи не допомагає! Із того, що *зять* згаданий в 1509 році, ніяк не впливає, що шлюб стався **перед тим**. Це – додаткове припущення, котре ми маємо прийняти. Просто С. Гурський, мавши нагоду згадати про Хребтовича, дав довідку про нього – і тільки.

Але всі ці припущення нас не рятують, бо ми не знаємо, про **якого** Михайла Глинського йдеться. А їх було у цей час два: потрібний нам Михайло Львович (добре відомий) і мало відомий [Михайло Іванович](#) (із родини Семеновичів Глинських). В такі деталі ані С. Гурський, ані його дослідники не входили.

От до яких елюкубрацій треба вдаватись, щоби якось витлумачили отого *зтя*.

Зрештою, чиїм зятем був Хребтович – для нашої теми не важливо, важливо, що ми не знаємо про участь Хребтовича у виступі Глинського.

Отак стояла справа із родичами Глинських.

Вельможі. Тут все простіше. Ані один радний пан, ані один воєвода, ані один намісник (староста) не приєднався до виступу. Всі вони вважали виступ приватною справою М. Л. Глинського. Єдиний виняток – мозирський намісник Якуб Івашенцович, який підтримав Глинського, але він ніколи не бував у раді великого князя і вважати його вельможею (чоловіком, котрий має особистий вплив на правителя, незалежно від своєї посади), мабуть, не випадає.

Православна церква. Тут також все просто. Ані митрополит, ані жоден єпископ чи ігумен, ні навіть рядове духовенство не приєдналося до виступу.

Єдиний натяк на якусь роль православної віри (але не духівництва!) містить [свідчення](#) Федора Колонтаєва з 21 березня 1511 р. Була підозра, що весь виступ спровокував був Колонтаєв у такий спосіб: він розповів М. Л. Глинському те, що почув від Івана Сопіги, а саме – на найближчому сеймі, який буде у Вільні на Громниці [Стрітєння, 2 лютого] русь мають хрестити в лядську віру, а незгідних постинають. І от Михайло розповів Мартину Хребтовичу, що почувши таку новину, він (Михайло) і почав свій виступ, а від Хребтовича це пішло далі і от дійшло до короля та ради.

Колонтаєв усе заперечив: ані від Сопіги він нічого такого не чув, ані М. Л. Глинському нічого такого не переповідав. Колонтаєв навіть припустив, що цей наклеп на нього поширював сам Глинський, маючи неприязнь до Колонтаєва (за те, що останній не приєднався до Глинського, а втік від нього).

Пояснення Колонтаєва були визнані слухними, і його виправдали від такої підозри. Він служив і далі, і ця історія йому не зашкодила.

Отже, з'їзд у Вільні на Громниці. Якого року? Не 1507-го, бо на той час король був у Кракові якраз із нагоди своєї коронації. І не 1508-го – з тієї самої причини: король нещодавно від'їхав до Польщі і жодною мірою не міг прибути на цей час до Вільна. Отже, звичайний сейм (нарада короля із панами-радою) на цей час не міг плануватись.

Хіба що планувалась якась окрема нарада панів, на яку запрошували М. Л. Глинського, щоб його там убити. У це Глинський міг повірити, і це могло спонукати його до негайної дії (бо голова в нього була тільки одна!). Інтригує співпадіння дати планованого «з'їзду» із датою початку виступу у С. Гурського.

Чи не з цього документа він узяв своє «2 лютого»? Думаю, таке можливо, бо С. Гурський [написав](#), що від заарештованих, в числі яких він назвав і Колонтаєва, отримали певні свідчення – отже, можна думати, що він бачив письмові документи з цієї справи (а документи, на відміну від людей, не помирають і нічого не забувають).

Так справа змови литовських панів проти Глинського раціоналізується, і поспішні дії Глинського – на випередження своїх ворогів – набувають сенсу. Але при чому тут перехрещення на лядську віру? І чому в листі 1509 року Глинський не написав виразно (тільки натяками), що пани збирались його убити?

Важливо, що ніякої агітації за православну віру з цього документу не видно, і таку агітацію треба викреслити із числа факторів виступу.

Міста. Тут, як і з намісниками, усе ясно. Ані одне місто – ані разом із намісником, ані окремо від нього – не відкрило браму перед загоном Глинського. Ані Утяни, ні Мереча, ні Більськ із Гоньондзом – міста, де М. Л. Глинський довший чи менший час був намісником і мав деякий вплив – ніякої участі у виступі не показали. Так само не бачимо участі у виступі Києва, Новогрудка, Василюк, Берестя й Ліди – міст, де такий вплив могли мати брати Михайла і Дрожджа.

Певний виняток становлять Турів (яким дуже недовгий час володів М. Л. Глинський) та сусідній Мозир, у якому Якуб Івашенцович дуже недовгий час (1506 – 1507 рр.) був намісником. Тут виступ Глинського користувався хоча б відносною підтримкою. Але чому саме тут – я не маю припущень.

Зем'янство. Безумовно, серед багатьох сотень (а може й тисяч) людей, з якими Михайло мав справи під час свого урядування, дехто став його особистим другом, дехто був йому вдячний за поладження його справ, дехто міг сподіватись, що Глинський стане йому в пригоді. Але масова мобілізація вояків ВКЛ була можлива тільки за покликом воєвод та намісників, і вони збирали урядове військо, а не військо для Глинського.

Селянство. Про участь у виступі найнижчих суспільних верств ми нічого не знаємо, і з усякою певністю можна думати, що такої участі не було і ніхто на неї не розраховував.

Король Сигізмунд у своєму праведному гніві на Глинського очорнював його перед московським великим князем і у [листі](#) з 21 червня написав, що Глинський,

собравъши ся з некоторыми лихими людьми, таковыми ж **смерды, паробъки**, каков сам, наехавъши ночным делом, розбоем на дом п[а]на Яна Заберезиньского, его забивъши, из земли втек.

Ясна річ, що тут *смерди* та *паробки* (раби, холопи) – це не соціальні терміни, а лайливі вирази. Бути таким же смердом як Глинський – значило бути князем.

Найманці. Всі польські хроністи – і Децій, і Ваповський, і Гурський – в один голос говорять, що Михайло здобув великі багатства і своєю щедрістю придбав собі немало прихильників. Можна не сумніватись, що в кожному суспільстві є люди, яких можна звабити й приєднати до своєї «партії» роздачею грошей (або обіцянкою такої роздачі). Однак треба розрізняти виплату жалування із державного скарбу (якою [займався Михайло](#)) і приватним жалуванням. Чи була приватна скарбниця М. Л. Глинського такою великою, щоб утримувати значну кількість людей?

Децій [s. 34] зауважив більш реалістично, що Михайло намагався здобути собі прихильників, одним **обіцяючи** багаті дари, а інших заманюючи надіями на перемогу і **здобич**. Це не потребувало готових коштів!

Той же С. Гурський **відзначив**, що з утратою свого високого становища Глинський почав втрачати і свій вплив на оцих куплених прибічників, і це виглядає цілком природним.

Таким чином, власні сили М. Л. Глинського не могли бути значними, і війна йшла між московським військом з одного боку й урядовими військом ВКЛ – з другого.

Плани та дії Глинського

Писати повну історію московсько-литовської війни 1507 – 1508 років не входить в мої наміри, я хочу зосередитись на ролі Глинських у цій війні.

Маємо **документальну звістку**, що М. Л. Глинський послав своїх людей на Ковно, щоб звільнити з ув'язнення хана Великої Орди Шейх-Ахмата.

Ця виправа увійшла навіть в енциклопедії, але варто замислитись: хто це писав, кому писав, коли писав і навіщо писав?

Писав так король Сигізмунд із Кракова 21 лютого 1521 р., на першу вість про виступ Глинського. І писав він так до кримського хана Менглі-Гірея, давнього особистого ворога Шейх-Ахмата. Король поспішав захопити ініціативу у цій справі, маючи слушне побоювання, що Глинський спробує сам сконтактувати з кримським ханом і перетягти його на свій бік.

Тому Сигізмунд представив справу так, що Глинський хотів звільнити Шейх-Ахмата, знаючи, що Менглі-Гірей не може терпіти самого цього імені. Яка могла бути користь для Глинського від Шейх-Ахмата – я зміркувати не можу (хіба що зіпсувати свої добрі стосунки із Менглі-Гіреєм, які – ми бачили вище – Глинський мав у попередній час).

Вважаю цю «спробу здобути Ковно» вдалою вигадкою Сигізмунда (*se non è vero, è ben trovato*) з метою перетягти хана у наступній кампанії 1508 року на свій бік.

Король закликав хана не вірити посланцям Михайла (якщо такі будуть), виступити у війні на його (Сигізмунда) боці й обіцяв надіслати данину – 4500 золотих! Таких грошей, щоб придбати собі «друга» в особі кримського хана, Глинський точно не мав.

Про намір М. Л. Глинського захопити Вільно **писав** 31 травня 1525 року Альбрехт Гаштольд. В цьому листі він приписав собі заслугу утримання столиці від зрадника, в той час як інші пани-рада були роз'їхались. Це написано значно пізніше самих подій, коли інші вельможні свідки частково помирали й не могли підтвердити або заперечити заслуги Гаштовта.

Оскільки від Гродна до Вільна – якихось 150 км, то можна було сподіватись такого нападу на столицю, і я охоче вірю Гаштовту, що він на це зважав і серйозно поставився до такої можливості. Однак загін Глинського до столиці не наближався і такої спроби не зробив. І це ще раз говорить, що Глинський ані гадки не мав захоплювати владу у ВКЛ.

Наступну інформацію про дії Глинського маємо з **листа** короля Сигізмунда до Менглі-Гірея, відісланого з Кракова 30 квітня 1508 р.

Король написав, що він пробачив Глинському його злочини. Чи справді так було? Підтвердження ми не маємо, і можливо, це був реверанс Сигізмунда перед Менглі-Гіреєм, котрий, як ми пам'ятаємо, просив короля за Глинського: от, мовляв, я, «делаючи к воли тебе, брату нашому», не тільки не утискав Глинського, а навіть амністував його. (У пізнішому листі від 11 червня 1508 р. король написав конкретніше: що пробачив Глинському його намір захопити владу в 1506 р. Так що може бути, що й тут Сигізмунд мав на увазі події 1506, а не 1508 року, тільки висловився неясно.)

Далі король написав, що Глинський, хоч і посилав часто до Менглі-Гірея, але надії на нього не має, а замість того шле гінців до московського великого князя, обіцяючи захопити Київ та інші литовські пограничні замки і передати їх московському князю.

І от московит надіслав до Мозиря свого дяка Никиту Губу, і Глинські перед ним присягнули служити Москві.

Далі, Глинський нібито закликав ногайських мурз прийти до Путивля, обіцяючи дістати їм з ув'язнення їх вождя Шейх-Ахмета.

Король пропонував умови угоди з ханом і навіть конкретний план кампанії: кримці мали напасти на Сіверщину, позабирати там замки і передати їх Литві. За це вони отримають данину (поминки).

Про поїздку дяка Губи Моклокова до Глинського з тією самою метою – привести його до присяги великому князю Василю – [повідомляють](#) і московські літописи. Звичайно, дяк мав розглянутись на місці – що це за народ, якими силами він розпоряджає і наскільки це може бути важливим. Дяка супроводжував загін московського війська на чолі із князем Олександром Оленкою (із роду Ярославських князів) [ПСРЛ, 2001 г., т. 6, ч. 2, стб. 382; Иоасафовская летопись. – М.: 1957 г., с. 152].

Великий князь Василь авансом дав обіцянку прийняти Глинських разом з їх отчинами. Думаю, зразком тут було прийняття в 1500 році сіверських князів, які справді перейшли до Москви разом зі своїми володіннями.

Але становище Глинських у ВКЛ було кардинально відмінним від становища князів Семена Івановича Можайського в Стародубі та Василя Івановича Шемячича в Новгороді-Сіверському. Ці останні були правдиві удільні князі, тобто місцевий воєнний люд присягав їм і служив їм, а вони у свою чергу присягали великому князю литовському і служили йому (як уміли). Окрім того, вони були місцевими династами, які тримали свої князівства упродовж півстоліття, і за цей час змінилось два покоління місцевих служилих людей, які традиційно не знали над собою інших панів, окрім цих сіверських князів.

Тому коли ці князі розвернулись в другий бік і пішли на службу до Москви, це не викликало ніякого опору в їх князівствах, бо хто мав би чинити той опір? Для місцевих вояків нічого не помінялося, вони як служили своїм князям перед переходом, так і продовжували служити після нього. І литовський великий князь не мав ніяких важелів, щоб на це вплинути.

Глинські ж, як ми бачили, ніяких «отчин» такого типу не мали. Їх володіння були незначні, не утворювали компактної території (були розкидані по всьому ВКЛ) і тільки числились «отчинами», тобто володіннями у повній приватній власності. Про ніяку традицію володіння не могло бути мови, бо одним маєтком

вони володіли два роки, іншим – три роки, і найдавніше – цілих сім років! «Где ж тут пятьдесят?» – можна запитати разом із пушкінським Варлаамом.

Отже, Глинські були землевласниками на приватному праві (зем'янами, поміщиками) і не мали ніякої влади над сусідніми зем'янами, котрі присягали великому князю литовському на тих самих умовах, що й Глинські.

Але московський князь Василь мабуть цього не знав і думав (за попереднім досвідом): якщо до нього хоче перейти якийсь **князь**, то мабуть він має і своє **князівство**.

Отже, після вбивства Заберезинського Глинський відступив на південь ВКЛ, у «свій» Турів на Прип'яті і приєднав до свого ефемерного «князівства» сусідній Мозир (100 км на схід від Турова, так само на Прип'яті).

Король Сигізмунд 4 травня виїхав із Кракова до Литви [DKZ, s. 34; С. Гурський, [р. 22](#)] – не заради Глинського, але для організації відсічі нового походу московського війська.

Погляд короля

11 червня Сигізмунд із Новогрудка написав [наступного листа](#) Менглі-Гірею. Тут була систематично викладена офіційна урядова точка зору на події, що розгорталися.

1. Михайло здавна мав намір захопити владу у ВКЛ і скористатись моментом, коли Олександр помер, а Сигізмунд ще не приїхав. І про це Сигізмунд добре знав.

2. Заберезинський з іншими панамі знали той умисел Михайла й остерегли панів-раду, які хотіли Михайла скарати.

3. Коли Сигізмунд став великим князем, він пробачив Михайлу його провини і залишив йому його маєтки, які він захопив самовільно.

4. І от коли Сигізмунд виїхав до Польщі, Михайло забив Заберезинського, гніваючись на нього за те, що виявив панам його (Михайла) злочин.

Ця схема лягла в основу оповідань польських істориків (Деція, Ваповського, Гурського, а через них і всіх пізніших). Як ми бачили вище, в часах, коли відбувалися самі згадані події, ніхто звинувачень на адресу Глинського не виставляв, і аж тепер, коли факт його зради (відмови від діючої присяги і нової присяги московському великому князю) став усім відомий, король почав говорити (заднім числом!), що завжди знав про злочинні наміри Глинського.

Вся ця схема сповнена натяжок і не витримує найменшої критики.

1. Сигізмунд не гірше за самого Михайла знав, що останній не міг захопити владу і такі думки були не що більше як *marzenie o złotym baranie* (ну, або мріями стятої голови) – якщо вони взагалі були.

Дії Сигізmunда в момент прибуття в Литву нітрохи не підтверджують того, що «він завжди знав». Якщо знав – як належало чинити? Зрубати голову Михайлу – і крапка. Або я – правитель, або він, «але для двох царів тісні Мікени». Його батько Казимир не завагався стратити князя Михайла Олельковича, якого підозрювали в намірі захопити владу, і Сигізмунд цю історію, звичайно, знав.

І що ж він зробив замість цього? Вислухав заяву Михайла з обіцянкою вірної служби і надавав йому зі свого боку якихось обіцянок!

3. Як Сигізмунд міг «пробачити» Михайлу, коли той не зробив ніякого злого **чину** (дії, акції)? Про таке пробачення сам Сигізмунд почав говорити лише 30 квітня 1508 р., тобто уже по шкоді, а до того ніхто про ніяке пробачення не чув.

Твердження короля, буцімто Михайло самовільно захопив собі маєтки, – це просто брехня (ну, правителі не брешуть, а говорять таке, що не відповідає дійсності). Вище ми бачили, що маєтки Михайла – це надання короля Олександра, і за весь час до початку виступу ніхто не позивав Михайло за самоуправство.

Василя Львовича Глинського позивали за самоуправство з маєтками, але не Михайла.

2. Припустимо, що Заберезинський знав або підозрював Михайла в намірі захопити владу і відкрив це панам-раді. В такому випадку що мав робити король? – Повторюся, зрубати голову ворохобнику, бо йшлося про його королівську голову. А що **робив** король? – Відкладав справу все далі й далі.

Що мав робити Глинський в такому випадку? – Якщо його намір став відомий усім радним панам, йому залишалось тікати (усіх панів не повбиваєш). А що він **зробив**? – Вимагав суду і збирав листи на свою підтримку. Це так рятувались від загрози страти?

4. Якби Заберезинський викривав наміри Михайла у розмові із ним віч-на-віч, убити його було би корисно, щоб це не пішло далі. Але якщо Заберезинський звинувачував Михайла привселюдно, то його вбивство не тільки нічого не допомогло би Михайлу, а навпаки, стало би доказом слухності звинувачень (і як ми бачимо з історії, таки реально стало).

Публічна справа, така як намір захопити владу, не могла припинитись від того, що один чоловік загинув.

Певне значення має й те, що до такого пояснення король додумався тільки через 4 місяці після початку виступу. Отак-то він «завжди знав»!

В листі до московського великого князя Василя від 21 червня король Сигізмунд розвивав ще нові звинувачення проти Глинського: він чарами позбавив життя короля Олександра, і Сигізмунд із радними панами хотів був його судити і скарати за такий злочин. Ще десять днів тому Сигізмунд нічого не знав про вину Глинського у смерті Олександра!

Події весни – літа 1508 р.

У Москві розпланували кампанію 1508 р. проти Литви провадити трьома арміями [РК-1605-2, т. 1, ч. 1, с. 100 – 111]:

Північна армія (князь Данило Васильович Щеня) мала йти від Великих Лук на Полоцьк.

Західна армія (Яків Захарієвич) вирушила з Москви в напрямку Смоленська.

Південна армія (князь Василь Іванович Шемячич) мала йти із Стародуба на Прип'ять і приєднати загін М. Л. Глинського. Цей рух був узгоджений із Глинським (його листи до Василя – № 2 та 3 за моєю нумерацією).

Всі три армії мали з'єднатися в районі Мінська. Західна армія вирушила з Москви 12 березня, про початок руху інших армій ми не знаємо. (Софійський 1-й літопис за списком Царського подає, що Яков Захарієвич вирушив з Москви 30 квітня [ПСРЛ, т. 39, с. 178 – 179]; яка дата правильна – сказати не вмію, можливо, йдеться про різні етапи походу, скажімо, 12 березня була оголошена мобілізація, а 30 квітня вирушили основні сили).

Південна армія і загін Глинського з'єднались у Мозирі і далі вирішили: до Слуцька (це 150 км на північний захід від Мозиря) піде загін на чолі з А. О. Дрождею, а сам Глинський пішов до Бобруйська (110 км на схід від Слуцька). Так писав Глинський у [листі № 4](#). Також він просив прискорити рух інших армій від Полоцька і Смоленська до Мінська.

Король Сигізмунд у [листі до Менглі-Гірея](#) з 11 червня уже повідомляв про невдалий прихід зрадників до Слуцька та Мінська; отже, прихід до Слуцька мав статись десь у середні травня, а до Мінська – не пізніше 2-й половині травня.

В цьому ж листі є деякі інші звістки.

Так, король послав слугу Менглі-Гірея на ім'я Батюка до Ковна, щоб той сам переконався: Шейх-Ахмет знаходиться у Ковно, і запевнив у тому хана.

Король стурбувався наміром Менглі-Гірея послати своє військо до Вільна та Києва (тобто грабувати ВКЛ уже не як ворог, а як союзник) і повторив свою пропозицію – нехай хан іде на Сіверщину.

Також король повідомив хана, що його посол Хозяш писав листи до київського воєводи і міщан, аби вони передали Київ Глинському. Чи то посол заплутався у політичній ситуації, чи то діяв з намови Глинського – але це додатково ускладнювало справу.

Король у цей час уже мав листи Глинського до великого князя московського (можливо, початок листування) і пересилав їх хану – аби знав, який із Глинського слуга хану.

[Наступний лист](#) (№ 5) Глинський надіслав із табору під Мінськом. Він повідомляв, що король (кажуть) виїхав із Польщі до Берестя. Ми бачили, що король виїхав із Кракова 4 травня, і можна думати, що лист № 5 був відісланий десь у 1-й половині червня.

Мінськ не був захоплений, і тому Глинському залишилось хвалитись успіхами дрібних загонів, розісланих в різні боки (вони уже встигли повернутись до табору). Один із них ходив у напрямку Вільна і був за 8 миль (56 км) від нього – це приблизно район Ошмян (120 км на захід від Мінська; але Ошмяни у листі не згадані!). Інший загін ходив «под Велею ку Куренцови» – я так розумію, на ріку Вілію, на північ від якої лежить село [Куранец](#) (якщо так, то це 80 км на північний захід від Мінська). Третій загін побував у 4 милях (28 км) від Новогрудка – можливо, в районі сучасних [Щорсів](#), це 90 км на захід від Мінська і 30 км на схід від Новогрудка. Четвертий загін ходив від Слуцька до Клецька (62 км на захід) і далі до Слоніма (ще 88 км на захід).

За звітами цих розвідувальних загонів Глинський написав у Москову, що ніякого зібраного війська там нема і навіть не чувати про такий збір.

В [наступному листі](#) (№ 6) Глинський скаржиться, що вони простояли під Мінськом 20 днів, західної та північної армії там не дочекалися і відступили на схід – до Борисова (72 км від Мінська).

Глинський написав також, що постійного гарнізону в Мінську тільки 30 чоловік, але московські воєводи не наважились його добувати без наказу від великого князя. Думаю, це повідомлення лукаве і насправді співвідношення сил не було таким безнадійним для ВКЛ. Воєводи боялись неудачі, за яку довелось би відповідати, і виставили відсутність прямого наказу здобути саме Мінськ (але навіщо тоді було ходити так глибоко?).

Цей лист можна орієнтовно датувати кінцем червня 1508 р.

[Наступні два листи](#) (№ 7 та 8) зосереджені на одному – прискорити рух інших армій, зокрема західної, до Мінська. Глинський послав для цього свого приятеля до Якова Захарієвича. Орієнтовно ці листи можна датувати початком липня 1508 р.

В розрядній книзі згадано, що всі воєводи зійшлися під Мінськом, воювали сам Мінськ і землю за Мінськом. Здається, це ті розвідувальні дії, про які писав Глинський.

Далі у книзі сказано, що друцькі князі присягнули московському великому князю [РК-1605-2, с. 102].

Додаткові дані про цей епізод містить [судова справа](#) з 7 серпня 1508 р. Княгиню Дмитрову Голцовську звинувачували, що вона писала листи до Глинського і подавала йому вісті про Друцьк, і урядове військо, зайнявши Друцьк, вкинуло її у в'язницю. На суді перед королем княгиня заперечила звинувачення, а як так сталось, що Глинського впустили у друцький замок, вона не знала, бо то була справа старших князів Друцьких, а не її, удови. Суд її виправдав за недостатністю доказів її участі у зраді.

При цій нагоді було згадано, що два старших сина княгині втекли до Москви, а пізніше й молодший її син поїхав разом із Глинським.

В цілому картина виглядає так: південна армія, не дочекавшись інших армій під Мінськом, у кінці червня відступила на схід до Борисова, а звідти – ще далі (83 км на схід) до Друцька. В Друцьку вона була десь у перших числах липня (бо до 7 серпня лишався тільки місяць, а за цей час устигло прийти урядове військо і зайняти Друцьк).

Наступний епізод, записаний у розрядній книзі – це подальший відступ південної армії до Орші (50 км на північний схід від Друцька), де вона нарешті з'єдналась із західною армією. Орієнтовно це могло бути в 2-й половині липня.

І от до Орші прийшла армія ВКЛ (яку ми вже бачили у Друцьку). Москалі відступили за Дніпро (на лівий берег) і 7 днів стояли в Дубровні (18 км на схід від Орші) напроти литовського війська, котре стояло на правому березі. Перебування короля в Орші 21 липня 1508 р. [засвідчено](#) виставленим тут пожалуванням.

Король із військом 31 серпня уже був у Смоленську і надіслав хану Менглі-Гірею [наступного листа](#). В ньому вже нема прохання про воєнну допомогу з боку Кримського ханства, натомість є розгорнута відповідь на клопотання хана за Глинського.

Далі об'єднане московське військо прошло повз Мстиславль (92 км на південний схід від Дубровни) та Кричів (120 км на південний схід від Дубровни, 36 км на південь від Мстиславля) і звідси – з рубежа – воєводи написали московському князю, що вони вийшли з Литовської землі у брянські місця. Звідси південна армія пішла до себе у Брянськ (180 км на схід від Кричева [ПСРЛ, 2001 г., т. 6, ч. 2, стб. 384; Иоасафовская летопись. – М.: 1957 г., с. 153]), а північній і західній арміям великий князь Василь наказав зосередитись у Вязьмі (240 км на північний схід від Кричева), оскільки була вість: король прийшов до Смоленська і пускає загоны на Дорогобуж (82 км на схід від Смоленська, на половині дороги до Вязьми), Білий (130 км на північний схід від Смоленська) та Торопець (190 км на північ від Смоленська). Орієнтовно це перегрупування сталось у серпні 1508 року.

Далі в розрядній книзі є такий запис:

А князь Михайло Львович **Немец**, отъехав от воевод с рубежа, приехал к великому князю на подводах в четверг перед Оспожиным днём августа в 10 день. А воеводы с ним прислали к великому князю Фёдора Яропкина.

Да того дни у великого князя князь Михайло Немец и ел со всеми приятели, и пирувал с ним князь великий, а дары ему и приятелям его были на пиру, а в приставах у него здесь был Федец же Яропкин.

И был у великого князя князь Михайло Немец десять ден, а в одиннадцатый день, августа в 20 день в неделю, князь великий его отпустил. И бил челом великому князю князь Михайло Немец, просил людей в свои города, в Мозырь да в Туров. И князь великий послал со князем Михайлом воеводу своего князя Василя Даниловича Несвитского... [РК-1598, с. 41; РК-1605-2, с. 104 – 105].

«З рубежа» у контексті подій означає – із Кричева. До Москви було їхати 440 км, мабуть не менше 9 – 10 днів. Так можна вирахувати, що у Кричеві московське військо було в останніх числах липня.

Далі, від Москви до Мозиря по прямій – 700 км, а безпечніший шлях через Калугу, Брянськ та Чернігів – це 790..800 км. Цей безпечніший шлях огинав Смоленськ на віддалі понад 200 км. Князь Несвицький мав під своїм началом якийсь малий загін (не поділений на полки) – мабуть тільки для охорони Глинського в дорозі.

Великий князь Василь намагався допомогти Михайлу і у вересні віддав наказ князям Василю Стародубському та Василю Шемячичу [РК-1598-2, с. 105 – 106]. Завдання їх було загальне: воювати литовські місця. Чи дійшли вони до Мозиря / Турова, чи хоча б мали такий намір – невідомо, скоріше що ні. Ми не знаємо навіть, чи устиг туди прибути сам Михайло.

У подальшому ході війни Глинський уже не брав участі, і я не буду його розглядати.

Літописні оповідання

У **Деція** [с. 35 – 36] маємо підтвердження наведених вище подробиць: король прибув до Берестя, де зробив смотр війська, далі до Новогрудка (215 км на північний схід від Берестя; перебування в Новогрудку засвідчене [листом](#) короля з 11 червня), а далі пішов на Мінськ, обложений москалями і Глинським (118 км на схід від Новогрудка). Глинський (якого Децій помилково вважав за головного командира) злякався і відступив до Борисова, а далі до Орші, де зустрівся з головним військом москалів.

Це головне військо, зачувши прихід короля, утекло за Дніпро (на лівий берег), і от на день св. Маргарити (20 липня) дійшло до битви на лівому березі (розрядна книга говорить навпаки – що ані королівські, ані московські війська не робили спроб перейти Дніпро). Москалі утікали далі, і Михайло прийшов у Стародуб. Король же 1 серпня прибув до Смоленська (і війна продовжувалась уже без участі Глинського).

В оповіданні Деція міститься тільки одна істотна помилкова (неможлива) подробиця: на початку виступу Василь Глинський передав Михайлу кілька малих замків. Це неможливо, бо ніякими **замками** Василь не володів.

З незначними відмінностями і скороченнями оповідання Деція [повторив](#) С. Гурський [АТ, 1852, [t. 1](#), р. 22 – 24]

Натомість оповідання **Ваповського** [KBW, р. 76 – 82] значно обширніше, але не показує великої обізнаності зі справою. Структура його оповідання загалом відповідає оповіданню Деція, тільки розбавлене неймовірними подробицями:

- Глинський обіцяв Василю віддати Смоленськ, а сам хотів захопити усе ВКЛ (повторю – в Москві про це нічого не знали);
- московит пристав на ці пропозиції Глинського і надіслав війська (Данила Щеню та Якова Захарієвича), і почувши про їх прихід, Глинський виступив відверто і убив Заберезинського (помилка в хронології перекручує логічний зв'язок подій);
- Глинський називав себе великим князем литовським і приводив литовських вельмож до присяги **собі** (жодне джерело, сучасне подіям, такого нечуваного зухвальства не знає);
- в Мозирі духовенство і православні ченці урочисто зустріли Глинського (явна вигадка);
- Ваповський нічого не знав про південну армію москалів і весь її рейд по території ВКЛ приписав одному Михайлу Глинському (явно помилково); я навіть думаю, що він сплутав московського воєводу Василя Шемячича із Михайловим братом Василем Львовичем Глинським, і тому у нього часто згадується Василь Глинський;
- нарешті, у Ваповського, як і в московській розрядній книзі, немає ніякої битви біля Орші, але з іншої причини: москалі повтікали від однієї звістки, що йдуть поляки на чолі із королем.

Про Василя Глинського Ваповський записав ще наступну байку:

Incredibile dictu, quo planctu et dolore Basilius dux, Michaelis frater cum uxore illustri ex Serborum superioris Misiae gente foemina et liberis, aliisque qui partium erant Michaelis, Lituania excesserint [KBW, р. 82].

Неймовірно сказати, з яким плачем і скорботою князь Василь, брат Михайла, з дружиною своєю, відомою жінкою із сербів верхньої Мізії і її дітьми, та іншими, що були на боці Михайлова, покидали Литву.

Некомпетентність Ваповського цілком очевидна: 1, він не знав імені Василевої княгині (це звичайно для московських джерел, але зовсім не звичайно для польських); 2, головне, він не знав, що Василь виїхав до Москви разом з Михайлом, а не пізніше (байка поставлена уже після укладання миру, як свідчення виконання його умов, і є розпросторенням відповідної згадки Деція).

Тенденція оповідання Ваповського цілком очевидна: всі успіхи у цій війні зумовлені діями поляків, які врятували Литву, тоді як самі литовці, що стали при королі, були безпорадні.

Московські літописи [ПСРЛ, 2001 г., т. 6, ч. 2, стб. 383 – 384; т. 28, с. 342; Иоасафовская летопись. – М.: 1957 г., с. 153] оповідають про цю війну дуже коротко і без подробиць, про дії південної армії і Глинського навіть не згадують.

Підсумки кампанії

Найбільш яскравим епізодом кампанії 1508 року був рейд південної армії (разом із загоном Глинського) по території ВКЛ.

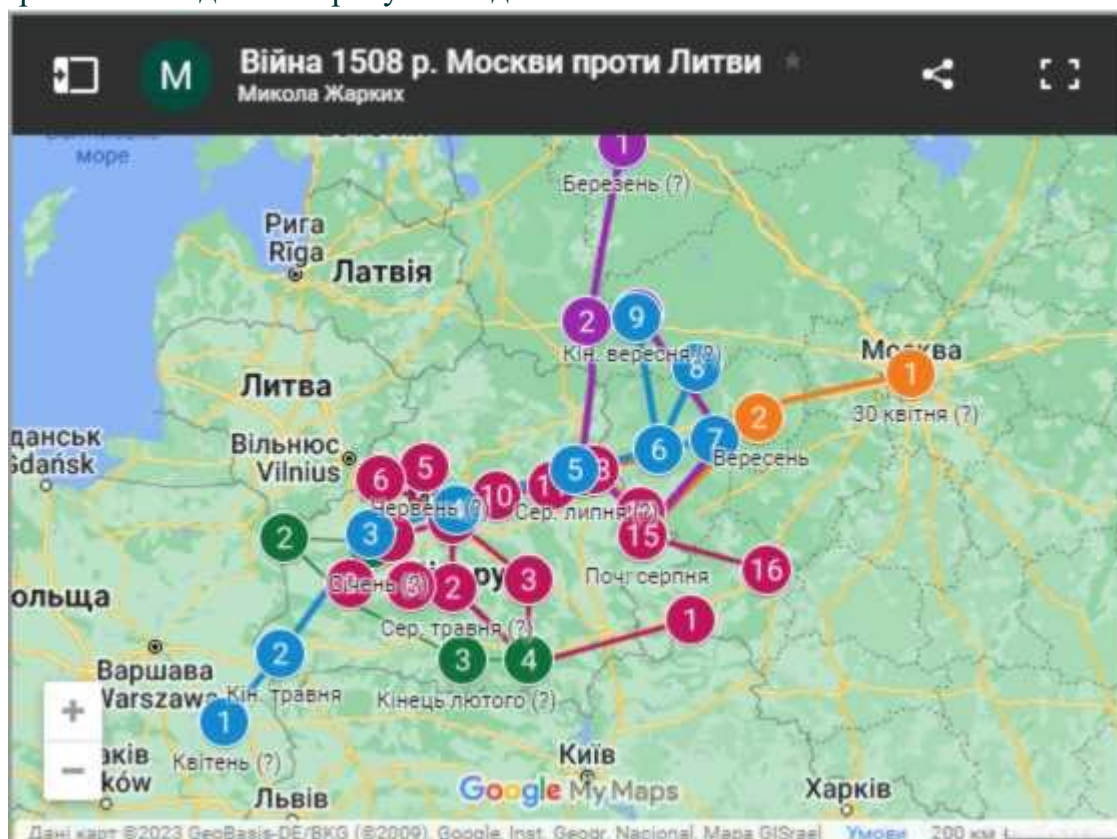
Система його була чисто татарська: обхід / блокування укріплених міст і замків, закладання табору в глибині ворожої території, розсилення дрібних загонів

задля розвідки, грабунки, пожежі й захоплення полонених. В цю систему входила й утеча перед військом ворога, і південна армія її показала.

Західна й північна армії навіть таких успіхів не показали, і потім хвалились, що не віддали литовцям Дорогобужа й Торопця.

Картосхема подій 1508 року виглядає так:

(Мабуть, цю картосхему вам буде зручніше переглядати в окремому вікні: [google.com](https://www.google.com)).

Завершення війни

Прибуття короля Сигізмунда до Смоленська не на жарт перелякало московський уряд. Можна було сподіватись дальшого походу польсько-литовського війська прямо на Москву, і там вирішили розпочати переговори про мир.

5 серпня 1508 р. король зі Смоленська надіслав до Москви запит «опасної грамоти» для своїх послів на чолі зі Станіславом Глібовичем. Посли зі свого боку надіслали до Москви гінця, в якому повідомляли, що слуги зрадника Глинського зрадили його, прибігли до короля і повідомили: Глинський хоче чинити шкоди обом державам [СИРИО, т. 35, № 84.13, с. 487].

Чи справді так було, чи може хтось збрехав – нині важко вирішити; безсумнівно те, що король намагався такими листами підірвати довіру Василя 3-го до Глинського. У відповідь Василь 3-й надіслав гінця до Глинського з наказом повертатись із Мозиря, тобто згортати воєнні дії, які не принесли успіхів (орієнтовно цей наказ можна датувати кінцем серпня).

Князь К. І. Острозький, який числився гетьманом ВКЛ, весь час кампанії 1508 року десь ховався, так що за нього й не чував ніхто. Лише восени (у вересні?) він вирушив на Мозир і вигнав із нього М. Л. Глинського (лист X.

[Шидловецького](#) з 18 листопада 1508 р.). Ніякого бою при цьому не було, Глинський відступав сам, виконуючи наказ Василя 3-го. Однак за такий визначний подвиг Острозький отримав у нагороду маєток зрадника – Турів ([21 жовтня 1508 р.](#)).

19 вересня литовські послы прибули до Москви і 8 жовтня було укладено вічний мир.

Повний аналіз політичного контексту цього акту та його наслідків не входить в мою задачу, я обмежився тільки укладанням [карти розмежування](#) за цим миром.

Відзначу тільки одну статтю договору:

А князей к нам служебных потаместа на обе стороне с вотчинами не приймати [LM 7, № 55, [р. 139](#)].

Високі договірні сторони намагались врахувати досвід виступу Глинського!

Ще одним наслідком виступу була спеціальна постанова короля й ради ВКЛ ([9 лютого 1509 р.](#)) – як бути із маєтками зрадників. І знову Глинського тут явно не згадано, але необхідність постанови була продиктована саме його виступом. Уряд ВКЛ намагався виробити єдиний підхід до визначення, які маєтки підлягають конфіскації за зраду.

Литовські радні пани не мали найменшої віри у міцність щойно укладеного «вічного миру» і писали королю (перед 28 жовтня 1509 р.): московський князь показує ворожість,

а еще надѣто тыми разы маеть того злого приводьцу, котории жо зрадьца завѣжды не перестанет от того злого своего умыслу [LM 7, № 67, [р. 162](#)].

Такого натяку було цілком достатньо, щоби побачити за ним Михайла Глинського!

На цьому скінчилась десятилітня діяльність М. Л. Глинського у Великому князівстві Литовському – щоби [продовжитись](#) у Московській державі.

Пригоди Глинських у Москві

Не имей двора близ княжа двора.
Данило Заточник

Першорядним джерелом для з'ясування долі Глинських на московській службі є розрядні книги та московські літописи. Розряди походів склалися перед самими походами і відбивають призначення командирів майбутніх походів. Це джерело суворо сучасне самим подіям і найбільш компетентне, хоча й не відбиває всіх деталей походів і можливих змін у розстановці командирів під час воєнних дій.

Літописи безспірно компетентні у справах московського двора, але це не завжди виходить їм на користь. Їх можна поділити на дві групи. Перша – літописи, сучасні самим подіям. Я розглядаю їх в порядку останнього року, висвітленого в літописі (приймаючи його за орієнтовний рік завершення твору).

Порівняння показує, що автори літописів охоче користувались розрядними книгами, нерідко дослівно запозичуючи цілі фрагменти. Але в цілому обсяг відомостей цих груп джерел різний, вони доповнюють одне одного.

Друга група літописів складалась під час опричнини і відбивала коливання «генеральної лінії партії», коли вчорашні герої ставали сьогодні ворогами народу. Хоча вони віддалені від подій на якихось 20 років, оцінки діячів і відповідно – набір подробиць значно відрізняється від літописів першої групи. Після 1567 року ми вже не маємо офіційного московського літопису – ця робота припинилась назавжди. На моє щастя, всі ці літописи опубліковані у серії «Полное собрание русских летописей» (ПСРЛ) і всі мають іменні покажчики.

Дорогоцінним джерелом цілком унікальних відомостей є вкладна книга Троїце-Сергієва монастиря, збережена у двох редакціях – 1639 і 1673 років. В цій книзі князям Глинським присвячено 35-й розділ, записи в ньому розташовані в хронологічному порядку. Вона надрукована в 1989 році, але все ще слабо використана для історії князів Глинських.

Князь Михайло Львович Глинський (1508 – 1511 рр.)

Виїзд Глинських до Москви

Отже, взимку 7016 р. (після 8 березня 1508 р., як датовано попередню звістку?) Михайло Глинський прислав бити чолом великому князю Василю 3-у.

И князь великий пожаловал его, принял к себе и с вотчиною, и послал к нему дьяка своего Губу Моклокова, и к целованию его привёл на том, что ему служитьи и добра хотети во всём великому князю Василию Ивановичу всея Руси [Софійський 1-й літопис за списком Царського (ПСРЛ, 1994 р., т. 39, с. 178); Софійський 2-й літопис (2001 г., т. 6, ч. 2, стб. 382 – те саме з невеликим доповненням); Уваровський літопис (1962, т. 28, с. 342 – як у Софійському 2-й); Иоасафовская летопись. – М.: 1957 г., с. 152 (тут додано, що Михайло – *Львович*). Із пізніших літописів ця звістка повторена у Вологодсько-Пермському літописі (ПСРЛ, 1959 р., т. 26, с. 299), Воскресенському літописі (ПСРЛ, 1859 г., т. 8, с. 249)].

У Постниківському літописці ця звістка подана скорочено, але додано, що Михайла прийняли на службу із його братами [ПСРЛ, 1978 г., т. 34, с. 9; так само в Никонівському літописі – ПСРЛ, 1904, т. 13, ч. 1, с. 8; у Львовському літописі – ПСРЛ, 1910 г., т. 20, ч. 1, с. 379; також ПХ, с. 278 – далі йде звістка за квітень 7016 р., і виходить, що цей епізод був трохи раніше].

Інакше викладає цю справу Типографський літопис, закінчений у 1534 році [ПСРЛ, 1921 г., т. 24, с. 216]:

В лето 7015 (!)... месяца апреля 29, послал князь великий Якова Захарьича воевать литовские земли. И воевав, пошли к Москве, а с ним приехал служить князь Михайло Львов Глинский, да брат его князь Иван Мамай, да другой брат Василий Слепой, да Андрей Дрождя, и с ними многие княжата и дети боярские.

Тут названі брати Глинські, а подія датована десь на 9 – 10 місяців раніше, ніж за цитованими вище літописами, складеними раніше. Здається, тут сплутано кілька походів Якова Захарієвича на Литву.

В «Русском временнике» за Рум'янцевським списком (поч. 17 ст.) занотовано:

Государю великому князю челом ударили... князь Иван да князь Василей да князь Михайло Лвовичи Глинские, да князь Иван Озерецкой, да князь Дмитрей да князь Иван Глинские, да князь Дмитрей да князь Василей Жижемские, да пан Ондрей Олександрович Дрожжа, да брат его Петр, да Якуб Ивашинцов, да Семен Александров, дети его Михайло да Борис, да князь Василей Мунча да Михайло Гагин, да диак королевской Никольской, да князь Ондрей Дрютцкой, Петр Фурс, брат его Федор, Иван Матов, Святоша, Деменя, Измайло Туров, Воин Яцкович, да три Крижиных, да князь Иван Козловской. И Козловской да Крижины служили князю Михаилу [ГЗМ, т. 2, с. 456].

Запис датовано кінцем грудня 1508 року, мабуть, помилково.

Так само я припускаю механічну опіску в другій групі князів Глинських. По-перше, князів на ім'я Дмитро серед Глинських в цей час не було. По-друга, серед емігрантів зовсім не згадані князі Друцькі, які присягнули Москві (як [згадано вище](#)). Те, що Друцькі справді виїхали, підтверджується [листуванням з приводу обміну](#), в якому московська сторона постійно наполягала на приїзді княгинь Друцьких. Одна з них – княгиня Голцовська, мати князів Друцьких – залишилась була у Друцьку (як видно з її [судової справи](#) 7 серпня 1508 р.). Її сини не знали про її долю, і Посольський приказ включив її у «список на обмін». 6 червня 1510 р. король Сигізмунд [відповів](#), що «вжо ее давно в животе не стало». Давнина тут відносна, не більше 1.5 року, але для Друцьких, які перебували в Московії, це була новина.

Отже, вважаю, що князі Дмитро та Иван були Друцькі, а не Глинські.

Далі маємо [запис розрядної книги](#) про візит М. Л. Глинського до Москви 10 – 20 серпня 1508 р., після якого він поїхав до себе (у Мозир чи Турів).

28 серпня 1508 р. великий князь Василь 3-й написав листа до імператора Максиміліана із пропозицією спільних дій проти польського короля Сигізмунда. В листі, зокрема, сказано:

И ныне от нашего недруга от Казиминова королёва сына от Жидимонта короля польского отстал князь Михайло Львович Глинской со своею братьею и с посполитыми людьми со многими и с городаы и с волостями, да бил нам челом [...]

А сию нашу грамоту до ващые светлости велели есмь допроводати князю Михаилу Глинскому... [Собрание государственных грамот и договоров, хранящихся в Государственной коллегии иностранных дел. – Спб.: 1894 г., т. 5, № 52, [с. 36](#)].

Я не розумію, як міг Глинський їхати послом до Максиміліана, припускаю тут опіску у прізвищі посла. О. О. Зимін згадав про цю грамоту, але імені посла не торкався [ЗРН, с. 90].

Мир Москви з Литвою

5 серпня 1508 р. король Сигізмунд зі Смоленська надіслав до Москви [листа](#), в якому просив «опасных грамот» для проїзду своїх послів у Москву. Посольство очолював полоцький воєвода пан Станіслав Глібович.

19 вересня – 10 жовтня 7017 (1508) р. тривали переговори про мир між Литвою і Москвою, і однією з умов миру було прийняття кн. Василя Івановича Шемяки та багатьох інших «з волостями і вотчинами» на московську службу [ПСРЛ, 1962, т. 28, с. 343; Иоасафовская летопись. – М.: 1957 г., с. 154; ПСРЛ, 1959 г., т. 26, с. 300; 1978 г., т. 34, с. 10; 1859 г., т. 8, с. 250; 1904 г., т. 13, ч. 1, с. 10; 1910 г., т. 20, ч. 1, с. 381. Типографський літопис подає дату 15 січня 7016 р., знову на 9..10 місяців раніше].

Текст укладеного договору дійшов до нас у формі грамоти Василя 3-го, яку я [частково проаналізував](#). В договорі немає згадки ані про Михайла Глинського, ані про обмін полоненими, але є взаємне зобов'язання не приймати втікачів із вотчинами.

Юст Децій про ці переговори написав так: буде укладено вічний мир за умови повернення литвинам замків, захоплених Глинським перед тим і недавно, і за умови позбавлення Глинського всіх маєтків на Литві, утримання його на вигнанні у Василя і повернення полонених. На виконання договору московські представники забрали братів Глинського із жінками та його приятелів. Конкретно названо Василя Глинського та його дружину [DKZ, s. 38 – 39].

Ваповський загалом повторив це, але додав і красномовства, [процитованого вище](#).

Однак у С. Гурського [в описі подій 1508 р.](#) оця дружина князя **Василя** перетворилась на дружину князя **Михайла** [АТ, т. 1, № 11, р. 21]. Це – явна помилка.

Відпустивши литовських послів,

князю Михаилу Глинскому велел князь великий у себя быти на Москве и пожаловал его, дал ему в вотчину Ярославец, а Боровеск в кормление [Софійський 2-й літопис – ПСРЛ, 2001 г., т. 6, ч. 2, стб. 382].

Я думаю, поки була у Василя 3-го надія захопити усю Литву, він не надавав маєтків М. Л. Глинському, а коли за умовами миру його володіння лишились за Литвою – йому було надано оті міста. [Боровськ](#) – містечко у сучасній Калузькій області РФ (95 км на південний захід від Москви), а Ярославець, на мою думку – це сучасний [Малоярославец](#) у 22 км на південь від Боровська.

Після арешту Глинського в 1514 р. цей Ярославець було знову передано князю Василю Шемячичу [ЗФ, с. 139]. Земельні володіння служилих князів були дуже нестійкими: «Была к нам милость – нас жаловали, был гнев – отнимали пожалованное. Никто как бог!» ([М. Є. Салтиков-Щедрін](#)).

М. Л. Глинський не жив у пожалуваних містах, бо отримав наказ «бути в Москві». Можна здогадуватись, що він побудував собі двір у Кремлі або поруч із ним – поблизу двора великого князя, що мало фатальні наслідки...

Також князі Іван та Василь Глинські отримали Мединь [*Карамзин Н. М. История государства Российского. – Спб.: 1819 г., т. 7, прим. 40 на с. 11, з посиланням на «Русский временник», якого на даний час в Мережі немає*].

Послання Михайла Глинського

15 червня 1509 р. М. Л. Глинський, перебуваючи десь у Московії, написав листа до керівників міста Гданська. У Гданську цей лист був перекладений латинською мовою і відклався в архіві міста. Там він був виявлений Ганною Хорошкевич в 1970 р., а потім надрукований в російському перекладі Олександра Назаренка.

Лист подає точку зору самого Глинського на минулі події:

С горестной жалобою вынуждены сообщить вашему превосходному благоразумию, что мы претерпели злобные обиды и прочие чрезвычайные беды, причинённые нам Сигизмундом, нынешним королём Польши, его коварными советниками, а также господами Великого княжества Литовского, о чём мы решили сим довести до сведения вашего превосходительного благоразумия с просьбой и нижайшей мольбою к вашему превосходному благоразумию, да соизволите милостиво принять сие наше послание как во всякой своей части правдивое, отнюдь не заподозрив его по какому-либо поводу или причине, с тем, чтобы ему могло быть оказано полное доверие и на суде, и вне его.

В прошлом мы по мере сил наших верой и правдой служили светлейшему блаженной памяти государю и господину Александру, королю польскому, милостивейшему господину и благодетелю нашему, а также христианскому сообществу (Respublica Chistiana), не щадя ради государственных дел и общего блага ни здоровья, ни крови, ни средств наших, в чём весь мир, если потребуется, может представить очевидные свидетельства.

Мы желали сохранить на все будущие времена и милость сего короля Сигизмунда, стараясь всеми силами и со всем тщанием пред лицом упомянутого короля Александра, пока он был в живых, чтобы он соизволил избрать названного Сигизмунда [себе] в сыновья и ещё при жизни своей назначить и возвести на престол Великого княжества Литовського; [а] он [мабуть таки Олександр] перебував в неуверенности.

Об этом деле мы дали знать [Сигизмунду], и только ему одному, через достопочтеннейшего во Христе отца и господина Иоанна из Lebraviets, епископа познаньского [це [Jan Lubrański](#)], и сиятельного господина Андрея из Шамотул, познаньского же воєводи [це [Andrzej Szamotulski herbu Nałęcz](#)], о чём свидетельствовал и он сам, публично перед всем советом Польского королевства признав эту нашу верность и постоянство.

Когда таким образом после кончины блаженной памяти короля Александра, нашего милостивейшего господина, мы с братьями и прочими нашими друзьями и сверстниками [за це слово перекладач не впевнений] поддержали избрание сего короля Сигизмунда на Великое княжество Литовское, а король Сигизмунд, тогда ещё не обладая ни великокняжеским, ни королевским [троном], торжественно обещал нам своим

письмом и клялся своим герцогским словом, обязуясь в свою очередь перед нами, нашими братьями и друзьями за таковую нашу верную службу при избрании его на Великое княжество Литовское отплатить всяческой благодарностью и милостью;

когда мы при первом посещении королём Сигизмундом Великого княжества Литовского, встречали его вместе со всеми князьями и магнатами и склонили нашу голову к ногам упомянутого короля Сигизмунда, признавая его своим милостивым господином, не уклоняясь от [участия] в советах обоих государств, как Польского королевства, так и Великого княжества Литовского, на которых и король Сигизмунда дал нам, нашим братьям и друзьям множество обещаний.

Однако наши недруги в великой зависти и смертельной ненависти с величайшей лютостью преследовали нас за нашу верную службу, какой мы неизменно всякий день служили блаженной памяти королю Александру, господину нашему милостивейшему, [так что] эту клятву и обещание, данные, как сказано, нам и нашим [друзьям], он отнюдь не исполнил, а решил лишить нас, наших братьев и друзей, связанных с нами кровными [узами], почестей, жизни и здоровья в угоду нашим недругам, воспользовавшись [тем] предлогом и случаем, что мы были несправедливо обвинены Иоанном Заберезинским.

Во многих землях и странах прекрасно известно также, как король Сигизмунд перед всем советом Польского королевства и множеством прочих смертных и изустно своим королевским словом оправдал нас, и в письме своём к светлейшему государю господину Владиславу, королю венгерскому, свидетельствуя о том же, назвал наше дело правым.

Мы, что понятно, в поисках помощи в нашем справедливом [деле] совершили трудный и долгий путь, стоивший нам больших издержек, к королевскому величеству Венгрии, и королевское величество Венгрии вместе со всеми советниками королевств и владений Венгрии, Богемии, Моравии, а также князьями Силезии равным образом немедленно признало нашу правоту;

оное величество не обинуясь соизволило послать посла, благородного господина Иоанна Пневского (Pniowsky), наследного владельца Sorowinits в нашу защиту и против упомянутого Иоанна Заберезинского, дабы за столь несправедливые обвинения нам были принесены исчерпывающие извинения.

В ответ на эту просьбу король Сигизмунд в присутствии посла королевского величества Венгрии заблаговременно установил окончательный день и надлежащее место для рассмотрения нашего справедливого [дела] и обещал довести его до конца, что однако отнюдь не исполнил.

Помимо всего этого сей король Сигизмунд нарушил клятву, велегласно и собственной персоной данную мне и всему своему отечеству на святом божьем Евангелии.

Ибо без какой бы то ни было вины и справедливой причины, вопреки своей клятве, отнял у нас, наших братьев и друзей немалые должности и звания, удалил нас из совета, имущество, наследные имения (hereditates) наши, а именно, замки, города, городки, имения, земли и сёла, равно как и многое другое, отняв у нас, передал нашим смертельным врагам, [то есть те] привилегии и земские права (iura terrestria), которые были дарованы нам прежними великими князьями литовскими и подтверждены названным королём

Сигизмундом его собственной клятвой. Всё это вышеперечисленное он нарушил и публично объявил недействительным и не имеющим никакой силы.

Мы же, видя коварство и лютость наших врагов, с какими они по обыкновению действовали против нас, и убедившись в их неутолимой злобности, в то время как и недруги наши, ничуть не мешкая, постоянно составляли тайные заговоры, ища случая, путей и способа без вины лишить нас почестей, свободы, жизни и всего имущества, – мы были движимы крайней необходимостью, вследствие отсутствия защиты со стороны короля Сигизмунда, в сознании нашей правоты, [так что] названный Иоанн Заберезинский, по объявлении ему войны, погиб от меча наших [друзей], к чему он со своими [друзьями] и союзниками так стремился в отношении нас.

После того как это случилось, мы семь раз направляли гонцов к королю Сигизмунду с просьбой к его королевскому величеству милостиво примирить нас с остальными врагами и из-за [преступления] против частного человека не забывать о моей неутомимой службе общему государственному [делу]. Однако мы не получили на наши послания от короля Сигизмунда никакого ответа.

Итак в конце концов в рассуждении столь великой несправедливости со стороны короля Сигизмунда и его жестокого в отношении нас своевластия мы были подвигнуты и вынуждены направиться к господину Василию Ивановичу, царю (cesar) всей Руси и великому князю Московии.

Превосходное ваше благоразумие, понимает, каково и сколь тяжко жить в столь далёкой стране без заботы о душе (animarum cura).

Поэтому если теперь, благодаря ходатайству вашего превосходного благоразумия, мы не примиримся с сим королём Сигизмундом, [то] не видим, как нам далее сохранять нашу христианскую веру, ибо и здесь, где мы теперь обитаем, возникло такое страстное желание нас уничтожить, что сей князь ничего не хочет более, чем нашей гибели. Здесь нам не будет позволено ни бороться за веру или власть, ни военными [подвигами] снискать славу.

Итак ныне мы ищем прощения в этом деле у вашего превосходного благоразумия, у святой Римской церкви и всех верующих, и чтобы настоящему нашему посланию была дана полная вера. Если же будет предъявлено что бы то ни было, противоречащее [этому посланию], оно недействительно и не имеет силы, что вполне явствует из вышесказанного.

Итак, чтобы с божьей помощью положить конец этому делу, чистосердечно просим, более того, умоляем ваше превосходное благоразумие не отказать милосердно спасти нас от грозящих опасностей и даже жестокой гибели и [ходатайствовать] перед неоднократно упомянутым королём Сигизмундом, чтобы вернул отнятые у нас, наших братьев и друзей всевозможное имущество, наследственные владения, замки, города, городки, земли, сёла и многие прочие должности, а также по нашим просьбам восстановил нас в прежнем достоинстве, состоянии и положении и объявил [об этом] веродостойными грамотами.

Ещё и ещё раз просим и умоляем, снова и снова препоручая [себя] неоднократно упомянутому вашему превосходному благоразумию, да исходатайствуется сие превосходным вашим благоразумием.

Дано в Московии 15 июня в лето рождённого девою 1509. Михаил, князь Глинский [*Назаренко А.В., Хорошкевич А.Л.* Неизвестное послание Михаила

Глинського. – В кн.: [Восточная Европа в древности и средневековье](#): Спорные проблемы истории. М., 1993 г., с. 116 – 122].

Як Глинському вдалося переслати цей небезпечний лист до Гданська? Чи у Гданську дали йому хід, звертались до короля? Цього ми не знаємо. Думаю, якби справа дійшла до короля, він міг би знищити зрадника чужими руками, просто переславши оригінал Василю 3-у.

Попри шанобливі вирази на адресу короля, суть листа – ультиматум: нехай король все відновить, яку було раніше, а тоді я, князь Глинський, покажу йому свою ласку і пробачу йому ті образи, які король завдав був мені.

Також мені здається, що деякі вирази цього листа мають подібність із виразами, вжитими Децієм та пізнішими польськими істориками в розповіді про Глинського. Заглиблюватись у цю справу я не маю змоги.

Дипломатія короля Сигізмунда

31 січня 1509 р. король Сигізмунд написав інструкцію для своїх послів (Яна Миколайовича Радзівіла з товариством) до великого князя московського Василя 3-го. Там, зокрема, сказано:

Иж тот зрадца наш Михайло Глинский, запамятовавши ласки и жалованья брата нашего, господаря своего Александра короля его милости, который же его из смерда сделал паном, сягнул на здоровье его милости, и своими чары его милость с сего света сослал [...] и того зрадцу и збойцу зятя твоего, брата нашего, нам за шию выдал со своею братьею, а помочники его, або его там пред нашими послы сказнил [АЗР, т. 2, № 49, с. 61 – 62 = LM 7, № 57, [p. 147](#)].

Отже, король закидав Глинському, що він позбавив життя свого пана, і то – шляхом чар. Отруєння свого володаря закидатимуть Глинському в 1534 р., а чари сплинуть під час московської пожежі в 1547 році. Але поки що Глинський міг радіти, що його не видали в Литву і не стратили.

Про це посольство, зокрема, про вимогу видати королю Михайла Глинського з братією, є короткий звіт з московського боку. Відповідь була: Глинських не видадуть, тому що вони стали на службу до Василя 3-го, коли була війна [СИРИО, т. 35, № 84.16, с. 488 – 489].

Це був перший раунд дипломатичних зусиль короля Сигізмунда, спрямованих на покарання зрадника Глинського.

Далі **28 листопада 1509 р.** король Сигізмунд у Кракові дав інструкцію своїм послам до Москви – Войтеху Нарбутовичу та Григорію Ісайовичу Громиці. Там [багато сказано](#) про обмін полонених, а в кінці згадано і про М. Л. Глинського:

Жыкгимонт, корол и великий княз, велел тебе, брату и свату своему говорити.

Тыми разы писал к нам корол Ян Дацький, поведаючи нам, што ж тот зрадъца наш Михайло Глинъский прысылал к нему слугу своего з листом своим, и тот лист его корол дацький к нам прислал, и мы тот лист его послали к тебе, брату нашему.

Ино того, брат наш, сам и посмотри, гораздо л ся то дееть, ты с нами в любъви и в доконъчанъи, и в крестъном целовани, а тот зрадъца наш, слуга твой, будучи [в] твоей земли, нашу легъкость шлетъ ку брати нашей, королем хрестияньским, пишучи неправъдивыи слова, а прото абы еси того злого

ч[о]л[о]в[е]ка за таковий его збыток сказнил, абы вперед того не починал [АЗР, т. 2, № 57.1, с. 67 – 69 = LM 7, № 70, [р. 168](#) – 169].

Ян Датський – король Данії [Ганс Ольденбург](#) (1455 – 1513).

Я розумію справу так, що Василь 3-й наказав Глинському написати листа до короля Данії (мабуть запрошуючи його до війни проти Сигізмунда). Король Ян не повірив цьому зверненню і вирішив, що його хочуть спровокувати. Тому він переслав лист зацікавленій особі – польському королю, і так інтрига вийшла на яв.

Нам відома відповідь Василя 3-го на це посольство від Сигізмунда [АЗР, т. 2, № 57.2, с. 69 – 71 = LM 7, № 80, [р. 181](#) – 183].

Слід знати, що у виданні LM 7 ця відповідь поставлена під явно помилковою датою 6 липня 1510 р., тоді як в АЗР вона правильно приєднана до інструкції для Войтеха Нарбутовича. Датувати цю відповідь слід початком 1510 р., можливо кінцем січня або лютим місяцем. Тут згадано попереднє посольство Станіслава Глібовича, яке перебувало в Москві 19 вересня – 9 жовтня 1508 р.

У відповіді міститься [розлоге пояснення](#) у справі полонених, а про покарання М. Л. Глинського промовчав московський князь промовчав.

Сигізмунд і надалі не забував про Глинського. У листі до члуховського старости Теодорика Сурвілі (Teodorico Praise, alias Paris) **4 вересня 1510 р.** він написав, що отримав від Теодорика якісь відомості про «зрадника Глинського» і не дивується, що такий найзлобніший чоловік все замишляє зло; але одного дня він отримає винагороду [АТ, т. 1, № 97, р. 103]. Як у воду дивився король!

12 вересня 1510 р. король Сигізмунд отримав у Кракові листа від кримського хана Менглі-Гірея. Цей лист «п[и]сан в Шагрифарах м[е]с[е]ца мухарама ден 20 лета девятсот и пятнадцать», що відповідає 19 (20) травня 1509 р. Я не вірю, що дипломатичний гонець із листом їхав із Крима до Кракова цілих 16 місяців. Думаю, при перекладі помилково прочитали арабське число року. Якщо припустили 916-й рік, то вийде 9 травня 1510 р., і так датують лист видавці LM 7. Про Шахрі-Ферах видавці LM 7 думають, що це Фарах-Кермен, тобто Перекоп.

На початку листа хан коротко переповів той лист, який він отримав від Сигізмунда:

Ино вы царю, брате наш, в князя Василя Ивановича выпросивъши слугу, зрадцу Михайла Глинського, взявъши к нам пошлете, я такеж неприятеля вашего Шиг Ахъмата по в[а]шом слове ц[а]ря, брата нашего, вделаю, и которых же похочем Шириньских мырз и ваших близких слуг Махъмят Гирей солтану ключами его в руки дамо, рекли есте.

Хан не повірив, що цю пропозицію зробив сам король:

А такеж вы, королю, брате наш, в печатном листи вашом про Михаила Глинського отъписаное слово не ваше ест, довелися есмо чие хто его писал. Ино тот лист, што так писал, мысль его межи мною, ц[а]рем, и межи вами, королем, разделность вделати, абы борздо доброты и братства не б[ы]ло б, а Ших Ахмата от см[е]рти избавити, неприятелю моему Шиг Ахмату добро мыслячи, нам, ц[а]рю, брату вашему, з вами, королем, братом нашим, доброты не хотячи дати писал [*Pulaski K. Stosunki z Mendli-Girejem, chanem tatarów perekopskich. – Warszawa: 1881, № 113, s. 359 – 362 = LM 7, № 81.1, [р. 183](#), 184.*]

Мабуть хан добре розумів, що Глинського він у свої руки не дістане, і пропозиція обміняти Глинського на Шейх-Ахмета зависне на хановому боці. Він

вніс зустрічну пропозицію: нехай би король наказав би троцькому воєводі князю Костянтину (Острозькому), щоби той узяв Шейх-Ахмата і привіз його до Києва, а тоді...

В наступному листі до Менглі-Гірея, відісланому із Кракова **13 листопада 1510 р.**, Сигізмунд уже не згадував цю пропозицію обміну. Король дорікав хану за напад татар на його (короля) землі і при цьому згадав про події 1508 року:

Мы, брате, от тых часов, как скоро седъши на столцы отчизны нашео г[о]с[по]д[а]рства Великого Князства Литовского и Лядских земель, завъжды есмо надеваючы ся на твои обетницы, не искали иных приятелей мимо тебе, брата нашего, а и з великим князем московским первой быхмо еще мир мели, але ты, брате наш, многократ еси к нам послов своих прысылывал и в листех своих писывал, обещаючы ся нам вси тые городы, земли и воды под ним подобывати, которые отец его под братом нашим через присягу побрал, и нам в руки подати.

Ино не только нам, брате, на него еси помочи не вчинил, але ещо в тот час, коли есмо сами противьку московскому на кони седели отъчизны своей боронити в Съмоленску были, а ты, брате, на холопа и на зрадцы нашего прозбу Глинского люди свои ку сказе земъли нашео пустил [LM 7, № 85, p. 193].

Польські історики (Децій та наступні) справді писали про напад татар наприкінці 1508 року, але вони не знали ані про наказ хана, ані про те, що це мала бути допомога М. Л. Глинському (безнадійно запізніла). Неясно, чому королю знадобилось цілих два роки, щоб пригадати ці обставини. Можливо, вони були записані заднім числом.

Але виявилось – для того, щоб покарати зрадника, королю Сигізмунду досить було нічого не робити...

Восени 1510 року керівник Тевтонського ордену направив до Москви свого представника – саксонця Христофора Шляйница, який був особисто знайомий з М. Л. Глинським. Завданням Шляйница було підготувати велике посольство Ордену до Москви, зокрема, прозондувати позицію Москви щодо можливої війни Ордену з Польщею. У Москві Шляйниц вів переговори із Глинським і довідався, що наближається війна Московської держави з Великим князівством Литовським. Так реферує справу О. Зимін [ЗРН, с. 147 – 148, 153. Значну увагу цьому епізоду приділено в цінній статті: *Лобин А.Н.* К вопросу о роли Михаила Глинского в Смоленской кампании 1512–1514 гг. [Электронный ресурс](#)] // История военного дела: исследования и источники. – 2015. – Специальный выпуск IV. Смоленские войны XV-XVII вв. – Ч. I. – С. 132 – 135. Вникати в цю історію на рівні першоджерел я вважаю зайвим].

Активність Шляйница була відомою польському королю. Десь у **березні 1512 року** він написав листа до помезанського єпископа Йова, де зокрема сказано:

Quid marschalcus ordinis vestri factitat cum Michaele Glinski hoste ac proditore reg. Mtis., qui ad alium hostem Mtis. sue, schismaticum ducem Moscorum perfugit, jam novit Ptas. vra., quum testimonia vera videt [AT, t. 2, № 37, p. 49].

Що робить маршалок вашого ордену з Михайлом Глинським, ворогом і зрадником королівської величності, який утік до іншого ворога короля, московського князя-схизматика, ваша мосць дізнається, коли побачить правдиві свідчення.

Попередній датований документ (№ 29) король видав у Кракові 8 березня, наступний (№ 38) – там же 18 березня.

Викладаючи події 1513 року, С. Гурський записав:

Sed et Michael Glinski, perfuga ac proditor, misso in Germaniam servitore suo Missnero quodam Ssleynicz, Germanicos milites ad stipendia Moscitica conducebat [АТ, т. 2, № 143, р. 142].

Але і втікач та зрадник Михайло Глинський послав до Німеччини у Мейсен свого слугу, якогось Шлейнича, який найняв німецьких вояків для московитських походів.

Якщо це справді було в 1513 р., то ці німецькі найманці могли взяти участь тільки у другому поході на Смоленськ, влітку 1513 р. Втім, московські джерела мовчать про цих німців, можливо, їх не було багато.

Глинський пам'ятав про гнів короля і намагався його пом'якшити. Слід припустити, що він звернувся за посередництвом до угорського короля Владислава. Це видно із листа, який Сигізмунд надіслав із Кракова **18 листопада 1510 р.** до Владислава. Серед різних справ, переданих Владиславом через посла Іоана Рахенберга, була і пропозиція простити Глинського і забрати його з Москви. Сигізмунд категорично відмовився це зробити, але не заперечував проти того, щоб вивезений з Москви Глинський перебував деінде (не у володіннях Сигізмунда) [АТ, т. 1, № 144, р. 126].

Далі **18 травня 1511 р.** король Сигізмунд із Берестя надіслав Станіслава Горецького послом до угорського короля Владислава. Посол, зокрема, мав поінформувати останнього про намір М. Л. Глинського шукати допомоги у Молдавії [АТ, т. 1, № 232, р. 184].

Думаю, умисел Сигізмунда був при цьому – таки дістати Глинського у свої руки. Останній міг проїхати до Угорщини (до Владислава) або прямою дорогою через Литву і Польщу, де його майже напевно схопили б. Інша дорога – через Молдавію і Трансільванію, огинаючи з півдня володіння Сигізмунда. На ній Сигізмунд поставив татарську пастку і стежив за контактами Глинського з Молдавією (друга пастка). Був ще третій дуже кружний шлях – через володіння Тевтонського ордену (васала польського короля).

Захопивши Глинського, король міг би наказати його повісити і, таким чином, він перебував би в повітрі, а не на землі польського короля. І обіцянка була би дотримана, і мета досягнута...

Кримський борг

У вересні 1509 року кримський хан Менглі-Гірей надіслав великому князю Василю 3-у ряд листів, серед яких була і скарга на князя М. Л. Глинського [СИРИО, 1895 г., т. 95, № 4, [с. 77](#)]. Справа виглядала так. У Менглі-Гірея був холоп – ситник на ім'я Григор. Він за наказом (ярликом) хана пішов до Литви, і там *маршалок* князь М. Л. Глинський його пограбував, забрав у нього 6 000 алтин грошей. Магомет-Гірей (син Менглі-Гірея) допоминався тих грошей у князя, але безуспішно. А ті гроші у Григора були мої – нагадував хан. І от тепер хан просив, щоб Василь 3-й забрав ті гроші у М. Л. Глинського і переслав йому, ханові. Це стало би ознакою дружби і братерства.

Слід припускати, що цей Григор (вірменин?) потрапив у халепу під час виступу Глинського у 1508 році.

Листування з Кримом від кінця 1509 і до 1515 року втрачене, і ми не знаємо, чим конкретно скінчилась справа. Але можна думати, що хан таки отримав цю суму, оскільки в 1516 році його син, хан Магомет-Гірей, доповідаючи у Москві іншого боргу (за лікування князя В. Л. Глинського), не згадував за цей борг [там само, № 16, с. 302].

Смоленська війна (1512 – 1514 рр.)

Уклавши «вічний мир» з Литвою в 1508 р., московський уряд почав збирати антилитовську коаліцію на наступну війну. Вона мала складатись із Кримського ханства, Лівонії, Данії та Священної Римської імперії. Останнє було особливо неприємним, бо імперія, маючи тісні зв'язки із Польщею, могла шкодити королю Сигізмунду, навіть не вживаючи зброї. Дозвіл наймати німців на московську службу для війни проти Литви належав до таких шпигачок.

Завданням дипломатії Сигізмунда було розбити цю коаліцію, і це їй вдалося. Нова війна велася один на один: Москва проти Литви.

Писати повну історію цієї війни не входить у мої наміри – я хочу подивитись, яку роль відіграв у цих подіях М. Л. Глинський.

Перший похід на Смоленськ

Я припускаю, що Василь 3-й взяв на увагу оповідання М. Л. Глинського про успіх у битві з татарами під Клецьком (1506 р.) і вирішив скористатись досвідом Глинського-полководця.

19 грудня 7021 (1512) р. великий князь Василь 3-й вирушив походом на Смоленськ:

Того же году декабря в 19 день князь великий Василей Иванович всеа Руси, слушев обедни у Пречистой богородицы, пошел с Москвы на Литовскую землю к городу к Смоленску ратью. А с ним братья ево князь Юрья да князь Дмитрий Ивановичи да князь Федор Борисович Волоцкой, да зять государев Петр царевич [...]

А как пришол князь великий в Можаяск, а из Можайска пошол князь великий к Смоленску. И с великим князем были воеводы по полком: [...]

В большем полку с великим князем зять его Пётр царевич да великого князя бояре и воеводы князь Данило Васильевич Щеня, да князь Михайло Львович Глинской... [РК-1598, с. 49; РК-1605-2, [т. 1, ч. 1](#), с. 127].

Скорочено, але дуже подібно до розряду описує цей похід Іоасафівський літопис [Іоасафовская летопись. – М.: 1957 г., с. 192 – 193]. Там зазначено, що московське військо прийшло до Смоленська у січні 1513 р., а у третю неділю великого посту (27 лютого) великий князь уже повернувся до Москви. Похід не дав ніякого успіху.

На **початку 1513 р.** король Сигізмунд із Познані надіслав листа до архієпископа Яна Ласького, де зокрема сказано:

Scribit enim ipse palatinus, ducem Moscovie suspicari, quod nos Tartarum contra eum subordinassemus, et idcirco proposuisse illum exercitus suos ad obsidendam et intercipiendam arcem et terram nostram Smolensko mittere et quod premiserit jam fratrem suum ducem Georgium cum militia nonnullarum terrarum suarum ad eum locum, in quo sub dominatu regis Alexandri, fratris nostri, Lithuanes[s]i sunt et profligati, et quod item Michaellem Glinski cum aliquibus vojvodis

premierit versus Wiasma, ipse vero conferre se deberet ad Mosaysko et die natalis Christi arcem Smolensko oppugnare debuerit. [АТ, т. 2, № 149, р. 148].

Воевода [віленський] пише: московський князь підозрював, що ми підбурювали татар проти нього, і тому він вирішив послати свої війська, щоб обложити та захопити замок Смоленськ та його землю, і він уже послав туди свого брата князя Юрія із військами деяких своїх земель (який литовці за правління нашого брата Олександра занедбали); також він послав Михайла Глинського з іншими воеводами на Вязьму, а сам мав би йти до Можайська, і на Різдво Христове мав би напасти на замок Смоленськ.

Лист не датований; попередній королівський лист (№ 148) дано у Познані 6 січня 1513 р., наступний документ (№ 151) – там само 14 січня. Ці відомості настільки подібні до московського розряду, що ми повинні припустити – литовські розвідники таки зуміли дістати і переслати королю копію секретного документа. Від Москви до Познані – 1400 км, і навіть кур'єр, який долав по 60 км на добу, ніс цю вість не менше трьох тижнів. Зрештою, 19 грудня великий князь московський уже вирушив у похід, а рішення про нього мало би ухвалюватись перед тим, може й за місяць або більше, десь не пізніше 1-ї половини листопада 1512 р.

Смерть королеви Олени

В описі царського архіва, складеному в 1570-х роках, є згадка: «Ящик 27. [...] да запись, что дал князь Михайло Глинской во королеве и великой княгине Олене, как ей зелье давал Копегин [мабуть, Сопегин] человек» [ОЦА, с. 21]. Королева польська і велика княгиня литовська [Олена Іванівна](#), сестра московського великого князя Василя 3-го й удова по польському королю Олександру, померла у Браславі **20 січня 1513 р.** Підозрювали, що її отруїли, і от я думаю, М. Л. Глинський давав пояснення у цій справі. Він, звичайно, не був свідком смерті Олени, але, можливо, отримав з Литви якусь інформацію.

Московську точку зору на цю справу виклав Шигона 8 листопада 1517 р. під час переговорів з литовськими послами. Там згадано і «Ивашки Сопегина человека Митка Федорова», який готував і дав княгині отруту [СИРИО, т. 35, с. 524].

Другий похід на Смоленськ

Наступний похід розпочався **14 червня 7021 (1513) року**, коли великий князь Василь 3-й вирушив із Москви до Боровська і прибув туди 18 червня. Із Боровська він вирушив далі тільки 5 вересня 7022 (1513) р., але ще 17 липня відправив окремі загони до Вязьми й Дорогобужа [РК-1605-2, [т. 1, ч. 1](#), с. 134]. Здається, до цього моменту належить наступний розряд:

Тово же году [7021] послал князь великий от себя в Дорогобуж царевича Ак-Девлета да воеводу своею князя Михаила Львовича Глинского [...]

И царевичу Ак-Девлету, и боярину князю Данилу Васильевичю Щеняти, и боярину князю Михаилу Львовичю Глинскому велел быти в Дорогобуже.

А велел князь великий князю Данилу Васильевичю Щеняти и князю Михаилу Львовичю Глинскому отпустить из Дорогобужа в Литовскую землю воевод своих по полком... [РК-1605-2, [т. 1, ч. 1](#), с. 131].

Наступний етап цього походу описано так:

А большим воеводам велел князь великий итить из Дорогобужа к Смоленску наперед себя августа в 11 день: [...]

В передовом полку боярин князь Михайло Львович Глинской да окольничей Ондрей Васильевич Сабуров, да Юрья Иванович Замятнин [РК-1605-2, [т. 1, ч. 1](#), с. 136; в РК-1598, с. 52 накази цього походу сильно скорочені, залишилось тільки оце останнє речення].

Спрощено подає Іоасафівський літопис:

князь великий велел наперед себя идти к Смоленску воеводам своим, князю Михаилу Львовичу Глинскому и иным своим воеводам со многими людьми да Ак-Девлету царевичу Ахкуртову сыну с татары. И как князь Михайло и иные воеводы пришли к Смоленску и у града стаха... [Иоасафовская летопись. – М.: 1957 г., с. 193; запис датується липнем чи серпнем 7021 (1513) р.].

Важливу роль Глинського у цьому поході відзначив і невідомий на ім'я німець, автор опису цієї кампанії з литовського боку. Він написав навіть, що великий князь московський вирушив у цей похід «за вказівкою свого гетьмана князя Михайла Глинського» (auss angebungk seynes Heutman herzok Michel Glinzky) [*Рябинин И.* Новое известие о Литве и московитах. – Чтения в Московском обществе истории и древностей российских, 1906 г., № 3, с. 1 – 7]. Інші московські командири цього походу в записці не згадані.

Облога Смоленська знову не повелась, і десь у кінці жовтня чи на початку листопада 1513 р. Василь 3-й відвів своє військо.

Третій похід на Смоленськ

4 лютого наступного (1514) року було вирішено підняти третій похід на Смоленськ :

Тово же году февраля в 30 день отпустил князь великий в Дорогобуж боярина своего князь Данила Васильевича [Щеню] да князь Михаила Львовича Глинского; а из Дорогобужа велел идти часа того [= негайно] к Смоленску, а пришед под Смоленск, велел им быти по полкам:

В большем полку боярину князю Данилу Васильевичу да конюшему и боярину Ивану Андреевичу.

В передовом полку князю Михаилу Львовичу Глинскому да князю Михаилу Васильевичу Горбатову [РК-1605-2, [т. 1, ч. 1](#), с. 138; в РК-1598, с. 53 тут пропуск, так що вийшло «того же місяця» – після наказу 4 травня].

Дня «30 лютого» не буває, це якась помилка. Але можна не сумніватись, що цей розподіл командирів належить до весни 1514 року і на його основі формувалась армія для походу.

Початок походу розрядна книга описує так:

Князь великий Василий Иванович всея Руси пошел с Москвы ко граду Смоленску с ратными людьми в третье на осьмой неделе по Велице дни, в четверг, июня в 8 день [...]

А наперед себя послал князь великий ко граду Смоленску воевод своих, князя Бориса Ивановича Горбатова да князя Михаила Васильевича Кислова Горбатова да боярина и конюшева Ивана Ондреевича Челяднина. Они же, пришед, град оступили [РК-1605-2, [т. 1, ч. 1](#), с. 139].

З деякими відмінностями подає московський літопис:

Июня 8 князь великий Василий Иванович всея Руси пошел в третье ратью ко граду Смоленску [...]

А наперед себя послал князь великий ко граду Смоленску воевод своих, князя Бориса Ивановича Горбатого, боярина и конюшого своего Ивана Андреевича [Челядніна] и иных своих воевод со многими людьми. Воеводы же великого князя, пришед ко граду Смоленску, у града стаща, а града не оступиша.

И князь великий послал к Смоленску воевод своих, боярина и воеводу своего князя Даниила Васильевича Щеня, сына его князя Михаила, князя Михаила Львовича Глинского и иных своих воевод многих со многими людьми. И те воеводы, пришед к Смоленску, и с предпосланными воеводы великого князя град оступиша [Иоасафовская летопись. – М.: 1957 г., с. 195].

Основна різниця між двома досить близькими текстами в тому, що за першим передовий загін обложив Смоленськ, а за другим – якраз не обложив, і знадобився наступний загін (якого розрядна книга не знає – можливо, в ній якийсь пропуск).

Тут бачимо перестановки командирів порівняно із наведеним вище розрядом: Челядніна переставили у передовий полк, а Глинського – у великий полк, в якому він названий другим воєводою. Обидві посади, які він займав, були високі й гонорові, і на Москві, ясна річ, не бракувало претендентів, щоби їх зайняти. А тут якийсь вискочень з Литви перебиває їм дорогу!

Про початок облоги Смоленська згадано у листі короля Сигізмунда:

иж люди неприятеля нашего московского пришедши под замок наш Смоленськ по светом Николе по тыйден, и замок наш облягли [LM 7, № 159, с. 303 – 304].

Лист розіслано із Вільна 24 травня 1514 р., день св. Миколи (весняний) – 9 травня, а тиждень по ньому – 16 травня. Лист оголошує мобілізацію на день св. Іоана і призначає збірним пунктом Мінськ. Від Смоленська до Вільна – 430 км, і якщо новина зі Смоленська прийшла 23 травня, маємо швидкість руху гінця 61.5 км на добу.

Про цю ж подію йшлося у двох недатованих листах перемиського єпископа Петра Томіцького. У першому листі, відісланому з Вільна до Яна Любранського, написано зокрема:

Rerum vero novarum, que apud nos sunt hec summa set: venit dux Michael cum mille equitibus ad eos, qui castrum Smolensk obsident, a quibus nulla fit violenta oppugnatio, capti sunt nonnulli, occisi quam plurimi irruptionibus nostrorum partim ex Smolensk partim ex Orscha. In Smolensk factum est denuo jusjurandum ab omnibus auctore Vladica illo, tutari arcem ad extremum usque vite discrimen et proditores, si qui essent, pendere [AT, t. 3, № 80, p. 70].

Ось зведення наших новин. Прийшов князь Михайло із тисячею вершників, які облягають замок Смоленськ, але не атакують; декого схопили, багатьох наших під час нападу убили (частково зі Смоленська, частково з Орші). У Смоленську владика привів усіх до повторної присяги, щоб захищати укріплення до кінця [або: з найбільшим ризиком для життя], а зрадників, якщо такі з'являться, повісити.

Дату листа можна зміркувати з наступного речення листа:

Nam pro festo S. Joannis proximo solvitur medietas census de villis episcopatus, quem si canonici intercipient, facile me calculo evadent.

На наступне свято св. Івана сплачується половина податку з міст єпископства [? мабуть, перемиського?], і якщо каноніки перехоплять, вони легко приховають [цю суму] від мене.

На мою думку, тут ідеться про свято св. Іоана (Хрестителя, 24 червня), яке має незабаром наступити, і єпископ побоювався, що за його відсутності каноніки розтягнуть ці гроші і йому, Томіцькому, нічого не залишиться.

Отже, лист відправлений перед вказаною датою і тому не може стосуватись походу 1513 року, який відбувся восени (тоді Глинський теж був у передовому полку).

У другому листі – до Христофора Шидловецького (сандомирського каштеляна й віце-канцлера Польського королівства) написано так:

De rebus domini hujus hec nunc summa est. Venit nuper dux Michael cum M. equitibus ad eos, qui castrum Smolensko obsident, aufugeruntque huc nonnulli ab eo, nescio tamen verene an explorandi causa, qui referunt, adventare post eum ducem Danielem Sczenie, supremum campiductorem ducis Moscovie, cum mediocribus tormentis bellicis, ac demum ad hanc dominicam proxime futuram venturum ducem ipsum Moscovie cum validissimo exercitu eo animo, ut castrum Smolensko intercipiat, quod a nonnullis fugitivis intellexit esse paucis admodum hominibus munitum, deinde ut apud Berezinam castra ponerent et incursiones huc faceret: si vero Mtas regia proficisceretur adversus eum, concederet ad fines suos et illic eam expectaret [АТ, т. 3, № 81, р. 71].

Тепер коротко про справи нашої держави. Прийшов князь Михайло із тисячею вершників, які облягають замок Смоленськ, а деякі втекли від нього сюди. Я не знаю прецінь, чи правду кажуть ті, котрі розповідають, що за ним прийшов князь Данило Щеня, найвищий полководець московського князя, із гарматами середнього розміру, і нарешті до цього в найближчий час має прийти названий московський князь з дуже сильним військом, щоб захопити замок Смоленськ, який (як він знав від деяких утікачів) обсаджений дуже малим числом людей, потім зробить табір на Березині і буде нападати. Але якщо його величність король виступив би проти нього, то [московіт] відійшов би до своїх кордонів і там би очікував [на королівське військо].

Ясно, що другий лист відіслано трохи пізніше за перший, бо в ньому згадано про прибуття війська Щені з артилерією.

Лист не має місця написання, також не має дати (тільки в наступному абзаці зазначено, що литовське військо має вирушити до Мінська на день св. Іоана Хрестителя – 24 червня). Оскільки в листі йдеться про мобілізацію, оголошену 24 травня – лист слід датувати часом після цього дня (можливо, до середини червня). Тоді виходить, що попередній лист (№ 80) слід датувати дуже близьким днем, можливо, навіть 23 травня.

Але я зовсім не розумію, як О. Зимін видобув з другого листа, що М. Л. Глинський прибув до Смоленська уже в середині квітня і почав переговори з міщанами [ЗРН, с. 160]. Нічого такого в цьому документі нема.

О. М. Лобін так само датує цей другий лист серединою квітня 1514 р. і так само не подає підстав для цього [Лобин А.Н. К вопросу о роли Михаила Глинского в Смоленской кампании 1512–1514 гг. [Электронный ресурс](#)] // История военного дела: исследования и источники. – 2015. – Специальный выпуск IV. Смоленские войны XV-XVII вв. – Ч. I. – С. 136]. Можливо, дослідники орієнтувались на дати

сусідніх листів у збірці Томіцького: лист короля Сигізмунда до Станіслава Шафранця [№ 78, с. 69] відіслано із Вільна 12 квітня, а лист Сигізмунда до кардинала Ахілла [№ 85, с. 74 – 75] – так само з Вільна 21 квітня.

При цьому я хочу звернути увагу на одну особливість цієї копіяної книги: листи короля там переписані завжди з повною датою, тоді як інші листи, зокрема, самого Томіцького, мають в кінці *Datum* або *Datum Vilno*, а сама дата не скопійована. Я думаю, що [Станіслав Гурський](#) (кін. 15 ст. – 1572, секретар єпископа Петра Томіцького), формуючи в сер. 16 ст. томи колекції *Acta Tomiciana*, розмістив листи № 80 та 81 за власним розумінням, отже, можливо, й не на належному місці. Більше про хронологічні помилки у томах АТ написав В. Кентшинський [*Kętrzyński W. O Stanisławie Górkim*, kanoniku płockim i krakowskim i jego dziełach. – Poznań: 1871, s. 55 – 56]

Так чи інакше – важко повірити, що король чекав більше місяця перш ніж розпочати заходи відсічі нападу.

Ще одна згадка про М. Л. Глинського міститься у листі імператора Максиміліана до угорського короля Владислава. Розмірковуючи про припинення війни між Російським великим князівством (*Mg. dominus Russie*) та Польщею, імператор написав:

Quodsi hoc compromissum sequeretur, curabit ces. Mtas. cum Illri. dno. Michaele duce Glinski, quod desistat a molestationibus et turbationibus ipsius Sermi. regis Polonie et suorum regnorum et dominiorum, et omnes alie molestationes et offense cessabunt [АТ, т. 3, № 170, р. 121].

Якщо ця угода була би дотримана, могла би цісарська величність разом з найяснішим паном наказати князю Михайлу Глинському, який поробив турбот і неприємностей найсвітлішому королю польському та його королівствам і володінням, і тоді всі інші турботи і сутички мають припинитись.

Лист не датовано, у збірці він уміщений між листами короля Сигізмунда із Вільна (№ 168, 169 – 30 червня 1514; № 171 – 1 липня). Мабуть, король Владислав переслав цей лист Сигізмунду для інформації, і написання його треба відносити до весни 1514 року. Тоді можна думати, що імператор не мав на увазі ніякої конкретної новини, а міркував про війну, яка точилась уже більше року.

Далі під час облоги і здобуття Смоленська:

В передовом полку бояре князь Михайло Львович Глинский да князь Михайло Васильевич Кислой Горбатой, да Андрей Васильевич Сабуров [РК-1605-2, т. 1, ч. 1, с. 143].

Наступна звістка про М. Л. Глинського міститься у звіті про падіння Смоленська, який склав невідомий німець і відіслав його 3 вересня 1514 р. мемельському комтуру (Мемель = Клайпеда), а комтур переслав його великому магістру Тевтонського ордена. Там часто згадується князь Михайло:

... Hot der Moschkowiter bforcht vorreteri vnd hot nicht thurn hinauff reiten, alzo ist herzcog Michell am tage ad vincula Petri vf einen morgen frwe hin auff mit tawsent pferden geritten, vnd zo baldt er hinauff komen ist, so sein die auffim slosse ehm fur die fusse gefallen vnd haben ehm das slos vnd alles, das im slosse gewesen ist, eingewmet vnd apgetreten.

So ist Herczog Michel etliche Tage vfm Slosse gewesen, vnd doselbst alle Dingk coordiniret vnd bsaczt; und ist widder zcu Moschowiter komen, vnd hot gesprochen also:

– Gnediger Grosfurste aus der Moschaw, hewthe shenke ich dir das Slos zu Schmolencz, das du lange begert hast; was schenkstu mir?

So hot gesprochen der Moskowiter mit grosen Frewden:

– So du mir das schenkest, zu schenke ich dir das Furstentum yn Littawen, vnd gelobe dir, das mein Hewpt nicht zu Ruh setzen wollen, ich bringe dich an die Orthir.

Mit disen Worten sein sie auff's Slos zu Smolencz eingeritten, vnd zo baldt der Moschkowiter einkomen ist, ist er vor alle dingk in die kirche vnser lieben frawen eingangen vnd do selbst yn groser andacht vnnnd dangsagunge sein opffer gethon hat, vnd do selbst zu andern mael herzcogk Micheln gelobt hat, in Littawen yn zu setzen [...]

So ist yr Hewtman von danne gezogen, den hot Herczog Michel etliche Meilen geleyt vnnnd ist zcum Konige gekommen [[Supplementum ad Historica Russiæ monumenta](#). – Petropoli: 1848, № 146, S. 361; О. М. Лобін, скориставшись оригіналом документу з Прусського таємного архіву, відзначив, що публікація 1848 року дещо скорочена і зіпсована. Він опублікував деякі фрагменти німецького тексту і свій переклад (op. cit., с. 140 – 141) – я цим скористався при компоновці тексту].

Оскільки московит [Василь 3-й] боявся зради і не поїхав туди назад (thurn), тому князь Михайло на день вериг Петра рано вранці прискакав туди з тисячею вершників; і як тільки він туди прийшов, ті, що були в замку, упали йому в ноги й уступили та передали йому замок і все, що було в замку.

І князь Михайло кілька днів був у замку і прямо там впорядковував і оцінював (bsaczt) речі; і знову (widder) поїхав до московіта і сказав так:

– Милостивіший великий князю московський, я сьогодні дарую тобі замок Смоленськ, який ти давно жадав. А що подаруєш мені ти?

На це московіт сказав із великою радістю:

– Оскільки ти даруєш мені це, то й я дарую тобі князівство в Литві [Зимін та Лобін перекладають: князівство Литовське], і присягаюся тобі, що моя голова не заспокоїться, поки я не надам тобі [маєток] (Orthir – ? назва місцевості? Орша?).

З цими словами вони в'їхали у смоленський замок, і як тільки московит прибув, то перш за все пішов до церкви нашої любої пані [= богородиці] і там у великому благоговіння із вдячністю приніс жертву і вдруге пообіцяв князю Михайлу посадити його в Литві [...]

І тоді гетьман пішов, і князь Михайло подолав кілька миль і прибув до короля.

(Я висловлюю вдячність Валентину Стецюку за переклад цього важкого для мене тексту.)

Пару зауважень по перекладу.

Orthir – неясне слово, можливо, назва місцевості. Орша? За контекстом перекладено як *маєток*.

vnnnd ist zcum Konige gekommen – буквально значить «і прибув до короля». Думаю, що тут має бути: «зупинився, очікуючи на прихід короля», припускаю якийсь пропуск в тексті.

Католицьке свято «[св. Петра в кайданах](#)» (власне, чудесного звільнення із в'язниці) відзначається 1 серпня (тоді як у православ'ї – 16 (29) січня!).

Розглядаючи цей запис, не можна не відзначити деякі суперечності. Перш за все, Михайло тут вступив у Смоленськ 1 серпня – і в той же час московські літописи згідно пишуть, що в цей день у місто вступив сам великий князь. Отже, для «кількох днів, упродовж яких Михайло керував усім сам» не залишається місця.

Далі, свідками розмови Василя 3-го і М. Л. Глинського могли виступати тільки самі учасники розмови, але ніякою мірою не цей невідомий нам німець (який мав ще дуже добре розуміти руську розмовну мову!). Друга розмова – у церкві – так само була між тими ж особами, і я не зовсім розумію О. М. Лобіна, коли читаю в нього: «Великий князь при свідетелях торжественно пообещал помочь Глинскому» [*Лобин А.Н. op. cit., c. 141*]. Свідками при такій справі могли би бути члени боярської думи, вищі вельможі держави, а не одні тільки польові командири. До речі, а як цей німець попав до церкви?

Я думаю, що Михайло в'їхав у Смоленськ перед великим князем задля забезпечення охорони (тут я німцю вірю), і (можливо) по європейських (католицьких) поняттях через це він вважався завойовником і власником здобутого. На цій підставі німець скомпонував свій діалог у вигляді апофегми (обміну дотепними репліками). Чи була там іронія, як думав О. Зимін [ЗРН, с. 165], чи не було, як думав О. Лобін – однозначно вирішити важко.

Цілком могло бути, що Василь 3-й не вважав кампанію закінченою і сподівався, що вдасться ще щось захопити – якщо не все Велике князівство Литовського, то принаймні ще якусь велику його частину.

Останнє, що знав німець про Михайла – що він поїхав зі Смоленська. Це відповідає інформації московських літописів (як далі). Орієнтовно можна думати, що лист було написано не пізніше середини серпня 1514 р. Лист вірогідний у тій частині, де викладено зовнішні спостереження. Щодо розмов Василя із Глинським – я погоджуюсь із думкою О. Лобіна: тут пересказано чутки, які ходили у Литві [*Лобин А.Н. op. cit., c. 141 – 142*].

Можна думати, що цей лист бачив Б. Ваповський, який приточив його до кампанії 1508 р., як [згадано вище](#): там Глинський обіцяв Василю віддати Смоленськ, а сам хотів захопити усе ВКЛ.

Важливо, на мою думку, що Глинський був ключовим діячем в захопленні Смоленська тільки в очах людей Заходу, католиків. Московські джерела показують, що Глинський займав у цій кампанії важливу, але далеко не ключову посаду, і це мені здається ближчим до істини. Перебільшення його ролі з боку джерел католицького кола, думаю, було наслідком попередньої гучної слави Глинського, в той час як інші московські полководці (навіть провідні) були їм мало знайомі.

Децій, котрий писав як сучасник подій, занотував, що великий князь Василь зневірився у можливості здобути Смоленськ і уже хотів зняти облогу, але Глинський відрадив це робити. Звідки Децій дізнався такі секретні подробиці? Можливо, від інших учасників наради – воєвод, які потрапили в полон в битві на Орші. Але це – тільки припущення.

В дуже неясних виразах Децій записав, що у Смоленську наступила зрада, і 30 липня Глинський в'їхав у Смоленськ, а наступного дня в'їхав Василь і відбув молебень [DKZ, s. 76] (оце має паралель в розглянутому листі).

Ваповський загалом повторив сказане Децієм, але розвинув тему зради у такий спосіб, що власне Глинський почав схиляти керівників міста і війська до капітуляції, обіцяючи їм свободу, владу й багатства. І от русини, які були у Смоленську, вирішили здатися своїм одновірцям [KBW, p. 116].

С. Герберштейн у [своєму оповіданні](#) про здобуття Смоленська, здається, скорочено переповів Ваповського.

С. Гурський загалом [повторив](#) оповідання Ваповського [АТ, 1853, [t. 3](#), p. 2].

У такий спосіб твердження, що власне Глинський добився капітуляції Смоленська, увійшло в історіографію як незаперечний факт. Я думаю, цілком могло бути, що Глинський прикладав зусилля в цьому напрямку, але чи були ці зусилля вирішальними – сумніваюсь. До того ж оповідання Ваповського неконкретне, він не знав нікого з тих керівників оборони Смоленська, котрі здалися на обіцянки Глинського. Щоб скласти таке оповідання, не треба було мати конкретні відомості з місця, а досить було загальних уявлень, 1, що Глинський – зрадник, отже, має діяти по-зрадницьки; 2, що русини (православні) взагалі зрадливі і охоче пристають до москалів.

У дуже близькому часі король Сигізмунд написав листа до коронного канцлера Матвія Древіцького, де зокрема сказано:

Illud etiam vre. Pti. significandum duximus, quia Sawa noster, qui capte seu dedite Smolensko interfuit et liber inde dimissus, retulit nobis, quia dum Michael Glinski valediceret, inter cetera verba, que ei idem Glinski loquebatur, hoc etiam fuisse locutum: «Dnuin. Jaroczki, compatrem meum, salutabis et dicas ei, quod mei obliviscitur, jamque est oblitus postquam auctus est majoribus fortunis, nam de his rebus, de quibus me certiolem facere debuit, nihil hactenus mihi respondit».

Cupimus itaque, ut vra. Ptas. eundem Jaroczki, marschalcum curie nostre, hisce de rebus diligenter percontetur, de quibus non meminimus ipsum aliquid nobis unquam dixisse, et id, quod ex ejus sermone cognoverit, nobis per hunc cubicularium significet [...]

Datum ex castris ad Mynsko fer[ia] IV post f[estum] assumptionis Marie [АТ, t. 3, № 222, p. 159 – 160].

І ще стосовно Вашої Мосці. Рахуємо ми за певне, что Сава наш, який чи то був захоплений, чи то здався, перебував у Смоленську, і залишений там сувій [книгу? зошит?] забрав назад до нас, бо коли Михайло Глинський прощався, то серед інших слів, які про нього той Глинський казав, про це також було сказано: «Пане Яроцький, привітай земляка мого та скажи йому, що він мене забуває, й я вже забутий після того, як він набув величезного статку [або: піднесений найщасливішою долею], бо про ті речі, про які він мав повідомити мені, він все ще мені не відповів».

Отож ми бажаємо, щоб Ваша Мосць того Яроцького, маршалка суду нашого, ретельно розпитали про речі, про які самі ми не пам'ятаємо, щоб він їх колись казав нам, і той щоб з цієї розмови дізнався, який нам через цього спальника подають знак...

Дано у Мінському замку 4 дня після свята Вознесіння Марії.

(Висловлюю вдячність Віктору Галаху за переклад цього документу.)

Із цього листа, надісланого 19 серпня 1514 р., ясно тільки те, що нічого не ясно. Що за Сава? Це він – спальник? Що за сувій, який Сава передав королю? Що за земляк Глинського, якого мав привітати Яроцький? Може, князь Костянтин Острозький, якому король передав Турів після М. Л. Глинського? Чи Ян Миколайович Радзівіл, який став намісником в Гоньондзі після М. Л. Глинського [LM 8, № 308, [р. 252](#) – 253 – у документі 14 квітня 1507 р. Я. М. Р. названий намісником гоньондським]?

Король написав, що нічого не зрозумів у цій конспіративній промові, і просив канцлера дізнатись у Яроцького (якого, виходить, не було при королі) – що то все має значити.

Від Смоленська до Мінська – 310 км, і можна припускати, що Сава вибрався зі Смоленська не пізніше 9 серпня. По дорозі, десь в районі Орші, він мав пройти через розташування московського війська на чолі із М. Л. Глинським, яке було виставлене на захід від Смоленська. Мабуть у цей час Сава мав розмову із Глинським, не в самому Смоленську.

Оце стільки знав король про дії й наміри М. Л. Глинського в момент між падінням Смоленська і арештом Глинського. Звичайно, Глинський розумів, що його поклон до Яроцького, переданий через Саву, так чи інакше попаде до короля, але про намір перейти до короля тут немає ані слова. Думаю, Глинський добре пам'ятав, що король хоче його повісити як зрадника.

Фальшивий розряд

До **7088 (1579..1580) року** належить суперечка за місця. У скарзі сказано:

В 22-м году были воеводы на берегу: в большом полку князь Михайло Данилович Щенятев да дед мой родной Андрей Никитич Бутурлин, в правой руке князь Михайло Львович Глинской да князь Иван Васильевич Кашин Глухой князь Юрьев отец [РК-1636, [ч. 1, с. 302](#) – 303].

Цей розклад вигаданий, розрядні книги за 7022 (1513..1514) рік такого розкладу не знають, знають зовсім інших воєвод [наприклад, РК-1598, с. 55]. Звичайно, скаржники не могли пам'ятати події, які були за 66 років перед подачею скарги, і такі пізні вигадки треба відкидати. До того ж у скаргах за місця покривджені завжди схильні перебільшувати заслуги своїх предків.

Глина перша (1514 – 1522 рр.)

1 серпня 7022 (1514 р.) Василь 3-й в'їхав у захоплений його військом Смоленськ. Далі

Тово же году (7022) послал князь великий слугу своею и воеводу князя Михаила Львовича Глинского со многими людьми беречь своей вотчины города Смоленска и иных городов от своею недруга, от Жигимонта, короля польского [РК-1605-2, [т. 1, ч. 1](#), с. 145].

Але наслідок такого наказу вийшов цілком несподіваним:

Князь же Михайло Глинский, изменник, забыл бога и свою правду, преступил крестное целование государю великому князю и учал ссылаться с королём да и со всеми паны ляцкими, и литовских людей учал наводить на великого князя людей, а сам хотел бежати к королю. Воеводы же великого князя, князь Михайло Иванович Булгаков и иные воеводы, слышав Глинского измену и с королём и с паны ссылку, и про то, что хочет от государя

великого князя к королю бежать, и **изымав его, изменника**, и послаша ко государю к великому князю [ПСРЛ, 2001 г., т. 6, ч. 2, стб. 402; 1904 г., т. 13, ч. 1, с. 21; скорочено: ПСРЛ, 1959 г., т. 26, с. 304; 1978 г., т. 34, с. 11; 1910 г., т. 20, ч. 1, с. 389; Воскресенський літопис додає: «князь же великий Глинского оковав послал на Москву и велел заточити» (ПСРЛ, 1859 г., т. 8, с. 257), і це доповнення є в Шумиловському томі Лицевого зводу (ПСРЛ, 1904 г., т. 13, ч. 1, с. 21); скорочено й перефразовано: ПХ, с. 278].

Пізній Псковський 1-й літопис подає інакше: «И нача князь Михайло Глинский перевет держать, и человека его изымаша с переветным грамотами к королю, и великого князя воеводы, изымав князя Михаила Глинского послаша его к великому князю» [ПСРЛ, 2005 г., т. 5, с. 98; також Псковський 3-й літопис – Псковские летописи, 1955 г., вып. 2, с. 260]. Цих «грамот» не знає жоден близький до часу подій літопис!

Все це сталося у серпні 1514 р. – запис є останнім у річній статті 7022 р., далі йде 7023-й вересневий рік. Я думаю, Михайло спробував заслати розвідників (одного розвідника?) на захід, звідки можна було очікувати приходу ворожого війська, і це було сприйнято як спроба увійти в контакт із ворогом.

І от 8 вересня вороже військо напало на москалів і побило їх, так що Михайло Булгаков та інші воеводи потрапили у полон [ПСРЛ, 2001 г., т. 6, ч. 2, стб. 403; те саме: 1962, т. 28, с. 349 – 350; Иоасафовская летопись. – М.: 1957 г., с. 164 – 165; ПСРЛ, 1959 г., т. 26, с. 305]. Це була та славна битва під Оршею, в якій литовським військом командував князь Костянтин Острозький.

Почувши таку гарну новину, 10 вересня 1514 р. Василь 3-й поїхав зі Смоленська до Москви. Децій з цього приводу стримано написав, що Василь, наляканий поразкою, швидко подався до Москви [DKZ, s. 84]. Ваповському цього здалося мало – і от в його творі Василь покидає усю здобич у Смоленську і кидається тікати, і не зупиняється аж до самої Москви [KBW, p. 121]. С. Гурському і цього здалося мало, і в нього Василь тікає так швидко, що за одну добу долає 60 німецьких миль і прибуває до Москви (у Герберштейна між цими містами записано 63 милі [ГЗМ, т. 1, с. 629]). Далі С. Г. пояснював: Василь боявся, що свої його схоплять і видадуть королю, і т. д. [АТ, т. 3, р. 6 – 7; також є [переклад](#)].

Видно, арештовувати зрадників було простіше, ніж битись із ворожим військом. Чи справді Глинський був зрадником, чи таким його, чужинця, виставили воеводи-сослуживці, і це придалося для виправдання наступної поразки – не знати, але видно, що Михайло Глинський, щасливо unikнувши ув'язнення в Литві, потрапив у московську тюрму.

25 вересня 1514 р. король Сигізмунд надіслав із Вільни листа архієпископу Яну Лаському, де зокрема коротко згадав:

Dux Michael volebat ad nos transfugere, sed a suis duci Moscovie proditus, captus et vincus triduo ante conflictum in Moscoviam missus est [АТ, т. 3, № 234, р. 185].

Князь Михайло хотів перебігти до нас, але був зражений своїми москалями, схоплений, закований і відправлений до Москви за три дні до битви.

Ці відомості король одержав від полонених у битві під Оршею (мабуть, тих самих воевод, які схопили М. Л. Глинського) і, природно, відбиває їх точку зору.

Сам король нічим не виразив свого особистого ставлення до цієї пригоди, але мабуть зі зловтіхою подумав, що гордим сам бог противиться.

На честь перемоги під Оршею було складено латинську похвальну пісню, добряче довгу (десь 130 терцин, до 400 рядків) [АТ, т. 3, № 244, р. 196 – 200]. Згадано там і М. Л. Глинського, навіть двічі:

Volens sibi providere,
Teque bellis detinere,
Commovit Scismaticos:

Hinc Valachum instigando,
Illinc Moscum impulsando,
Michaelae stimulo.

[Наш славний король]
Себе забезпечував,
Війнами затримував,
Розігнав схизматиків:

Тут Валаха він ганяє,
Там Московита штовхає,
Що Михайлом збурений.

І далі:

Inter bec clam destinavit,
Qui tot mala fabricavit,
Ad te Glinski nuncium,

Quo redire promittebat,
Ex suorum expetebat
Erratorum veniam.

Quod cum hostes acceperunt,
Statim illum remiserunt
Vinctum in Moscoviam.

Криючися між дзьобами,
Той, що зла зробив багато, –
Глинський до тебе звернувся,

Повернутись обіцявся,
Аби прощення помилок
Від тебе дістати.

Вороги про це дізнались
І негайно відіслали
До Москви закутого.

Як бачимо, факти, згадані у пісні, суворо обмежені тим, що знав король.

Слід знати, що іншу похвальну поему про битву під Оршею склав [Андрій Крицький](#) [*Ad divvm Sigismvndvm Poloniae regem et magnvm dvcem Lithvaniae [...]* post partam de Moskis victoriam Andree Krziczki inclite co[n]jugis sue ca[n]cellarij carne[n]. 1515. Також уміщена в АТ, т. 3, № 242, р. 191 – 195]. Але там про Глинського нема згадки.

Арешт М. Л. Глинського справив неприємне враження в Криму. Князь Аппак писав до великого князя Василя 3-го:

И которые твои недруги, и они так молвили: который человек [М. Л. Г.] на его дорозе голову свою и душу за него [Василя] покладывал, и он [Василь] над ним [Глинським] так доспел, ино которому добру быти? [СИРИО, 1895 г., т. 95, № 10, с. 167].

Цей лист міститься в пакеті документів за липень – вересень 1515 р. Лист Аппака стилізовано так, що він записував не свої власні думки, а думки царя (можливо, покійного Менглі-Гірея, який помер 15 квітня 1515 р.).

На початку 1516 р. імператор Максиміліан, бажаючи якось залагодити конфлікт між Польщею-Литвою і Московією, надіслав до Москви свого посла – Балтазара Едера. В Москві його не дуже-то злякалися і навіть були заарештували, сказавши, що він шпигун, а не посол. На зворотньому шляху він [розповідав](#), зокрема, таке:

Narravit vero idem Baltazar, magnam esse in Moscovia rerum omnium angustiam, ducem etiam Michaellem Glinski arctis vinculis teneri; hec se didicisse ex duobus pueris Almanis, quos cesar illic antea miserat, ad Moscam linguam ediscendam, qui clam ad eum ventitabant [АТ, т. 4, № 1, р. 2].

Той же Балтазар і справді розповідав, що всі справи в Москві кепські, що навіть князя Михайла Глинського тримають у кайданах; про що він дізнався від двох німецьких хлопців, яких цісар перед тим послав туди вчитися московської мови, і які до нього таємно навідувалися.

Тут варто звернути увагу, що посол зазначив, як він здобув цю секретну інформацію. Давні автори любили записувати обставини, про які вони самі не знали й не могли знати, і при цьому не обтяжували себе вказівками на джерела інформацій. Ну, а сучасні історики залюбки це переповідають, не журячись тим, що це могли бути прості здогади (або, як зараз модно казати, «експертні висновки»).

Арешт Глинського зробив враження і в Європі, так що [імператор Максиміліан](#) (1459 – 1519), відправляючи послом до Москви С. Герберштейна, надав йому 12 грудня 1516 р. спеціальну інструкцію – просити про звільнення Глинського:

[...] так как мы воспитывали названного герцога Михаила Глинского с юных лет при нашем дворе и он оказал себя честным и исправным на нашей службе у нашего любезного дяди и князя, герцога Альбрехта Саксонского, мы особенно расположены к нему [...] [ГЗМ, т. 1, с. 748 – 749].

Копія цього листа (із датою 4 листопада 1517 р.!) записана у книзі московської дипломатичної документації [СИРИО, т. 35, № 85, с. 543 – 544]. Там же записано і кучеряву промову С. Герберштейна 19 листопада 1517 р. перед великим князем на цю тему:

Его цесарскому величеству в уши пришло, как твоя наиясность не безвинно како подвигся, что князя Михаила Глинского поимана держишь, коего занеж от младых лет на своем дворе цесарском воспитал; также он у светлейшего Альберта, князя саксонского, начальника и сродника его величества дражайшего, на его службах всегда бодрена показал.

Того для, цесарская милость о нем сжалилась, не безлепа помыслил; и нечто тот князь Михайло Глинской некогда спротивно твоей ясности учинил, и

он уже таким поиманием полно казни пострадал, мнит его цесарское величество; и занеже [у] великих начальников то есть нарочито уставлено, чтобы сверепство остави, и кроткою милостью и благостию и повинным себя имели, того для твою ясность учинил поискати, чтобы еси изволил, для его величества и для меж вас особные дружбы и братства, того Глинского освободити и в наши руки, его величества советником, дати, и чтобы его величеству служити болши могл.

А с ним его величество так хочет учинити, и толь тяжкою его присягою связати, что противу твоей наиясности или твоих [наступників?] после того николи смеет того учинити.

Можна зробити висновок, що С. Герберштейн показав себе добрим дипломатом. Тримаючись даної йому інструкції і не додаючи до неї нічого по суті, він постарався розвинути довкола неї красномовство і спокушав Василя 3-го перспективою вступу до клубу справжніх начальників, котрі відомі своїм милосердям.

Відповідати на це великий князь наказав боярину Шигоні, і той 21 листопада говорив так:

Ино тот Глинской ещо был у Жигимонта короля, и мы его и там жаловали и берегли; и опосле того приехал к нам служити, и мы его жаловали, во чти у себя в великой учинили и межи великих людей у нас был.

И как есмя почали со своим недругом з Жигимонтом королем, свое дело делати, и мы его у себя в воеводстве учинили и люди с ним наши многие ходили.

И как есмя взяли отчину свою Смоленск, а его есмя послали в недруга своего в Литовскую землю, а с ним своих людей, и он, позабыв своей правды и нашего к себе жалованья, учал ссылатись с нашим недругом с Жигимонтом королем, а учал наводити Жигимонтовых королевых людей на наши люди да и навел.

И наши воеводы, его изымав, к нам прислали, и он был по своим делом дошел великия казни, и велели были есмя его казнити.

И он, попамятовав рожение отца своего и матери (отец и мать у него были греческого закону, а он дан был на училища и Италейские страны, и он молодостью отстал от греческого закону, а пристал к римскому закону) и похотел к своей вере, к греческому закону, да бил челом отцу нашему Варламу, митрополиту всея Руси, чтобы ему опять быти в греческом законе.

И отец наш Варлам, митрополит всея Руси, у нас его от казни взял, да его пытается, чтобы он не неволею приступил в вере, пообшол бы ся гораздо мыслью.

И брат бы наш на нас о том мнения никоторого не подержал, чтобы нам ему за что постояти, ни за что ему брату нашему не стоим, а Глинского нам к нему отпустити нелзе.

И Жигимонт [Герберштейн] говорил: государь мой приказывал о нем того дея, что он был в его земле в науце; и ныне на него такого пришло, ино ему у государя быти непригоже; а и у короля ему у полского быти непригоже же; и государь мой его просил того дея, что его хотел отдать внуку своему Карлу.

А коли государские на то воли нет, что его нашему государю отдать, и государь бы ему свободу учинил, а яз бы то видел [СИРИО, т. 35, № 85, с. 545 – 546].

Відповідь дана у чисто московському стилі – лукава і брехлива.

1, коли і як Василь 3-й оберігав Глинського під час його перебування в Литві? Хіба що це слабкий натяк на ті війська, котрі в 1508 р. Василь послав на допомогу Глинському?

2, історія з арештом викладена точно так, як і в літописі. Найраніший літопис, який її містить – Софійський 2-й – доведено до 1518 року, і можна думати, що саме літописне оповідання послужило основою для відповіді Шигони, а не навпаки. Якби відповідь Шигони була джерелом літопису, то можна було сподіватись в літописі згадки про намір стратити зрадника і про втручання митрополита – а цього нема.

Оскільки пізніше Глинський знайшовся у московській тюрмі, у Воскресенському літописі зроблено додаток, що Глинського забили в кайдани і ув'язнили у Москві. Ані втручання митрополита, ані навернення Глинського на православ'я жоден московський літопис не знає.

3, отже, я думаю, що намір стратити Глинського і все наступне – це вигадка ad hoc для обдурювання імператорського посла.

4, Герберштейн у цю байку не повірив і навіть не згадав її у своїй розповіді про Глинського (як побачимо далі). Та й як його повірити у «добровільне навернення на православ'я» перед загрозою кари на горло?

5, і наш сучасник, архімандрит Макарій (Веретенников), автор докладної [біографії митрополита Варлаама](#) у «Православній енциклопедії», у цю байку теж не повірив і не згадав про неї – попри те, що клопотання за опальних та навернення такої крупної рибини як князь Глинський на православ'я були б дуже позитивними моментами діянь митрополита.

6, в 1508 році московський великий князь Василь у [листі до сестри Олени](#) чітко назвав Михайла Глинського православним і навіть зазначив, що релігійні утиски з боку католиків були причиною його, Василя, війни проти Литви.

Так писали москалі в розпал війни, коли православіє Глинського було гарним агітаційним гаслом для мотивування московського наступу на ВКЛ. А через 9 років ті ж самі москалі несподівано «забули», що вони тоді воювали за інтереси православія, бо їм в цю мить стало вигідно представити Глинського католиком.

7, жодне інші джерело не знає переходу Глинського на католицтво. Якби він, оселившись у Москві, збудував на своєму дворі католицьку каплицю, виписав для неї ксьондза і латинські богослужбові книги, причащався в нього тільки опрісноками і ні в якому разі не вином – тоді можна було би мати підозру щодо його католицтва.

А якби він до того ж навернув на католицтво мешканців своїх володінь (Малоярославця та Боровська) і, заходячи в боярську думу, щоразу говорив: «[Beatus vir](#) qui non abiit in consilio impiorum» (тобто: як би було добре, якби мені не треба було ходити на оцю раду нечестивих) – тоді можна було би думати про його католицтво упевнено.

Але нічого такого не було. Знаючи надзвичайну пильність московитів щодо найменшого відхилення від православ'я – можна було би сподіватись якихось підозр щодо православності вихідців з Великого князівства Литовського, але ми про такі підозри не знаємо, отже, їх і не було.

Натомість ми твердо знаємо про православність М. Л. Глинського (як [виконавця заповіту](#) князя Дмитра Путятича).

Так клопоти імператора скінчилися нічим – москалі відмовились не тільки відпустити Глинського у вільний світ, але навіть перевести із «малої зони» (набережної палати у московському Кремлі) у «велику зону» (Московську державу).

30 листопада 7031 (1522) року великий князь Василь 3-й відправив до короля Сигізмунда своє посольство на чолі з окольничим Василем Григоровичем Морозовим. Посли отримали докладні інструкції, і особлива інструкція щодо Глинських була відправлена уже навздогін послам:

А нечто учнут говорити Василью и Андрею со товарищи о князе Михайле о Глинском, и Василью и Андрею со товарищи князя Михайла Глинского отговаривати накрепко, по великого князя наказу. А говорити:

Ведомо вам, что князь Михайло Глинской ко государю нашему приехал служить; и он позабыл своей правды, на чем государю правду учинил, и государя нашего жалованье, да государю нашему изменил; и государь наш на него за то опалу свою положил, и сидел в крепости у государя нашего.

И опосле того князь Михайло Глинской бил челом великому государю нашему Василью, божьею милостью государю всеа Руси и великому князю, отцем его, митрополитом всеа Руси, и архиепископы и епископы и архимандриты и игумены и всем священным собором о том, что молодостью отступил от греческого закона, приступил к римскому, и он ныне опять хочет приступить к греческому закону; и государь бы пожаловал, дал ему на то волю.

И государь наш князя Михайла Глинского пожаловал, и на то ему волю дал, и он ныне в греческом законе; и пожаловал его государь наш, в своей опале освободил, и государю нашему князя Михайла Глинского к королю никак не отпустить [СИРИО, т. 35, № 94, с. 660 – 661].

Як видно, в основі інструкції лежала відповідь Герберштейну 1517 року, але з досить характерними змінами:

- 1, передісторія «зради» рішучо скорочена;
- 2, уже нема мови про страту, тільки про ув'язнення у фортеці;
- 3, нема імені митрополита Варлаама, котрий був усунутий з посади рік тому (17 грудня 1521 р.).

4, натомість клопотання «підтримав» весь духовний чин, про що не було згадки раніше.

5, брехливо стверджується, що Глинського звільнено (але інструкцію можна зрозуміти і так, що великий князь дозволив Глинському один раз вийти із в'язниці до церкви для церемонії приєднання до православ'я, а потім новонаверненого православного спровадили знову до в'язниці).

Отак на Москві пишеться історія (у прямому сенсі виразу).

Далі ця інструкція говорила:

А нечто взмолвят о Богдане о Глинском, или о его снохах, о Глинских женах, или о иных, которые за Глинским приехали, oprичь Михайла Семенова и Петра Фурсова, и Якуба [Ивашенцовича] и их братьи и братаничев, которые служат великому князю.

И Василью и Андрею говорити, чтоб великого князя воеводы ослобожены были и отпущены [мабуть ті, що потрапили в полон у битві під Оршею в 1514 р.]. И только король воевод великого князя и людей отпустит, и Василью и Андрею того не отговаривати, а класти то на великого князя, а молвити, аж даст

бог, скажем государю своему; а только прикажет Жигимонт король к великому государю нашему, а государя нашего воевод отпустит, и мы чаем, что государь наш Жигимонту королю на за (!) них не стоит [СИРИО, т. 35, № 94, с. 661].

Я розумію цю інструкцію так: якщо на місці виявиться, що король відпустив чи має намір відпустити полонених воевод, то самі послы не мають цього питання піднімати (того не отговаривати). Якщо ж про звільнення не буде нічого чути, то порушити це питання самим.

Також послам було наказано відмовити у звільненні тих людей, які названі окремо (окрім).

Отже, в Москві розраховували, що король звільнить полонених в обмін на **обіцянку** великого князя щось подумати.

Послы отримали цю інструкцію у Ворконі в 60 верстах за Вязьмою (це місце нині невідоме, десь перед Дорогобужем) і були збентежені тим, що не знають імен, окрім Михайла Семенова і наступних (зазначених вище).

Цей лист отримали в Москві 19 грудня 1522 року, і того ж дня була складена і відіслана додаткова інструкція:

И нечто взмолвят вам о Глинского племянниках, кто у нас Глинского снохи и племянников, и вы б говорили:

У государя нашего Глинского сноха, княгиня князь Васильева з детьми, да княгиня княж Иванова Мамаева з детьми, да и иных Глинского племянников у государя нашего много, нам их всех не упомнить; и которые королю надобны, и вы нам дайте запись их имена, и како ж даст бог будем у своего государя, и мы государю своему про то скажем.

А нечто вспросят про княж Иванова Мамаева сына про Олешку, и вы б сказали: княж Иванов сын Олешка и ныне у государя нашего [СИРИО, т. 35, № 94, с. 663].

Отже, з цього документу видно, що вираз «снохи и племянники» не можна розуміти буквально, але тільки як «родичі». Сноха – дружина сина, а не брата!

У четвер на тижні Масляної (5 лютого 1523 р.) послы дістались до Кракова, де вели безплідні переговори, під час яких про Глинських не згадували. У Кракові короля оточували польські пани, яким справа Глинських не допікала, і польські представники її не порушували. Це, до речі, ще один аргумент проти міфічного «католицтва» М. Л. Глинського: якби він справді був католиком і королю з його оточенням це було би відомо, то мабуть пани доклали б зусиль, щоб визволити свого брата по вірі. А про православних їм було байдуже.

У відповідності до інструкції московські послы самі не порушували дразливої теми Глинських, 6 березня 1523 року ні з чим виїхали з Кракова, а 2 травня прибули до Москви і подали звіт, в якому знову нема ані слова про Глинських [СИРИО, т. 35, № 94, с. 669 – 672].

Устюзький літопис про М. Л. Глинського

Устюзький літопис (УЛ) розповідає про арешт М. Л. Глинського зовсім відмінно від інших джерел:

В лето 7023 [...] В то же время здумал князь Михайло Глинский, стоя в стороне от Орши, изменить великому князю Василью Ивановичю и нача посылати к королю, зовучи его на великого князя. А сам князь Михайло

Глинский смыслил в Оршу отъехать от великого князя. И сведа мысль князь Михайлову слуга его ближней, и тое ноци борзо прибеже ко князю Михайле Голице, к воеводе *великого князя*, и сказа ему, что князь Михайло поехал от великого князя в Оршу град, и путь сказа, куды поехал.

Князь же Михайло Голица весть скоро посла к воеводе к Ивану Андреевичу Челяднину, а сам всед борзо на конь со всем двором и з детьми боярскими *великого князя*. И тое ноци гнав и переня дорогу князя Михайла Глинского *и ста по приметным местам, куды ехать князю Михаилу Глинскому*. И бысть в четвёртую стражу ноци, аж князь Михайло Глинский едет один, наперёд своих дворян за версту. И пойма его князь Михайло Голица со своими дворяны, а дети боярские, которые были со князем Михаилом Голицею *на стороже*, и те переимали дворян Глинского.

На въсходе солнечном приспе Иван Андреевич, а с ним детей боярских без числа. И приведоша князь Михаила Глинского в Дорогобуж к великому князю и выняли у него [Глинского?] грамоты посылные королёвы. И повеле князь великий наложити на него железа и посла его со многими людьми на Москву [ПСРЛ, 1982 г., т. 37, с. 53; друга редакція на с. 101 містить деякі доповнення, виділені курсивом].

Наскільки можна довіряти оцим яскравим подробицям?

Устюзький літопис складається із трьох виразно відмінних частин. Перша – до 7022 року включно – подає скорочений московський літопис із деякими місцевими устюзькими доповненнями. Друга – це обширне оповідання про Смоленську війну, записане під 7023 і 7024 роками. Стаття 7025 року містить місцеві новини, а далі йде третя частина – приписки за 7092 – 7128 (1584 – 1620) роки.

Отже, УЛ в тому вигляді, в якому він до нас дійшов, є твором початку 17 ст., віддаленим від Смоленської війни більше ніж на століття. Десь в той же час було складено і другу редакцію літопису (збереглась у дефектній копії 1 пол. 17 ст.), в якому видно стремління погодити особливу хронологію першої редакції з іншими літописами.

Головний герой Смоленської війни в УЛ – князь [Михайло Іванович Булгаков \(Голиця\)](#) (1466 – 1558). Це він героїчно заарештував князя Глинського (його начальник, [Іван Андрійович Челяднін](#) в УЛ приїжджає на все готове). Це він бився із литовським військом на Березині, і саме Челяднін йому не допоміг. Через це Булгаков зазнав поразки, а Челяднін не тільки програв бій, але й потрапив у полон до литовців. (Полон самого Булгакова УЛ промовчує).

Булгаков провів у полоні 37 років і повернувся до Москви в 1551 році. Десь тоді, на мою думку, і було складено цей опис Смоленської війни з метою реабілітувати М. І. Булгакова, поліпшити його репутацію.

Оповідання УЛ знає тільки два походи Василя 3-го на Смоленськ і вирішальний похід називає **другим**, тоді як літописи, ближчі до часу подій, знають три походи і вирішальний виразно зовуть **третім**. УЛ датує цей похід 7023 (1515) роком, тоді як усі інші джерела (як московські, так і польсько-литовські) одноставно говорять про 1514-й рік.

Ранні літописи знають князя Михайла Булгакова і не знають Михайла Голиці; натомість УЛ знає тільки Михайла Голицю і не знає Булгакова.

Ранні літописи називають литовського намісника у Смоленську «Салаубовым» (зокрема Софійський 2-й літопис), а УЛ – «Юрієм Солоусовичем». Мені здається, це характерна помилка пам'яті оповідача.

В УЛ великий князь Василь 3-й від'їжджає зі Смоленська в Дорогобуж (без точної дати, але в межах 7023 року, тобто не пізніше серпня 1515 р.), тоді як ранні літописи називають дату від'їзду в Москву – 10 вересня 7023 (1514 р.). Природно, що він їхав через Дорогобуж та Вязьму, бо іншої дороги нема, але зупинки в Дорогобужі ранні літописи не знають.

І от за УЛ виходить, що Глинського привезли до Василя в Дорогобуж, тоді як в ранніх літописах це місце не означене, і виходить, що це був Смоленськ, бо арешт стався таки у серпні.

Далі, тільки УЛ знає про королівські грамоти, знайдені у Глинського. Нагадаю, що Псковський 1-й літопис згадував про грамоти, забрані у гінця (не у Глинського!), а в оповіданні С. Герберштейна взагалі про грамоти не йшлося, як і в ранніх літописах. Вважаю ці грамоти в УЛ вигадкою або помилкою пам'яті оповідача.

Далі, за УЛ саме в Дорогобуж приходить звістка, що князь К. І. Острозький з литовськими силами підійшов до Орші – і Василь 3-й відправляє проти цього війська своє військо на чолі з Михайлом Голицею. Голиця проскакує попри це військо під Оршею і заганяється далеко в його тил на захід – аж на Березину. Там Голиця зустрічає литовців, і вони стоять довгий час (стояша долго время – с. 53), розділені Березиною, і потім розходяться без бою. На цьому закінчується стаття 7023 р. І тільки після цього йде оповідання про битву під Оршею 8 вересня 7024 (1515) року. Ясно, що для **довгого** стояння над Березиною просто не залишається часу.

Всі ці дрібні невідповідності говорять, що оповідання, вписане в УЛ, було складене значно пізніше самих подій і в ньому, можливо, змішано подробиці кількох походів. Тому на дрібні подробиці цього оповідання не можна покладатись, тоді як у загальних контурах оповідання погоджується з іншими, ранішими джерелами.

Мабуть мають рацію сучасні історики, котрі мовчки ігнорують ці подробиці оповідання Устюзького літописця.

Князь Василь Львович Глинський (1508 – 1521 рр.)

Про життя князя Василя Львовича Глинського в Литві я вже [написав вище](#). При описі подій 1508 року він [згаданий один раз](#), у листі короля Сигізмунда до московського великого князя Василя з 21 червня 1508 р.: Василь **сліпий** залишався в Мозирі, тоді як Михайло Глинський пішов воювати далі. Отут вперше В. Л. Г. був названий сліпим. Далі десь наприкінці 1508 р. В. Л. Г. із родиною виїхав до Москви. Там йому (здається, разом із братом Іваном) була надана Мединь.

1 березня 7017 року, у четвер (дата точно відповідає 1 березня 1509 р.) із Москви до Криму вирушило посольство Василя Григоровича Морозова. Навздогін йому була відправлена додаткова інструкція:

А се такова грамота послана к Василью к Морозову с Олексейком Малым, с подьячим.

От великого князя Василья Ивановича всеа Руси Василью Григоревичу Морозову.

Бил ми челом князь Василей Львович Глинской, чтобы мне ему дати своя грамота опасная в Крым лекарю, который болезнь очную лечит, чтобы тому лекарю приехать и отъехать добровольно.

И яз князю Василью свою грамоту опасную на того лекаря дал; и князь Василий отселе с тою грамотою послал своего человека к тому лекарю.

И похочет лекарь от тебя нашего слова о том же, что ему приехать сюда в нашу землю и отъехать добровольно, и ты бы ему молвил, что ему в наши земли приехать и отъехать добровольно безо всякой зацепки, по нашей грамоте опасной [СИРИО, 1895 г., т. 95, № 3, [с. 68](#) – 69].

Наступна група документів помилково датована 12 вересня 7017 (1508) року. Г. Ф. Карпов, друкуючи її, мовчки виправив дату на 12 вересня 1509 року. У цей день у Москву приїхав кримський посол із грамотою хана Менглі-Гірея для великого князя Василя 3-го. В ній зокрема написано:

Да еще тебе брату моему великому князю слово то: князя Михайлова Львовича болшего брата дея, княжих Васильевы очей лечения дея, у меня у брата своего одного лекаря присылал еси просити;

и нынеча у меня у брата твоего один великой лекарь есть, Сеит-Махмутом зовут. Молвили есмя ему так: кое пойди. И он, по нашему слову, итти хочет.

А ты, брат мой князь великий, и опасную свою ему грамоту дал, лечив ему княжи Васильевы очи, по своей воле и отъехати. И нынеча с послом твоим с Васильем с Морозовым мой большой посол идет, с ними и яз его отпущу [Там само, № 4, [с. 72](#)].

Слід думати, що кримський лікар до Москви приїхав, зробив усе що міг і поїхав додому. А от справа з оплатою цього візиту загальмувалася. У квітні 1516 р. уже новий кримський хан Магомет-Гірей написав спеціального листа до великого князя Василя 3-го:

При отце нашем при царе маршалок князь Михайло Львович [Глинський] присылал к нему [царю] человека своего Василья с грамотою о лекаре, брату его [Глинського] князю Василью очи лечити, и сколько будет надобно человеку его Василью денег, и он [царь] бы ему [Василью] дал, а яз [М. Л. Г.] деи ему [мабуть, лікарю?] отдам на Москве.

И по княже-Михайлове грамоте отец наш царь [Менглі-Гірей] у наших ордобазарцов у Ел-Магметя да Утак-Келдея две тысячи да четыреста да шестнадцать алтын в долг взял да Василью дал, и тем нашим гостем тех денег князь Михайло и до сех мест не отдаывал, и тем моим убогим напастно дело то пришло, уж от сих мест человеку не мочно денег взаймы дати.

И ты [великий князь] б тех Ел-Магметевы да Утак-Келдеевы деньги на князе на Михайле на Львовиче взял да моему человеку Шаптяку отдал, инаково бы еси не учинил. [В разі невиконання хан погрожував пограбувати московських купців у Криму. Там само, № 16, [с. 302](#)].

І це ще був не весь борг! У червні 1516 року кримський вельможа Салім-Шаг (син Магмедши) писав до великого князя Василя 3-го:

Да еще бы тебе ведомо было: княжа Михайлова для брата приездил к нам княж Михайлов человек, Чешуком зовут, – лекаря для брата его [Василя Глинського] очей лечити, и он [Чешук] у отца нашего [Магмедши] занял денег

тридцать рублев, и до нас те деньги не дошли, а ведомы те деньги вольному человеку, да и тебе, государю. И ты бы, государь, те деньги на князе или на Чешуке велел взяти да к нам прислати [Там само, № 17, [с. 314](#) – 315].

В подальшому листуванні уже нема згадки за борг в 2416 алтин – мабуть він був сплачений. У звіті, який подав у Москві Митя Иванов у жовтні 1517 року, серед маси інших справ згадано, що говорив йому князь Аппак:

Да приказывал есми ко государю к великому князю не одинова: занял у моего брата у Магмедши Шошук (Глинского человек) шестьдесят рублев вопчего нашего живота, и нынеча Глинский и казна его у великого князя, а князь бы великий пожаловал, те деньги к нам прислал [Там само, № 21, [с. 379](#)].

Я розумію справу так, що Салім-Шаг допомінався тільки своєї половини спільного боргу в 60 рублів. Оскільки в подальшому листування мови про цей борг більше нема, можна думати, що і ці гроші були сплачені.

Про мединський маєток В. Л. Г. маємо пізнішу згадку. У суперечці за місця між дяками Я. О. Дем'яновим та І. П. Писемським, яка розглядалась у 7132 році (грудень 1623 – січень 1624 рр.) перший включив у свою скаргу грамоту, надану його прадіду:

Мы, великий государь Василий [далі повний титул] пожаловали есмя Василья Яковлева сына Демьянова в Медыни в Городтцком стану своим великого князя селом Бутримовским з деревнями, что было за князем Васильем за Глинским, деревнею Овдюхинскою, деревнею Фатеевскою, деревнею Решетниковым да деревнями, что были за княж Васильевыми людьми Глинского за Сенкою за Царевским да за Денисом за Васильевым – деревнею Ондрановскою, деревнею Починком Ивашковым, деревнею Митрофановым, деревнею Дягилевскою, деревнею Грибуновым [далі умови володіння]. Писан на Москве 7023 февраля во 2 день [2 лютого 1515 р.; *Лихачев Н. П. Разрядные дьяки XVI века.* – Спб., 1888 г., с. 155].

Село Бутримовское нині не існує. Сучасний дослідник пояснює, що воно знаходилось за 1.5 км на північ від села Адамовское і запусило мабуть на початку 17 ст. [Данилов Г. Адамовское. Материалы по истории села и Медынского уезда. – М.: 2018 г., [глава 5](#)]

Село [Адамовское](#) знаходиться у 13 км на південь від Медині. Інших деревень, названих в грамоті, на сучасній карті нема, нема їх і на карті Ф. Шуберта 1867 р. – видно, район на південь від Медині був основно спустошений і заселений заново людьми, які не знали про давні поселення.

Г. Данилов припускає, що передача цих володінь новому власнику пов'язана із опалою на М. Л. Глинського, яка сталась за 5 місяців перед тим, і так могло бути. Але можна припустити й інакше: що В. Л. Глинський отримав цей маєток у тимчасове володіння (до ласки господарской), і коли з'явилась потреба нагородити іншу особу, великий князь дав інший наказ – він розпоряджався «своим великого князя селом», і для цього не потрібна була ніяка мотивація.

Окрім того, можливі сумніви в автентичності, бо у справах за місця москалі брехали несамовито, особливо в частині глибокої давнини...

У вкладній книзі Троїце-Сергієва монастиря є два записи про В. Л. Глинського:

7029 (1521) году февраля в 6 день по князе Василье Глинском Слепом дано вкладу денег осмнатцать рублев да ковш серебряной выносной [ВК, с. 49].
39 (1530) году ноября в 10 день князь Васильева же вкладу продана шуба соболья бархат червчат з золотом, взято 16 рублев [ВК, с. 49].

Виходить, що він помер наприкінці 1520 року (не пізніше січня 1521 р.). Вклад по ньому зробила мабуть його дружина Анна. В 1530 році ченці продали дорожочінну шубу із цього ж вкладу (але можна зрозуміти і так, що колись-то сам князь Василь зробив вклад цієї шуби).

На цьому слід поставити крапку в питанні – коли помер В. Л. Глинський: у 1515 р. [БР, с. 294, 304], перед 1522 роком [ВК, с. 92], після 1528 р. [Г. Л. Хорошкевич – ГЗМ, т. 2, с. 345]. Ні одна із цих версій не спирається на конкретне джерело, і всі вони помилкові.

Олена Василівна і Михайло Львович Глинські (1526 – 1538 рр.)

В історії Михайла Глинського я [був зупинився](#) на тому, що цісар Максиміліан клопотався про його визволення, і це нічого не допомогло.

Звільнення Михайла Глинського

Переміна у становищі М. Л. Глинського мала зовсім іншу причину. В **7034 (1526) році**

Тое же зимы, февраля, в неделю о блуднем, князь великий Василий Иванович всея Руси женился, взял за себя княжну Елену, дочь княж Васильеву Глинского Темного [ПСРЛ, 1959 г., т. 26, с. 313].

[Неділя про блудного сина](#) випадала на 28 січня 1526 року, я думаю, весілля сталося десь упродовж тижня між цією неділею і наступною (4 лютого). Новгородський літопис Дубровського датує шлюб загально: «После крещения Христова в Великий мясоед» [ПСРЛ, 2004 г., т. 43, с. 217]. Постниківський літописець подає дату 24 січня [ПСРЛ, 1978 г., т. 34, с. 15], Воскресенський, Никонівський, Львовський літописи – 21 січня [ПСРЛ, 1859 г., т. 8, с. 271; 1904 г., т. 13, ч. 1, с. 45; 1910 г., т. 20, ч. 1, с. 403]. Також 21 січня стоїть у розрядній книзі [РК-1598, с. 9].

Пізній Псковський 1-й літопис додає: «оженился... у вдовы у княгини Анны у княж Васильевы Львовича Глинского» [ПСРЛ, 1848 г., т. 4, с. 296 = 2005 г., т. 5, с. 103] – під помилковою датою 7032 (1524) р.

Формально цей шлюб ще не був глиною, але з огляду на подальші події його можна вважати поворотним моментом у долі Глинських. Василь 3-й не мав дітей зі своєю дружиною Соломонією Сабуровою, і от із чисто династичних міркувань – потреби у спадкоємці – він вирішив розлучитись із Соломонією. У грудні 1525 року її постригли у черниці, що спричинило грандіозний скандал у вищих колах московського суспільства. Кажуть, що 47-річний Василь почав голити бороду, аби хоч якось приподобитись своїй молодій нареченій. Думаю, Олені на той час було 16..17 років, отже, народилась вона у 1509..1510 роках, уже під час перебування її батьків у Московії.

С. Герберштейн у своїх записках про Московію напустився на великого князя Василя за його незаконний другий шлюб при живій дружині – ото азіатська дикість! Чомусь він не подивився в бік молодшого сучасника Василя 3-го –

англійського короля Генріха 8-го (1491 – 1547), який теж заслав свою першу дружину (Катерину Арагонську) в монастир, а потім, щоб не було звинувачень у двоєженстві, знайшов кращій спосіб. Він відрубав голови своїм королевам, як тільки вони йому набридали, і одружувався з наступними. І так **шість разів**. Ото справжня європейська цивілізованість, куди до того москалям!

Маємо вказівку на ще одну дочку Василя Львовича Глинського – Марію, мабуть, молодшу сестру Олени:

Того же году [7035 – 1526..1527] женил князь великий князя Ивана Даниловича Пенкова, дал за него своячину свою княжну Марью Васильеву дочь Глинского [РК-1605-2, [т. 1, ч. 2](#), с. 200 ; дуже коротко – ПСРЛ, т. 8, с. 272].

Цей запис поставлено перед записом про звільнення М. Л. Глинського, тому можна думати, що весілля відбулося в останні місяці 1526 року. Мені здається, що вираз «женил князь великий» можна розуміти – Василь 3-й узяв на себе опіку над родиною князя Василя Глинського.

Через рік після шлюбу Олени, у **лютому 7035 (1527)** року великий князь Василь відпустив М. Л. Глинського на поруки [Собрание государственных грамот и договоров, хранящихся в государственной коллегии иностранных дел. – М.: 1812 г., ч. 1, № 155, [с. 428](#) – 430]. Як бачимо, московський князь не забув поради покійного імператора Максиміліана – зв'язати Глинського твердою клятвою.

Текст грамоти можна зрозуміти так, що за волинського (!) князя М. Л. Глинського поручилися три найвизначніші вельможі – князі Дмитро Федорович Бельський, Василь Васильович Шуйський та Борис Іванович Горбатий, що в разі утечі Глинського вони заплатять п'ять тисяч рублів (чи кожен по 5 000?). За цих вельмож у свою чергу поручились 46 інших представників московської знаті – теж у 5 000 рублів (мабуть, з них усіх разом). Грамота передбачала, що у разі втечі «статки и сѣла княж Михайловы все – государю нашему великому князю Василью Ивановичу всея Руси».

Ця подія відмічена і в літописах:

Тоя же зимы [7035 – 1527 року] февраля пожаловал князь великий князя Михаила Глинского, выпусти его из нятства и казну его отдал ему, и вотчиною его своим жалованьем пожаловал доволне. И велел ему жениться у боярина своего у князя Ивана Васильевичи у Немого [ПСРЛ, 1978 г., т. 34, с. 15; скорочено: «выпустил из поимания князя Михаила Львовича Глинского да и пожаловал» (ПСРЛ, 1959 г., т. 26, с. 314); ще більше скорочено (ПСРЛ, 1859 г., т. 8, с. 272; 1904 г., т. 13, ч. 1, с. 45; 1910 г., т. 20, ч. 1, с. 404)].

Трохи інакше стилізує цю звістку «Продовження Хронографа»:

Тое же зимы, февраля, пожаловал князь велики из опалы князя Михаила Львовича Глинского и казну его отдал ему, а **в отчину дал ему Стародуб Ряполов** и с селы и велел ему жениться у боярина своего, у князя Ивана Немого Васильевича **Оболенского**. [ПХ, с. 283].

Досить подібну інформацію містять дипломатичні документи. У місяці лютому 7037 (1529) року великий князь Василь 3-й відправив до короля Сигізмунда свого дворянина Федора Григоровича Афанасьєва з дрібними дорученнями. Як водиться, Федору було дано інструкції, зокрема:

А нечто вспросят Федора: где ныне князь Михайло Глинской?
И Федору молвити: Глинской на Москве.
А где Глинской лето был?

И Федору говорити: был лето в своей отчине.

А вспросят: где у него отчина?

И Федору говорити: государь наш Глинского пожаловал, дал ему у вотчину города Юрьевец, Стародуб и Ряполов и иные волости и села.

А вспросят: у кого Глинской женился?

И Федору говорити: женился, господине, Глинской у князя у Ивана Васильевича Оболенского.

Да нечто вспросят про Глинского, ино говорити, а не вспросят, ино не говорити [СИРИО, т. 35, № 94, с. 775].

Зі звіту Федора видно, що у короля за Глинського мову не починали.

Нарешті, у розрядній книзі записано:

Тово же году [7035] пожаловал князь великий, выпустил ис тюрьмы князя Михаила Львовича Глинского, а сидел в тюрьме за литовской отъезд.

Тово же году женился князь Михайло Львович Глинской, а взял за себя дочерь князя Ивана Немова Оболенского [РК-1605-2, т. 1, ч. 2, с. 203].

Виходить, М. Л. Глинський перебував у в'язниці 13 років (1514 – 1527)! Як для першої глини – зовсім немало. І характерно для московських порядків, що пан **наказує** своєму холопу женитись, і той, у якості говорячого бидла, виконує наказ.

Кар'єра Михайла Глинського

Десь у той час М. Л. Глинський став боярином. Запис датовано 7032 (1523..1524) роком, думаю, помилково [Послужной список старинных бояр... с 6970 по 7184 год. – Древняя российская вивлиофика, М., 1791 г., ч. 20, с. 22].

В описі царського архіва, складеному в 1570-х роках, є згадка: «Ящик 110. А в нем книги города Юрьевъца, что было за князем за Михаилом за Глинским» [ОЦА, с. 28 – 29]. С. О. Шмідт, друкуючи цей опис, не був упевнений чи це стосується Михайла Львовича Глинського, чи його небожа Михайла Васильовича Глинського. Мені здається, наведена вище інструкція вирішує сумнів на користь Михайла Львовича. Так думають і сучасні дослідники [ЗФ, с. 142 – 143; коментар А. В. Кузьміна та Г. Л. Хорошкевич в кн.: ГЗМ, т. 2, с. 332].

У тому ж 7035 році М. Л. Глинський купив у Івана Григоровича Морозова село Звягино з 9 деревнями та половину млина на ріці Уча – в сумі 400 рублів [[Акты Русского государства](#) 1505 – 1526 гг. – М.: 1975 г., № 286, с. 286 – 287].

[Річка Уча](#) є допливом Клязьми, і так легко знаходиться потрібне нам [Звягино](#) – нині це мікрорайон міста Пушкіно, [зовсім поруч](#) із річкою Учею. Село знаходилось у 28 км на північний схід від Московського Кремля. Дату купчої – 1526..1527 роки, я думаю, можна звзити до березня – серпня 1527 р.

Невдовзі бачимо М. Л. Глинського знову воєводою:

В лето 7036. По рождестве святой богородицы приходил царь Аклам Перекопский [[Ислам-Гирей](#), на той час – калга, не хан] со многими силами татарскими к берегу [Оки], и воеводы великого князя, князь Фёдор Михайлович Мстиславский и князь Михаил Львович Глинский, и иные воеводы великого князя Василия Ивановича, берегу не дали и отбились [ПСРЛ, 1959 г., т. 26, с. 325].

Різдво богородиці святкують 8 вересня, отже це був початок 7036-го вересневого року, 8 вересня 1527 р.

Далі, у **травні 7038 (1530) року** в розряді походу на Казань читаємо:

А в конной рати воеводы: в большом полку князь Михайло Львович Глинский да Василий Андреевич Шереметев [РК-1598, с. 75; РК-1605-2, [т. 1, ч. 2](#), с. 198 – 199, 216].

Дуже подібно подає Вологодсько-Пермський літопис:

Послал князь великий воевод своих к Казани на безбожного царя Сафа-Гирея Казанского [...] а поле конною ратью послал воеводу своего князя Михаила Львовича Глинского и иных воевод со многими людьми [...] А большие воеводы князь Иван Федорович Бельский да князь Михайло Васильевич Горбатый Кислый, да князь Михайло Львович Глинский и иные воеводы под городом под Казанью стали, оплошая, и обозу города гуляя не сомкнуша, а се промеж воеводами пришла брань, а люди в розстрое [ПСРЛ, 1959 г., т. 26, с. 314].

Багато інших деталей подає Постниківський літописець, зокрема:

А в конной [рати] полем отпустил [Василь 3-й] воевод своих князя Михаила Львовича Глинского да Василья Ондреевичя Шереметева и иных воевод своих [...] И не взяли города [Казани] потому, что воеводы Глинской з Бельским меж себя спор учинили о местех: которому ехать в город наперед [ПСРЛ, 1978 г., т. 34, с. 16; тут подано, що облога тривала з 10 по 30 липня].

Внаслідок сварки сталась часткова неудача московського війська, але кампанія в цілому завершилась з успіхом Москви. Воскресенський, Никонівський, Львовський літописи і Продовження хронографа [ПСРЛ, т. 8, с. 273; 1904 г., т. 13, ч. 1, с. 47; 1910 г., т. 20, ч. 1, с. 406; ПХ, с. 284] не додають цікавих нам деталей і мовчать про сварку воевод.

Того же лета [7038 – 1530] августа в 24 день, с среды на четверг, родился великому князю Василию Ивановичу всея Руси сын, и нарече имя ему Иван [ПСРЛ, 1959 г., т. 26, с. 314; Постниківський літописець і тут не минає нагоди показати свою обізнаність, додаючи: «на шестом часу ноци» – ПСРЛ, 1978 г., т. 34, с. 16; 1859 г., т. 8, с. 273].

Це був успіх Василя 3-го. Він таки отримав так бажаного законного спадкоємця своєї влади і заднім числом дещо виправдав незаконні з церковного погляду розлучення та другий шлюб. Завдяки Олені Глинській «издревле кровопийственный род» московських правителів було продовжено ще на одне покоління.

Пізній Новгородський 2-й літопис (доведений до 1572 р.) повідомляє про знамення: в час народження Івана був по всій країні великий грім і блискавки [ПСРЛ, 1841 г., т. 3, с. 148, 185]. Львовський літопис обмежує цей грім тільки Великим Новгородом [ПСРЛ, 1910 г., т. 20, ч. 1, с. 407].

Тим же 7038 (1529..1530) роком датовано запис у розрядній книзі:

На Плесе были воеводы князь Иван Васильевич Глинской да князь Ондрей Дмитриевич Друцкой. А в городе наместник Василей Григорьев сын Фомин Квашнин [РК-1605-2, [т. 1, ч. 2](#), с. 218].

Запис стоїть останнім серед записів 7038 року, після запису про народження Івана Васильовича, і мабуть цей наказ було віддано в останні дні серпня 1530 р.

У вкладній книзі Троїце-Сергієва монастиря є запис:

40 (1532) году апреля в 4 день дал вкладу князь Михайло Львович Глинской денег 50 рублев [ВК, с. 49].

В лето 7041 (1532) октября 30, в середу, на останочном часу дни родился великому князю Василию Ивановичу всея Руси сын кнзь Юрий [ПСРЛ, 1959 г., т. 26, с. 314; 1910 г., т. 20, ч. 1, с. 414; скорочено: «октября в 31 день» – ПСРЛ, 1978 г., т. 34, с. 17].

17 червня 1531 р. канцлер Польського королівства Христофор Шидловецький написав листа пруському [герцогу Альбрехту](#) (1490 – 1568). Там, зокрема сказано:

Praefatus aulicus sermi. domini regis Ferdinandi retulit mihi multa sub prandio apud me super rebus Moscoviticis et ut ducem Michaellem Glinsky vidit, cui nomine illustrissimi domini Georgii, fratris i. D. vestrae, litteras germanica lingua scriptas exhibuit; quas gratanter accepit et se rescripturum promisit;

quocum germanica lingua idem aulicus colloqui voluit, verum dux Michael dixit, sibi e memoria id idiomatis jam pridem excidisse, quum tamen re vera loqui non audebat propter famulos suos sibi magis custodiae gratia, quam officii datos.

Qui quidem dominus dux Michael vultum subtristem prae se ferebat prorumpentibus lachrimis. Quatenus ad conditionem ipsius, dicit eum satis bona provisum, non tamen, ut dignitas et splendor status sui poscit [АТ, т. 13, № 197, р. 193].

Вищезгаданий придворний найяснішого пана короля Фердинанда розповів мені під час обіду зі мною багато речей про московські справи, і що він бачив князя Михайла Глинського, який написав листи, написані німецькою мовою, на ім'я найсвітлішого пана Георгія, брата вашої світлості, котрі він [Георгій] отримав із подякою і обіцяв відповісти.

Придворний хотів говорити по-німецьки, але князь Михайло сказав, що він давно забув цю мову, хоча насправді він не наважувався говорити, тому що його слуги були надані йому не так для служби, як для стеження (пильнування).

І справді пан князь Михайло мав перед ним сумне обличчя, з якого ринули сльози. Щодо свого стану, він казав, що він був забезпечений достатніми благами, але не такими, яких вимагала гідність і пишнота його стану.

Згаданий тут [Георгій](#) (1484 – 1543) був маркграфом Бранденбург-Ансбаха і старшим братом Альбрехта.

[Фердинанд](#) (1503 – 1564) був на той час королем Чехії і змагався за Угорське королівство. Що це був за його придворний, який їздив до Москви і бачив Глинського – невідомо.

Попередній лист того самого Шидловецького до того самого Альбрехта датовано 5 червня 1531 р. (№ 186), наступний – 21 липня (№ 242). В першому про М. Л. Глинського нема ще мови, в другому – є стисла згадка про якогось «князя Михайла», яку я не можу зрозуміти. Отже, в розглянутому листі від 17 червня містилась новина, почута упродовж останніх двох тижнів, котру Шидловецький вважав цікавою для Альбрехта.

У **7040 (1531..1532) році** М. Л. Глинський був один з виконавців останньої волі протопопа Василя – духівника великого князя Василя 3-го [неопублікований акт з архіву Троїце-Сергієвої лаври згадано: ЗФ, с. 143].

2 лютого 7041 (1533) року відбулося весілля князя Андрія Івановича (молодшого брата великого князя Василя 3-го) із княжною Єфросинією Андріївною Хованською. Розрядна книга докладно описує цю церемонію, зокрема:

А стол у великого князя был в вечеру [...] А бояре ели у государя, а сидели за столом в скамье против боярынь боярин князь Дмитрий Федорович Бельской, боярин князь Василей Васильевич Шуйской, боярин князь Борис Иванович Горбатой, боярин князь Иван Михайлович Шуйской, боярин князь **Михайло Львович Глинской** [і далі перелічено ще 12 бояр] [...]

А на другой день, в понедельник, князь великий Василей Иванович всеа Руси с великою княгинею ел в средней полате в Золотой [...] А бояре сидели в большом столе в скамье [перелічено 12 бояр] А в кривом столе сидели бояре князь **Михайло Львович Глинской** [...] [РК-1605-2, [т. 1, ч. 2](#), с. 237; РК-1598, с. 14 – сильно скорочено, згадано тільки про «кривий стіл»].

Отже, в першому пирі М. Л. Глинського згадано на 5-у місці серед бояр, а в другому – на 13-у місці. Тому помилково писав О. Зимін: «Вероятно, сам кн. Михаил на положение боярина не перешел» [ЗФ, с. 143].

При наступному вкладі М. Л. Глинського у Троїце-Сергіїв монастир згадано причину – померла його малолітня (можливо, новонароджена) дочка:

41 (1533) году июля в 1 день князь Михайло же дал вкладу по княжне Фетинье бархату червчатого аршин с четвертью [ВК, с. 49].

Смерть великого князя Василя

Десь у кінці вересня 1533 р., великий князь Василь поїхав у Волоколамськ на полювання. Ніщо не віщувало біди. Ці й наступні події дуже докладно висвітлює повість про смерть Василя 3-го. Ця повість відома десь у 15 списках, вивчення яких є окремою проблемою [СЦ, с. 81 – 85; *Кром М. М.* «Вдовствующее царство». – [Б. м.] Новое литературное обозрение, 2010 г., раздел «[Повесть о смерти Василия III: вопрос о первоначальной редакции](#)»]. На щастя, для моєї вузької теми – історії Глинських – варіанти тексту не мають великого значення. Використовую легко доступні опубліковані тексти [Новгородський літопис Дубровського – ПСРЛ, 2004 г., т. 43, с. 225 – 232; Постниківський літописець – ПСРЛ, 1978 г., т. 34, с. 17 – 24; Олександро-Невський літопис – ПСРЛ, 1965 г., т. 29, с. 117 – 127; Никонівський літопис – ПСРЛ, 1906 г., т. 13, ч. 2, с. 409 – 419].

У неділю після Покрови (5 жовтня 1533 р.) Василь приїхав у Волок і почував себе дуже зле. 7 жовтня він поїхав у своє село Колп (нині невідоме) і спробував полювати, але відчув, що йому гіршає. І от він викликав до себе князя М. Л. Глинського та двох лікарів. У Колпі Василь прожив два тижні (7 – 20 жовтня), лікування йому не допомагало, його понесли у Волок на марах.

У Волок Василю привезли духовні грамоти його батька і діда, але з цієї справою ховались від усіх: «от великие княгини утаив, и крыющесе и от братии своей от князя Юрья и от князя Андрея, и от бояр своих, и от князя Михаила Львовича Глинского». В суботу проти Дмитрова дня (тобто 25 жовтня 1533 р.) Василь обговорював із двома найближчими дорадниками, кого пустити в думу (я так розумію – хто буде свідками його заповіту), і при цій нагоді сказано, що на Волоці при великому князі тоді були бояри князь Дмитро Федорович Бельський, князь Іван Васильович Шуйський, князь Михайло Львович Глинський і двос дворецьких.

Далі М. Л. Глинський названий на четвертому місці серед бояр – учасників наради. Заговіння (15 листопада 1533 р.) Василь провів у селі [Буйгороді](#) (11 км на північний схід від Волоколамська), а далі поїхав молитися до Йосифового Волоколамського монастиря (це ще 6 км на північний схід від Буйгорода). Згадано, що на молитві в монастирі була велика княгиня з дітьми. 21 листопада Василя привезли у село Воробйово (нині в складі Москви), а 23 листопада – у Кремль.

У той же день відбулась нарада щодо заповіту:

Тогда же князь великий прибави к себе в думу к духовной грамоте бояр своих князя Ивана Васильевича Шуйского да Михаила Васильевича Тучкова, да князя Михаила Львовича Глинского. Князя же Михаила Львовича Глинского прибавил потому, поговоря з бояры, что он в родстве жене его великой княгине Елене [ПСРЛ, т. 43, с. 227 = т. 34, с. 20].

Наступна нарада відбулася у неділю перед Миколиним днем (тобто 1 грудня 1533 р.), і серед учасників названо «князя Димитрея Федоровича Бельского з братьєю и Шуйских князей, и Горбатых, и Поплевиных, и князя Михаила Львовича Глинского». Василь тоді сказав, зокрема, так:

Да приказываю вам: Михайло Львович Глинской человек, к нам приезжей, и вы б того не молвили, что он приезжей, держите его за здешнего уроженца, занеже мне он прямой слуга. И были бы есте все вопче и дела земского и сына моего дела берегли и делали заодин. А ты б, князь Михайло Глинской, за моего сына великого князя Ивана и за мою великую княгиню Елену, и за моего сына князя Юрья кровь свою пролиял и тело свое на раздробление дал [ПСРЛ, т. 34, с. 21; у списку Дубровського стилізовано інакше – т. 43, с. 228].

Далі Василю ще погіршало, «и призва тогда князя Михаила Глинского да Михаила Юрьевича, и докторов своих Николая Булева да Фефила». 3 грудня Василь прийняв причастя.

По причащении же мало възвару вкуси и призва к себе бояр своих князя Василья и князя Ивана Васильевичев Шуйских и Михаила Воронцова, и Михаила Юрьевича, Михаила Тучкова, князя Михаила Глинского, Шигону, Петра Головина, диаков своих Меньшого Путятина, Федора Мишурина.

Їм Василь востаннє повторив свою волю, і бояри пішли, з великим князем лишились

Михайло Юрьев да князь Михайло Глинский, да Шигона [...] Тогда же князь великий посла по великую княгиню брата своего князя Андрея да князя Михаила Глинского [...] А тогда бысть у него Михайло Юрьев да Шигона, да стряпчих его бысть в то время Иван Иванов сын Челяднин да шурина его **князь Юрьи Глинский**. И принесоша к великому князю сына его на руках князя Ивана шурина его **князь Иван Глинский** [ПСРЛ, т. 43, с. 229 = т. 34, с. 22; в Никонівському літописі замість Івана Глинського названо Михайла: ПСРЛ, 1906 г., т. 13, ч. 2, с. 415, – думаю, помилково, і так само в Олександрівському – ПСРЛ, т. 29, с. 123].

Іван та Юрій Глинські були, власне, *діверами* Василя (братами його дружини). І от в ніч на 4 грудня Василь помер. Після його поховання

великую же княгиню Елену несоша ея из ее хором в санех на себе дети боярские на лествицу. А с нею шли бояре князь Василей да князь Иван Васильевич Шуйские, Михайло Семенович Воронцов, князь Михайло Львович

Глинский, боярыня же бысть тогда с великою княгиною князь Федорова Мстиславского княгини Настасья [ПСРЛ, т. 34, с. 24].

У списку Дубровського перелік інакший: князь Василь Васильович Шуйський, Михайло Семенович Воронцов, князь Михайло Львович Глинський, князь Іван Федорович Овчина; боярыня князя Федора Мстиславського княгиня Анастасія, князя Івана Даниловича Пенкова княгиня Марія, боярыня Олена – дружина Івана Андрійовича Челяднина, Аграфена – дружина Василя Андрійовича, Феодосія – дружина Михайла Юрійовича, Аграфена – дружина Василя Івановича, **княгиня Анна – дружина князя Василь Львовича Глинського** [ПСРЛ, т. 43, с. 232; також ПСРЛ, т. 29, с. 127; ПСРЛ, т. 13, ч. 2, с. 419].

Нагадаю при цій нагоді, що княгиня Марія Пенкова була сестрою великої княгині Олени.

Чим важлива ця докладна повість для історії Глинських?

- 1, М. Л. Глинський знову виразно названий боярином.
- 2, видно, що М. Л. Глинський весь час перебував поруч із хворим великим князем, і той вважав Глинського своїм вірним слугою.
- 3, Василь 3-й знав, що москвичі не люблять М. Л. Глинського як зайду, і всі інші також це знали.
- 4, повість згадує ще трьох представників роду Глинських.
- 5, М. Л. Глинський був одним із свідків заповіту Василя 3-го і виконавців його останньої волі, членом уряду [докладніше – СЦ, с. 83 – 84].

Глина друга

Першим рішучим кроком нового колективного керівництва став арешт молодшого брата покійного Василя 3-го – дмитровського удільного князя Юрія Івановича (11 грудня 1533 р.). Схопили також його слуг – бояр і дяків, тобто це була масштабна репресивна акція. Юрія вкинули у «Набережну палату» і там він помер 3 серпня 7044 (1536) р., і навіть кайдани знімали уже з мертвого [ПСРЛ, т. 34, с. 24; т. 29, с. 132].

Далі прийшла черга на М. Л. Глинського:

Той же весны [7042 – 1534] князь великий Иван Васильевич всея Руси велел поимати князя Михаила Львовича Глинского и посадити на задний двор в заднюю палату, где была казна великого князя конюшенная, седельная [ПСРЛ, 1959 г., т. 26, с. 315].

Запис поставлено перед звісткою про від'їзд з Москви С. Ф. Бельського та І. В. Ляцького, тобто порушена не тільки абсолютна, але й відносна хронологія.

Що це не могло статись навесні – видно із запису вкладної книги Троїце-Сергієва монастиря:

42 (1534) іюня в 10 день князь Михайло же Львович дал вкладу вотчину свою в Московском уезде на реке Клязьме село Звягино з деревнями, а цена той вотчине по его князь Михайлове купчей 400 рублев, а данная и купчая писаны в вочинной книге в Москве глава [ВК, с. 49].

Вище, в 1527 році, ми бачили, що М. Л. Глинський купив це село – і от через якихось 7 років він його позбувся. Про причину можна тільки гадати. Можливо, відчуваючи непевність свого становища на дворі великого князя, він хотів підстелити соломки на випадок, якщо його опала буде мати форму примусового

постриження у ченці (по суті, ув'язнення в монастирі). В такому випадку цей вклад став би матеріальним забезпеченням його перебування в монастирі. Але так не сталося.

Інакше датує цю подію Уваровський літопис:

Того же лета [7042] поимали князя Михаила Глинского, на Фролов день, да посадили в палату каменную [ПСРЛ, 1962, т. 28, с. 162]

Десь св. Флора і Лавра – 18 серпня 7042 (1534) року, і начебто іншого «Фролового дня» нема.

Найбільш докладно подає цю подію Постниківський літописець:

Того же лета [1534] августа в 5 день князя Михаила Глинского велел князь великий и великая княгини поимати. И посадили его в камену полату за дворцом. И там и преставися, на мертвом и железа обтерли. И положиша его за Неглинною у Микиты чудотворца. И после того з год спустя выкопали его и погребли у живоначальныя Троицы в Сергиеве монастыре [ПСРЛ, т. 34, с. 25].

Хитрі москалі переклали відповідальність за цю акцію на великого князя, якому ще не виповнилось чотирьох років, та велику княгиню – племінницю злощасного князя. Але очевидно, що і рішення, і його виконання було справою уряду – тих бояр, що об'єдналися проти Глинського. Він потрапив в опалу через 8 місяців після смерті свого покровителя, і це можна вважати непоганим результатом, бо товариш Берія після смерті товариша Сталіна в 1953 році неповні 4 місяці протримався.

«Літопис початку царювання», який висвітлює події 1533 – 1552 рр., згадує про цю глину коротко, але у зв'язку із від'їздом до Литви князя Семена Федоровича Бельського та Івана Ляцького; через це були заарештовані князі Іван Федорович Бельський та Іван Воротинський,

и князя Михаила Глинского велел поимати же и посадити в палату, в тое же, в которой преже того сидел, у конюшни, за сторожи [ПСРЛ, 1965 г., т. 29, с. 13; так само в Никонівському літописі: ПСРЛ, 1904 г., т. 13, ч. 1, с. 83].

Три москаля, які утекли зі Пскова до Полоцька, **12 вересня 1534**

р. розповідали в числі новин з самої Москви:

Теж поведили, иж на Москве поиманы князь Иван Бельский, князь Михайло Глинский, князь Иван Воротынский [...] а имали их для того, иж их обмовлено, иж бы мели до Литвы ехать [Акты, относящиеся к истории западной России, 1848 г., т. 2, № 179, с. 333].

Вище (у 1509 р.) ми бачили, що король Сигізмунд вимагав видати або стратити М. Л. Глинського, якого він звинувачував не тільки у зраді, але й у посяганні на життя його державного брата, короля Олександра. В останньому Глинський не був винен, але це не важливо, важливо, що Сигізмунд у це вірив. І Глинський знав про ці думки Сигізмунда. За таких умов тікати до тієї самої Литви, до того самого Сигізмунда було прямим безумством.

І якщо прочитаєте у А. В. Кузьміна: «В августе 1534 г. Г.Д. Загряжский был в числе московских дворян, которые арестовали одного из опекунов великого князя – его родного дядю боярина князя М.Л. Глинского (АЗР. Т. II. № 179. Стб. 333; Кром 1996. С.46)» [ГЗМ, т. 2, с. 470], – то знайте, що ніякого Г. Д. Загряжського в процитованому документі немає. Кожне слово найновіших коментаторів С. Герберштейна треба перевіряти самому.

Інакші подробиці подає Воскресенський літопис (закінчений в 1541 році):

Августа 19 пойман бысть князь Михайло Львович Глинский в том, что давал великому князю Василью зелье пити в его болезни, и великого князя в той болезни с того зелья и не стало. И посажен бысть в полате, где и наперед того сидел [ПСРЛ, т. 8, с. 287; т. 34, с. 168; так само в Шумиловському томі Лицевого зводу: ПСРЛ, 1904 г., т. 13, ч. 1, с. 79].

М. С. Грушевський з цього приводу зауважив, що в Литві М. Л. Глинського звинувачували в отруєнні свого благодійника – короля Олександра, і це повторилося на Москві: того самого Глинського підозрювали в отруєнні свого благодійника Василя. Але сучасні подіям записи, як ми бачили, такого звинувачення не висували.

С. Герберштейн у своїй процитованій вище книзі, надрукованій в 1549 році, подав свою версію: М. Л. Глинського заарештували, бо він закидав великій княгині Олені розпусне життя. Некомпетентність С. Герберштейна у цьому питанні я [достатньо окреслив](#) в наступному розділі.

Зовсім інакше пояснення подає Царствена книга:

Того же лета августа в 19 пойман бысть князь Михайло Львович Глинский в том, то захотел держати великое государство Российского царства со единомысленным своим с Михаилом Семеновичем Воронцовым; и не попусти им бог таковая сотворити. И про то князь Михайло Львович посажен бысть в палате, где и наперед того сидел; и не стало его, и положен у Троицы [ПСРЛ, 1906 г., т. 13, ч. 2, с. 420].

Звинувачення в намірі захопити владу було висунуто заднім числом, коли під час оприччини виконувалось реформування недавнього минулого в дусі нової «генеральної лінії партії» (нині Царствену книгу вважають частиною [Лицевого зводу](#) 1568 – 1576 рр.).

Таким чином, джерела подають **чотири** версії мотивів арешту М. Л. Глинського, кожна з яких виключає три інших. Слід визнати, що ніхто з авторів цих джерел не знав реальних пружин цієї справи і висловлював власні «експертні погляди». За таких умов залишається згадати слова Василя 3-го, що Глинський був чужаком у правлячому колі Москви. Ці слова виявились пророчими.

Безбожні й люті москалі не обмежилися тим, що вкинули до в'язниці самого Глинського – заарештована було і його дружина із малим сином Василем:

... а девка Досада да женка Федя, Ивашкова жена Губастого, сказали: что ко княгине ко княж Михайлове Глинского приходили от матери от ее Щека, да Суботка, да Пашко Лиховидов, да приносили ко княгине ко княж Михайлове от матери хлебы и сыры и сметану, а отдавали в тын детям боярским, а сами в тыне не бывали, а и со княгинею видались всквозе тын, а в тыне не бывали;

а сей осени был болен князь Василей княж Михайлов сын Глинского, и ко княгине ко княж Михайлове присылала мать ее крест с мощами, и княгиня со креста воду давала пить;

а ко мне к Феде приходил муж мой Ивашко Губастой втай, и княгиня того не ведала, а видался со мною всквозе тын же, а в тыне никак никто у княгини не бывал.

А Щека и Суботка с Досадою и с Федею стояли с очей на очи, сказали: что ко княгине ко княж Михайлове в тын не прихаживали, и от матери к ней не принашивали ничего; а Досада и Федя тем их клепят.

А Щека и Суботка, пытаны, не сказали ничего [зі слідчої справи збереглися оці два аркушики. – Акты исторические, собранные и изданные Археографической комиссией. – Спб.: 1841 г., т. 1, № 120, с. 174].

У виданні фрагмент помилково датовано 1514 – 1527 роками. Згадка княжича Василя Михайловича вказує, що ця халепа сталась після арешту його батька в 1534 р., а слідство у справі про порушення режиму ізоляції його родини, можливо, відбулося навіть після його смерті. Припускаю, що із ув'язнення їх випустили після переміни уряду в 1538 році.

Смерть Михайла Глинського

Докладну звістку про смерть М. Л. Глинського подає сучасний подіяч «Літопис початку царювання»:

В лето 7045 [1536] сентября... Того же месяца 15 преставися князь Михайло Львович Глинский в нужи, пойман по слову наносному от лихих людей, а положен на Москве у святого великого мученика Никиты за Неглинною за Ямским двором, а после к Троице отвезён [ПСРЛ, т. 29, с. 28; 1904 г., т. 13, ч. 1, с. 115; 1910 г., т. 20, ч. 2, с. 441].

Тут бачимо співчуття до опального князя, котрий постраждав не за реальну вину (якою б вона не була), а через наклеп. У пізньому Піскарьовському літописці скорочено:

Лета 7045 [1536 – 1537] преставися князь Михаила Львович Глинской нужною смертью от наносу, и положен у Троицы в Сергееве монастыре [ПСРЛ, т. 34, с. 178].

Все це не заважає сучасним енциклопедіям помилково подавати 1534-й як рік смерті М. Л. Глинського – мабуть на підставі боярської книги, де його смерть датована 7042 роком [Послужной список старинных бояр..., с. 26]. Але ми вже бачили вище, що цей список має зсув хронології, датуючи події на 2 роки раніше.

Спочатку М. Л. Глинського поховали у церкві св. Микити за Неглинною. Ця [церква](#) (пізніше – монастир) нині не існує (знесена в 1930-х роках). Вона стояла на розі вулиці *Большая Никитская* та *Большого Кисловского* провулку – нам нині сквер *Строителей Москвы* (! для москалів нема різниці – ламати чи будувати) та центральна тягова підстанція Т-3 Московського метрополітена.

Через рік Глинського перепоховали у Троїце-Сергієвому монастирі. У вкладній книзі Троїце-Сергієва монастиря є запис:

47 (1538) году ноября в 1 день дала вkladу княгиня Елена княж Михайлова Глинского денег 65 рублей [ВК, с. 49].

При цій нагоді ми дізнаємось ім'я Михайлової дружини – Олена. Думаю, цей вклад зроблено для упорядкування могили її чоловіка у монастирі. До Троїцького монастиря «строители Москвы» не дійшли, але могила Глинського все ж таки невідома.

Глина третя

2 квітня 1538 р. померла велика княгиня Олена Василівна з роду Глинських, мати Івана 4-го [ПСРЛ, т. 34, с. 26, 173; т. 29, с. 135; т. 8, с. 295; т. 13, ч. 1, с. 98; в Никонівському літописі при цій нагоді подано короткий некролог: ПСРЛ, 1904 р., т. 13, ч. 1, с. 123]. Раптова смерть молодої жінки (на мою думку, їй було 28..29 років), як кожна раптова смерть, викликала підозру в отруєнні. Для такого

твердження бракує позитивних підстав, і його слід віднести до історичного байкарства.

А после великие княгини смерти в 6 день великого князя бояре поймали князя Ивана Овчину Телепнева и посадиша его в полату в Набережную, где и Глинской сидел. И тягость на него, железа, ту же положиша, что и на Глинском была. Там и преставися [ПСРЛ, т. 34, с. 26; «и умориша его голодом» – додає Олександрo-Невський літопис (ПСРЛ, т. 29, с. 135)].

Це був той самий [Овчина](#) (із роду Оболенських), якого ми бачили при похороні Василя 3-го. На підставі Герберштейна його упевнено називають коханцем вдової княгині Олени, але цілком даремно. Герберштейн же і «четвертував» Овчину – [«оплошно и не справялся с делом»](#).

С. Герберштейн про М. Л. Глинського

Австрійський дипломат [Сигізмунд Герберштейн](#) (1485 – 1566, далі С. Г.) двічі відвідав Москву – у квітні – жовтні 1517 року та у березні – листопаді 1526 р. На підставі особистих спостережень та деяких письмових джерел він написав книгу «Записки про московитські справи», яка була надрукована латинською мовою в 1549 р. За життя автора книга користувалась великою популярністю і витримала кілька перевидань як латиною, так і в перекладах. Дослідники визнають, що ці пізніші видання містять деякі зміни і доповнення, внесені самим автором.

Завдяки численним перекладам російською мовою твір С. Г. справив величезний вплив на нашу історіографію, і написане ним часто приймають за абсолютну істину.

Я скористаюсь новим російським перекладом, де зібрано тексти з усіх прижиттєвих видань [*Герберштейн С. [Записки о Московии](#). – М.: 2008 г., т. 1 – 2 – далі ГЗМ*].

У посольстві 1517 р. С. Г. мав спеціальне доручення – клопотатись про визволення М. Л. Глинського із в'язниці (як було [згадано вище](#)), в цьому було відмовлено, і в той приїзд Глинського він не бачив. У другий приїзд він бачив Глинського. У своїй книзі С. Г. кілька разів повертався до особи М. Л. Глинського.

Фрагменти тексту Герберштейна

(1) Он [Василь 3-й] объявил войну и, подведя пушки, осадил Смоленск, хотя никак не мог взять его. Меж тем Михаил Глинский, происходивший из знатного рода и семейства русских государей, который некогда, при Александре, пользовался большой властью, бежал к великому князю московскому, как о том расскажем ниже; он тут же убедил Василия взяться за оружие, обещая ему взять Смоленск, если его осадят снова, но с тем условием, чтобы московит уступил ему это княжество.

(2) Когда Василий, согласившись на условия, предложенные Михаилом, опять обложил Смоленск тяжелой осадой, Глинский посредством переговоров, а вернее, подкупа, овладел городом и взял с собой в Московию всех военачальников [ГЗМ, т. 1, с. 81].

(3) Как я узнал, беря себе в жены дочь бежавшего из Литвы Василия Глинского, государь, помимо надежды иметь от нее детей руководствовался двумя соображениями: во-первых, тесть его вел свой род от семейства

Петрович, которое пользовалось в Венгрии некогда громкой славой и исповедовало греческую веру; во-вторых, дети государевы в таком случае имели бы дядей Михаила Глинского, мужа исключительно удачливого и редкой опытности [А].

(4) Ведь у государя были еще двое родных братьев, Георгий и Андрей, а потому он полагал, что если у него родятся от какой-нибудь иной супруги дети, то при жизни его братьев они не смогут безопасно править государством.

(5) Вместе с тем он не сомневался, что если он вернет свою милость Михаилу и дарует ему свободу, то родившиеся от Елены дети его под охраной дяди будут жить гораздо спокойнее.

(6) Переговоры об освобождении Михаила велись в нашем присутствии; мало того, нам довелось видеть, как с него сняли оковы и поместили с почетом под домашний арест, а затем даровали и полную свободу.

(7) Он был поименован в числе прочих князей в завещании государя и сверх того назначен опекуном своих племянников Иоанна и Георгия.

(8) Но впоследствии, видя, что сразу по смерти государя вдова его стала позорить царское ложе с неким боярином по прозвищу Овчина, заключила в оковы братьев мужа, сурово обращается с ними и вообще правит слишком жестоко, Михаил исключительно по прямодушию своему и долгу чести неоднократно наставлял ее жить честно и целомудренно; она же отнеслась к его наставлениям с таким негодованием и нетерпимостью, что вскоре стала подумывать, как бы погубить его.

(9) Предлог был найден: как говорят, Михаил через некоторое время был обвинен в измене, снова ввергнут в темницу и погиб жалкой смертью; по слухам, а вдова немного спустя была умерщвлена ядом, а обольститель ее Овчина был рассечен на куски.

(10) После смерти матери царство унаследовал старший ее сын Иоанн, родившийся в 1528 году [ГЗМ, т. 1, с. 143 – 145].

(11) Князь Михаил Глинский еще юношей отправился в Германию, проявил храбрость на службе у Альберта, герцога саксонского, который вел в то время войну во Фрисландии, и, пройдя все ступени воинской службы, стяжал себе славное имя.

(12) Воспитанный в немецких обычаях, он вернулся на родину, где пользовался большим влиянием и занимал высшие должности при короле Александре, так что тот все сложные дела решал по его мнению и усмотрению [ГЗМ, т. 1, с. 465].

(13) По совещании с Глинским он [Василь 3-й] снова осадил знаменитое литовское княжество Смоленск и взял его, скорее, благодаря искусству этого мужа, чем своим войскам. Михаил одним своим присутствием отнял у воинов, оборонявших крепость, всякую надежду защитить город, и запугиванием, и посулами склонив их к сдаче.

(14) Михаил добивался этого с тем большими смелостью и усердием, что Василий обещал уступить ему навсегда крепость с прилегающей областью, если Михаилу удастся каким бы то ни было образом овладеть Смоленском. Но впоследствии он не исполнил своих обещаний, а когда Михаил напоминал ему об условии, только тешил его пустой надеждой и обманывал. Михаил был тяжело оскорблен этим [ГЗМ, т. 1, с. 469, 471].

(15) Так как из сердца его [М. Л. Глинского] еще не изгладилось воспоминание о короле Сигизмунде и он надеялся, что при содействии друзей, которые были у него тогда при дворе, легко сумеет вернуть его милость, он послал к королю одного верного ему человека, обещая вернуться, если король простит ему его отнюдь не малые против короля преступления.

(16) Это посольство было приятно королю, и он тотчас велел дать гонцу просимую охранную грамоту. Но Михаил не вполне доверял королевской грамоте, а потому, желая быть более уверен в своей безопасности, добивался и добился подобных грамот и от немецких рыцарей Георгия Писбека и Иоанна фон Рехенберга, которые, как он знал, были советниками короля и пользовались на него таким влиянием, что могли заставить короля исполнить обещание даже против воли [Б].

(17) Но посланный по этому делу наткнулся на московитскую стражу и был задержан. Дело открылось и тут же было сообщено государю. По приказу государя Михаил был схвачен.

(18) В то же время один юный польский дворянин из семейства Трепков был отправлен королем Сигизмундом к Михаилу в Москву. Желая удачнее исполнить королевское поручение, он притворился перебежчиком. Но и его участь была не лучше: он также был схвачен московитами. И хотя он выдавал себя за перебежчика, ему не поверили, но он так верно хранил тайну, что не выдал ее даже под тяжкими пытками.

(19) Когда схваченный Михаил был приведен в Смоленск пред лицо государя, тот сказал ему: «Вероломный, я учиню тебе достойное наказание по заслугам».

(20) Михаил ответил на это: «Я не признаю возводимого тобой на меня обвинения в вероломстве, ибо если бы ты сдержал данное мне слово и обещания, то я был бы самым верным из всех твоих слуг. Но раз ты, как я убедился, их ни во что не ставишь, а кроме того еще и насмехаешься надо мной, то единственное, о чем я жалею – это что я не смог осуществить своих против тебя планов. Смерть я всегда презирал и встречу ее тем охотнее, что мне не придется более лицеизреть тебя, тиран».

(21) Затем по приказу государя его вывели в Вязьме перед огромным множеством народа. Здесь главный военачальник, бросив на землю на глазах у всех тяжелые цепи, которыми должны были заковать князя, сказал ему: «Михаил, как ты знаешь, государь оказывал тебе великие милости, пока ты служил верно. Но когда ты пожелал быть сильным изменой, он по заслугам твоим жалует тебе этот дар».

(22) С такими словами он велел наложить на него оковы. Когда его таким образом заковывали в цепи на глазах у толпы, он обратился к народу и сказал: «Чтобы у вас не распространялось ложной молвы о моем пленении, я разъясню в немногих словах, что я сделал и за что схвачен, дабы хоть на моем примере вы поняли, какого имеете государя и чего каждый из вас должен или может от него ожидать».

(23) Начав так, он рассказал, зачем прибыл в Московию, что обещал ему государь своей грамотой с присовокуплением клятвы и как он ни в чем не исполнил обещанного. А когда он обманулся в своих ожиданиях относительно государя, то хотел снова вернуться в отечество, за что и был схвачен. И хотя

оскорбление нанесено ему неза заслуженно, он не бежит смерти, ибо знает, что по общему закону природы всем одинаково надлежит умереть.

(24) Он отличался крепким телосложением и изворотливым умом, умел подать надежный совет, был равно способен и на серьезное дело, и на шутку и положительно был, как говорится, человек на всякий час. Своим хитроумием он приобрел большое влияние и расположение к себе у всех, особенно же у немцев, где воспитывался.

(25) В правление короля Александра он нанес исключительно сильное поражение татарам: никогда после смерти Витольда литовцы не одерживали столь славной победы над татарами. Немцы называли его на чешский лад – «пан Михаил».

(26) Как урожденный русский он сначала исповедовал веру по греческому обряду, затем, оставив ее, перешел в римскую, и уже в окопах, желая смягчить и укротить гнев и негодование государя, снова принял русскую веру.

(27) В нашу бытность в Московии многие знатные лица, в особенности же супруга государева, которая была его [Глинского] племянницей, дочерью брата, хлопотали перед государем о его освобождении.

(28) Ходатайствовал за него и цесарь Максимилиан и в первое мое посольство посылал даже особую грамоту от своего имени к государю. Но это настолько оказалось безрезультатным, что мне тогда и доступ к нему остался закрыт, и даже видеть его не позволили.

(29) Во время же другого моего посольства, когда зашла речь о его освобождении, московиты постоянно спрашивали меня, знаю ли я этого человека. Я отвечал им то, что, по моему мнению, должно было служить к его выгоде, а именно, что я когда-то слышал только его имя. И тогда Михаил был освобожден и отпущен.

(30) Женившись на его племяннице еще при жизни первой супруги, государь возлагал на него большие надежды, так как видел в доблестях Михаила залог безопасности царского престола для своих детей от угрозы со стороны их дядей и в конце концов назначил его в завещании опекуном над своими сыновьями.

(31) По смерти государя Михаил неоднократно укорял его вдову в распутной жизни; за это она возвела на него обвинение в измене, и он, несчастный, скончался в заключении.

(32) Немного спустя и сама жестокая погибла от яда, а любовник ее, по прозвищу Овчина, как говорят, был растерзан и изрублен на части [ГЗМ, т. 1, с. 471 – 475].

Отак виглядає біографія М. Л. Глинського у викладі С. Герберштейна.

Варіанти тексту

А. В пізнішому виданні С. Г. описав ці події з деякими відмінностями:

(33) Но поскольку герцог Михаил Глинский был дядей его [Василя 3-го] супруги по отцу, то ему-то он и хотел доверить своих детей. Тот, со свойственными ему ловкостью и мужеством, считал бы детей своим залогом и сумел бы сохранить (за ними) наследство.

(34) Хотя государь в бытность мою там и вел переговоры об освобождении герцога Михаила, который и был выпущен, но к нему

приставили массу сопровождавших – больше для того, чтобы приглядывать и стеречь его, чем служить ему.

(35) Впоследствии герцог Михаил оказался, наряду с двумя другими, поименован в завещании в качестве опекуна двоих оставшихся сыновей [Василя 3-го] – Иоанна и Георгия.

(36) По смерти князя вдова его повела себя не как подобает, а вступила в связь с кем-то по имени Овчина. Как один из опекунов, она проявила жестокость и неподобающую суровость в отношении двоих братьев мужа, которые теперь были заключены в темницу.

(37) Герцог Михаил в качестве родственника не раз по-доброму увещевал ее не позорить ни детей своих, ни своего рода и тому подобное.

(38) Затаив обиду, она измыслила предлог, будто он хотел предать детей и страну польскому королю – и с тем почтенный герцог Михаил снова был посажен в заключение, в котором и умер.

(39) Ее простили, а час спустя Овчину разрубили на куски.

(40) Молодой князь Иоанн, родившийся в 1528 году, правит по своему отцу – говорят, жестоко [ГЗМ, т. 1, с. 101, 103].

Б. В пізнішому виданні С. Г. описав ці події з істотними відмінностями:

(41) Послание пришлось по душе королю, и он согласился на просьбы господ Георга Висбека и Иоганна фон Рехенберга, которые ранее вместе с ним (Глинским) [текст можно понять так: которые, помимо него, т. е. Сигизмунда, служили еще брату короля. – Примеч. перев.] служили брату короля, дать охранную грамоту и чтобы они тоже подтвердили его безопасность.

(42) К Глинскому был послан гонец, но один из советников короля, враждебный князю Михаилу и опасавшийся, что тот снова может войти в прежнюю милость, послал тайного гонца в Москву и открыл все дело.

(43) Гонцом к князю Михаилу был один польский дворянин по имени Трепка; после такого предательства он был схвачен, подвергнут жестоким пыткам и убит, но так и не выдал цели своей миссии, стоя на том, что отъехал от короля, желая служить князю Михаилу.

(44) Князь Михаил собрался в путь, но во время бегства был пойман [ГЗМ, т. 1, с. 471].

Коментар

Розглядати джерельну вартість процитованої біографії слід в двох планах. Можна не сумніватися в тому, що С. Г. збирав відомості про Глинського і записав близько до того, як почув. В цьому плані запис С. Г. – сучасне і компетентне, цілком вірогідне джерело. Але важливо відзначити – ніде С. Г. не писав і не згадував, що він щось почув / дізнався від самого Глинського. Бачити він його бачив, але чи говорив із ним хоч колись – про це немає згадки.

Далі, працюючи над своєю книгою, С. Г., природно, читав надруковану в 1521 році книгу Деція (а можливо, був знайомий навіть із рукописом історії Ваповського) і користався цими готовими текстами для доповнення своєї розповіді в тих моментах, про які він не знав.

Також в процитованому тексті С. Г. заради заокруглення оповідання робив відскоки у пізніший час і розповідав про події, що відбулися після його від'їзду з Москви. Тут він не мав доброї інформації, і навіть рік народження Івана 4-го подав

помилково (1528-й замість 1530-го). В цих фрагментах, я думаю, слід відкинути все, що не підтверджується записами із самої Москви.

Фрагменти біографії Глинського у С. Г. розкидані по різних місцях книги, коли була нагоди згадати той чи інший епізод. Я пронумерував ці фрагменти і хочу розложити свій коментар у порядку хронології життя М. Л. Глинського.

Походження Глинського «из знатного рода и семейства русских государей» (1) [ex principum Rhtenorum nobili stemmate & familia ortus / ain Reissischer wolgeborner Fuorst – ГЗМ, т. 1, с. 80] невідоме жодному іншому джерелу. Мабуть С. Г. уявляв собі, що всі князі походять із того ж роду, що й правитель, але не вдавався у подробиці, які могли би зрадити оцього «блакитного лиса». Із роду Петровичів походив його рідний брат Василь, але не сам Михайло. Як воно так могло статись – С. Г. не пояснив, і я собі не уявляю.

Портрет М. Л. Глинського (24) запозичено із Деція:

Михайло Глинський, якого називали князем, був чоловік так само відважний, як і спритний, фізично сильний і охоче наражався на всяку небезпеку [DKZ, s. 28].

С. Г. хоча й сам бачив Глинського, не додав до цього опису нічого істотного.

Служба М. Л. Г. в Німеччині (11, 24) описана дещо докладніше, ніж у Деція [DKZ, s. 28] – з використанням фактичних даних із [інструкції](#) Максиміліана для С. Г. з 12 грудня 1516 р. Слідів особистих спогадів Глинського я тут не бачу.

Служба М. Л. Г. при Олександрі (1, 12) у С. Г. описана коротко, за Децієм [DKZ, s. 28].

Битва з татарами (25) подана без подробиць. Але є цікавий нюанс: «Никогда после смерти Витольда литовцы не одерживали столь славной победы над татарами».

Вітовт, як відомо, ніяких перемог над татарами не здобув, навпаки, уславився своєю поразкою на Ворсклі в 1399 році. Першим, хто перетворив оцю біду на побіду, був Б. Ваповський, у якого – всупереч усім попереднім оповіданням! – литовці й Вітовт перемогли татар [докладніше: *Жарких М. І. Польські літописи про битву на Ворсклі 1399 р. – К.: 2017 р., розділ «[Бернгард Ваповський \(1530-і роки\)](#)»].*

Можливо, тут маємо слід знайомства С. Г. із твором Ваповського.

Конфлікти із литовськими вельможами і виступ 1508 р., для яких Децій подав обширний матеріал [DKZ, s. 28 – 29, 33 – 39], ніяк не відбиті у С. Г.

Смоленські походи 1512 і 1513 рр., у яких М. Л. Г. брав участь і міг би пригадати, ніяк не відбиті у С. Г.

Облога Смоленська в 1514 р. (2, 13). Натомість у С. Г. все зведено до одним-одного походу москалів на Смоленськ, який завершився здобуттям міста. Закон епічної концентрації в дії!

У Деція [DKZ, s. 76] стисло сказано про роль Глинського у здобутті Смоленська, але С. Г. скористався не Децієм, а Ваповським [KBW, p. 116]. Саме в останнього ми знаходимо обіцянки багатств для обложених, а також воєначальників, забраних у неволю до Москви.

Думаю, тут маємо скорочений і перефразований виклад Ваповського (чи – менш ймовірно – якесь невідоме нам спільне оповідне джерело, яким незалежно скористались Ваповський та Герберштейн). Знову я не бачу тут ніяких подробиць, які могли би походити від самого Глинського.

Обіцянка Смоленського князівства (1, 14, 23). Вище ми бачили, що чутка про таку обіцянку [була записана](#) уже в серпні 1514 р., і, можливо, під її впливом Ваповський умістив її при подіях 1508 р. [KBW, р. 76].

Приписування Глинському ключової ролі у захопленні Смоленська – це характерна риса джерел західного, католицького кола (як я уже [був відмітив](#)). Можна обережно припустити, що цей погляд С. Г. запозичив із Ваповського.

Наступним, хто писав про таку обіцянку, був Герберштейн. Звертаю особливу увагу – **всі ранні згадки** походять із часу **після** здобуття Смоленська і виникли під впливом цієї події.

– И прошу тебя с поклоном:
Дай мне **запись** по законам,
Чтоб стояло твёрже скал
То, что царь мне обещал.
– По законам? Что за слово?
Я не слыхивал такого.

Оця «грамота» (експектатива, як казали у Польщі) на Смоленськ, як мені здається, була річчю неможливою (не кажучи вже про те, що ми її не маємо). Не пригадую, щоб московські правителі надавали комусь такі письмові обіцянки. Максимум, на що можна було би нам погодитись – це обіцянка зробити Михайла **намісником** у Смоленську, не **удільним князем**. Думаю, що цю фількіну грамоту вигадав С. Г. для більшого ефекту: московський правитель відступив від своєї обіцянки, даної не тільки усно, але й письмово.

Зрештою С. Г. мав нагоду сам запитати у Василя 3-го – була така грамота чи ні? Але не запитав.

Таємні послы до М. Л. Г. (15 – 18, 41 – 43)

Це місце в обох його варіантах, поданих Герберштейном, основане на творі Деція:

Тоді [після здобуття Смоленська] Михайло Глинський, за таємною порадою чеського й угорського короля Владислава, порозумівся із Сигізмундом, але коли повідомив про це своїх довірених осіб, ті одразу донесли про все Василю, і Глинського, закутого в кайдани, відіслали до Москви.

Окрім того посол, боярин Трепко, котрий здійснював погодження Глинського із королем, був схоплений, але після багатьох катувань випущений на волю. [...] І так намір Глинського був змарнований.

Якби він повернувся до Сигізмунда, тоді скінчилась би війна, яку він сам розпочав. Багато було таких, які втішались з ув'язнення Глинського, оскільки йому не довіряли і мали підозру, що слава здобутої пізніше перемоги [мабуть у битві під Оршею] могла би припасти йому. Така лиха доля спіткала того великого чоловіка, про якого не відомо, чи тільки був звинувачений у зраді, чи насправді не був вільним від провини [...]

Замість сподіваної слави переможця отримав тільки кайдани та ув'язнення. Сталося так не без відома і згоди його супротивників. Були такі, які

припускали, що факт порозуміння Глинського з королем виявили ті самі супротивники Глинського, які його перед тим очорнили в очах Сигізмунда [...] Все це діялося перед 1 вересня [1514 р.] [DKZ, s. 78 – 79].

Трохи докладніше, але цілком подібно до Деція розповів цю історію Ваповський:

Угорський король Владислав, щоби примирити Михайла Глинського із Сигізмундом, посилав таємних гінців туди й сюди і надавав Глинському найширші обіцянки.

Глинський зі свого боку горів бажанням повернутись до Литви і запропонував віддати Смоленськ та кілька інших фортець (бо він мав великий вплив на Василя).

Але листи Владислава, написані до Глинського, були перехоплені і перевернули всю справу. Гонець Трепка, який їхав під виглядом утікача, був схоплений, катований і все розкрив.

Михайла Глинського закували в кайдани і відправили в Москву, де він багато років провів у тяжкій неволі.

Вважали також, що деякі литовські вельможі побоювались, що Глинський повернеться і здобуде прихильність короля – і вони таємно попередили Василя, щоби він остерігався [KBW, p. 118].

У Герберштейна ми бачимо поєднання обох версій – і Деція, і Ваповського. Трепка видавав себе за втікача (як у Ваповського), але на катуванні не зізнався (як у Деція).

Але С. Г. вніс і свою долю творчості: у нього повністю зник угорський король Владислав, і все робить сам Сигізмунд.

Нарешті, [свій варіант](#) історичного роману на цю тему склав С. Гурський – в основному на підставі Герберштейна, але розпросторений власними нестримними фантазіями Гурського [АТ, 1853, т. 3, р. 8 – 10]. Наскільки довільно Гурський групував факти – видно хоча б того, що Михайло Глинський не був втішений навіть шлюбом своєї племінниці із великим князем московським і все мріяв повернутись до Литви. Як подія, що сталась в 1526 р., могла вплинути на його рішення в 1514 році – я не розумію.

Отже, оповідання Гурського треба відставити як повністю засноване на Герберштейні.

Уся історія з цією «зрадою», так, як її викладають наші джерела (сучасні самим подіям!), виглядає цілковито безглуздою і неможливою.

1, чи обіцяв Василь 3-й віддати Глинському Смоленськ, чи ні – це не мало практичного значення аж до 1 серпня 1514 р., коли Смоленськ було здобуто. Якщо говорити про [не]виконання обіцянки, то це могло мати місце тільки після оцього дня і до 1 вересня 1514 р., як згідно пишуть Децій та московські літописи. Навіть якщо не покладатись на це 1 вересня, події стались до битви під Оршею 8 вересня 1514 р. Отже, упродовж цих 30 днів:

2, Василь 3-й устиг відмовити Глинському;

3, Глинський устиг образитись на Василя 3-го, прийняти рішення перейти до Сигізмунда і відправити до нього свого гінця. Король на той час перебував у Вільні (430 км від Смоленська), і гонець за якихось два тижні до нього дістався. І

то ми виходимо з припущення, що проїхати прямою дорогою крізь позиції московського і литовського війська – це найпростіша річ. Насправді відносно безпечним був шлях через нейтральний у тій війні Лівонський орден: Смоленськ – Великі Луки – Резекне – Утена – Вільнюс. Це 650 км і відповідно 22 дні шляху.

4, король устиг видати охоронну грамоту (глейт) і гонець знову через якихось два тижні привіз її Михайлу, Отже, маємо +28 днів від 1 серпня. Доречно буде згадати, що московські джерела не знають ніякої «охоронної грамоти»: якби під час арешту Глинського її знайшли, його вина була би незаперечною.

5, Глинський устиг прочитати цю грамоту і засумніватись у ній, і послав гінця знову до короля, щоб нову грамоту контрастигнували ще й німецькі рицарі (+42 дня).

6, ці рицарі були наготові, негайно написали потрібну грамоту і відіслали її і аж тут (+56 днів) гінця злапали. Знову скажу: якби при ньому знайшли грамоту для Глинського, це був би виразний доказ зради, і не треба було б нікого катувати. До речі буде зазначити, що С. Г. для більшого ефекту вбиває оцього Трепку, тоді як Децій відпускає його живим (Ваповський мовчить про його долю). [Слід знати, що в рахунках двора великого князя Олександра двічі (у березні 1498 р. та 25 жовтня того ж року) згаданий ніякийсь Трепка – «без имени и отчества и даже без чина» (все як у класика): *Kolankowski L. Dzieje w. ks. Litewskiego za Jagiełłonów.* – Warszawa: 1930, t. 1, s. 435, прым.]

7, але це все пусте! Децій наказав Глинському порозумітись із королем Владиславом Угорським. Де цей король тоді перебував – я не можу дошукуватись, від Смоленська до Буди – 1200 км. Дорога туди й назад займе якраз три місяці!

8, дрібна, але характерна нековирність: король відправляє Трепку до Михайла в **Москву** (в той час коли останній перебував у Смоленську).

Отже, хронометраж оповідання та відсутність самих грамот повністю виключають найменшу вірогідність контактів Глинського із Сигізмундом.

Наступна велика й характерна нековирність полягає в долі Трепки: якщо спочатку С. Г. залишив його живим (18), то в пізнішій редакції він Трепку убив (43). Це – ставлення драматурга до створеного його уявою персонажа: «Я породив такого – я й уб'ю». Історик не має права вигадувати подробиці щодо життя реальних людей.

Основна відмінність оповідання С. Г. від попередніх – та, що ініціатива виходить від самого Глинського, а не від Владислава чи Сигізмунда.

Про намір Глинського повернутись до Литви ми знаємо з [його листа 1509 року](#), але сучасники про цей лист не знали (інакше Глинський потрапив би до в'язниці прямо в тому ж 1509 році). Міркування польських авторів на цю тему – це спроба якось раціоналізувати усю справу арешту Глинського.

Король Владислав дійсно радив Сигізмунду пробачити Глинського ([листи 1510 року](#)), але це було значно раніше за події 1514 р.

В число «деяких, котрі не хотіли повернення Глинського», на першому місці слід назвати короля Сигізмунда, котрий, як ми бачили, постійно писав Василю 3-у, що Глинський – зрадник. Але це були тільки думки Сигізмунда, а не було ніяких фактів, тому ці застереження не вплинули на Москву.

І от з усіх цих дрібних і мало відомих фактів, С. Герберштейн написав свою трагедію, у повній відповідності до приписів класицизму стягнувши все в один час і в одне місце.

Арешт М. Л. Глинського С. Г. описав двічі (17, 44) з різними подробицями: один раз москалі захопили таємного посланця до Глинського, другий раз про плановану втечу Глинського москалям повідомив не названий на ім'я радник короля. Обидва сюжети добре надаються до трагедії у стилі Віктора Гюго, але в їх реальність я не вірю.

Так само літературно вартісним є наступний епізод – «Глинський в кайданах» (19 – 23). Тут маємо готовий монолог для трагедії якщо не Шекспіра, то Расіна, а як не Расіна – то Гюго.

Якщо вже сам Микола Жарких розбавляє свої історичні студії чисто літературними вставками – то чого ми мали б відмовляти в такому праві Герберштейну?

Але те, що вся сцена належить до літератури, а не до історії, не позбавляє її певної історичної вартості, тільки не в плані **подій** минулого, а в плані **ідей** минулого – як С. Г. уявляв собі справедливість, вірність і зраду, правильні й неправильні відносини правителя і підданих, границі влади правителя і границі обов'язків підвладних і т. д. Тут є предмет для співставлення з європейською публіцистикою 1 пол. 16 ст.

Працюючи методом Кози-Дерези, можу вказати таку паралель: Глинський у С. Г. шкодує, що не зміг здійснити своїх планів – і так само говорить героїня Лесі Українки:

Не жаль мені, що молодою згину,
А жаль – о лютий жаль, що пропаду даремне.

Очевидно, що Леся Українка не те ще не читала Герберштейна, але навіть не знала про його існування, однак конвергенція ідей – так само очевидна.

На цьому кленовому листочку я зупиняюсь, бо не маю наміру та змоги розвивати цю тему.

Віра М. Л. Г. (26). Міфічний «перехід» Глинського з католицизму у православ'я – це скорочена згадка про відповідь москалів на клопотання С. Г. в 1517 р. Її брехливість я показав вище.

Так само міфічний «перехід» Глинського з грецького обряду на римський був вигаданий самим С. Г. задля пояснення – як Глинський опинився у католиках. Пояснення раціональне, але цілком фальшиве (із одного фальшивого твердження висновують наступні фальшиві твердження).

Менше з тим, завдяки авторитету Герберштейна цей цілком ложний погляд має велику довіру в істориків.

Другий шлюб Василя 3-го (3, 30) уже відбувся, коли С. Г. вдруге приїхав до Москви. Ніяких спеціальних подробиць про нього С. Г. не записав – мабуть, просто не міг дізнатись.

Щоб Василь Львович Глинський (а отже, і всі брати Глинські) походив із роду Петровичів, славного в Угорщині (3) – ніхто, окрім самого С. Г., не знав і не знає. Це – вигадка самого С. Г.

Плани Василя 3-го щодо Глинського (4 – 5, 7, 33, 35). Про них С. Г. розповідав широко й охоче, але з висоти часу, що проминув від самих подій.

Грамота з поручительством за М. Л. Глинського датована лютим 1527 р., тобто уже після від'їзду С. Г. з Москви. Отже, він міг бачити хіба що пом'якшення

умов ув'язнення Глинського, а не повне його звільнення, яке він, мабуть, припустив з огляду на пізніші відомості про Глинського.

Цілком очевидно, що **в той момент** Василь 3-й не міг мати ніяких далекосяжних планів щодо своїх дітей (у множині!), які ще не народились і ще невідомо було, чи вони народяться.

До того ж я рішуче не можу повірити, щоби Василь 3-й ділився своїми таємними планами (які б вони в той момент не були) із заїжджим німцем, котрого він бачив сумарно не більше однієї години (під час прийому та відпуску; переговори ж велися з боярами). Насправді, як ми бачили з історії хвороби Василя 3-го, він ховався з ними навіть від своїх бояр.

Тобто ці «плани» – це не факти з 1526 року, а пізніші раціональні міркування С. Г., нав'язані одним фактом – участі Глинського в заповіті Василя 3-го (7, 30, 35).

Правління Олени Глинської (8 – 9, 31 – 32, 36 – 40).

Про події в Москві після від'їзду наприкінці 1526 року С. Г. мав тільки випадкові й непевні відомості. Конкретні шляхи їх отримання нам невідомі, хіба можна припускати, що при жвавих зносинах між Москвою і Литвою у Литві непогано орієнтувались у московських справах, і з цього щось доходило до С. Г.

Його некомпетентність видна з того, що він датував народження Івана 4-го 1528-м роком замість 1530-го (10, 40).

Почати треба з того, що великої княгині Олени С. Г. не бачив, як не бачив її ніхто інший (не причетний до двора великого князя).

Далі С. Г. кинув фразу, що вона «править дуже жорстоко» (*crudeliusque imperantem videret* [ГЗМ, т. 1, с. 144]) – і з цього виникла теорія, що вона була регенткою при сині, керувала урядом і т. д. Московські джерела, яким безперечно краще було відомо, хто у них в Москві правитель, нічого про це регентство не знають і одразу після смерті Василя 3-го почали називати правителем Івана 4-го (хоча йому йшов тільки 4-й рік). Бояри правили **іменем** малого великого князя, і якщо діяли саме так, то мабуть знали, що робили і чому не можна когось іншого формально оголосити керівника уряду.

С. Г. на це не вважав і прикладав до Московії, яку «аршином общим не измерить», отой самий західноєвропейський «общий аршин» публічного регентства при малолітньому правителі.

Далі С. Г. приписав самій Олені ув'язнення братів чоловіка (8, 36) (у множині). Це анахронізм і генералізація. [Князь Юрій Іванович](#) справді був ув'язнений 11 грудня 1533 року, через тиждень після смерті Василя 3-го, і помер в ув'язненні в 1536 р. Князь [Андрій Іванович](#) був схоплений у травні 1537 року, ув'язнений і невдовзі помер у тюрмі. Отже, Юрій та Андрій ані хвилини не були в ув'язненні одночасно, як реферував С. Г. Також М. Л. Глинський не міг протестувати проти ув'язнення Андрія, бо воно сталось уже після смерті самого Глинського. Про смерть обох братів великого князя Герберштейн не знав, інакше написав би мабуть не про окови, а про загибель. Припускаю навіть, що конкретно С. Г. знав тільки про арешт Юрія, а арешт Андрія – це умовивід по індукції.

Далі С. Г. знав про ув'язнення самого Михайла і про його смерть (9, 31, 38), а потім – про смерть самої Олени та князя Овчини (9, 32, 39). «Звинувачення» Михайла в намірі передати дітей Олені і всю країну польському королю (38) з'являється тільки в пізнішій редакції твору С. Г. і відповідає, на мою думку,

загальній тенденції цього редагування – підвищити драматизм і театральність розповіді.

Отже, можна думати, що С. Г. отримав дві порції інформації про московські справи – одна доходила до подій кінця 1534 р., а друга стосувалась подій 1538 р.

Бридка «історія» про невірність Олени, її отруєння і вбивство Овчини (8 – 9, 31 – 32, 36 – 39) увійшла в усі книги з історії Росії 16 ст., так що я її знаю від підліткового віку, коли почав читати оці книги.

Між тим вона не має за собою навіть тіні вірогідності. От, наприклад, С. Г. написав, що М. Л. Глинський «докоряв удові за розпусне життя», та ще й «не один раз». А звідки він міг про це знати, коли поїхав з Москви в 1526 році і більше до неї не повертався?

Хіба що припустити існування якогось таємного агента, котрий надсилав із Москви новини про життя великого князя та його двора? Але як увітати собі цього агента?

Якщо М. Л. Г. висловлював свої докори наодинці з Оленою, то тут за визначенням ніхто сторонній не міг знати, про що вони говорили, і ніякий агент не допоміг би. А якщо М. Л. Г. виступав публічно, наприклад, на зборах боярської думи, чи прямо-таки в церкві при всьому чесному народі, як Савонарола?

Припускати можна що завгодно, але з огляду на всебічну закритість приватного життя московських правителів аж до кінця 17 ст. такий публічний скандал виглядає неймовірним. Потрібні позитивні вказівки, що він був, а їх якраз немає. Отже, припущення про таємного агента є непотрібним і зайвим. Воно нічого не пояснює, а тільки само вимагає подальших припущень для свого порятунку. Досить послідувати принципу Оккама і відмовитись від базового припущення, – і наступні самі зробляться зайвими.

Менше з тим, Руслан Скринніков упевнено написав:

Едва похоронив мужа, Елена Глинская завела фаворита в лице Овчины. Опасаясь за своё влияние при дворе, регент Михаил Глинский потребовал, чтобы племянница удалила от себя фаворита [СЦ, с. 87 – із посиланням, природно, на розглядуваний фрагмент С. Г.].

А де ж джерелознавство? Де критичне ставлення до давнього баснословія? Де все те, що вважають ознакою історії як науки, а не як зібрання цікавих оповідань про минуле? Чому критикою джерел займаюсь я, відставний фізик теоретик і дилетант в історії, а не професіонал і глибокий знавець теми?

Так само упевнено і так само безпідставно А. В. Кузьмін пише: «Великая княгиня Елена Васильевна, присвоившая титул «государыни», была отравлена в апреле 1538 г.» [ГЗМ, т. 2, с. 345].

Трохи конкретніше пишуть сучасні коментатори твору Герберштейна – А. В. Кузьмін та М. М. Кром:

Сведения о том, что И.Ф. Овчина состоял в интимных отношениях с Еленой Глинской, могли быть получены Герберштейном от советника Карла V Д. Шеппера, который в декабре 1535 г. узнал об этом из письма кульмского епископа Яна Дантышка; последний, в свою очередь, был обязан соответствующей информацией секретарю Сигизмунда I Николаю Нипшицу, который в марте 1535 г. в письме Дантышку упомянул о неприличном

анекдоте, слышанном от пленных «московитов», в котором речь шла об Овчине и Елене (см.: АТ, т. 17, № 139, р. 198; № 593, р. 740) [ГЗМ, т. 2, с. 347].

На жаль, цитований 17-й том **видання** збірника в Мережі відсутній. Тому я не можу переконатись, чи справді там йдеться про Івана Федоровича Овчину-Телепнева-Оболенського. Можу тільки припустити, що кожне з цих 5 слів становить непоборну трудність для німців.

Отже, дослідники пишуть, що С. Г. **міг отримати** ці дані. Але між «міг отримати» й «отримав» віддаль десь така сама, як між «шановним паном» і «паном імператором». За відсутності позитивних даних ми зобов'язані розглянути й іншу можливість.

С. Г. сам свічку в московському палаці не тримав і не може бути свідком у цій справі. І навіть якщо ми припустимо (з великою недовірою) увесь названий ланцюжок, то:

- Д. Шеппер сам свічку в московському палаці не тримав і не може бути свідком у цій справі;
- Ян Дантишек сам свічку в московському палаці не тримав і не може бути свідком у цій справі;
- Миколай Ніпшиц сам свічку в московському палаці не тримав і не може бути свідком у цій справі;
- «полонені московити» самі свічку в московському палаці не тримали і не можуть бути свідками у цій справі.

С. Г. виступає п'ятим у цій грі в зіпсований телефон, що дає нам повне право вважати написане ним чистою вигадкою.

Але навіть цей зіпсований телефон не міг розповісти С. Г. про «отруєння» Олени і «четвертування» князя Овчини.

Також слід знати: якщо у «Томіціанах» С. Гурський умістив щось, то це ще не означає, що все було достоту так, як там написано. У «Томіціанах» вміщено багато скандальних історій, з яких справа великої княгині Олени далеко не найгірша. Також добре відомо, що С. Г. подекуди радикально змінював свої оцінки деяких осіб і речей, що засвідчено документально [докладніше: *Zakrzewski W. Stanisław Górski i jego prace historyczne. – Rozprawy wydziału historyczno-filozoficznego Akademii Umiejętności w Krakowie, 1909, t. 52, s. 284 – 311; «про всіх його сучасників (за винятком хіба що Томіцького і короля Сигізмунда 1-го) С. Г. висловлювався дуже погано і ні на кому **не залишив сухої нитки**» – с. 304].*

Ми не можемо писати історію 20 ст., спираючись на анекдоти про Василя Івановича і Петьку, і мусимо відкидати такі самі анекдоти і для давніших часів.

1 серпня 1534 р. з Московської держави до пограничного містечка Дубравни прийшов ніякийсь Войтех, поляк із Познані, якого москалі були полонили під Смоленськом (в 1514 р.?)). Він служив у московському війську і добре знав особисто багатьох командирів. Він розповів, зокрема таку річ:

А поведает [Войтех], иж на Москве старшими воеводами (которые з Москвы не мают николи зъехати): старшим князь Василий Шуйский, Михайло Тучков, Михайло Юрьев сын Захарына, Иван Шигона, а князь Михайло Глинский, тыи все землею справуют и мають справовати до лет [повноліття?] князя великого; нижли Глинский ни в чом тым воеводам не противит, але што они нарадят, то он к тому приступает, а все з волею княгини справуют.

А князь Дмитрий Бельский, князь Иван Овчина, князь Федор Мстиславский, тыи теж суть старшими при них, але ничего не справуют, только маот их з людьми посылати, где будет потреба [АЗР, т. 2, № 179, с. 331].

Ось що реально зумів дізнатись про московський уряд досить пролазливий поляк, який показав у своєму оповіданні значну компетентність у військових справах. Але боярська дума, її дії, а тим більше плани і обговорення, були поза межами його можливостей.

Слід також знати, що Станіслав Гурський, переписуючи із Герберштейна цю «історію», намагався її збагатити і написав:

Її [Олени] коханець Овчина (він був ватажком війська) року божого 1535 р. у війні, на якій був захоплений Стародуб [...], він був схоплений і зв'язаний та разом з в'язнями приведений до Вільна до короля Сигізмунда, і в тому полоні він помер від старості [АТ, 1853, т. 3, р. 10].

Виявилось, що Гурський заплутався в князях Оболенських. Василь Іванович Косой Оболенський (1420? – 1464?) мав синів – Федора Васильовича Телепня Оболенського († 1508 р.) та Василя Васильовича Телепня Оболенського († 1494 р.?). Із них перший мав сина Івана Федоровича Овчину Телепнева Оболенського († 1539 р.), який займав високі посади в 1530-х роках, а другий – Федора Васильовича Овчину Телепнева Оболенського, який потрапив у литовський полон у Стародубі в 1535 році. В 1538 р. він повернувся до Москви (так що й тут Гурський помилився, мабуть знову з кимось його сплутав).

Тобто навіть при найкращих намірах католицькі історики не могли дати докладної та вірогідної картини московських подій – перш за все через географічну віддаленість від місця подій.

ВИСНОВКИ

Оповідання С. Герберштейна про Глинських спирається на історичні твори Деція і (частково) Ваповського, а також на документацію посольств самого Герберштейна. Особисті враження С. Г. використані в незначній мірі.

С. Г. в 1526 році бачив М. Л. Глинського, але невідомо, чи мав він можливість поговорити з ним. Навряд чи Глинський, щойно звільнений з кайданів, міг відверто розповісти усе невідомому йому німцю. Думаю, поки становище самого Глинського при дворі великого князя не з'ясувалось, він міг побоюватись, що його відвертість дійде до непотрібних вух і зашкодить йому.

Фактом залишається те, що С. Г. **ніде** не послався на Глинського явно: оце, мовляв, я почув від нього самого.

Переважну частину яскравих театральних подробиць до того, що загалом нам відомо з інших, більш вірогідних джерел, слід вважати плодом творчості самого Герберштейна, фактом художньої літератури, а не фактом минулих подій.

На відміну від попередніх творів, де Глинський – виразно негативний персонаж, у С. Г. він представлений як позитивний герой. Це видно з наступних моментів:

1, С. Г. обминає відомі йому слизькі моменти біографії Глинського – убивство Заберезинського, виступ 1508 р. Перехід до Москви згаданий одним словом і не названий зрадою.

2, для виправдання Глинського С. Г. склав історію про Глинського – жертву заздрості й невдячності начальства, приточену до подій 1514 р.

З, для цієї ж цілі С. Г. вигадав історію про велику княгиню Олену – щоби Глинський знову мав змогу виступити борцем за правду і упасти жертвою підлих людей, котрим ця правда чомусь не сподобалась.

С. Г. виступив зі своєю апологією Глинського через 35 років після його першого арешту, коли всі безпосередні свідки подій 1514 року уже повмирили. Ніхто уже не міг ані підтвердити, ані спростувати сказане про С. Г. Меншою мірою це стосується історії з Оленою та другим арештом, і, відповідно, тут С. Г. не наважився вигадувати багато подробиць.

Князі Іван та Юрій Васильовичі Глинські (1533 – 1547 рр.)

Князя Івана Васильовича Глинського (брата великої княгині Олени) уже було згадано вище при подіях [1530](#) і [1533](#) років. В тому ж 1533 році вперше було [згадано](#) і його брата – князя Юрія Васильовича.

Далі у 7044 (1535..1536) році князь Юрій Васильович Глинський іменованій крайчим, а в 7048 (1539..1540) році підвищений у чині до боярина [Послужной список старинных бояр..., с. 29, 30].

Того же лета 46 году августа [у серпні 1538 р.] на Коломне были воеводы по полкам: в большом полку были воеводы боярин князь Иван Фёдорович Бельский да боярин князь Михайло Иванович Кубенский, да дмитровский дворецкий князь Дмитрий Фёдорович Палецкий. Да в большом же полку со князем Иваном Фёдоровичем воевода князь Юрий Васильевич Глинский... [РК-1605-2, [т. 1, ч. 2](#), с. 274; РК-1598, с. 94].

У вкладній книзі Троїце-Сергієва монастиря є запис:

47 (1539) году июля в 5 день по князь Иванове Пенкова княгине Марье дала вкладу мати ее княгиня Анна Глинская денег 10 рублей да вошвы жемчюгом сажены, да подволоку камчату по цене за 40 рублей [ВК, с. 76].

Нагадаю, що Марія – молодша сестра великої княгині Олени (теж покійної), а Іван та Юрій – її брати.

У листопаді **7048 (1539) р.** проти нападу казанського хана Сафа-Гірея на Муром були розставлені воеводи, зокрема, «на Костроме были воеводы князь Юрий Васильевич Глинский да князь Микита княж Фёдоров сын Палецкого» [РК-1605-2, [т. 1, ч. 2](#), с. 283; далі на с. 293 цей запис повторено під 6 грудня 7039 року, здається, помилково; РК-1598, с. 100].

В **7049 (1540..1541) році** князь Михайло Васильович Глинський названий боярином та іменованій конюшим [Послужной список старинных бояр..., с. 31]. Іменування його боярином окремо не записано, можливо, він отримав обидві гідності одночасно.

У липні **7049 (1541) року** було розписано похід на Казань, при цій нагоді згадано: «В Муроме воеводы князь Юрий Васильевич Глинский, Тимофей Васильевич Борисов, князь Василий Иванович Осиповский» [РК-1605-2, [т. 1, ч. 2](#), с. 295; РК-1598, с. 102]. Вони не брали участі в поході, а пильнували кордон.

У вкладній книзі Троїце-Сергієва монастиря є запис:

50 (1541) году октября в 13 день дал вкладу князь Михайло княж Васильев сын Глинского денег 50 рублей [ВК, с. 49].

Це – перший його вклад до монастиря.

У червні 7050 (1542) р. було розписано пограничну сторожу по берегу Оки, зокрема, «на Сенкине князь Юрій да князь Михайло Васильевичи Глинские» [РК-1605-2, т. 1, ч. 2, с. 304; РК-1598, с. 103]. Оскільки М. В. Глинський в ролі воєводи виступає пізніше свого брата Юрія, слід думати, що він був трохи молодшим від Юрія. І в даному епізоді Юрія поставлено перед Михайлом.

16 липня 1542 р. у Москву прийшла вість, що кримські татари напали на рязанські місця. За наказом із Москви проти них вирушили воєводи з багатьох місць, зокрема «с Сенкина перевозу князь Михайло Глинский». Вони побили татар на Куликовому полі [ПСРЛ, 1906 р., т. 13, ч. 2, с. 443]. Виходить, брати Глинські зі своїм загоном охороняли отой перевіз. Михайло Налимов вважає, що Сенькин перевіз через Каширку знаходився при сучасному [селі Дворяніново](#) у 25 км на північ від Кашири [Налимов М. [«Земля святых» часть 2.](#) – Опубліковано 31 грудня 2017 р.]

У листопаді 7051 (1542) року у Владимирі були призначені воєводи, при цьому

в передовом полку приговорил был князь великий быти князь Юрию Васильевичу Глинскому, и велел князь великий дяком сказати свою службу князю Юрию на Москве. И князь Юрий дяком отказал, что ему в передовом полку быти немочно, потому что в правой руке быти князю Александру Горбатову, и ему менши князя Александра быти немочно. И князь великий велел быти в передовом полку князю Ивану Семёновичу Ногтеву та князю Андрею княж Дмитриева сына Друцкого.

[...] А в Новгороде в Нижнем в городе князь Михайло Васильевич Глинский да Иван Петров сын Заболоцкого [РК-1605-2, т. 1, ч. 2, с. 305 – 306; РК-1598, с. 104].

Орієнтовно до 1543 року можна віднести суперечку за місця:

Тово же году были на Костроме наместники на большой половине князь Михайло Иванович Воротынский, а на меньшей половине князь Иван Васильевич Глинский. И князь Иван посылал бити челом государю, что ему менши князь Михаила быть невмесно. И бояре все ему о том лаели и велели быть ему у князь Михаила в меньших и поставили князь Ивана Глинского менши [РК-1605-2, т. 1, ч. 1, с. 140 – 141].

В розрядній книзі цей запис потрапив між розпоряджень 1521 року, але О. Зимін відзначив:

И. В. Глинский в разрядах упоминается всего один раз, причем на двадцать лет позже описываемого случая: в 1543 г. он как раз и был наместником и воеводой Костромы. В том же году впервые упоминается в разрядах и М. И. Воротынский. Так что местнический (условно говоря) спор между ними может быть отнесен примерно к 1543 г., а не к 1521 г. [ЗФ, с. 301 – 302].

Мені також здається, що формулювання (**бояре** все ему о том лаели и **велели**) відповідає якраз ситуації, коли Іван 4-й був ще неповнолітнім і справу могли вирішити бояри. В 1521 році можна було сподіватись, що справу вирішив би сам великий князь.

У червні 7051 (1543) р. були розставлені воєводи на казанському кордоні, зокрема «на Плесе были воеводы с Костромы наместник князь Иван Васильевич

Глинский да князь Андрей княж Дмитриев сын Друцкий» [РК-1605-2, [т. 1, ч. 2](#), с. 312; РК-1598, с. 106].

Невдовзі, не пізніше осені 1543 року, І. В. Глинський помер. Це видно з наступного вкладу М. В. Глинського до Троїце-Сергієва монастиря:

52 (1544) генваря в 20 день князь Михаил же с матерью своею княгиною Анною дал вкладу по брате своем князе Иване денег 137 рублев осмнатцать алтын да сукно червчатое лундыш, шубу белью под золотою камкою, у ней 11 пуг[о]виц серебряных, да сукно голубо с искрою, ковер, епанчю, мерин гнед. Рухлядь и лошадь дано попреже того, ноября в 5 день того же 52 (1543) году [ВК, с. 49].

Наступні три вклади Глинських у монастир також зроблені в пам'ять Івана:

Того же 52 (1544) году февраля в 21 день по князь Иване же Васильевиче Глинском дала вкладу князь Михайловская княгиня Анна денег 12 рублев 14 алтын [ВК, с. 50].

53 (1545) году февраля в 28 день по князь Иване же дал вкладу брат ево князь Михайло Васильевич Глинской денег 50 рублев [ВК, с. 50].

55 (1547) году февраля в 27 день князь Михайло Васильевич Глинской дал вкладу по брате же своем князе Ивана за село денег 100 рублев [ВК, с. 50].

Мені здається, що «Михайловская княгиня Анна» – це описка замість «Васильевская». Першу дружину М. В. Глинського [звали Ксенія](#), вона померла орієнтовно в 1 пол. 1549 р. Інакше треба припустити, що ця Анна була його першою дружиною (про яку ми не маємо більше згадок), Ксенія – другою, а далі ще була третя дружина. Думаю, це малоімовірно. Ще два записи:

7052 (1544) году марта в 27 день дала вкладу княгиня Анна Глинская денег 50 рублев [ВК, с. 50];

52 (1544) году мая в 7 день дал вкладу князь Юрьи Васильевич Глинской 50 рублев [ВК, с. 50];

– не мають прямої вказівки, що вони зроблені на помин Івана, але мабуть зроблені з тієї ж нагоди. Думаю, всі родичі Івана зробили по ньому свої вклади.

У липні **7052 (1544) р.** були розставлені воеводи пильнувати берег Оки, зокрема «на Туле были воеводы князь Юрий да князь Михайло Васильевичи Глинские» [РК-1605-2, [т. 1, ч. 2](#), с. 317; РК-1598, с. 108].

Того же году [7054 = 1545..1546] поехал князь великий во Псков, а взял с собою князь Михаила Васильевича Львова Глинского не во мнозе силе [РК-1605-2, [т. 1, ч. 2](#), с. 321].

Далі в розрядній книзі йде запис про вінчання Івана 4-го на царство, тому цю поїздку до Великого Новгороду і Пскова слід датувати листопадом – початком грудня 1546 р.

22 грудня 1546 року великий князь Іван 4-й

нарек себе в великие княгини Романову дочь Юрьевича Захарьича Настасью. И велел ей быти на своем дворе в своих полатах. А у ней велел быти матери ее Ульяне Романове жене Юрьевича, да княгине Настасье княж Василья Васильевича Шуйского, да бабке своей княгине Анне княж Василья Глинского [ПСРЛ, т. 34, с. 28 – 29].

Заплановані вінчання на царство та весілля мали показати, що Іван 4-й досяг повноліття і приступив до повністю самостійного правління. Звичайно, йому хотілось відзначити це чимось радісним, і от:

генваря в 3 день положил князь велики свою опалу на князя Ивана на княж Иванова сына Дорогобужского да на князя Федора на княж Иванова сына Овчинина Оболенского, велел их казнити смертною казнью: князю Ивану головы ссечи, а князя Федора велел на кол посадити; и животы их и вотчины велел на себя взяти [ПСРЛ, т. 34, с. 29].

Інакше подає цю подію «Продовження Хронографа»:

Тое же зимы, **генваря [7055 – 1547]**, велел князь велики казнити князя Ивана княж Иванова сына Дорогобужского да князя Феодора княж Иванова сына Овчинина Оболенского, **повелением князя Михайла Глинского и матери его княгини Анны**. И князя Феодора посадили на кол на лугу за Москвою рекою против города, а князю Ивану головы ссекли на леду [ПХ, с. 291].

Слід зазначити, що в цьому літописі події 7055 року переплутані, похід на Казань, який відбувся восени 1546 р., описано після згадки про вінчання на царство, котре помилково датовано лютим 1547 р. Здається, це вказує на якусь пізнішу переробку статті 7055 року.

Хоча доповнення невелике, тенденція його протилежна всім літописним оповіданням про події 1547 р. (підкреслення самодержавства нового царя). А тут виходить, що правитель тут був ні при чому, в усьому винні погані бояри і надто баба царя – княгиня Анна Глинська.

Хочу вірити, що голову князю Дорогобузькому зрубали саме на тому місці Москви-ріки, де москалі традиційно святкували Богоявління (6 січня, якраз три дні після страти). Ну, спочатку були призначені святкування, а потім – страти. Потім вирішили сполучити.

У цей же час, **16 січня 1547 року**, відбулося вінчання Івана 4-го на царство, при цьому на початку церемонії дорогоцінний хрест несли кілька чоловік, серед них «конюший князь Михаил Васильевич Глинский». Далі наприкінці церемонії згадано, що він носив за царем золоту миску із золотими монетами, а князь Юрій Глинський обсипав цими монетами нововисвяченого царя [ПСРЛ, т. 29, с. 50, 149, 150; т. 34, с. 181; т. 13, ч. 1, с. 151; ч. 2, с. 451; т. 20, ч. 2, с. 469].

Між цими урочистими подіями робота державної машини йшла своїм порядком, і от **20 січня 1547 р.** боярин і конюший князь М. В. Глинський іменем царя написав листа до начальства у Вологді, аби воно не правило якогось грошового податку (туковых денег) з сіл, що належали Кирило-Білозерському монастирю [РИБ, 1915 г., [т. 32](#), стб. 277 – 278].

Далі **3 лютого 1547 р.** відбулося весілля царя Івана 4-го, при цьому згадано: «А конюшей был князь Михайло Васильевич Глинский» [ПСРЛ, т. 34, с. 29].

Розрядна книга додає:

А за столом сидели боярины князь Васильева Львовича Глинского княгини Анна [...] А у постели были боярин князь Юрий Васильевич Глинский да казначей Фёдор Иванович Сукин. А боярыни были у постели князь Васильева Васильевича Шуйского княгини Настасья да князь Юрьева Васильевича Глинского княгини [ім'я пропущене], да княж Михайлова Васильевича Глинского княгини Оксинья [...] А постелю слал боярин князь

Юрьи Васильевич Глинский да казначей Фёдор Иванович Сукин [...] В мьльне были с великим князем боярин князь Юрьи Васильевич Глинский, казначей Фёдор Иванович Сукин [РК-1605-2, т. 1, ч. 2, с. 325 – 328; РК-1598, с. 10].

Замість того, щоб ворогів шаблею упень рубати, князю Юрію довелося застилати царське ліжко. Скачи, враже, як пан каже! З цієї історії видно, що князь Юрій міг би бути компетентним свідком у справах, які вимагали тримання свічки (і якого ми даремно шукали в [попередньому розділі](#)). Ця його служба свідчила про його особисту близькість до новоспеченого царя, але ще нічого не говорила про його урядове значення. Тому я думаю, говорити про «уряд Глинських» – це перебільшення [«к власти пришла группировка придворной знати во главе с бабкой царя Ивана 4-го Анной Глинской и её детьми М. В. и Ю. В. Глинскими» – ЗР, с. 269; особливо я не розумію, звідки видно «главенство» Анни].

Глина четверта. 21 червня 1547 року Москва була спустошена величезною пожежею (іншаллах, ми ще побачимо щось подібне в поточному 2023 році). Після цього стався бунт – нещадний і безглуздий, як усі московські бунти:

Лета 7055 [1547] июня в 26 день черные люди града Москвы от великие скорби пожарные восколебашеся, яко юроди, и, пришедше во град, и на площади убиша камением царева и великого князя боярина князя **Юрья Васильевича Глинского** и детей боярских многих побиша. А людей князь Юрьевых безчисленно побиша, и живот княжой розбиша, ркуще безумием своим, яко: «Вашим заживанием дворы наши и животы погореша». Царь же и великий князь повеле тех людей имати и казнити, они же мнози разбегошася по иным градом, видяще свою вину, яко безумием своим сие сотворишася [ПСРЛ, т. 34, с. 183; з невеликими відмінностями – ПСРЛ, т. 29, с. 54; т. 13, ч. 1, с. 154; 1910 г., т. 20, ч. 2, с. 472; основний текст Царственої книги – ПСРЛ, т. 13, ч. 2, с. 455 – 456].

Так розповідають літописи, сучасні самим подіям. Стисло, але з деякими відмінностями записано в «Продовженні Хронографа»:

И после того пожару москвичи черные люди возволновалися, что будто ся Москву заживали Глинских люди, и от тое коромолы князь Михайло Глинской с жалования с Оржовы хоронился по монастырем, а москвичи черные люди, собрався вечьем, убили боярина князя Юрья Васильевича Глинского в Пречистой в соборной церкви на обедне на иже-херувимской песни [ПХ, с. 292].

Дослідники надають надзвичайну вагу оцьому слову «вечье», вбачаючи в ньому якусь «серйозну організацію міських народних мас» [ЗР, с. 301], але мені здається, що в даному випадку воно просто позначає велику масу людей.

Згадка про М. В. Глинського тут незрозуміла. Здається, тут помилка переписування і замість «с Оржовы» треба читати «со Ржовы». Чи він устиг утекти із Москви аж у Ржев (це 210 км)? Чи він перебував у пожалуваному йому Ржеві? Чи він бігав з одного монастиря до іншого?

Десь у 1564 році у першому посланні до Андрія Курбського цар Іван 4-й згадував ці події так:

И понеже грехом человеческим повсегда божию благодать раздражающим, и тако случися грех ради наших, божию гневу распростершуся, пламени огненному царствующий град Москву поपालившу, наши же изменные бояре, от тебе же нарицаемья мученики (их же имена волею премину); акиа

время благополучно своей изменной злобе улочиша, научиша народ скудожайших умов, бутто матери нашей мать, княгини Анна Глинская, с своими детьми и людьми сердца человеческия выимали и таким чародейством Москву попалили; да бутто и мы тот их совет ведали.

И тако тех изменников научением боярина нашего, князя Юрья Васильевича Глинского, воскричав, народ иудейским обычаем изымав его в приделе великомученика Христова Дмитрия Селунского, выволокли его в соборную и апостольскую церковь Пречистыя богородицы против митрополича места, без милости его убиша и кровию церковь наполниша и выволокли его мертва в передние двери церковныя и положиша его на торжищи яко осужденника. И сие в церкви убийство всем ведомо, а не яко же ты [Андрій Курбський], собака, лжеш!

Нам же тогда живущим в своем селе Воробьево, и те изменники научили были народ и нас убити за то, что бутто мы княж Юрьеву мать, княгиню Анну, и брата его князя Михаила у себя хороним от них. Како убо смеху не подлежит мудрость сия! [[Переписка Ивана Грозного](#) с Андреем Курбским. – М.: 1979 г., с. 29].

Цар, звертаючись до опонента, не дуже журився викладом фактичної сторони подій, котра була добре відома Курбському (принаймні Іван так вважав), натомість дав волю своєму обуренню.

Пізніші приписки до Царственої книги, а за ними слідом й Олександрівський літопис (доведений до 1567 року) оповідають значно інакше, з використанням послання Івана 4-го, але більш зв'язно і зрозуміло:

Того же місяця [июня] в 23 день, после пожара на 2 день, приехал царь и великий князь навещати Макария митрополита на Новое, и бояре с ним. И вражиим наветом начаша глаголати, яко волхвованием сердца человеческие вымаша и в воде мочиша и тою водою кропиша и оттого вся Москва погоре. Начаша словеса сия глаголати духовник царя и великого князя протопоп благовещенский Фёдор да боярин князь Фёдор Скопин-Шуйский да Иван Петров Федоров. И царь и великий князь велел того боярам сыскати.

И того же месяца в 26 день, в неделю на 5 день после великого пожара, бояре приехаша к Пречистой к соборной на площадь и собраша чёрных людей и начаша вопрошати: кто зажигал Москву?

Они же начаша глаголати, яко княгиня Анна Глинская со своими детьми и с людьми волхвовала: вымала сердца человеческие да клала в воду да тою водою ездя по Москве кропила, и оттого Москва выгорела.

А се глаголаху чёрные люди того ради, что в те поры Глинские у государя в приближении и в жалованье [были], а от людей их чёрным людям насильство и грабёж, они же [Глинские] их [своих слуг] от того не унимаху.

Князь Михайло [Васильевич] Глинский тогда бяше и с матерью на огосударском (!) жалование на Ржеве, а князь Юрий Глинский тогда приехав туто же, и как услыша про мать и про себя такие неподобные речи, и пошёл в церковь в Пречистую. Бояре же по своей к Глинским недружбе напустиша черни. И они же [бояре!] взяша князя Юрия в церкви и убиша его в церкви и извлекоша передними дверьми на площадь и положиша перед торгом, идеже казнят.

Были же в совете сём протопоп благовещенский Фёдор Бармин, князь Фёдор Шуйский, князь Юрий Тёмкин, Иван Петров Федоров, Григорий Юрьевич Захарьин, Фёдор Нагой и иные многие.

А людей князь Юрьевых бесчисленно побиша и живот княжий разграбиша, ркуще безумием своим, яко «вашим зажиганием дворы наши и животы погореша, а мати твоя княгиня Анна сорокою летала да зажигала да из люде...» [тут, здається, щось недописано.] Много же и детей боярских незнакомых побиша из Северы, называючи их Глинского людьми.

А после того убивства на третий день [29] приходиша многие люди чернь скопом ко государю в Воробьёво, глаголюще нелепая, что будто государь хоронит у себя княгиню Анну и князя Михаила, и он бы их выдал им. Царь же и великий князь повеле тех людей имати и казнити, они же мнози разбегошася по иным градам, видяще свою вину, яко безумием своим сие сотвориша [ПСРЛ, т. 13, ч. 2, с. 455 – 457; т. 29, с. 153].

Незручність цієї пізньої вигадки видна хоча б з того, що «народ» у відповідь на запитання бояр слово в слово повторює ту формулу, яку раніше викладали царю його бояри. Чи варто було проводити таке «слідство», котре (якщо воно відбулося) тільки підбурювало збентежених москвичів?

У боярському списку відзначено, що в 7055 році «боярин князь Юрий Васильевич Глинский убит на Москве»; також відзначено: «Отставлен боярин и конюший князь Михайло Васильевич Глинский» [Послужной список старинных бояр..., с. 34; видавець документу М. І. Новіков до останнього зробив примітку: мабуть відставлений тільки з посади конюшого].

Про князя **Івана Васильовича Глинського**, згаданого у розглянутих вище при подіях 1530, грудня 1533 і 1543 років, додаткових даних дуже мало.

В 1548 р. його мати Анна і брат Михайло дали у монастир село Булгаково у Суздальському повіті, котре був купив І. В. Г. у Андрія Булгакова [нині це село невідоме]. Пізніше, в 1559 р. на помин душі І. В. Глинського було дано 500 рублів у Троїце-Сергіїв монастир [ЗР, с. 270]. Отже, І. В. Г. не займав ніяких визначних посад в московській адміністрації і помер перед 1548 роком.

Маємо також недатований запис у вкладній книзі Троїце-Сергіїєва монастиря:

Дал вкладу князь Юрьи Иванович Глинской паникадило серебряно струкофомилово яйцо [тобто з яйця страуса] обложено серебром о четырех свещах, кисть шелковая, яблоко жемчугом саженое [ВК, с. 50].

Він розміщений між датованими записами 1570 і 1574 років. У Московській державі ми знаємо трьох Іванів Глинських: Івана Львовича у першому поколінні, Івана Васильовича в другому поколінні та Івана Михайловича в третьому. Якщо припускати, що запис зроблено між зазначеними роками, цей Юрій мав би бути сином Івана Васильовича Львовича. Якщо не зважати на таке хистке датування, то можна припускати, що його батьком міг бути будь-хто із зазначених Іванів.

Для з'ясування справи потрібні додаткові джерельні дані.

Князь Михайло Васильович Глинський (1541 – 1559 рр.)

Перша звітка про князя Михайла Васильовича Глинського, належить, як ми [бачили вище](#), до 7049 (1540..1541) року, коли він одразу виступає як боярин і конюший. Далі він нерідко служив під командуванням свого старшого брата Юрія.

Невдовзі після загибелі Юрія, у **липні 7055 (1547) р.** цар Іван вибрався походом у Коломну:

С царём и великим князем с Москвы бояре князь Михайло Васильевич Глинский, Иван Петрович Фёдоров, князь Дмитрий Фёдорович Палецкий [РК-1605-2, [т. 1, ч. 2](#), с. 335; РК-1598, с. 110].

Глина п'ята

Того же месяца [ноября 1547] в 5 день, в субботу, на третей день княже Юрьевы свадьбы Васильевича, пришла весть царю и великому князю Ивану Васильевичу всеа Русии, что побежали в Литву бояре князь **Михайло Васильевич Глинской** да князь Иван Турунтай Пронской ис своих сел изо ржевских.

И князь велики послал за ними в погоню князя Петра Ивановича Шуйского и с ним дворян своих. И князь Петр Шуйской дошел их во ржевских местех и великих тесных и в непроходных теснотах. Они же, послышав за собою князя Петра погоню, и узнаша, что им уйти невозможно ис тех теснот, и они возвратишася к царю и великому князю и хотеша выехать в город тайно на Москву и бити челом великому князю, что они не бегали, а поехали были молитись к Пречистой в Оковец.

А князя Турунтая изымали в заутреню у Нового города в Неглиненских воротех, а он хотел войти в город с попы. А князя Михаила изымал князь Петр Шуйской на посаде во дворе у Вознесения у хорошей колокольницы за Неглинною на Никицкой улице.

А приведоша их обоих в город того же месяца в 11 день. И царь и великий князь велел их посадити за сторожи и велел их воспросити о их побеге. Они же биша челом, что от страху княж Юрьева Глинского убийства поехали были молитися в Оковец ко Пречистой. И царь и великий князь после того вину их сыскал и для отца своего Макарья митрополита прошенья их пожаловал, вину им отдал и велел их подавать на поруки, занеже от неразумия тот бег учинили, были обложася страхом княж Юрьева убийства [ПСРЛ, т. 34, с. 183; т. 29, с. 54 – 55, 153 – 154; т. 13, ч. 1, с. 154 – 155; 1910 г., т. 20, ч. 2, с. 472 – 473].

[Оковці](#) – маленька деревня у Тверській області (67 км на північний захід від Ржева, 274 км від Москви). Там в 1539 р. з'явилися чудотворні ікони.

Стисло, але з повною довірою до всіх подробиць цю пригоду описують сучасні історики [СЦ, с. 94]

Це оповідання, хоча й викладене в усіх літописах однаково і написане одразу після подій, містить масу суперечностей і просто-таки неймовірних подробиць.

Чи міг князь Михайло злякатись убивства свого брата Юрія? – Безперечно, міг. Те, що під час повстання більше нікого з Глинських не було вбито, зумовлено щасливим випадком, що їх в той момент в Москві не було. Але цей переляк мусив бути короточасним, бо уже наступного місяця липня ми бачимо Михайла при

царі під час походу в Коломну. Тобто «переляк» не міг знову наступити десь у вересні чи жовтні 1547 року і не міг бути причиною «утечі».

Далі, якщо розглянути хронологію літописного оповідання, вийде наступне:

1, у жовтні 1547 р. М. В. Глинський та І. Турунтай перебували у своїх маєтках у Ржевському повіті. Де саме – невідомо, умовно будемо вважати, що у самому Ржеві. І от звідти вони кудись поїхали, що викликало підозру на втечу.

Оливи у вогонь підливає факт, що князь І. І. Турунтай-Пронський був у червні 1547 р. намісником у Пскові [ЗР, с. 309]. Він не бачив ані повстання, ані убивства Ю. В. Глинського – чого б йому було аж так лякатись?

2, від Ржева до Москви – 213 км, і якщо спішний гонець долав по 60 км на добу, до виїхав він із Ржева не пізніше 30 жовтня, щоби поставитись у Москві 3 листопада.

3, якщо М. В. Г. та І. Т. справді тікали, то вони теж не монялись («пока не буду в Литве – не могу быть спокоен!»), а їхали так само до 60 км на добу, і за 5..6 днів могли подолати 300..360 км. Від Ржева до Вітебська – 280 км, до Полоцька – 360 км. Отже, поки вість дійшла би до Москви, вони давно були б на території Великого князівства Литовського, і посилати за ними погоню було би марно.

4, менше з тим, цар наказав П. І. Шуйському спорядити погоню, і мабуть десь 5 чи 6 листопада вона мала б вирушити з Москви. Я покладаю на організацію погоні 2..3 дні, бо вона мала тривати кілька тижнів, отже, треба було не тільки зібрати якийсь загін, але й забезпечити його харчами.

5, перед Шуйським постало непросте запитання – куди гнатись? Він поїхав у «ржевські місця», і десь близько 13 листопада був у Ржеві (із загоном та обозом більше 30 км на добу не пройдеш, і то слід пам'ятати про глибокий сніг і короткий день). Далі Шуйський заскочив утікачів у якихось «тісних місцях».

6, утікачі дізнались (від кого?), що за ними йде погоня. Але погоня їх не схопила, вони її щасливо оминули і не дивлячись на тісноту місць, поїхали собі до Москви й прибули туди мабуть, наприкінці листопада.

7. І от Турунтай схопили у Неглинських воротах. Ці ворота звуться також [Воскресенськими](#), через них в'їжджали у Китай-город з північно-західного напрямку. Ці ворота знаходяться у 300 (трьохстах!) метрах від Спаської башти Кремля. Справді варто було трудити ноги, бігаючи аж поза Ржев!

8. А Глинського схопили у його власному дворі на [Никитській вулиці](#) біля церкви Вознесіння (нині – [Мале Вознесіння](#), Велика Никитська, 18). З цим було значно більше клопоту, бо треба було виїхати з Троїцької башти Кремля, переїхати міст через Неглинну, проїхати по сучасній вул. Моховій до початку Великої Никитської і далі по цій вулиці. А це – цілий кілометр або навіть 1100 метрів! «Не имей двора близ княжа двора...»

9. І от уже 11 листопада (а зовсім не наприкінці листопада чи на початку грудня, як виходило би за нашим хронометражем) утікачів вкинули в кремлівську тюрму і цар наказав відпустити їх на поруки. Виходить з цього, що факт утечі не було доведено, інакше вони зазнали б тяжкої опали.

Я ж у свою чергу реконструюю події так:

1, після липневого походу в Коломну, отже, десь у серпні 1547 р., М. В. Глинський поїхав у свій маєток у Ржевському повіті (про який ми при цій нагоді дізнаємось) і звідти справді їздив чи спробував з'їздити на молитву в Осовці. Це

місце – і нині задуп'я, а в 16 ст. і поготів, тому можна повірити, що мало хто знав туди дорогу і можна було заблукати.

2, далі М. В. Г. повернувся до Москви (орієнтовно – у вересні 1547 р.) і, можливо, розповідав своїм знайомим, як він заблукав по дорозі до тих Осовців.

3, хтось із цих знайомих (можливо, той самий П. І. Шуйський) вирішив скористатись такою нагодою і перебріхав її на спробу втечі, і так виклав її цареві 3 листопада. Цар наказав схопити «утікачів» і доручив це тому ж Шуйському.

4, поки Шуйський дійшов від царського палацу до свого двора у Кремлі, поки напився на radoщах п'яним, поки прочумав – наступило вже 11-е число листопада, і Шуйський нарешті схопив «утікачів», котрі не почували себе ні в чому винними і не збирались тікати чи переховуватись. У ніяку погоню в тісні місця Шуйський не їздив і не віддалявся від царського двора далі як на один кілометр.

5, коли справа з'ясувалась, варто було би покарати наклепника, але правила «донощику – перший кнут» тоді, мабуть, ще не існувало. В результаті запис в літописі відбив комбіновану версію подій – фальшиве звинувачення у втечі і фактичне перебування «втікачів» у Москві.

Знову стисло, і знову з деякими відмінностями записано в «Продовженні Хронографа»:

Того же місяця [листопада], в 5 день, побежали были в Литву князь Иван Иванович Пронской Турунтай и **со княгиней** да князь Михайло Васильевич Глинской **с матерью и со княгиней**. И царь великий князь послал за ними князя Петра Ивановича Шуйского, **да князя Василья Семеновича Серебряного, да князя Дмитрия Ивановича Немого Оболенского**, а с ними **многих** людей. И они услышали за собою погоню и воротилися опять к великому князю. И, пришед на Москву, били челом митрополиту Макарью, чтобы митрополит пожаловал о них, царю и великому князю печаловался. И митрополит о них царю и великому князю поминал, чтобы их государь пожаловал, казнь им отдал. И царь великий князь для отца своего Макарья митрополита их пожаловал, казнь им отдал, **а живот их вотчину велел взяти на себя**, царя и великого князя [ПХ, с. 293].

Тут маємо недбале скорочення ширшого оповідання: 5 листопада із дня, коли вість дійшла до царя, перетворилось на дату «утечі». Основний наголос зроблено на ролі митрополита.

Якщо дати цьому оповіданню повну віру, то вийде, що М. В. Глинський при цій нагоді позбувся своїх вотчин (якщо вони в нього перед тим були) і мусив вислужувати їх наново.

Подальша служба М. В. Глинського

Так чи інакше, ця глина М. В. Глинському не зашкодила:

В Василегороде [Васильсурську,] с Петрова дня [29 червня 7056 – 1548 р.] годовали воеводы князь Михайло Васильевич Глинский... [та троє інших; РК-1605-2, [т. 1, ч. 2](#), с. 356; РК-1598, с. 116]

У вкладній книзі Троїце-Сергієва монастиря є запис:

57 (1549) году июня в 9 день дала вклада княгиня Анна княж Васильевская Глинского по снохе своей по княж Михайлове Глинского княгине Ксение денег 50 рублев [ВК, с. 50].

Після смерті Ксенії Михайло оженився вдруге, в 1555 році він зробив вклад по своєму малому синові Петру (як нижче). Його друга дружина в черницях звалась Феодосія:

78 (1570) году июня в 9 день государь царь и великий князь Иван Васильевич всеа Руси пожаловал по князь Михайлове Васильевиче Глинского княгине старице Федосье денег 200 рублей [ВК, с. 50].

5 квітня 7058 (1550) р. було призначено воевод на кримський кордон, зокрема, «в Пронске боярин и воевода князь Михайло Васильевич Глинский да воевода князь Давыд Фёдорович Палецкий» [РК-1605-2, [т. 1, ч. 2](#), с. 387; РК-1598, с. 124]. Видно, не досидів М. В. Глинський свого року в Васильєвську.

18 липня 7058 (1550) р. прийшли в Москву тривожні вісті, що кримці з великими силами йдуть на північ. 20 червня цар вирушив з Москви до Коломни, з ним було «боярин и конюший Иван Петрович Фёдоров [...] боярин князь Михайло Васильевич Глинский» [РК-1605-2, [т. 1, ч. 2](#), с. 389 – 390; РК-1598, с. 127]

У «Тисячній книзі» 1550 р. М. В. Глинський позначений серед бояр на 8-у місці, одразу після П. І. Шуйського (того самого, який арештував М. В. Г. в 1547 році). У «Дворовой тетради» 1550-х років М. В. Глинський так само записаний серед бояр, але уже на 18-у місці, тоді як П. І. Шуйський – на 13-у [[Тысячная книга 1550 г. и Дворцовая тетрадь 50-х годов XVI в.](#) – М.-Л.: 1950 г.]. Все це небагато додає до його біографії.

У вкладній книзі Троїце-Сергієва монастиря є запис:

60 (1551) году октября в 4 день дал вкладу князь Михайло Васильевич Глинской по слуге своем по Мурзе денег 50 рублей. Да ево же Мурзина продана однорядка, взято полтора рубли [ВК, с. 220].

Похід на Казань

У **квітні 7060 (1552) р.** було оголошено похід на Казань, зокрема «на Каму послал [царь] в судовой рати боярина и воеводу князь Михаила Васильевича Глинского до окольничего и воеводу Ивана Умного Ивановича Колычова» [РК-1605-2, [т. 1, ч. 3](#), с. 418; РК-1598, с. 134; РК-1636, ч. 1, [с. 16 – 17](#)].

«Літопис початку царювання» докладно висвітлює похід царя Івана 4-го на Казань в **1552 році**. Зокрема, для забезпечення дій проти Казані навесні того року

на Каму государь послал боярина князя Михаила Васильевича Глинского да окольничьего Ивана Ивановича Умного, а с ними детей боярских, и казаков, и стрельцов [...] И велел князю Михаилу поставити по всем перевозам по Каме и по Вятке детей боярских, и казаков, и стрельцов, и вятчан [ПСРЛ, т. 29, с. 73, 172; т. 13, ч. 1, с. 178; ч. 2, с. 477; т. 20, ч. 2, с. 494].

Кама впадає у Волгу у 70 км нижче Казані, тому блокування перевозів через Каму було важливою частиною периферійної блокади центральної частини Казанського ханства. М. В. Глинський надсилав царю доповіді про дії його загону [викладені у ПСРЛ, т. 29, с. 74, 173; т. 13, ч. 1, с. 179; ч. 2, с. 478; т. 20, ч. 2, с. 495], надіслав важливого полоненого – Янгуру-богатиря.

У пізньому Піскарьовському літописці скорочено: «В лето 7059 [...] А на Каму послал князь велики князя Михаила Глинского для бережения казанского» [ПСРЛ, т. 34, с. 186]. Я не вмію сказати, чи це помилкове датування звістки 7060 (1552) р., чи йшлося про окремих подібний похід роком раніше.

Далі бачимо: коли цар став під Казанню, при ньому були 9 вельмож, із них 2-й – князь М. В. Глинський [РК-1636, ч. 1, [с. 21](#)].

У вересні 7060 (1552) р. цар наказав виставляти на ніч сторожу довкола Казані і призначив командирів, зокрема, боярина князя Михайла Васильовича Глинського та окольничого Івана Івановича Умнога-Количова [РК-1605-2, [т. 1, ч. 3](#), с. 424; РК-1598, с. 137].

Під час вирішального штурму Казані «царь же благочестивый послал [...] за Казань боярина князя Михаила Васильевича Глинского да боярина дворового воеводу Ивана Васильевича Шереметева» [ПСРЛ, т. 29, с. 203; т. 13, ч. 1, с. 218; ч. 2, с. 513].

Після здобуття Казані, десь у жовтні 7061 (1552) р., цар розписав порядок відходу війська до Нижнього Новгорода:

В судах идти воеводам по полкам: в большом полку воеводы боярин князь Михайла Васильевич Глинский да окольничий Иван Иванович Умноной-Колычов.

В передовом полку воеводы боярин князь Пётр Семёнович Серебряный да князь Фёдор Борисович Ромодановский. И князь Пётр Серебряный списков не взял, а бил челом на князя Михаила Глинского, что ему быть у него в передовом полку непригоже. И царь и великий князь князю Петру списки велел взять и в передовом полку велел идти.

И князь Пётр списков не взял. И царь и великий князь князю Петру Серебряному велел были у князя Михаила в полку [РК-1605-2, [т. 1, ч. 3](#), с. 441 – 442; РК-1598, с. 138; РК-1636, ч. 1, [с. 24](#)].

Відчуваючи, що небезпеки і відповідальності тепер нема, командири охоче сперечались за місце.

Можна зробити висновок, що в оцій найбільш успішній війні царя Івана 4-го М. В. Глинський відіграв досить помітну роль.

Боярин і воевода

В описі царського архіва, складеному в 1570-х роках, є згадка: «Ящик 134. [...] да в нем же речи на князь Михаила Глинского и князя Володимера Воротынскова княже Михайлова человека Некрасовы, да Ивашка Домнина, да Ивашка Рязанцова» [[Описи](#) царского архива XVI века и архива Посольского приказа 1614 года. – М.: 1960 г., с. 30]. Згадка [Володимира Воротинського](#), служба якого відома в 1541 – 1553 роках, вказує, що донос був на Михайла Васильовича Глинського.

2 червня 7061 (1553) р. був розписаний похід царя до Коломни, де серед 9 бояр на другому місці названий Михайло Васильович Глинський, на дев'ятому – Федір Григорович Адашев [РК-1605-2, [т. 1, ч. 3](#), с. 451; РК-1636, ч. 1, [с. 28](#); РК-1598, с. 140 – тут Ф. Г. Адашев поставлений на першому місці].

У листопаді **7062 (1553) року** при описі весілля царя Симеона Касаєвича згадано:

А у царя Симеона на его дворе были бояре князь Михайло Васильевич Глинский... [РК-1605-2, [т. 1, ч. 3](#), с. 458; РК-1598, с. 12]

В **1554 році** М. В. Г. купив за 500 рублів село Лисцово, яке колись належало Ф. І. Головіну. При цій нагоді слід згадати і його раніші придбання: в 7042 (1533..1534) р. – за 120 рублів половину села Назарнова від Ф. Ф. Головіна, далі в

7045 (1536..1537) р. – за 400 рублів село Оленино у Ростовському повіті від дітей Ф. І. Головіна і за 600 рублів село Іллінське від Тимофія Головіна; в 7052 (1543..1544) р. – за 50 рублів половину деревні Ізмайловської від Т. А. Головіна. Всі ці надбання з часом опинились у власності Троїце-Сергієвої лаври, з неопублікованої копійної книги якого узято ці дані [ЗР, с. 270].

Із пошуком цих місць нам допомагає вказівка на розташування Оленина в Ростовському повіті. Всього відомо [10 таких назв](#), до Ростовського повіту могла належати тільки сучасна [деревня Оленино](#) в Іллінському районі Івановської області, у 36 км на південний схід від Ростова.

Це одразу дає нам ключ: село Назарново – нині зветься [Назорное](#) у тому ж Іллінському районі, у 3.5 км на північний захід від Оленина; Іллінське – велике сучасне село [Ильинское-Хованское](#) у тому ж районі, 4 км на захід від Оленина; Лисцово (Лысцево) – [Лыццово](#) у тому ж районі у 18 км на північ від Оленина (27 км на схід від Ростова).

Що таке деревня Ізмайловська – я не вмю сказати, найближча [деревня такої назви](#) у Ярославському районі й області, за 51 км на північ від Оленина. Може бути, що це не те, що нам треба.

Отаку компактну групу поселень в колишньому Ростовському повіті придбав М. В. Глинський від роду Головіних.

Наступні звістки про М. В. Глинського пов'язані з його службою воєводою в Казані.

У **квітні 7062 (1554) р.** цар призначив чиновників для управління Казанню упродовж року: боярина князя Михайла Васильовича Глинского та боярина Федора Григоровича Адашева [РК-1605-2, [т. 1, ч. 3](#), с. 471; РК-1598, с. 144; РК-1636, ч. 1, [с. 35](#)].

Того же году [7062 – 1554] августа, писали воеводы из Казани боярин князь Михайло Васильевич Глинский с товарищи, что посылали из Казани на луговых людей изменников [...] И казанцы солгали, царю государю изменили, на изменников не пошли... [ПСРЛ, т. 29, с. 231; т. 13, ч. 1, с. 245; т. 20, ч. 2, с. 552]

Десь на початку 7063 року, тобто у вересні 1554 р. були призначені «государевы воеводы в Казани на годовой князь Михайло Васильевич Глинской да князь Дмитрий Иванович Хилков, да князь Федор Иванович Кашин» [РК-1605-2, [т. 1, ч. 3](#), с. 479].

Месяца октября [7063 – 1554] присылали к царю и государю из Казани боярин и воевода князь Михайло Васильевич Глинский с товарищи [звістку про перемогу над повстанням – ПСРЛ, т. 29, с. 233; у Никонівському літописі цей запис поставлено у жовтні 1555 року, думаю, помилково – ПСРЛ, т. 13, ч. 1, с. 247].

Марта в 1 день [7063 – 1555] писали царю и великому князю из Казани боярин и воевода князь Михайло Глинский с товарищи, что луговые люди приходили на Арскую сторону войной [ПСРЛ, т. 29, с. 232; т. 13, ч. 1, с. 246].

Про те, що М. В. Глинський був воєводою в Казані в 7063 році, є згадка у суперечці за місяць, котра виникла в 7111 (1602 – 1603) році [РК-1605-2, [т. 4, ч. 2](#), с. 39 – 40].

Нових воєвод було призначено в Казань «лета 63 с Николина дня вешнего» [РК-1598, с. 152], тобто з 9 травня 1555 р., і більше М. В. Глинський до Казані не повертався.

В цей же час –

63 (1555) году февраля в 3 день князь Михайло же Васильевич дал вкладу по сыне своем князе Петре бархату золотного аршин [ВК, с. 50].

Цей його син помер малолітнім, можливо, новонародженим, і по ньому було вкладено аршин дорогоцінної тканини, як ми [бачил вище](#), у 1533 році (вклад по княжні Фетинії Михайлівні).

У **жовтні 7064 (1555) р.** по кримських вістях було розписано похід до Калуги та Серпухова; першим воєводою передового полка був князь Михайло Васильович Глинський [РК-1605-2, [т. 1, ч. 3](#), с. 502; РК-1598, с. 153; РК-1636, ч. 1, [с. 51](#)].

Новим місцем служби М. В. Глинського став Великий Новгород.

А в то время [лютий 1556 р.] отпустил государь на Новгород наместника боярина князя Михаила Васильевича Глинского и велел к королю отписать, вспоминая его неправды, и что будет похочет покою и он бы [король] к нему [царю?] послов прислал [ПСРЛ, т. 29, с. 244; т. 13, с. 1, с. 265; т. 20, ч. 2, с. 568; запис стоїть між повідомленнями за 7 і 15 лютого 1556 р.].

Того же дня из Новагорода Великого наместник боярин князь Михайло Васильевич Глинский немецкую грамоту прислал, а пишут: немцы против его грамоты просят опасные грамоты на послов или на гонцы [ПСРЛ, т. 29, с. 245; т. 13, с. 1, с. 266 – 267; т. 20, ч. 2, с. 569; перед цим записом стоїть запис за 21 березня 1556 р.].

9 травня 7064 (1556) року цар Іван 4-й пожалував свого новгородського намісника князя М. В. Глинського половиною судового мита з Новгорода [Дополнения к актам историческим. – Спб., 1846 г., т. 1, [№ 109](#), с. 155 – 156]

У **червні 7064 (1556) р.** цар розгорнув військо по берегу Оки, і сам стояв у Серпухові. При ньому були «стольники: в головах князь Василий княж Михайлов сын Глинский...» [РК-1605-2, [т. 1, ч. 3](#), с. 512; РК-1598, с. 158; РК-1636, ч. 1, [с. 57](#)]. Оце перша його служба.

Того же месяца [грудень 1556 р.] писали из Выбор[г]а ко князю Михаилу Васильевичу Глинскому свиского короля послы [...] Писали, что они пришли в Выбор[г] декабря в 1 день, а идут ко царю и государю великому князю от Стауса короля, и князь Михайло бы им прислал добрых детей боярских на обмену в закладе [...] И царь и великий князь велел князю Михаилу отписать к королю, что промеж государей изначала ходят послы по опасным грамотам, а их королю от царя и государя на его послы [грамота] была же, по которой ему прислали бити челом, а заклад в послах не ведётся [ПСРЛ, т. 29, с. 252 – 253; т. 13, ч. 1, с. 277 – 278; т. 20, ч. 2, с. 579].

У лютому 1557 р. шведське посольство вело переговори в Москві.

И царь и великий князь избранного короля Густава Свииского пожаловал и велел новгородским наместникам боярам князю Михаилу Васильевичу Глинскому да Алексею Даниловичу Плещееву перемирие утвердить на всём том, на чём [послы] государю доби́ли челом, на сорок лет. И отпустил царь и великий князь послов с Москвы в Новгород месяца марта. И бояре и

наместники новгородские князь Михайло Васильевич да Олексей Данилович послов свииского короля к целованию привели и грамоты перемирные написали и утвердили печатями и отпустили их к королю, а от себя к королю послали посла Ивана Шарапова сына Замыцкого [ПСРЛ, т. 29, с. 254; т. 13, ч. 1, с. 280].

Документи про ці переговори згадано в описі архіву Посольського приказу 1614 р. [ОЦА, с. 120].

Ще деякі документи про новгородське намісництво М. В. Глинського містились у новгородській копійній книзі 7062 – 7064 (1554 – 1556) років. Цю книгу розглянув М. П. Лихачов [*Лихачев Н. П. Разрядные дьяки XVI века.* – Спб., 1888 г., с. 246 – 266].

2 липня 7065 (1557) р. прийшла у Москву вість від князя Дмитра Вишневецького, що кримський хан вирушив у похід. Цар вирішив вийти в Коломну, з ним було 14 бояр, на четвертому місці названий князь Михайло Васильович Глинський [РК-1605-2, [т. 2, ч. 1](#), с. 9; РК-1598, с. 162; РК-1636, ч. 1, [с. 65](#) – відмінність у тому, що М. В. Глинський названий першим із 14-и].

Лівонська війна

У листопаді 1557 р. цар вирішив розпочати Лівонську війну:

В большом полку царь Шигoley, бояре и воеводы князь Михайла Васильевич Глинский да Данила Романович Юрьев [РК-1605-2, [т. 2, ч. 1](#), с. 18; РК-1598, с. 170; РК-1636, ч. 1, [с. 73](#)].

И отпустил государь в большому полку царь Шигалей, а бояр и воевод князь Михайло Васильевич Глинский да Данило Романович, да черкасские князья Сибок с братьею [ПСРЛ, т. 29, с. 259; т. 13, ч. 1, с. 287; т. 20, ч. 2, с. 587].

Того же месяца в масляное заговение [13 лютого (?) 1558 р.] приехал к царю и великому князю из Немец от царя Шигалея [...] и от бояр и от воевод ото князя Михайла Васильевича Глинского со товарищи князь Василий Иванович Борбошин да голова стрелецкий Тимофей Иванов сын Тетерин [ПСРЛ, т. 29, с. 260; т. 13, ч. 1, с. 289; т. 20, ч. 2, с. 589]

– зі звітом про успіхи московського війська. Від Пскова військо дійшло до Нового городка ([Neuhausen](#) – нині руїни замку в Естонії, у 58 км на захід від Пскова), далі пройшло пункти Керекепі, Ялиста, Курслов, Бабий городок – я не маю змоги їх відшукувати, мабуть у книгах про Лівонську війну вони пояснені.

До цього ж походу належить згадка в описі царського архіву, складеному в 1570-х роках: «Ящик 215. [...] дело князя Ивана Дмитриевича Белского со князем Васильем Барбашиным, о наказе, что посылан ко князю Ивану с наказом князь Василей Барбашин, и князь Иван у того наказа голову отклеил для того, что написаны к нему в товарищех князь Иван Мъстисловской да князь Михайло Глинской» [ОЦА, с. 41]. Виходить, Бельський був незадоволений з того, що царський наказ адресовано не йому одному, а ще й іншим воеводам.

Про цей похід є згадка і в першому посланні Івана 4-го до Андрія Курбського [[Переписка Ивана Грозного](#) с Андреем Курбским. – М.: 1979 г., с. 38].

Були й інші успіхи:

В лето 7066 разгневался царь и великий князь Иван Васильевич на ливонских немцев, и послал на них рать свою, царя Шихалея [...] а большой воевода был князь Михайло Васильевич Глинский. И тот князь Михайло

людьми своїми, едучи дорогою, сильно грабил своїх, и на рубежи люди его деревни Псковской земли грабили и живот секли, да и двory жгли христианские. И царь и великий князь про то на него опалася, и велел обыскати кого грабили дорогою, и на нём иным доправити грабежи [Строевский список Псковской 3-й летописи. – Псковские летописи, 1955 г., вып. 2, с. 235].

Що означає остання фраза – я не зовсім розумію. Можливо, М. В. Глинського зобов'язали відшкодувати пороблені грабунки, а можливо, пограбованих зобов'язали відшкодувати грабіжникам ті зусилля, котрі вони робили, грабуючи. Принаймні коли в 1570 році цар з опричниною напав на Великий Новгород, там повбивали та пограбували все дочиста, і не було кому за це гніватись, і не було на кого гніватись.

В описі царського архіва, складеному в 1570-х роках, є згадка про цю справу: «Ящик 198. [...] да сыск князя Михаила Глинского про грабеж, как шел в ливонскую землю» [ОЦА, с. 38]. Сама справа до нас не дійшла.

Служба на південному кордоні

У 7067 (1558..1559) році було розписано варту на південному кордоні:

На Дедилове воеводи князь Василий Михайлович Глинский да князь Дмитрий Фёдорович Овчинин, да Иван Борисов сын Федцов [РК-1605-2, т. 2, ч. 1, с. 45, 50; РК-1598, с. 177, 179; РК-1636, ч. 1, с. 82, 87].

Дедилово – нині село Тульської області, у 32 км на південний схід від Тули.

11 березня 7067 (1559) року було розписано військо проти кримського царя Девлет-Гірея:

В большом полку воеводи князь Иван Дмитриевич Бельский [...]

В передовом полку бояре и воеводи князь Михайла Васильевич Глинский [...]

В яртоульском полку воеводи князь Василий Михайлович Глинский... [РК-1605-2, т. 2, ч. 1, с. 46 – 47, 52, 57 – 58; РК-1598, с. 178, 180; РК-1605, с. 8; РК-1636, ч. 1, с. 83].

Це військо мало стояти на Дедилове.

Того же лета [1559] августа во 2 день в пятницу приходили на царя и великого князя украину на Пегу крымские люди [...] И ходили за ними с Тулы воеводы царя и великого князя, боярин князь Иван Дмитриевич Бельский да князь Василий Михайлович Глинский и иные воеводы [ПСРЛ, т. 29, с. 287].

2 серпня 1559 р. – середа, не п'ятниця. Де знаходиться ця Пега (річка?) – я не дошукався, мабуть десь у сучасній Тульській області.

Тим самим 7067 роком датовано інший розряд на південному кордоні, де князь Михайло Васильович Глинський очолював полк правої руки [РК-1605, с. 8]. Можливо, це якийсь проект, не введений в дію, тому і не дано конкретної дати.

В 7067 (1558..1559) році відзначено смерть боярина Михайла Васильовича Глинського [Послужной список старинных бояр..., с. 42].

У Музейному рукописі «Дворовой тетради» 1550-х років проти імені М. В. Глинського зроблено пізнішу приписку «68-го умре» [ЗР, с. 374], тобто смерть його датована роком пізніше.

У вкладній книзі Троїце-Сергієва монастиря є запис:

68 (1559) году декабря в 11 день по князе Михайле Васильевиче Глинском дал вкладу князь Иван Иванович Пронской да князь Дмитрей Михайлович Жижемской, да дьяки Путило Михайлов, Василей Степанов по его князь Михайлову приказу денег 500 рублев [ВК, с. 50].

Розглядаючи службу М. В. Глинського в цілому, можна відзначити, що він був помітним воєнним та адміністративним керівником першої половини царювання Івана 4-го, хоча й не посідав дуже великих місць і не був близьким до царя. Можна думати, що він отримував за службу якісь земельні пожалування, але про них нема ніяких згадок; все, що ми знаємо про його володіння – це його куплі.

Княгиня **Анна Глинська**, удова по Василю Львовичу Глинському, мати Михайла Васильовича Глинського, померла перед 1553 роком:

61 (1553) году апреля в 12 день князь Михайло же Васильевич Глинской дал вкладу по матере своей княгине иноке Анисье денег 100 рублев [ВК, с. 50].

При цій нагоді дізнаємось, що Анна постриглась була в черниці з іменем Анисія. В якому монастирі вона жила – ми не знаємо, але можна згадати про [Покровський монастир](#) у Хотькові, тісно пов'язаний із сусіднім Троїце-Сергієвим монастирем.

Князь Василь Михайлович Глинський (1558 – 1565 рр.)

Дату народження князя Василя Михайловича Глинського можна окреслити між 1528 р. (його батько М. Л. Глинський оженився в 1527 р.) та ув'язненням М. Л. Глинського в 1534 р. Умовно будемо вважати – «близько 1530 року», тобто він був ровесником царя. Ім'я йому дали, на мою думку, на честь правителя – Василя 3-го. Але це йому не дуже допомогло, бо його ще малим ув'язнили разом із матір'ю ([як вище](#), орієнтовно в 1534..1538 роках).

Перша його служба, як ми бачили в [попередньому розділі](#), датована 7067 (1558..1559) роком.

Деся у цей же час у «Дворовой тетради» 1550-х років в розділі «Князи служилые» зроблено запис: «Князь Василей княж Михайлов сын Львовича Глинского» [[Тисячняя книга 1550 г. и Дворцовая тетрадь 50-х годов XVI в.](#) – М.-Л.: 1950 г.]. У Тисячній книзі 1550 р. він ще не значився, мабуть через свою молодість.

Далі у **липні 7068 (1560) року** було розписано воєвод, які мали стояти в Тулі:

В правой руке воевода князь Василий Михайлович Глинский да боярин Пётр Васильевич Морозов [РК-1605-2, [т. 2, ч. 1](#), с. 72, 75, 86; РК-1605, с. 9; РК-1598, с. 187; РК-1636, ч. 1, [с. 94 – 95](#)].

Цікаво, що Глинський тут випередив боярина. В такому складі полк правої руки брав участь у безуспішному поході з Тули у поле за Дівеєм-мурзою (серпень 1560 р.) [РК-1605, с. 11].

Глина шоста

У **липні 7069 (1561) р.** князя В. М. Глинського звинуватили у якомусь невідомому нам злочині і узяли з нього додаткову присягу перед царем, митрополитом і 9 вищими церковними ієрархами. Цар «меня, свого **холопа** князя Василя Глинского пожаловал, вины мне отдал». Князь зобов'язався:

- не від'їжджати від царя до інших правителів (перш за все до Сигізмунда-Августа);
- не підтримувати контактів із королем Сигізмундом-Августом та з його панами (це дозволялось тільки з відома царя);
- подавати доноси царю на тих, хто буде схилити його, Василя, до таких контактів чи від'їзду;
- посланців від короля Сигізмунда-Августа чи його панів Василь мав захопити і віддати царю, привезені ними грамоти передати царю, а те, що вони скажуть на словах – там само передати царю.
- не планувати і не чинити ніякого зла царю Івану, його цариці Марії, його царевичам Івану і Федору та їх землям;
- не приєднуватись до лиходіїв царя;
- а хто буде говорити Василю про царя і його рідних лихі речі – ці речі переповісти царю;
- якщо Василь довідається або почує про лиходіїв царя – він має донести про це царю;
- Василь зобов'язався не передавати нікому думи царя та розмови царя, які він (Василь) почує;
- і взагалі Василь мав діяти по силі тих записів (у множині!), на яких він хрест цілував до царя Івана та його дітей.

А государь мой царь и великий князь Иван Васильевич всея Руси, и его дети в моей вине вольны надо мною и над моею княгинею по моей вине казнити [Собрание государственных грамот и договоров, хранящихся в государственной коллегии иностранных дел. – М.: 1812 г., ч. 1, № 155, с. 470 – 473].

Ось така була грамота.

Повторюся – ми не знаємо, в чому полягала провина В. М. Глинського, що було притокою до такої нової присяги (до речі, попередніх його присяжних грамот ми не маємо). Видно тільки, що цар сильно боявся зв'язків В. М. Глинського з Литвою, і це було головною темою грамоти.

Новим для нас є титул «холопа» стосовно В. М. Глинського і згадка про його княгиню.

Згадана в грамоті «[цариця Марія](#)» була охрещена 20 липня 1561 р., вінчання її відбулося 21 серпня 1561 р. тому дослідники датують грамоту кінцем липня 1561 р. [СЦ, с. 147].

Про цю грамоту є пізніша згадка: «запись подтверждённая, за рукою и за печатью Макария митрополита, по боярине, по князе Василии Михайловиче Глинском 7069 (1560..1561) года» [із описів архіву Посольського приказу 1614 та 1626 р. – ДДГ, с. 447, 474; ОЦА, с. 50]. В описі В. М. Глинський названий боярином, яким він ще не був під час написання грамоти, але став ним невдовзі.

Кар'єра боярина

В 7070 (1561..1562) році князь Василь Михайлович Глинський іменованний боярином [Послужной список старинных бояр..., с. 45].

Лета 7070-го послал государь воевод из Юрьева к Тарвасу на литовские люди: в большом полку боярин в воевода князь Василий Михайлович Глинский... И по той росписи воеводы под Тарвас не ходили, потому что

литовские люди от Тарваса пошли прочь; а ходили в войну в ливонские немцы [РК-1605-2, [т. 2, ч. 1](#), с. 95; РК-1598, с. 193, 194; РК-1636, ч. 1, [с. 105](#)].

Лета 7070. Царевы и великого князя воеводы, которые были собиралися на литву, как литва от Тарбаса отошла, князь Василий Глинский та князь Пётр Серебряный, и иные воеводы ходили воевати за Вельян [Псковские летописи, 1955 г., вып. 2, с. 241].

Цю звістку слід датувати осінню 1561 р., бо у статті 7069 р. сказано, що литва приходила на Тарбас на Іллін день (20 липня). Вельян ([Вільянді](#)) – місто на півдні Естонії. Тарбас ([Тарвасту](#)) – нині село у 23 км на південний схід від Вільянді.

А по Ильине дне [7070 р.] [...] князь Василий ходил воевать до Друсы и до Двины; и здорово вышли на Опочку [Псковские летописи, 1955 г., вып. 2, с. 244].

Що це був за князь Василь – точно невідомо; оскільки перед тим згадано про дії загону князя Петра Серебряного, то видавець літопису вирішив, що це – товариш Петра, Василь Глинський. Друса – нині [Верхньодвінськ](#) у Вітебській області, Опочка у Псковській області лежить у 114 км північніше.

Лета 7071-го декабря [у грудні 1562 р.] поход царя и великого князя к Полоцку зимою [...] В передовом полку царевич Тохтамыш да царевич Бекбулат, да бояре и воеводы князь Василий Михайлович Глинский... [РК-1605-2, [т. 2, ч. 1](#), с. 114; РК-1598, с. 197 – 198; РК-1605, с. 14; РК-1636, ч. 1, [с. 115](#)]

Дуже подібно записано в літописі:

генваря в 11 день [1563 р.], в понедельник, отпустил воевод передовой полк, царевича Тохтамыша да царевича Бекбулата, да царёвы и великого князя бояре и воеводы князь Василий Михайлович Глинский, Иван Васильевич Шереметев Большой, Алексей Данилович Басманов [ПСРЛ, т. 29, с. 304, 305].

Далі 31 січня 1563 р. перед вирішальним штурмом Полоцька цар віддав накази воєводам, зокрема:

А передовому полку царевичю Бекбулату да боярину и воеводам князю Василью Михайловичу Глинскому с товарищи, пев молебны и стояв у города, итти мимо города на свое места за Двину за реку на Виленскую дорогу против Якиманские слободы [*Анхимюк Ю. В. [Полоцкий поход 1563 года](#) в частных разрядных книгах. – Русский дипломатарий (М.), 2004 г., вып. 10, с. 164; РК-1636, ч. 1, [с. 117 – 118](#) – скорочено].*

В лютому 7071 (1563) року, здобувши Полоцьк, цар розписав відступ війська, при цьому

В передовом полку царевич Бекбулат да бояре и воеводы князь Василий Михайлович Глинский до Алексей Данилович Басманов [РК-1605-2, [т. 2, ч. 1](#), с. 138; РК-1598, с. 200; РК-1605, с. 15; РК-1636, ч. 1, [с. 121 – 122](#)].

В 1563 р. князь Дмитро Іванович Німий-Телепнев-Оболенський зробив значне надання (одне село і 23 деревні) Йосифо-Волоколамському монастирю. При цьому він спеціально зауважив, що його племінник князь Василь Михайлович Глинський не повинен зазіхати на ці володіння [Русская историческая библиотека. – Петроград: 1915 г., [т. 32](#), стб. 447]. В. М. Глинський був сином сестри князя Дмитра.

Лета 7072 [...] От поля в Калуге быть воеводам по полкам: в большом полку боярин и воевода князь Василий Михайлович Глинский да Иван Большой Васильевич Шереметев [РК-1605-2, [т. 2, ч. 1](#), с. 159; РК-1598, с. 209; РК-1636, ч. 1, [с. 135](#)].

Ця служба була, мабуть влітку 1564 р.

У вкладній книзі Троїце-Сергієва монастиря є записи:

72 (1564) июля в 15 день дал вкладу князь Василей Михайлович Глинской денег 500 рублей, чарку серебряну венеч золочен, весу в ней 5 гривенок 3 золотника [ВК, с. 50].

72 (1564) году августа в 24 день государь царь и великий князь Иван Васильевич всея Руси пожаловал по боярине своем по князе Василье Михайловиче Глинском и по ево родителях по ево князь Васильеве духовной вотчину ево князь Васильеву в Московском уезде на реке Клязьме село Черкизово, а в нем храм Покрова пречистыя богородицы да предел Николы чудотворца, да сельцо Лошаково, а к селу и к сельцу 17 деревень да 3 починка со всеми угодьми, пашни в селе и в сельце и в деревнях и в починках средние земли 632 четверти в поле, а в дву по тому же, сена 853 копны, лесу пашенного 140 четвертей, а непашенного 28 четей во всех трех полях, а сколько в той вотчине крестьян и за сколько денег дана, того не написано, а жаловальная грамота писана в вотчинной книге в Москве глава [ВК, с. 50].

Можна припускати, що перший запис В. М. Глинський зробив під час тяжкої хвороби, від якої він невдовзі помер. І от через місяць на виконання його заповіту було зроблено щедрий вклад.

Сіл Черкізово відомо декілька; якщо вірити [Вікіпедії](#), «наше» Черкізово знаходиться у 26 км на північ від московського Кремля, між містечками Пушкіно, Митищі та Корольов. В ньому є церква Покрови, збудована в 1903 р., котра мабуть зберегла давню посвяту. Також запис важливий тим, що показує приблизний інтервал між смертю вельможі і першим записом на його поминання. В даному випадку він не перевищує одного місяця.

В 7073 (1564..1565) році відзначено смерть боярина князя Василя Михайловича Глинського [Послужной список старинных бояр..., с. 47]. Можливо, запис було зроблено не одразу після смерті боярина, а десь у вересні 1564 р., і так він потрапив у наступний вересневий рік.

Таким чином Василь Михайлович Глинський прожив недовге життя – десь 35 років, і хоча дослужився до боярина, високих урядових посад не займав, тільки командні пости середнього рівня в армії. Дітей він не мав.

Князь Іван Михайлович Глинський (1572 – 1602 рр.)

Перша звітка про І. М. Глинського – єдиного дорослого сина М. В. Глинського – належить до літа 1572 р.:

Лета 7080 [...] Того же лета в весну поход государя царя и великого князя Ивана Васильевича всея Руси [...] в Великий Новгород [...] Рынды у государя: с большим саадаком князь Иван Михайлович Глинский... [РК-1605-2, [т. 2, ч. 2](#), с. 304; РК-1598, с. 243; РК-1605, с. 79; РК-1636, ч. 1, [с. 197](#)].

У Новгороді цар перебував у липні – серпні 1572 р., тішачись своєю улюбленою забавою – топити у Волхові своїх слуг, в той час як кримський хан

націлився був на Москву. Видно, що І. М. Глинський був тоді дуже молодим чоловіком, який тільки починав службу, і відповідно чин його був незначний. Можна припустити, що йому було десь 20 років, отже, народився він близько 1552 р. Всі особи, які супроводжували царя, належали до опричнини, отже, й І. М. Глинський устиг побувати в опричнині, яка була скасована під час того ж перебування царя в Новгороді.

Влітку 1572 р. цар Іван 4-й склав заповіт, в якому зокрема сказано:

А что есми пожаловал князя Михаила княз Васильева сына Львовича Глинского вотчиною, и сын мой Иван у княж Михайлова сын, у князя Иванова, и у его детей не вступается у него ничем [ДДГ, с. 433].

Що це була за вотчина – невідомо.

21 вересня 7081 (1572) р. було розписано похід царя на [Пайде](#) в Лівонії, і 1 січня 1573 р. замок було здобуто. При цьому в царському таборі «рынды у государя: с большим саадаком князь Иван Михайлович Глинский...» [РК-1605-2, [т. 2, ч. 2](#), с. 323; РК-1605, с. 91; РК-1636, ч. 1, [с. 204](#)].

12 квітня 1573 р. відбувся шлюб [принца Магнуса](#) із княжною [Марією Володимирівною Старицькою](#), і в розрядній книзі подано дуже детальний опис – хто яку роль відігравав. У самому кінці цього розпису зазначено: «В поезде быть князь Роман Тюменской, князь Василей Скопин Шуйской, князь Иван Глинской» [і ще купа народу, мабуть, дуже молодих людей: РК-1605-2, [т. 2, ч. 2](#), с. 335; РК-1636, ч. 1, [с. 212](#) – тут перелік починається з І. М. Глинського].

10 квітня 7082 (1574) р. цар Іван 4-й вибрався походом до Серпухова, при цьому з ним були «дворяне: князь Иван князь Михайлов сын Глинской» [та інші – РК-1605-2, [т. 2, ч. 2](#), с. 363; РК-1636, ч. 1, [с. 225](#)].

У вкладній книзі Троїце-Сергієва монастиря є запис:

82 (1574) году июля в 3 день дал вкладу боярин князь Иван Михайлович Глинский по сестре своей княжне Федоре денег 50 рублей [ВК, с. 50].

Боярський титул Івана слід вважати помилкою копіювання. Оскільки князь М. В. Глинський помер у 1559 р., княжні Федорі було не менше 15 років.

82 (1574) году августа в 28 день дал вкладу князь Иван Михайлович Глинской по слуге своем по Федоре Черемисине денег 50 рублей [ВК, с. 220].

Ще два вклади в Троїце-Сергіїв монастир зробили слуги князя І. М. Глинського:

86 (1578) году марта в 30 день дал вкладу князь Ивана Михайловича Глинского слуга Улан Томилов денег 50 рублей [ВК, с. 221].

88 (1579) году ноября в 12 день дал вкладу князь Ивана Михайловича Глинского слуга Басарга денег 40 рублей [ВК, с. 76].

1 червня 7087 (1579) р. ухвалено похід царя Івана 4-го на Лівонію, зокрема: «Да с государем же воеводы и головы с сотнями: воеводы князь Иван Михайлович Глинский...» [РК-1605-2, [т. 3, ч. 1](#), с. 58; РК-1598, с. 293; РК-1636, ч. 1, [с. 293](#)].

12 вересня 7088 (1579) р. розписано полки, при цьому «в государеве же полку воеводы: воевода князь Иван Михайлович Глинской...» [РК-1605-2, [т. 3, ч. 1](#), с. 95]. Здається, це деталізація розрядного запису від 1 червня.

У вкладній книзі Троїце-Сергієва монастиря є запис:

7038 (1530) году апреля в 28 день дал вкладу князь Иван Михайлович Глинской денег 30 рублей да шубу белью под червчатою камкою куфтером [ВК, с. 49].

Здається, він помилково датований. В 1530 році ніякого Івана Михайловича Глинського ми не знаємо. Я думаю, при переписуванні книги дата ЗПИ [7088] була помилково прочитана як ЗЛИ [7038], тому умовно ставлю цей запис під 1580 роком. Будь-що-будь простіше помилитися в числі року, ніж у повному імені вкладника.

6 вересня 7089 (1580) р. відбувся шлюб царя Івана 4-го із [Марією Нагою](#), при цьому зазначено: «конюшей у государя князь Иван Михайлович Глинской» [РК-1605-2, [т. 3, ч. 1](#), с. 173 – 174]. Здається, тут конюший – чин у весільному обряді.

Далі у вкладній книзі Троїце-Сергієва монастиря є запис:

93 (1584..1585) году князь же Иван Михайлович Глинской дал вкладу по княгине своей Екатерине вотчину свою в Переславском уезде Залеского село Логиново и Пожарское тоже, да 3 деревни со всеми угоды, а сколько в той вотчине крестьян и пашни и каких угодей и за сколько денег дана, того не написано, а даная писана в вотчинной книге в Переславле глава [ВК, с. 50].

Село нині зветься [Пожарское](#), воно розташоване у 10 км на південний захід від центру міста Переславль-Заліський.

У **7094 (1585..1586) році**, уже за нового царя Федора Івановича, князь Іван Михайлович Глинський був іменованій боярином [Послужной список старинных бояр..., с. 62].

2 листопада 7094 (1585) р. цар Федір Іванович з боярами ухвалили похід проти Швеції, при цьому з царем мали бути п'ятеро бояр, із них четвертий – князь Іван Михайлович Глинський [РК-1605-2, [т. 3, ч. 2](#), с. 76].

23 листопада 7094 (1585) р. цар Федір Іванович розписав службу у Новгороді. Разом із царем там мали бути п'ятеро бояр, останній з них – князь Іван Михайлович Глинський [РК-1598, с. 364]. Думаю, що це – варіант запису за 2 листопада. До війни на цей раз не дійшло.

Того ж 7094 року І. М. Глинський зробив наступний великий вклад у Троїце-Сергіїв монастир:

94 (1586) году апреля в 20 день князь Иван же Михайлович Глинской дал вкладу по себе и по своих родителях вотчины свои в Московском уезде сельцо Жегалово да в Переславском уезде Залеского село Площево з деревнями, да деда своего куплю деревню Кривцово, деревеньку Хлепетово, пустошь Лызлово со всеми же угодыми, да в Ростовском уезде село Ильинское да село Угодици со всеми угоды и с прикуп[а]ми, и з деревнями, а цена ростовским вотчинам по купчей отца ево князь Михаила Васильевича 600 рублей, а которые вотчины в Московском и в Переславском уездах даны и им цены и сколько в них крестьян и пашни, того не написано, а даная с купчею писана в вотчинной книге в Ростове глава [ВК, с. 50].

Село [Жегалово](#) знаходиться у 28 км на північний схід від московського Кремля, у 2 км на південний захід від центру міста Щелково, нині увійшло до складу цього міста.

Село [Площево](#) знаходилося у 19 км на схід від Троїце-Сергієвого монастиря, у 76 км на північний схід від московського Кремля.

Сіл із назвою [Кривцово](#) відомо дуже багато, але серед них я не бачу таких, що могли б належати до давнього Переславського повіту.

А от село [Хлепетово](#) можна і нині бачити у 72 км на північний схід від московського Кремля.

Село Іллінське ми вже [бачили вище](#) серед придбань Іванового батька, а село [Угодичи](#) знаходиться у 7 км на схід від Ростова, на східному березі озера Неро.

25 грудня 7095 (1586) р. цар Федір розписав похід до Можайська, там із царем мали бути п'ятеро бояр, із них третій – князь Іван Михайлович Глинський [РК-1598, с. 379].

25 березня 7095 (1587) р. цар Федір розписав воєвод на кримському кордоні, зокрема:

В большом полку в Серпухове боярин и воевода князь Иван Михайлович Глинский да воевода Микита Иванович Очин-Плещеев [РК-1598, с. 381; РК-1636, [ч. 2, с. 37](#)].

Цей наказ було підтверджено 21 травня [РК-1605-2, [т. 3, ч. 2](#), с. 95; РК-1605, с. 220] та після отримання вістей 7 липня [РК-1598, с. 385].

7 жовтня з Чернігова прийшла вість, що кримський цар пішов «на литовские места», і цар Федір наказав розпустити частину війська на південному кордоні, зокрема, відпустив князя І. М. Глинського [РК-1598, с. 387; РК-1605-2, [т. 3, ч. 2](#), с. 105 та РК-1605, с. 227 – наказ дано 9 жовтня 7096 (1587) р.; РК-1636, [ч. 2, с. 41](#)].

До 7097 (1588..1589) року належить запис:

Тово же году под осень ходили государь и с царицею к чудотворцом в Переславль и в Ростов, и в Ерославль. А на Москве оставил бояр князя Ивана Михайловича Глинского да Ивана Васильевича Годунова [РК-1636, [ч. 2, с. 46](#)].

14 грудня 7098 (1589) р. цар Федір вирушив походом до Новгород, з ним було 10 бояр, при цьому Б. Ф. Годунов (якого раніше при царі не було) названий на 4-у місці, а І. М. Глинський – на 8-у [РК-1598, с. 413].

4 січня 7098 (1590) р. цар прибув у Новгород і розписав полки. При царі залишилось 8 бояр, 5-й з них – І. М. Глинський [РК-1598, с. 413].

7099-го году на Москве были воеводы в царёв приход, как крымский приходил под Москву: на дворе были воеводы у государя князь Иван Михайлович Глинский [РК-1605, с. 272 – 273; РК-1605-2, [т. 3, ч. 2](#), с. 215 – тут уточнено, що цей наказ віддано 26 червня].

Хан Газі-Гірей воював під Москвою 4 – 6 липня 1591 р., І. М. Глинський очолював особисту варту царя Федора.

18 травня 7100 (1592) р. цар розписав військо на південному кордоні, зокрема

в большом полку в Серпухове боярин и воевода князь Иван Михайлович Глинский до воевода князь Пётр Иванович Буйносов [РК-1605-2, [т. 3, ч. 3](#), с. 34; РК-1598, с. 463; РК-1605, с. 291; РК-1636, [ч. 2, с. 102](#)].

Дуже докладно події весни – літа 1598 р. описані в [розрядній книзі за 1598 – 1604 рр.](#) [Разрядные книги 1598 – 1638 гг. – М.: 1974 г., с. 15 – 46]. Там сказано, що під час походу царя до Серпухова (7 травня – 2 липня 1598 р.) у Москві було залишено уряд: «бояре князь Федор Михайлович Трубецкой, Дмитрей Иванович

Годунов, князь Никита Романович Трубецкой, князь Иван Михайлович Глинской» [+ ще 3 боярина; с. 44 – 45].

В інших книгах це подано скорочено:

7106 г. А как царь и великий князь [Борис Годунов] пошёл с Москвы в Серпухов против крымского царя Казы-Гирея, и на Москве оставил [...] бояре князь Фёдор Михайлович Трубецкой, князь Иван Михайлович Глинский [і ще 5 бояр – РК-1605, с. 313 – 314; РК-1636, ч. 2, с. 150].

Це була остання служба князя І. М. Глинського. Слід розуміти – Борис Годунов був обраний на царство 17 лютого 1598 р., і уже влітку був змушений вирушити в цей похід, а вінчався він на царство уже після походу, 1 вересня 1598 р. (у перший день нового 7107 вересневого року). Звичайно, до формального вінчання він ще не почував себе у повній владі і не робив великих перестановок серед придворних. Так І. М. Глинський, який дістався новому царю у спадок від царя Федора, отримав вказане доручення.

Але здається, що цар Борис йому не дуже довіряв, і в розрядних книгах ніякої подальшої його служби не зазначено. Ну, голову йому не відрубали – і за це можна дякувати. Можливо, щось важило й те, що І. М. Глинський був далеким родичем царя Федора (у ступені 2 + 3 – їх спільним предком був князь Василь Львович Глинський), і порівняння родоводів випадало не на користь царя новообраного Бориса.

У 7107 (1598..1599) році з нагоди воцаріння Бориса Годунова перелічено 18 старих бояр, із них князь Иван Михайлович Глинський – на 9-у місці [Послужной список старинных бояр..., с. 68].

І. М. Глинський помер не пізніше кінця 1601 року, як видно із щедрого вкладу царя Бориса на його пам'ять (вкладу з майна покійника!):

110 (1602) году генваря в 27 день государь царь и великий князь Борис Федорович всея Руси пожаловал по боярине своем по князе Иване Михайловиче Глинском, во иноцех Ионе, прислал вкладу:

Образ пречистые богородицы Тихвинские в киоте, 5 пядей, обложен серебром золоченым с кузью, 131 образ больших и меньших пядниц и складни обложены серебром басмами золочены с камением, два складни обложены золотом, три креста с мощ[а]ми резь на древе, деисус с праз[д]ники и с пророки на кости резью, да на золоте и на красках 38 образов больших и меньших пядниц и складени, а подлинно те образы писаны в переписном списке за дьячею рукою.

Да с[ос]удов серебряных: 2 кубка серебряны золочены, один с кровлею, весу в них 15 гривенок 25 золотников, 3 ковши больших серебряных, весу в них 24 гривенки 2 золотника, 3 сосуда раковинных обложены серебром сканью, весу в них 2 гривенки 1 золотник.

Да сосудов же каповых и корельчатых: 8 ковшов больших и середних и малых репчатых обложены серебром сканью, а в них 7 камышков разных цветов да жемчуг; 24 ковшов и корцов больших и середних и малых репчатых неокладных, яндовка, 2 чарки каповые, 42 братины валовых и корельчатых больших и середних и малых подписаны золотом, корец ясеневый, ков корельчат, подписаны золотом, 2 кувшинца троицких, 9 блюд троицких, во влагалище 6 достаканов кириловских подписаны золотом.

Белых с[ос]удов: 9 оловяников больших и средних, 8 кружек больших и средних и малых, стопа большая бокастая, трое судки столовые с солонками, 3 росольника, 25 блюд больших и малых, 4 мисы, 4 торели гладких.

Медных с[ос]удов: 16 сковородок, 2 яндовки белые, 2 горшка еотовных [! естовных?] с кровлями, 10 ставцов, 3 яндовы большие, 9 ковшов, 2 века, противень, 4 котлы больших естовных и пивных, 4 котла естовные с ушами, сковорода, 2 чюмича, 2 кунгана и готь, шандан высокий о дву трубах, 2 рукомойника, гладкой да с травами, а подлинно писаны те суды белые и медные порознь и что в котором судне весу в переписном списке за дьячею рукою.

Да денег 500 рублей, да бархат черн, да лошадей 2 санника, 3 жеребца, 61 кобылица, 5 жеребчиков, 12 кобылок.

И за тот вклад тело боярина князя Ивана Михайловича Глинского, во иноцех Иону, погребли у живоначальныя Троицы и имя ево написали в вечное поминание [ВК, с. 50 – 51].

Отже, цей вклад було записано ще в двох окремих документах: один містив перелік священних предметів, а другий – перелік цінного посуду із зазначенням ваги кожного предмету.

Попри надзвичайно багатий вклад могила І. М. Глинського не збереглася.

Да при благоверном царе и великом князе Борисе Федоровиче извелися три роды боярских: Глинских, Ногтевых-Суздальских, Ноготковых-Оболенских. Глинского не стало на Москве: во 111-м году [1602..1603 pp.], а князя Данила Ногтева не стало в Новгороде в Великом, а князя Федора Ноготкова не стало в Астрахани [ПСРЛ, т. 34, с. 202].

Смерть І. М. Глинського чомусь не відзначена у боярській книзі, але при воцарінні Гришки Отрепьева його серед старих бояр царя Бориса уже не було [Послужной список старинных бояр..., с. 75 – 75].

Отже, І. М. Глинський спадково дослужився до боярина і був ним при двох царях. Займав командні пости в армії, хоча й не уславився перемогами («в сраженьях не бывал, зато в парадах закалён даже сверх пропорции»), служив також при царі. Але все це було за царя Федора і припинилось із воцарінням Годунова. Можливо, стан здоров'я не дозволяв І. М. Глинському служити активніше. Помер він, за моїми міркуваннями, десь у віці 50 років.

Родова легенда Глинських

1526 р.

Перший варіант родової легенди Глинських подає «пам'ять» про рід Глинських, опублікована М. Є. Бичковою [Бичкова М. Е. Родословие Глинских из Румянцевского собрания. – Записки отдела рукописей Государственной библиотеки имени Ленина, 1977 г., т. 38, с. 104 – 125; використовую за передруком: БР, с. 271 – 298, текст документа на с. 290 – 292; документ також уміщено в Мережі окремо: vostlit.info; я буду позначати цей текст Гл-1526]. Гл-1526 відомий в кількох списках, і з яких найкращий – Рум'янцівський (кін. 16 ст.).

На думку дослідниці, Гл-1526 складено після приїзду із Литви до Москви князя [Федора Михайловича Мстиславського](#) (у червні 1526 р.) і із намаганням останнього відтиснути М. Л. Глинського від урядування, зокрема, від регентської ради при малолітньому великому князі Івані 4-у. Орієнтовно Гл-1526 складено в 1532..1534 роках.

Але ідея М. Б., що включення «пам'яті» до збірника, переписаного за царювання Федора Івановича, зумовлене боротьбою Мстиславських проти Глинських саме в цей час, виглядає непереконливо – навряд чи нагадування скандальних подробиць столітньої давнини могло комусь зашкодити. До того ж уся біографія І. М. Глинського (єдиного представника Глинських в часи царя Федора) [виставлена вище](#), і видно, що й він ні з ким не конфліктував, і з ним ніхто не конфліктував.

Весь Гл-1526 є не чим іншим як пасквілем на Глинських, написаним на одвічну тему [«він навіть наймитом порядним ніколи не був»](#).

1, князь Лев Глинський (патроніма якого Гл-1526 не знає!) служив князю [Івану Юрійовичу Мстиславському](#), а після його смерті поїхав служити до Литви.

Коли це могло бути? Дата смерті князя І. Ю. Мстиславського невідома, відомо, що це сталося між 1490 і 1495 роками. Ю. Вольф думав, що це сталося «незадовго перед 1495 роком» [WK, s. 264].

Якщо вірити цьому пасквілю, то Лев мав би бути живим в 1495 році і помер пізніше. В той же час в цьому році ми вже бачимо службу Івана Львовича Глинського, а не бачимо ніякої служби Льва. Тут маємо очевидну хронологічну неузгодженість, яка свідчить про малу обізнаність автора кляузи із предметом.

2. При дрібному провінційному князі Мстиславському князь Лев займав таке дрібне місце, що для цього і слова не знайшлося: «Место ему з бояры было в столе, а боярства не дослужился». (Виразу «кандидат в бояри» тоді не існувало.)

3. Імена бояр князя Мстиславського знаходять деяке документальне підтвердження [БР, с. 281 – 282], але ці згадки стосуються не самих бояр, а їх дітей, і датуються 1498 – 1507 роками. Звідси можна витягнути хіба таку вказівку, що їх батьки, названі у пасквілі, діяли в 4-й чверті 15 ст., тобто були сучасниками князів Львовичів Глинських, а не самого Льва Глинського.

4. Князь Лев тримав село Ходосово біля Мстиславля. Такого точно села там не видно, але є деревня [Ходасы](#) у 19 км на південний захід від Мстиславля. Автор Гл-1526 знає, що це село «ныне за княж Михайловым боярином за Михаилом за Суходолским». Про Суходольського я нічого сказати не вмію, а князь Михайло – це безспірно [Михайло Іванович Мстиславський](#), який через зраду свого старшого

сина позбувся свого Мстиславського князівства (у 1526 році). Отже, «ныне» стосувалось часу до виїзду Ф. М. Мстиславського, можливо, початку 1526 р.

5. Далі пасквілянт написав, що князь І. Ю. Мстиславський помер під час своєї служби в Києві. Такої служби незалежні джерела не знають, що ще раз показує погану обізнаність автора із подіями.

6. Аж після переїзду до Литви (тобто після 1495 року) князь Лев, згідно пасквіля, оженився із удовою Гаврили Мелешковича. Діти Гаврили Мелешковича і його не названої по імені дружини відомі в 1496 – 1522 рр. [БР, с. 282].

Коли саме був укладений цей міфічний «шлюб», у якому, згідно Гл-1526, народились чотири сини князя Льва? Якщо це сталось у 1496 році, то для народження чотирьох синів потрібно не менше 4 років, і наймолодший – Михайло – мав би народитись в 1500 році (саме тоді, коли він уже був радником короля Олександра). Будь-що-будь діти від другого шлюбу мали би бути молодшими і мали би з'явитись в документах пізніше за дітей від першого шлюбу, тоді як ми бачимо рівно протилежне. Пасквілянт просто вигадав цей «шлюб».

Вигадав – навіщо?

6.1. Щоби показати: князь Лев – таке ледащо, що ні одна дівчина за нього не погодилася йти, і він змушений був оженитись із удовою. «Осетрина второй свежести», як сказав класик.

6.2. Щоби показати: князь Лев уклав нерівний шлюб (*mésalliance*) з жінкою не рівного собі, низького роду (добре що не з холопкою!). Через неї низьке походження падає на всіх князів Львовичів, в тому числі й на Василя. А через нього – на його дочку Олену, із якою щойно оженився великий князь московський Василь. А через неї – і на їх майбутніх синів, зокрема на царя Івана 4-го.

7. Гл-1526 перелічує князів Львовичів у такому порядку: Василь, Іван Мамай, Михайло, Федір, і повторює цей перелік двічі. Ця послідовність не відповідає послідовності з документів Литовської метрики та в Гл-1598 і говорить про некомпетентність автора. В Гл-1526 Василь не названий Сліпим (а в Гл-1598 – названий), а Михайло не названий Дородним (а в Гл-1598 – названий).

Тому треба повністю відкинути думку М. Бичкової, буцімто Гл-1526 залежить від Гл-1598 (на основі цієї «залежності» М. Б. датувала Гл-1598 часом перед 1526 роком).

8. І от після народження синів – продовжує Гл-1526 – «служил тот князь Лев Глинской по паном по литовским и з детми своими». Виходить, служив не великому князю (що було почесно), а якимось там панам (визнаючи тих панів вищими за себе). Ще штришок до портрета «непутящого наймита».

І сини його служили панам, тобто були такими ж нікчемними, як і батько (яка вода – такий млин; який батько – такий син). І якщо найстарший із синів став на цю службу в 17 років, то ясно, що в цілому йдеться про період тривалістю до 20 років, що знову не узгоджується із хронологією документів (які до того ж не знають ніякої служби Львовичів панам).

9. Нарешті Гл-1526 переходить до часів короля Олександра (тобто від 1501 року) і пише про посольство Литавора [Хребтовича] до німців. Такого посольства джерела не знають [БР, с. 282], тобто маємо чергове свідчення некомпетентності пасквілянта.

10. Це міфічне «посольство» було потрібне, щоб пояснити, як Михайло Глинський потрапив до Німеччини і навчився «языку немецкому и грамотам»

(тобто не тільки говорити, але й писати). І, як наслідок – «там в Немцах князь Михайло Глинской веры своей русской отступился». «Учёность – вот всех зол причина!» – сказав інший класик.

11. І от тільки тепер Гл-1526 починає замість фантазій наводити реальні факти: М. Л. Г. служив королю Олександру, дослужився до маршалка, представив Олександру своїх братів – Василя, Івана Мамає і Федора. (Ну, щоби Федір служив Олександру – документи не знають, це чергова вигадка Гл-1526; Іван служив великому князю Олександру від 1493 р., і якщо справді хтось комусь когось представляв, так Іван – Михайла, а не навпаки).

12. Але й служба цього непутящого наймита була не особлива: «Коли король Александр пойдєт к церкви или от церкви, и князь Михайло Глинской перед королем детей боярских розбивает», тобто Михайло, згідно Гл-1526, був дрібним поліцейським урядником, не більше. (До речі, «дітей боярських» у Литві не бувало, це чисто московський соціальний термін. Пасквілянт хотів написати так, щоб було зрозуміло його московським читачам.)

13. Далі пасквілянт заноситься у вищі сфери і пише: «И князь Михайло Глинской з братею своєю убил короля Жидигиманта **и** боярина ево Яна Березинсково, и казну ево [Сигізмунда? Заберезинського?] всю поймал».

Оце **и** стоїть у двох списках, а в двох інших його нема, так що виходить «убил короля Жидигиманта боярина ево Яна Березинсково» (тут зайве **ево**, але все ж трохи краще).

Щоби Глинський убив короля – це неправда, але я читаю так, як написано. Про участь братів Михайла у замаху на Заберезинського інші джерела не знають, та й сам Михайло [в листі 1509 р.](#) писав, що Заберезинського убили за його, Михайла, наказом, але особисто він в цьому участі не брав.

Виходить, що і цей епізод автор Гл-1526 знав тільки за чутками.

Сказаного, думаю, досить, щоби показати крайню некомпетентність, тенденційність і ворожість Гл-1526 до Михайла Глинського, щоби назвати цей текст пасквілем. Заради приниження М. Л. Глинського пасквілянт сміливо вигадує «факти», довільно їх компонує і нітрохи не журиться ніякими «джерелами».

В цілому цьому «творі» правди стільки, що Глинські були худородні, й їх минуле до раптового злету Михайла Глинського на вершину влади було маловідомим. Тому будь-які брехні на тему цього минулого сприймалися з довірою.

Але приповідка слушно каже: «дорога ложка к обеду». На час укладання Гл-1526 шлюб Василя 3-го уже був укладений, і докази худородності нареченої спізналися, вони вже ні на що не впливали. Та й пізніше нагадувати царю Івану 4-у та його сину царю Федору про їх худородність якось не випадало. Тому я не вірю, що Гл-1526 використовувався як політичний інструмент.

До Гл-1526, який закінчується словами «И иново пути Глинским тово лутче не ведаем», в рукописах механічно приєднано фрагмент придворного розряду. Перша його частина, мабуть, стосується весілля великого князя Василя із Оленою Глинською (1526 р.) і в ній сказано: «А Глинсково книини Анна сидела в кривом столе, да книини Настасья Мамаева сидела в кривом же столе». Запис цінний іменами княгинь.

Далі сказано:

«А коли родился князь Юрьи Васильевич великово князя сын [30 жовтня 1532 р.], и толды болшой наряд был, а бояронь много было. И толды была верхняя лавка, а в верхней лавке сидели в болшом месте Челяднины Олена да Огрофена. А Глинские книини Анна да книини Настасья сидели конец стола».

Кожна згадка княгинь є цінною, а для Анастасії – ще й останньою.

1549 р.

У 1549 році С. Герберштейн надрукував свої «Записки про московитські справи», де [мимоходом кинув](#), що М. Л. Глинський «происходил из знатного рода и семейства русских государей». Ніяких подробиць він не подав і очевидно, не знав. В іншому місці він зазначив, що Василь Львович Глинських (але не його брат Михайло!) походив із роду Петровичів з Угорщини, що суперечить першій звістці.

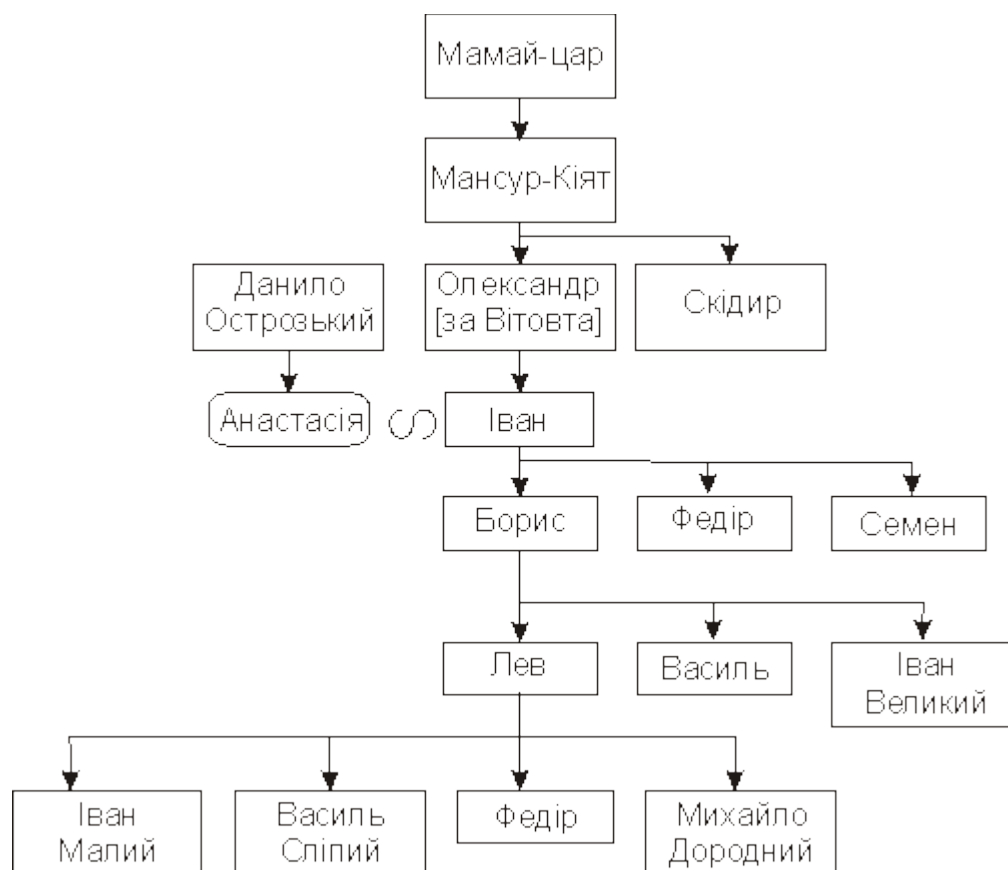
Я думаю, Герберштейн виходив із принципу, що всі православні люди, які тішаться титулом князя, повинні походити від якогось одного предка. Зрештою, намагання оголосити всіх цих князів «Рюриковичами» проходить через усю нашу псевдонауку «генеалогію».

Поширення цей погляд не набув, так само як і Гл-1526.

1598 р. (А)

Справжня (прихильна до Глинських) родова легенда вперше записана у досить пізній версії московської родовідної книги, складеної у 1598 році [Временник общества истории и древностей российских, 1851 г., т. 10, [с. 131](#) і далі]. Вона складена незадовго перед тим: «А у князя Михаила дети Васильевича у Глинского, у внука княж Львова: один сын Иван». Тут маємо згадку про Льва, його сина Василя, його онука Михайла та праонука Івана (московського боярина, † 1602 р.). Оцей-то боярин Іван і подбав, аби його родовід було вписано до офіційної книги. Раніші варіанти московських родовідних книг цього тексту не мають.

У згаданій родовідній книзі є два тексти про Глинських: один (позначаємо його Гл-1598-А) подано у додатку до книги [Временник, [с. 195](#) – 197], другий (Гл-1598-Б) – як 14-й розділ власне родовідної книги [Временник, [с. 157](#) – 158]. Різниця між ними досить істотна.

Родовід Глинських (Гл-1598-А)

Текст Гл-1598-А – це не так родовід у стислому сенсі, як легендарна історія роду, яка носить усі риси пізнього походження, коли від реальних подій лишилися лише дрібні уламки.

Починається історія з дуже неясно викладеної спроби зв'язати рід Мансур-Киятів із Чингіз-ханом (До речі, звідки автор Гл-1598-А дізнався ім'я Чингіз-хана? Ясно, що з книги, але з якої саме? Я не можу заглиблюватись у це). Покинувши цю справу, автор переходить до іншої теорії: Мансур-Кият був сином **царя** Мамаю. Іменування Мамаю **царем** однозначно говорить про пізнє походження тексту, і свідчить про знайомство зі «Сказанням про Мамаєве побоїще» (твором, складеним не раніше 2-ї чв. 16 ст.), котре у пізніх списках також величає Мамаю царем. З цього ж сказання запозичена і згадка про Донське **побоїще** (в раніших текстах воно іменується *битвою*).

Мансур – досить рідкісне арабське ім'я; «нашого» Мансура енциклопедії не знають (поза розглядуваною історією Глинських). З [Киятами](#) ситуація трохи краща. Такий монгольський рід знав Рашид ад-Дін (поч. 14 ст.) і з нього – Абу-ль-Газі (17 ст.), у якого Кият став тюркським родом. Єдина біда в тому, що ніхто не вміє назвати хоч одного визначного представника цього роду. Енциклопедії називають Мамаю, але про те, що він – із роду Кият, вони знають із цього тексту Гл-1589-А.

Коло замкнулося. Глинські – походять із роду Кият, тому що їх предком був Мамай, а Мамай належав до роду Кият за оповіддю про походження Глинських.

Далі у Мансур-Кията було два сини – князь Алекса і князь Скідир. Тут проблема в тому, що татар на ім'я Алекса нема й ніколи не було. Це – християнське ім'я Александр, тільки без трьох останніх літер (або простонародний варіант християнського ж імені Алексей). Вигадати якимсь правдоподібніше ім'я –

Ахмед там чи Махмуд, Іштерек чи Байтерек – автор полінувався. Імені Скідир чи подібного ніхто в Мережі не знає, думаю, що це трохи змінене [Іскандер](#) (той самий Олександр, тільки адаптований до арабської мов).

Далі Мансур «зарубил три городы – Глинеск, да Полдову, да Глеченицу». І це сталося після Донського побоїща (1380 р.), що дає нам хронологічний орієнтир.

Оце перша звістка, де якийсь то там Глинськ прив'язано до роду Глинських. До 1598 року ані один чоловік не мав про таке «володіння» найменшого поняття.

Але це – незграбна вигадка кінця 16 ст., коли порядки, сучасні автору, переносяться в глибину століть.

Щоб заснувати якесь місто у Речі Посполитій, потрібні три передумови: 1, треба бути магнатом; 2, треба володіти величезними просторами порожньої землі; 3, треба здобути королівський привілей на заснування міста.

Наприкінці 16 ст. у Речі Посполитій всі ці передумови мали місце. Були магнати, були велетенські порожні володіння (як у князів Вишневецьких на Сулі), і привілеї на заснування нових містечок видавались у промислових масштабах [*Заяць А. Є.* До історії правової локації волинських міст 16 – 1 пол. 17 ст.: локаційні привілеї у Литовській і Волинській (Руській) метриках. – Архіви України, 2001 р., № 4-5]. І багато із цих привілеїв таки вводились у життя, містечка таки засновувались.

Але нічого із цього не було в часи «царя Мамає». Не було магнатів, не було приватної власності на землю, і невідомі нам привілеї на заснування нових містечок. Найраніший тип пожалувань, записаних у Литовській метриці – це пожалування підданих, не земель. Навіть в середині 15 ст., уже за великого князя Казимира, у ВКЛ не розуміли, що то є – пожалування земель.

Так що вся історія із «заснуванням міст» Мансур-Киятом – це перенос обставин кінця 16 ст. на два століття назад. Недосвідчений фантазер не міг собі уявити, що в давнину щось могло бути не так, як у його час.

Далі, ми не знаємо ані одного міста, яке заснував би хоч де-небудь хоч який-небудь ординський князь. Таке їм просто не могло спасти на думку (Заснування міст державною владою – хоч золотоординською, а хоч московською – то інша річ.)

Де ж знаходились оці городи Мансур-Кията? Щоб не повертатись пізніше до цього питання, розглянемо на цьому місці всі варіанти назв:

Текст	Володіння	Назва 1	Назва 2	Назва 3
Гл-1598-А	зарубил три городы	Глинеск	Полдову	Глеченицу
Гл-1598-Б	отчина его была	Глинек (!)	Глиннеца	Полтева
Гл-1610	отчина у него была	Глинеск	Глинница	Полтава
Гл-1686	вотчина у него была	Глинеск	Глиница	Полтова

Три останніх тексти не знають «заснування», а тільки «отчину». В кінці 14 ст. це слово прикладалось до реального спадкового володіння, тобто виходило би, що цими городами володів ще «батько» Мамай, а Мансур-Кият їх успадкував. В кінці 16 ст. і пізніше це саме слово означало володіння на отчинному праві, незалежно від його тривалості. Я не думаю, щоби з цих тонкощів можна було витягнути реальні подробиці. Йдеться про епічну давнину, в якій герой-протопласт роду мав якісь володіння.

Назву Глинськ в цьому переліку автор Гл-1598-А викомбінував із прізвища Глинський. І справді, князі Волконські походили із Волкони, Мосальські – із Мосальська, Оболенські – із Оболенська, то чому б і Глинським не походити із Глинська? Це зветься міркування за аналогією, або індукція.

Звичайно справу пояснюють так: Полдова – це те саме що Полтава; Полтава стоїть на ріці Ворскла; отже, і Глинськ має стояти на Ворсклі. Щасливим випадком на Ворсклі справді є село такої назви (у Зіньківському районі Полтавської області), отже, задача розв'язана.

Чи справді так?

«Книга большому чертежу» (1627 р.) не знає назви Полтава чи подібної. Перша безспірна згадка про «пусту слободу Пултава» (Pułtawa) походить з 1630 р. [Грушевський М. [Слобода Полтава в 1630 р.](#) – Записки наукового товариства ім. Шевченка, 1895 р., т. 6, с. 10 – 11], і далі бачимо Pułtawa на генеральній карті України Г. Л. Боплана (1648 р.).

До речі, не слід думати, що в нас є тільки одна [Полтава](#) – обласний центр України. Є ще друга [Полтава](#) (село у Сватівському районі Луганської області) і третя [Полтава](#) (село у Шевченківському районі Харківської області). Наступні Полтави знаходяться в Росії. Четверта [Полтава](#) – у Чертковському районі Ростовської області, п'ята [Полтава](#) – в Азовському районі тієї ж Ростовської області, шоста [Полтава](#) – у тому ж Азовському районі, сьома [Полтава](#) – у Куйтунському районі Іркутської області, за 4442 км від першої Полтави. Як і у випадку із Синьою водою, незнання географії погано відбивається на реконструкціях істориків.

Так само не знає «Книга большому чертежу» ніякого Глинська – ані на Ворсклі, ані на Сулі. Глинськ на Сулі показаний у Боплана на генеральній карті, але Глинська на Ворсклі немає ані на генеральній, ані на значно докладнішій спеціальній карті Боплана (1650 р.). На цій останній на Ворсклі позначено Опішню (Oroszinsky), вище – Журавне (Zurailno Pole), і ще вище – Охтирку (Achyr). І тільки.

Отже, Глинськ на Ворсклі не існував не те що в часи Мамає, але навіть у середині 17 ст., і наведений вище зручний розв'язок слід вважати ілюзорним.

Скоро [ми побачимо](#), що назв *Глинськ* відомо не менше 20, і переважно вони зосереджені на території сучасної України (мало – в сучасній Білорусії і майже нема – в сучасній Росії).

Міркування – який-то з Глинських мав на увазі автор Гл-1598-А – вважаю безпредметними, десь так, як спроби локалізувати поле, на якому пушкінський Руслан знайшов живу голову чи рів, у якому сховався Фарлаф.

Далі, назва *Глечениця* абсолютно невідома (поза розглядом текстом). Можливо, це описка, але правило текстології зобов'язує віддавати перевагу складнішому читання перед простішим. Тому інша можливість – що при переписування назва спростилась у *Глиницю* (щось як *Малий Глинськ*). Із Глиницею та біда, що єдине [село такої назви](#) відоме у Кіцманському районі Чернівецької області – на відміну від численних назв Глинськ.

Висновок простий – назви не вдається переконливо витлумачити, їх прив'язування неодмінно до лівобережної України не має певних підстав (тільки припущення).

Далі Скідир відкочував до Перекопа, а Алекса залишився на названих городах. Далі київський митрополит (із обережності не названий на ім'я) охрестив його з іменем Александр (тобто повернув йому три останні літери його «татарського» імені). Разом з Александром охрестився його син Іван (щоб вигадати йому татарське ім'я – не вистачило фантазії).

Далі до Києва приїхав великий князь литовський Вітовт і послав по Александра та Івана, щоб вони йому, Вітовту, служили. Ті погодились і приїхали служити Вітовту з тими своїми городами. І Вітовт прийняв їх не як слуг, «но яко единых от сродник своих». Знай наших! Із недбалого наймита Глинський перетворився на особу, рівну самому правителю Литви!

Вітовт також надав їм (Олександру та Івану разом?) волості Станку, Хорозов, Серекон, Гладковича (sic!). Із них останнє може бути сучасним селом [Гладковичі](#) (в Овруцькому районі Житомирської області), Серекон із натяжкою можна зв'язувати із селом [Сереховичі](#) (у Старовижівському районі Волинської області). Інші назви зіпсовані й незрозумілі.

С. Келембет висловив припущення, що назва *Станка* – це зіпсоване при переписуванні назва *Стайки*, [згадана у заповіті](#) Богуша Корецького 1576 р. і в такий спосіб це володіння Глинських набуває надзвичайну хронологічну глибину [*Келембет С. Князі Глинські: походження роду, Глинське князівство, володіння в Сіверській землі // Сіверянський літопис. – 2019. – № 2. – С. 7*]. Не вважаю цю думку переконливою, бо Стайки не зазначені в досить докладному переліку володінь Б. Ф. Глинського 1497 р. Думаю, це село набув хтось із Федоровичів Глинських пізніше, мабуть у 16 ст.

Серекон нашого тексту С. Келембет [ор. cit., с. 8] вважає «селищем Серяков», [докладно обмежованим](#) в документі 1571 р.; це селище відоме з 1465 р. [*Грушевський М. С. Кілька київських документів XV-XVI в. – Записки Наукового товариства ім. Шевченка, 1896 р., т. 11; Серяков знаходився біля сучасного с. Хотів на південь від Києва*]. Здогад цікавий, тільки історія переходу Серякова від одного власника до іншого не знає ніякого князя Глинського, і навіть найперша згадка про Серяків далеко пізніша за часи Вітовта.

Далі оповідання наказує князю Івану Олександровичу допомагати Вітовту у битві із Темір-Кутлуем на ріці Ворослі (sic! в якій з натяжкою можна побачити Ворсклу) і врятувати Вітовта під час утечі. Ці подробиці говорять про знайомство автора із повістю про битву на Ворсклі, досить поширеною в московському літописанні, але в цій повісті, ясна річ, немає ніякого «Івана Мансур-Киятового онука» (це вже вигадка автора Гл-1598-А).

Також цікаво, що від 1380 р., коли діяв Мансур-Кіят, до 1399 року, коли діяв його онук, не минуло й 20 років. Ясно, що тут ми маємо справу не з історичним, а з епічним часом, коли все могло тривати багато років і разом з тим відбуватись практично одночасно. (Ну, ми ж не задаємось запитанням, чи справді пушкінський Рогдай був сучасником пушкінського ж Ратмира, правда?)

І от вони прибігли «к Литовской Украйне» і там Вітовт надав Івану Хоробль, Макошин, Сахочев, Верх, Коболоння («к Коболонью»).

Де знаходився старосвітський Хоробор – історики й досі не знають. Я схильний думати, що на місці сучасного Коропа [*Жарких М. І. Чернігів і татари: 1198 – 1278 рр. – К.: 2022 р., розділ [Війна за Чернігів \(1233 – 1235 рр.\)](#)*], але є

й [інші припущення](#). Зокрема, С. Келембет приймає думку Ю. С. Виноградського, що Хоробор – це сучасне Макошине [*Келембет С. ор. cit.*, с. 14].

Інші назви прочитуються без особливих сумнівів:

– [Макошине](#) – містечко на Десні в Менському районі Чернігівської області. С. Келембет у названій статті намагається розвести Хоробор і Макошине, вважаючи, що Макошине із родоводу – то не сучасне Макошине, але [Макишин](#) у Городнянському районі Чернігівської області (на р. Снов трохи вище від Седнева, у 55 км на захід від Макошина). Вважаю цю комбінацію штучною і непереконливою. Не бачу найменшої потреби «виправляти» назву з давнього тексту, якщо вона **точно співпадає** із сучасною. Для порятунку гіпотези Виноградського можу припустити, що давнє городище Хоробора знаходилось на території **сучасного** містечка Макошине (котре займає територію 3 × 3 км), а **давнє** поселення Макошине було десь неподалік, але все ж окремо від городища;

– Сахочев можна вважати сучасним селом [Сохачі](#) – так само на Десні у Коропському районі Чернігівської області (37 км на схід від Макошина);

– [Оболоння](#) – так само на Десні в тому ж Коропському районі (9 км на північний схід від Сохачів).

Перелік іде вгору Десною і загалом показує обізнаність з цією територією. Можна не сумніватись, що перелічені села існували наприкінці 16 ст., але їх існування в 1399 році малоймовірно. Але головна біда полягає в тому, що жоден з князів Глинських ніколи не мав ніякого відношення до жодного із цих сіл.

Вітовт оженив Івана із Анастасією, дочкою князя Данила Острозького. Можна бути певним, що князь Федір Данилович володів Острогом (від 1386 р.) і мав батька Данила (князя Данила із [грамоти 1366 року](#)), а от чим володів Данило – невідомо. Про невідповідність хронології нема що й казати.

Далі про князя Бориса Глинського в Гл-1598-А пишеться, що **син Вітовта** великий князь Жигимонт надав Борису волость Ракову у Мінську, новий двір у Клецьку, волость Ряшуковича, а король Казимир **Ольгердович** надав Борису городи Кглическ (Клецьк?) та Стародуб.

Іменування Сигізмунда Кейстутовича сином, а не братом Вітовта виразно показує, що оповідач не мав про них ясного уявлення і не користувався тут письмовими джерелами; так само іменування Казимира Ольгердовичем, а не Ягайловичем це підтверджує.

Менше з тим, надання людей в Раківці князю Борису має документальне підтвердження ([як вище](#); з плином часу 10 наданих людей перетворились на цілу волость); Іван Борисович Глинський [мав залежних людей](#) у Стародубському повіті, що також з віддалі у сто років перетворилось на володіння самим Стародубом. Все це – за законом епічної концентрації – було притягнуто у розглядуваному тексті до особи Бориса. Це – цікавий випадок трансформації реальних даних в усній передачі на героїчну сагу славних предків.

Остання частина цієї саги присвячена князю Михайлу Львовичу: його освіті у Німеччині, службі маршалком у короля Олександра. Останнє має незалежне підтвердження, так само як і неприязнь нового короля Сигізмунда до Михайла.

Далі сказано, що Михайло разом зі своїми старшими братами Іваном, Василем і Федором убили Яна Березинського і втекли служити до Москви до князя Івана Даниловича (sic!). Ця остання частина досить близько слідує тексту Гл-1526

(таким чином, я уявляю собі співвідношення цих текстів протилежно до того, що думала М. Бичкова).

Незалежні джерела кажуть, що вбивство Заберезинського (1508 р.) було справою самого Михайла, його брати в цьому участі не брали, а Федір на той час давно помер (нема згадок після 1488 р.). Московський князь Іван Данилович помер у 1340 р., він помилково зазначений замість реального Василя Івановича. Це ще раз говорить нам, що оповідач був знайомий з літописами, але писар не звірявся з ними, а записував усну розповідь (думаю, князя І. М. Глинського).

Оскільки остання подія, згадана в цьому тексті, стосується 1508 року, то виникає спокуса датувати текст цим роком або близьким пізнішим часом. Мовляв, коли Глинські приїхали до Москви, природно постало запитання – «хто вони такі й звідкіля вони суть» – і от у відповідь було складено цю сагу. Але так не могло бути, тому що сучасник виїзду мав би знати, що серед Глинських не було давно померлого князя Федора. Автор тексту Гл-1598-А запозичив цього Федора із Гл-1526, автор якого, у свою чергу не мав ясного уявлення про обставини виїзду.

Загальний висновок – текст Гл-1598-А не може служити джерелом фактичної інформації, але цікавий як зразок героїчної легенди про початки роду. Талановитий поет міг би з цього матеріалу зробити гарну епічну поему.

1598 р. (Б)

Текст Гл-1598-Б – це істотна вільна переробка Гл-1598-А, яка надала родоводу форми, звичної до інших розділів родовідної книги.

Якщо Гл-1598-А містить 17 імен – 7 відомих тільки з генеалогії та 10 реальних, то Гл-1598-Б містить 40 імен – 10 відомих тільки з генеалогії та 30 відносно реальних.

Автор Гл-1598-Б дав князю Олександрю (а не Івану) дружину Анастасію з Острозьких і перехрестив її батька Данила Острозького на Володимира. Якщо відносно Данила можна було сумніватись, то ніяких Володимирів у роду Острозьких ніколи не бувало. Тут спроба поліпшення виразно зіпсувала текст. Із попереднього тексту запозичена «вотчина» князя Олександра – «Глинек (sic!), Глиннеца да Полтева» – і надання Вітовта – Стайна, Хозоров, Гладковичі.

Із попереднього варіанту запозичено помилкову звістку, що Львовичі «приехали из Литвы все 4 служить ко великому князю Василью Ивановичу». Князь Ярослав названий слугою Микулая Радівоновича (!) – автор генеалогії не побачив тут прізвища Радзівілів, добре відомих наприкінці 16 ст.

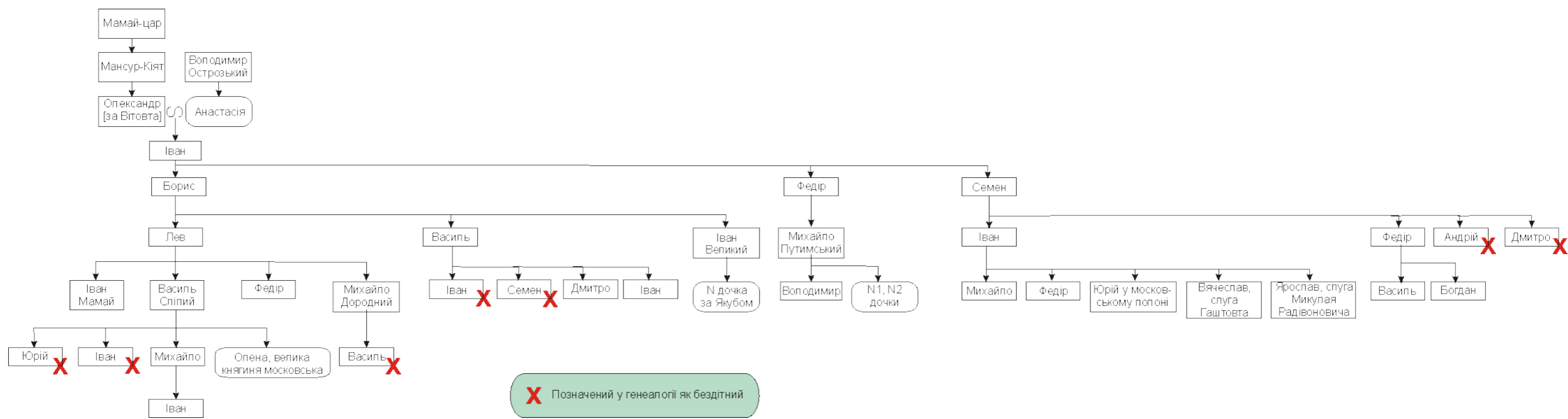
Родовід розширений на два покоління – включено онуків та праонука князя Льва, а також нащадків князів Федора і Семена, але відомості про представників оцих «молодших ліній» роду суперечливі і не показують великої обізнаності зі справою. Особливо це видно на прикладі князя Богдана Федоровича і його сина Володимира, якому родовід дав батьком «Михайла Путимського», невідомого з інших джерел. Також сини Семена Івановича перераховані не в тій послідовності, у якій вони подані у згаданому вище [переліку смоленських князів](#). Перевагу треба віддати переліку як джерелу, складеному за життя цих князів.

Ці додаткові відомості в цілому не переходять рубежа середини 16 ст., навіть 1540 р., і з пізнішого часу, 2 пол. 16 ст., зазначені тільки нащадки князя Василя Львовича. Тут міститься родзинка усього тексту: згадана дочка Василя – Олена,

дружина московського великого князя Василя Івановича, мати царя Івана 4-го та баба правлячого на той час царя Федора Івановича.

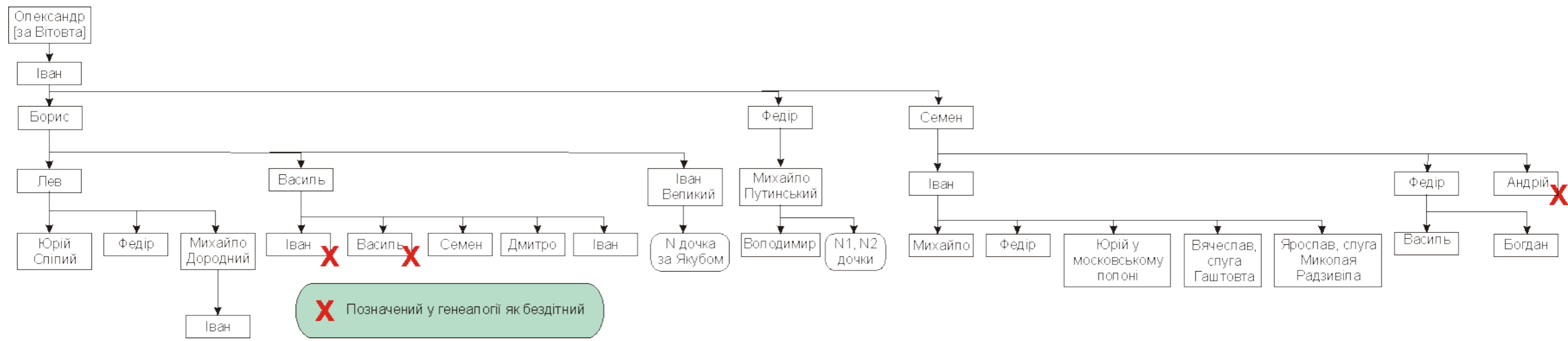
От в цьому й була, на мою думку, політична вага всієї справи із включенням генеалогії Глинських до офіційної родовідної книги. У царя Федора не було сина, і в разі його смерті правлячий рід вигасав, а тоді свояки царського роду набували значення спадкоємців. Я не вмію сказати, чи допомогло це якось князю І. М. Глинському, чи претендував він на царство після смерті Федора (не маю наміру в це вникати), але підстелити соломки на цьому місці мабуть було варто.

Родовід Гл-1598-Б не є ніяким історичним джерелом, а спробою реконструкції генеалогії роду. Його автор намагався причепити до загального дерева всі звістки, які він мав, і раціоналізувати їх так, як він умів.

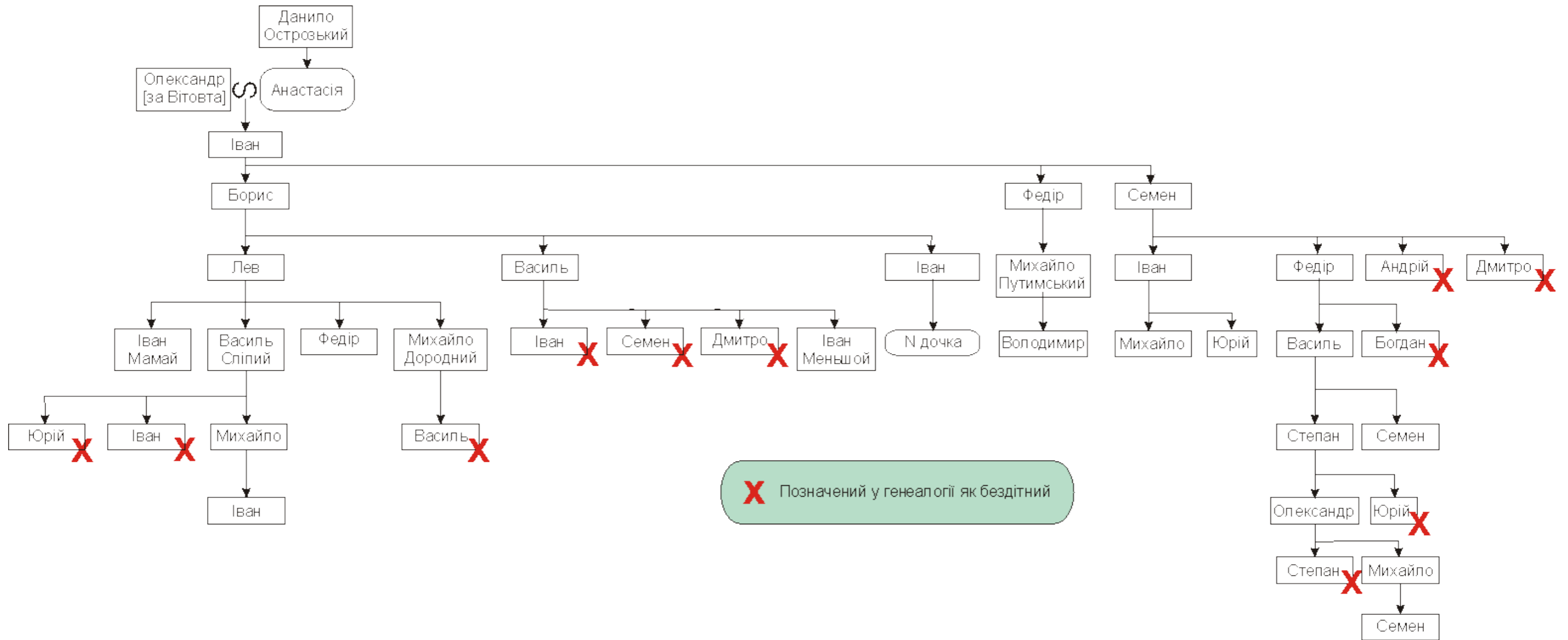
X Позначений у генеалогії як бездітний

Родовід Глинських (Гл-1598-Б)

Родовід Глинських (Гл-1610)

Родовід Глинських (Гл-1686)

1610 р.

Третій родовід подано у складі родовідної книги, переписаної за патріарха Гермогена (правив у 1606 – 1610 рр., орієнтовно датує книгу 1610 р. і позначає Гл-1610) [Временник, [с. 84](#) – 85].

Порівняння із Гл-1598-Б показує, що Гл-1610 є його недбалим скороченням:

- відкинуто предків Олександра і його посвоячення із Острозькими;
- відкинуто Івана Мамая;
- Василь Сліпий та його син Юрій об'єднались в одного нового князя *Юрія Сліпого*;
- відкинуто синів Василя, включно із великою княгинею Оленою;
- князя Івана Михайловича Васильовича Львовича помилково записано як Івана Михайловича Львовича (тобто укладач родоводу сплутав двох Михайлів);
- серед синів Василя Борисовича з'являється новий син Василь, якого не було раніше, і до нього приєднано визначення «бездітний», натомість Семен, який раніше був «бездітним», тепер позбавився цієї позначки. Думаю, ще просто гаплографія;
- відкинуто князя Дмитра Семеновича.

Таким чином, Гл-1610 в якості «джерела» треба відкинути. Після смерті останнього представника роду в 1602 р. генеалогія Глинських втратила політичне значення і була переписана дуже недбало.

1686 р.

Далі, наприкінці 17 ст. була підготована «Бархатна книга» – родовідна книга усіх визначних служилих родів Московської держави. Для її підготовки було розіслано укази, щоб служилі люди подавали свої родоводи у Розрядний приказ, який займався укладанням книги.

І от 4 березня 1686 р. князь Михайло Олександрович Глинський подав туди свій родовід [БР, с. 303], який я буду позначати як Гл-1686:

Початки роду викладені в основному за Гл-1598-Б, але автор був знайомий і з Гл-1598-А, тому що замінив Володимира Острозького на Данила. Так виник контамінований варіант.

Далі автор відкинув велику княгиню Олену Василівну як таку, що втратила політичне значення (її нащадки більше не були царями). Далі:

- князь Дмитро Васильович позначений як бездітний, а його молодший брат названий Іваном Меншим;
- відкинуто Якуба, зятя князя Івана Борисовича;
- відкинуто дочок князя Михайла Путимського;
- із п'яти синів Івана Семеновича залишено тільки двох.

Всі ці зміни відповідають одній ідеї – спростити родовід коштом осіб, які не були цікаві автору (князю Михайлу Олександровичу).

Найважливішим є доповнення – рід князя Василя Федоровича продовжено ще на чотири покоління. При цьому два з цих поколінь жили і діяли під час складання родоводу 1598 р., але автор останнього не знав про їх існування (або не вважав за потрібне про них згадувати).

Коли цей запис потрапив до редактора Бархатної книги (Федора Шакловитого), останній замислився. Із запису було видно, що Глинські –

худородні, ані бояр з них, ані окольничих нема, і їм не личить бути у книзі найвизначніших родів. Але в плані книги стояло: «14. Рід князів Глинських» (так, під точнісінько тим самим 14-м номером, під яким рід Глинських був записаний в названій вище книзі 1598 р.).

Як же бути? Шакловитий мав два виходи: або викинути Глинських повністю і перенумерувати всі наступні розділи (а це могло дати багато помилок); або поставити на престижному 14-у місці якийсь інший рід, що могло викликати образи і скарги тих, хто опинився нижче. Шакловитий прийняв істинно Соломонове рішення: він залишив в тексті книги заголовок із його номером, але не включив у неї власне родовід. Після заголовку 14-го розділу одразу йде заголовок 15-го розділу і далі відповідний текст.

Слід знати, що «наш» князь Михайло Олександрович Глинський в 7200 (1691 – 1692) роках числився стольником [Алфавитный указатель фамилий и лиц, упоминаемых в боярских книгах. – М.: 1853 г., [с. 89](#)]

На цьому закінчилося складання родоводів Глинських як діючих державних документів. Пізніші родоводи складались вченими-генеалогами з [псевдо]науковою метою.

Погранична комісія 1638 року

Виклад цієї історії треба розпочати з маленького окреслення контексту. В 1634 році Річ Посполита і Московська держава уклали черговий «вічний мир», названий за місцем укладання [Поляновським миром](#) («вічний» означав тут «без зазначення строку дії», на противагу «перемир'ю», котре укладалось на певний строк).

В рамках цього договору треба було детально розмежувати кордони держав, і от 30 квітня – 16 червня 1638 року це стало темою чергових переговорів. Московські послы, які їздили до Польщі – окольнічій Степан Матвійович Проєстєв та дяк Гаврило Леонтєєв – склали, за звичаєм, звіт (статейний список) і подали його у Посольський приказ. І от цар Михайло Федорович 16 червня 1638 р. надіслав тульським воєводам грамоту з виписками з цього статейного списку – для інформації. В 1851 р. ця грамота була надрукована [Дворцовые разряды, 1851 г., [т. 2](#), стб. 877 – 932]. Вона містила наступні документи:

- власне статейний список – стб. 879 – 891;
- листовна відповідь панів-ради – стб. 891 – 897;
- відповідь уряду Речі Посполитої у справі границі між Києвом і Черніговом та Путивлем – стб. 897 – 907;
- остання відповідь уряду з цього питання – стб. 907 – 910;
- відповіді уряду у справах: Олешківської волості – стб. 910;
- границі Невельської та Усвятської – стб. 910 – 912;
- границі Велижської та Великолукської – стб. 912 – 914;
- полонених – стб. 914 – 917;
- купців – стб. 918 – 920;
- запорозьких козаків – стб. 920 – 924;
- відписку російських представників з Великих Лук про розмежування з Річчю Посполитою – стб. 925 – 932.

Для моєї вузької теми – історії князів Глинських – становить інтерес власне розмежування путивльської границі. На цьому місці російські послы згадували про перемовини і листовну відповідь з польського боку, але не навели її дослівно, а переповіли своїми словами:

Да в ту ж пору показывано [московським послам] от державець [польських] грамоту деловую, и ныне вам в ответе перед нами сам Проскура, писарь киевский, указывал грамоту деловую, как князя Глинские Богдан и Григорий Федоровичи, братья, делили меж собою вотчину свою Глинск, Бельск, Ворскл и иные северные [= сіверські] вотчины в Киевском княжене:

Богдану болшому досталося Север Сулская, и река Сула с верху до устья, и на иных местах и иные поместья; а Григорию меншему досталося Север Глинщина, и в Ворскле, и Мерла речка сверху до устья, а на реке Удой Север и городище Полствин, и речка Куренка и иные поместья розные в иных местех, чему уже болши 140 лет.

Да в ту же пору и ныне показывали тот же Проскура лист судовый пана Албрехта Гаштолттовича, воеводы полоцкого, старосты черкасского, меж княжною и княгиною Глинскою о тех же Глинские о меняне вотчины их;

писан тот лист в Каневе, месяца сентября в 15 ден, индикта 6, чему ж тож 140 же лет.

Лист судовой или закладной князя Юрья Глинского сестры Огрофены Байбузины на Ворскл и Глинщину, писан в Черкасех лета 1537, месяца мая в 12 день, индикта 10, свидетельствован перед паном Васильем Тишкевичем, старостою черкасским;

и записка на имение Глинщина и Ворскл и иных вотчин от княжны Огрофены Васильевны Глинской, землянки черкасской, зятю её Михайлу Ивановичу Грибунову под дачею лета 1550, ноября 12 дня, индикта 8, чему уже 88 лет; а в ту пору Путивль уже был за Москвою, а королевского величества люди владели теми вотчинами своими.

Лист князя Михаила Вишневецкого, старосты черкаского, под дачею в Черкасех, лета 1570 месяца ноября 15 дня, котрый вызволяет севрюков Байбузиных ворсколских от податей всяких городовых.

Лист судовой меж севрюками ворсколскими пана Проскуриными и пана Байбузиными вотчины их на Ворскле, под дачею в Черкасех, лета 1590, месяца июля 14 дня, которому уже лет 48.

Лист судовой уряду земского киевского меж паном Келбовским и паном Байбузою, дано в Черкасех, лета 1579, месяца июня 22 дня, о мении Глинска на реке Ворскле, чему уже 57 год.

Потом грамота протестаця, а по-руски явка, от пана Григорья Проскуры на пана Михаила Проскуру в Люблине учинена, лета 1609 месяца июня 13 дня, о том же Глинские на реке на Ворскле, чему уже 29 лет.

Грамота панов люстраторов, а по-вашему [по-московьски] писцов свидетельство, за их печатми и руками, что коли ездили сыскивать прямых королевских земель и доходов, и в те поры все соседи околние свидетельствовали, что то на Ворскле, Глинску и Белску земля отчинная панов Проскуров и пана Клембовского, а не королевская, под дачею лета 1616, месяца март 17 дня.

Отписей поборовых, как за указом сеймовым побор королевский да зборщиков киевских с вотчин своих шляхта те ж панове Проскуры и их товарищи с Глинска, Ворскла, Белска отдавали, всех 26 отписей, что они от давних лет аж до сего часу теми вотчинами своими владели и поборы с них в казну королевского величества по сеймовому указу платили.

Показывали наши [польські] межевые судьи, и мы ныне вам послом [московьским] указывали ж и честь [= читати] давали и иных много грамот, опричь тех написанных, что те паны Проскуры и их товарищи теми вотчинами своими Ворсклом, Белском, Глинском владели по Скелский Колодязь;

да в ту ж пору перед межевими судьями обоих сторон будучими, державцы королевского величества показывали и здесь нам указывали и читать давали грамоту блаженные памяти короля его милости Жигимонта Августа, под дачей лета 1571, месяца февраля 6 дня, чему уже 67 лет минуло.

Писан тот лист до князя Михаила Вишневецкого, старосты каневского, чтоб он рубежа каневского оберегал и боронил, которой они имели с одной стороны по Брянславль, и с другой по Товань, с третьей по Триполье, с четвертой стороны от Московской земли по самый Путивль.

Указывано вам лист также короля его милости Жигимонта Августа до того ж князя Михаила Вишневецкого, старосты черкасского и каневского, писан за дачею лета 1572, месяца марта 26 дня, чтоб он реки Сулы и Псла, которые уходы свои имеют мещане каневские, оберегал от розных людей королевского величества, чтобы мещаном каневским перешкоды чинить в угодьях их не допущал.

Там же кладено и теперь мы вам указывали лист короля его милости Стефана за дачею лета 1576, месяца ноября 27 дня, писан до всех жилцов киевских, чтоб мещаном каневским в землях, в водах и в угодьях их, которые держат по самый Путивль, перешкоды никакой не чинили.

А сверх того клали лист того ж короля его милости Стефана за дачею 1576, месяца ноября 27 дня, писан до князя Вишневецкого, старосты каневского и черкасского, чтоб рубежи каневские, которые есть по самый Путивль, оберегал и боронил и мещаном каневским в землях, в водах и в угодьях их по самой Путивль перешкоды поносить ни от кого не допущал.

Там же перед судьями межевыми и здесь в ответе кладено лист того ж короля его милости Стефана, под дачею лета 1578, месяца июня 23 дня, писан до князя Вишневецкого, старосты каневского и черкасского, чтоб мещан каневских от Байбузы, который в земли их каневские и в реку Сулу и Удой вступается и отнимает на себя, боронил и в обиду не давал, и земель, и рек и угодий каневских заимать не допущал [стб. 899 – 903].

Ось такий був пакет документів, яким польська сторона обгрунтувала свій погляд на путивльський кордон.

Оцінюючи й використовуючи цю публікацію, слід зважати на такі моменти:

– ми не маємо **оригіналів** зазначених документів (коли запорожці в 3-й чверті 18 ст. сунулась до російського уряду з копіями «універсалу Баторія-Хмельницького», їх спрямували курсом руського корабля саме через відсутність оригіналу);

– ми не маємо **облят** цих документів в урядових копійних книгах Речі Посполитої;

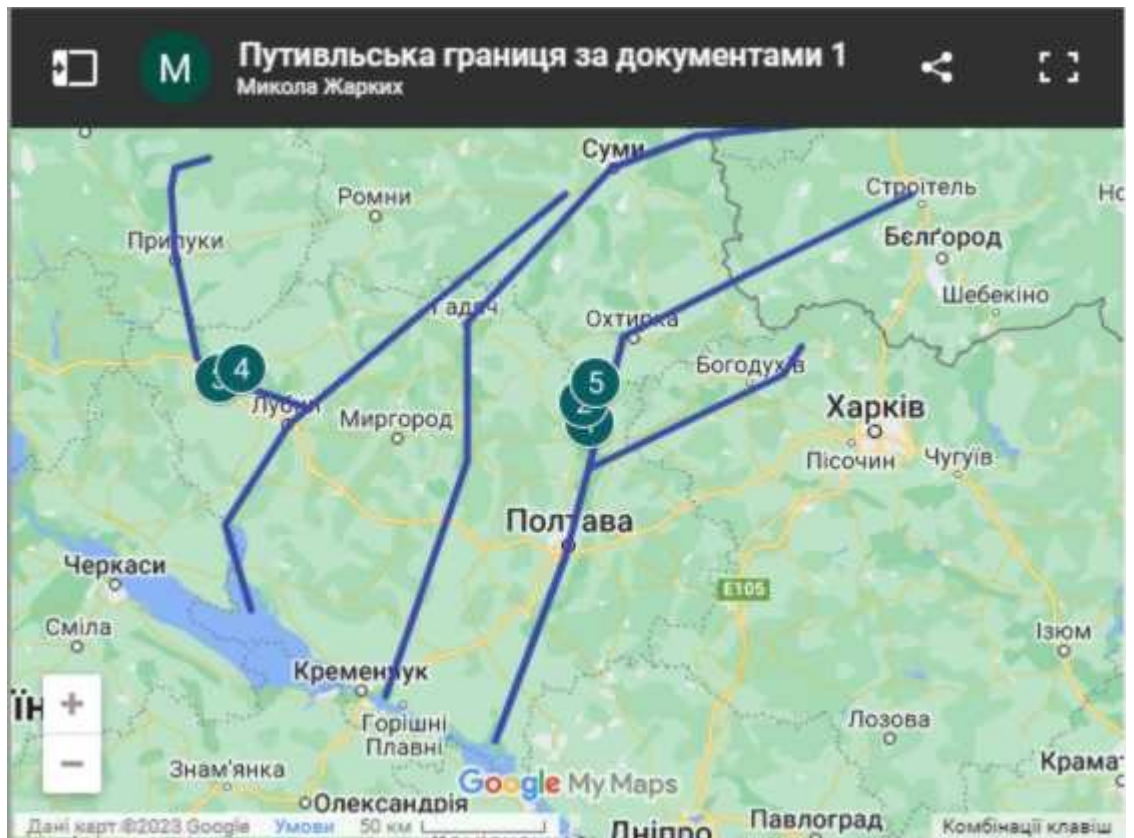
– ми не маємо **видимусів** цих документів (засвідчених виписок із копійних книг – як сучасні нотаріально завірені копії);

– ми не маємо самого **статейного списку** Проєстева і Леонтєєва;

– документи надруковані з «подлинного столбца, который хранится в государственном Разрядном архиве под № 130/1» (отже, є надія принаймні цю копію 5-го порядку відшукати).

Зі згаданих документів не викликають сумнівів тільки найпізніші – грамоти королів до князя Михайла Вишневецкого. Але в цих грамотах якраз немає нічого для нашої вузької теми – Глинщини.

Перше, що кидається у вічі – польська сторона не мала про цю територію **найменшого поняття**. У велетенському чотирикутнику Путивль – Київ – гирло Ворскли – витік Ворскли – витік Сули – Путивль із периметром 1050 км і площею 53300 кв. км названо лише 11 (одинадцять!) топонімів. Для порівняння – площа сучасної Полтавської області – 28748 кв. км, Сумської області – 23834 кв. км, Чернігівської області – 31865 кв. км. Тобто територія дорівнювала двом сучасним областям.

(Мабуть, цю картосхему вам буде зручніше переглядати в окремому вікні: [google.com](https://www.google.com). Я працював над нею від 10 до 12 липня 2023 року. У Вільнюсі євроатлантична гора устигла (очікувано) народити євроатлантичну мишу, а я все над однією картою сидів.)

Отже, найчастіше – 9 разів – у процитованих документах згадується Ворскла. Подекуди виразно зазначається що це – ріка, а подекуди маємо стійку комбінацію «Глинськ – Більськ – Ворскл», з якої зовсім не ясно, що має означати остання назва. Можливо, це «Глинськ і Більськ **на ріці** Ворсклі», але так ані разу не сказано.

Далі маємо 3 згадки ріки Сула, 2 згадки ріки Удай і по одній згадці річок Псла, Мерла та Куренки. Якщо [Мерла](#) добре відома, то річки Куренки зараз нема. Є село [Курінька](#) на річці Удай у Чорнухинському районі Полтавської області, але в ньому нема ніякої річки – [на карті](#) показано тільки яр довжиною до 2 км, який впадає в Удай з лівого боку. На картосхемі я умовно позначив цей об'єкт на місці сучасного села.

Отже, з 11 топонімів 6 називають нам ріки. Далі, Глинськ (згаданий 5 разів і часто у парі із Ворсклою) можна досить упевнено розмістити на території сучасного села [Глинське](#) Зіньківського району Полтавської області. [Більськ](#) (Котелевського району Полтавської області) знаходиться у 8 км на північ від Глинська. І ще в 9 км на північ від Більська знаходиться село [Скелька](#) Охтирського району Сумської області. Думаю, що там був згаданий вище Скельський Колодязь. Також думаю, що ці три об'єкти разом утворювали Глинщину, згадану 5 разів.

Чим були ці об'єкти – ані разу не зазначено. Я думаю, в розглядуваний час це були урочища, де пізніше виникли одноіменні села.

Останні згаданий об'єкт – городище Полствин. [Село](#) з точно такою назвою є в Канівському районі Черкаської області, але тут згадане не воно, а село [Повстин](#) Пирятинського району Полтавської області. Городище давньоруського міста [Полкстін](#) тут справді є, село знаходиться у 3.5 км на захід, вище за течією Удаю. Село Курінька знаходиться у 6 км на схід від городища.

Оце стільки об'єктів зуміли назвати польські представники на доказ, що територія на південь від російського Путивля має належати Речі Посполитій. Нічого навіть віддалено подібного до детально окресленого [кордону 1508 року](#) ми тут не бачимо, оскільки ця територія навіть у 1638 р. залишилась слабо заселеною.

Розглянемо трохи детальніше ті [фількіни](#) грамоти, які написав і подав на розгляд київський писар [Федір Богданович Проскура](#) (відомий в 1627 – 1648 рр.).

Перша «грамота» була викомбінована із документів кінця 15 ст., в яких часто згадувався путивльський намісник князь Богдан Федорович Глинський. З того ж часу знаємо кілька документів про овруцького намісника Григорія Борисовича Глинського. Проскура відкинув непотрібного йому «Борисовича» (а можливо, й не мав документа з патронімом, тільки зі згадкою «Григорія Глинського») і раціоналізував справу як умів – зробивши Григорія «молодшим братом» Богдана. «Так виникають нездорові сенсації» – у найповнішій силі цього виразу, бо далі цей літературно-міфічний «підпоручик Григорій Федорович Кіже-Глинський» пішов гуляти сторінками сучасних «наукових» генеалогій.

Але цієї вигадки Проскурі видалось мало, і він вигадав для «братів» гарненьке володіння у «Київському князівстві», котре не існувало від 1471 року (на той час реальні Богдан і Григорій ще не були відомі своєю службою).

[Фантазіє! Ти – сила чарівна,](#)

Що збудувала світ в порожньому просторі!

Фантазія Проскури збудувала в цьому міфічному «Київському князівстві» величезну латифундію із басейнів Сули та Ворскли (ну, мабуть і Псла, розташованого між ними, але в такі дрібниці фантазія не входила). Зразком для такої вигадки послужила реальна латифундія князів Вишневецьких на Сулі (про яку, до речі, жоден із поданих документів не згадав).

При фантастичному «поділі» цієї фантастичної «латифундії» «володіння» Григорія врізалися у «володіння» Богдана, бо Григорій окрім басейнів Ворскли й Мерла отримав ще й землі по Удаю (Повстин – Курінька), які належали до басейну Сули.

Далі Проскура сфальшував лист полоцького воєводи [Альбрехта Гаштовта](#) (1455 – 1539). Полоцьким воєводою він був у 1513 – 1519 роках, і 6-й індикт у цей час випадав один раз – у 7026 році. Отже, дата цієї другої фількіної грамоти – 15 вересня 1517 року, що зовсім не дає нам 140 років від часу переговорів.

Альбрехт ніколи не був канівським старостою, і ніхто з Гаштовтів ним не був. Це видно зі статті М. Кузьминської, котра ретельно простежила всі володіння Альбрехта і навіть картосхему накреслила [*Kuźmińska M. Olbracht Marcinowicz Gasztołd. – Ateneum wileńskie, 1928, r. 5, s. 120 – 174*].

Далі, [Василь Тишкевич](#) (1492 – 1571) реально існував, і Вікіпедії іменують його «старостою черкаським і канівським» у 1537 – 1538 роках. Але я не знаю, чи є для цього незалежні сучасні свідчення (ну, з часу його черкаського урядування), чи ця його служба введена із розглядуваних документів 1638 року. Не можу

заглиблюватись у цю справу, запитання залишаю відкритим. Втім, це ще «малый сабантуй».

Далі Аграфена (Василівна) Глинська один раз названа сестрою князя Юрія Глинського (отже, княжною) і Байбузиною – дружиною Байбузи, а другий раз, пізніше – княжною Глинською. Як це заміжня жінка може знову стати дівчиною-княжною? І як оця «дівчина» – княжна Глинська могла мати дочку, чоловіком якої був Михайло Грибунович (Байбуза), а вона таким чином – його тещею? І якщо вона у заміжжі була Глинською, то походила не з роду Глинських? Це вже тягне на «средний сабантуй».

«Но совсем иное дело – это главный сабантуй». Звістки про [Михайла](#), який спочатку звався просто Грибуновичем, а потім (від 1590 р.?) став зватись Байбузою, походять з часу в 1578 до 1590 років, тобто через 1.5 – 2 покоління після фількіної грамоти 1567 року і так само фількіної грамоти 1550 року.

І навіть якщо прийняти всі ці фількіни грамоти за чисту правду, залишається неясним, як Глинськ із власності «Григорія Федоровича Глинського» перейшов у власність «Аграфени Василівни (чи то Глинської, чи то Байбузиної)»? Для цього дослідники вдаються до неймовірних елюкубрацій, мовляв, Григорій мав інше ім'я Василь і оцей-то «Василь» мав дочку Аграфену, котра ще й через 50 років залишилась дівчиною – княжною Глинською, а при тому якимось невідомим науці способом мала дочку і видала її заміж за Грибуновича. Ясно, що всі фантазії писаря Проскури треба просто відкинути, і тоді не треба буде отих елюкубрацій.

І от на підставі цих фількіних грамот, які з'явилися через півтора століття після самих «подій», твердять, що Глинськ на Ворсклі і був той самий, який «зарубил» Мансур-Кият і від якого князі Глинські отримали своє прізвище.

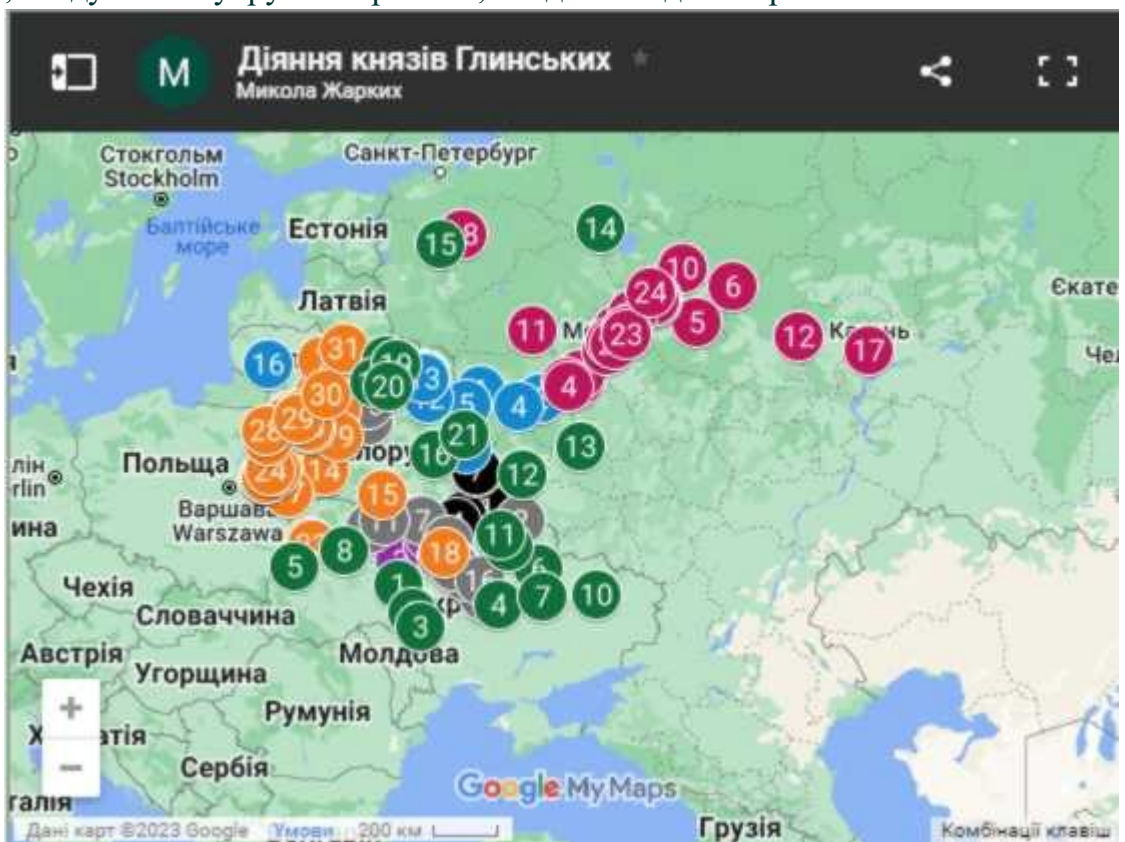
Картосхема діянь князів Глинських

В наведених вище документах згадано велику кількість географічних назв, пов'язаних у той чи інший спосіб із князями Глинськими. Їх варто нанести на картосхему, з якої стане очевидним те, що не було очевидним при читанні документів.

Картосхема має багато шарів, які за умовчанням усі активні. Читач може їх вимикати і вмикати знову, слідкуючи за тим, що йому потрібно.

Об'єкти на кожному шарі перелічені в таблицях, поданих нижче. Там зазначено їх розташування за сучасним державно-адміністративним поділом, імена осіб (зазначаю тільки першу із них), їх стосунок до об'єкта (типово це *маєток* або *місце служби*) та посилання на документи.

Для об'єктів в Україні я зазначаю дрібніші райони за поділом, який діяв до 2020 р., а в дужках – укрупнені райони, які діють від 2020 р.

(Мабуть, цю картосхему вам буде зручніше переглядати в окремому вікні: [google.com](https://www.google.com).)

Борисовичі Глинські

№ на карті	Назва	Район	Область	Держава	Особа	Стосунок до об'єкта	Дати
1	Домислин (Домашлин)	Корюківка (Корюківка)	Чернігів	Україна	Борис Глинський	Маєток	Сер. 15 ст.
2	Раківці	Смаргонь	Гродна	Білорусія	Борис Глин-	Маєток	Сер. 15 ст.

					ський		
3	Чернігів		Чернігів	Україна	Іван Борисович	Намісник	1490 р.
4	Смолин	Чернігів (Чернігів)	Чернігів	Україна	Іван Борисович Глинський	Маєток	24.02.1496 р.
5	Овруч	Овруч (Коростень)	Житомир	Україна	Григорій Глинський	Намісник	27.04.1496 р. ; 25.07.1496 р. ; 6.07.1499 р. ; 1.07.1501 р. ; 18.08.1501 р.
6	Внуковичи	Новозыбков	Брянск	Росія	Іван Борисович Глинський	Маєток	22.01.1498 р.
7	Холевичи	Новозыбков	Брянск	Росія	Іван Борисович Глинський	Маєток	22.01.1498 р.
8	Васілішкі	Шчучын	Гродна	Білорусія	Іван Борисович	Намісник	20.03.1498 р.

Семеновичі Глинські

№ на карті	Назва	Район	Область	Держава	Особа	Стосунк до об'єкта	Дати
1	Двір у Смоленську		Смоленск	Росія	Сенько Глинський	Маєток	1448 р. ; 1482 р. (?); 1.09.1500 р.
2	Вязичня	Мосальск	Калуга	Росія	Іван Семенович Глинський	Маєток	1481 (?) р. ; 17.07.1495 р.
3	Тур'я	Краснаполле	Магілёў	Білорусія	Федір Семенович Глинський	Маєток	1489 р.
4	Снопот	Спас-Деменск	Калуга	Росія	Іван Семенович Глинський	Маєток	1496 (?) р.
5	Шилко-	Красный	Смо-	Росія	Іван Семен-	Маєток	4.01.1501 р.

	вичи		ленск		нович Глинський		
6	Побоево	Зэльва	Гродна	Біло- русія	Іван Семе- нович Глинський	Маєток	7.04.1503 р.; 9.07.1505 р.
7	Крамяніца	Зэльва	Гродна	Біло- русія	Михайло Іванович Глинський	Маєток	9.07.1505 р.
8	Амбро- савічы	Шуміліна	Віцебск	Біло- русія	Федір Іванович Глинський	Маєток	20.03.1509 р.; 20.01.1534 р.
9	Крывое Сяло	Шуміліна	Віцебск	Біло- русія	Федір Іванович Глинський	Маєток	20.03.1509 р.
10	Цеяроўка	Бераста- віцкі	Гродна	Біло- русія	удова по Михайлу Івановичу Глин- ському	Маєток	27.06.1533 р.
11	Краснае	Бераста- віцкі	Гродна	Біло- русія	удова по Михайлу Івановичу Глин- ському	Маєток	27.06.1533 р.
12	Абольцы	Талачын	Віцебск	Біло- русія	Дмитро Глинський	Наміс- ник	29.01.1539 р.
13	Саннікі	Бешан- ковічы	Віцебск	Біло- русія	Дмитро Глинський	Маєток	27.06.1539 р.
14	Струбніца	Масты	Гродна	Біло- русія	Семен Глинський	Маєток	16.11.1540 р.
15	Самуй- лавічы Дольныя	Масты	Гродна	Біло- русія	Семен Глинський	Маєток	30.09.1541 р.
16	Немакшяй	Расейняй		Литва	Семен Глинський	Маєток	24.06.1546 р. (приблизне місце)

Дашковичі Глинські

№ на карті	Назва	Район	Область	Держава	Особа	Стосу- нок до об'єкта	Дати
1	Гостомель	Ірпінь (Буча)	Київ	Україна	Іван Дашко- вич	Маєток	17.08.1495 р.; 24.07.1496 р.; 15.05.1499 р.; 10.04.1508

							р.; 26.02.1509 р.
2	Монастир в Овручі	Овруч (Коростень)	Житомир	Україна	мати Івана Дашковича	Посідання	25.07.1496 р.
3	Ставок	Житомир	Житомир	Україна	Іван Дашкович Глинський	Маєток	15.05.1499 р.; 10.04.1508 р.; 26.02.1509 р.
4	Загальці	Бородянка (Буча)	Київ	Україна	Іван Дашкович Глинський	Маєток	15.05.1499 р.
5	Запрудка	Іванків (Вишгород)	Київ	Україна	Іван Дашкович Глинський	Маєток	15.05.1499 р.
6	Бераставіца	Шчучын	Гродна	Білорусія	Василь Дашкович	Маєток	5.09.1502 р.
7	Черкаси		Черкаси	Україна	Василь Дашкович	Намісник	1504 р.; 6.12.1506 р.

Федоровичі Глинські

№ на карті	Назва	Район	Область	Держава	Особа	Стосунок до об'єкта	Дати
1	Черкаси		Черкаси	Україна	князь Богдан	Якась служба	1493 р.
2	Путивль	Путивль (Конотоп)	Суми	Україна	князь Богдан Федорович	Намісник	2.07.1495 р. і далі до 1500 р.
3	Гатавічы	Мядзель	Мінск	Білорусія	князь Богдан Федорович	Маєток	27.07.1495 р.
4	Гірыны	Мядзель	Мінск	Білорусія	князь Богдан Федорович	Маєток	27.07.1495 р.
5	Борове	Рокитне (Сарни)	Рівне	Україна	Богдан Федорович Глинський	Маєток	2.10.1497 р.; 24.05.1508 р.

6	Ради- воново (Деменці)	Чигирин (Черкаси)	Черкаси	Україна	Богдан Федорович Глинський	Маєток	2.10.1497 р.
7	Голубіїв	Поліське (Вишгород)	Київ	Україна	Богдан Федорович Глинський	Маєток	2.10.1497 р.
8	Гарма- новське	Мінск	Мінск	Біло- русія	Богдан Федорович Глинський	Маєток	2.10.1497 р.
9	Жукин	Вишгород (Вишгород)	Київ	Україна	Богдан Федорович Глинський	Маєток	2.10.1497 р.
10	Тулюбле	Канів (Черкаси)	Черкаси	Україна	Богдан Федорович Глинський	Маєток	14.05.1498 р.
11	Юрове	Олевськ (Корос- тень)	Жито- мир	Україна	Богдан Федорович Глинський	Маєток	21.11.1499 р.
12	Гатне	Києво- Свято- шинський (Фастів)	Київ	Україна	Богдан Федорович Глинський	Маєток	1.02.1500 р.
13	Черкаси (Вязынь)	Вілейка	Мінск	Біло- русія	Володимир Богда- нович Путивль- ський	Маєток	1540 (?) р.
14	Кийлів	Бориспіль (Бориспіль)	Київ	Україна	князь Богдан Путивль- ський	Маєток	перед 1576 р.
15	Стайки	Кагарлик (Обухів)	Київ	Україна	князь Богдан Путивль- ський	Маєток	перед 1576 р.
16	Золото- ноша	(Золото- ноша)	Черкаси	Україна	князь Богдан Путивль- ський	Маєток	перед 1576 р.

Львовичі Глинські у ВКЛ

№ на карті	Назва	Район	Область	Держава	Особа	Стосу- нок до об'єкта	Дати
1	Пералом	Гродна	Гродна	Біло-	Іван	Наміс-	17.06.1495 р.

				русія	Львович	ник	
1	Гожа	Гродна	Гродна	Біло- русія	Іван Львович	Наміс- ник	17.06.1495 р.
3	Утена	Утена		Литва	Михайло Львович Глин- ський	Наміс- ник	13.03.1499 р. і пізніше до 1507 р.
4	Клявіца	Ашмяны	Гродна	Біло- русія	Василь Львович Глин- ський	Маєток	14.03.1499 р. ; 8.04.1508 р. ; 22.08.1508 р.
5	Двір у Троках	Тракай		Литва	Михайло Львович Глин- ський	Маєток	27.05.1500 р. ; 28.06.1508 р.
6	Васілішкі	Шчучын	Гродна	Біло- русія	Василь Львович	Наміс- ник	12.05.1501 р. і далі до 1505 р.
7	Анікщяй	Анікщяй		Литва	Михайло Львович Глин- ський	Наміс- ник	2.07.1501 р. ; 17.07.1501 р. ; 22.07.1501 р. (і тільки)
8	Вейсейя	Лаздияй		Литва	Іван Львович	Маєток	10.07.1501 р. ; 22.02.1516 р. (конфіскація)
9	Žmirklės	Лаздияй		Литва	Іван Львович	Маєток	10.07.1501 р. ; 12.06.1516 р. (конфіскація)
10	Мяркіне (Мереча)	Барена		Литва	Михайло Львович Глин- ський	Наміс- ник	28.08.1501 р. і далі до 1505 р.
11	Забалоцце	Шчучын	Гродна	Біло- русія	Василь Львович Глин- ський	Маєток	15.02.1503 р. ; 5.01.1507 р. ; 7.06.1508 р. ; 15.07.1508 р.
12	Ласасін	Пружа- ны	Брэст	Біло- русія	Василь Львович Глин- ський	Маєток	13.12.1504 р. ; 25.07.1509 р. (конфіс- кація)
13	Бялавічы	Івацэ- вічы	Брэст	Біло- русія	Василь Львович Глин-	Маєток	13.12.1504 р.

					ський		
14	Гопчава	Івацэ-вічы	Брэст	Біло-русія	Василь Львович Глинський	Маєток	13.12.1504 р.; 22.02.1516 р.
15	Турів	Жытка-вічы	Гомель	Біло-русія	Михайло Львович Глинський	Маєток	22.02.1505 р.; 29.01.1506 р.; 21.10.1508 р.
16	Більськ	Більськ	Під-ляське	Польща	Михайло Львович Глинський	Наміс-ник	7.04.1505 р. і далі до 1506 р.
17	Берестя		Брэст	Біло-русія	Василь Львович Глинський	Наміс-ник	6.06.1505 р. і далі до травня 1507 р.
18	Київ			Україна	Іван Львович Глинський	Воєвода	24.05.1506 р.; 28.11.1506 р.
19	Навагрудак	Нава-грудак	Гродна	Біло-русія	Іван Львович Глинський	Воєвода	28.12.1506 р. і далі у 1507 р.
20	Лісово	Семя-тичі	Під-ляське	Польща	Михайло Львович Глинський	Маєток	23.05.1508 р. (конфіс-кація)
21	Брики	Семя-тичі	Під-ляське	Польща	Михайло Львович Глинський	Маєток	23.05.1508 р. (конфіс-кація)
22	Наройки	Семя-тичі	Під-ляське	Польща	Михайло Львович Глинський	Маєток	23.05.1508 р. (конфіс-кація)
23	Кнориди	Більськ	Під-ляське	Польща	Михайло Львович Глинський	Маєток	23.05.1508 р. (конфіс-кація)
24	Березниця	Більськ	Під-ляське	Польща	Михайло Львович Глинський	Маєток	23.05.1508 р. (конфіс-кація)

25	Родзевічы	Шчучын	Гродна	Біло- русія	Василь Львович Глин- ський	Маєток	7.06.1508 р. (конфіс- кація)
26	Якубавічы	Шчучын	Гродна	Біло- русія	Василь Львович Глин- ський	Маєток	7.06.1508 р. (конфіс- кація)
27	Гоньондз	Монець	Під- ляське	Польща	Михайло Львович Глин- ський	Маєток	14.04.1508 р. (конфіс- кація); 5.01.1509 р.; 2.12.1517 р.
28	Райгород	Граєво	Під- ляське	Польща	Михайло Львович Глин- ський	Маєток	14.04.1508 р. (конфіс- кація); 5.01.1509 р.; 2.12.1517 р.
29	Лишків	Варена		Литва	Михайло Львович Глин- ський	Маєток	18.09.1509 р. (конфіс- кація)
30	Двір у Вільні			Литва	Михайло Львович Глин- ський	Маєток	24.06.1510 р. (конфіс- кація)
31	Suviekas	Зарасай		Литва	Михайло Львович Глин- ський	Маєток	1510 (?) р. (конфіс- кація)
32	Уйма (Локачі)	Локачі (Володи- мир)	Волин- ська	Україна	Василь Львович Глин- ський	Маєток	22.07.1514 р. (конфіс- кація)
33	Цевелічі	Локачі (Володи- мир)	Волин- ська	Україна	Василь Львович Глин- ський	Маєток	22.07.1514 р. (конфіс- кація)

Львовичі Глинські в Московії

№ на карті	Назва	Район	Область	Держава	Особа	Стосунок до об'єкта	Дати
1	Малоярославец	Мало- ярославец	Калуга	Росія	Михайло Львович Глин-	Вотчина	1508 р.

					ський		
2	Боровск	Боровск	Калуга	Росія	Михайло Львович Глинський	Кормління	1508 р.
3	Медынь	Медынь	Калуга	Росія	Іван та Василь Львовичі Глинські	Маєток	1508 р.
4	Бутримовское	Медынь	Калуга	Росія	Василь Львович Глинський	Маєток	1515 р.
5	Стародуб Ряполов	Ковров	Владимир	Росія	Михайло Львович Глинський	Вотчина	02.1527 р.
6	Юрьевец	Юрьевец	Иваново	Росія	Михайло Львович Глинський	Вотчина	1529 р.
7	Звягино	Пушкино	Москва	Росія	Михайло Львович Глинський	Вотчина	1527 р.
8	Церква св. Микити в Москві			Росія	Михайло Львович Глинський	Поховання	15.09.1536 р.
9	Троице-Сергиев монастирь	Сергиев Посад	Москва	Росія	Михайло Львович Глинський	Поховання	1538 р. (?)
10	Кострома		Кострома	Росія	Іван Васильович Глинський	Намісник	1543 р. (?)
11	Ржев (умовно)	Ржев	Тверь	Росія	Михайло Васильович Глинський	Маєток	1547 р.
12	Васильсурск	Воротынец	Нижний Новгород	Росія	Михайло Васильович Глинський	Воєвода	1548 р.

13	Лыццово	Ильинский	Иваново	Росія	Михайло Васильович Глинський	Маєток	1554 р.
14	Оленино	Ильинский	Иваново	Росія	Михайло Васильович Глинський	Маєток	1554 р.
15	Назорное	Ильинский	Иваново	Росія	Михайло Васильович Глинський	Маєток	1554 р.
16	Ильинское	Ильинский	Иваново	Росія	Михайло Васильович Глинський	Маєток	1554 р.
17	Казань		Татарстан	Росія	Михайло Васильович Глинський	Воєвода	1554 р.
18	Великий Новгород		Новгород	Росія	Михайло Васильович Глинський	Намісник	1556 р.
19	Черкизово	Пушкин	Москва	Росія	Василь Михайлович Глинський	Маєток	1564 р.
20	Пожарское	Пере-славль	Ярославль	Росія	Іван Михайлович Глинський	Маєток	1584 р.
21	Жегалово	Щёлково	Москва	Росія	Іван Михайлович Глинський	Маєток	1584 р.
22	Площево	Александров	Владимир	Росія	Іван Михайлович Глинський	Маєток	1584 р.
23	Хлепетово	Щёлково	Москва	Росія	Іван	Маєток	1584 р.

					Михай- лович Глин- ський		
24	Угодици	Ростов	Ярославль	Росія	Іван Михай- лович Глин- ський	Маєток	1584 р.

Географічні назви *Глинськ*

№ на карті	Назва	Район	Область	Держава
1	Глинськ	Калинівка (Хмільник)	Вінниця	Україна
2	Глинське	Немирів (Тульчин)	Вінниця	Україна
3	Глинське	Бершадь (Гайсин)	Вінниця	Україна
4	Глинськ	Світловодськ (Олександрія)	Кіровоград	Україна
5	Глинськ	Жовква (Львів)	Львів	Україна
6	Глинське	Зіньків (Полтава)	Полтава	Україна
7	Глинське	Машівка (Полтава)	Полтава	Україна
8	Глинськ	Здолбунів (Рівне)	Рівне	Україна
9	Глинськ	Ромни (Ромни)	Суми	Україна
10	Глинське	Ізюм (Ізюм)	Харків	Україна
11	Глинське	Талалаївка (Прилуки)	Чернігів	Україна
12	Глинск	Трубчевск	Брянск	Росія
13	Глинское	Мценск	Орёл	Росія
14	Глинское	Череповец	Вологда	Росія
16	Глинско	Шимск	Новгород	Росія
16	Глінск	Рагачоў	Гомель	Білорусія
17	Глінскія	Мёры	Віцебск	Білорусія
18	Глінскія	Паставы	Віцебск	Білорусія
19	Глінскія	Полацк	Віцебск	Білорусія
20	Гліннае	Докшыцы	Віцебск	Білорусія
21	Глінь	Чэрыкаў	Магілёў	Білорусія

22. Відома також назва Глинщина – [згадана в 1576 році](#) назва урочища, де виникло місто [Золотоноша](#) Черкаської області. Інша [Глинщина](#) знаходиться у Прилуцькому районі Чернігівської області (назва відома з поч. 20 ст.).

23. Також у нас є [Глинська пустинь](#) в Глухівському районі Сумської області.

24. Також є поселення з назвою [Глинка](#) – 11 в Росії, по 2 в Україні та Білорусії.

25. Англійська [Вікіпедія](#) знає принаймні 8 (вісім!) географічних об'єктів із назвою *Glinsk* – усі як один в Ірландії. Кажуть, що ця назва в ірландській мові означає «долина (ущелина) ожини (ну, заросла ожиною)» (або якась інша долина).

Найвизначнішим з цих об'єктів є деревня [Glinsk](#) у графстві Galway (на західному, океанському березі Ірландії) – там навіть замок є, збудований на початку 17 ст., щоправда, не князями Глинськими, а ніякимось Ulick Burke.

Зауваження до розділу «Географічні назви»

(1) От про цей Глинськ можна прочитати: в кінці села було урочище з великим насипом. Там колись був палац князів Глинських [Приходы и церкви Подольской епархии. – Труды Подольского епархиального историко-статистического комитета, 1901 г., т. 9]. Вважаю це «вченим» здогадом місцевого попа.

(3) В 1905 р. це був присілок [*Крылов А. П. [Населённые места Подольской губернии](#)*. – Каменец-Подольский: изд. губ. стат. комитета, 1905 г., с. 320], в 1946 р. – хутір [Українська РСР. Адміністративно-територіальний поділ на 1.09.1946 р. – К.: 1947 р., с. 11]. Навряд чи це поселення давніше за 19 ст.

(6) Оце Глинське на ріці Ворсклі найчастіше асоціюється із князями Глинськими – як [ми бачили](#), цілком безпідставно. Цього села немає навіть на дуже докладній спеціальній карті України Боплана (1650 р.), отже, воно виникло не раніше 2 пол. 17 ст.

(8) 10 червня 1496 р. великий князь Олександр надав князю Костянтину Острозькому села Вздолбицу та **Глинско**, які перед тим належали пану Олізару Шиловичу [LM 6, № 149, р. 126]. Шиловичу, не Глинському!

(9) Оцей Глинськ розташований на ріці Сула.

Із картосхеми видно, що місця діяльності князів Глинських не заходять на територію, де є села з назвою Глинськ / Глинське. Ані одне з цих сіл ніяк не пов'язане ані з кимось із князів Глинських.

Міфічне «родове гніздо» князів Глинських

Але як же бути із назвою *Глинськ*, зафіксованою в ярликах кримських ханів? Невже вона також не має стосунку до князів Глинських?

Потрібні нам ярлики у майже повному складі опублікував Даріуш Колодзейчик, чим значно полегшив їх вивчення [*Kołodziejczyk D. The Crimean khanate and Poland-Lithuania: international diplomacy on the european periphery (15th–18th century): a study of peace treaties followed by annotated documents*. – Boston; Leiden, 2011. – 1135 р. Далі скорочено D. К.].

Плануючи скористатись цим виданням, я не надто ганявся за текстами ярликів у виданні Литовської метрики, тільки принагідно занотувавши документи від [2 липня 1507 р.](#) [D. К. № 8], [3 лютого 1514 р.](#) [D. К. № 12], [28 липня 1514 р.](#) [D. К. № 14], [5 квітня 1521 р.](#) [D. К. № 19], [8 вересня 1532 р.](#) [D. К. № 24], [10 квітня 1535 р.](#) [цього документа немає у D. К.], [1541 р.](#) [D. К. № 29].

Всього таких ярликів із переліками географічних об'єктів, пожалуваних кримськими ханами великим князям литовським, відомо 14, у 8 із них зазначено *Глинск / Глинеск / Глинско* (це можна вважати варіантами однієї назви). Найважливіший момент – така назва зазначена тільки в документах, виданих від 1507 до 1541 р.

Натомість в раніших документах маємо на місцях, де мав би стояти Глинськ, *Sczieprutezilniskiego* [D. К. № 1, 1463 р.], *Holennisko* [D. К. № 4, 1474 р.], а в пізніших – *Mlinsko* [D. К. № 28, 1539 р.], *Меньск* [D. К. № 32, 1552 р.], *Mlennik* [D. К. № 33, 1560 р.].

Всі ці назви дуже далекі від *Глинська* і безумовно мали би позначати щось інше.

Чому ж перекладачі кримським ярликів так плутались із цією назвою? Ясно, що в оригіналах арабською графікою на цьому місці стояв якийсь набір приголосних, і по контексту, який часто виручає перекладача, не можна було здогадатись, про що йдеться, бо це – власна назва. Вона або відома перекладачу (ну, так як Київ, Володимир чи Смоленськ, які постійно згадуються в цих ярликах), або невідома – і тоді треба або розставляти огласовку за власним поняттям, або запускатись у припущення – що би то могло бути.

Перекладач ярлика 1507 р. працював в умовах, коли слава князів Глинських досягла вершини. І от він міг думати: князі Друцькі походять із Друцька, князі Слуцькі – із Слуцька, князі Острозькі – із Острога. То чого б і Глинським не походити із Глинська? – І так незрозумілий набір приголосних перетворився на невідомий, але зрозумілий Глинськ. В науці це зветься аналогією, або міркуванням по індукції.

Пізніші ярлики перекладав той самий перекладач, або інший, який прецінь чув про Глинських. Але далі шумна слава Глинських відійшла в минуле, у в середині 16 ст. про них забули. І от перекладачі того часу знову побачили незрозумілий їм набір приголосних, у яких вони вже не бачили Глинська, а перекладали на здогад буряків.

І так оцей невловимий *Глинськ* уподібнився до віртуального міста *Черхавла* у червоній пустелі *Хміро* – можливість його побачити залежала не від того, де воно є і чим воно є, а виключно від здібностей того, хто на нього дивиться. Один дивиться – і бачить Глинськ, а інші дивляться – і не бачать Глинська.

Важливим, але цілком не зауваженим попередніми дослідниками є встановлений мною факт – в усіх книгах Литовської метрики 15 – 16 ст. немає жодної згадки про Глинськ (де б він не був і чим би він не був). Єдиний виняток – згаданий вище документ 1496 р., яким Глинськ був переданий князю К. І. Острозькому. Оскільки Глинськ виступав там у парі зі Здовбицею (26 км від Острога), можна не мати сумніву, що йшлося про Глинськ у Здолбунівському районі.

Але чи не могло бути так, що цим Глинськом володіли якісь князі Глинські, а далі він перейшов до Острозького? Документ і на це дає рішучу негативну відповідь: ні, раніше цим селом володів Олізар Шилович. Ніяких Глинських тут не було не те що не бачено, але навіть не чувано.

Отак-то «князі Глинські володіли Глинськом» – єдиним поселенням такої назви, котре незаперечно існувало тоді, коли існували самі князі Глинські. Інші поселення із назвою Глинськ виникли тоді, коля князі Глинські уже зійшли з історичної сцени.

Псевдо-Глинські

Тут ми розглянемо деякі звістки, які помилково прикладаються до князів Глинських.

Село Глинково

Відшуковуючи маєтки Глинських, треба стерегтися від спокуси зв'язування з ними будь-яких топонімів із коренем *глин*. Ось один такий випадок.

14 липня 1536 р. великий князь Іван 4-й віддав наказ, щоб місцеві начальники у Переславлі не обтяжували селян Троїце-Сергієва монастиря роботами по укріпленню міста [Акты, собранные в библиотеках и архивах Российской империи Археографическою экспедициею императорской Академии наук, Спб., 1836 г., т. 1, № 182, с. 154 – 155]. Там перераховано 14 сіл, як належали монастирю, і на останньому місці згадано [село Глинково](#). Воно й зараз знаходиться там само, де було у 16 ст. – у 4 км на схід від монастиря.

І от в 1883 році місцевий краєзнавець [Микола Стромиллов](#) (1842 – 1894) надрукував статтю «Олександрівська слобода» [Стромиллов Н. С. Александровская слобода. – Чтения в Московском обществе истории и древностей российских, 1883 г., № 2. – 118 с.; нам потрібна с. 78], у якій в дуже неясних виразах спробував зв'язати назву села Глинково із володінням князів Глинських і – crescendo – вигадав, що М. Л. Глинський був похований у цьому селі Глинково.

А між тим такого не могло бути, і, що найцікавіше – з дуже простої причини: такого не могло бути жодною мірою.

1. Займанщина. Вона практикувалась і практикується там, де землі багато, а державна влада слабка або взагалі не відчувається, існує чисто формально. Це не стосується відносно густо (як на 16 ст.) заселеної території в 70 км від Москви. Ніякою мірою не можна припустити, що М. Л. Глинський зайняв цю землю сам, без дозволу влади.

2. Ніякого документа з пожалуванням цієї землі М. Л. Глинському великі князі московські **не видавали** – нема ані самого документа, ані згадок про нього.

3. Ніякого документа з пожалуванням цієї землі М. Л. Глинському великі князі московські **не могли видати** – село знаходиться зовсім поруч із таким потужним центром землеволодіння, як Троїце-Сергіїв монастир, який володів цією землею, що й засвідчено документом 1536 року.

4. Зробивши неможливе припущення, що в 1527 році (ніяк не раніше!) ця земля була надана М. Л. Глинському і далі зробивши друге неможливе припущення, що він заснував на цій землі поселення – ніякою мірою не можна припустити, що воно вже через 9 років стало **селом** (не деревнею!) – значним поселенням із своєю церквою.

5. Ми не маємо документа, за яким **ще за життя Глинського** це село перейшло у володіння Троїце-Сергієвого монастиря.

6. Назва села Глинково походить від людини на ім'я / прізвище [Глинка](#). Це прізвище досить поширене у Росії і має з Глинськими лише спільний корінь *глина*.

7. Якщо М. Л. Глинського поховали у глині, то не через те, що село звалось Глинково і не через те, що його прізвище було Глинський, а просто через те, що там вся земля містить глину, і немає ніякої інакшої. Літописи виразно кажуть, що

його поховали в Троїце-Сергієвому монастирі, а не десь в іншому місці і фантазувати на цю тему зовсім не треба.

Якщо відкинути усі ці топонімічні фантазії, то історія виходить досить простою: десь в 1480-х (?) роках чоловік на ім'я Глинка збудував свій двір неподалік Троїце-Сергієвого монастиря, і так виникла однодвірна деревня Глинкова, назва якою вказувала на її хазяїна. Кожен населений пункт починається із одного двора, але ця деревня розрослася і через кілька десятків років перетворилась на село тієї ж назви. Через близькість до монастиря ченці зуміли записати його до монастирських володінь, і в 1536 р. ми бачимо це село у володіннях монастиря. Ніякого князя Глинського тут не стояло.

Менше з тим, О. Зимін упевнено написав: «В 38 верстах от Александровой слободы находилось одно из владений князя Михаила Глинского» [ЗФ, с. 143 – з посиланням на статтю Стромиллова]. Глинково справді лежить у 34 км на захід від сучасного Александрова, і тільки в цьому слушність твердження Зиміна.

Князь Іван Дмитрович Глинський

У «Дворовой тетради» 1550-х років в розділі «Князи служилые» зроблено запис: «Князь Иван княж Дмитриев сын Федоровича Глинского (А, Т и У «Бельского»). В подлинной почернен» [[Тысячная книга 1550 г. и Дворцовая тетрадь 50-х годов XVI в.](#) – М.-Л.: 1950 г.]. Цілком очевидно, що тут йшлося про Івана Дмитровича Бельського (як стоїть у 3 списках), і сам писар основного списку занотував, що цей запис викреслено як помилковий (почернён).

1659 р. Згадка про рід Глинських

4 червня 1659 р. король Ян-Казимир у Варшаві виставив привілей українському гетьману Івану Виговському на містечко Любомль та нові герби [LM 220, № 42, р. 149 – 155]. У мотивації надання сказано зокрема:

У кожній okazії за честь славної пам'яті його королівської милості Владислава, пана, брата нашого, і за цілість вітчизни з неприятелями святого хреста по широких українських полях охоче уганяючи, завжди був готовий присвятити неустрашимий дух – богу, пишну (wspaniałą) **кров старожитних княжат Глинських** – вітчизні, а черстве тіло – землі.

Отакій-то незваний нащадок князів Глинських об'явився!

Князі Довмонти

Відомості про цих князів зібрав був Ю. Вольф [WK, s. 51 – 54]. Але Наталі Яковенко цього здалося мало і от в своїй генеалогії князів Глинських вона оголосила князя Сенька Глинського не тільки Івановичем, а ще й Довмонтом. І далі у неї в наступних поколіннях Семеновичів Глинських це ім'я (прізвище?) то з'являється, то зникає [*Яковенко Н. М. Українська шляхта з кін. 14 до сер. 17 ст.: Волинь і центральна Україна.* – К.: Наукова думка, 1993 р., с. 326 – 329].

Ну, ми самі бачили Багдад і [знаємо](#), що Сенько не був ані Івановичем, ані Довмонтом. І ніхто з його нащадків Довмонтом не звався. Отак виглядає «рух до джерел» у виконанні одного із провідних істориків України.

Глинські, але не князі

Занотую тут принагідно деяких осіб, які звалися Глинськими, але не звалися князями.

Глинські – селяни

24 липня 1582 р. до мінського гродського суду була записана скарга пана Мартина Заблоцького на пана Олександра Мацковича, який напав на підданих села Дубровляни і побив їх, при цьому постраждав також **Івашко Глинський** [АВК, т. 33, № 241, с. 193].

8 вересня 1777 р. було складено інвентар сіл Сверчки та Асталопи Вітебського повіту, там у Сверчках записаний під № 8 Гришко Глинський, який мав пів-волоки ґрунту. На панщину з цього дому виходили двоє чоловіків і дві жінки [АВК, т. 35, № 64, с. 324]. Далєбі, він не був князем, хіба що переселився із маєтку якихось панів / князів Глинських.

В 1799 р. було складено перелік уніатів села [Глінскія](#) Полоцького району Вітебської області Білорусії [АВК, т. 16, № 210, с. 308].

Глинські – міщани

18 червня 1614 р. король Сигізмунд 3-го у Варшаві віддав наказ Віленському свято-Духівському братству. Серед старост братства названий віленський міщанин **Григорій Глинський** [АВК, т. 8, № 47, с. 98].

2 вересня 1631 р. у Вільно було укладено акт продажу майна, в якому згаданий віленський лавник **Самуель Глинський** [АВК, т. 9, № 47, с. 259]. Тут маємо двох Глинських – міщан, не шляхтичів.

Глинські – шляхтичі

Першим виступає **Бенедикт Глинський**, який в [1507 році](#) був намісником берестейського намісника князя Василя Львовича Глинського. Можливо, він був із числа польських шляхтичів, Бенедикт – ім'я католицьке, не православне.

21 липня 1555 р. до книги земського суду Гродненського повіту була записана скарга пана Станіслава Станського, що його та його слугу **Августина Глинського** побив пан Щасний Ейсмонтович. Далі записано мирову угоду в цій справі [АВК, т. 21, № 62, с. 38; № 97, с. 57 – 58].

Миколай Глинський, урядник оревиницький, слуга пана Юрія Юрійовича Остика, подав 3 лютого 1561 р. заяву до суду [LM 254, № 124, [с. 171](#)].; потім він згаданий у судовій справі, розглянутій у Вільні 7 та 18 січня 1566 р. [LM 249, № 299, [с. 420](#) – 426; № 307, [с. 440](#) – 445].

У книзі Берестейської митниці за 1583 рік під 5 травня згаданий шляхетний **Андрій Глинський** – фактор пана Андрія Тромбського [АСД, т. 4, № 74, с. 278].

Депутат від Вовковиська **Юзеф Глинський** був одним із свідків акту, виданого у Вільні 31 липня 1599 р. [АВК, т. 20, № 118, с. 162].

9 червня 1654 р. було складено перепис вояків у Смоленську, обложеному військом московського царя. Там згадано **Олександра Глинського**, слугу старости ошмянського [АСД, т. 14, № 2, с. 22].

4 лютого 1667 р. до книги Головного литовського трибуналу було вписано заповіт пана Сильвестра Войни Оранського із Лідського повіту, в якому згадано його родича пана **Глинського** [АВК, т. 12, № 130, с. 599].

6 березня 1698 р. шляхта Віленського воєводства на з'їзді у Вільно уклала інструкцію для своїх послів на варшавський паціфікаційний сейм. Серед учасників з'їзду названий **Петро Міхал Глинський** (Piotr Michał Hliński – k. w. W. [województwa Wileńskiego?]) [АВК, т. 8, № 159, с. 345].

8 лютого 1702 р. Головний литовський трибунал у Новгороді розглядав справу про Борунську церкву. Шляхтич (ім'я) **Ян Глинський** дав свідчення під присягою [АВК, т. 11, № 34, с. 322].

1 липня 1722 р. Головний литовський трибунал схвалив мирову угоду між ченцями Мінського православного монастиря і паном **Михайлом Глинським**. Останній звинувачувався у наїзді на монастир (скарга у Мінському гродському суді 5 червня 1722 р.). Угода досягнута за клопотанням пана **Єжи Глинського**, Михайлового батька [АВК, т. 11, № 137, с. 429 – 431]. Ці Глинські – уже католики, можливо, що й поляки.

26 жовтня 1736 р. на з'їзді шляхти Гродненського повіту у Гродно була прийнята інструкція для комісарів на генеральну комісію. Серед учасників з'їзду названий **Петро Глинський** (Piotr Hliński) [АВК, т. 7, № 18, с. 302].

17 жовтня 1744 р. у Гродно було ухвалено обмін маєтків Супрасльського монастиря і графа Браницького; при цьому згадано отця **Кароля Глинського**, пробоща Сокольського (chiędz Karol Gliński). Там же згадано і ксьондза Глинського, єпископа пінського і турівського, абата супрасльського (це, здається, інша особа) [АВК, т. 7, № 31, с. 538].

4 травня 1753 р. було складено інвентар маєтку Соколово Опшмянського повіту, який стверджений підписами кількох осіб, в тому числі **Юзефа Антонія Глинського**, підчашого «Par.» [АВК, т. 35, № 5, с. 24; скорочення Par. не вмію розібрати].

20 березня 1767 р. у Слуцьку рицарство і обивателі Великого князівства Литовського (як релігії старо-руської, так і обох визнань євангелицьких) уклали конфедерацію для захисту своїх прав. Серед православних учасників названий **Христофор із Глинника Глинський** – радник і секретар конфедерації. Ще раз він згаданий у підписі заяви дисидентів, складеній у Варшаві 3 грудня 1766 р. [АВК, т. 8, № 159, с. 618, 627].

Оце вперше бачимо хоч якогось Глинського, який пов'язаний хоч із якимись Глинниками (мабуть, деревня [Гліннікі](#) Толочинського району Вітебської області Білорусії).

24 березня 1773 р. на з'їзді шляхти Гродненського повіту у Гродно була прийнята інструкція для депутатів на варшавський генеральний сейм. Серед учасників з'їзду названий **Тадеуш Глинський** (Tadeusz Hliński) [АВК, т. 7, № 31, с. 382].

31 липня 1812 р. **Глинський** – піп села Тересова Борисівського повіту – читав наказ тимчасової влади про необхідність поховати трупи загиблих в ході війни коней [АВК, т. 37, № 391, с. 209].

25 серпня 1812 р. було укладено перелік чиншової шляхти Докшицького кантону Борисівського повіту, Там названо **Павла Глинського** (40 років) та його сина Михайла (10 років) [АВК, т. 37, № 598, с. 318].

Невідомий на ім'я католицький візитатор записав у своєму щоденнику за 1 серпня 1831 р. імена ченців, яких москалі заарештувати у кляшторі в Меречі за підозрою у співчутті до польського повстання. Серед них був префект о. **Августин Глинський** [АСД, т. 14, с. 191]

Шляхтичі Глинські з району Кобрина

12 березня 1652 р. король Ян-Казимир у Варшаві надав отцю **Бенедикту Глинському** з василіанського ордену Кобринську архімандрію. 6 грудня 1669 р. король Михайло в Кракові підтвердив це надання (тут Бенедикт – уже єпископ володимирський і берестейський) [АВК, т. 3, № 34, с. 53 – 55]. Оцей-то Бенедикт Глинський досить часто згадується у пізніших документах.

6 серпня 1661 р. до берестейської гродської книги записано постанову копного суду від 24 липня 1661 р., у якій згадано кобринського архімандрита Бенедикта Глинського [АВК, т. 18, № 356, с. 416].

20 липня 1664 р. до берестейської гродської книги записано постанову копного суду від 9 липня 1664 р., у якій згадано кобринського архімандрита отця Глинського [АВК, т. 18, № 386, с. 454].

29 січня 1670 р. Вацлав Бенедикт Глинський (єпископ володимирський і берестейський, прототроній київської митрополії) написав листа щодо виконання судового рішення [АВК, т. 5, № 440, с. 46].

19 вересня 1819 р. берестейська уніатська капітула склала розгорнуту відповідь щодо її історії та прав, при цьому згадала «актикацію прав», виконану 10 квітня 1676 р. берестейським і володимирським єпископом (уніатським) Бенедиктом Глинським [АВК, т. 16, № 231, с. 473].

15 грудня 1678 р. загальний сейм у Гродно прийняв конституцію, в якій згадано покійного о. Глинського, владику володимирського і берестейського [АВК, т. 23, № 324, с. 328].

8 липня 1672 р. у гродському суді Берестя розглядалась справа про вбивство настоятеля Кобринського монастиря Афанасія Бальцевича. У вбивстві підозрювали **Яна Вацлава Глинського**, власника маєтку Линовці [АВК, т. 3, № 53, с. 76 – 77]. Думаю, цей Ян був із числа кобринської шляхти, як і єпископ Бенедикт, можливо, навіть був родичем останнього.

20 червня 1710 р. берестейський староста Як Фридерик Сапіга записав листа, щоби Кобринський монастир не захоплював маєтків Кобельницю та Котовку, які належать **Казимиру Глинському** та його дружині Терезі Глинській з Попелевських [АВК, т. 6, № 17, с. 519]. От маємо ще одного представника кобринських Глинських.

3 березня 1746 р. у Віленський гродський суд була подана скарга кобринського абата Андрія Бенецького і ректора володимирського василіанського конвенту **Никанора Глинського**. Скаржники заявили, що покійник кобринський архімандрит Бенедикт Глинський віддав кобринському Спаському монастирю маєтки Котовку, Яголки та Кадельницю.

І от 7 вересня 1708 р. Кристина Полюбінська (дружина **Яна Глинського**, а потім – Стефана Гоздовського) і покійний (на 1746 р.) пан **Казимир Глинський** з родичами напали на ті маєтки і забрали їх собі [АВК, т. 8, № 95, с. 203 – 205]. Ще додаткові кобринські Глинські.

Польські шляхтичі Глинські

Відомості про них зібрав Адам Бонецький [*Boniecki A. Herbarz polski. – Warszawa: 1903, cz. 1, t. 6, s. 77 – 87*].

Герб	Родове гніздо	Воєводство / повіт	Перша згадка	Остання згадка
Ястшембець	Глинник	Краків	1470	1857
Корчак	?	?	1667	1678
Коржбок	Глинськ	Кошалин	1525	1593
Ліс	?	Цеханів?	1698	1832
Новіна	Глинне	Серадз	1304	1764
Новіна	Глинник	Ленчиця	1417	1787
Побуг	?	?	1569	?
Пулкозіц	Зимна Вода	Краків?	1596	1708
Помян	Глинки	Пултуськ	1490	1844
Радван	?	Закрочим	1674	?
Слеповрон	Глинки	земля Віська	1451	1838
Власний (Юноша)	?	?	1583	?
?	Глинки	Ломжа	1483	1522
?	?	земля Львівська	1541	1603

Єдиним представником Глинських гербу Корчак Бонецький вважав згаданого вище єпископа Бенедикта Глинського. Але він був не поляк, а русин (білорус) уніатської віри. Перехід католиків на уніатство був виразно заборонений католицькою церковною владою, і припустити, щоби польський шляхтич (католик від народження) став уніатом – неможливо. Католицьке ім'я Бенедикт оцей Глинський набув, коли постригся у ченці-василіани.

На с. 82 – 87 Бонецький зібрав відомості про князів Глинських, яких він помилково вважав одним родом. Але інших відомих йому Глинських він до одного роду не зводив.

Антоній Прохаска навів ряд випадків з 16 – 17 ст., коли одні й ті самі особи згадувались у документах як із титулом *князь*, так і без нього. На його думку, систематично титулувались князями тільки ті особи, які користувались повним княжим правом (*plenum jus ducale*), а інші князі нічим не відрізнялись від рядової шляхти, і для них цей титул втрачав реальне значення і так почав ігноруватись [*Prochaska A. O kniazziowskiem pochodzeniu szlachty Glińskich. – Miesięcznik Heraldyczny. 1912. № 7–8, s. 105 – 107*].

Теорія заслуговує на увагу, але нізвідки не видно, щоби якісь князі Глинські користувались оцим княжим правом, та й самий цей термін у зібраних мною документах не вживався. Думаю, для з'ясування питання треба зібрати більше порівняльного матеріалу з інших князівських родів.

Висновки

1. Князі Глинські відіграли певну роль в історії східної Європи 15 – 16 ст. – Великого князівства Литовського та Московської держави.

2. Прізвище *Глинські* мали п'ять незалежних родів Великого князівства Литовського. Всі вони були князями самопроголошеними (такими, що батьки протопластів не були князями). Гіпотеза про їх походження від одного протопласта не підтверджується наявними джерелами.

3. Князі Борисовичі Глинські відомі у двох поколіннях від 1437 до 1507 років. Маєтки їх були незначні, найвищі їх посади були – намісники в різних містах ВКЛ.

4. Князі Семеновичі Глинські відомі у 5 поколіннях від 1448 р. до початку 17 ст. Рід продовжував існувати і в пізніший час, але його генеалогія за 17 – 19 ст. документально не простежена. Первісно вони мали невеликі маєтки в Смоленській землі й утратили їх через агресію Москви. В 16 ст. вони мали невеликі маєтки у Вітебському, Полоцькому воєводствах, у Слонімському повіті, на Підляшші та у Жемайтії. Найвища посада представника цього роду була – писар повітового суду.

5. Князі Дашковичі Глинські відомі в одному поколінні від 1488 до 1507 р., мали невеликі маєтки на півночі Київського воєводства. Найвища посада – намісник в Черкасах.

6. Князі Федоровичі Глинські відомі у 4 поколіннях від середини 15 ст. В кожному поколінні був тільки один представник. Рід вигас перед 1576 р. Найвищу посаду – намісника в Путивлі – мав у 1495 – 1500 р. князь Богдан Федорович Глинський. Рід володів відносно значними маєтками у Київському воєводстві.

7. Князі Львовичі Глинські відомі у трьох поколіннях від 1486 до 1602 р. До 1508 року три брати Львовичі служили у ВКЛ і всі троє були членами ради при великому князі, двоє – також і маршалками, один – також і воєводою.

Після виступу М. Л. Глинського вони емігрували до Московії, де породичались із правлячим родом, були боярами, воєводами у воєнних походах та намісниками в містах.

8. Наймолодший із князів Львовичів – Михайло Львович Глинський – був чоловіком визначних здібностей і справжньою окрасою не блискучою в цілому сукупності носіїв прізвища *Глинський*. Він мав великий вплив на короля Олександра, але при наступному королі Сигізмунді почав втрачати своє положення, а з виступом 1508 року остаточно потрапив у зрадники і втік до Москви. Цей виступ не був причиною московсько-литовської війни (вона почалася ще в 1507 р.), але Москва намагалась його використати в своїх інтересах – зрештою, без успіху.

У Москві він так само то займав високе положення при великому князі, то потрапляв до в'язниці, в якій і помер. Він відіграв істотну, хоча й не ключову роль у завоюванні Смоленська Москвою в 1514 р.

9. Відсутність спорідненості між різними групами князів Глинських видна з наступних фактів:

9.1. Князі різних груп ніколи не називали себе родичами, не вживали термінів спорідненості й навіть не мали до цього нагоди, бо майже немає документів, у яких одночасно згадувались би представники різних груп.

9.2. Князі різних груп не успадкували від свого гаданого протопласта ніяких маєтків.

9.3. Князі різних груп не мали маєтків у якійсь територіальній близькості, котра (теоретично міркуючи) могла би утворитись внаслідок поділу між родичами якогось одного давнього маєтку, про який немає прямих згадок у джерелах.

9.4. Князі різних груп не успадковували маєтків від князів інших груп і не заявляли свого «права близькості» на такі маєтки.

9.5. Між князями різних груп не було суперечок і судових процесів за поділ / успадкування майна.

9.6. Нарешті, в політиці князі Львовичі Глинські тримались солідарно, взяли участь у виступі 1508 р. і потім усі разом емігрували до Москви. Натомість їх сучасники – князі Семеновичі Глинські – ніякої участі у виступі 1508 року не брали, до Москви не емігрували, репресіям не піддавались і маєтків у них за зраду не конфіскували.

10. Ідея спільного походження усіх князів Глинських виникла наприкінці 16 ст. (орієнтовно в 1598 р.) в Москві, коли родовід Глинських був нарешті записаний до офіційної московської родовідної книги. Цей родовід цілком незаслужено користується повною довірою усіх дослідників аж до наших днів. Між тим він не є ніяким джерелом, а тільки спробою реконструкції генеалогії, раціоналізації наявних у автора відомостей.

10.1. Початок роду від «царя Мамає» складений за зразком усіх інших родоводів книги, так само фантастичних у своїх початках. Виводити свій рід від якогось іноземця було неодмінною вимогою до московитів, які претендували на високі посади.

10.2. «Сини» міфічного князя Івана – Борис, Семен та Федір, про яких маємо документальні згадки, ніколи не звалися Івановичами – ані за свого життя, ані у пізніших згадках. Також вони не звали один одного «братами».

10.3. Родовід зовсім нічого не знає про Дашковичів Глинських.

10.4. Родовід зовсім не знає реального Григорія Борисовича Глинського, натомість дає в «сини» князю Борису – Льва, не засвідченого жодним джерелом.

10.5. Родовід слабо орієнтується у Федоровичах Глинських, показує там міфічного князя «Михайла Путимського» і не знає останнього представника – Богдана Володимировича (хоча він помер задовго до складання родоводу).

10.6. Родовід дає плутані й дуже неповні відомості про Семеновичів Глинських.

10.7. Всі відомості родоводу треба відкинути і користуватись замість них генеалогіями, складеними мною.

11. Неосяжну латифундію, котра буцімто охоплювала басейни Сули та Ворскли і котра буцімто належала якимось князям Глинським, вигадав київський писар Федір Проскура, подавши сфальсифіковані ним «документи» на розгляд пограничної комісії 1638 р. Зразком для такої вигадки була реальна латифундія князів Вишневецьких на Сулі. Насправді ніякі Глинські – ані сучасники тієї «латифундії» кінця 15 ст., ані пізніші представники усіх груп Глинських – не тільки не володіли нічим у цьому районі, але навіть не мали про нього ніякого поняття.

Картографування розмежування великих князівств Литовського і Московського з 1508 року виразно показує, що не тільки басейн Ворскли, але й

басейн Сули лежали далеко за межами державних територій, котрі закінчувались на півдні Путивлем і Черкасами.

12. Картографування географічних назв *Глинськ* показало, що ні один князь Глинський ані одним Глинськом не те що не володів, але не мав про нього жодного уявлення. Всі поселення із назвою *Глинськ* виникли незалежно від князів Глинських, і всі групи князів Глинських виникли незалежно від цих поселень.

13. Згадки Глинська в ярликах кримських ханів для великих князів литовських обмежені часом від 1507 до 1541 року. Ані в давніших, ані в пізніших ярликах Глинська немає, на його місці в переліках стоять інші назви. Поява Глинська у перекладах ярликів є відлунням великої слави Львовичів Глинських у 1507 р., а зникнення цієї назви зумовлено занепадом пам'яті про Глинських у середині 16 ст.

Історіографія

Юзеф Вольф (1895 р.)

Першим дослідником, який написав історію роду князів Глинських, був польський вчений Юзеф Вольф ([Józef Ludwik Wolff](#), 1852 – 1900). Він зробив спробу перетворити генеалогію із зібрання казок на науку.

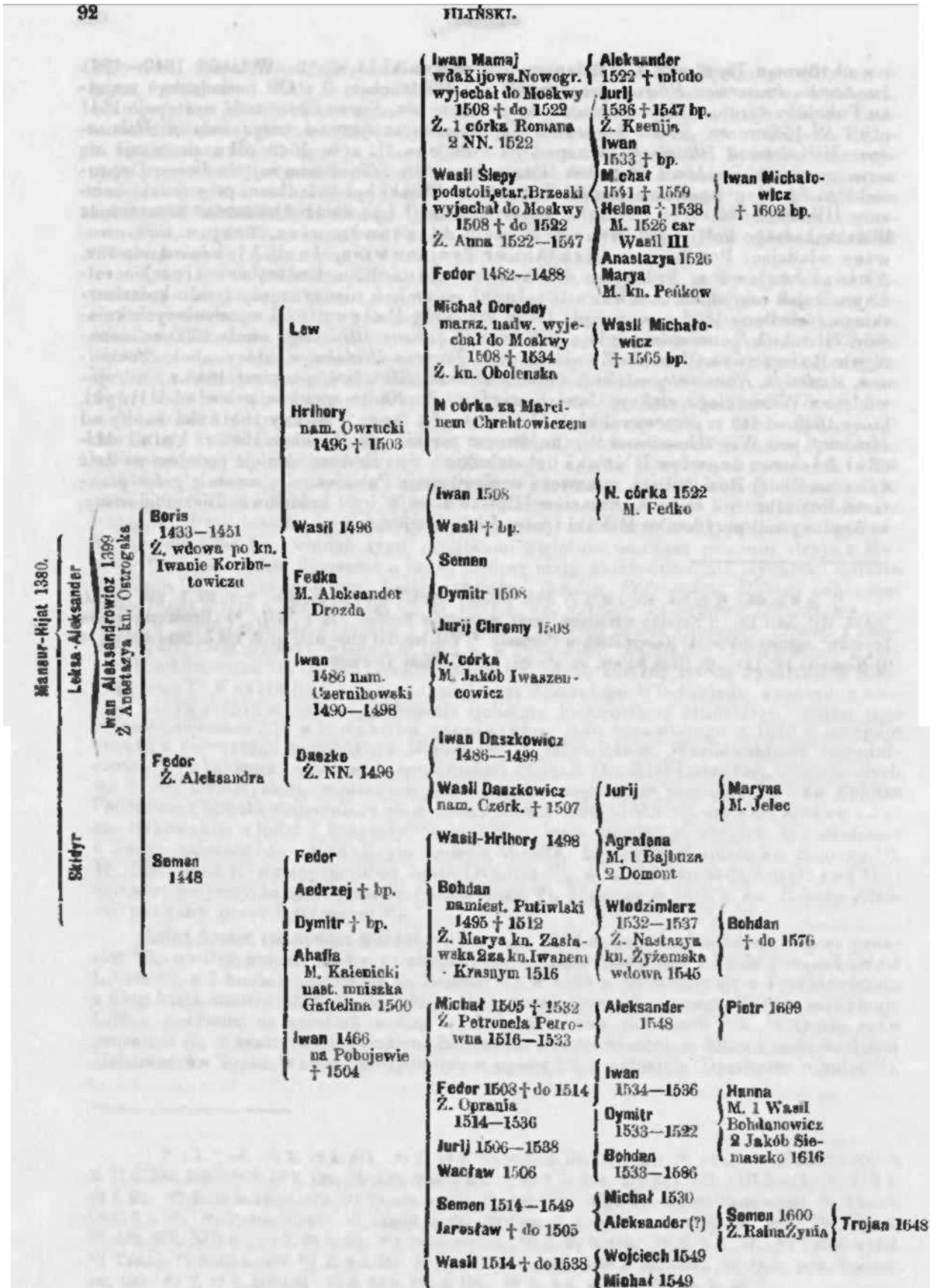
В 1895 р. була надрукована головна праця його недовгого життя – книга «Литовсько-руські князі» [*Wolff J. [Kniaziowie litewsko-ruscy od końca 14 w.](#) – Warszawa: 1895*]. В ній кожне твердження в біографії кожного князя має посилання на джерело. Переважно це Литовська метрика, але використано також інші збірники документів, московські родовідні книги, синодики, літописи та документальні звістки з наукових історичних праць.

Ця книга послужила довідником для кількох поколінь дослідників і продовжує служити, бо за 128 років після її появи нічого вартіснішого на цю тему так і не було створено.

Недоліком книги є відсутність аналізу джерел, ступеня їх вірогідності. Це був вимушений крок: автор свідомо віддав перевагу широті охоплення теми замість глибини розробки окремих її фрагментів. Тому дуже часто там, де йому бракувало конкретних аргументів, він писав: «безсумнівно (*niezawodnie*) було так і так». Ці припущення подекуди підтверджуються, подекуди залишаються у стані припущень, подекуди були спростовані.

Але переважна частина тих, хто користувався книгою Вольфа, дивились на неї неначе на скрижаль, що упала прямо з неба: «Раз Вольф сказав – питання вирішене».

Родовід Глинських за Ю. Вольфом [WK, s. 92]

Я також почав свою роботу із використання джерельних вказівок Вольфа, але дуже скоро побачив, що його загальна конструкція історії роду Глинських не має джерельної бази, і її довелося повністю відкинути.

Втім, це ніякою мірою не применшує заслуг Ю. Вольфа для нашої науки.

Адам Бонецький (1903 р.)

Наступний огляд історії роду князів Глинських подав ще один польський вчений – Адам Бонецький ([Adam Józef Feliks Fredro-Boniecki](#), 1842 – 1909). Він розпланував ще значно масштабніший довідник – «Польський гербівник» (Herbarz polski: wiadomości historyczno-genealogiczne o rodach szlacheckich). Видання першої частини зібраного матеріалу розпочалось в 1899 році, і до кінця свого життя А. Б. устиг видати 13 томів. Ще три томи (14 – 16) було надруковано вже після його смерті. Видання упорядковане за абеткою прізвищ – від *A* (Aaron) до *MaKOMascy*, тобто охоплює приблизно половину абетки. А ще ж мала бути друга (принаймні) частина!

Метод роботи А. Б. – так само суворо документальний, кожне твердження супроводжується вказівкою на джерело (вимушено скупую з огляду на величезний обсяг праці). До припущень і реконструкцій родоводів А. Б. майже не вдавався.

Довідка про князів Глинських [t. 6, s. [82](#) – 87] загалом повторює статтю Ю. Вольфа, на якого А. Б. робив посилання. Слід визнати, що подекуди Вольф точніше викладав факти, ніж Бонецький.

Олександр Шенников (1981 р.)

Ленінградський дослідник [О. О. Шенников](#) (1926 – 2002) написав був статтю «[Княжество потомков Мамая](#) (к проблемам запустения Юго-Восточной Руси в XIV – XV в.)».

Ну, написав – то й написав, з ким не буває. Цікаво те, що вона ніколи не була опублікована звичайним порядком, а депонована [Депонировано в ИНИОН. –7380. Л., 1981, С. 20 – 22.] і потім пішла гуляти по Мережі, з'являючись то на одному сайті, то на іншому. Кажуть навіть, що вона була опублікована як додаток до книги Л. М. Гумільова [*Гумилев Л.Н. Древняя Русь и Великая степь.* – Москва, 1997 г., кн. 2, с. 455 – 483].

Втім я не маю сумніву, що мережева публікація подає думки автора, і радий, що можу з ними познайомитись.

Стаття **повністю помилкова**. О. Ш. називає тексти [Гл-1598-А](#) та Гл-1598-Б двома редакціями родоводу, але це – два споріднених тексти на одну тему, різниця між якими далеко виходить за границі редагування.

В Гл-1598-Б О. Ш. не помітив князя Івана Михайловича Глинського, який помер у 1602 р., і тому помилково вважав, що цей текст утворився не пізніше 1530-х років. Звідки – каскад наступних помилок і цілком фантастичних припущень.

Коментуючи [лист Шейх-Ахмета 1502 р.](#), О. Ш. написав:

Хан апеллировал к ещё не угасшему татарскому этническому самосознанию Глинских, признавал их двойное подданство и рассматривал их как свою агентуру при короле [...] Ясно, что письмо такого содержания не предназначалось для того, чтобы его перевод попал в королевский архив.

О. Ш. знав цей лист за публікацією К. Пуласького, в якій руський текст транслітеровано латинкою, і прийняв його за «польський переклад». Посилання на Литовську метрику було проігноровано, так само як інші документи, надіслані разом з даним листом.

Далі О. Ш. припустив, що князь Федір Львович був ще неповнолітнім у 1501 – 1508 роках. Як не дивно, О. Ш. не знав книги Вольфа, де є рання згадка про Федора.

Далі нестримна фантазія О. Ш. продукує багато дурниць, наприклад, таку:

В течение более чем столетия, до начала XVI века, вотчина Глинских в составе Польско-Литовского государства сохраняла многие черты самостоятельного княжества. Потомки Алексы быстро прибрали к рукам почти полностью бассейны Ворсклы и Сулы и ещё ряд территорий в разных частях Украины, стали крупнейшими магнатами, заняли ключевые посты в правительственной администрации этих земель.

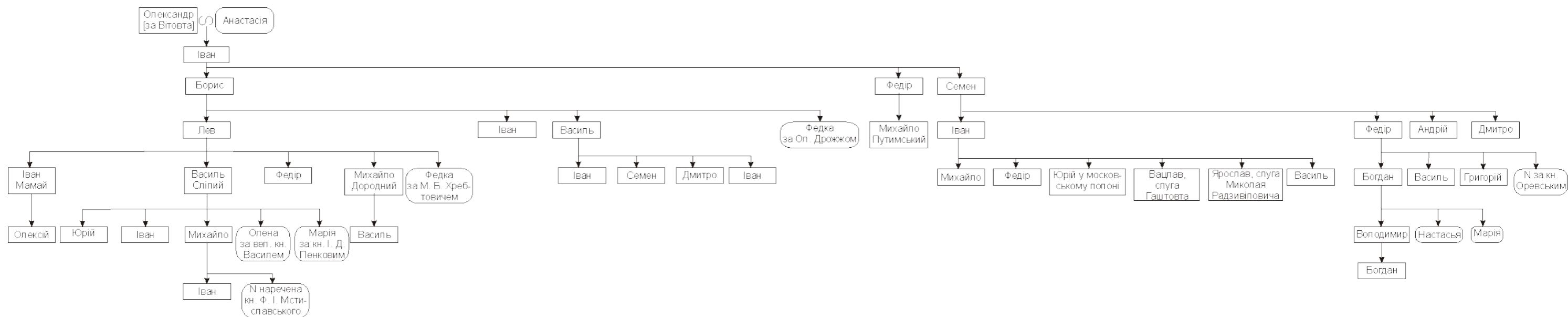
Яка «вотчина»? Яке ік бісу «самостійне князівство»? Які «найбільші магнати»? Яка «урядова адміністрація цих земель»? (Її **не існувало ніколи**, аж до вигнання поляків у 1648 році.) І що це за «самостійне князівство», в якому діє «урядова адміністрація»?

Стаття грішить не тільки поверховістю і незнайомством автора з джерелами по темі, але ще й «звинувачувальним ухилом»: О. Ш. наперед вирішив, що «князівство нащадків Мамая» існувало, і всі дані джерел трактує на користь цієї гіпотези.

Маргарита Бичкова (1977, 1994 рр.)

Після довгої перерви наступний важливий внесок у вивчення історії роду Глинських зробила московська дослідниця [Маргарита Бичкова](#) (1936 – 2014). Вона опублікувала кілька статей в різних збірниках (на щастя для нас, вони в 2015 році передруковані у збірнику її праць «[Русско-литовская знать XV–XVII вв. Источниковедение. Генеалогия. Геральдика](#)»).

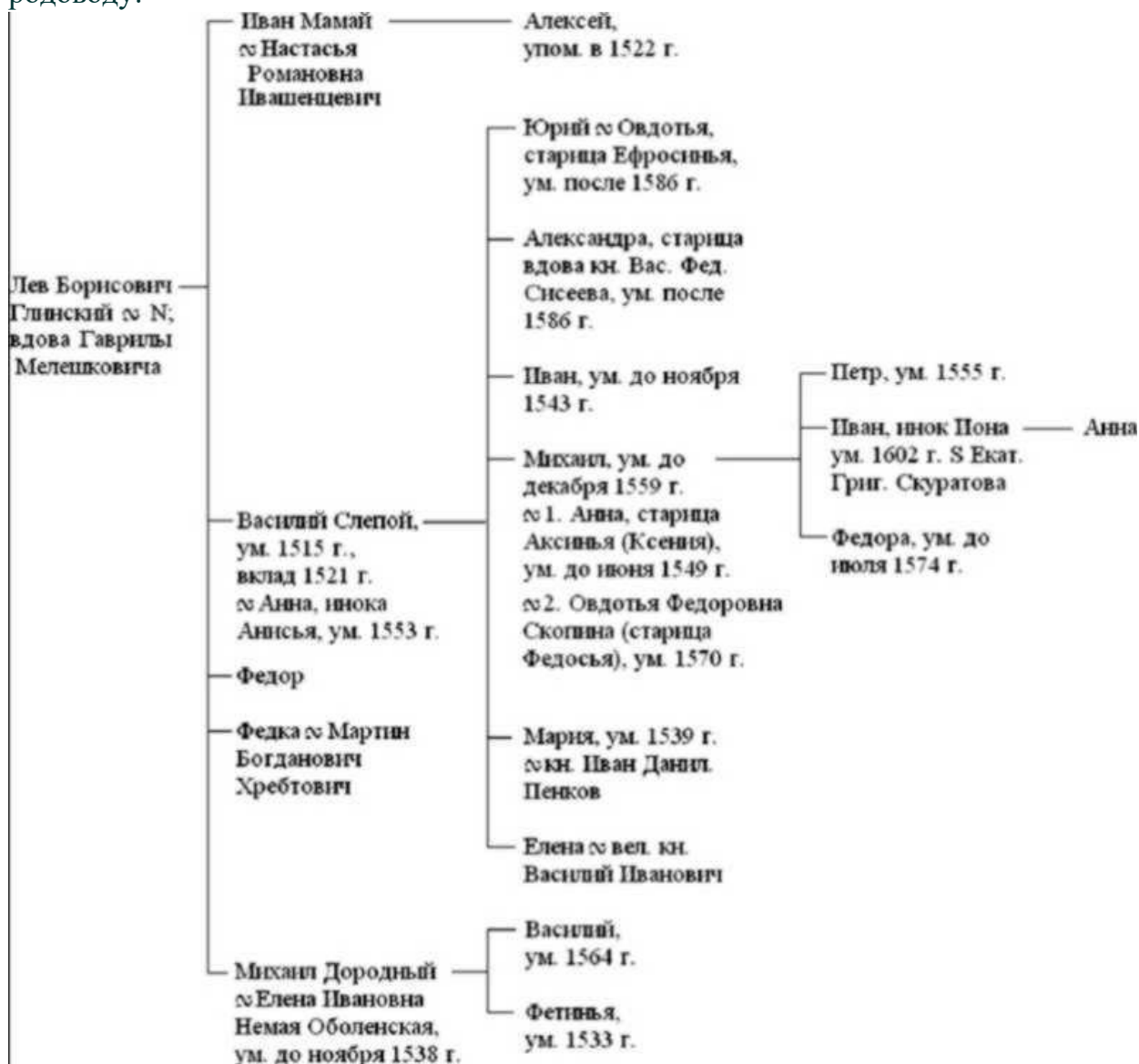
В статті 1977 року [Родословие Глинских из Румянцевского собрания. – Записки отдела рукописей Государственной библиотеки имени Ленина, 1977 г., т. 38, с. 104 – 125; передрук: БР, с. 271 – 298] опубліковано не стільки важливе, скільки цікаве джерело – «Память» про рід Глинських. Це джерело і погляди М. Бичкової на нього я розглянув вище, в розділі «[Родова легенда Глинських](#)». До статті додано родовід у формі таблиці, з якої я накреслив наступну схему:

Родовід Глинських за таблицю М. Бичкової (1977 р.)

Багато в чому родовід слідує Вольфу і тепер, після його дослідження, його слід визнати слушним у тій частині, в якій був слушним родовід Гл-1598-Б, і помилковим в інших частинах, зокрема, основаних на книзі Вольфа як «джерелі».

Також М. Б. опублікувала ще один давній родовід, складений князем М. А. Глинським в 1686 р. [Родословие князей Глинских. – Историческая генеалогий (Екатеринбург-Париж), 1994 г., № 3, с. 25 – 27; передрук: БР, с. 299 – 304]. В цій статті дослідниця вперше скористалась вкладною книгою Троїце-Сергієва монастиря, опублікованою в 1987 році. До статті додано наступний фрагмент родоводу:

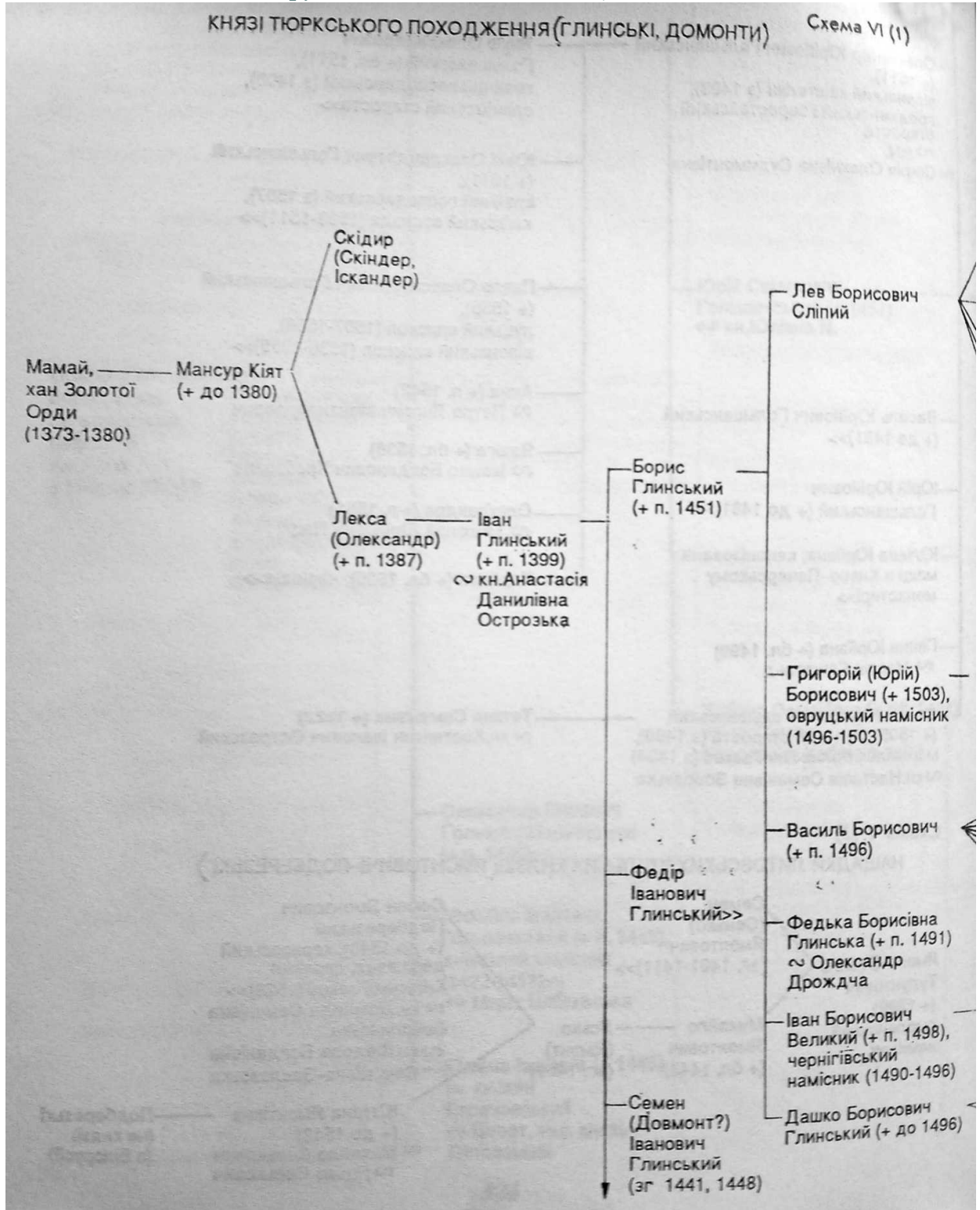
Фрагмент родоводу Глинських за М. Бичковою (1994 р.)

Хоча не з усіма твердженнями в статтях М. Б. я можу погодитись, її роботи безумовно значно просунули вивчення теми.

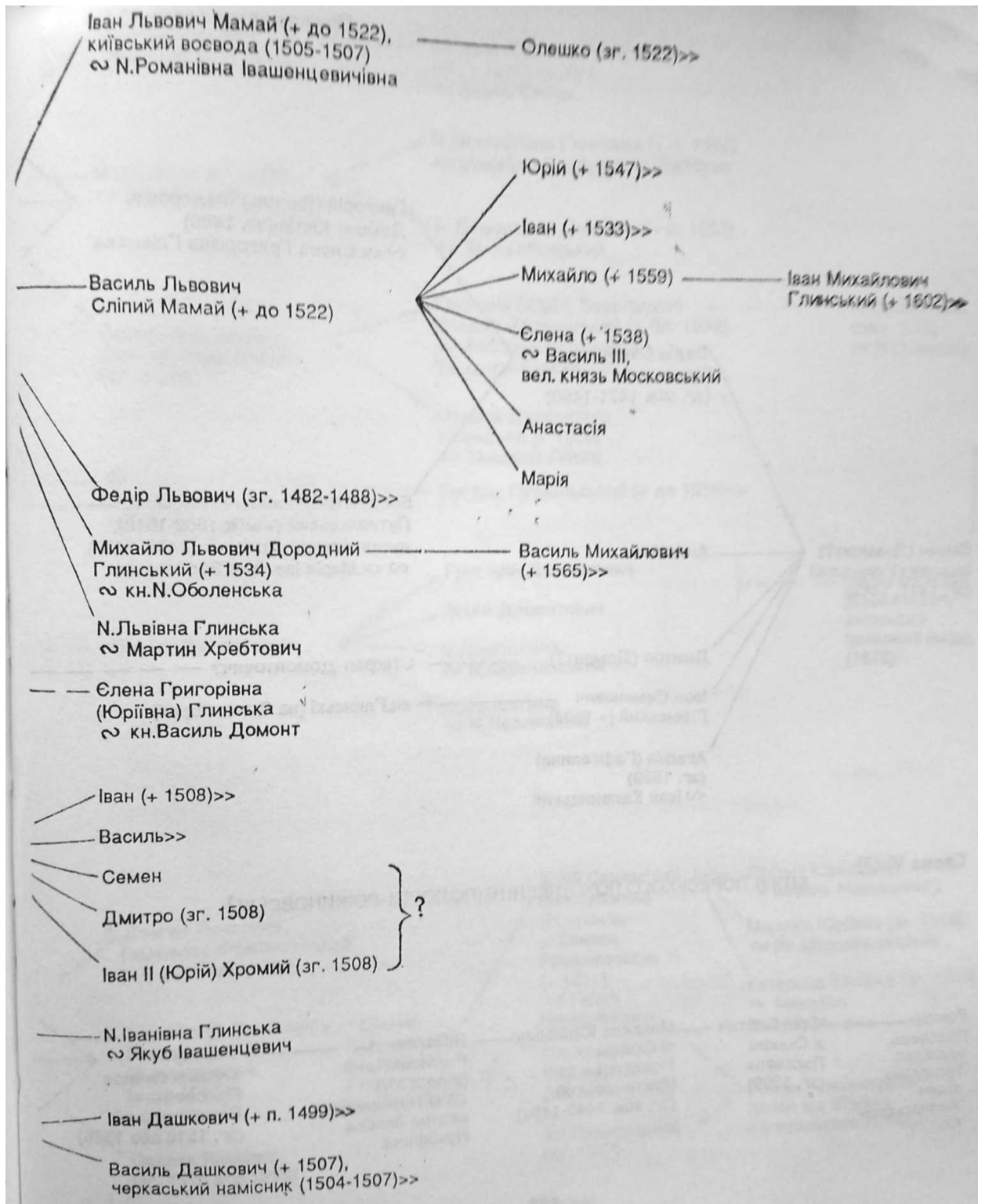
Наталя Яковенко (1993, 2008 рр.)

Цього ніякою мірою не можна сказати про книгу київської дослідниці [Наталі Яковенко](#) (нар. 1942) [Яковенко Н. М. Українська шляхта з кін. 14 до сер. 17 ст.: Волинь і центральна Україна. – К.: Наукова думка, 1993 р. – 414 с.; 2 вид.: К.: Критика, 2008 р. – 472 с.].

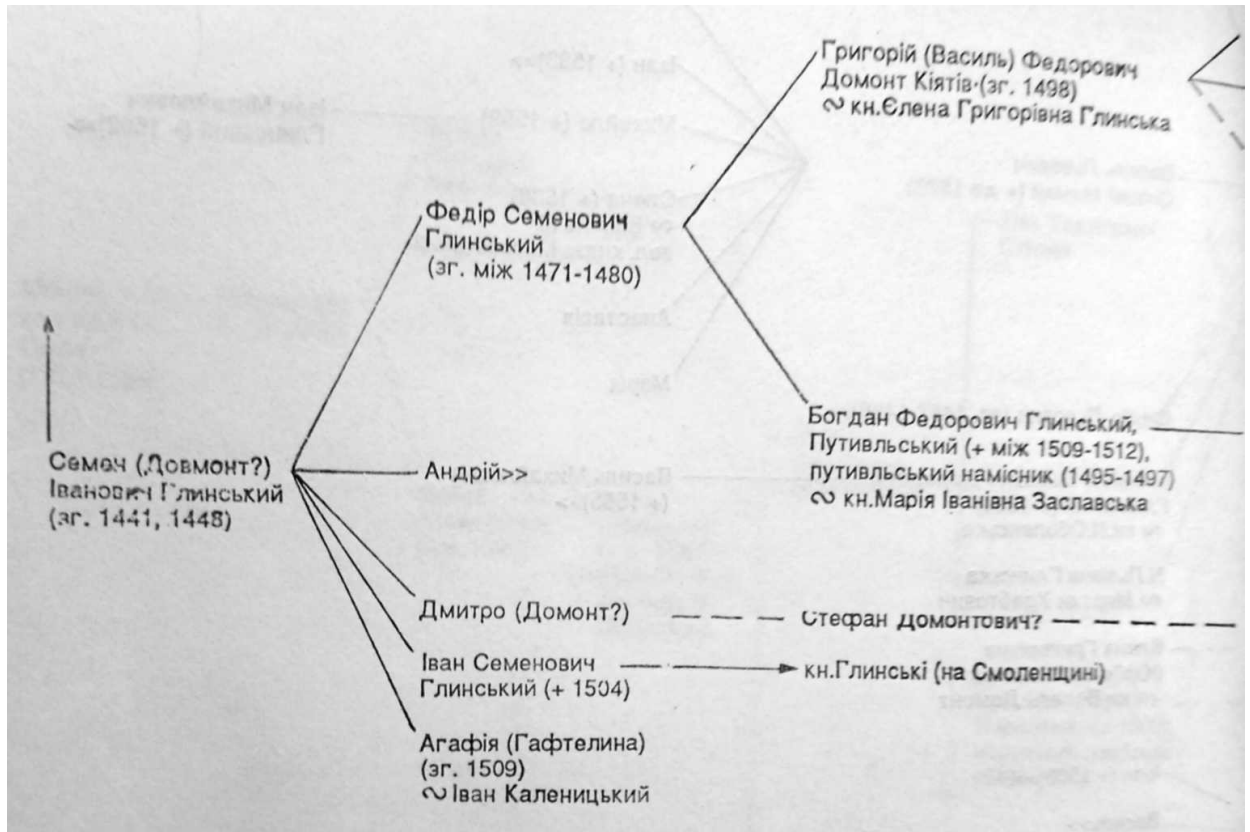
В її книзі також віддано перевагу широті охоплення теми перед глибиною. Спеціально про рід Глинських там сказано дуже мало, нема що аналізувати. Погляди дослідниці на історію роду подано у формі генеалогічних дерев (перше видання – с. 326 – 329; друге видання – с. 362 – 365):

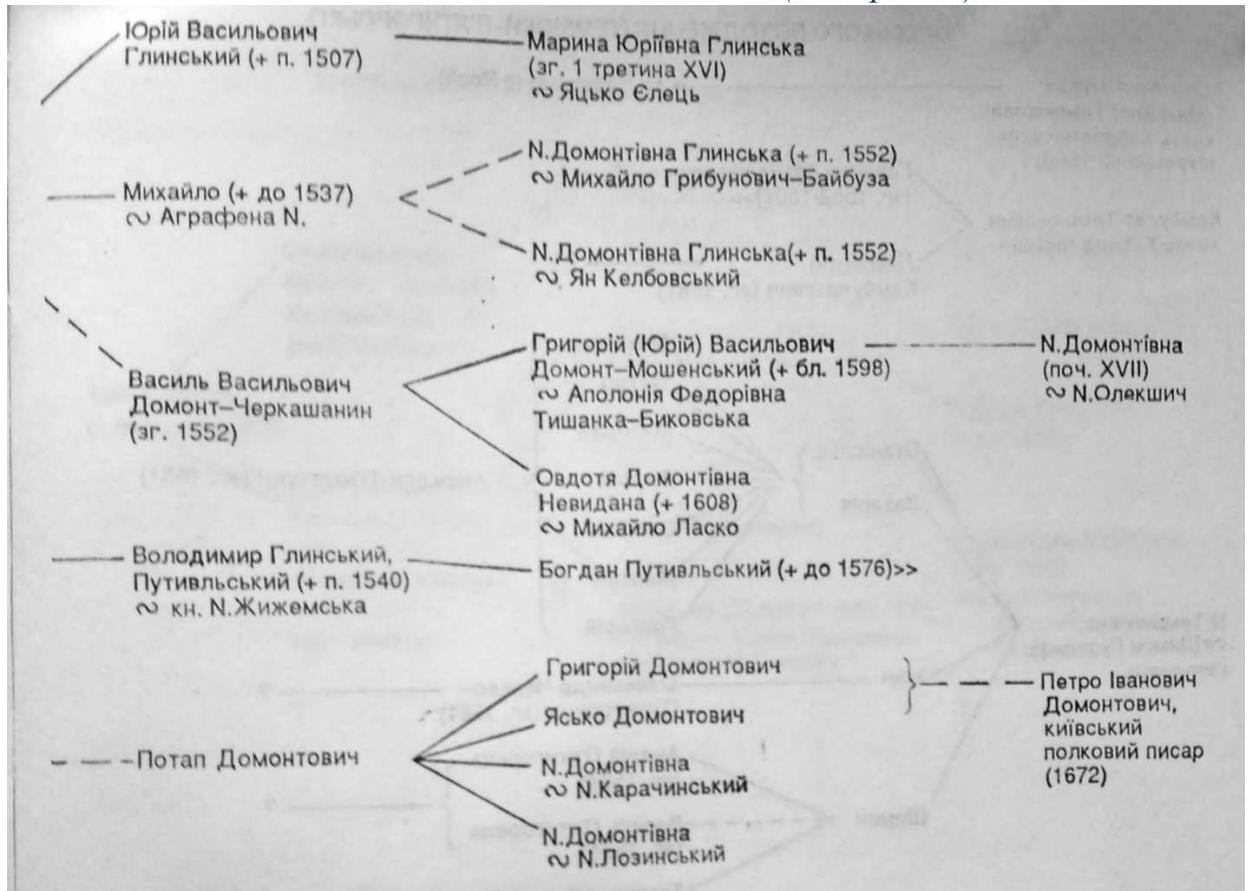
Родовід Глинських за Н. Яковенко (1993 р., ч. 1)

Родовід Глинських за Н. Яковенко (1993 р., ч. 2)

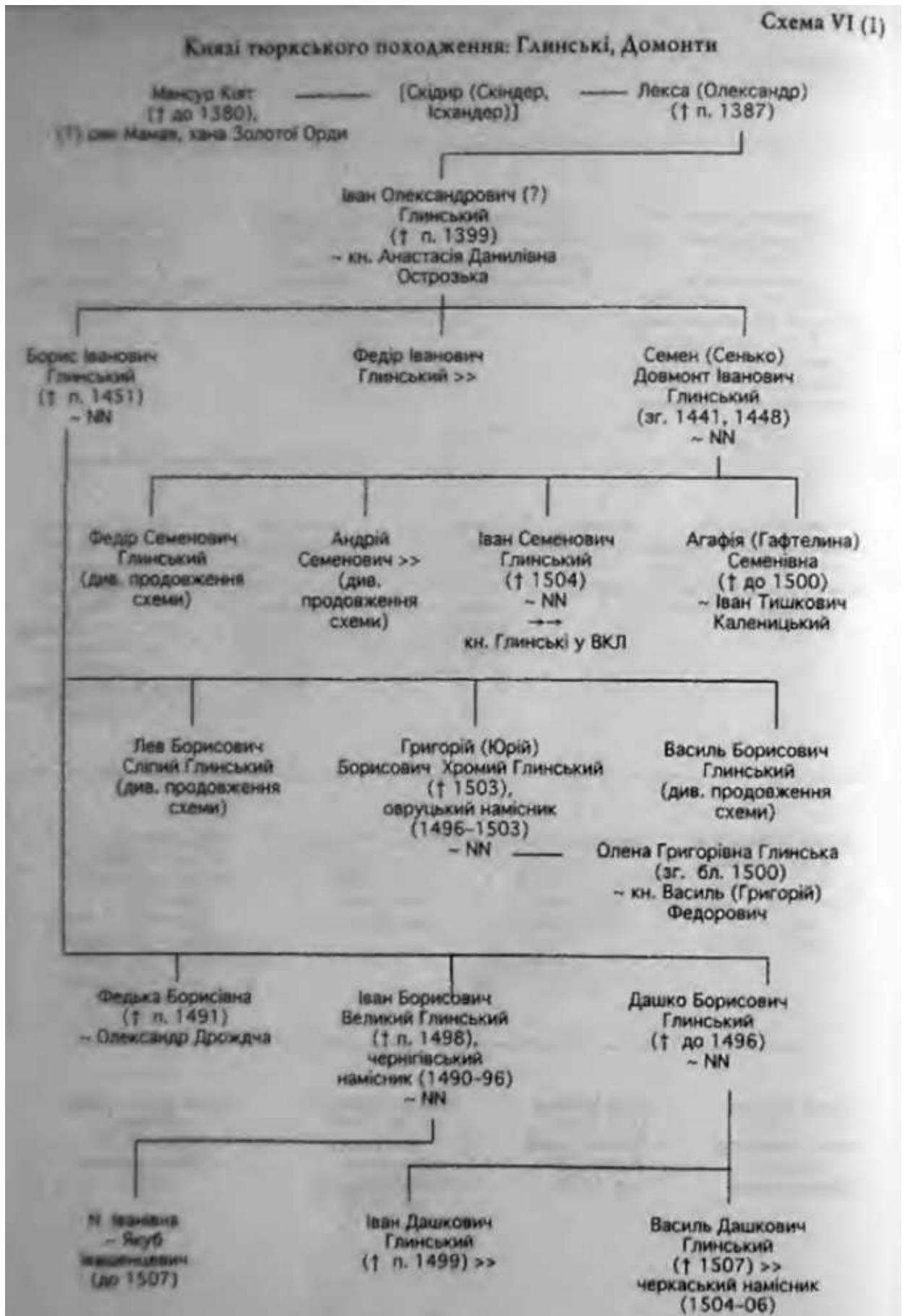

Родовід Глинських за Н. Яковенко (1993 р., ч. 3)

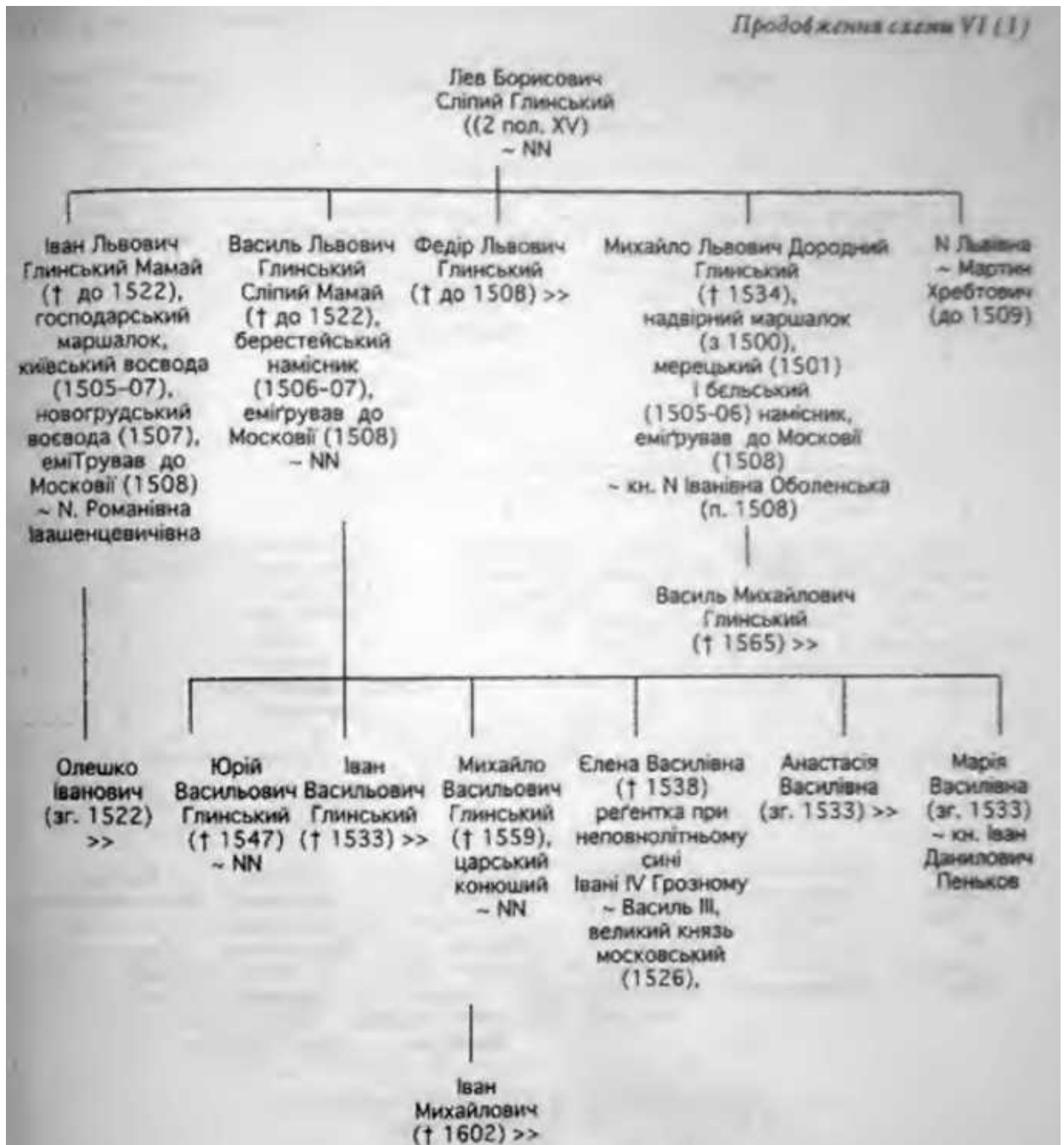

Родовід Глинських за Н. Яковенко (1993 р., ч. 4)

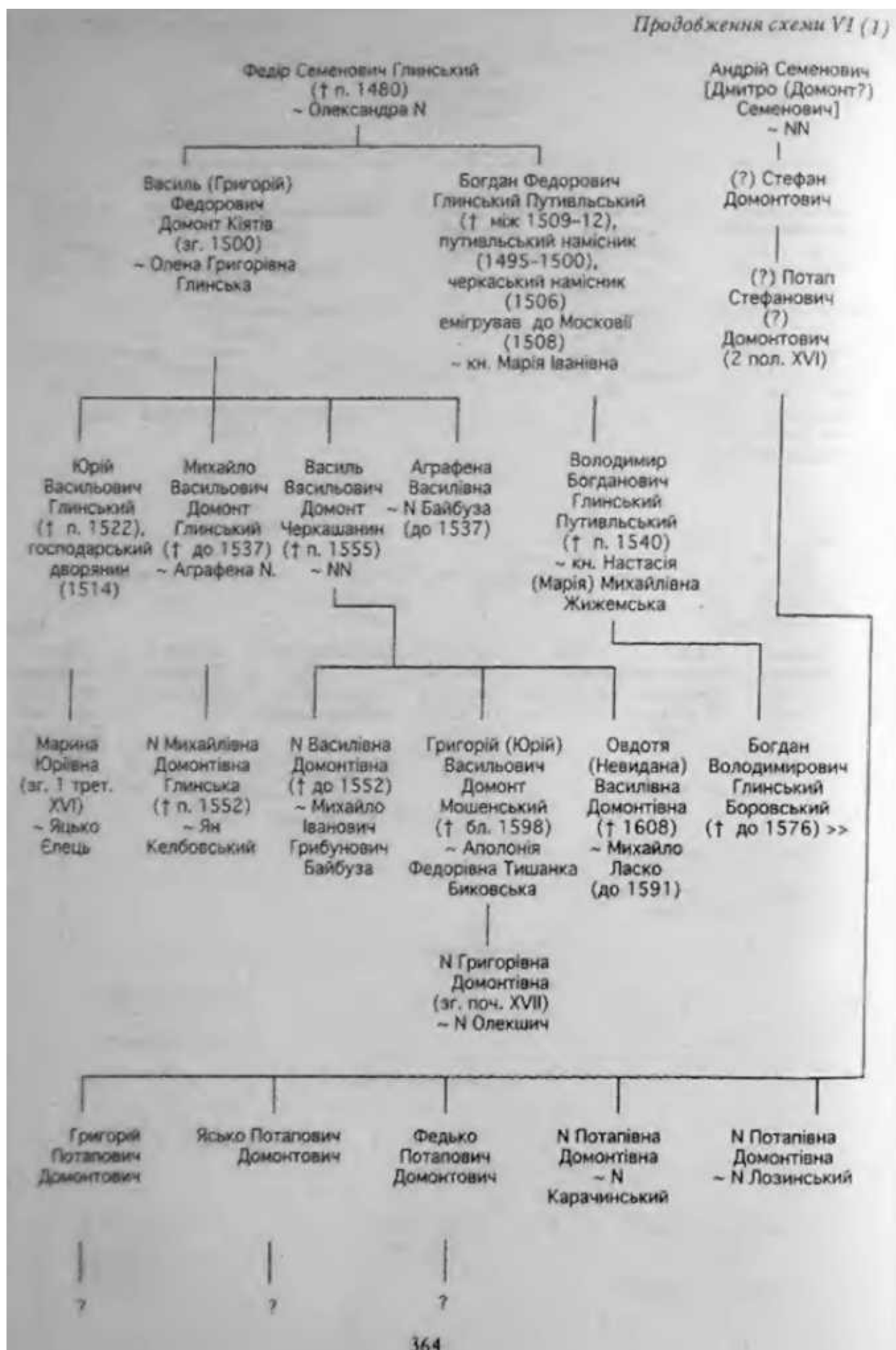

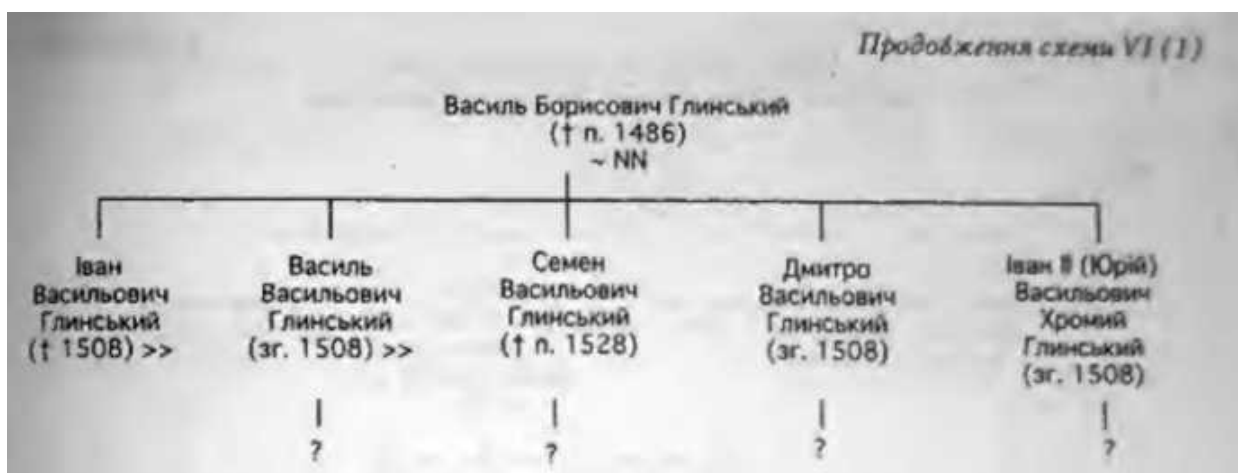

Родовід Глинських за Н. Яковенко (2008 р., ч. 1)

Родовід Глинських за Н. Яковенко (2008 р., ч. 2)

Родовід Глинських за Н. Яковенко (2008 р., ч. 4)

Не важко побачити, що основним джерелом для цих креслень була все та ж неодмінна книга Ю. Вольфа, до якої Н. М. додала два цілком помилкових «покрощення»:

1, Ю. Вольф скористався фантастичними початками роду, як вони подані в Гл-1598, але при цьому не вважав Глинських князями татарського походження (вони в його книзі згруповані окремо). Н. М. зробила цей (помилковий) крок і рішуче проголосила Глинських князями татарського роду.

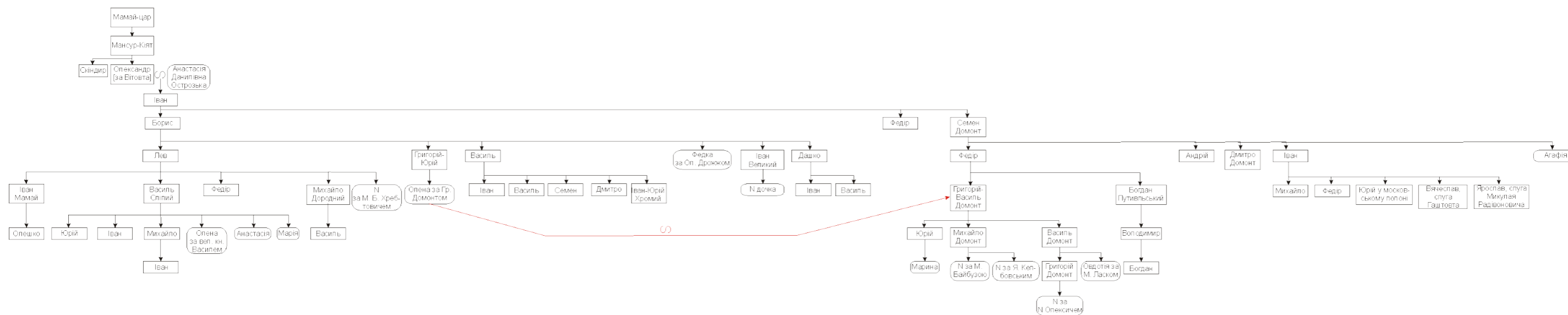
2, Н. М. вигадала для історичного Сенька Глинського додаткове ім'я (чи прізвище) Довмонт, і далі серед його нащадків на її схемі ще прізвище то виникає, то зникає. У такий спосіб реальні князі Довмонти отримали собі непотрібних предків, про яких вони самі ані гадки не мали.

В другому виданні схема отримала інакше графічне оформлення, але зберегла той самий зміст. Науковості в такій «генеалогії» немає ані крапельки.

Леонтій Войтович (2000, 2006 рр.)

Ще ліпше зробив львівський дослідник [Леонтій Войтович](#) (1951 – 2023). Він у своїй книзі [*Войтович Л. Князівські династії східної Європи. – Львів: 2000 р., розділ 5.3 «Князі ординського походження. Чингізиди»*] просто повторив у вигляді таблиці те, що у Н. Яковенко подано у вигляді креслення.

Зовсім не треба було читати ті 2 000 (! дві! тисячі!) книг і статей, наведених у бібліографії – досить було узяти одну тільки книгу Н. Яковенко. Звичайно, всі помилки останньої маємо і у Л. В., таблицю якого я накреслив у вигляді дерева:

Родовід Глинських за таблицею Л. Войтовича (2000 р.)

Таблиця повторена без жодних змін у його книзі 2006 року [Войтович Л. В. [Княжа доба](#): портрети еліти. – Біла Церква: 2006 р., с. 692 – 695]. Вся відмінність полягає тільки в тому, що в цій книзі «використано» уже не дві, а три тисячі книг і статей. Але серед них не було таких, що вносять нові погляди.

Тому розглянуті книги Л. Войтовича є карикатурою на наукову генеалогію, яким дуже далеко навіть до рівня Ю. Вольфа.

Олена Русина (2004 р.)

Київська дослідниця [Олена Русина](#) (нар. 1960 р.) не займалася спеціально родом Глинських, тільки написала енциклопедичну статтю (помилкові твердження виділяю **червоним кольором тла**):

Глинські – князівський рід **тюркського походження**. За генеалогічними переказами, бере початок від сина Мамаю – Мансур-Кията, який після Куликовської битви 1380 осів на Задніпров'ї, заснувавши Глинськ (**нині село Глинка Роменського р-ну Сум. обл.**), Полтаву й Глинницю (**нині с. Глинське Зіньківського р-ну Полтав. обл.**).

Спадкоємцем цих володінь став його син Олекса, який, прийнявши християнство, разом зі своїм сином Іваном почав служити вел. кн. литов. Вітовту.

Той примножив маєтності Г. і видав за Івана (**відомого учасника битви на Ворсклі**; див. Ворскла, битва на річці 1399) дочку кн. Данила Острозького.

Сини Івана від цього шлюбу Борис і Семен започаткували дві лінії роду Г.: старший син – литов., а молодший – черкасько-смоленську.

Найвизначнішим представником першої (перервалася 1602) був М.Глинський, який на зламі 1508–09 емігрував до Москви разом зі своїми братами Іваном Львовичем (**1505–07** – київ. воєводою) та Василем Львовичем.

Дочка Івана Олена (р. н. невід. – 13(04)1538) 1526 вийшла заміж за вел. кн. моск. Василя III Івановича, ставши матір'ю Івана IV.

Із черкасько-смоленської лінії (перерваної бл. 1576) найвідомішим був Богдан Федорович – намісник м. Путивль з 1495, захоплений у полон під час штурму міста моск. військами (1500). Його нащадки титулувалися князями путивльськими. Князі Г., що фіксуються за новітніх часів, походять зі смоленського відгалуження черкасько-смоленської лінії роду. [*Русина О.В. [Глинські](#) // Енциклопедія історії України: Т. 2: Г-Д / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. – К.: В-во «Наукова думка», 2004*].

Як бачимо, ужита схема Вольфа-Яковенко з тим «покращенням», що велика княгиня Олена стала дочкою якогось Івана, а не Василя, як говорять джерела.

Хоча статті енциклопедії проходять і рецензування, і редагування, – це не позбавляє їх від **фактичних помилок**.

Андрій Кузьмін і Ганна Хорошкевич (2008 р.)

В розлогіх коментарях названих російських дослідників до нового видання книги С. Герберштейна немало уваги приділено князям Глинським.

Михаил Глинский (Lynczky, Linskhi) – князь Михаил Львович Дородный, Немец (около **1485** – 1536) – крупный государственный деятель Великого княжества Литовского и Княжества всея Руси конца XV – начала XVI в.

Происходил из древнего княжеского рода в Киевщине (с XIV в.), представители которого осели в Литве в правление Витовта. Будучи уже в княжестве всея Руси, в первой трети XVI в. возводили свое генеалогическое древо к известному темнику и беклярибеку Ак-Орды Мамаю [Реконструкцию генеалогии рода см.: Яковенко 1993. С. 326-327 и др.].

Учился в Италии, где принял католичество, и в Испании. По-видимому, владел немецким и латынью: по-немецки написано его послание из Москвы в Гданьск в 1509 г., по латыни он расписался в послании из Каменки в Гданьск в 1505 г. – «Micael dux in Helinav».

В конце 80-х – начале 90-х гг. XV в. в течение 12 лет служил у императора Максимилиана I и под руководством курфюрста Альбрехта Саксонского [*Picková D. Habsburkové a Rurikové na prahu novověku. Příspěvek k dějinám rusko-habsburských vstahů na přelomu 15. a 16. století. – Praha: 2002. S. 29, 31]. Принимал участие в походах на Нидерланды в 1489-1492 гг. [Decjusz 1960. S. 28; Strykowski 1846. S. 311, 322; Zivier E. Neuere Geschichte Polens. Bd. I. Die zwei letzten Jagiellonen (1506 – 1572). – Gotha: 1915. S. 21, 32; Finkel L. Michal Glinski // AW, 1925, Т. III; Pocięcha W. Zygmunt 1, 1506-48 // The Cambridge History of Poland from the Origins to Sobieski (to 1696) / Ed. by W.F. Reddaway. Cambridge: 1950. S. 301; Backus O. P. Motives of west russian nobles in deserting Lithuania for Moscow, 1377-1514. Lawrence: 1957. P. 139-141; Sach M. Hochmeister und Grossfürst. Die Beziehungen zwischen dem Deutschen Orden in Preussen und dem Moskauer Staat um die Wende zur Neuzeit. Stuttgart: 2002. S. 119-121].*

Был тесно связан с сыном последнего Фридрихом, магистром Тевтонского ордена [*Biskup M. Polska a Zakon Krzyżacki w początkach XVI wieku. U źródeł sekularyzacji Prus Krzyżackich. Olsztyn: 1983. S. 155-156].*

В начале 90-х гг. XV в. вернулся в ВКЛ и пользовался благосклонностью великого князя литовского Александра Ягеллончика.

В 1495 г. был среди дворян, встречавших невесту Александра – Елену. С 1498 г. – наместник утенский, с 1500 г. маршалок дворный.

Неоднократно исполнял дипломатические миссии.

Руководил виленским денежным двором (минцей).

Боролся за влияние на короля с могущественным магнатом Я.Ю. Заберезинским.

Свои позиции в Великом княжестве Литовском укреплял с помощью раздачи высоких должностей родственникам и друзьям.

В 1506 г. под Клецком одержал блистательную победу над войсками крымского хана, за что получил в вотчину от короля г. Туров.

При Сигизмунде I, которого он накануне коронации встречал в столице с отрядом в 700 всадников, при том, что отряд самого королевича едва достигал 200 человек, попал в опалу и был лишен практически всех должностей.

В 1507 г. подготовил, а в 1508 г. поднял восстание в Великом княжестве Литовском против власти нового короля. 2 февраля 1508 г. по его приказу на собственном дворе в Гродно был убит Ян Заберезинский. Однако большой поддержки в Литве со стороны местной знати не получил.

В конце года выехал на службу в Москву с большинством своих родственников и сторонников. В качестве служилого князя получил от Василия III в вотчину Малый Ярославец, а Боровск – в кормление.

Однако уже в 1509 г. делает попытку вернуться в Великое княжество Литовское.

В 1512-1514 гг. принимает участие в походах на Смоленск. Не получив этот город, он снова попытался вернуться в Великое княжество Литовское, но, уличенный в тайных переговорах с Сигизмундом I, был схвачен и посажен в тюрьму.

В феврале 1517 г. принял православную веру.

Освобожден в феврале 1527 г. благодаря браку своей племянницы Елены Васильевны и великого князя Василия III. Получил в вотчину Стародуб Рязановский, а Юрьевец Поволжский – в кормление. Стал пользоваться доверием великого князя. В 1530 г. вместе с князем И.Ф. Бельским не очень удачно командовал в походе русских войск на Казань. В январе 1533 г. присутствовал на свадьбе брата Василия III – князя А.И. Старицкого.

Участвовал в составлении завещания великого князя, был назначен опекуном его малолетнего сына Ивана. С помощью князя А.И. Старицкого осенью 1534 г. отстранен великой княгиней Еленой Ивановной и И.Ф. Овчиной Телепневым от управления страной, вновь посажен в тюрьму, где и умер. Был женат на дочери князя И.В. Немого Телепнева Оболенского [А. В. Кузьмин, А. Л. Хорошкевич. – ГЗМ, т. 2, с. 331 – 332].

Особливо комічно в цій анекдотичній довідці виглядає участь Михайла Глинського, який народився в 1485 р., у поході на Нідерланди в 1489 році (у віці, виходить, неповних чотирьох років!). Але сучасним історикам про це байдуже.

Дісталось на горіхи і князю Богдану Федоровичу Глинському:

В конце XV в. Путивлем продолжительное время управляли наместники из рода князей Глинских.

В 1495 г. один из них – сын Василия Федоровича – князь Богдан († после 1522) вместе с женой и детьми попал в плен. Однако вскоре его отпустили.

В 1497-1500 гг. он получил ряд новых владений в ВКЛ.

В 1498 г. вновь назначен наместником в Путивль.

В 1500 г. Богдан опять оказался в плену. Путивль, наряду с другими городами Северной земли, был захвачен войсками Ивана III [Сб. РИО. Т. 41. № 65. С. 318, № 67. С. 327-328, № 70. С. 345].

В 1512 г. на переговорах русская сторона заявила, что князь стал служить Василию III. В ВКЛ он числился умершим.

Однако в 1522 г. польская сторона вновь требовала его освобождения. Богдан был женат на княжне Марии Ивановне, сестре Михаила и Федора Ижеславских [Ср.: Зимин 1988. С. 139, 151; Бычкова 1986. С. 54-55] [А. В. Кузьмин – ГЗМ, т. 2, с. 415].

Вистачило горіхів і на князя Василя Львовича Глинського:

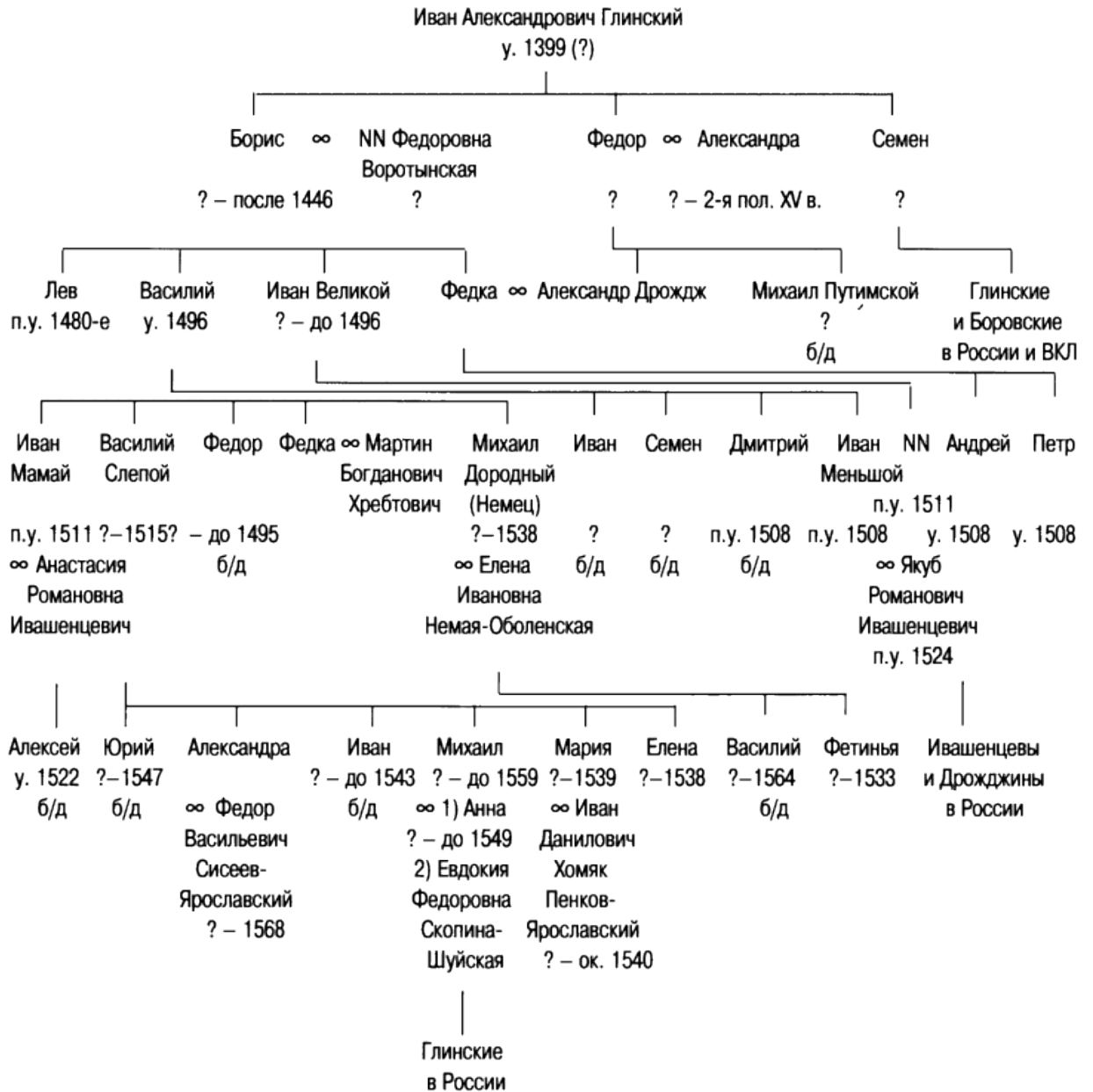
Герберштейн ошибочно полагал, что в его время В. Глинский уже умер. В действительности он умер после 1528 г. Ошибка могла произойти из-за того, что во время пребывания в Москве у него не было случая увидеть Василия Глинского, ведшего уединенный образ жизни. [А. Л. Хорошкевич. – ГЗМ, т. 2, с. 345].

Розлого спростовувати відзначені помилки я не збираюсь, бо для цього треба знову переписати половину моєї роботи.

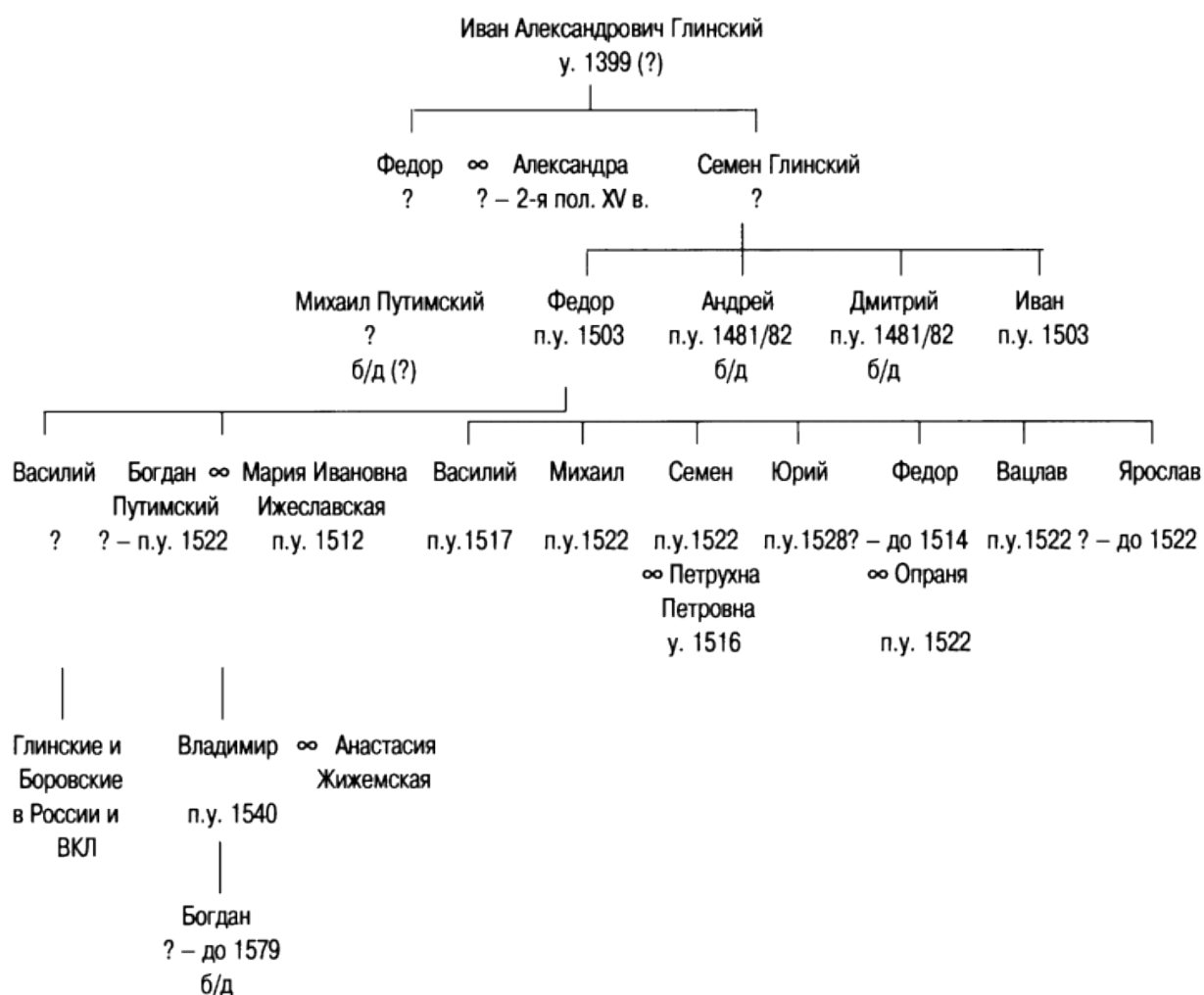
В книзі уміщено також генеалогічне дерево Глинських, намальоване дуже незручно й неясно (наприклад Олександр Дрожджа вийшов сином князя Федора Івановича Глинського) і сповнене помилок:

Князя Глинские (старшая ветвь)

Родовід Глинських [ГЗМ, т. 2, с. 506]

Князя Путимские из рода Глинских

Родовід Путимських [ГЗМ, т. 2, с. 507]

Очевидно, що після праць М. Є. Бичкової князе-глинсько-знавство у Росії почало занепадати.

Станіслав Келембет (2019 р.)

Український дослідник [Станіслав Келембет](#) (нар. 1977) опублікував по нашій темі дві статті [Келембет С. [Князі Глинські](#): походження роду, Глинське князівство, володіння в Сіверській землі // Сіверянський літопис. – 2019. – № 2. – С. 3-18 (далі – С. К. 1 + сторінка); Келембет С. [Князі Глинські](#): рання історія роду // Сіверянський літопис. – 2019. – № 3. – С. 17-38 (далі – С. К. 2 + сторінка)].

С. К. довільно трактує згаданий уже лист Шейх-Ахмета 1502 р.: «Сам ординський хан визнавав, що Глинські є справжніми нащадками князя Мамає з роду Киятів» [С. К. 1, с. 7]. Повторюся – в листі такого нема, Глинські в його тексті **взагалі не згадані**, він тільки адресований князям Глинським (для інформації). Це десь так, якби мені, Миколі Жарких, хтось надіслав листа з інформацією: «А французькі королі були з роду Бурбонів». Чи з такого листа можна зробити висновок, що Микола Жарких – теж із роду Бурбонів і що в нього ще не згасла генеалогічна пам'ять про королівський рід? На мій погляд, такого

висновку зробити не можна, але таку «логіку» ми постійно бачимо у коментаторів цього листа.

Головним недоліком роботи С. К. є повна сліпа довіра до родовідної легенди Гл-1598-А та грамот із розмежування 1638 р.: раз там щось написано, значить, все так і було. Питанням про час виникнення цих текстів та їх можливі джерела С. К. не журиться. Обережні застереження про «літературні вигадки» в Гл-1598-А [С. К. 1, с. 9 – 10] ні на що не впливають. І так виходить з одного боку:

Таким чином, наприкінці XIV – XV ст. Глинське князівство обіймало величезну територію на південному сході ВКЛ, включаючи середню й нижню течії Ворскли, Псла й Сули з їхніми притоками, а також, очевидно, лівобережжя верхньої Сули [С. К. 1, с. 13].

А з другого боку:

Не маючи жодних додаткових джерел, важко сказати, наскільки ця інформація відповідала реальності [С. К. 1, с. 13].

Так яке **позитивне знання** дає нам цей розгляд?

Остаточно, чому «Глинське князівство» є міфічним?

1, немає **жодної джерельної звістки** про це князівство з орієнтовного часу його існування (14 – 15 ст.). Пізніші «пригадки», які до того ж не мали практичного (юридичного) значення, слід вважати фантазіями.

2, серед численних маєтків численних князів Глинських немає **жодного маєтку** на території «Глинського князівства», оскільки ця територія в орієнтовний час його існування (14 – 15 ст.) не була заселена.

3. Глинська-на-Сулі не існувало не тільки в 14, 15 і 16 ст., але навіть у 1 пол. 17 ст. Вперше він показаний на карті Боплана (сер. 17 ст.). Глинська-на-Ворсклі не знав навіть і Боплан, тобто він виник у 2 пол. 17 ст. або ще пізніше.

Друга стаття наслідуює помилки першої, зокрема щодо реальності чисто родовідного князя Івана Олександровича Глинського, якому родовід (і за ним С. К.) предписав мати синів Бориса, Федора та Семена [С. К. 2, с. 17]. Але ці реальні князі ані в одному документі, складеному за їх життя, не названі Івановичами. А сучасникам цих князів, думаю, було видніше, ніж укладачу родоводу через півтора століття.

Про Бориса Глинського читаємо:

В іншому місці **Мінського повіту** Казимир надав «Борису Глинському два ч(о)л(о)в(е)ки с пашнею». Зберіг він, принаймні, й деяких підданих у **Клецькому повіті**: «Кн(я)зю Борису Глинському тьи люди, што выселили ся из Нового Двора» [С. К. 2, с. 18].

Звідки С. К. узяв назви цих повітів, не зазначені в **документі** – невідомо, і так у читача, не знайомого з предметом, складається помилкове враження про надзвичайну обізнаність С. К.

Під кінець життя князь Борис Іванович Глинський не лише володів на півдні Сіверщини Хороборською вотчиною, яку навіть дещо розширив (Домислин), а й отримав державний уряд на півночі регіону – державці (намісника) Стародубського повіту [С. К. 2, с. 19].

Король Казимир Ольгердович не міг надати Стародуб з тієї простої причини, що такого короля не існувало. С. К. ставить знак оклику після його імені і далі продовжує повністю довіряти цьому явно пізньому й некомпетентному запису.

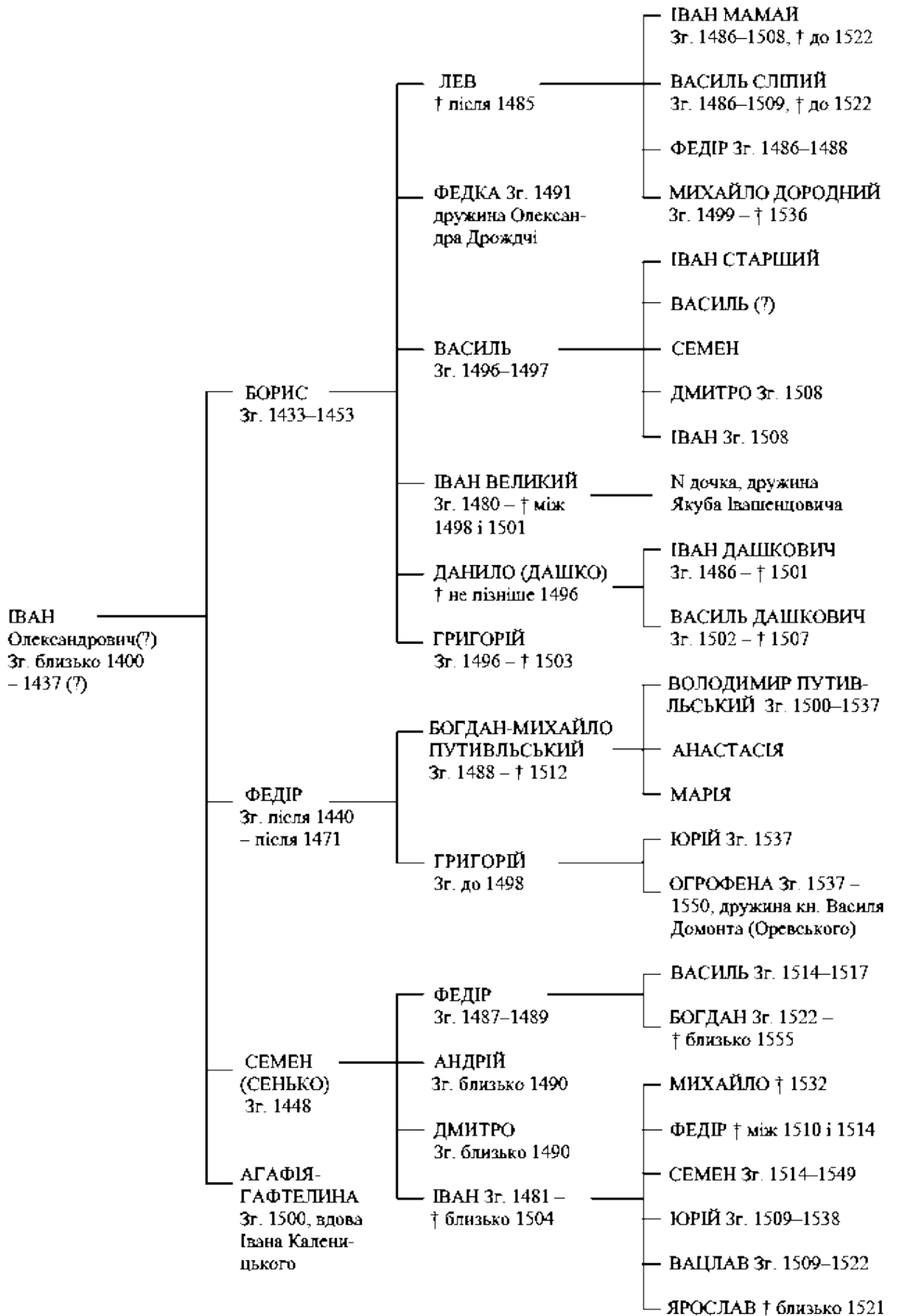
Оскільки у ВКЛ була поширеною практика надання адміністративних урядів місцевим землевласникам, цілком вірогідним є те, що саме Івану Борисовичу належала й чернігівська Хороборська волость (принаймні, якась її частина) [С. К. 2, с. 21].

Оця міфічна «Хороборська волость», котра переїхала із першої статті, не дає покою С. К., котрий призначає її то одному, то другому князю, хоча сучасники отих «надань» нічого не знали ані про саму «волость», ані про її «власників».

Спроба С. К. врятувати міфічного «Михайла Путимського» із родоводу шляхом ототожнення його із реальним Богданом Федоровичем Глинським [С. К. 2, с. 24 – 25] натягнута і непереконлива. Маємо доволі згадок з часу життя самого **Богдана** як у литовських, так і в московських джерелах, натомість жодне з них не знає ніякого **Михайла** Федоровича Путивльського.

Із зазначеної вище повної довіри до документів 1638 року випливає спроба С. К. збагатити родовід ще одним міфічним князем – Григорієм Федоровичем Глинським [С. К. 2, с. 30], про існування якого його сучасники не здогадувались.

Crescendo [згаданий](#) у тому ж пакеті документів 1638 р. князь Юрій Глинський стає у С. К. *Григоровичем* і *сином* оцього Г. Ф. Глинського.

Родовід Глинських за С. Келембетом

Окрім зазначених недоліків, ця стаття містить важливе вдосконалення: князів Федоровичів Глинських нарешті відділено від князів Семеновичів Глинських. Це

безумовно вірний висновок. Хоча я додумався до нього незалежно від цієї статті С. К., я охоче визнаю, що першим це поліпшення запровадив С. Келембет.

Євген Осадчий (2022 р.)

Сумський археолог [Євген Осадчий](#) (нар. 1975 р.) опублікував статтю про Глинськ на Сулі [[Осадчий Є. Літописне місто Глинеськ](#) і Глинщина за даними писемних та археологічних джерел. – Консенсус, 2022 р., № 4, с. 14 – 29; передруки: [history.sumy.ua](#); [repository.sspu.edu.ua](#); [academia.edu](#)]

Автор – більше археолог, ніж історик, і це фатально відбилосся на історичній частині статті.

Починається все із назви. «Літописне місто»? – Мені не відомий ані один **літопис**, де згадувався би оцей Глинськ. Із тексту статті видно, що й Є. О. не знає такого літопису. Отже, назва дезорієнтує читача.

Далі Є. О. беззастережно, без найменшої критики сприймає всі байки із Гл-1598-А. Далі читаємо:

Новий власник [міфічний «Олександр Глинський» – М. Ж.] відновлює укріплення на старому давньоруському городищі. Під час їх будівництва був задіяний південний майданчик, розташований нижче рівня городища. Тут збудовано нову систему в'їзду. Вона складалася з валу та рову, прокладеного перпендикулярно давньоруському рову. [...] До литовського періоду можна також віднести будівництво на валу башти. Від неї залишилася западина у центрі рову [с. 22].

Звідки видно, що це будівництво – саме литовського часу, а не якогось іншого? Цього Є. О. ніяк не пояснив, що зводить нанівець усю археологічну частину його статті. Читачі не зобов'язані вірити **здогадам** автора, а **аргументів** у нього нема.

Далі О. Є. повторив фантазії попередніх дослідників про «Глинське князівство» і накреслив його карту [с. 25], на якій Глинщина уже не обмежується такою дрібницею як міжріччя Сули і Ворскли, але займає також територію між Сеймом, Десною, Дніпром та Сулою. Гулять – так гулять!

Закінчує О. Є. на тому, що після переходу Путивля до Москви

місто Глинськ, що знаходилося на значній відстані від Путивля втратило підтримку, яку їм надавала присутність намісника з роду князів Глинських [с. 27].

В чому полягала ця підтримка? – Невідомо. Тоді навіть оця пустопорожня фраза? Задля збільшення обсягу написаного? І такими фразами заповнена уся стаття.

Зауважу також, що у фразі «Остання згадка **про про населений пункт**» [с. 27] міститься одразу дві помилки; також В. Шемячич був заарештований не в 1625 році, як написано на с. 27, а в 1525 році, на сто років раніше. Це я не із властивої мені дріб'язковості зазначаю, а як свідчення того, що я таки **читаю** статтю.

Як бачимо – тут і рецензування було і редагування було, і редакційна колегія за всім пильнувала, і в базу даних DOI занесено – от тільки нового знання у статті нема. Ну, це пусте!

У дещо переробленому вигляді ця стаття увійшла до нової книги автора [[Осадчий Є.М. Літописні міста Південної Сіверщини](#). – Харків: Експрес-

книга, 2023 р. – 260 с. – розділ «Глинеськ» на с. 88 – 103], але всі відзначені вище недоліки повторені й тут.

На цьому тлі моя робота, побудована виключно на джерелах, сучасних самим подіям (з відкиданням пізніх фантазій) та з використанням джерел, введених в науковий обіг відносно недавно, виглядає корисною.

Додатки

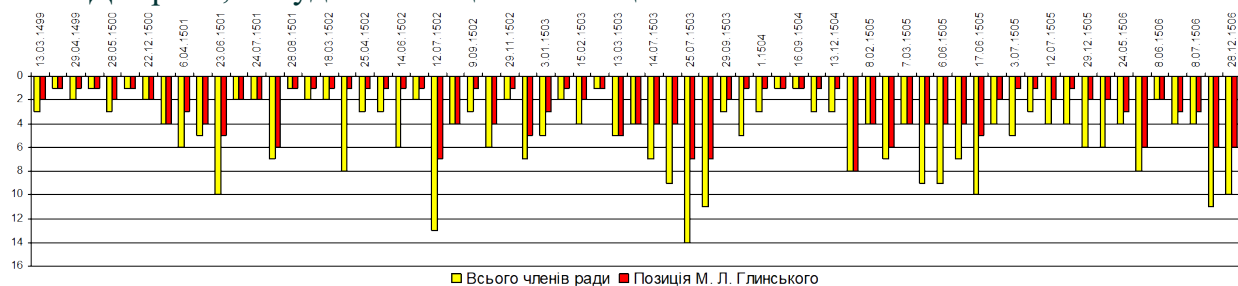
Позиція М. Л. Глинського у раді ВКЛ

Дата запису	Позиція	Всього членів ради
13.03.1499	2	3
4.04.1499	1	1
29.04.1499	1	2
3.05.1499	1	1
28.05.1500	2	3
19.12.1500	1	1
22.12.1500	2	2
31.03.1501	4	4
6.04.1501	3	6
10.06.1501	4	5
23.06.1501	5	10
10.07.1501	2	2
24.07.1501	2	2
28.08.1501	6	7
28.08.1501	1	1
16.03.1502	1	2
18.03.1502	1	2
16.04.1502	1	8
25.04.1502	1	3
8.05.1502	1	3
14.06.1502	1	6
29.06.1502	1	2
12.07.1502	7	13
9.09.1502	4	4
9.09.1502	1	3
28.11.1502	4	6
29.11.1502	1	2
3.12.1502	5	7
3.01.1503	3	5
28.01.1503	1	2
15.02.1503	2	4
29 (!).02.1503	1	1
13.03.1503	5	5
3.04.1503	4	4
14.07.1503	4	7

18.07.1503	4	9
25.07.1503	7	14
29.07.1503	7	11
29.09.1503	2	3
22.11.1503	1	5
01.1504	1	3
11.09.1504	1	1
16.09.1504	1	1
12.12.1504	1	3
13.12.1504	1	3
15.12.1504	8	8
8.02.1505	4	4
1.03.1505	6	7
7.03.1505	4	4
13.03.1505	4	9
6.06.1505	4	9
12.06.1505	4	7
17.06.1505	5	10
18.06.1505	2	4
3.07.1505	1	5
10.07.1505	1	3
12.07.1505	2	4
26.09.1505	1	4
29.12.1505	2	6
28.04.1506	2	6
24.05.1506	3	4
29.05.1506	6	8
8.06.1506	2	2
5.07.1506	3	4
8.07.1506	3	4
25.11.1506	6	11
28.12.1506	6	10

Діаграма, побудована за цією таблицею:

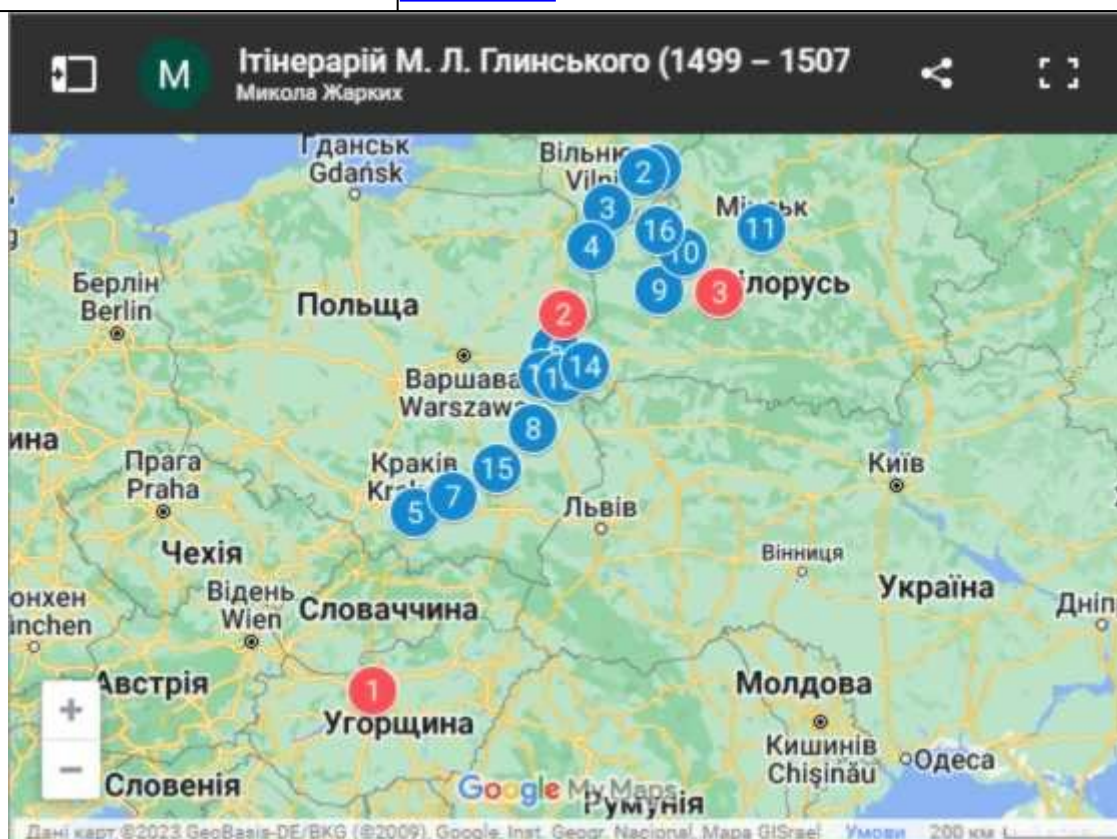
Ітінерарій М. Л. Глинського (1499 – 1507 рр.)

Місце	Дата
Вільно	13.03.1499
	4.04.1499
	29.04.1499
	3.05.1499
	14.06.1499
	27.05.1500
	28.05.1500
Посольство до угорського короля Владислава	2 пол. 1500 р. (орієнтовно)
Вільно	12.1500
	19.12.1500
	22.12.1500
Троки	31.03.1501
	2.04.1501
Вільно	6.04.1501
	10.05.1501
	12.05.1501
	29.05.1501
	10.06.1501
	23.06.1501
	26.06.1501
	1.07.1501
	2.07.1501
	10.07.1501
	17.07.1501
	22.07.1501
	24.07.1501
Мереча	6.08.1501
Гродно	28.08.1501
Краків	22.09.1501
Мельник	7.10.1501
	12.10.1501
Вільно	11.11.1501
Краків	5.01.1502
	6.01.1502

	12.01.1502
	22.01.1502
	15.03.1502
	16.03.1502
	18.03.1502
	16.04.1502
	25.04.1502
Нове Місто	8.05.1502
Люблін	14.06.1502
Слонім	29.06.1502
Новгородок	12.07.1502
Мінськ	18.08.1502
	25.08.1502
	5.09.1502
	9.09.1502
Вільно	16.11.1502
	28.11.1502
	29.11.1502
	3.12.1502
	3.01.1503
	28.01.1503
	15.02.1503
	29 (!).02.1503
	13.03.1503
	29.03.1503
	3.04.1503
	4.04.1503
	6.04.1503
	7.04.1503
	17.05.1503
	22.05.1503
	31.05.1503
	14.07.1501
	16.07.1503
	18.07.1503
	25.07.1503
	29.07.1503
	29.09.1503
Межиріч	22.11.1503

Нове Місто	5.12.1503
Краків	01.1504
	Тут можна припускати втрату цілої серії документів Литовської метрики
	11.09.1504
	16.09.1504
	14.10.1504
	12.12.1504
	13.12.1504
Гродно	15.12.1504
Ломази	27.01.1505
Берестя	8.02.1505
	15.02.1505
	22.02.1505
	1.03.1505
	5.03.1505
	7.03.1505
	13.03.1505
Більськ (?)	7.04.1505
Люблін	04 – 05.1505 (орієнтовно)
Вільно (?)	6.06.1505
Радомль (невідоме)	12.06.1505
Краків (?)	12.06.1505
Вільно (?)	17.06.1505
Шидлів (?)	17.06.1505
Слуп (невідоме)	17.06.1505
Вільно	18.06.1505
Краків	3.07.1505
	7.07.1505
	8.07.1505
	9.07.1505
Вільно (?)	10.07.1505
Вільно	12.07.1505
	13.07.1505
	23.07.1505
Краків	26.09.1505
Сандомир	12.10.1505
Гродно	29.12.1505
Люблін	29.01.1506

Вільно	7.04.1506
	28.04.1506
	29.04.1506
	7.05.1506
	24.05.1506
	29.05.1506
	8.06.1506
	21.06.1506
	5.07.1506
	8.07.1506
	10.07.1506
	14.07.1506
	15.07.1506
Ліда	24.07.1506
Клецък (похід проти татар)	5.08.1506
Гродно	25.11.1506
Мельник	28.12.1506
Буда	27.03.1507
Вільно	16.07.1507

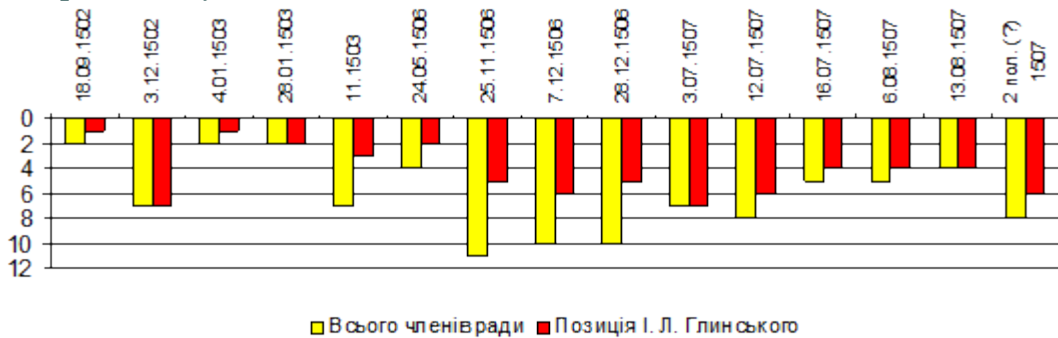
(Мабуть, цю картосхему вам буде зручніше переглядати в окремому вікні: [google.com](https://www.google.com).)

Позиція Івана і Василя Глинських у раді ВКЛ

Князь Іван Львович Глинський

Дата запису	Позиція	Всього членів ради
19.09.1502	1	2
3.12.1502	7	7
4.01.1503	1	2
28.01.1503	2	2
11.1503	3	7
24.05.1506	2	4
25.11.1506	5	11
7.12.1506	6	10
28.12.1506	5	10
3.07.1507	7	7
12.07.1507	6	8
16.07.1507	4	5
6.08.1507	4	5
13.08.1507	4	4
2 пол. (?) 1507	6	8

Діаграма, побудована за цією таблицею:

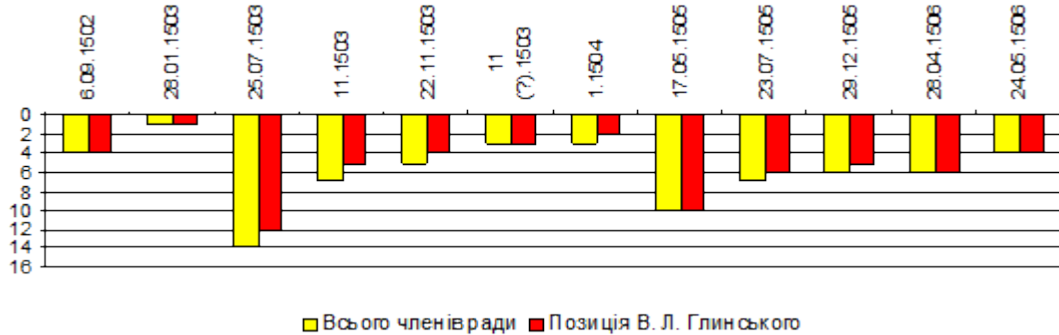
Позиція І. Л. Глинського в складі ради ВКЛ

Князь Василь Львович Глинський

Дата запису	Позиція	Всього членів ради
6.09.1502	4	4
28.01.1503	1	1
25.07.1503	12	14
11.1503	5	7
22.11.1503	4	5
11 (?) .1503	3	3
01.1504	2	3
6.06.1505	9	9
17.06.1505	10	10

23.07.1505	6	7
29.12.1505	5	6
28.04.1506	6	6
24.05.1506	4	4

Діаграма, побудована за цією таблицею:

Позиція В. Л. Глинського в складі ради ВКЛ

Титули деяких вельмож ВКЛ

За даними 5-8-ї книг записів Литовської метрики.

Біскуп Войтех (Альберт)

На віленському біскупстві було послідовно два Войтехи – спочатку Табор, потім Радзівіл. Слід також знати, що ім'я Войтех систематично вживається в руських документах, а ім'я Альберт – в латинських. Це й інших Войтехів / Альбертів стосується, не тільки наших біскупів.

Табор

- 1492 р. елект віленський LM 5, № 3.4, с. 54;
- 30.10.1492 р. **біскуп віленський** LM 5, № 10.2, с. 64;
- 1493 р. біскуп віленський LM 5, № 21, с. 72;
- 16.01.1495 р. біскуп віленський LM 6, № 618, с. 351;
- 14.03.1495 р. біскуп віленський LM 6, № 102, с. 108;
- 13.07.1495 р. біскуп віленський LM 6, № 115, с. 112;
- 24.06.1496 р. біскуп віленський LM 6, № 150, с. 126;
- 29.06.1496 р. біскуп віленський LM 6, № 154, с. 128;
- 1.07.1496 р. біскуп віленський LM 6, № 156, с. 129;
- 8.07.1496 р. біскуп віленський LM 6, № 159, с. 130;
- 1.04.1498 р. біскуп віленський LM 6, № 258, с. 175;
- 13.06.1498 р. біскуп віленський LM 6, № 259, с. 175;
- 28.04.1498 р. біскуп віленський LM 6, № 262, с. 177;
- 6.06.1498 р. біскуп віленський LM 6, № 275, с. 183;
- 8.06.1498 р. біскуп віленський LM 6, № 272, с. 181;
- 6.04.1499 р. біскуп віленський LM 6, № 298, с. 196;
- 9.04.1499 р. біскуп віленський LM 6, № 301, с. 198;
- 2.05.1499 р. біскуп віленський LM 6, № 305, с. 199;
- 14.05.1499 р. біскуп віленський LM 6, № 308, с. 202;
- 31.05.1499 р. біскуп віленський LM 6, № 313, с. 205;

07.1499 р. біскуп віленський LM 6, № 327, с. 214;
29.09.1499 р. біскуп віленський LM 6, № 339, с. 221;
10.10.1499 р. біскуп віленський LM 6, № 343, с. 223;
6.05.1499 р. біскуп віленський LM 6, № 355, с. 229;
18.03.1500 р. біскуп віленський LM 6, № 366, с. 234;
20.05.1500 р. біскуп віленський LM 6, № 368, с. 236;
18.11.1500 р. біскуп віленський LM 6, № 353, с. 228;
1500 р. біскуп віленський LM 5, № 93, с. 153;
31.06.1501 р. біскуп віленський LM 5, № 126, с. 240;
6.04.1501 р. біскуп віленський LM 6, № 439, с. 262;
26.04.1501 р. біскуп віленський LM 6, № 443, с. 264;
10.06.1501 р. біскуп віленський LM 6, № 454, с. 270;
24.07.1501 р. біскуп віленський LM 6, № 456, с. 271;
26.07.1502 р. біскуп віленський LM 6, № 476, с. 281;
25.08.1502 р. біскуп віленський LM 6, № 483, с. 285;
9.09.1502 р. біскуп віленський LM 6, № 484, с. 285;
3.12.1502 р. біскуп віленський LM 6, № 491, с. 289;
13.03.1503 р. біскуп віленський LM 6, № 501, с. 294;
17.05.1503 р. біскуп віленський LM 6, № 515, с. 305;
08.1503 р. біскуп віленський LM 5, № 145, с. 263;
21.10.1503 р. біскуп віленський LM 6, № 33, с. 71;
1503 р. біскуп віленський LM 5, № 118.3, с. 199;
26.09.1504 р. біскуп віленський LM 6, № 6, с. 57;
15.12.1504 р. біскуп віленський LM 6, № 536, с. 318;
16.06.1505 р. біскуп віленський LM 6, № 5, с. 57;
12.1505 р. біскуп віленський LM 6, № 551, с. 325;
29.04.1506 р. біскуп віленський LM 6, № 19, с. 64;
29.05.1506 р. біскуп віленський LM 6, № 24, с. 66;
2.06.1506 р. біскуп віленський LM 6, № 631, с. 356;
6.06.1506 р. біскуп віленський LM 5, № 158, с. 275;
17.06.1506 р. біскуп віленський LM 5, № 161, с. 278;
5.07.1506 р. біскуп віленський LM 6, № 29, с. 69;
16.07.1506 р. біскуп віленський LM 5, № 169, с. 284;
25.11.1506 р. біскуп віленський LM 8, № 180, с. 176;
4.12.1506 р. біскуп віленський LM 8, № 183, с. 184;
7.12.1506 р. біскуп віленський LM 8, № 166, с. 169;
8.12.1506 р. біскуп віленський LM 8, № 90, с. 133;
9.12.1506 р. біскуп віленський LM 8, № 206, с. 196;
5.01.1507 р. біскуп віленський LM 8, № 189, с. 187;
15.02.1507 р. біскуп віленський LM 8, № 91, с. 134;

Радзівіл

5.07.1507 р. біскуп віленський LM 8, № 219, с. 201;
11.07.1507 р. біскуп віленський LM 8, № 222, с. 203;
8.12.1507 р. біскуп віленський LM 8, № 289, с. 242;

8.04.1508 р. біскуп віленський LM 8, № 305, с. 251;
 28.01.1509 р. біскуп віленський LM 8, № 368, с. 283;
 25.06.1509 р. біскуп віленський LM 8, № 436, с. 324;
 7.06.1511 р. біскуп віленський LM 8, № 608, с. 445;
 18.06.1511 р. біскуп віленський LM 8, № 616, с. 458;
 2.07.1511 р. біскуп віленський LM 8, № 610, с. 448;
 23.07.1511 р. біскуп віленський LM 8, № 613, с. 454;
 26.07.1511 р. біскуп віленський LM 8, № 612, с. 451;
 26.07.1511 р. біскуп віленський LM 8, № 612, с. 451;
 20.09.1511 р. біскуп віленський LM 8, № 615, с. 456;
 21.09.1511 р. біскуп віленський LM 7, № 307, с. 531;
 9.07.1512 р. біскуп віленський LM 7, № 133, с. 268;
 14.03.1516 р. біскуп віленський LM 7, № 173, с. 332;
 Всього 76 згадок.

Зі згадками «віленського біскупа Войцеха» в LM та проблема, що ніколи не зазначалось його прізвище. Войцех Табор помер у Кракові 27 березня 1507 р. ([Вікіпедія](#)), а його наступником став Войцех Радзівіл (луцький біскуп у 1499 – 1507 рр., віленський біскуп у 1507 – 1519 рр.). Цей останній був затверджений папою Юлієм 2-м 10 вересня 1507 р. ([Вікіпедія](#)), і у Вільні про це довідались через деякий час, можливо, через місяць.

Отже, можна повірити, що документ з 8 грудня 1507 р. засвідчив уже Войцех Радзівіл, але хто значиться в документах з липня 1507 р.? Я не можу заглиблюватись у це питання.

Андрій Олександрович **Дрожджа**

11.02.1496 р. дворянин LM 6, № 140, с. 122;
 2.03.1496 р. дворянин LM 6, № 141, с. 123;
 1.07.1496 р. дворянин LM 6, № 156, с. 129;
 1496 р. посол до князя Тювикеля LM 5, № 51.3, с. 99; LM 6, № 45, с. 77;
 10.10.1499 р. **конюший віленський** LM 6, № 342, с. 222;
 22.12.1500 р. конюший віленський РИБ 27, № 245, стб. 825;
 4.01.1503 р. конюший віленський, намісник білицький та ізблянський LM 6, № 495, с. 291;
 15.03.1505 р. пан LM 6, № 530, с. 312;
 9.03.1505 р. намісник лідський **Андрій Олександрович** LM 6, № 529, с. 312;
 5.01.1507 р. намісник лідський Андрій Олександрович LM 8, № 392, с. 296;
 № 394, с. 297 [згадано лист на поділ майна, ним виданий раніше]; РИБ 20, № 2-4, стб. 531;
 28.04.1507 р. намісник лідський Андрій Олександрович LM 8, № 211, с. 198;
 Між 30.01 та 21.05.1507 пан Андрій Олександрович LM 8, № 551, с. 398; [йому дано жалування]

Всього 11 згадок. Андрія Олександровича в покажчиках до томів не вважають Дрожджею, але іншої особи з таким іменем не видно. Хіба що князь Андрій Олександрович Сангушко, відомий у 1494 – 1534 рр. [WK, s. 424 – 427], але його постійно звать князем, а «нашого» Андрія Олександровича – паном, ніколи не князем.

Ян Юрійович **Заберезинський**

- 30.10.1492 р. **пан троцький, намісник полоцький** LM 5, № 10.2, с. 64;
 20.02.1493 р. пан троцький, намісник полоцький LM 5, № 15.2, с. 68;
 1493 р. пан троцький, намісник полоцький LM 5, № 23.3, с. 75;
 1494 р. пан троцький, намісник полоцький LM 5, № 38.2, с. 88;
 11.03.1495 р. пан троцький, намісник полоцький LM 6, № 101, с. 108;
 14.03.1495 р. пан троцький, намісник полоцький LM 6, № 102, с. 108;
 12.03.1495 р. пан троцький, намісник полоцький LM 6, № 142, с. 123;
 24.06.1496 р. пан троцький, намісник полоцький LM 6, № 150, с. 126;
 29.06.1496 р. пан троцький, намісник полоцький LM 6, № 154, с. 128;
 1.07.1496 р. пан троцький, намісник полоцький LM 6, № 156, с. 129;
 8.07.1496 р. пан троцький, намісник полоцький LM 6, № 159, с. 130;
 25.07.1496 р. пан LM 6, № 616, с. 350;
 1.08.1496 р. пан троцький LM 6, № 169, с. 134;
- 07.1497 р. **пан троцький, намісник новгородський** LM 6, № 235, с. 163;
 1.04.1498 р. пан троцький, намісник новгородський LM 6, № 258, с. 175;
 28.04.1498 р. пан троцький, намісник новгородський LM 6, № 262, с. 177;
 13.06.1498 р. **воєвода троцький, маршалок земський** LM 6, № 259, с. 175;
 6.06.1498 р. воєвода троцький, маршалок земський LM 6, № 275, с. 183;
 8.06.1498 р. воєвода троцький, маршалок земський LM 6, № 272, с. 181;
 17.06.1498 р. воєвода троцький, маршалок земський LM 6, № 274, с. 182;
 17.07.1499 р. воєвода троцький, маршалок земський LM 6, № 325, с. 212;
 22.07.1499 р. воєвода троцький, маршалок земський LM 6, № 326, с. 213;
 21.09.1499 р. воєвода троцький, маршалок земський LM 6, № 337, с. 219;
 09.1499 р. воєвода троцький LM 6, № 338, с. 220;
 10.10.1499 р. воєвода троцький, маршалок земський LM 6, № 342, с. 223;
 21.10.1499 р. воєвода троцький, маршалок земський LM 6, № 345, с. 225;
 22.10.1499 р. воєвода троцький, маршалок земський LM 6, № 346, с. 225;
 18.11.1500 р. воєвода троцький, маршалок земський LM 6, № 353, с. 228;
 18.03.1501 р. воєвода троцький, маршалок земський LM 6, № 358, с. 230;
 19.03.1501 р. воєвода троцький, маршалок земський LM 6, № 359, с. 230;
 19.11.1499 р. воєвода троцький, маршалок земський LM 6, № 365, с. 234;
 7.08.1500 р. воєвода троцький, маршалок земський LM 6, № 432, с. 259;
 1500 р. воєвода троцький, маршалок земський LM 5, № 91.2, с. 149;
 1.02.1501 р. воєвода троцький, маршалок земський LM 6, № 632, с. 357;
 30.03.1501 р. воєвода троцький, маршалок земський LM 6, № 437, с. 262;
 31.03.1501 р. воєвода троцький, маршалок земський LM 6, № 436, с. 261;
 26.04.1501 р. воєвода троцький, маршалок земський LM 6, № 443, с. 264;
 27.04.1501 р. воєвода троцький, маршалок земський LM 6, № 442, с. 263;
 10.06.1501 р. воєвода троцький, маршалок земський LM 6, № 454, с. 270;
 31.06.1501 р. воєвода троцький, маршалок земський LM 5, № 126, с. 240;
 6.11.1501 р. воєвода троцький, маршалок земський LM 6, № 463, с. 273;
 25.08.1502 р. воєвода троцький, маршалок земський LM 6, № 483, с. 284;

- 9.09.1502 р. воєвода троцький, маршалок земський LM 6, № 484, с. 285;
 3.12.1502 р. воєвода троцький, маршалок земський LM 6, № 491, с. 289;
 13.03.1503 р. воєвода троцький, маршалок земський LM 6, № 501, с. 294;
 3.04.1503 р. воєвода троцький, маршалок земський LM 6, № 507, с. 299;
 17.05.1503 р. воєвода троцький, маршалок земський LM 6, № 515, с. 305;
 22.05.1503 р. воєвода троцький, маршалок земський LM 6, № 521, с. 306;
 31.05.1503 р. воєвода троцький, маршалок земський LM 6, № 517, с. 304;
 08.1503 р. воєвода троцький, маршалок земський LM 5, № 145, с. 263;
 21.10.1503 р. воєвода троцький, маршалок земський LM 6, № 33, с. 71;
 15.12.1504 р. **маршалок земський, староста городенський** LM 6, № 536, с.
 318;
 16.06.1505 р. маршалок земський LM 6, № 5, с. 57;
 12.1505 р. маршалок великий, староста городенський LM 6, № 551, с. 325;
 1505 р. пан городенський LM 5, № 124.5, с. 233;
 2.01.1506 р. пан LM 8, № 8.1, с. 51;
 29.04.1506 р. маршалок земський, староста городенський LM 6, № 19, с. 64;
 24.05.1506 р. маршалок земський, староста городенський LM 6, № 22, с. 65;
 29.05.1506 р. маршалок земський, староста городенський LM 6, № 24, с. 66;
 5.07.1506 р. маршалок земський, староста городенський LM 6, № 29, с. 69;
 8.07.1506 р. староста городенський LM 6, № 32, с. 71;
 2.06.1506 р. маршалок земський, староста городенський LM 6, № 631, с. 356;
 6.06.1506 р. маршалок земський, староста городенський LM 5, № 158, с. 275;
 12.07.1506 р. маршалок земський, староста городенський LM 5, № 166, с. 282;
 16.07.1506 р. маршалок земський, староста городенський LM 5, № 169, с. 284;
 23.07.1506 р. маршалок земський, староста городенський LM 5, № 163, с. 279;
 19.07 – 2.11.1506 р. пан LM 7, № 5.1, с. 53;
 13.11.1506 р. маршалок земський, староста городенський LM 8, № 82, с. 130;
 25.11.1506 р. маршалок генеральний, староста городенський LM 8, № 180, с.
 176;
 4.12.1506 р. маршалок найвищий, староста городенський LM 8, № 183, с. 184;
 6.12.1506 р. маршалок земський, староста городенський LM 8, № 87, с. 132;
 7.12.1506 р. маршалок генеральний LM 8, № 181, с. 180;
 8.12.1506 р. маршалок земський, староста городенський LM 8, № 90, с. 133;
 9.12.1506 р. маршалок земський, староста городенський LM 8, № 206, с. 196;
 24.12.1506 р. маршалок земський, староста городенський LM 8, № 170, с. 171;
 28.12.1506 р. маршалок великий LM 8, № 173, с. 173;
 5.01.1507 р. маршалок земський, староста городенський LM 8, № 189, с. 187;
 6.01.1507 р. маршалок земський, староста городенський LM 8, № 391, с. 294;
 8.01.1507 р. маршалок земський, староста городенський LM 8, № 395, с. 298;
 8.06.1507 р. маршалок земський, староста городенський LM 8, № 216, с. 200;
 11.07.1507 р. маршалок земський, староста городенський LM 8, № 222, с. 203;
 15.07.1507 р. маршалок земський, староста городенський LM 8, № 101, с. 139;
 16.07.1507 р. маршалок земський, староста городенський LM 8, № 227, с. 206;
 23.07.1507 р. маршалок земський, староста городенський LM 8, № 233, с. 209;

- 9.08.1507 р. маршалок земський, староста городенський LM 8, № 236, с. 211;
 13.08.1507 р. маршалок земський, староста городенський LM 8, № 405, с. 304;
 14.08.1507 р. маршалок земський, староста городенський LM 8, № 240, с. 213;
 25.08.1507 р. маршалок земський, староста городенський LM 8, № 241, с. 214;
 18.10.1507 р. маршалок земський, староста городенський LM 8, № 270, с. 227;
 3.11.1507 р. маршалок земський, староста городенський LM 8, № 271, с. 227;
 23.11.1507 р. маршалок земський, староста городенський LM 8, № 279, с. 231;
 26.11.1507 р. маршалок земський, староста городенський LM 8, № 284, с. 237;
 27.11.1507 р. маршалок земський, староста городенський LM 8, № 285, с. 238;
 8.12.1507 р. маршалок земський, староста городенський LM 8, № 289, с. 242;
 23.12.1507 р. маршалок земський, староста городенський LM 8, № 292, с. 244;
 26.12.1507 р. маршалок земський, староста городенський LM 8, № 293, с. 246;
 29.12.1507 р. маршалок земський, староста городенський LM 8, № 295, с. 247;
 5.03.1509 р. **небіжчик** маршалок земський, староста городенський LM 8, № 419, с. 313 – 314;
 25.07.1509 р. **небіжчик** маршалок земський, староста городенський LM 8, № 435, с. 323;
 Всього 99 згадок.

Юрій Іванович Іллінич

- 22.04.1496 р. пан LM 6, № 180, с. 140;
 27.08.1496 р. пан LM 6, № 207, с. 149; № 594, с. 344;
 1.02.1501 р. **маршалок, намісник лідський** LM 6, № 632, с. 357;
 26.04.1501 р. маршалок, намісник лідський LM 6, № 443, с. 264;
 24.07.1501 р. маршалок, намісник лідський LM 6, № 456, с. 270;
 31.06.1501 р. староста лідський, маршалок LM 5, № 126, с. 240;
 6.11.1501 р. маршалок, намісник лідський LM 6, № 463, с. 273;
 19.08.1502 р. маршалок, намісник лідський LM 6, № 482, с. 283;
 9.09.1502 р. маршалок, намісник лідський LM 6, № 487, с. 286;
 25.11.1506 р. **секретар, маршалок** LM 8, № 180, с. 176, 177;
 7.12.1506 р. секретар, маршалок LM 8, № 181, с. 180;
 Між 30.01 та 21.05.1507 пан LM 8, № 551, с. 398; [йому дано жалування]
 12.06.1507 р. маршалок РИБ 20, № 2-22, стб. 554;
 1.10.1507 р. маршалок РИБ 20, № 2-44, стб. 581;
 3.11.1507 р. маршалок LM 8, № 271, с. 227;
 23.11.1507 р. маршалок LM 8, № 279, с. 231;
 8.12.1507 р. маршалок LM 8, № 289, с. 242;
 23.12.1507 р. маршалок LM 8, № 292, с. 244;
 26.12.1507 р. **маршалок, намісник лідський** LM 8, № 293, с. 246;
 4.08.1508 р. державця лідський LM 8, № 347, с. 274;
 13.12.1508 р. маршалок, намісник лідський РИБ 20, № 2-51, стб. 589;
 9.02.1509 р. маршалок, намісник лідський РИБ 20, № 2-68, стб. 616;
 15.04.1510 р. маршалок, намісник лідський LM 8, № 477, с. 346;

- 2.05.1510 р. маршалок, намісник лідський LM 8, № 479, с. 349;
- 4.05.1510 р. маршалок, намісник лідський LM 8, № 480, с. 349; [привілей для Іллінична на Берестейське староство]
- 5.05.1510 р. маршалок, намісник лідський LM 8, № 481, с. 350;
- 9.09.1510 р. маршалок, намісник лідський та білицький LM 8, № 524, с. 375;
- 4.06.1511 р. маршалок, староста **берестейський** та лідський LM 7, № 98, с. 216;
- 16.06.1511 р. маршалок, староста берестейський та лідський РИБ 20, № 2-116, стб. 698;
- 23.06.1511 р. маршалок, староста берестейський та лідський РИБ 20, № 2-130, стб. 723;
- 24.06.1511 р. маршалок, староста берестейський та лідський РИБ 20, № 2-131, стб. 726;
- 27.06.1511 р. маршалок, староста берестейський та лідський LM 8, № 612, с. 451;
- 23.07.1511 р. маршалок, староста берестейський LM 8, № 613, с. 454;
- 20.09.1511 р. маршалок, староста берестейський та лідський LM 8, № 615, с. 455;
- 7.10.1511 р. маршалок, староста берестейський та лідський РИБ 20, № 2-161, стб. 782;
- 15.04.1512 р. маршалок, староста берестейський РИБ 20, № 2-148, стб. 761;
- 2.07.1512 р. маршалок, староста берестейський LM 8, № 550, с. 394;
- 2.07.1512 р. маршалок, староста берестейський LM 8, № 550, с. 394;
- 3.12.1512 р. маршалок, староста берестейський та лідський LM 7, № 325, с. 548;
- 2.07.1513 р. маршалок, староста берестейський LM 7, № 335, с. 557;
- 11.07.1513 р. староста берестейський, маршалок, намісник лідський РИБ 20, № 2-173, стб. 802;
- 5.09.1513 р. маршалок, староста берестейський та лідський LM 7, № 140, с. 216;
- 5.04.1514 р. маршалок, староста берестейський та лідський РИБ 20, № 1-69, стб. 89;
- 10.04.1514 р. маршалок, староста берестейський та лідський РИБ 20, № 1-709, стб. 93;
- 15.04.1514 р. маршалок, староста берестейський та лідський РИБ 20, № 1-63, стб. 79;
- 28.04.1514 р. маршалок, староста берестейський та лідський РИБ 20, № 1-67, стб. 86;
- 2.05.1514 р. маршалок, староста берестейський та лідський РИБ 20, № 1-72, стб. 96;
- 4.05.1514 р. маршалок, староста берестейський та лідський РИБ 20, № 1-74, стб. 97;
- 16.06.1514 р. староста берестейський, маршалок РИБ 20, № 1-127, стб. 167;
- 15.01.1515 р. староста берестейський РИБ 20, № 1-155, стб. 207;
- 9.05.1515 р. староста берестейський РИБ 20, № 1-170, стб. 228;

- 17.01.1516 р. маршалок, староста берестейський та лідський РИБ 20, № 1-198, стб. 262;
- 18.01.1516 р. маршалок, староста берестейський та лідський РИБ 20, № 1-204, стб. 272;
- 20.01.1516 р. маршалок, староста берестейський та лідський РИБ 20, № 1-202, стб. 267;
- 14.03.1516 р. маршалок, староста берестейський та лідський LM 7, № 173, с. 332;
- 17.03.1516 р. маршалок, староста берестейський РИБ 20, № 2-219, стб. 887;
- 14.05.1516 р. маршалок, староста берестейський РИБ 20, № 2-223, стб. 895;
- 19.11.1516 р. староста берестейський, маршалок LM 7, № 355, с. 575;
- 28.11.1516 р. пан РИБ 20, № 2-252, стб. 941;
- 11.1516 р. маршалок, староста берестейський та лідський РИБ 20, № 1-314, стб. 419;
- 01.1517 р. маршалок, староста берестейський LM 7, № 189, с. 358;
- 31.03.1517 р. маршалок, староста берестейський та лідський РИБ 20, № 1-344, стб. 456;
- 28.03.1517 р. маршалок, староста берестейський РИБ 20, № 2-284, стб. 992;
- 6.04.1517 р. маршалок, староста берестейський та лідський РИБ 20, № 1-355, стб. 476;
- 25.04.1518 р. староста берестейський, маршалок LM 7, № 356, с. 577;
- 8.05.1518 р. маршалок, староста берестейський LM 7, № 360, с. 579;
- 18.12.1518 р. староста берестейський РИБ 20, № 3-25, стб. 1238;
- 20.12.1518 р. маршалок, староста берестейський та лідський РИБ 20, № 3-28, стб. 1246;
- 22.12.1518 р. маршалок, староста берестейський та лідський РИБ 20, № 3-30, стб. 1250;
- 28.12.1518 р. староста берестейський РИБ 20, № 3-50, стб. 1282;
- 30.12.1518 р. маршалок, староста берестейський та лідський РИБ 20, № 3-58, стб. 1305;
- 4.01.1519 р. маршалок, староста берестейський РИБ 20, № 3-45, стб. 1273;
- 5.01.1519 р. маршалок, староста берестейський та лідський РИБ 20, № 3-57, стб. 1302;
- 26.06.1519 р. маршалок дворний, староста берестейський та лідський РИБ 20, № 3-87, стб. 1351;
- 13.11.1519 р. маршалок дворний РИБ 20, № 3-91, стб. 1360;
- 17.01.1520 р. маршалок дворний, староста берестейський, **ковенський** та лідський РИБ 20, № 3-101, стб. 1372;
- 7.02.1520 р. маршалок дворний, староста берестейський, ковенський та лідський РИБ 20, № 3-117, стб. 1407;
- 1 пол. 1520 р. маршалок дворний LM 7, № 198, с. 374;
- Після 5.07.1520 р. маршалок дворний, староста берестейський, ковенський та лідський LM 7, № 201, с. 374;
- 1521 р. маршалок дворний LM 7, № 215, с. 398;

- 1521 р. маршалок дворний, староста берестейський РИБ 20, № 3-203, стб. 1531;
- 10.03.1522 р. маршалок дворний, староста берестейський, ковенський та лідський РИБ 20, № 2-403, стб. 1134;
- 13.03.1522 р. маршалок дворний, староста берестейський, ковенський та лідський РИБ 20, № 2-320, стб. 1035;
- 15.03.1522 р. маршалок дворний, староста берестейський, ковенський та лідський РИБ 20, № 2-368, стб. 1092;
- 16.03.1522 р. маршалок дворний, староста берестейський РИБ 20, № 3-216, стб. 1544;
- 20.03.1522 р. маршалок дворний РИБ 20, № 3-220, стб. 1549;
- 24.03.1522 р. маршалок дворний, староста берестейський, ковенський та лідський РИБ 20, № 2-342, стб. 1059;
- 27.03.1522 р. маршалок дворний, староста берестейський РИБ 20, № 2-346, стб. 1065;
- 28.03.1522 р. маршалок дворний, староста берестейський, ковенський та лідський РИБ 20, № 2-402, стб. 1130;
- 9.05.1522 р. маршалок дворний, староста берестейський, ковенський та лідський РИБ 20, № 2-358, стб. 1076;
- 15.05.1522 р. маршалок дворний, староста берестейський, ковенський та лідський РИБ 20, № 2-367, стб. 1086;
- 27.05.1522 р. маршалок дворний, староста берестейський, ковенський та лідський РИБ 20, № 2-376, стб. 1098;
- 28.10.1522 р. маршалок дворний, староста берестейський LM 7, № 377, с. 619;
- Поч. 1525 р. маршалок дворний LM 7, № 235.10, с. 433;
- Всього 94 згадки.

Станіслав Янович **Кезгайло**

- 1492 р. **староста жемайтський** LM 5, № 3.4, с. 54;
- 30.10.1492 р. староста жемайтський LM 5, № 10.2, с. 64;
- 6.11.1493 р. староста жемайтський LM 5, № 27.1, с. 77;
- 6.10.1494 р. староста жемайтський LM 6, № 94, с. 105;
- 26.10.1494 р. староста LM 6, № 57, с. 74;
- 1494 р. староста жемайтський LM 5, № 29.3, с. 81;
- 1494 р. староста LM 5, № 37.1, с. 87;
- 14.03.1495 р. староста жемайтський LM 6, № 102, с. 108;
- 1495 р. староста жемайтський LM 5, № 39.1, с. 88;
- 1495 р. пан Станіслав маршалок LM 5, № 40, с. 90; [може й не Кезгайло]
- 29.06.1496 р. староста жемайтський LM 6, № 154, с. 128;
- 1.07.1496 р. староста жемайтський LM 6, № 156, с. 129;
- 8.07.1496 р. староста жемайтський LM 6, № 159, с. 130;
- 12.11.1496 р. староста жемайтський LM 6, № 216, с. 154;
- 13.10.1497 р. староста жемайтський LM 6, № 241, с. 166;
- 1.04.1498 р. староста жемайтський LM 6, № 258, с. 175;
- 7.04.1498 р. староста жемайтський LM 6, № 251, с. 172;
- 13.06.1498 р. староста жемайтський LM 6, № 259, с. 175;

- 8.06.1498 р. староста жемайтський LM 6, № 272, с. 181;
 17.06.1498 р. староста жемайтський LM 6, № 274, с. 182;
 6.06.1498 р. староста жемайтський LM 6, № 275, с. 183;
 2.05.1499 р. староста жемайтський LM 6, № 305, с. 199;
 6.05.1499 р. староста жемайтський LM 6, № 355, с. 229;
 14.05.1499 р. староста жемайтський LM 6, № 308, с. 202;
 16.05.1499 р. староста жемайтський LM 6, № 310, с. 203;
 31.05.1499 р. староста жемайтський LM 6, № 313, с. 205;
 19.06.1499 р. староста жемайтський LM 6, № 317, с. 207;
- 22.07.1499 р. **пан троцький, староста жемайтський** LM 6, № 326, с. 213;
 07.1499 р. пан троцький, староста жемайтський LM 6, № 327, с. 214;
 29.09.1499 р. староста жемайтський LM 6, № 339, с. 221;
 18.11.1500 р. пан троцький, староста жемайтський LM 6, № 353, с. 228;
 20.05.1500 р. пан троцький, староста жемайтський LM 6, № 368, с. 236;
 7.08.1500 р. пан троцький, староста жемайтський LM 6, № 432, с. 259;
 5.11.1500 р. староста жемайтський LM 6, № 354, с. 228;
 1500 р. староста жемайтський LM 5, № 93, с. 152;
 26.04.1501 р. пан троцький, староста жемайтський LM 6, № 443, с. 264;
 11.05.1501 р. пан троцький, староста жемайтський LM 6, № 444, с. 265;
 10.06.1501 р. пан троцький, староста жемайтський LM 6, № 454, с. 270;
 31.06.1501 р. староста жемайтський, пан троцький LM 5, № 126, с. 240;
 10.07.1501 р. пан троцький, староста жемайтський LM 6, № 455, с. 270;
- 25.08.1502 р. **гетьман**, пан троцький, староста жемайтський LM 6, № 483, с.
 285;
- 14.10.1502 р. гетьман, пан троцький, староста жемайтський LM 6, № 490, с.
 287;
- 15.02.1503 р. пан троцький, староста жемайтський LM 6, № 497, с. 292;
 29 (!).02.1503 р. пан троцький, староста жемайтський LM 6, № 499, с. 293;
 17.05.1503 р. пан троцький, староста жемайтський LM 6, № 515, с. 305;
 22.05.1503 р. пан троцький, староста жемайтський LM 6, № 521, с. 307;
 08.1503 р. пан троцький, староста жемайтський LM 5, № 145, с. 263;
 21.10.1503 р. пан троцький, староста жемайтський LM 6, № 33, с. 71;
 1503 р. пан троцький, староста жемайтський LM 5, № 147, с. 263;
 1503 р. староста жемайтський LM 5, № 118.3, с. 197;
 7.03.1505 р. пан троцький, староста жемайтський LM 6, № 528, с. 311;
 12.06.1505 р. пан троцький, староста жемайтський LM 6, № 5, с. 57;
 1505 р. староста жемайтський LM 5, № 124.5, с. 233;
 2.01.1506 р. пан LM 8, № 8.1, с. 51;
 29.04.1506 р. пан троцький, староста жемайтський LM 6, № 19, с. 64;
 29.05.1506 р. пан троцький, староста жемайтський LM 6, № 24, с. 66;
 2.06.1506 р. пан троцький, староста жемайтський LM 6, № 631, с. 356;
 6.06.1506 р. пан троцький, староста жемайтський LM 5, № 158, с. 275;
 16.07.1506 р. пан троцький, староста жемайтський LM 5, № 169, с. 284;

- 17.06.1506 р. пан троцький, староста жемайтський LM 5, № 161, с. 278;
19.07 – 2.11.1506 р. пан LM 7, № 5.1, с. 53;
25.11.1506 р. каштелян троцький, староста жемайтський LM 8, № 180, с. 176;
4.12.1506 р. пан троцький, староста жемайтський LM 8, № 183, с. 184;
7.12.1506 р. пан троцький, староста жемайтський LM 8, № 166, с. 169;
8.12.1506 р. пан троцький, староста жемайтський LM 8, № 90, с. 133;
5.01.1507 р. пан троцький, староста жемайтський LM 8, № 187, с. 185;
22.02 – 7.06.1507 р. староста жемайтський LM 7, № 16.8, с. 76;
5.07.1507 р. пан троцький, староста жемайтський LM 8, № 219, с. 201;
10.07.1507 р. староста жемайтський LM 8, № 31.1, с. 68;
11.07.1507 р. пан троцький, староста жемайтський LM 8, № 222, с. 203;
22.08.1507 р. пан троцький, староста жемайтський LM 8, № 247, с. 217;
9.08.1507 р. пан троцький, староста жемайтський LM 8, № 236, с. 211;
13.08.1507 р. пан троцький, староста жемайтський LM 8, № 405, с. 305;
5.10.1507 р. пан троцький, староста жемайтський LM 8, № 263, с. 223;
3.11.1507 р. пан троцький, староста жемайтський LM 8, № 271, с. 227;
10.11.1507 р. пан троцький, староста жемайтський LM 8, № 276, с. 230;
23.11.1507 р. пан троцький, староста жемайтський LM 8, № 279, с. 231;
26.11.1507 р. пан троцький, староста жемайтський LM 8, № 284, с. 237;
27.11.1507 р. пан троцький, староста жемайтський LM 8, № 285, с. 238;
8.12.1507 р. староста жемайтський LM 8, № 289, с. 242;
8.04.1508 р. пан троцький, староста жемайтський LM 8, № 305, с. 251;
5.06.1508 р. пан троцький, староста жемайтський LM 8, № 399, с. 301;
7.06.1508 р. пан троцький, староста жемайтський LM 8, № 315, с. 257;
27.06.1508 р. пан троцький, староста жемайтський LM 8, № 324, с. 263;
28.06.1508 р. пан троцький, староста жемайтський LM 8, № 370, с. 284;
29.06.1508 р. пан троцький, староста жемайтський LM 8, № 331, с. 267;
20.07.1508 р. пан троцький, староста жемайтський LM 8, № 340, с. 271;
4.08.1508 р. пан троцький, староста жемайтський LM 8, № 347, с. 274;
6.08.1508 р. пан троцький, староста жемайтський LM 8, № 344, с. 272;
7.08.1508 р. пан троцький, староста жемайтський LM 8, № 410, с. 310;
20.08.1508 р. пан троцький, староста жемайтський LM 8, № 352, с. 276;
22.08.1508 р. пан троцький, староста жемайтський LM 8, № 351, с. 275;
2.09.1508 р. пан троцький, староста жемайтський LM 8, № 412, с. 311;
21.09.1508 р. пан троцький, староста жемайтський LM 8, № 416, с. 313;
15.10.1508 р. пан троцький, староста жемайтський LM 8, № 382, с. 288;
20.10.1508 р. пан троцький, староста жемайтський LM 8, № 371, с. 285;
28.01.1509 р. пан троцький, староста жемайтський LM 8, № 368, с. 283;
7.06.1511 р. пан троцький, староста жемайтський LM 8, № 608, с. 445;
18.06.1511 р. пан троцький, староста жемайтський LM 8, № 616, с. 458;
2.07.1511 р. пан троцький, староста жемайтський LM 8, № 610, с. 448;
23.07.1511 р. пан троцький, староста жемайтський LM 8, № 613, с. 454;
26.07.1511 р. пан троцький, староста жемайтський LM 8, № 612, с. 451;
20.09.1511 р. пан троцький, староста жемайтський LM 8, № 615, с. 456;

21.09.1511 р. пан троцький, староста жемайтський LM 7, № 307, с. 531;
 3.10.1511 р. пан троцький, староста жемайтський LM 8, № 154, с. 161;
 14.12.1511 р. пан троцький, староста жемайтський LM 7, № 122, с. 251;
 10.12.1512 р. пан троцький, староста жемайтський LM 7, № 328, с. 550;
 5.09.1513 р. пан троцький, староста жемайтський LM 7, № 140, с. 283;
 4.12.1513 р. пан троцький, староста жемайтський LM 7, № 157, с. 297;
 3.02.1514 р. пан троцький, староста жемайтський LM 7, № 341, с. 563;
 6.03.1514 р. пан троцький, староста жемайтський LM 8, № 156, с. 162;
 14.03.1516 р. пан троцький, староста жемайтський LM 7, № 173, с. 332;
 19.11.1516 р. пан троцький, староста жемайтський LM 7, № 355, с. 575;
 28.10.1522 р. пан троцький, староста жемайтський LM 7, № 377, с. 619;
 Поч. 1525 р. староста жемайтський LM 7, № 235.10, с. 433;
 Всього 115 згадок.

Станіслав Петрович **Кишка**

27.07.1498 р. маршалок LM 5, № 79, с. 37;
 28.02.1500 р. **намісник смоленський** LM 5, № 86, с. 143;
 1500 р. **намісник смоленський** LM 5, № 93, с. 150;
 1501 р. **намісник смоленський** LM 5, № 113, с. 185;
 6.01.1501 р. **намісник смоленський** LM 6, № 422, с. 254;
 17.07.1501 р. **намісник смоленський** LM 6, № 429, с. 258;
 12.01.1502 р. **намісник смоленський** LM 6, № 466, с. 275;
 3.04.1503 р. **намісник смоленський** LM 6, № 507, с. 299;
 8.04.1503 р. **намісник смоленський** LM 6, № 509, с. 299;
 17.05.1503 р. **намісник смоленський** LM 6, № 515, с. 305;
 22.05.1503 р. **намісник смоленський** LM 6, № 521, с. 307;
 05.1503 р. **маршалок** LM 6, № 514, с. 302;
 15.12.1504 р. **гетьман, намісник василишський** LM 6, № 536, с. 318;
 15.03.1505 р. пан LM 6, № 530, с. 312;
 16.06.1505 р. гетьман LM 6, № 5, с. 57;
 12.1505 р. гетьман LM 6, № 550, с. 324;
 1505 р. гетьман LM 6, № 525, с. 309;
 1505 р. [без титула] LM 5, № 124.5, с. 233;
 2.01.1506 р. пан LM 8, № 8.1, с. 51;
 6.06.1506 р. гетьман, **намісник василишський** LM 5, № 158, с. 276;
 10.07.1506 р. гетьман LM 5, № 165, с. 281;
 29.04.1506 р. гетьман, **намісник василишський** LM 6, № 19, с. 64;
 2.06.1506 р. гетьман, державця **василишський** LM 6, № 631, с. 356;
 21.11.1506 р. гетьман LM 7, № 1.1, с. 45;
 24.12.1506 р. гетьман LM 8, № 170, с. 171;
 20.07.1507 р. великий гетьман LM 7, № 17, с. 77;
 13.08.1507 р. гетьман LM 8, № 405, с. 304;
 23.12.1507 р. **маршалок** LM 8, № 292, с. 244;

26.12.1507 р. маршалок LM 8, № 293, с. 246;
 4.02.1508 р. маршалок LM 8, № 300, с. 249;
 8.04.1508 р. маршалок LM 8, № 305, с. 251;
 5.06.1508 р. маршалок LM 8, № 399, с. 301;
 7.06.1508 р. маршалок LM 8, № 315, с. 257;
 27.06.1508 р. маршалок LM 8, № 324, с. 263;
 28.06.1508 р. маршалок LM 8, № 370, с. 284;
 29.06.1508 р. Stanisla0 Piotrowicz de Czechanowicz LM 8, № 331, с. 267; [без титула]

4.08.1508 р. **староста городенський, маршалок** LM 8, № 347, с. 274;
 7.08.1508 р. староста городенський LM 8, № 410, с. 310;
 20.08.1508 р. маршалок, староста городенський LM 8, № 352, с. 276;
 20.10.1508 р. староста городенський LM 8, № 371, с. 285;
 28.01.1509 р. староста городенський LM 8, № 368, с. 283;
 24.02.1509 р. староста городенський LM 8, № 425, с. 317;
 30.10.1509 р. староста городенський LM 8, № 446, с. 329;
 8.01.1510 р. староста городенський LM 8, № 467, с. 341;
 12.07.1510 р. староста городенський LM 8, № 522, с. 374;
 16.09.1510 р. староста городенський LM 8, № 532, с. 386;
 24.10.1510 р. [без титула] LM 8, № 581, с. 430;
 28.02.1511 р. староста городенський LM 7, № 150, с. 159;
 4.06.1511 р. староста городенський LM 7, № 98, с. 216;
 7.06.1511 р. староста городенський LM 8, № 608, с. 445;
 18.06.1511 р. староста городенський LM 8, № 616, с. 458;
 2.07.1511 р. староста городенський LM 8, № 610, с. 448;
 16.07.1511 р. староста городенський LM 8, № 611, с. 449;
 23.07.1511 р. староста городенський LM 8, № 613, с. 454;
 26.07.1511 р. староста городенський LM 8, № 612, с. 451;
 20.09.1511 р. староста городенський LM 8, № 615, с. 456;
 21.09.1511 р. староста городенський LM 7, № 307, с. 531;
 3.10.1511 р. староста городенський LM 8, № 154, с. 161;
 7.07.1512 р. староста городенський LM 8, № 617, с. 458;
 5.09.1513 р. маршалок земський, староста городенський LM 7, № 140, с. 283;
 Всього 60 задоку.

Миколай Миколайович Радзівіл

22.04.1496 р. **підчаший, намісник більський** LM 6, № 181, с. 140;
 23.06.1496 р. підчаший, намісник більський LM 6, № 192, с. 144;
 29.09.1496 р. підчаший, намісник більський LM 6, № 213, с. 152;
 15.05.1497 р. підчаший, намісник більський LM 6, № 231, с. 161;
 20.05.1498 р. підчаший, намісник більський LM 6, № 263, с. 177;
 1.07.1499 р. підчаший, намісник більський LM 6, № 319, с. 208;
 22.07.1499 р. підчаший, намісник більський LM 6, № 326, с. 213;
 4.06.1501 р. підчаший, намісник більський LM 6, № 439, с. 262;
 21.06.1501 р. підчаший, намісник більський LM 5, № 126, с. 240 – 241;

- 6.09.1502 р. підчаший, намісник більський РИБ 20, № 1-73, стб. 97;
15.02.1503 р. підчаший, намісник більський LM 6, № 497, с. 292;
15.03.1503 р. підчаший, намісник більський LM 6, № 504, с. 296;
1.04.1503 р. підчаший LM 6, № 82, с. 101;
22.10.1503 р. підчаший, намісник більський LM 5, № 148, с. 265;
1503 р. підчаший, намісник більський LM 5, № 149, с. 266;
05.1503 р. підчаший, намісник більський LM 6, № 514, с. 302;
- 15.12.1504 р. **воєвода троцький** LM 6, № 536, с. 318;
8.02.1505 р. воєвода троцький LM 6, № 527, с. 310;
1.03.1505 р. воєвода троцький, маршалок земський LM 5, № 157, с. 275;
7.03.1505 р. воєвода троцький, маршалок земський LM 6, № 528, с. 311;
13.03.1505 р. воєвода троцький LM 6, № 531, с. 314;
11 чи 12.1505 р. воєвода троцький LM 6, № 551, с. 325;
1505 р. воєвода троцький LM 5, № 124.5, с. 233;
2.01.1506 р. пан LM 8, № 8.1, с. 51;
29.04.1506 р. воєвода троцький LM 6, № 19, с. 64;
29.05.1506 р. воєвода троцький LM 6, № 24, с. 66;
17.06.1506 р. воєвода троцький LM 5, № 161, с. 278;
23.06.1506 р. воєвода троцький LM 5, № 163, с. 279;
5.07.1506 р. воєвода троцький LM 6, № 29, с. 69;
8.07.1506 р. воєвода троцький LM 6, № 32, с. 71;
16.07.1506 р. воєвода троцький LM 5, № 169, с. 284;
19.07 – 2.11.1506 р. пан LM 7, № 5.1, с. 53;
25.11.1506 р. воєвода троцький LM 8, № 180, с. 176;
4.12.1506 р. воєвода троцький LM 8, № 183, с. 184;
6.12.1506 р. воєвода троцький LM 8, № 165, с. 169;
7.12.1506 р. воєвода троцький LM 8, № 166, с. 169;
8.12.1506 р. воєвода троцький LM 8, № 90, с. 133;
9.12.1506 р. воєвода троцький LM 8, № 206, с. 196;
24.12.1506 р. воєвода троцький LM 8, № 170, с. 171;
28.12.1506 р. воєвода троцький LM 8, № 173, с. 173;
1506 р. воєвода троцький LM 6, № 542, с. 321;
5.01.1507 р. воєвода троцький LM 8, № 187, с. 185;
22.02 – 7.06.1507 р. пан LM 7, № 16.8, с. 76;
27.02.1507 р. воєвода троцький LM 8, № 199, с. 193;
3.07.1507 р. воєвода троцький РИБ 20, № 2-12, стб. 544;
5.07.1507 р. воєвода троцький LM 8, № 219, с. 201;
8.07.1507 р. воєвода троцький РИБ 20, № 2-14, стб. 546;
11.07.1507 р. воєвода троцький LM 8, № 222, с. 203; РИБ 20, № 2-21, стб. 553;
12.07.1507 р. воєвода троцький РИБ 20, № 2-22, стб. 554;
22.07.1507 р. воєвода троцький LM 8, № 231, с. 208;
23.07.1507 р. воєвода троцький LM 8, № 233, с. 209;
6.08.1507 р. воєвода троцький РИБ 20, № 2-34, стб. 567;
9.08.1507 р. воєвода троцький LM 8, № 236, с. 211;

- 11.08.1507 р. воєвода троцький РИБ 20, № 2-36, стб. 569;
13.08.1507 р. воєвода троцький LM 8, № 405, с. 304; РИБ 20, № 2-40, стб. 575;
1.10.1507 р. воєвода троцький РИБ 20, № 2-44, стб. 581;
5.10.1507 р. воєвода троцький LM 8, № 263, с. 223;
3.11.1507 р. воєвода троцький LM 8, № 271, с. 227;
6.11.1507 р. воєвода троцький LM 8, № 272, с. 228; РИБ 20, № 2-46, стб. 583;
7.11.1507 р. воєвода троцький РИБ 20, № 2-47, стб. 583;
10.11.1507 р. воєвода троцький LM 8, № 276, с. 230;
23.11.1507 р. воєвода троцький LM 8, № 279, с. 231; РИБ 20, № 2-48, стб. 585;
26.11.1507 р. воєвода троцький LM 8, № 284, с. 237;
27.11.1507 р. воєвода троцький LM 8, № 285, с. 238;
8.12.1507 р. воєвода троцький LM 8, № 289, с. 242;
8.04.1508 р. воєвода троцький LM 8, № 305, с. 251;
5.06.1508 р. воєвода троцький LM 8, № 399, с. 301;
7.06.1508 р. воєвода троцький LM 8, № 315, с. 257;
24.06.1508 р. воєвода троцький LM 8, № 323, с. 262;
27.06.1508 р. воєвода троцький LM 8, № 324, с. 263;
28.06.1508 р. воєвода троцький LM 8, № 370, с. 284;
29.06.1508 р. воєвода троцький LM 8, № 331, с. 267;
20.07.1508 р. воєвода троцький LM 8, № 340, с. 271;
21.07.1508 р. воєвода троцький LM 8, № 346, с. 273;
4.08.1508 р. воєвода троцький LM 8, № 347, с. 274;
6.08.1508 р. воєвода троцький LM 8, № 344, с. 272;
7.08.1508 р. воєвода троцький LM 8, № 410, с. 310;
20.08.1508 р. воєвода троцький LM 8, № 352, с. 276;
22.08.1508 р. воєвода троцький LM 8, № 351, с. 275;
27.08.1508 р. воєвода троцький LM 8, № 353, с. 276;
2.09.1508 р. воєвода троцький LM 8, № 412, с. 311;
15.09.1508 р. воєвода троцький LM 8, № 415, с. 312;
21.09.1508 р. воєвода троцький LM 8, № 416, с. 313;
15.10.1508 р. воєвода троцький LM 8, № 382, с. 288;
20.10.1508 р. воєвода троцький LM 8, № 371, с. 285;
23.10.1508 р. воєвода троцький LM 8, № 373, с. 285;
13.12.1508 р. воєвода троцький РИБ 20, № 2-51, стб. 588;
14.12.1508 р. воєвода троцький LM 8, № 379, с. 287;
15.01.1509 р. воєвода троцький РИБ 20, № 2-52, стб. 592;
16.01.1509 р. воєвода троцький РИБ 20, № 2-54, стб. 595;
17.01.1509 р. воєвода троцький РИБ 20, № 2-55, стб. 597;
19.01.1509 р. воєвода троцький РИБ 20, № 2-57, стб. 602;
28.01.1509 р. воєвода троцький LM 8, № 368, с. 283;
29.01.1509 р. воєвода троцький РИБ 20, № 2-62, стб. 608;
9.02.1509 р. воєвода троцький РИБ 20, № 2-68, стб. 616;
18.02.1509 р. воєвода троцький РИБ 20, № 2-76, стб. 630;
24.02.1509 р. воєвода троцький LM 8, № 425, с. 317;

3.07.1509 р. воєвода троцький LM 8, № 437, с. 324;
25.06.1509 р. воєвода троцький LM 8, № 436, с. 324;
22.07.1509 р. воєвода троцький LM 8, № 439, с. 325;
5.11.1509 р. воєвода троцький LM 8, № 140, с. 155;

18.06.1510 р. **воєвода віленський, канцлер** LM 8, № 398, с. 299;
20.06.1510 р. привілей Миколаю Миколайовичу Радзівілу на воєводство віленське і канцлерство LM 8, № 488, с. 354;
21.06.1510 р. воєвода віленський, канцлер LM 8, № 495, с. 358;
24.06.1510 р. воєвода віленський, канцлер РИБ 20, № 2-80, стб. 634;
16.09.1510 р. воєвода віленський, канцлер LM 8, № 534, с. 387;
23.05.1511 р. воєвода віленський, канцлер РИБ 20, № 2-86, стб. 646;
25.05.1511 р. воєвода віленський, канцлер РИБ 20, № 2-88, стб. 651;
29.05.1511 р. воєвода віленський, канцлер LM 8, № 609, с. 446;
31.05.1511 р. воєвода віленський, канцлер РИБ 20, № 2-90, стб. 654;
2.06.1511 р. воєвода віленський, канцлер РИБ 20, № 2-97, стб. 666;
4.06.1511 р. воєвода віленський, канцлер РИБ 20, № 2-98, стб. 668;
6.06.1511 р. воєвода віленський, канцлер РИБ 20, № 2-102, стб. 668;
7.06.1511 р. воєвода віленський, канцлер LM 8, № 608, с. 445;
13.06.1511 р. воєвода віленський, канцлер РИБ 20, № 2-107, стб. 684;
15.06.1511 р. воєвода віленський, канцлер РИБ 20, № 2-110, стб. 689;
16.06.1511 р. воєвода віленський, канцлер РИБ 20, № 2-116, стб. 700;
17.06.1511 р. воєвода віленський, канцлер РИБ 20, № 2-119, стб. 705;
18.06.1511 р. воєвода віленський, канцлер LM 8, № 616, с. 458; РИБ 20, № 2-120, стб. 707;
21.06.1511 р. воєвода віленський, канцлер РИБ 20, № 2-123, стб. 713;
22.06.1511 р. воєвода віленський, канцлер РИБ 20, № 2-124, стб. 714;
23.06.1511 р. воєвода віленський, канцлер РИБ 20, № 2-130, стб. 725;
24.06.1511 р. воєвода віленський, канцлер РИБ 20, № 2-131, стб. 727;
25.06.1511 р. воєвода віленський, канцлер РИБ 20, № 2-140, стб. 745;
26.06.1511 р. воєвода віленський, канцлер РИБ 20, № 2-146, стб. 757;
2.07.1511 р. воєвода віленський, канцлер LM 8, № 610, с. 448; РИБ 20, № 2-150, стб. 764;
5.07.1511 р. воєвода віленський, канцлер РИБ 20, № 2-151, стб. 765;
16.07.1511 р. воєвода віленський, канцлер LM 8, № 611, с. 449;
23.07.1511 р. воєвода віленський, канцлер LM 8, № 613, с. 454;
26.07.1511 р. воєвода віленський, канцлер LM 8, № 612, с. 451;
20.09.1511 р. воєвода віленський, канцлер LM 8, № 152, с. 160;
21.09.1511 р. воєвода віленський, канцлер LM 7, № 307, с. 531; РИБ 20, № 2-158, стб. 776;
3.10.1511 р. воєвода віленський, канцлер LM 8, № 154, с. 161;
5.10.1511 р. воєвода віленський, канцлер РИБ 20, № 2-159, стб. 778;
7.10.1511 р. воєвода віленський, канцлер РИБ 20, № 2-161, стб. 782;
8.04.1512 р. воєвода віленський LM 7, № 310, с. 533;

- 9.07.1512 р. воєвода віленський LM 7, № 133, с. 268;
 Після 19.08.1512 р. воєвода віленський, канцлер LM 7, № 131.2, с. 261;
 5.09.1513 р. воєвода віленський, канцлер LM 7, № 140, с. 282;
 4.12.1513 р. воєвода віленський, канцлер LM 7, № 157, с. 297;
 9.01.1514 р. воєвода віленський, канцлер РИБ 20, № 2-184, стб. 820;
 14.01.1514 р. воєвода віленський, канцлер РИБ 20, № 2-190, стб. 831;
 3.02.1514 р. воєвода віленський, канцлер LM 7, № 341, с. 563;
 6.03.1514 р. воєвода віленський, канцлер LM 8, № 156, с. 162;
 9.05.1514 р. воєвода віленський, канцлер РИБ 20, № 1-143, стб. 679;
 1514 р. воєвода віленський, канцлер М. М. Радзівіл скаржився на більського старосту О. М. Гаштовта за шкоди, пороблені в маєтках М. М. Р. – Ванів та Гоньондз. М. М. Р. зазначив, що Гоньондз є його вислугою. Також Книшин і Довга Лука були маєтками М. М. Р. РИБ 20, № 2-185, стб. 820 – 823 (також № 2-201, стб. 844 – 848);
 04.1515 р. воєвода віленський, канцлер РИБ 20, № 2-220, стб. 887;
 18.01.1516 р. воєвода віленський, канцлер РИБ 20, № 1-199, стб. 264;
 14.03.1516 р. воєвода віленський, канцлер LM 7, № 173, с. 332;
 14.05.1516 р. воєвода віленський, канцлер РИБ 20, № 2-223, стб. 894;
 17.06.1516 р. воєвода віленський, канцлер РИБ 20, № 2-231, стб. 908;
 18.06.1516 р. воєвода віленський, канцлер РИБ 20, № 2-232, стб. 910;
 4.08.1516 р. воєвода віленський, канцлер РИБ 20, № 2-243, стб. 925;
 19.11.1516 р. воєвода віленський, канцлер LM 7, № 355, с. 575;
 1516 р. воєвода віленський, канцлер РИБ 20, № 2-213, стб. 868;
 5.01.1517 р. воєвода віленський, канцлер РИБ 20, № 2-266, стб. 960;
 10.01.1517 р. воєвода віленський, канцлер РИБ 20, № 2-270, стб. 966;
 16.01.1517 р. воєвода віленський, канцлер РИБ 20, № 2-269, стб. 963;
 18.01.1517 р. воєвода віленський, канцлер РИБ 20, № 2-271, стб. 970;
 01.1517 р. воєвода віленський, канцлер LM 7, № 189, с. 358;
 17.03.1517 р. воєвода віленський, канцлер РИБ 20, № 2-219, стб. 887;
 30.03.1517 р. воєвода віленський, канцлер РИБ 20, № 2-282, стб. 988;
 11.05.1517 р. воєвода віленський, канцлер РИБ 20, № 2-286, стб. 995;
 29.06.1517 р. воєвода віленський, канцлер РИБ 20, № 2-415, стб. 1144;
 3.07.1517 р. воєвода віленський, канцлер РИБ 20, № 2-292, стб. 1002;
 4.12.1517 р. воєвода віленський, канцлер РИБ 20, № 2-294, стб. 1008;
 5.07.1520 р. воєвода віленський, канцлер LM 7, № 200, с. 377;
 Лютий – квітень 1522 р. воєвода віленський LM 7, № 221, с. 408 [згадка у зв'язку з минулими подіями];
 19.03.1522 р. **покійний** воєвода віленський, канцлер РИБ 20, № 2-328, стб. 1042;
 18.05.1522 р. **покійний** воєвода віленський, канцлер РИБ 20, № 2-371, стб. 1093;
 27.05.1522 р. **покійний** воєвода віленський, канцлер РИБ 20, № 2-379, стб. 1100;
 Всього 171 згадка.

Намісники в деяких містах ВКЛ

За даними 5-8-ї книг записів Литовської метрики.

Намісники в Бересті

- 4.10.1495 р. намісник берестейський **Сенько Олізарович** LM 6, № 133, с. 119; [був перед тим]
- 29.03.1496 р. намісник берестейський Сенько Олізарович LM 6, № 174, с. 136; [був перед тим]
- 27.07.1496 р. намісник берестейський Сенько Олізарович LM 6, № 387, с. 242; [наказ йому як діючому наміснику]
- 27.05.1498 р. намісник берестейський **Станіслав Петькович** LM 6, № 400, с. 246;
- 17.07.1499 р. намісник берестейський Станіслав Петькович LM 6, № 325, с. 212;
- 21.06.1501 р. намісник берестейський Станіслав Петькович LM 5, № 126, с. 240 – 241;
- 24.03.1501 р. намісник берестейський Станіслав Михайлович Петькович LM 6, № 362, с. 232;
- 6.04.1503 р. намісник берестейський Станіслав Михайлович Петькович LM 6, № 492, с. 289;
- 1503 р. намісник берестейський Станіслав Михайлович Петькович LM 5, № 149, с. 266;
- 6.06.1505 р. підстолій, староста берестейський князь **Василь Львович Глинський** LM 5, № 158, с. 276;
- 17.06.1505 р. підстолій, староста берестейський князь Василь Львович Глинський LM 5, № 161, с. 278;
- 23.07.1505 р. підстолій, староста берестейський князь Василь Львович Глинський LM 5, № 166, с. 279;
- 29.12.1505 р. підстолій, староста берестейський князь Василь Львович Глинський LM 25, № 224, с. 278;
- 7.04.1506 р. підстолій, староста берестейський князь Василь Львович Глинський LM 6, № 17, с. 62;
- 28.04.1506 р. підстолій, староста берестейський князь Василь Львович Глинський LM 227, № 324, с. 146;
- 24.05.1506 р. підстолій, староста берестейський князь Василь Львович Глинський LM 6, № 22, с. 65;
- 6.06.1506 р. підстолій, державця берестейський князь Василь Львович Глинський LM 5, № 158, с. 276;
- 17.06.1506 р. підстолій, намісник берестейський князь Василь Львович Глинський LM 5, № 161, с. 278;
- 23.06.1506 р. підстолій, державця берестейський князь Василь Львович Глинський LM 5, № 163, с. 279;
- 5.01.1507 р. підстолій, староста берестейський князь Василь Львович Глинський LM 8, № 392, с. 295;

6.01.1507 р. підстолій, староста берестейський князь Василь Львович Глинський LM 8, № 391, с. 294;

8.01.1507 р. підстолій, староста берестейський князь Василь Львович Глинський LM 8, № 395, с. 298;

27.04.1507 р. привілей для князя Василя Львовича Глинського на Берестейське староство LM 8, № 210, с. 198;

31.05.1507 р. підстолій, староста берестейський князь Василь Львович Глинський LM 8, № 401, с. 302;

23.11.1507 р. пан віленський, староста берестейський князь **Олександр Юрійович Гольшанський** LM 8, № 279, с. 230;

23.11.1507 р. пан віленський, староста берестейський князь Олександр Юрійович Гольшанський LM 8, № 280, с. 232;

24.11.1507 р. пан віленський, староста берестейський князь Олександр Юрійович Гольшанський LM 8, № 283, с. 236;

26.11.1507 р. пан віленський, староста берестейський князь Олександр Юрійович Гольшанський LM 8, № 284, с. 237;

27.11.1507 р. пан віленський, староста берестейський князь Олександр Юрійович Гольшанський LM 8, № 285, с. 238;

27.12.1507 р. пан віленський, староста берестейський князь Олександр Юрійович Гольшанський LM 8, № 294, с. 246;

8.04.1508 р. пан віленський, староста берестейський князь Олександр Юрійович Гольшанський LM 8, № 305, с. 251;

25.06.1509 р. пан віленський, староста берестейський князь Олександр Юрійович Гольшанський LM 8, № 436, с. 324;

22.10.1510 р. пан віленський, староста берестейський князь Олександр Юрійович Гольшанський LM 8, № 540, с. 389;

4.05.1510 р. маршалок, намісник лідський **Юрій Іванович Іллінич** LM 8, № 480, с. 349; [привілей для нього на Берестейське староство]

4.06.1511 р. маршалок, староста берестейський та лідський Юрій Іванович Іллінич LM 7, № 98, с. 216;

16.06.1511 р. маршалок, староста берестейський та лідський Юрій Іванович Іллінич РИБ 20, № 2-116, стб. 698;

23.06.1511 р. маршалок, староста берестейський та лідський Юрій Іванович Іллінич РИБ 20, № 2-130, стб. 723;

24.06.1511 р. маршалок, староста берестейський та лідський Юрій Іванович Іллінич РИБ 20, № 2-131, стб. 726;

27.06.1511 р. маршалок, староста берестейський та лідський Юрій Іванович Іллінич LM 8, № 612, с. 451;

20.09.1511 р. маршалок, староста берестейський та лідський Юрій Іванович Іллінич LM 8, № 615, с. 455;

7.10.1511 р. маршалок, староста берестейський та лідський Юрій Іванович Іллінич РИБ 20, № 2-161, стб. 782;

15.04.1512 р. маршалок, староста берестейський Юрій Іванович Іллінич РИБ 20, № 2-148, стб. 761;

2.07.1512 р. маршалок, староста берестейський LM 8, № 550, с. 394;

- 3.12.1512 р. маршалок, староста берестейський та лідський Юрій Іванович Іллінич LM 7, № 325, с. 548;
- 2.07.1513 р. маршалок, староста берестейський Юрій Іванович Іллінич LM 7, № 335, с. 557;
- 11.07.1513 р. староста берестейський, маршалок, намісник лідський Юрій Іванович Іллінич РИБ 20, № 2-173, стб. 802;
- 5.09.1513 р. маршалок, староста берестейський та лідський Юрій Іванович Іллінич LM 7, № 140, с. 216;
- 5.04.1514 р. маршалок, староста берестейський та лідський Юрій Іванович Іллінич РИБ 20, № 1-69, стб. 89;
- 10.04.1514 р. маршалок, староста берестейський та лідський Юрій Іванович Іллінич РИБ 20, № 1-709, стб. 93;
- 15.04.1514 р. маршалок, староста берестейський та лідський Юрій Іванович Іллінич РИБ 20, № 1-63, стб. 79;
- 28.04.1514 р. маршалок, староста берестейський та лідський Юрій Іванович Іллінич РИБ 20, № 1-67, стб. 86;
- 2.05.1514 р. маршалок, староста берестейський та лідський Юрій Іванович Іллінич РИБ 20, № 1-72, стб. 96;
- 4.05.1514 р. маршалок, староста берестейський та лідський Юрій Іванович Іллінич РИБ 20, № 1-74, стб. 97;
- 16.06.1514 р. староста берестейський, маршалок Юрій Іванович Іллінич РИБ 20, № 1-127, стб. 167;
- 14.03.1516 р. маршалок, староста берестейський та лідський Юрій Іванович Іллінич LM 7, № 173, с. 332;
- 15.01.1515 р. староста берестейський Юрій Іванович Іллінич РИБ 20, № 1-155, стб. 207;
- 9.05.1515 р. староста берестейський Юрій Іванович Іллінич РИБ 20, № 1-170, стб. 228;
- 17.01.1516 р. маршалок, староста берестейський та лідський Юрій Іванович Іллінич РИБ 20, № 1-198, стб. 262;
- 18.01.1516 р. маршалок, староста берестейський та лідський Юрій Іванович Іллінич РИБ 20, № 1-204, стб. 272;
- 20.01.1516 р. маршалок, староста берестейський та лідський Юрій Іванович Іллінич РИБ 20, № 1-202, стб. 267;
- 17.03.1516 р. маршалок, староста берестейський Юрій Іванович Іллінич РИБ 20, № 2-219, стб. 887;
- 14.05.1516 р. маршалок, староста берестейський Юрій Іванович Іллінич РИБ 20, № 2-223, стб. 895;
- 19.11.1516 р. староста берестейський, маршалок Юрій Іванович Іллінич LM 7, № 355, с. 575;
- 11.1516 р. маршалок, староста берестейський та лідський Юрій Іванович Іллінич РИБ 20, № 1-314, стб. 419;
- 01.1517 р. маршалок, староста берестейський Юрій Іванович Іллінич LM 7, № 189, с. 358;
- 28.03.1517 р. маршалок, староста берестейський Юрій Іванович Іллінич РИБ 20, № 2-284, стб. 992;

- 31.03.1517 р. маршалок, староста берестейський та лідський Юрій Іванович Іллінич РИБ 20, № 1-344, стб. 456;
- 6.04.1517 р. маршалок, староста берестейський та лідський Юрій Іванович Іллінич РИБ 20, № 1-355, стб. 476;
- 25.04.1518 р. староста берестейський, маршалок Юрій Іванович Іллінич LM 7, № 356, с. 577;
- 8.05.1518 р. маршалок, староста берестейський Юрій Іванович Іллінич LM 7, № 360, с. 579;
- 18.12.1518 р. староста берестейський Юрій Іванович Іллінич РИБ 20, № 3-25, стб. 1238;
- 20.12.1518 р. маршалок, староста берестейський та лідський Юрій Іванович Іллінич РИБ 20, № 3-28, стб. 1246;
- 22.12.1518 р. маршалок, староста берестейський та лідський Юрій Іванович Іллінич РИБ 20, № 3-30, стб. 1250;
- 28.12.1518 р. староста берестейський Юрій Іванович Іллінич РИБ 20, № 3-50, стб. 1282;
- 30.12.1518 р. маршалок, староста берестейський та лідський Юрій Іванович Іллінич РИБ 20, № 3-58, стб. 1305;
- 4.01.1519 р. маршалок, староста берестейський Юрій Іванович Іллінич РИБ 20, № 3-45, стб. 1273;
- 5.01.1519 р. маршалок, староста берестейський та лідський Юрій Іванович Іллінич РИБ 20, № 3-57, стб. 1302;
- 26.06.1519 р. маршалок дворний, староста берестейський та лідський Юрій Іванович Іллінич РИБ 20, № 3-87, стб. 1351;
- 13.11.1519 р. маршалок дворний Юрій Іванович Іллінич РИБ 20, № 3-91, стб. 1360;
- 17.01.1520 р. маршалок дворний, староста берестейський, ковенський та лідський Юрій Іванович Іллінич РИБ 20, № 3-101, стб. 1372;
- 7.02.1520 р. маршалок дворний, староста берестейський, ковенський та лідський Юрій Іванович Іллінич РИБ 20, № 3-117, стб. 1407;
- Після 5.07.1520 р. маршалок дворний, староста берестейський, ковенський та лідський Юрій Іванович Іллінич LM 7, № 201, с. 374;
- 1521 р. маршалок дворний, староста берестейський Юрій Іванович Іллінич РИБ 20, № 3-203, стб. 1531;
- 10.03.1522 р. маршалок дворний, староста берестейський, ковенський та лідський Юрій Іванович Іллінич РИБ 20, № 2-403, стб. 1134;
- 13.03.1522 р. маршалок дворний, староста берестейський, ковенський та лідський Юрій Іванович Іллінич РИБ 20, № 2-320, стб. 1035;
- 15.03.1522 р. маршалок дворний, староста берестейський, ковенський та лідський Юрій Іванович Іллінич РИБ 20, № 2-368, стб. 1092;
- 16.03.1522 р. маршалок дворний, староста берестейський Юрій Іванович Іллінич РИБ 20, № 3-216, стб. 1544;
- 20.03.1522 р. маршалок дворний Юрій Іванович Іллінич РИБ 20, № 3-220, стб. 1549;
- 24.03.1522 р. маршалок дворний, староста берестейський, ковенський та лідський Юрій Іванович Іллінич РИБ 20, № 2-342, стб. 1059;

27.03.1522 р. маршалок дворний, староста берестейський Юрій Іванович Іллінич РИБ 20, № 2-346, стб. 1065;

28.03.1522 р. маршалок дворний, староста берестейський, ковенський та лідський Юрій Іванович Іллінич РИБ 20, № 2-402, стб. 1130;

9.05.1522 р. маршалок дворний, староста берестейський, ковенський та лідський Юрій Іванович Іллінич РИБ 20, № 2-358, стб. 1076;

15.05.1522 р. маршалок дворний, староста берестейський, ковенський та лідський Юрій Іванович Іллінич РИБ 20, № 2-367, стб. 1086;

27.05.1522 р. маршалок дворний, староста берестейський, ковенський та лідський Юрій Іванович Іллінич РИБ 20, № 2-376, стб. 1098;

28.10.1522 р. маршалок дворний, староста берестейський Юрій Іванович Іллінич LM 7, № 377, с. 619.

Всього 95 згадок.

Намісники в Більську

30.0.1492 р. маршалок, намісник більський Солтан Олександрович LM 5, № 10.3, с. 64;

22.04.1496 р. підчаший, намісник більський **Миколай Миколайович Радзівіл** LM 6, № 181, с. 140;

23.06.1496 р. підчаший, намісник більський Миколай Миколайович Радзівіл LM 6, № 192, с. 144;

29.09.1496 р. підчаший, намісник більський Миколай Миколайович Радзівіл LM 6, № 213, с. 152;

15.05.1497 р. підчаший, намісник більський Миколай Миколайович Радзівіл LM 6, № 231, с. 161;

20.05.1498 р. підчаший, намісник більський Миколай Миколайович Радзівіл LM 6, № 263, с. 177;

1.07.1499 р. підчаший, намісник більський Миколай Миколайович Радзівіл LM 6, № 319, с. 208;

22.07.1499 р. підчаший, намісник більський Миколай Миколайович Радзівіл LM 6, № 326, с. 213;

4.06.1501 р. підчаший, намісник більський Миколай Миколайович Радзівіл LM 6, № 439, с. 262;

21.06.1501 р. підчаший, намісник більський Миколай Миколайович Радзівіл LM 5, № 126, с. 240 – 241;

6.09.1502 р. підчаший, намісник більський Миколай Миколайович Радзівіл РИБ 20, № 1-73, стб. 97;

15.02.1503 р. підчаший, намісник більський Миколай Миколайович Радзівіл LM 6, № 497, с. 292;

15.03.1503 р. підчаший, намісник більський Миколай Миколайович Радзівіл LM 6, № 504, с. 296;

05.1503 р. підчаший, намісник більський Миколай Миколайович Радзівіл LM 6, № 514, с. 302;

22.10.1503 р. підчаший, намісник більський Миколай Миколайович Радзівіл LM 5, № 148, с. 265;

1503 р. підчаший, намісник більський Миколай Миколайович Радзівіл LM 5, № 149, с. 266;

15.12.1504 р. маршалок дворний, намісник більський та утенський князь **Михайло Львович Глинський** LM 6, № 536, с. 318;

1.03.1505 р. маршалок дворний, намісник більський князь Михайло Львович Глинський LM 5, № 157, с. 275;

7.03.1505 р. маршалок дворний, намісник більський князь Михайло Львович Глинський LM 6, № 528, с. 311;

13.03.1505 р. маршалок дворний, державця більський та утенський князь Михайло Львович Глинський LM 6, № 531, с. 314;

12.06.1505 р. маршалок дворний, намісник більський та утенський князь Михайло Львович Глинський LM 6, № 5, с. 57;

7.07.1505 р. маршалок дворний, намісник більський та утенський князь Михайло Львович Глинський LM 6, № 8, с. 58;

8.07.1505 р. маршалок дворний, намісник більський та утенський князь Михайло Львович Глинський LM 6, № 9, с. 59;

17.06.1505 р. маршалок дворний, намісник більський та утенський князь Михайло Львович Глинський LM 6, № 1, с. 55;

26.09.1505 р. маршалок дворний, намісник більський та утенський князь Михайло Львович Глинський LM 6, № 6, с. 57;

12.10.1505 р. маршалок господарський дворний, намісник більський та утенський князь Михайло Львович Глинський LM 6, № 532, с. 314;

29.01.1506 р. маршалок дворний, державця більський та утенський князь Михайло Львович Глинський LM 6, № 544, с. 322;

7.04.1506 р. маршалок дворний, державця більський та утенський князь Михайло Львович Глинський LM 6, № 17, с. 62;

29.04.1506 р. маршалок дворний, державця більський та утенський князь Михайло Львович Глинський LM 6, № 19, с. 63;

7.05.1506 р. маршалок дворний, державця більський та утенський князь Михайло Львович Глинський LM 6, № 21, с. 65;

24.05.1506 р. маршалок дворний, державця більський та утенський князь Михайло Львович Глинський LM 6, № 22, с. 65;

29.05.1506 р. маршалок дворний, державця більський та утенський князь Михайло Львович Глинський LM 6, № 24, с. 66;

21.06.1506 р. маршалок дворний, державця більський та утенський князь Михайло Львович Глинський LM 6, № 26, с. 67;

5.07.1506 р. маршалок дворний, державця більський та утенський князь Михайло Львович Глинський LM 6, № 29, с. 69;

8.07.1506 р. маршалок дворний, державця більський та утенський князь Михайло Львович Глинський LM 6, № 32, с. 71;

10.07.1506 р. маршалок дворний, державця більський та утенський князь Михайло Львович Глинський LM 6, № 25, с. 67;

23.07.1506 р. маршалок дворний, державця більський та утенський князь Михайло Львович Глинський LM 5, № 163, с. 279;

6.12.1506 р. маршалок, охмістр королеви, намісник ковенський і більський **Войтех Янович Клочко** LM 8, № 86, с. 131;

Охмістр (*ochmistrz*) – польський титул на позначення розпорядника двора королеви. З Польщі цей титул було запозичено й у ВКЛ.

24.12.1506 р. охмістр королеви, намісник ковенський і більський **Войтех Янович Клочко** LM 8, № 170, с. 171;

28.12.1506 р. Alberto Janovicz magistro curiae reginalis et capitaneo in Kawno et Byelszk LM 8, № 182, с. 182;

5.01.1507 р. привілей королеві Олені на замок Більськ з містом Суражем і Бранськом до живота її милості LM 8, № 189, с. 187;

15.02.1507 р. намісник ковенський і більський **Войтех Янович Клочко** LM 8, № 91, с. 134;

16.07.1507 р. маршалок, охмістр королеви, намісник ковенський і більський **Войтех Янович Клочко** LM 8, № 227, с. 206;

9.08.1507 р. маршалок, охмістр королеви, намісник ковенський і більський **Войтех Янович Клочко** LM 8, № 236, с. 211;

10.11.1507 р. маршалок, охмістр королеви, намісник ковенський і більський **Войтех Янович Клочко** LM 8, № 276, с. 230;

23.11.1507 р. маршалок, охмістр королеви, намісник ковенський і більський **Войтех Янович Клочко** LM 8, № 279, с. 230;

26.11.1507 р. маршалок, охмістр королеви, намісник ковенський і більський **Войтех Янович Клочко** LM 8, № 56.1, с. 92;

27.11.1507 р. маршалок, охмістр королеви, намісник ковенський і більський **Войтех Янович Клочко** LM 8, № 285, с. 238;

8.01.1508 р. маршалок, охмістр королеви, намісник ковенський і більський **Войтех Янович Клочко** LM 8, № 66, с. 107;

24.03.1508 р. маршалок, охмістр королеви, намісник ковенський і більський **Войтех Янович Клочко** LM 8, № 303, с. 251;

23.06.1508 р. маршалок, охмістр королеви, староста ковенський і більський **Войтех Янович Клочко** LM 8, № 67, с. 109;

17.09.1509 р. Alberto Janovicz marsalco necnon magistro curiae magnificae ducissae Helenae, capitaneo in Cowno et Bielsko LM 8, № 585, с. 433;

12.10.1509 р. маршалок, охмістр королеви, староста ковенський і більський **Войтех Янович Клочко** LM 8, № 442, с. 327;

25.10.1509 р. маршалок, охмістр королеви, староста ковенський і більський **Войтех Янович Клочко** LM 8, № 583, с. 431;

30.10.1509 р. маршалок, охмістр королеви, староста ковенський і більський **Войтех Янович Клочко** LM 8, № 446, с. 329;

2.11.1509 р. маршалок, охмістр королеви, староста ковенський і більський **Войтех Янович Клочко** LM 8, № 448, с. 330;

10.11.1509 р. маршалок, охмістр королеви, староста ковенський і більський **Войтех Янович Клочко** LM 8, № 451, с. 332;

16.11.1509 р. маршалок, охмістр королеви, староста ковенський і більський **Войтех Янович Клочко** LM 8, № 452, с. 333;

6.03.1514 р. воєвода полоцький, староста більський **Ольбрахт Мартинович Гаштовт** LM 8, № 156, с. 162;

03.1514 р. воєвода полоцький, староста більський Ольбрахт Мартинович Гаштовт LM 7, № 154, с. 294;

28.10.1522 р. воєвода віленський, канцлер, староста більський та мозирський Ольбрахт Мартинович Гаштовт LM 7, № 377, с. 619;

5.06.1529 р. воєвода віленський, канцлер, староста більський та мозирський Ольбрахт Мартинович Гаштовт LM 7, № 259.2, с. 471;

21.11.1529 р. воєвода віленський, канцлер, староста більський та мозирський Ольбрахт Мартинович Гаштовт LM 7, № 289, с. 505;

Всього 63 згадки.

Намісники в Ліді

1492 р. підстолій, намісник лідський **Станіслав Петрашкович** LM 5, № 7.2, с. 61;

22.01.1495 р. маршалок, намісник лідський Станіслав Петрашкович LM 6, № 617, с. 351;

6.01.1497 р. маршалок, намісник лідський Станіслав Петрашкович LM 6, № 218, с. 155;

6.09.1496 р. маршалок, намісник лідський Станіслав Петрашкович LM 6, № 239, с. 165;

7.04.1498 р. маршалок, намісник лідський Станіслав Петрашкович LM 6, № 251, с. 172;

1.06.1498 р. маршалок, намісник лідський Станіслав Петрашкович LM 6, № 270, с. 180;

21.09.1499 р. маршалок, намісник лідський Станіслав Петрашкович LM 6, № 337, с. 219;

10.10.1499 р. маршалок, намісник лідський Стан[іслав] Пет[рович] LM 6, № 343, с. 224; [укладачі покажчика доповнюють – Кишка, але, думаю, помилково; скоріше це той самий Станіслав Петрашкович]

1.02.1501 р. маршалок, намісник лідський **Юрій Іванович Іллінич** LM 6, № 632, с. 357;

26.04.1501 р. маршалок, намісник лідський Юрій Іванович Іллінич LM 6, № 443, с. 264;

31.06.1501 р. староста лідський, маршалок Юрій Іванович Іллінич LM 5, № 126, с. 240;

24.07.1501 р. маршалок, намісник лідський Юрій Іванович Іллінич LM 6, № 456, с. 270;

6.11.1501 р. маршалок, намісник лідський Юрій Іванович Іллінич LM 6, № 463, с. 273;

19.08.1502 р. маршалок, намісник лідський Юрій Іванович Іллінич LM 6, № 482, с. 283;

9.09.1502 р. маршалок, намісник лідський Юрій Іванович Іллінич LM 6, № 487, с. 286;

9.03.1505 р. намісник лідський **Андрій Олександрович** LM 6, № 529, с. 312;

5.01.1507 р. намісник лідський Андрій Олександрович LM 8, № 392, с. 296; № 394, с. 297 [згадано лист на поділ майна, ним виданий раніше]; РИБ 20, № 2-4, стб. 531;

- 28.04.1507 р. намісник лідський Андрій Олександрович LM 8, № 211, с. 198; [в покажчиках до томів його не вважають Дрожджею]
- 26.12.1507 р. маршалок, намісник лідський **Юрій Іванович Іллінич** LM 8, № 293, с. 246;
- 4.08.1508 р. державця лідський Юрій Іванович Іллінич LM 8, № 347, с. 274;
- 13.12.1508 р. маршалок, намісник лідський Юрій Іванович Іллінич РИБ 20, № 2-51, стб. 589;
- 9.02.1509 р. маршалок, намісник лідський Юрій Іванович Іллінич РИБ 20, № 2-68, стб. 616;
- 15.04.1510 р. маршалок, намісник лідський Юрій Іванович Іллінич LM 8, № 477, с. 346;
- 2.05.1510 р. маршалок, намісник лідський Юрій Іванович Іллінич LM 8, № 479, с. 349;
- 4.05.1510 р. маршалок, намісник лідський Юрій Іванович Іллінич LM 8, № 480, с. 349; [привілей для Іллінича на Берестейське староство]
- 5.05.1510 р. маршалок, намісник лідський Юрій Іванович Іллінич LM 8, № 481, с. 350;
- 9.09.1510 р. маршалок, намісник лідський та білицький Юрій Іванович Іллінич LM 8, № 524, с. 375;
- 4.06.1511 р. маршалок, староста берестейський та лідський Юрій Іванович Іллінич LM 7, № 98, с. 216;
- 16.06.1511 р. маршалок, староста берестейський та лідський Юрій Іванович Іллінич РИБ 20, № 2-116, стб. 698;
- 23.06.1511 р. маршалок, староста берестейський та лідський Юрій Іванович Іллінич РИБ 20, № 2-130, стб. 723;
- 24.06.1511 р. маршалок, староста берестейський та лідський Юрій Іванович Іллінич РИБ 20, № 2-131, стб. 726;
- 27.06.1511 р. маршалок, староста берестейський та лідський Юрій Іванович Іллінич LM 8, № 612, с. 451;
- 20.09.1511 р. маршалок, староста берестейський та лідський Юрій Іванович Іллінич LM 8, № 615, с. 455;
- 7.10.1511 р. маршалок, староста берестейський та лідський Юрій Іванович Іллінич РИБ 20, № 2-161, стб. 782;
- 15.04.1512 р. маршалок, староста берестейський Юрій Іванович Іллінич РИБ 20, № 2-148, стб. 761;
- 3.12.1512 р. маршалок, староста берестейський та лідський Юрій Іванович Іллінич LM 7, № 325, с. 548;
- 11.07.1513 р. староста берестейський, маршалок, намісник лідський Юрій Іванович Іллінич РИБ 20, № 2-173, стб. 802;
- 5.09.1513 р. маршалок, староста берестейський та лідський Юрій Іванович Іллінич LM 7, № 140, с. 216;
- 5.04.1514 р. маршалок, староста берестейський та лідський Юрій Іванович Іллінич РИБ 20, № 1-69, стб. 89;
- 10.04.1514 р. маршалок, староста берестейський та лідський Юрій Іванович Іллінич РИБ 20, № 1-709, стб. 93;

- 15.04.1514 р. маршалок, староста берестейський та лідський Юрій Іванович Іллінич РИБ 20, № 1-63, стб. 79;
- 28.04.1514 р. маршалок, староста берестейський та лідський Юрій Іванович Іллінич РИБ 20, № 1-67, стб. 86;
- 2.05.1514 р. маршалок, староста берестейський та лідський Юрій Іванович Іллінич РИБ 20, № 1-72, стб. 96;
- 4.05.1514 р. маршалок, староста берестейський та лідський Юрій Іванович Іллінич РИБ 20, № 1-74, стб. 97;
- 17.01.1516 р. маршалок, староста берестейський та лідський Юрій Іванович Іллінич РИБ 20, № 1-198, стб. 262;
- 18.01.1516 р. маршалок, староста берестейський та лідський Юрій Іванович Іллінич РИБ 20, № 1-204, стб. 272;
- 20.01.1516 р. маршалок, староста берестейський та лідський Юрій Іванович Іллінич РИБ 20, № 1-202, стб. 267;
- 14.03.1516 р. маршалок, староста берестейський та лідський Юрій Іванович Іллінич LM 7, № 173, с. 332;
- 11.1516 р. маршалок, староста берестейський та лідський Юрій Іванович Іллінич РИБ 20, № 1-314, стб. 419;
- 31.03.1517 р. маршалок, староста берестейський та лідський Юрій Іванович Іллінич РИБ 20, № 1-344, стб. 456;
- 6.04.1517 р. маршалок, староста берестейський та лідський Юрій Іванович Іллінич РИБ 20, № 1-355, стб. 476;
- 20.12.1518 р. маршалок, староста берестейський та лідський Юрій Іванович Іллінич РИБ 20, № 3-28, стб. 1246;
- 22.12.1518 р. маршалок, староста берестейський та лідський Юрій Іванович Іллінич РИБ 20, № 3-30, стб. 1250;
- 30.12.1518 р. маршалок, староста берестейський та лідський Юрій Іванович Іллінич РИБ 20, № 3-58, стб. 1305;
- 5.01.1519 р. маршалок, староста берестейський та лідський Юрій Іванович Іллінич РИБ 20, № 3-57, стб. 1302;
- 26.06.1519 р. маршалок дворний, староста берестейський та лідський Юрій Іванович Іллінич РИБ 20, № 3-87, стб. 1351;
- 17.01.1520 р. маршалок дворний, староста берестейський, ковенський та лідський Юрій Іванович Іллінич РИБ 20, № 3-101, стб. 1372;
- 7.02.1520 р. маршалок дворний, староста берестейський, ковенський та лідський Юрій Іванович Іллінич РИБ 20, № 3-117, стб. 1407;
- Після 5.07.1520 р. маршалок дворний, староста берестейський, ковенський та лідський Юрій Іванович Іллінич LM 7, № 201, с. 374;
- 10.03.1522 р. маршалок дворний, староста берестейський, ковенський та лідський Юрій Іванович Іллінич РИБ 20, № 2-403, стб. 1134;
- 13.03.1522 р. маршалок дворний, староста берестейський, ковенський та лідський Юрій Іванович Іллінич РИБ 20, № 2-320, стб. 1035;
- 15.03.1522 р. маршалок дворний, староста берестейський, ковенський та лідський Юрій Іванович Іллінич РИБ 20, № 2-368, стб. 1092;
- 24.03.1522 р. маршалок дворний, староста берестейський, ковенський та лідський Юрій Іванович Іллінич РИБ 20, № 2-342, стб. 1059;

9.05.1522 р. маршалок дворний, староста берестейський, ковенський та лідський Юрій Іванович Іллінич РИБ 20, № 2-358, стб. 1076;

15.05.1522 р. маршалок дворний, староста берестейський, ковенський та лідський Юрій Іванович Іллінич РИБ 20, № 2-367, стб. 1086;

27.05.1522 р. маршалок дворний, староста берестейський, ковенський та лідський Юрій Іванович Іллінич РИБ 20, № 2-376, стб. 1098;

Між 23.01 та 13.05.1530 р. маршалок дворний, державця лідський та білицький **Юрій Миколайович Радзівіл** LM 7, № 239, с. 508;

Всього 67 згадок.

Справжня історія князів Глинських

В наш час історія без привидів, без зниклих під землею міст або хоча би без секретних джерел, ігнорованих істориками, виглядає цілком прісною і не збуджує апетита.

Зваживши це, я вирішив додати трохи перцю у вигляді «Таємної історії князів Глинських». Її надіслав мені один пан, який служить у Москві в одній дуже важливій конторі. (Ой, якщо я назву цю контору – ви все одно не повірите, що десь може існувати така важлива контора!) І от цей пан прокопав підземний хід під річкою Неглинною і потрапив у кремлівське підземелля, де зберігається таємний архів. Про нього навіть із мешканців Кремля мало хто знає, а історики не знають про нього зовсім.

Ясна річ, мета того пана була – підслуховувати, що там говорять на вищих поверхах кремлівської влади, і про це він мені, ясна річ, не повідомляв, але надіслав наступний текст, який він знайшов у тому архіві. І от мені трапилась нагода опублікувати цей унікальний і сенсаційний і нікому не відомий документ, який офіційні історики, нічого не знаючи про його існування, багато років приховували від народу.

Таємна історія князів Глинських

Я, московський дяк Губа Моклоков, записав оцю правдиву історію так, як я сам на власні вуха чув її від князя Михайла Львовича Глинського.

Виконуючи наказ свого найяснішого пана, государя всієї Русі Василя Івановича (хай продовжить Аллах дні його щасливого панування!), я перш за все запитав у князя Михайла, чи його рід – старовинний? І князь Михайло відповів:

Наш рід такий старовинний, що більш старовинного роду в усьому світі не можна знайти. Ото коли пан Бог творив людей, то спочатку узяв щонайкращу, щонайбільшу глину і з неї сотворив першого князя Глинського, і от від нього пішли ми, князі Глинські. Потім узяв гіршої жовтої глини і з неї сотворив Адама, від якого пішли просто собі люди.

А далі Бог побачив, що залишився усякий непотріб, якісь шматочки зеленої та чорної глини – і створив з нього москалів. Ангели йому кажуть: «Боже, і так уже всякої погані на землі багато – і комарі, і блощиці, й таргани, – а ти ще москалів сотворив!» А Бог і відповідає: «Аби й того не бракувало».

І отак ми, Глинські, стали найпершими серед людей, а москалі – найостанніми.

А потім цар Мамай пішов був на Москву, щоби виправити помилку Бога і винищити те гаспидське плем'я москалів до ноги. І от наш славний предок

Мансур-Кият став думати, як йому послужити великому князю московському і врятувати його від цілком певної загибелі.

І от під час битви на Куликовому полі (1380) цей Мансур-Кият першим з гурту Мамаєв крикнув «Глина!» і кинувся тікати, а за ним уже і вся громада. З цього приводу Мансур-Кията почали звати князем Всепропаловим, а спрощено – Глинським.

Мансур-Кият породив сина із чисто татарським іменем Олекса. Князь Олекса Всепропалов 2-й, щоб не пропала батькова слава, під час битви на Тереку (1395) так само вигукнув «Глина!» і направив коня на північний захід, на Литву; а вже надвечір до нього приєдналися недобитки на чолі з царем Тохтамишем. І так прибули вони до Києва.

І от київський митрополит, почувши ім'я *Олекса*, приєднав до нього закінчення *-ндр*, котре на той час не означало ані «Німецької демократичної республіки», ані «науково-дослідної роботи» – і так вийшло цілком християнське ім'я *Олександр*, простою мовою *Олекса*.

Олекса з сином Іваном (Всепропаловим 3-м) приїхали до Вітовта, і Вітовт оженив його з Настасеєю, дочкою князя Володимира Острозького.

Тут я, Губа Моклоков, послав до князя Костянтина Івановича Острозького із запитанням: чи справді так було? Костянтин Острозький прекрасно знав, що ніяких Володимирів у роду Острозьких не було, але сказав тільки: «Як чисто отой собака бреше!» Я його запитав, що значить «собака бреше», і він не зморгнувши оком відповів, що цей український вираз означає: усе – щира правда.

...А потім уже – продовжував Михайло, – Іван Всепропалов 3-й, щоб не пропала слава його діда та батька, першим вигукнув «Глина!» під час битви на Ворсклі (1399) і, як досвідчений утікач з полів битв, допоміг утекти й своєму панові – Вітовту, і Вітовт наказав йому зватись князем Глинським й захопити усі землі від моря до моря.

Але хитрий і підступний Вітовт, відчуваючи свою худородність у порівнянні зі славним і стародавнім родом князів Глинських, хитрістю і підступами відібрав у цього Івана Глинського більшу частину земель, залишивши тільки маленький клаптик, що між Сулою та Ворсклою, на якому навіть порядну хату не можна було помістити.

Так зістався він ошуканим,
Наче птах над моря водами.

І от я, преславний князь Михайло Глинський, відчуваючи, що в Литві не шанують мене так, як належало би мені за стародавністю і доблестю мого роду, сотвореного самим Богом, послав до вас, бридких і мерзенних москалів, чолобитну, щоби ваш нищий і нікчемний великий князь Василь наказав мені, славному і доблесному князю Михайлу, бути своїм (Василевим) рабом і підніжком і дозволив цілувати прах, де ступав його, Василя, чобіт.

Записано в Мозирі у квітні 7016 року, за 483 роки перед проголошенням незалежності України.

Перелік скорочень

- АВК** – [Акты, издаваемые Виленскою археологическою комиссиею](#). – Вильно: 1865 – 1914 гг., т. 1 – 38. В 13-у тому уміщено корисну для нашої вузької теми збірку документів про володіння князів Семеновичів Глинських, вписану до 70-ї книги Литовської метрики 16 травня 1721 р.
- АЗР** – [Акты, относящиеся к истории западной России](#), собранные и изданные Археологической комиссией. – Спб.: 1846 – 1853 гг., т. 1 – 5.
- АСД** – [Археологический сборник документов](#), относящихся к истории Северо-Западной Руси. – Вильно, 1867 – 1904 гг., тт. 1 – 14.
- БР** – *Бычкова М. Е.* [Русско-литовская знать XV–XVII вв.](#) Источниковедение. Генеалогия. Геральдика. – М.: Квадрига, 2015 г. – 367 с. В цьому збірнику статей до нашої теми належать статті «Родословие Глинских из Румянцевского собрания» (1977 р., с. 271 – 298) та «Родословие князей Глинских» (1994 р., с. 299 – 304).
- ВК** – [Вкладная книга Троице-Сергиева монастыря](#). – М.: 1987 г.
- ВКЛ** – велике князівство Литовське.
- ГЗМ** – *Герберштейн С.* [Записки о Московии](#). – М.: 2008 г., т. 1 – 2.
- ДДГ** – [Духовные и договорные грамоты](#) великих и удельных князей 14 – 16 вв. – М., 1950 г.
- ЗР** – *Зимин А. А.* [Реформы Ивана Грозного](#). – М.: Соцэкгиз, 1960 г.
- ЗРН** – *Зимин А. А.* [Россия на пороге нового времени](#). – М.: 1972 г.
- ЗФ** – *Зимин А. А.* [Формирование боярской аристократии](#) в России во второй половине XV – первой четверти XVI в. – М.: 1988 г.
- ОЦА** – [Описи](#) царского архива XVI века и архива Посольского приказа 1614 года. – М.: 1960 г.
- ПСРЛ** – [Полное собрание русских летописей](#).
- ПХ** – *Шмидт С. О.* Продолжение Хронографа редакции 1512 г. – Исторический архив (М.-Л.), 1951 г., т. 7.
- РИБ** – [Русская историческая библиотека](#), Спб., 1872 – 1927 гг., тт. 1 – 40.
- РК-1598** – [Разрядная книга 1475 – 1598 гг.](#) – М.: 1966 г.
- РК-1605** – [Разрядная книга 1559 – 1605 гг.](#) – М.: 1974 г.
- РК-1605-2** – [Разрядная книга 1475 – 1605 гг.](#) – М.: 1977 – 2003 гг., т. 1 – 4. ([Т. 1–3](#); [т. 4, ч. 2](#))
- РК-1636** – [Разрядная книга 1550 – 1636 гг.](#) – М.: 1975 г., т. 1 – 2.
- СИРИО** – [Сборник Русского исторического общества](#) (Спб.).
- СЦ** – *Скрынников Р. Г.* [Царство террора](#). – Спб.: 1992 г.
- АТ** – Acta Tomisiana. Видання доступне за адресою wbc.poznan.pl
- DKZ** – *Jodok Ludwik Decjusz* Księga o czasach króla Zygmunta. – Warszawa: 1960.
- KBW** – [Kroniki Bernarda Wapowskiego z Radochoniec część ostatnia \(1480-1535\)](#) / J. Szujski. – Kraków: Akad. Umiejętności, 1874.
- LM** – Lietuvos metrika. Видання доступне за адресою dev.metrika.ldkistorija.lt. В роботі використано книги записів (užrašimų knygos) № 3 – 9, 15, 17, 19, 20, 22, 25, (27, 28, 29, 30, 32, 37, 43, 44, 46, 47, 49, 70, 131) книги судових справ (teismų bylą knygos) № 1 – 4, 6, 8 – 11, 19, 34, 35, 40, 47, 50, 62 (221 – 225, 227 – 230, 234, 248, 249, 254, 261, 264, 276). Слід знати, що в останні 30 років надруковано більше книг, але використані тільки ті, що доступні в Мережі.
- WK** – *Wolff J.* [Kniazowie litewsko-ruscy od końca 14 w.](#) – Warszawa: 1895.